

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА

КОЛИЕТО НА КРАЛИЦАТА

Част 2 от „Мария Антоанета“

Превод от френски: Катя Делибашева, 2005

chitanka.info

1.

ЕДИН СТАР БЛАГОРОДНИК И ЕДИН СТАР МЕТР Д'ОТЕЛ

Към началото на месец април 1784 година около три часа и петнадесет минути следобед старият маршал Дьо Ришельо, наш стар познат, си боядиса веждите с ароматизирана багра, отблъсна с ръка огледалото, придържано от камериера му — приемник, но не и заместник на предания Рафте, и поклащайки глава по свойствен само нему начин, каза:

— Хайде, така съм добре.

Стана от канапето и отупа с младежки жест прашинките бяла пудра, разхвърчали се от перуката по кюлотите^[1] му от небесносива кадифе. После, като обиколи два-три пъти будоара си, изпъна крак:

— Метр д'отел!

Пет минути по-късно метр д'отелът се яви в официално облекло.

— Господине, предполагам, че сте ми подготвили добър обяд?

— Но, разбира се, монсеньор.

— Накарах да ви поверят списъка на гостите, нали?

— И аз вярно запомних броя им, монсеньор. Девет куверта. Не е ли така?

— Има куверт... и куверт, господине!

— Да, монсеньор, но...

Маршалът прекъсна метр д'отела с леко нетърпение, смекчено от величественния жест:

— „Но“ не е никакъв отговор, господине, и всеки път когато чувам думата „но“, а аз съм я чувал много пъти в течение на осемдесет и осем години, разбирам, че предшества някоя глупост.

— Монсеньор!

— Първо: в колко часа ще трябва да обядвам?

— Монсеньор, гражданите обядват в два часа, съдийското съсловие — в три часа, благородниците — в четири.

— А аз, господине?

— Днес монсеньор ще обядва в пет, като краля.

— А защо като краля?

— Защото в списъка, който имах честта да получа по нареждане на монсеньор, е споменато името на един крал.

— Съвсем не, господине, лъжете се, сътрапезниците ми днес са само обикновени благородници.

— Без съмнение монсеньор благоволява да се пошегува с покорния си слуга и аз му благодаря за честта, която ми оказва. Но господин граф Дьо Хага, който е един от сътрапезниците на монсеньор...

— Е, та?

— Ами граф Дьо Хага е крал.

— Не познавам крал, който да се именува така.

— Тогава нека монсеньор ме извини — каза метр д'отелът, покланяйки се, — но аз мислех...

— Задължението ви не е да мислите, господине! Това, което трябва да правите, е да четете заповедите, които ви давам, без каквито и да било коментари. Когато искам нещо да се знае, аз го казвам, когато не го казвам, значи искам да не се знае.

Метр д'отелът повторно се поклони, но този път по-почтително, отколкото, ако бе разговарял с истински крал.

— Следователно, господине — продължи старият маршал, — тъй като за обяд са поканени само благородници, благоволете вечерята да ми бъде сервирана в обичайното за мен време, което ще рече в четири.

При тази заповед челото на метр д'отела се навъси така, сякаш бе чул да произнасят смъртната му присъда. Той пребледня и се огъна под удара.

— Ще се случи това, което Бог пожелае, но монсеньор ще обядва в пет часа.

— Защо? И как така?

— Защото практически е невъзможно монсеньор да обядва по-рано.

— Господине, струва ми се, вече двацет години сте на служба при мен?

— Двадесет и една, монсеньор, плюс един месец и две седмици.

— Е, добре, към тези двадесет и една години, един месец и две седмици няма да прибавите нито ден, нито час. Чувате ли?

Метр д'отелът се поклони за трети път.

— Тази вечер бих се сбогувал с монсеньор, но до последния момент ще изпълнявам задълженията си, както подобава.

Той отстъпи две крачки към вратата.

— На какво казвате „както подобава“? — викна маршалът. — Каквото на мен ми харесва, това е подходящото. И тъй, аз искам да обядвам в четири часа, аз желая това и на мен „не ми подобава“, когато искам да обядвам в четири, вие да ме заставяте да обядвам в пет.

— Господин маршал — студено заговори метр д'отелът, — служих като иконом на принц Дьо Субиз, като интендант на принц кардинал Луи дьо Роан. При първия Негово величество покойният крал на Франция обядваше веднъж в годината, при втория Негово величество императорът на Австрия обядваше веднъж месечно. Следователно знам как се посрещат владетели, монсеньор. При Дьо Субиз крал Луи XV напразно се наричаше барон Дьо Гонес, той си оставаше крал, при втория — Дьо Роан — император Йосиф^[2] също напразно се представяше като граф Дьо Пакенщайн — той си оставаше императорът. Днес маршалът приема гост, който напразно се нарича граф Дьо Хага — граф Дьо Хага е кралят на Швеция. Аз или ще напусна тази вечер двореца на маршала, или граф Дьо Хага ще бъде посрещнат в него като крал.

— Именно от това се мъча да ви предпазя, господин вироглавецо. Граф Дьо Хага иска най-строго, най-неподозрително инкогнито. Ей, Богу! Добре познавам самохвалството ви, господа прислужници! Не короната тачите вие, а с нашите пари прославяте самите себе си.

— Не допускам, че монсеньор ми говори сериозно това... за парите — каза рязко метр д'отелът.

— Е, не, разбира се! — каза почти засрамен маршалът. — Пари! Кой, по дяволите, ви говори за пари? Не отклонявайте въпроса, моля ви. Повтарям, не искам тук въобще да се споменава за крал!

— Но, господин маршал, вие за какъв ме смятате? Нима мислите, че вървя така, слепешката? Нито за момент няма да стане дума за крал.

— Тогава не се инатете и нека да обядвам в четири часа.

— Не може, господин маршал, защото в четири часа няма да пристигне това, което очаквам.

— И какво е то? Риба? Като Вател!

— Вател, Вател^[3] — промърмори метр д'отелът.

— Дразни ли ви сравнението?

— Не, но заради един злочест удар със сабя, с който Вател си прониза тялото, стана безсмъртен.

— Ах, ах! И вие, господине, намирате, че вашият побратим твърде евтино плати за славата?

— Монсеньор, ако е така, по-добре човек да е жив и да си гледа работата. Аз няма да умра и задълженията си ще изпълнявам както Вател, ако принц Дьо Конде бе имал търпението да почака половин час.

— Охо, та вие ми обещавате чудеса! Това е хитро!

— Е, добре, монсеньор, ще ви кажа, че чакам просто бутилка вино. Негово величество кралят на Швеция, пардон, исках да кажа Негово превъзходителство граф Дьо Хага, винаги пие само токайско вино...

— Но аз толкова ли съм несъстоятелен, че да нямам токайско вино в избата си? В такъв случай икономът ми ще трябва да бъде изпъден.

— Не, монсеньор, имате още почти шестдесет бутилки.

— Нима мислите, че граф Дьо Хага изпива шестдесет и една бутилки на обяд?

— Имайте търпение, монсеньор. Когато граф Дьо Хага пристигна за пръв път във Франция, бе само престолонаследник. Тогавашно обядва при покойния крал, който бе получил дванадесет бутилки токайско вино от Негово величество императора на Австрия. Знаете, че оригиналното първокачествено токайско вино е предназначено за избата на императорското семейство и че самите върховни владетели пият от това оригинално вино дотолкова, доколкото Негово величество императорът благоволи да им изпрати от него.

— Знам това.

— Монсеньор, от тези дванадесет бутилки, от които е вкусил престолонаследникът и е бил възхитен, са останали само две.

— Охо!

— Едната все още е в избите на крал Луи XVI.

— А другата?

— Другата беше открадната — метр д'отелът се усмихна триумфално.

— От кого?

— От един от моите приятели, иконом на покойния крал, който ми беше много задължен.

— И той ви я даде? И какво направихте с нея?

— Оставих я в избата на господаря си, монсеньор.

— В избата на вашия господар? А кой беше господарят ви по това време, господине?

— Кардиналът, принц Луи дьо Роан.

— О, Господи! В Страсбург?

— В Саверн.

— И сте изпратили да потърсят тази бутилка за мен! — възкликна старият маршал.

— За вас, монсеньор — потвърди метр д'отелът с тон, който сякаш казваше: неблагодарник!

Херцог Дьо Ришелъо хвана ръката на стария слуга и възкликна:

— Моля ви за извинение, господине, вие сте кралят на всички метр д'отели!

— А вие ме пъдехте!

— Ще ви платя сто пистола^[4] за тази бутилка.

— И още сто за пътните разноски, което ще възлезе на двеста пистола. Но монсеньор ще признае, че това е нищо.

— Ще призная всичко, което ви е угодно, а между другото от днес удвоявам възнаграждението ви.

— Но, монсеньор, това не бе необходимо, изпълних само дълга си.

— А кога впрочем ще пристигне вашият куриер, струващ сто пистола?

— Монсеньор да прецени дали съм си губил времето: кой ден монсеньор поръча вечерята?

— Мисля, че преди три дни.

— На куриер, който препуска с всички сили, са необходими двадесет и четири часа за отиване и двадесет и четири за връщане.

— Остават ви двадесет и четири часа, принце на метр д'отелите, какво сте направили с тях?

— Уви, монсеньор, изгубих ги. Идеята ми хрумна едва на следващия ден след деня, в който ми бяхте предали списъка на гостите. Сега да пресметнем времето, което ще отнеме сделката, и ще видите, монсеньор, че, искайки от вас времето до пет часа, аз моля само за точност.

— Как? Бутилката още ли не е тук?

— Не, монсеньор.

— Боже мой! Господине, ами ако вашият колега от Саверн е предан на господин принца Дьо Роан толкова, колкото вие на мен?

— Ами!

— Ако откаже да даде бутилката, както и вие бихте отказали?

— Най-покорно моля за извинение, монсеньор, но ако някой мой събрат трябва да посрещне крал и би ми поискал бутилката с най-доброто ви вино, веднага бих му я дал.

— О! О! — възкликна маршалът с лека гримаса.

— Помагайки на другите, човек бива подпомаган, монсеньор.

— Тогава вече съм почти уверен — каза маршалът с въздишка, — съществува още един риск. Ами ако бутилката се счупи?

— О, монсеньор, няма такъв случай някой да е счупил бутилка вино, струваща две хиляди ливри^[5].

— Прав сте, сбърках, но повече да не говорим за това. Сега кажете в колко часа ще пристигне куриерът ви?

— Точно в четири часа.

— Тогава кой ни пречи да обядваме в четири? — продължи маршалът, упорит като кастилски катър.

— Монсеньор, на виното му е необходим един час, за да се избистри, и то благодарение на процедура, която аз съм открил, в противен случай за това ще му бъдат необходими три дни.

Победен и този път, маршалът в знак на поражение отдаде чест на своя метр д'отел.

— Впрочем — продължи метр д'отелът — гостите на монсеньор, като узнаят, че ще имат честта да обядват с господин граф Дьо Хага, ще пристигнат в четири и половина часа.

— Още нещо!

— Несъмнено, монсеньор, нали гостите на Ваше величество са: граф Дьо Лоней, графиня Дю Бари, Дьо ла Перуз, Дьо Фаврас, Дьо Кондорсе, Дьо Калиостро и Дьо Таверне?

— Е, та?

— Ами да започнем подред, монсеньор. Дьо Лоней идва от Бастилията. По заледените улици това са три часа, нали?

— Да, но той ще тръгне веднага след обяда на затворниците, в дванадесет на обед.

— Извинете, монсеньор, но откакто Ваше величество не е в Бастилията, времето за хранене на обед е променено, сега Бастилията се храни в един часа.

— Господине, човек научава по нещо всеки ден и аз ви благодаря. Продължавайте.

— Графиня Дю Бари идва от Люсиен, а това е едно непрекъснато слизане по поледицата.

— О, това няма да ѝ попречи да бъде точна. Откакто е фаворитка само на херцога, се прави на кралица единствено пред бароните. От своя страна разберете, господине, исках да обядвам рано заради монсеньор Дьо ла Перуз, който ще отпътува тази вечер и съвсем не би искал да закъснее.

— Монсеньор, Дьо ла Перуз е при краля и беседват с Негово величество за география, за космография. Следователно кралят няма да пусне толкова рано Дьо ла Перуз.

— Възможно е...

— Сигурно е, монсеньор. Същото се отнася и за Дьо Фаврас, който се намира при граф Дьо Прованс, за да разговарят без съмнение за пиесата на Бомарше^[6].

— За „Сватбата на Фигаро“?

— Да, монсеньор.

— Поканен е и Дьо Кондорсе, който в качеството си на геометрик може да се похвали с точност.

— Да, но той ще се вгълби в някоя задача и когато се откъсне от нея, ще се окаже закъснял с половин час. Що се отнася до Дьо Калиостро, тъй като този сеньор е чужденец и живее отскоро в Париж, вероятно все още не познава достатъчно живота във Версай и ще накара другите да го чакат.

— Виж ти — учуди се маршалът, — та вие без Таверне изброихте поименно всичките ми гости, при това в ред, достоен за Омир и за моя беден Рафте.

Метр д'отелът се поклони.

— Не споменах за Дьо Таверне, защото е стар приятел, който ще съблюдава обичаите. Мисля, че това са осемте куверта за тази вечер!

— Отлично. Къде ще ни настаните да вечеряме?

— В голямата трапезария, монсеньор.

Маршалът хвърли поглед към стенния часовник.

— Четири и половина е, господине!

— Да, монсеньор, и ето, че един конник влиза в двора. Това е бутилката ми с токайско вино!

— Ще бъда ли обслужван по този начин още двадесет години?

— Двадесет години! — чу се весел глас, който прекъсна херцога още при първия поглед в огледалото. — Двадесет години, скъпи ми маршале, пожелавам ви ги, но тогава аз ще бъда на шестдесет, тоест много стара.

— Вие, графиньо!?! — възкликна маршалът. — Радвам се, че сте първа! Боже мой, колко красива и свежа! Моля, минете в будоара.

— О, значи насаме, маршале?

— А, не — трима... — обади се старчески глас.

— Таверне! — възкликна маршалът. — Злият гений на празненствата — прошепна на ухото на графинята.

— Нахалник! — промърмори графиня Дю Бари през гръмък смях.

И тримата минаха в съседната стая.

---

[1] Къси до коленете пристегнати панталони на мода до Френската революция — бел.прев. ↑

[2] Йосиф II, Йозеф II (1741 — 1790) — император на Свещената Римска империя. Управява заедно с майка си Мария-Терезия от 1764, самостоятелен владетел от 1780; политика на просветен абсолютизъм — бел.ред. ↑

[3] Известният главен готвач на Луи XIV в двореца „Шантили“ се наричал сам майстор на кухнята. Историята гласи, че по време на празненство, организирано от Луи XIV, на което присъствали около 200 аристократи, Вател решава да приготви нова рецепта с риба. За

съжаление доставката се забавя, а самият готвач — засрамен и огорчен, че не е задоволил каприза на краля — слага край на живота си, като се пронизва със сабя (на осем места според сведенията). Той оставя бележката: „Срамът е твърде голям“, но по ирония на съдбата в мига, когато се пронизва, рибата пристига — бел.ред. ↑

[4] Стара златна монета в някои романски страни; във Франция се е равнявала на 10 франка — бел.прев. ↑

[5] Ливра — стара златна монета, заменена по-късно с франка — бел.прев. ↑

[6] Пиер-Огюстен дьо Бомарше (1732 — 1799) — френски драматург. Известен с комедиите си „Севилският бръснар“ и „Сватбата на Фигаро“, в които отразява конфликтите във френското общество в навечерието на Великата френска революция — бел.ред. ↑

2. ЛА ПЕРУЗ

В същия момент глух грохот от движението на коли по покрития със сняг паваж предизвести маршала за пристигането на гостите и малко след това благодарение на точността на метр д'отела девет сътрапезници заеха местата около овалната маса в трапезарията. В течение на десет минути сътрапезниците се чувстваха съвършено сами в тази стая. Дьо Ришельо пръв наруши тишината, продължила по време на супата, обръщайки се към съседа си вдясно:

— Господин графът не пие ли?

Този, към когото бяха отправени думите, беше тридесет и осем годишен, рус, нисък на ръст, с високи рамене, небесносините му очи бяха понякога живи, а сега меланхолични, благородството беше изписано в безупречните черти на откритото му и великодушно лице.

— Аз пия само вода, маршале — отговори той.

— Освен при крал Луи XV — каза херцогът. — Имах честта да обядвам там с графа и тогава той благоволи да пие вино.

— Навяват ми чудесни спомени, господин маршал. Да, през 1771 година виното беше токайско, от императорското.

— То бе еднакво с това, което моят метр д'отел има честта да ви налива в момента, господин графе — добави Ришельо, покланяйки се.

Граф Дьо Хага вдигна чашата на нивото на очите си и погледна на светлината на свещите. Виното искреше като разтопен рубин.

— Наистина, господин маршал, благодаря — каза той.

Графът произнесе „благодаря“ с такова достойнство и благосклонност, че присъстващите станаха възбудено и възкликнаха:

— Да живее Негово величество!

— Наистина, да живее Негово величество кралят на Франция! Господин Дьо ла Перуз, не сте ли съгласен с мен?

— Господин графе — отговори капитанът с тон, ласкаещ и респектиращ, тон на човек, привикнал да разговаря с короновани глави, — разделих се с краля преди около час и той бе изпълнен с

добрината към мен, така че никой няма да извика по-високо от мен „Да живее кралят“. Само че след един час трябва да си тръгна, за да стигна до морето, където ме чакат два военни кораба, предоставени ми от краля.

Вдигайки чаша, господин Дьо ла Перуз смирено поздрави граф Дьо Хага.

— Всички сме готови да подкрепим наздравицата, която вдигате — каза графиня Дю Бари, настанена от дясната страна на маршала. — Но не трябва ли да бъде жив и здрав и нашият доайен, както биха казали в парламента.

— Таверне, към теб ли са отправени тези думи или към мен? — маршалът се засмя и погледна към своя стар приятел.

— Не мисля — обади се друга особа, настанена срещу него.

— Какво не мислите? — граф Дьо Хага отправи пронизателния си поглед към събеседника.

— Не мисля, господин графе, че господин Дьо Ришелъ е нашият доайен — Калиостро се поклони.

— О, така е добре — каза маршалът, — изглежда, това си ти, Таверне.

— Хайде де, аз съм по-млад от теб с осем години. Роден съм през 1704-а — възрази старият благородник.

— Нечестивец! — каза маршалът. — Та той разгласи моите осемдесет и осем години!

— Господин херцог, вие наистина ли сте на осемдесет и осем? — учуди се Калиостро.

— О, за Бога, да! Задачата е лесна за смятане и следователно е недостойна за математик като вас, маркизе. Аз съм от миналия век, от великия, както го наричат. 1696-а — това е моята година.

— Невъзможно! — каза Лоней.

— О! Ако баща ви беше тук, господин интендант на Бастилията, той не би казал „невъзможно“, считаше ме пенсионер още през 1714-а.

— Заявявам, доайенът тук е виното, което граф Дьо Хага налива в чашата си сега — каза Дьо Фаврас.

— Токайско, на сто и двамайсет години, прав сте, господин Дьо Фаврас — възкликна графът. — На това токайско се пада честта да бъде наздравица за краля.

— Момент, господа, възразявам — каза Калиостро, вдигайки над масата широкото си, сияещо от сила и интелигентност лице.

— Вие оспорвате правото на старшинство на токайското? — възразиха в хор сътрапезниците.

— Решително, щом като аз самият съм го запечатал в бутилката — каза спокойно графът.

— Вие?

— Да, аз, и то се случи в деня на победата на Монтекукули^[1] над турците през 1664-а.

Буен изблик на смях посрещна тези думи, които Калиостро бе произнесъл с непоколебима сериозност.

— В такъв случай, господине, вие сте на около сто и тридесет, защото ви давам десет години, възраст, на която сте можели да налеете това хубаво вино в голямата му бутилка — каза графиня Дю Бари.

— Бях на повече от десет години, когато изпълних тази процедура, госпожо, тъй като след два дни имах честта по поръчение на Негово величество австрийския император да поздравя Монтекукули, който с победата при Сен Готар бе отмъстил за деня на Еспек в Славония, деня, в който неверниците така жестоко бяха разбили императорската войска — мои приятели и бойни другари — през 1536 година!

— Е! — студено като Калиостро каза граф Дьо Хага. — Господинът още по онова време е бил най-малко на десет години, щом като лично е участвал в тази паметна битка.

— Ужасно поражение, господин графе! — Калиостро се поклони.

— По-малко жестоко обаче от това при Креси^[2] — усмихна се Кондорсе.

— Вярно, господине — усмихна се и Калиостро, — поражението при Креси беше нещо ужасно, оказа се не победа само над една армия — победена бе Франция. Но нека се съгласим също, че това поражение не бе съвсем лоялна победа за Англия. Крал Едуард^[3] разполагаше с топове — обстоятелство, свършено неизвестно на Филип дьо Валоа^[4], или по-скоро обстоятелство, на което Филип дьо Валоа не пожела да повярва, въпреки че го бях предупредил, че му бях казал, че със собствените си очи съм видял тези четири топа, които Едуард бе закупил от венецианците.

— Ах, вие сте познавали Филип дьо Валоа? — възкликна графиня Дю Бари.

— Госпожо, имах честта да бъда един от петимата благородници, които го охраняваха, когато напускаше бойното поле — обясни Калиостро. — Бях дошъл във Франция с нещастния стар крал на Бохемия^[5], който беше сляп и който рухна, когато му съобщиха, че всичко е изгубено.

— О, Боже мой! Господине, няма да повярвате колко съжалявам, че вместо да участвате в битката при Креси, сте участвали в тази при Акциум!^[6] — каза Ла Перуз.

— И защо, господине?

— Ами защото щяхте да ме посветите в някои подробности на мореплаването, които въпреки хубавия разказ на Плутарх за мен си останаха съвсем загадъчни.

— Кои, господине? Бих бил щастлив, ако мога да ви бъда полезен с нещо.

— Били сте там?

— Не, господине, по това време бях в Египет, натоварен от царица Клеопатра да възстановя Александрийската библиотека, работа, която повече от всеки друг бях в състояние да извърша, тъй като лично познавах най-добрите автори на древността.

— И сте видели царица Клеопатра, господин Дьо Калиостро? — възкликна графиня Дю Бари. — Толкова ли е красива, както се говори?

— Графиньо, вие знаете — красотата е относително нещо. Очарователна царица в Египет, Клеопатра в Париж би могла да бъде само прелестна кокетка.

— Не оскърбявайте кокетките, графе.

— Опазил ме Господ!

— И тъй, Клеопатра беше...

— Малка, слаба, пъргава, одухотворена, с големи бадемови очи, гръцки нос, зъби като перли и ръка като вашата, госпожо, ръка, достойна да държи скиптър. Вижте, ето един диамант, който ми даде и който бе получила от брат си Птолемея — носеше го на палеца.

— На палеца!? — учуди се госпожа Дю Бари.

— Да, такава беше египетската мода, а аз, виждате, едва го поставям на малкия си пръст.

И изваждайки пръстена, той го подаде на графиня Дю Бари. Беше толкова великолепен диамант, с такава дивна прозрачност и така изкусно шлифован, че можеше да бъде оценен на стойност тридесет или четиридесет хиляди франка. Диамантът обиколи масата и се завърна при Калиостро, който отново спокойно го постави на пръста си.

— Ах! Виждам, не ми вярвате. Това фатално недоверие, с което трябва да се боря през целия си живот! Филип дьо Валоа не ми повярва, когато му казах да започне преговори с Едуард, Клеопатра не ми повярва, когато ѝ казах, че Антоний ще бъде победен. Троянците не ми повярваха, когато по повод на дървения кон им казах: „Касандра е вдъхновена, послушайте Касандра^[7]!“

— Ах, това е удивително! — Графиня Дю Бари се превиваше от смях. — Наистина никога не съм виждала човек като вас, едновременно толкова сериозен и толкова забавен.

— Уверявам ви, Йонатас беше много по-забавен от мен — Калиостро се поклони. — Очарователен веселяк! В такава степен, че когато бе убит от Саул, за малко не се побърках^[8].

— Знаете ли, графе, че ако продължите — каза херцог Дьо Ришельо, — ще побъркате бедния Таверне, който се страхува от смъртта и ви гледа съвсем плахо, като ви смята за безсмъртен. Хайде, кажете честно — безсмъртен ли сте или не?

— Съвсем не разбирам какво имате предвид, но знам, че мога да потвърдя едно нещо.

— Кое? — попита Таверне, най-любопитният от слушателите на графа.

— Че съм видял всички тези неща и съм посещавал личностите, за които току-що говорих.

— Познавали сте Монтекукули?

— Така, както познавам вас, господин Дьо Фаврас, и дори по-отблизо, защото вас имам честта да ви видя за втори или трети път, докато с изкусния стратег, за когото говорим, съм живял почти една година в една палатка.

— Познавали сте Филип дьо Валоа?

— Както имах честта да ви кажа, господин Дьо Кондорсе, но след като той се завърна в Париж, аз напуснах Франция и се върнах в Бохемия.

— И Клеопатра?

— Да, графиньо, и Клеопатра. Казах ви, че тя имаше очи, черни като вашите, и шия, красива почти като вашата.

— Но, графе, вие не знаете каква е шията ми!

— Вашата е като на Касандра и за да не липсва нищо в приликата, тя имаше като вас или вие като нея малък черен знак на височината на шестото ляво ребро.

— Но, графе, вие сте пророк!

— Е, не, маркизо, бях му казал — намеси се със смях маршал Дьо Ришельо.

— А вие откъде знаете?

Маршалът разтегна устни.

— Хм, това е семейна тайна.

— Добре де — измърмори графиня Дю Бари. — Наистина, маршале, човек трябва да си слага двоен слой червило, когато идва при вас.

После, обръщайки се към Калиостро, попита:

— Наистина, господине, вие следователно владеете тайната на подмладяването, щом като на възрастта, на която сте — три или четири хиляди години, изглеждате едва на четиридесет?

— Да, госпожо, притежавам секрета на подмладяването.

— Подмладете ме тогава!

— Вас, госпожо, излишно, чудото е сторено. Човек е на толкова, на колкото изглежда, а вие сте най-много на тридесет.

— Изяснете, моля ви.

— Много просто. Вие се възползвахте от моя начин.

— Господи! Как?

— Пихте от моя еликсир.

— Аз?

— Вие самата, графиньо. Ах, вие не сте го забравили!

— О!

— Графиньо, спомняте ли си една къща на улица „Сен Клод“? Спомняте ли си да сте идвали в тази къща по някаква работа, отнасяща се до господин Дьо Сартин? Спомняте ли си да сте направили услуга на един от приятелите ми на име Жозеф Балзамо? Спомняте ли си, че Жозеф Балзамо ви подари флаконче с еликсир, препоръчвайки ви да вземате по три капки от него всяка сутрин? Спомняте ли си, че

изпълнявахте предписанието му до миналата година, когато съдържанието на шишенцето бе изчерпано? Ако вече не си спомняте, графиньо, то наистина това не би било забвение, а неблагодарност^[9].

— О, господин Дьо Калиостро, та вие ми разказвате неща...

— Които са известни само на вас, да, знам. Но в какво би се изразило достойнството на гадателя, ако не знаеше тайните на бъдещето?

— Но Жозеф Балзамо значи е притежавал като вас рецептата на този възхитителен еликсир? А той... жив ли е още?

— Не знам нищо за него. Преди три години бедният Балзамо изчезна. За последен път го видях в Америка, на бреговете на Охайо, тогава заминаваше на експедиция в Скалистите планини, след това чух, че там починал.

— Хайде, графе, бива ли така! — подвижна маршалът. — Стига любезности, за Бога!

— Сериозно ли говорите, господине? — попита граф Дьо Хага.

— Много сериозно, сир, пардон, искам да кажа графе — Калиостро се поклони с жест, който означаваше, че грешката, която току-що бе допуснал, е съвсем случайна.

— И така, госпожата не е достатъчно възрастна, за да бъде подмладявана? — запитва маршалът.

— Честно — не.

— Е, добре! Ще ви предложи друго лице. Да вземем приятеля ми Таверне. Какво ще кажете за него? Има ли вид на съвременник на Пилат Понтийски? Или може би точно обратното? А много ли е възрастен той?

Калиостро погледна към барона.

— Не — каза той.

— Ах, скъпи графе, ако подмладите тоя там, ще ви провъзглася за ученик на Медея^[10] — заяви Ришельо.

— Вие наистина ли желаете това? — попита Калиостро, обръщайки се с думите си към господаря на дома, а с поглед — към цялата аудитория.

Всеки отговори с утвърдителен жест „да“.

— И вие ли, господин Таверне?

— Аз повече от другите желая това, дявол да го вземе! — отговори баронът.

— Е, добре! Това е лесна работа — каза Калиостро.

Той пхна два пръста в джоба си и извади оттам осемстенно шишенце.

После взе чиста кристална чаша и изля в нея няколко капки от съдържанието на шишенцето, разреди капките в половин чаша студено шампанско и подаде на барона така приготвеното питие.

Баронът пое чашата, но в момента, когато трябваше да я поднесе към устата си, се поколеба. Всички се разсмяха така шумно, че Калиостро се обезпокои и подкани:

— Побързайте, бароне, или ще допуснете да пропадне питие, всяка капка от което струва сто луидора^[11]!

— По дяволите — обади се Ришельо, като се опитваше да се шегува, — то е съвсем различно от токайското.

— Трябва значи да го изпия? — попита баронът, почти разтреперан.

— Или дайте чашата на някой друг, господине, та еликсирът да бъде полезен поне някому.

— Дай! — Ришельо протегна ръка.

Баронът помириша чашата и под влияние на свежия и благовонен аромат, на красивия светлочервеникав цвят, който няколкото капки еликсир бяха придали на шампанското, глътна магическото питие.

В същия миг му се стори, че някаква тръпка разтърсва тялото му и кара да нахлуе към кожата цялата стара и ленива кръв, която дотогава дремеше във вените му от краката до сърцето. Набръчканата му кожа се изпъна, очите му, меко покрити със завесите на клепачите, се разшириха без участието на волята. Зениците на очите му, живи и големи, заиграха, треперенето на ръцете отстъпи на странно равновесие на нервите, гласът му стана по-твърд, а коленете си възвърнаха подвижността от най-красивите дни на младостта му и се изправиха едновременно с кръста, сякаш питието, разливайки се, го бе възродило за миг.

Вик на изненада, на изумление, на възторг проехтя наоколо. Таверне, който дъвчеше с венците си, почувства глад. Той хвана здраво чиния и нож и си сервира от рагуто, поставено от лявата му страна. Натроши кости от яребица, казвайки, че му никнат зъбите от двадесетте му години. В продължение на половин час той яде, пи и крещя от радост, а през това време останалите сътрапезници го гледаха

поразени. После постепенно затихна като лампа, маслото на която се изчерпва. Промени се първо челото му — върху него, за момент изчезнали, отново се врязаха старите бръчки. Очите му се премрежиха и помрачиха. Изгуби вкуса си, сетне гърбът му се огъна. Апетитът се изпари, коленете отново започнаха да треперят.

— Ох! — изстена той. — Сбогом, младост!

Изпусна дълбока въздишка, придружена от две сълзи, които се търколиха от клепачите му. При тъжния вид на стареца, който след възвръщането на младостта се бе състарил още повече, инстинктивно от гърдите на всеки сътрапезник се откъсна по една въздишка, подобна на тази на Таверне.

— Много просто, господа, сипах на барона тридесет и пет капки от еликсира на живота и той го подмлади само за тридесет и пет минути — каза Калиостро. — Но, господине, един втори опит може да ви погуби — каза Калиостро.

От всички гости само графиня Дю Бари, познаваща силата на този еликсир, проследи с най-голямо удивление подробностите на сцената. Докато младостта и животът изпълваха артериите на стария Таверне, погледът на графинята следеше триумфалния им ход. Тя се смееше, аплодираше, възраждаше се от гледката. Когато въздействието на питието достигна своя апогей, графинята щеше насмалко да се хвърли върху Калиостро, за да изтръгне от ръката му флакона на живота. Но в момента, когато Таверне започна да остарява по-бързо, отколкото се бе подмладил, тя каза тъжно:

— Уви! Разбирам, всичко е суета, всичко е химера и дивното тайнство продължи наистина само тридесет и пет минути.

— Следователно, за да си върнем десет години младост, би трябвало да изпием цяла река — добави граф Дьо Хага.

Всички се разсмяха.

— Не — каза Кондорсе, — сметката е проста: тридесет и пет капки за тридесет и пет минути, но при едни нищо и никакви три милиона сто петдесет и три хиляди и шест капки човек ще остане млад една година.

— Цяло наводнение — възкликна Ла Перуз.

— Впрочем по ваше мнение, господине, случаят с мен съвсем не е такъв, щом като едно малко шишенце, четири пъти по-голямо от

вашето флаконче, което ми бе дал вашият Жозеф Балзамо, бе достатъчно, за да спре хода на времето в течение на цели десет години.

— Именно, госпожо, вие единствена се докосвате до същината на тайната. Един възрастен или много възрастен мъж се нуждае от това количество, за да се постигне незабавен и силен ефект. Но работата е друга при една жена на тридесет години, на колкото сте вие, или при мъж на четиридесет, на колкото бях аз, когато започнахме да прием еликсира на живота. Тази жена или този мъж, изпълнени с младост и имащи много дни пред себе си, трябва да изпиват само по десет капки от тази течност във всеки период на упадък и с тези десет капки ще запазят младостта и живота си, очарователни и енергични, каквито са в момента на процедурата.

— Какво наричате „период на упадък“? — попита граф Дьо Хага.

— Естествените периоди, господин графе. При нормално състояние на нещата силите на човека са във възход до тридесет и пет годишна възраст. Стигнали този предел, остават в застой до четиридесетте. А след четиридесетте започва упадъкът, почти незабележим до петдесетте години. Следователно периодите на развитие се доближават и застъпват до смъртния час. В цивилизования свят, когато тялото е похабено от охолството, грижите и болестите, развитието спира на тридесет години. Упадъкът започва на тридесет и пет. Следователно градският човек трябва да овладее природата, когато е в застой, да се противопостави на упадъка ѝ в момента, в който ще започне разрухата. Този, който като мен владее тайната на еликсира и умее да изгради атаката си така, че да изпревари и спре упадъка, само той ще живее като мен — винаги млад или най-малкото достатъчно млад, за да върши на този свят всичко, което му подхожда.

— Боже мой! Господин Дьо Калиостро, щом като сте били господар при избора на възрастта си, защо тогава не сте предпочели двадесет вместо четиридесет години? — попита графинята.

— Защото, графиньо, по ми харесва да бъда винаги четиридесетгодишен, здрав и завършен, отколкото неоформен двадесетгодишен млад мъж — усмихна се Калиостро.

— Ах! — възкликна графинята.

— Е, несъмнено, госпожо, мъжът на двадесет повече се харесва на жените, напълнили тридесетте, но на четиридесет години той

властва и над двадесетгодишните жени, и над шестдесетгодишните мъже — продължи Калиостро.

— Отстъпвам — каза графинята. — Как се спори с живо доказателство!

— Тогава съм осъден, много късно се залових с това — каза тъжно Таверне.

— Дьо Ришелъ е бил по-хитър от вас — все чувам да казват, че маршалът имал някаква рецепта... — каза Ла Перуз с моряшката си откровеност.

— Това е мълва, разпространявана от жените — засмя се граф Дьо Хага.

— Херцог, да не би това да е причина да не повярваме? — попита графиня Дю Бари.

Старият маршал се изчерви, той, който никога не се изчервяваше. Но веднага каза:

— Желаете ли да узнаете моята рецепта?

— Да, разбира се.

— Е, добре! Да се поддържам!

— Ами! — възкликна компанията.

— Така е! — потвърди маршалът.

— Бих оспорила рецептата, ако току-що не бях видяла ефекта от тази на Дьо Калиостро. Но дръжте се, господин магьосник, не съм свършила с въпросите си.

— Давайте, госпожо, давайте.

— Казахте впрочем, че когато за пръв път сте използвали еликсира, сте били на четиридесет?

— Да, госпожо.

— И че оттогава, сиреч от обсадата на Троя...

— Малко по-рано, госпожо.

— Така да бъде. И сте запазили своите четиридесет години?

— Виждате сама!

— Но тогава вие ни доказвате повече от онова, което допуска теоремата ви... — намеси се Кондорсе.

— Какво ви доказвам, господин маркиз?

— Доказвате ни не само постоянното повторение на младостта, но и съхраняването на живота. Защото, ако вие сте все на четиридесет

още от времето на Троянската война, то това е така, защото никога не сте умирали!

— Наистина, господин маркиз, никога не съм умирал, покорно признавам това.

— И все пак не сте неуязвим като Ахил, и още нещо — като казвам неуязвим като Ахил, да си припомним, че Ахил не е бил неуязвим, след като Парис го убива със стрела в петата.

— Не, не съм неуязвим за мое съжаление — каза Калиостро.

— Значи може да бъдете убит?

— Уви, да!

— Как успявате да избегнете нещастните случаи три хиляди и петстотин години?

— Шанс, господин графе, моля, изслушайте обясненията ми.

С различен, но недвусмислен израз на любопитство всички се подпряха на масата и се заслушаха.

— Какво е първото условие на живота? — Калиостро разтвори с непринудена елегантност две красиви бели ръце, обсипани с пръстени, между които блестеше като Полярната звезда и този на царица Клеопатра. — Здравето, нали?

— Да, разбира се! — отговориха всички.

— А условие за добро здраве е...

— Режимът — каза граф Дьо Хага.

— Прав сте, господин графе, режимът осигурява здравето. И тъй, аз съм се придържал към режима на моите капки и тъй като те са само реализиране на вечната мечта на хората от всички епохи, тъй като са онова, което древните търсеха под названието „вода на младостта“, а тези от по-близки времена — под името „еликсир на живота“, аз неизменно съхранявах младостта си, следователно — здравето си, следователно — живота си. Това е ясно.

— Но все пак всичко се похабява, графе, дори и най-красивото тяло, като всички останали.

— Това на Парис... като това на Вулкан — каза графинята. — Вие несъмнено сте познавали Парис, господин Дьо Калиостро?

— Отлично го познавах, госпожо, той беше силен и красив момък, накратко казано, не заслужаваше напълно това, което Омир казва за него, и това, което жените мислят за него. Първо, той беше червенокос.

— Червенокос! О! Пфу! Ужасно! — каза графинята.

— За щастие Елена не беше на вашето мнение — обясни Калиостро. — Но да се върнем към нашия еликсир.

— Да, да — потвърдиха всички.

— Вие, господин Дьо Таверне, твърдяте, че всичко се изхабява. Съгласен съм. Но знаете също, че всичко се закърпва, всичко регенерира или се заменя, както искате. Пример за това е прословутият нож на Хуберт, който толкова пъти променя острието, дръжката си, обаче въпреки тази двойна промяна той все пак си остава ножът на Свети Хуберт. Виното, което монасите от Хайделберг съхраняват в зимниците си, винаги е едно и също, макар че всяка година в огромната бъчва се изсипва ново грозде. Виното на хайделбергските монаси винаги е светло, свежо и вкусно, докато виното, запечатано от Опимий и от мен в глинени амфори, се изпаряваше. Когато сто години по-късно опитах да пийна от него, в съдовете беше останала само гъста утайка, която можеше да се яде, но съвсем сигурно е, че не можеше да се пие. И тъй, вместо да следвам примера на Опимий, аз открих този, който трябваше да дават монасите от Хайделберг^[12]. Поддържах тялото си, като всяка година внасях в него нови елементи, предназначени да регенерират останалите. Всяка сутрин един нов и млад атом заместваше в кръвта ми, в плътта ми, в костите ми една изхабена, инертна молекула. Връщах към живот отпадъците, от които обикновеният човек оставя неусетно да бъде завладяно цялото му същество. Заставях войниците непрекъснато да работят, което улесняваше, което дори налагаше вкарването на нов стимулант. Резултатът от това усърдно изучаване на живота е, че умът ми, движенията ми, нервите ми, сърцето ми, душата ми никога не са забравяли функциите си. И тъй като в този свят всичко се обвързва, тъй като преуспяват в него тези, които непрекъснато извършват една и съща работа, аз, естествено, бях повече от когото и да било в състояние да отстраня опасностите, изправящи се пред едно трихилядигодишно съществуване, и то защото успях единствен от всички да направя такъв опит, че да предвиждам щетите, да предчувствам опасностите на всяка ситуация. Така вие няма да ме заставите да вляза в къща, която ще се срути. О, не! Видял съм твърде много къщи и мога от пръв поглед да различа добрите от лошите. Няма да ме накарате да отида на лов с непохватен човек, който зле поддържа оръжието си. От Цефал,

който уби жена си Прокрис, до регента, който извади окото на господин принца, видях много некадърници, по време на война няма да ме принудите да заема един или друг пост, който първият появил се ще приеме, тъй като аз за минута ще съм пресметнал всички прави линии и всички параболи, които на този пост завършват със смърт. Ще ми кажете, че не може да се предвиди случайно изстрелян куршум. А аз ще ви отговоря, че за човек, убягнал на милион изстрела, е неппростимо да се остави да бъде убит от случайно изстрелян куршум. Ах! Не ме гледайте с недоверие, защото в края на краищата аз съм тук като живо доказателство. Не ви заявявам, че съм безсмъртен, заявявам ви само, че мога това, което никой не може, което ще рече да предотвратя смъртта, когато идва случайно. Така например за нищо на света не бих останал дори и петнадесет минути тук насаме с господин Дьо Лоней, който в момента си мисли, че ако бях в една от килиите му в Бастилията, би проверил безсмъртието ми чрез глад. Не бих останал също и с Дьо Кондорсе, защото в момента той иска да пусне в чашата ми съдържанието на пръстена, който носи на показалеца на лявата си ръка, а съдържанието е отрова, и всичко това — без каквото и да било лошо намерение, а от научно любопитство, просто за да разберат дали ще умра незабавно.

Двете особи, които Калиостро посочи поименно, потръпнаха.

— Признайте смело, господин Дьо Лоней, ние не сме съд, пък и намерението не се наказва. Хайде, помислихте ли си това, което казах? А вие, господин Дьо Кондорсе, наистина ли имате в този пръстен отрова, която бихте искали да ме накарате да опитам в името на вашата любима метреса — науката?

— Бога ми! — Дьо Лоней се засмя и изчерви. — Признавам, прав сте, господин графе, това беше безумие. Но тази безумна мисъл мина през главата ми в момента, когато ме обвинявахте.

— И аз — каза Кондорсе, — аз не по-малко от Дьо Лоней ще бъда откровен. Действително си помислих, че ако вкусите от това, което имам в пръстена си, не бих оценил нито за обол^[13] безсмъртието ви.

В същия момент около масата се разнесе възторжен вик. Това беше признание не на безсмъртието, а на проникателността на граф Дьо Калиостро.

— Виждате — спокойно каза той, — виждате, че отгатнах. Прочее така предсказвам всичко, което трябва да се случи. Житейският ми опит разбулва от пръв поглед миналото и бъдещето на хората, които виждам. Непогрешимостта ми в това отношение е такава, че се разпростира и над живата, и над мъртвата природа. Ако се качвам в карета, по вида на конете разбирам, че ще се понесат в необуздан бяг, по израза на лицето на кочияша — че ще ме преобърне или ще ме блъсне. Ако се качвам на кораб, разбирам дали капитанът е невежа или инат и следователно не ще може или не ще пожелае да направи необходимата маневра. В такъв случай отбягвам и кочияша, и капитана, изоставям и конете, и кораба. Аз не отхвърлям риска, аз го намалявам. Вместо да му оставя сто възможности, както правят всички, отнемам му деветдесет и девет и не се доверявам на стотната. Ето каква ми е ползата от това, че съм живял три хиляди години.

— Тогава — заговори със смях Ла Перуз в разгара на въодушевлянето или на разочарованието, разпаден от разказа на Калиостро, — тогава, скъпи ми гадателю, необходимо е да дойдете с мен до малките кораби, с които трябва да обиколя света. Ще ми направите изключителна услуга.

Калиостро замълча.

— Господин маршал — продължи със смях мореплавателят, — тъй като граф Дьо Калиостро не желае да се раздели с хубавата компания и аз го разбирам, ще трябва да ми позволите аз да я напусна. Извинете ме, господин граф Дьо Хага, простете, госпожо, но ето че часовникът бие седем, а аз обещах на краля в седем часа и петнадесет минути да бъда на поста си. Сега, след като не можах да подмамя граф Дьо Калиостро да дойде да види моите два кораба, ще ми каже поне какво ще ми се случи от Версай до Брест. От Брест до полюса го считам освободен от ангажименти, това си е моя работа. Но, за Бога, от Версай до Брест ми е необходима консултация.

Калиостро още веднъж погледна към Ла Перуз с такъв меланхоличен поглед, с такъв едновременно кротък и тъжен израз, че повечето от гостите бяха поразени. Но мореплавателят нищо не забеляза. Той се разделяше със сътрапезниците си. Слугите му го наметнаха с тежко кожено наметало, а графиня Дю Бари пхна в джоба му няколко от онези стоплящи дреболии, които са толкова приятни на пътника и за които впрочем пътникът почти никога не мисли, макар че

напомнят за отсъстващите приятели през дългите ноци на едно пътуване сред ледовете. Ла Перуз, като продължаваше да се смее, кимна почтително на граф Дьо Хага и протегна ръка на стария маршал.

— Сбогом, скъпи ми Ла Перуз — каза херцог Дьо Ришельо.

— Не, господин херцог, довиждане — отговори Ла Перуз. — Но наистина може да се каже, че заминавам за вечността: да направя околосветско пътуване — това е всичко, четири или пет години отсъствие, не повече. Не трябва да си казваме сбогом за това.

— Четири-пет години! — възкликна маршалът. — Ей, а защо не кажете четири-пет века, господине? На моята възраст дните са години. Сбогом ви казвам аз.

— Хайде де, попитайте гадателя — той ви обещава още двадесет години — каза със смях Ла Перуз. — Нали, господин Дьо Калиостро? Ах, графе, защо не ми казахте по-рано за вашите божествени капки? На каквато и да било цена щях да натоваря един тон на „Астролаб“. Това е името на кораба ми, господине. Госпожо, позволете още веднъж да целуна хубавата ви ръка, най-хубавата, която несъмнено е предопределено да видя отново тук след завръщането си. Довиждане!

И Ла Перуз направи първата стъпка към това загадъчно пътуване, от което нямаше да се завърне. Всички се заслушваха. Когато вече нищо не се чуваше, погледите, сякаш насочвани свише, се устремиха към Калиостро.

В момента лицето на този човек бе озарено от тържествена питийска светлина, което накара сътрапезниците му да потреперят. Странното мълчание трая няколко секунди. Пръв граф Дьо Хага го наруши:

— Защо не му отговорихте нищо, господине?

Този въпрос изразяваше общата горест. Калиостро потрепери така, сякаш запитването го измъкна от вглъбеността.

— Защото трябваше да му кажа или една лъжа, или една жестока истина — отговори той на графа.

— Как така?

— Защото трябваше да му кажа: „Господин Дьо ла Перуз, херцог Дьо Ришельо е прав, като ви казва сбогом, а не довиждане.“

— А! Но, по дяволите, господин Калиостро, нима казвате, че Ла Перуз... — объркан се обади Ришельо.

— О! Успокойте се, господин маршал, не за вас е тъжно предсказанието — продължи живо Калиостро.

— Нима — извика графиня Дю Бари — нещастният Ла Перуз, който току-що ми целуна ръка... сега...

— Не само че повече няма да ви целуне ръка, госпожо, но никога вече няма да види тези, с които се раздели тази вечер — каза Калиостро.

Вик на учудване се изтръгна от гърдите на всички. Разговорът бе стигнал тъкмо до момента, когато с всяка минута интересът расте, свидетелство бе важният, тържествен и почти горестен вид, с който присъстващите разпитваха Калиостро било на глас, било с поглед. Би могло да се каже, че всичко се отнася до безпогрешно пророчество на античен оракул.

Сред това безпокойство Дьо Фаврас, изразяващ общото вълнение, стана, махна с ръка и отиде на пръсти да се послуша в преддверието дали някой от прислужниците не дебне.

Но както вече казахме, къщата на маршал Дьо Ришельо беше добре поддържана и Дьо Фаврас откри в преддверието само един стар интендант, който, строг като караул на много отдалечен пост, бранеше подстъпите към трапезарията в тържествения час след поднасянето на десерта. Фаврас се върна и седна на мястото си, като направи знак на сътрапезниците си, че са сами.

— В такъв случай — каза графиня Дю Бари, отговаряйки на уверението на Дьо Фаврас така, сякаш той го бе обявил на висок глас, — в такъв случай разкажете ни какво го очаква този нещастник Ла Перуз.

— Е, добре, както сам ви каза, Дьо ла Перуз заминава с намерението да направи околосветско пътешествие и да продължи експедициите на Кук, нещастния Кук, за когото знаете, че е убит на Сандвичевите острови.

— Да, да — потвърдиха всички по-скоро с кимване, отколкото гласно.

— Всичко предвещава щастлив край на начинанието. Дьо ла Перуз е добър моряк, от друга страна, крал Луи XVI вече определи маршрута му.

— И тъй, той заминава? — намеси се графиня Дю Бари, решила да прекъсне всеки разговор, който би променил посоката на основната

тема.

— И тъй, той заминава — продължи Калиостро. — Но не мислете, че така забързан, както ви изглеждаше, ще потегли веднага. Не, аз го виждам губещ много време в Брест.

— Жалко — намеси се Кондорсе, — това е времето за започване на пътешествия. Дори е малко късно, щеше да е по-добре през февруари или март.

— О, не го корете за тези два или три месеца, господин Дьо Кондорсе, през това време поне живее и се надява.

— Осигурили са му добра компания, предполагам? — попита Ришельо.

— Да, този, който командва втория кораб, е забележителен офицер. Виждам го все още млад, авантюрист, храбър за съжаление — каза Калиостро.

— Как така „за съжаление“!

— Ами така. Търся го този приятел година по-късно, но повече не го виждам — с тревога каза Калиостро, като се посъветва с чашата си. — Някой от вас не е ли роднина или близък на господин Дьо Лангъл?

— Не.

— И никой не го познава?

— Не.

— Добре. Смъртта ще започне с него. Повече не го виждам.

От гърдите на присъстващите се изтръгна шепот.

— Ами той... той... Ла Перуз? — запитаха задъхани гласове.

— Той плава, слиза на брега, отново отплава. Година, две години успешно пътуване. Получават се вести от него. А после...

— А после?

— Минават години.

— Накрая?

— Накрая... океанът е голям, небето е мрачно. Тук и там внезапно се виждат непроучени земи, тук и там се появяват уродливи фигури като чудовищата на гръцкия архипелаг. Те дебнат кораба, който, отнесен от течението, бяга в мъглата между рифовете. Накрая бурята, която е по-гостоприемна от брега, после два зловещи огъня. О! Ла Перуз! Ла Перуз! Ако можеше да ме чуеш, бих ти казал: „Ти

заминаваш като Христофор Колумб, за да откриеш един свят, Ла Перуз, пази се от неизвестни острови!“ Той се погубва...

Ледена тръпка премина през присъстващите, докато над масата още звучаха последните му думи.

— Но защо да не бъде предупреден? — възвиси глас граф Дьо Хага.

— Да, да, защо да не се притечем, защо да не го настигнем? — предложи графиня Дю Бари. — Скъпи маршале, за живота на човек като Ла Перуз заслужава да бъде изпратен куриер.

Маршалът разбра и се надигна да позвъни, но Калиостро протегна ръка и той се отпусна във фотьойла си.

— Уви! — продължи Калиостро. — Всякакво предизвестие би било безполезно: човекът, който предвижда съдбата, не я променя. Дьо ла Перуз би се изсмял, ако беше чул думите ми, както се смееха синовете на Приам, когато Касандра пророкуваше, но ето на, вие самият се смеете, господин Дьо Хага, и смехът ви ще зарази околните. Ах, не се смущавайте, господин Дьо Фаврас, никога не съм срещал доверчив слушател.

— О, ние вярваме — възкликнаха графиня Дю Бари и старият херцог Дьо Ришельо.

— Аз вярвам — промърмори Таверне.

— Аз също — каза любезно граф Дьо Хага.

— Да! — отново подхвана Калиостро. — Вие вярвате! Вярвате, защото се отнася до Ла Перуз, но ако ставаше дума за вас, не бихте повярвали.

— Ами!

— Сигурен съм в това.

— Признавам, че бих повярвал, ако Дьо Калиостро бе казал на Ла Перуз: „Пазете се от неизвестни острови.“ Тогава той би се предпазил. Това все пак беше шанс — каза граф Дьо Хага.

— Уверявам ви, че не, господин графе, пък и той щеше ли да ми повярва, виждате колко ужасно е това разкритие, тогава при появата на опасността, при вида на тези непознати острови, които ще се окажат фатални за него, нещастникът, повярвал в предсказанието ми, щеше да почувства спотаената смърт да го застига, без да може да й убегне. Това съвсем не е една обикновена смърт, това означава да изстрада хиляди пъти смъртта, а то е все едно да вървиш редом с нея в сянката

на отчаянието. Помислете впрочем за надеждата, която бих му отнел — та това е последната утеха, която клетникът таи под ножа дори тогава, когато ножът го докосва, когато усеща стоманата да го разсича и кръвта му да изтича. Животът гасне, а човек все се надява!

— Вярно е! — казаха тихо някои от присъстващите.

— Да — продължи Калиостро, — воалът, който забулва края на живота ни, е единственото реално благо, което Господ е дал на човека, докато е на земята.

— Както и да е, но ако от човек като вас чуя да ми казва „пазете се от такъв човек или от такова обстоятелство“, ще приема предупреждението благосклонно и ще благодаря за него.

Калиостро сведе глава с тъжна усмивка.

— Наистина, графе, предупредете ме и аз ще ви благодаря.

— Искате да кажа на вас това, което не пожелах да кажа на господин Дьо ла Перуз?

— Да, бих желал.

Калиостро направи жест, сякаш щеше да заговори, но се сепна, помълча и каза:

— О, не, господин графе, не!

— Умолявам ви.

Калиостро извърна глава.

— Никога!

— Внимавайте, ще ме направите още по-недоверчив — усмихна се графът.

— По-добре неверие, отколкото мъчително терзание.

— Господин Дьо Калиостро, забравяте нещо — важно каза графът.

— Какво точно? — почтително запита пророкът.

— Това, че ако за някои хора е уместно да не знаят съдбата си, то други трябва да знаят бъдещето си, понеже тяхната орис не засяга само тях лично, а се отнася до милиони хора.

— Тогава заповядайте ми. Нищо няма да направя без заповед — заяви Калиостро.

— Какво искате да кажете?

— Ваше величество да ми нареди и аз ще се подчиня — каза тихо Калиостро.

— Заповядвам ви да ми разкриете моята съдба, господин Дьо Калиостро — продължи шведският крал с изпълнено с вежливост величие.

В същото време, тъй като граф Дьо Хага, издавайки заповед, бе скъсал със своето инкогнито и се бе оставил да бъде третиран като крал, Дьо Ришельо се изправи и смирено каза:

— Сир, благодаря за честта, която кралят на Швеция оказва на моя дом, моля Ваше величество да заеме почетното място. От този момент то е само ваше.

— Да останем, нека да си останем по местата, маршале, и да не пропуснем нито дума от това, което Дьо Калиостро ще ми каже.

— Сир, на кралете не се говори истината.

— Хайде де, аз не се намирам в собственото си кралство. Заемете си мястото, господин херцог. Говорете, господин Дьо Калиостро, настоявам.

Калиостро насочи погледа си върху чашата: мехурчета като от шампанско се издигаха от дъното към повърхността, водата изглеждаше така, сякаш, привлечана от волевия му поглед, се вълнуваше по негова заповед.

— Сир, кажете ми какво бихте искали да узнаете — попита Калиостро, — готов съм да ви отговарям.

— Кажете каква ще бъде смъртта ми. Какво ще я предизвика!

— Изстрел, сир.

Лицето на Густав засия.

— Ах, в битка ще умра значи, със смъртта на воин — каза той. — Благодаря, господин Дьо Калиостро, сто пъти благодаря. Предугаждам битки, а Густав Адолф и Карл XII ми показаха как умират кралете на Швеция.

Калиостро сведе глава, без да отговори. Граф Дьо Хага смръщи вежди и възкликна:

— Нима изстрелът няма да бъде изпратен в сражение?

— Не, сир.

— При метеж, така ли? Това също е възможно!

— Съвсем няма да бъде по време на размирици.

— Но къде ще се случи тогава?

— На бал, сир.

Кралят се замисли. Калиостро, който се бе изправил, седна и отпусна глава в ръце. Сякаш се отдалечи от света. Всички около пророка и обекта на прокобата пребледняха. Маркиз Дьо Кондорсе приближи до чашата е вода, в която ясновидецът бе прочел зловещото предзнаменование, хвана я за столчето, издигна я на нивото на очите си и внимателно разгледа блестящите ѝ стени и тайнственото ѝ съдържание.

Несъмнено той не може да открие решение на проблема си, защото престана да наблюдава чашата, постави я отново на масата и сред общото изумление, последвало предсказанието на Калиостро, заговори:

— Е, добре! Аз също ще помоля нашия знаменит пророк да разпита и за мен магическото си огледало. За жалост аз не съм могъщ владетел, не се разпореждам и неизвестният ми живот съвсем не принадлежи на милиони хора.

— Господине — каза граф Дьо Хага, — вие заповядвате в името на науката и вашият живот принадлежи не само на един народ, а на човечеството.

— Благодаря, господин графе, но вашето мнение по този въпрос може би е съвсем различно от това на Дьо Калиостро.

Калиостро вдигна глава като боен кон, жилнат от шпори.

— Напротив, маркизе — каза той с обхващаща го нервна възбуда. — Напротив, вие сте могъщ господар в кралството на разума. Хайде, гледайте ме в лицето: вие също ли сериозно желаете да ви гадая?

— Сериозно, господин графе, кълна се в честта си! По-сериозно не може да бъде — отговори Кондорсе.

— И тъй, маркизе — заговори Калиостро с глух глас, спускайки клепачи върху втренчения си поглед, — вие ще умрете от отровата, която носите в пръстена си. Ще умрете...

— Ах, ами ако съм я изхвърлил? — прекъсна го Кондорсе.

— Хвърлете я.

— Значи признавате, че това е много лесно?

— Тогава я хвърлете! Казвам ви!

— О, господин маркиз, за Бога, изхвърлете тази проклета отрова, пък макар и само за да излъжете този злополучен пророк, който измъчва всички ни с прокобите си! — изписка графиня Дю Бари. —

Защото в края на краищата, ако я изхвърлите, тогава е сигурно, че няма да се отровите с нея, и тъй като Дьо Калиостро претендира, че именно с нея ще се убиете, тогава всяко зло за добро — ще излезе, че Калиостро е излъгал.

— Графинята е права — подкрепи я граф Дьо Хага.

— Браво, графиньо! — каза Ришелъо. — Хайде, маркизе, изхвърлете тази отрова, така ще бъде по-добре, отколкото да знам, че носите на ръката си смъртта на човек. Ще треперя всеки път, когато си чукаме чашите. Пръстенът може да се отвори от само себе си... И... ех!

— Безполезно е — каза спокойно Калиостро, — Дьо Кондорсе няма да я изхвърли.

— Не! — потвърди маркизът. — Няма да се разделя с нея, вярно е, и то не за да улесня предсказаната ми участ, а защото Кабанис^[14] състави тази отрова, която е уникална, която е субстанция, втвърдена по една случайност, а може би той повече никога няма да има късмет да попадне на този случай, ето защо няма да изхвърля отровата. Тържествуйте, ако искате, господин Дьо Калиостро.

— Съдбата винаги намира верни сътрудници, за да ѝ помогнат при изпълнението на смъртните присъди.

— Така, значи аз ще умра отровен — каза маркизът. — Е, добре де! Така да бъде. Но това е прекрасна смърт: малко отрова на върха на езика и с мен е свършено. Та това не е смърт, това е „минус живота“, както казваме в алгебрата.

— Не желая да страдате, господине — каза хладно Калиостро.

И направи знак, който означаваше, че би искал да остане сам с Дьо Кондорсе.

— Господине — каза маркиз Дьо Фаврас, протягайки се над масата така, сякаш искаше да застане пред Дьо Калиостро, — ето едно корабкрушение, един изстрел и едно отравяне, от които ми потичат лигите. Ще благоволите ли да предскажете и на мен някакво подобно изчезване?

Калиостро започна да се ободрява под влияние на иронията.

— О, маркизът напразно завижда на тези господа, защото, кълна се в честта си на благородник, на вас се пада нещо по-добро.

— По-добро? — извика Дьо Фаврас със смях. — Внимавайте, това много ви задължава: по-добро от морето, от куршума и от

отровата е трудно да се измисли.

— Остава въжето, господин маркизе — каза ласкаво Калиостро.

— Въжето... О! Какви ги приказвате?

— Казвам ви, че вие ще бъдете обесен — каза Калиостро с пророческа страст, над която вече не беше господар.

— Обесен! — повтори групата. — По дяволите!

— Господинът забравя, че съм благородник! — изтъкна похладнокръвно Фаврас. — И ако господинът случайно иска да ми говори за самоубийство, предупреждавам, че до последния момент смятам да не губя самоуважението си, та да използвам въжето... Нали имам шпага!

— Не ви говоря за самоубийство, господине.

— Тогава говорите за смъртно наказание?

— Да.

— Вие сте чужденец, господине, и като такъв ви извинявам.

— Моля?

— Казвам, че извинявам вашето невежество. Във Франция благородниците ги обезглавяват.

— Господине, тази работа ще уредите с палача — Калиостро срази събеседника си с този груб отговор.

Сред присъстващите настъпи минутно колебание.

— Знаете ли, че треперя сега? — каза Дьо Лоней. — Моите предшественици направиха такъв печален избор, че аз предвиждам беда и за себе си, ако бръкна в същата торба.

— Следователно вие сте по-разумен от тях и не желаете да узнаете бъдещето си. Прав сте: добри или лоши — да почитаме тайните на Господ.

— Ах! Ах, господин Дьо Лоней, надявам се, че сте смел като тези господа — каза графиня Дю Бари.

— Госпожо, аз също се надявам — управителят се поклони.

После се обърна към Калиостро:

— Хайде, господине, на свой ред и аз настоятелно ви моля, възнаградете ме с хороскопа ми.

— Лесна работа — каза Калиостро, — удар със секирата по главата и всичко ще бъде свършено.

Вик на ужас прокънтя в стаята. Ришелъ и Таверне умоляваха Калиостро да не продължава, женското любопитство да не го поведе

още по-нататък.

— Но наистина, графе, като ви слуша човек, би казал, че светът ще свърши от насилствена смърт — рече графиня Дю Бари. — Как става така, че от нас, осемте души, пет вече са осъдени от вас?

— Ах, разбирате, госпожо, че това вече е решено, а ние се надсмиваме — Дьо Фаврас се постара действително да се засмее.

— Независимо от това дали е истина, или е измислица, ние, разбира се, се смеем — каза граф Дьо Хага.

— Аз също бих се посмяла, защото не бих искала с малодушието си да накърня честта на компанията — продължи графиня Дю Бари. — Но, уви! Аз съм само жена и няма да имам честта да бъда поставена редом с вас за зловеща развръзка. Една жена... Тя умира в леглото си. Уви! Смъртта ми на старица, тъжна и забравена, ще бъде най-лошата от всички, нали, господин Дьо Калиостро?

Изричайки тези слова, тя се колебаеше. Не само с думите си, но и с вида си предизвикваше ясноvideца да я ободри, но Калиостро не я утеши. Любопитството бе по-силно от безпокойството и то надви.

— Хайде, господин Дьо Калиостро, отговорете ми — настоя Дю Бари.

— Как искате да ви отговоря, госпожо, след като не питате нищо?

Графинята се поколеба.

— Хайде, ще ме питате ли нещо или не? — усмихна се зловеццо Калиостро.

Графинята направи усилие и след като се окуражи от усмивките на останалите, каза:

— Е, добре де! Ще рискувам: кажете как ще свърши Жана дьо Воберние, графиня Дю Бари!

— На гилотината, госпожо — отговори зловещият пророк.

— Шега! Нали, господине? — заекна графинята с умоляващ поглед.

Но Калиостро бе възбуден до крайност и не видя този поглед.

— Защо пък шега? — запита той.

— Ами защото, за да се качиш на гилотината, трябва да си убил, да си погубил някого, да си извършил престъпление! А по всяка вероятност аз никога няма да извърша престъпление. Шегувате се, нали?

— Ах, Боже мой, да! Шега като останалите ми предсказания — каза Калиостро.

Графинята избухна в смях, който внимателен наблюдател би счел за твърде остър, за да бъде естествен.

— Хайде, господин Дьо Фаврас, да си поръчаме катафалките.

— О, за вас, графиньо, това би било съвсем излишно — каза Калиостро.

— Това пък защо, господине?

— Защото на гилотината ще отидете с обикновена раздрънкана кола.

— Пфу! Ужас! — изпищя графиня Дю Бари. — О, противен човек! Маршале, друг път подбирайте гости с друг нрав или повече няма да дойда у вас!

— Извинете ме, госпожо, но вие, както и останалите, сама пожелахте това.

— Аз... като останалите... поне ще ми дадете време да си избира изповедник, нали?

— Би било излишно усилие — каза Калиостро.

— Как така?

— Последният човек, който ще се изкачи на гилотината с изповедник, ще бъде...

— Ще бъде? — попитаха всички.

— Ще бъде кралят на Франция.

Калиостро изрече тези злокобни думи с глух глас, който премина като смъртен полъх над присъстващите и ги смрази до дъното на душата. Настъпи неколкоминутно мълчание.

По време на това мълчание Калиостро доближи до устните си чашата, в която бе прочел всички тези кървави прокоби, но едва я бе докоснал с уста, и с непреодолимо отвращение я отблъсна.

При това движение очите му се насочиха към Таверне.

— О! — извика той, като мислеше, че ще го заговори. — Не ми казвайте какво ще стане с мен, не искам това от вас.

— Тогава моля вместо него — каза Ришельо.

— Вие, господин маршал — каза Калиостро, — се успокойте, защото сте единственият от всички нас, който ще умре в леглото си.

— Кафето, господа! — предложи старият маршал, очарован от предсказанието. — Кафето!

Всички станаха.

Но преди да преминат в салона, граф Дьо Хага, като се приближи до Калиостро, каза:

— Господине, не мисля да избегна съдбата си, но кажете ми от какво трябва да се пазя.

— От един маншон, сир — отговори Калиостро.

Граф Дьо Хага се отдалечи.

— А аз? — запита Кондорсе.

— От един омлет.

— Добре, отказвам се от яйцата.

И той се присъедини към графа.

— Ами аз? От какво трябва да се боя? — запита Фаврас.

— От едно писмо.

— Добре, благодаря.

— А аз? — полюбопитства Лоней.

— От превземането на Бастилията.

— А, ето че съм спокоен.

И той се отдалечи със смях.

— На свой ред и аз да попитам, господине — обади се графинята съвсем объркана.

— Вие, красива графиньо, се пазете от площад „Луи XV“.

— Уви! Там веднъж вече се отбивах и много страдах. Този ден си бях изгубила главата! — каза графинята.

— И пак ще я изгубите, графиньо, но повече няма да я намерите!

Дю Бари извика и избяга в салона при другите гости. Калиостро щеше да последва компанията, но Ришельо се обади:

— Момент, останахме само Таверне и аз, на които нищо не казахте, скъпи ми магьоснико.

— Дьо Таверне ме помоли да не казвам нищо, а вие, господин маршал, вие нищо не ме попитахте.

— О, и аз пак ви моля — извика Таверне със сплетени молитвено ръце.

— Но, хайде, за да ни докажете силата на вашия гений, ще можете ли да ни кажете едно нещо, което единствени ние двамата знаем?

— Кое? — Калиостро се усмихна.

— Ами какво прави във Версай този доблестен Таверне, вместо да живее спокойно в красивия си роден край — земите на Мезон-Руж, които кралят откупи за него преди три години?

— Нищо по-просто, господин маршал — отговори Калиостро. — Преди десет години господинът искаше да даде дъщеря си, госпожица Андре, на Луи XV, но не успя.

— Ох! — промърмори Таверне.

— Днес господинът иска да даде сина си Филип дьо Таверне на кралица Мария-Антоанета. Попитайте го дали лъжа?

— Бога ми! Този човек, ако не е магьосник, да ме вземат дяволите — каза треперещ Таверне.

— Ай! Не говори така грубо за дявола, мой стари приятелю — възкликна маршалът.

— Ужасен! Ужасен! — мърмореше Таверне.

И се обърна, за да помоли още веднъж Калиостро да бъде дискретен, но той беше изчезнал.

— Хайде, Таверне, да отидем в салона — каза маршалът, — ще изпият кафето без нас или, което би било по-лошо, ще го прием студено.

И той бързо отиде в салона.

Но салонът бе пуст: нито един от гостите не бе имал смелостта да види насреща си ужасния прорицател. Свещите горяха в свещниците, кафето димеше в дълбоката каничка, огънят съскаше в огнището. Всичко това напразно.

— За Бога, стари приятелю, изглежда, ще си прием кафето двамата сами... Е, добре! Къде се дяна, дяволе?

Ришельо се огледа на всички страни, но старчето се бе измъкнало като другите.

— Все едно! — каза маршалът, дяволито усмихвайки се, както би казал Волтер, и потривайки сухите си бели ръце, отрупани с пръстени. — Все едно, аз ще бъда единственият от всички поканени, който ще умре в леглото си. Хе, хе! Аз — в моето легло. Аз, граф Калиостро, ви вярвам. В моето легло и колкото е възможно по-късно. Хей! Камериерът ми и капките ми!

Слугата влезе с флакон в ръка и двамата минаха в спалнята^[15].

---

[1] Монтекукули (1609 — 1681) — известен австрийски пълководец, участвал в Трийсетгодишната война, командир на

войските в Бавария, Саксония и Франция, взел участие в битката между турци и французи — бел.ред. ↑

[2] Креси — градче, в което на 26 август 1346 г. англичаните под командването на Едуард III, разгромяват френските войници и крал Филип VI — бел.ред. ↑

[3] Едуард III (1312 — 1377) — крал от 1327 на Англия и на Ирландия; от династия Плантагенети. Син на Едуард II. През 1346 Едуард III е провъзгласен от англичаните за крал на Франция. Синът му Едуард — Черния принц (1330 — 1376), печели победа над французите в битката при Поатие (19 септ. 1356) — бел.ред. ↑

[4] Филип VI (1293 — 1350) — френски крал от 1328, от династията Валоа. Син на Шарл IV Хубави — бел.ред. ↑

[5] Бохемия — латинско име на територията, населявана от племето бои — келтски племена на територията на Северна Италия и Южна Чехия — бел.ред. ↑

[6] Битката, която решава войната между Египет и Рим, се състои на 2 септември 31 г. пр. Хр. в залива на Амбракия, на западния бряг на Гърция. В историята е известна като битката при Акциум. Октавиан обкръжава вражеската флотилия. Антоний успява да пробие обръча, но само няколко кораба се спасяват заедно с него. Останалите кораби и войските по суша се предават без бой. С една четвърт от флотилията Антоний и Клеопатра бягат в Египет — бел.ред. ↑

[7] Касандра — в древногръцката митология прорицателка, дъщеря на цар Приам и Хекуба. Отхвърлила любовта на Аполон и прокълната от него никой да не вярва в предсказанията ѝ. След падането на Троя Агамемнон я получава като плячка — бел.ред. ↑

[8] Дюма има предвид библейската история за Йонатан (от лат. Jonathas или Jonathan) и Саул. 1 Царе, гл. 18–19 — бел.ред. ↑

[9] Историята е описана от Дюма в романа „Жозеф Балзамо — бунтът на масоните“ — бел.ред. ↑

[10] Медея — в древногръцката митология магьосница, дъщеря на Еет, цар на Колхида. Влюбена в Язон, тя му помага да завладее златното руно и напуска Колхида с него. По-късно заради изневярата му погубва съперницата си и своите две деца — бел.ред. ↑

[11] Луидор (луи) — френска златна монета, равна на 20 франка; нарича се още наполеон — бел.прев. ↑

[12] Големите реколти на древния Рим са били дълго възхвалявани и още по-дълго пити, дори повече, отколкото днес ни се струва възможно. Известното вино „Опимиан“ от годината на консул Опимий — 121 г. пр. Хр. — е било годно за пиене, ако се вярва на източниците, на... 125-годишна възраст — бел.ред. ↑

[13] Обол — стара дребна монета — бел.прев. ↑

[14] Жорж Кабанис (1757 — 1808) — френски философ, предшественик на вулгарния материализъм, лекар, професор. Към края на живота си става виталист — признава самостоятелното съществуване на душата — бел.ред. ↑

[15] Всички предсказания на Калиостро се сбъдват, а как става това — читателят може да проследи в романите „Анж Питу“ и „Графиня Дьо Шарни“, които са посветени на падането на Бастилията и последващите пагубни събития за аристокрацията — бел.ред. ↑

3.

ДВЕ НЕПОЗНАТИ ЖЕНИ

Зимата на 1784 година бе чудовището, което погълна една шеста от Франция и което изръмжа пред портите, но ние не можахме да го видим при херцог Дьо Ришельо, разположени в толкова топлата и благоуханна столова.

Наистина, който е на топло, може да се възхищава на черните дървета и да открива очарование в печалния изглед на балсамираните от зимата полета. Този, който усеща да достигат до сетивата му приятните миризми на очакващия го обяд, той може от време на време да вдишва през някой открянат прозорец силния, пронизващ повей на зимата и ледените пари на снега, които обновяват въображението му.

Накрая този, който е прекарал един ден без страдания, докато милиони от сънародниците му са страдали, а той се изтяга под пухения юрган, сред фини чаршафи и приятна топлина, и като онзи егоист, за когото говори Лукреций и когото прославя Волтер, той може да счита, че всичко върви добре в най-добрия от съществуващите светове.

Но онзи, който мръзне, съвсем не съзира великолепията на природата, еднакво разкошна и в бялата, и в зелената си мантия. Гладният търси земята и избягва небето, небето без слънце и следователно без усмивка за нещастията му.

Впрочем по времето, до което стигнахме — средата на април, триста хиляди нещастници, умиращи от студ и глад, страдаха в Париж, същия този Париж, в който, под предлог че в никой друг град няма повече богати хора, нищо не бе предвидено, за да се попречи на бедните да гинат от студ и мизерия.

През последните четири месеца суровото и натежало небе пдеше клетниците от селата в градовете така, както обикновено зимата гони вълците от горите към селото.

Нямаше повече хляб, нямаше повече дърва. Нямаше хляб за тези, които издържаха на студа, нямаше дърва, за да се пече хлябът.

Всички доставени провизии Париж бе погълнал за един месец. Старейшината на търговците, недалновиден и неспособен, не знаеше как да достави в поверения на грижите му Париж двеста хиляди корди^[1] дърва, които бяха на разположение в един район на двеста левги^[2] от столицата.

Той се извиняваше, че ледът пречел на конете да се движат — когато ледовете се топели, не достигали коли и коне. Луи XVI, винаги добър, винаги човеколюбив, винаги по-чувствителен към материалните нужди на народа, чиито социални потребности по-лесно се изплъзваха от вниманието му, най-напред предостави една сума от двеста хиляди ливри за наемане на коли и коне, а впоследствие подложи и едните, и другите на насилствена реквизиция.

Същевременно потреблението продължаваше да поглъща всички пристигащи стоки. Трябваше да се облагат с данъци купувачите. Никой нямаше право да вземе от главния склад първоначално повече от една кола дърва, по-късно — повече от половин кола. Тогава се видя как расте опашката пред вратите на складовете за дърва, както по-късно щяха да видят опашката, удължаваща се пред вратите на хлебарниците.

Кралят даде на бедните всички пари от касата си. Той взе три милиона от постъпилите дарения и ги използва за облекчаване положението на бедстващите, като заяви, че всичко, колкото и да е спешно, трябва да чака и да си трае, докато не си отидат студът и гладът.

Кралицата от своя страна даде петстотин луидора от спестяванията си. Под нейните наставления бяха превърнати в приюти манастири, болници, обществени монументални сгради: всяка порта по примера на кралските се разтваряше по заповед на господаря ѝ. Дворовете на палатите ставаха достъпни за бедните — те идваха в тях да се сгушат около голям огън.

През деня хиляди работници с кирки и лопати струпваха сняг и лед край къщите, така че едно двойно укрепление, плътно и влажно, заемаше половината от улиците, повечето от които бяха вече твърде тесни. Тежки колесници с пързалиящи се, неустойчиви колела, с повалящи се коне притискаха към ледените стени пешеходеца, изложен на тройна опасност: да падне, да бъде блъснат и да бъде премазан. Скоро грамадите от сняг и лед станаха такива, че скриваха

магазините, затваряха входовете и хората трябваше да се откажат да разкопават леда, тъй като силите и колите вече не бяха достатъчни.

Безсилен, Париж се призна за победен и остави зимата да вилнее. Така бяха преминали декември, януари, февруари и март. Случваше се и затопляне по два-три дни, тогава пък цял Париж, лишен от канали и скатове за оттичане на водата, се превръщаше в море. В таква време някои улици можеха да бъдат прекосявани само с плуване. Там конете се объркваха и давеха. Каретите не рискуваха да преминават дори в ход, можеха да се превърнат в кораби.

Париж, верен на характера си, възпя смъртта от затоплянето така, както бе възпял смъртта от глада. Проточи се на върволица към Халите, за да гледа как продавачките на риба разпродават набързо стоката си, как прибягват по шлепа с огромни кожени ботуши, с гащи, напъхани в ботушите, и поли, навити до кръста, и всичко това те правеха, смеейки се, жестикулирайки, пръскайки се една друга с тиня в тресавището, което обитаваха. Но тъй като затоплянето биваше временно, ледът ставаше по-непрозрачен и по-устойчив, езерата на града през нощта се превръщаха в хлъзгав кристал, през деня шейни заместваха каретите, които, тикани от кънкьори или теглени от подковани с шипове коне, летяха по превърнатите в огромно огледало улици. Сена, замръзнала на няколко стъпки^[3] дълбочина, се бе превърнала в място за срещи на безделници, които се упражняваха в бягане, сиреч падане по пързалките, каране на кънки и всякакви игри, и които, разгорещени от тази гимнастика, когато умората натежаваше, притичваха до най-близкия огън, за да не позволят на потта да замръзне по крайниците им.

Предвиждаха момента, когато връзките по вода ще бъдат прекъснати, когато съобщенията по суша ще станат невъзможни, предвиждаха момента, когато хранителните продукти няма да пристигат повече и когато Париж, този гигантски организъм, ще рухне като онези чудовищни китове, които, след като са напуснали своите райони, остават обградени от полярните ледове и умират от изтощение, защото са пропуснали своевременно да се измъкнат през цепнатините, така както е направила това плячката им — малката риба, добрала се до по-умерени зони, до по-плодовити води.

В тази крайно тежка обстановка кралят събра съвета. Взе се решение да бъдат изселени от Париж, по-точно да бъдат помолени да

се завърнат в провинциите си, епископите, свещениците с прекалено безгрижно отношение към паството си. Кралят намрази управителите и интендантите на провинции, които бяха превърнали Париж в седалище на управите си, и накрая висшите съдебни и административни чиновници, които предпочитаха операта и пищния светски живот. И наистина всички тези хора изразходваха огромни количества дърва в богатите си домове, всички те консумираха много хранителни провизии в обширните си кухни.

Освен тях и всички благородници, господари на земи в провинцията, щяха да бъдат поканени да се приберат в замъците си. Но господин Леноар, човек от полицията, обърна внимание на краля, че всички тези хора не са виновни и не можели да ги заставят днес-утре да напуснат Париж.

През това време състраданието на краля изпразни до дъно касите му, милосърдието на кралицата изчерпи спестяванията ѝ и възбуди благодарността на народа, а той находчиво ръкоположи в паметници, преходни като доброто и злото, спомена за милостините, които Луи XVI и кралицата бяха изсипали върху него. И така, както някога за прослава на пълководеца победител воините бяха издигали трофеи от оръжията на разгромения неприятел, така и парижани на самото бойно поле, където се бореха със зимата, издигнаха в чест на краля и кралицата обелиски от сняг и лед. И всеки според способностите си допринесе за изграждането им: общият работник отдаде ръцете си, специалистът — сръчността си, артистът — таланта си, и обелиските се възвисиха по главните улици, изискани, дръзки и снажни. И бедният писател, когото милостинята на повелителя бе намерила в мансардата му, поднесе своя дар — рожба на сърцето по-скоро, отколкото на ума.

В края на март затоплянето настъпи, но неравномерно, непълно, с пристъпи на мраз, които удължаваха мизерията, страданието и глада на парижани, но същевременно съхраняваха изправени и яки снежните паметници.

Но в първите дни на април отново се изостри студът. Обелиските, по които вече бе потекла потта, предвещаваща загиването им, обелиските, наполовина разтопени, отново се втвърдиха, безформени и смалени. Красива снежна пелена покри булевардите и кейовете и отново се появиха шейни с буйни коне. Това придаваше прелест на кейовете и булевардите. Но по улиците бързите карети и

кабриолети се превръщаха в ужас за пешеходците, които не ги чуваха при приближаването им и често, възпрепятствани от купищата лед, не можеха да им убягнат. Накрая, опитвайки се да се измъкнат, те най-често попадаха под колелата.

За кратко време Париж се изпълни с ранени и умиращи. Тук счупен крак от падане върху леда, там изтърбушен гръден кош от кабриолет, който, увлечен в бързия си ход, не съумяваше да спре върху леда. Тогава полицията се зае да спасява от колелата тези, които бяха оцелели от студа, глада и наводненията. Налагаха глоби на богатите, които прегазваха бедните. Това бе времето, когато властваха аристократичните порядки: имаше разграничаване дори в начина на езда, на управляване на впряг, принц от кралски произход караше много бързо, без да вика „пазете се“; един херцог или равен нему джентълмен или оперетна дама караха живо; президент или финансист — в тръс; контето в своя кабриолет се държеше като на лов, а жокеят, изправен отзад, крещеше „варда“, когато господарят му вече е прегазил или съборил някой клетник.

После, както казва Мерсие, всеки се съвземаше, както може.

На парижанина му стигаше само да види как летят по булеварда красиви шейни с лебедови шии, стигаше му само да се полюбува на красивите придворни дами в палта от норка или хермелин, отнасяни като метеори по блестящия лед. Позлатените хлопки, пурпурните нишки и украшения от пера за косите забавляваха децата, които, строени в шпалир, гледаха преминаването на всички тези хубави неща. Парижкият буржоа забравяше нехайството на хората от полицията и бруталните кочияши на каретите, а пък беднякът, какъвто беше по това време, все още свикнал да бъде покровителстван от богатите или от онези, които се преструваха на такива, от своя страна поне за момент забравяше собствената си мизерия.

Осем дни след обяда, даден от господин Ришелъ във Версай при обстоятелствата, които току-що ви описахме, през един слънчев, но студен ден в Париж се появиха четири елегантни шейни, плъзгащи се по утъпкания сняг, който покриваше Кур ла Рен и края на булевардите, започващи от „Шан-з-Елизе“. Вън от Париж ледът дълго време можеше да съхрани девствената си белота, малко бяха стъпките на минувачите. В Париж, напротив — сто хиляди стъпки в час отнемаха прелестта на великолепно то наметало на зимата, почерняйки го.

Шейните пристигаха, пързаляйки се по сух път, и спираха на булеварда, там, откъдето започваше калта. Наистина дневното слънце бе постоплило въздуха и временното топене на леда бе започнало. Казваме временното, защото прозрачността на въздуха обещаваше през нощта леден северен вятър, който през април попарва първите листенца и първите цветя.

В шейната, която се движеше начело, седяха двама мъже с наметала от кафяво сукно, с двойна яка. Единствената разлика, която се забелязваше между двете наметки, бе, че едната имаше златни копчета и гайтани, а другата — копринени гайтани и подобни на тях копчета.

Тези двама мъже в шейна, теглена от черен кон, от ноздрите на който излиташе гъста пара, предшестваха втора шейна, към която от време на време те отправяха погледи, сякаш бдяха над нея.

В тази втора шейна седяха две жени, така добре загърнати в кожи, че никой не би могъл да види лицата им. Може да се добави, че бе трудно дори да се каже към кой пол принадлежаха тези две особи, ако не ги разпознаваха по височината на прическите им, върху които малки шапчици поклащаха перата си.

От колосалните по размери прически, изградени от плитки, панделки и малки скъпоценни украшения, излиташе облак бяла пудра така, както зимата свлича облак скреж от разлюлени от северния вятър клони.

Тези две дами, седнали съвсем близо една до друга, разговаряха, без да обръщат внимание на множеството зрители по булеварда. По-едрата и величествена на вид притискаше до устата си бродирана кърпичка от фина батиста, държеше главата си изправена и уверена въпреки северния вятър, срещу който летеше шейната. Църквата „Сен Кроа д’Аnten“ удари пет часът. Вечерта започваше да се спуска над Париж, а с нея настъпваше и студът. В този момент екипажите бяха стигнали почти до портата „Сен Дьони“.

Дамата от шейната, която държеше носна кърпичка до устата си, направи знак на двамата мъже от авангарда и те се отдалечиха, като ускориша хода на черния кон. После същата дама се обърна към ариергарда, състоящ се от други две шейни, всяка управлявана от кочияш без ливрея, и те от своя страна, покорни на сигнала, потънаха в улица „Сен Дьони“.

Както вече казахме, шейната на двамата мъже бе изпреварила тази на двете жени и бе изчезнала в първите вечерни мъгли, които се струпваха около исполинската сграда на Бастилията.

Втората шейна, пристигнала на булевард „Менилмонтан“, спря. Тук минувачите бяха редки, нощта ги беше разпръснала — впрочем в този отдалечен квартал случайно се срещаха граждани без фенер и без ескорт — зимата бе настървила три-четири хиляди подозрителни скитници и ги бе превърнала в крадци.

Дамата, която читателите вече видяха да заповядва, побутна с пръст кочияша по рамото.

— Вебер, колко време ви е необходимо, за да закарате шейната? Знаете къде.

— Госпоша зема каприолет? — попита кочияшът с характерен немски акцент.

— Да, ще се върна по улиците, за да видя огньовете. Впрочем улиците са по-кални от булевардите и с шейна ще се пътува зле. Освен това съм поизстинала. Вие също, нали, миличка? — Дамата се обърна към спътницата си.

— Да, госпожо — отвърна тя.

— Така, вие, Вебер, ще чакате с кабриолета, знаете къде!

— Топре, госпоша.

— Колко време ви е необходимо?

— Полофин час.

— Така е добре. Погледнете колко е часът, миличка.

По-младата от двете дами зарови из коженото си палто и доста трудно успя да види колко е часът, защото — казахме вече — мракът се сгъстяваше.

— Шест без петнадесет — отговори тя.

— И тъй, в седем без петнадесет, Вебер.

Изричайки тези думи, дамата леко скочи от шейната, подаде ръка на приятелката си и те се отдалечиха, докато кочияшът с жестове на почителна безнадеждност промърмори достатъчно високо, за да бъде чул от господарката си:

— Неплакорасумие! О, майн гот! Какфо неплакорасумие!

Двете млади жени се разсмяха, загърнаха се в кожените си палта, чиито яки стигаха до ушите, прекосиха отсрещната алея на булеварда и

започнаха да се забавляват, карайки снега да скърца под краката им, обути в изящни подплатени с кожа пантофки.

— Вие имате добро зрение, Андре, прочетете на този ъгъл името на улицата — каза дамата, която изглеждаше по-възрастна и която всъщност беше на не повече от тридесет — тридесет и две години.

— Улица „Пон-о-Шу“, госпожо — прочете младата жена засмяна.

— Каква е пък тази улица „Пон-о-Шу“? О, Господи! Та ние сме се заблудили, улица „Пон-о-Шу“? Беше ми казано втората улица вдясно. Но усещате ли, Андре, колко хубаво мирише на топъл хляб?

— Нищо чудно, ние сме пред вратата на хлебарница — отбеляза компаньонката ѝ.

— Ами да попитаме къде е улица „Сен Клод“.

Тази, която говореше, се насочи към вратата.

— Ах, не влизайте, госпожо! Нека аз! — живо каза другата.

— Улица „Сен Клод“? Мили мои дамички, вие искате да знаете къде е улица „Сен Клод“? — чу се весел глас.

Двете жени се извърнаха едновременно с едно и също движение по посока на гласа и видяха изправен, облегнат на вратата на хлебарницата млад работник, смешно облечен — в жакет, но с голи крака и гърди въпреки смразяващия студ.

— О! Гол мъж! В Океания ли сме? — извика по-младата от двете.

— Търсите улица „Сен Клод“? — продължи хлебарският чирак, който нищо не разбра от гримасата на по-младата от двете жени и който, свикнал с „костюма“ си, бе далеч от мисълта да му приписва центробежна сила, чийто ефект току-що видяхме.

— Да, приятелю, улица „Сен Клод“? — отвърна по-възрастната от двете жени, потискайки силното си желание да се изсмее.

— О, не е трудно да се намери, всъщност аз ще ви отведа — охотно продължи веселото набрашнено момче и обвързвайки думите с дела, разтвори пергела на дългите си слаби крака със стари подпетени обувки.

— Не, не! — каза по-възрастната от двете жени, която без съмнение се стесняваше да я видят с подобен гид. — Посочете ни улицата, без да се безпокоите, а ние ще се постареем да следваме указанията ви.

— Първата улица вдясно, госпожо — отговори „гидът“ сдържано и се оттегли.

— Благодаря — казаха едновременно двете жени.

Затичаха в указаната посока, сподавяйки своя смях в маншоните си.

---

[1] Корда — стара мярка за дърва, 1 корда = 4 кубически метра. — бел.прев. ↑

[2] Левга — мярка за разстояние (още миля), земна левга = 4444 м, морска миля = 5556 м — бел.прев. ↑

[3] Стъпка (още педя, фут) — стара френска мярка, една стъпка = 32 см — бел.прев. ↑

4. ЕДИН ИНТЕРИОР

Или прекалено разчитаме на паметта на нашия читател, или можем да се надяваме, че вече му е позната улица „Сен Клод“, която на изток стигаше до булеварда, а на запад — до улица „Сен Луи“. Действително той е видял повечето от лицата, които играха или ще играят някаква роля в тази история, прекосявайки я в друго време, което ще рече тогава, когато великият физик Жозеф Балзамо беше там със своята пророчица Лоренца и с учителя си Алтотас.

През 1784, както и през 1770 година, времето, когато за пръв път доведохме нашите читатели тук, улица „Сен Клод“ беше почтена улица, слабо осветена, вярно, и немного чиста, което все още е вярно, накрая — малко посещавана, малко застроена и малко известна. Но си имаше име на светец и беше улица на Маре и като такава във всичките си три или четири къщи бе приютила много бедни рентиери, бедни търговци и изобщо нещастници, невключени в регистрите на общината.

Освен тези три-четири къщи на ъгъла на булеварда имаше голям дом с внушителен вид, с който „Сен Клод“ можеше да се прослави като улица с аристократичен дом. С високите си прозорци тази сграда бе осветила един празничен ден цялата улица. Но ще кажем, че сега този дом си оставаше най-мрачният, най-смълчаният, най-затвореният от всички в квартала. Вратата никога не се отваряше. Прозорците бяха уплътнени с кожени възглавнички. Върху капаците на прозорците и навсякъде имаше слой прах, за който физиолозите или геолозите биха казали, че датира от десет години.

Понякога някой минувач безделник, някой любопитен човек или съсед доближаваше до входната врата и през широката ключалка разглеждаше вътрешността на големия двор. Но той виждаше само туфи трева между паветата, плесен и мъх по плочите. Понякога някой огромен плъх — всевластен господар на това изоставено имение — спокойно пресичаше двора, за да потъне в избите със съвсем излишна

непретенциозност, когато имаше на свое пълно разположение така удобни салони и кабинети, където котките не можеха да идват да го безпокоят.

Ако зяпачът беше просто любопитен минувач, то след като лично установеше необитаемостта на този палат, продължаваше по пътя си, но ако беше съсед, интересът му към този дом ставаше по-голям. И той почти винаги стоеше достатъчно дълго в наблюдение, така че да дойде друг съсед до него, привлечен от подобно любопитство. Тогава често се завързваше разговор, който сме почти уверени, че можем да възпроизведем, ако не подробно, то поне по същество.

— Съседе — казваше този, който не гледаше, на онзи, дето наблюдаваше, — какво всъщност виждате в къщата на граф Дьо Балзамо?

— Съседе — отговаряше този, който наблюдаваше, на другия, който не правеше това, — аз виждам плъха.

— Ах! Ще позволите ли, моля?

И вторият на свой ред любопитно долепяше око до дупката на ключалката.

— Виждате ли го? — подемаше съседът, отстъпил мястото си на другия.

— Да — отговаряше той, — виждам го. — Охо, господине, той се е угоил!

— Мислите ли?

— Да, сигурен съм.

— Вярвам, нима нещо му пречи!

— Каквото щат да казват, но трябва да е останала голяма плячка в къщата.

— Голяма плячка, рекохте?

— Ами да, господин Дьо Балзамо изчезна много набързо, не е възможно да си е взел всичко.

— Ех, съседе, когато една къща е изгоряла наполовина, какво искате да се забрави в нея?

— Всъщност, съседе, може и да сте прав.

След като отново погледаха плъха, съседите се разделяха уплашени, че толкова много неща са казали по един толкова мистериозен и толкова деликатен случай.

Действително след опожаряването на този дом, или по-точно на част от него, Балзамо бе изчезнал и го бе изоставил.

Да го оставим внезапно да се появи пред погледа ни нощем, мрачен и влажен, с покритите си със сняг тераси и с покрив, дълбоко изрязан от пламъците, този стар дом, пред който не бихме минали, без да спрем като пред стара позната. После, прекосявайки улицата, за да преминем от ляво на дясно, да погледнем в съседство с малката градина към една оградена с висока стена тясна и висока къща, която се възвисява като бяла кула на фона на сиво-синьото небе.

Над най-високата част на къщата се издигаше комин като гръмоотвод, на чийто връх се въртеше и блещукаше сияйна звезда.

Последният етаж на къщата би потънал незабелязан в тъмнината, ако не беше бледата светлинка, която обагряше два от трите прозореца, оформящи фасадата.

Другите етажи бяха навъсени и тъмни. Нима обитателите им вече спяха? Или закътани под завивките, правеха икономия на толкова скъпите свещи и така рядко намиращите се дърва през тази година? Все едно, тези четири етажа не проявяваха признак на живот, а петият не само живееше, но блестеше с известна преднамереност.

Да почукаме на портата, да изкачим мрачната стълба. Ето тя свършва на този пети етаж, където имаме работа. Към най-горния етаж води обикновена стълба покрай стената. На вратата виси краче от кошута, плетена рогозка и дървена закачалка обзавеждат стълбището. След като се отвори първата врата, ще влезем в мрачна и гола стая — това е тази, чийто прозорец не е осветен. Тя служи за преддверие и води към друга стая, обзавеждането и детайлите в която заслужават цялото ни внимание.

Плочи вместо паркет, грубо боядисани врати, три фотьойла от бяло дърво и жълто кадифе, един скромнен диван, чиито възглавнички се бръчкаха поради изтъняването им.

Гънките и мекотата са бръчките и липсата на жизненост на един стар фотьойл: като нов той е отскачал и блестящите му цветове са преливали. С годините започва да следва госта си, вместо да го изтласква, а когато е победен, сиреч когато някой седне в него — той крещи.

Тук първо привличат погледа ни два портрета, закачени на стената. Една свещ и една лампа — едната върху кръгла трикрака

масичка, другата върху камината — са поставени така, че да направят от тези два портрета два фокуса на светлината.

Мъж с шапчица на главата, с изопнато и бледо лице, с очи без блясък, със заострена брада, с плисирана яка около врата — това е първият от портретите, който изпъква поради широката си известност — ликът страхотно прилича на Анри III, крал на Франция и Полша.

Под него се чете надпис, изписан с черни букви върху зле позлатена рамка:

АНРИ ДЪО ВАЛОА.

Другият портрет с наскоро позлатена рамка, старомодна като първата, но с по-свежи цветове, представлява млада дама с черни очи, с изящен нос, изпъкнали скули и съдържани устни. Тя е с прическа, или по-точно натоварена с градеж от коси и копринени панделки, до която шапчицата на Анри III изглежда като колибка до пирамида.

Под този портрет, също с черни букви, се чете надпис:

ЖАНА ДЪО ВАЛОА.

След като разгледахме угасналото огнище, бедните сиамски завеси на леглото, покрито с избеляла зелена дамаска, ако искате да узнаете доколко лицата от портретите са обитатели на този пети етаж, необходимо е само да се обърнем към една дъбова масичка, на която с подпряна на лакът лява ръка семпло облечена жена преглежда няколко запечатани писма и проверява адресите им.

Тази жена е оригиналът на портрета.

На три крачки от нея в полулюбопитно, полупочтително очакване дребна шестдесетгодишна старица, камериерка, облечена като възрастна гувернантка, придружителка на девица от Гръоз, очаква и следи.

„Жана дьо Валoa“ гласи надписът.

Но ако тази дама е от фамилията Валoa, тогава как Анри III, кралят развратник, сластолюбивото конте, понася дори от портрета подобна мизерия, щом тя се отнася не просто до особа от знатен произход, а засяга и неговото име?

Впрочем самата дама от петия етаж съвсем не опровергава произхода си, с който се гордее. Тя има бели и деликатни ръце, които от време на време стопля, като ги кръстосва и подпъхва под мишниците си. Има малки, изящни, дълги крака, обути във все още кокетни кадифени пантофки, които също полага усилия да сгрее,

потупвайки по пода от плочки, студени като леда, който покрива Париж.

Тъй като студеният вятър свиреше под вратите и през цепнатините на прозорците, камериерката унило разтърсваше рамене и гледаше огнището без огън.

Но що се отнася до дамата, господарка на дома, тя продължаваше да брои писмата и да разчита адресатите.

Сетне, след прочитането на всеки адресат, правеше малка сметка.

— Госпожа Дьо Мизери, първа дама, отговаряща за тоалета и гардероба на Нейно величество. Оттук може да се разчита само на шест луидора, защото вече ми дадоха.

Тя въздъхна.

— Госпожа Патрикс, прислужница на Нейно величество — два луидора.

— Господин Д'Ормесон — аудиенция.

— Господин Дьо Калон — един съвет.

— Господин Дьо Роан — визита. И ще се постараям той да ни посети — каза младата дама, усмихвайки се. — Следователно оттук имаме осигурени осем луидора за осем дни — продължи тя все със същия монотонен глас.

Вдигна глава и рече:

— Госпожа Клотилд, отрежете фитила на тази свещ.

Старицата се подчини и отново застана на мястото си, сериозна и покорна.

Това беше нещо като инквизиция, която, изглежда, измори младата жена, и тя се разпореди:

— Потърсете, миличка, дали не е останала някоя угарка и ми я дайте. Отвратително ми е да горя лоени свещи.

— Няма — отговори старицата.

— Погледнете все пак.

— А къде?

— Ами в преддверието.

— Много студ влиза оттам.

— Ох! Хайде, тъкмо се звъни.

— Госпожата се мами — рече упоритата старица.

— Чух, госпожо Клотилд.

Като видя, че старата жена упорства, тя отстъпи, тихо мърморейки, както правят хората, които по някаква причина са допуснали по-нискостоящи да се разпореждат с тях — право, което не би трябвало да си позволяват. Тя отново се залови със сметките си.

— Осем луидора, четири от които дължа.

Взе перото и записа:

— Три луидора... пет луидора на господин Дьо ла Мот, за да изтърпи пребиваването си в Бар сюр Об. Клетник! Бракът ни не го направи богат, но търпение!

Тя пак се усмихна, но този път, оглеждайки се в огледало, поставено между двата портрета.

— Сега — продължи тя — пътуване от Версай до Париж и от Париж до Версай — един луидор.

Вписа и тази цифра в колонката на разходите.

— За преживяване за осем дни — един луидор.

Продължи да записва.

— Тоалети, карета, бакшиши за пазачите на дворците, към които се отправят молби — четири луидора. Това ли е всичко? Да съберем.

Но по средата на сметките тя прекъсна.

— Звъни се, казвам ви.

— Не, госпожо — отговори старицата, без да се помръдне, — не е тук, долу е, на четвъртия.

— Четири, шест, единадесет, четиринадесет луидора — шест по-малко, които липсват, и цял един гардероб за подновяване, и на тази стара грубиянка да ѝ платя, за да я изгоня.

После изведнъж ядосано извика:

— Но, проклетнице, казвам ви, че се звъни!

И този път трябва да се признае, че и най-нечувствителното ухо би доловило призива отвън. При шума старата жена, най-сетне разбудена, се затича в преддверието, господарката ѝ, пъргава като катеричка, прибра разпилените по масата писма и книжа, хвърли ги в едно чекмедже, обходи стаята с бърз поглед, за да се увери, че всичко е наред, и се настани на едно канапе в смирена и тъжна поза на изстрадал, но примирен човек. Но нека избързаме да ви кажем, че само крайниците ѝ бяха спокойни. Очите ѝ, пъргави, тревожни, бдящи, следяха огледалото, което отразяваше входната врата, докато ушите бяха нащрек да доловят и най-слабия шум.

Камериерката на младата дама отвори вратата, като мърмореше в преддверието.

Тогава се чу бодър и решителен глас:

— Тук ли живее графиня Дьо ла Мот?

— Графиня Дьо ла Мот Валоа? — повтори глухо Клотилд.

— Същата, мила госпожо. Вкъщи ли си е госпожа Дьо ла Мот?

— Да, госпожо, но е твърде неразположена, за да излезе.

По време на този разговор представената за болна не пропусна нито звук, а проследи всичко в огледалото и видя една жена да разпитва Клотилд, жена по всяка вероятност от висшите слоеве на обществото. Веднага стана от канапето и зае фотьойла, за да освободи почетното място за непознатата. Докато се преместваше, не видя как посетителката се обърна към площадката на стълбището и каза на друга, останала в сянка особа:

— Госпожо, можете да влезете, тук е.

Вратата се затвори и двете жени, които видяхме да разпитват как да стигнат до улица „Сен Клод“, се появиха при графиня Дьо ла Мот Валоа.

— За чие посещение да съобщя на графинята? — запита Клотилд, любопитно въртейки свещта пред лицата на двете жени.

— Съобщете за посещението на една дама от „Бон йовър“ — каза по-възрастната.

— От Париж?

— Не, от Версай.

Клотилд влезе при господарката си, а непознатите влязоха в осветената стая в момента, когато Жана дьо Валоа с усилие се надигна от фотьойла, за да поздрави много вежливо двете си гостенки.

Клотилд приближи другите два фотьойла, така че гостенките да имат избор, и се оттегли в преддверието с разумна мудност, което подсказваше, че ще подслушва разговора зад вратата.

5.

ЖАНА ДЪО ЛА МОТ ДЪО ВАЛОА

Първата грижа на Жана дьо ла Мот, когато благопристойно вдигна очи, бе да види с кого си има работа. По-възрастната от двете жени, както вече казахме, беше на тридесет — тридесет и две години, изключително красива, макар че надменността, изписана на лицето ѝ, естествено го лишаваше отчасти от обаяние. Поне Жана направи такъв извод от малкото, което забеляза върху лицето на посетителката.

Придружителката, видимо по-малко свенлива, макар и по-млада с четири или пет години, съвсем не обръщаше внимание на действителната си хубост: очарователно със своя тен и контур лице, с прическа, която откриваше слепоочията и даваше възможност да бъде оценен съвършеният овал на лицето ѝ; големи сини очи, спокойни, дори ведри, проникателни до вгълбеност; уста с безупречен рисунък, която природата бе надарила с прямот и на която начетеността и изисканите обноси придаваха тайнственост; нос, който, що се отнася до формата, нямаше и най-малкото основание да завижда на тези на Венера и Медичи. Ето какво долови погледът на Жана. После, наблюдавайки и други подробности, графинята забеляза, че по-младата от двете жени е с по-изящна и по-кръшна снага, с по-широки и по-закръглени гърди, накрая, с ръце, пълнички като на другата дама, но същевременно по-чувствителни и по-изискани.

Жана дьо Валoa за няколко секунди запамети всички тези детайли, което ще рече, че употреби по-малко време от това, което ни трябваше, за да го запишем тук.

После тя кратко запита на какво щастливо обстоятелство дължи посещението на дамите. Двете посетителки се спогледаха и по даден знак от по-възрастната по-младата каза:

— Госпожо, понеже мисля, че сте омъжена...

— Имам честта да бъда съпруга на граф Дьо ла Мот, превъзходен благородник — каза графинята.

— И тъй, ние сме високопоставени дами от фондация „Бон йовър“. Казаха ни всичко за положението ви, неща, които ни заинтригуваха, и затова ние пожелахме да получим някои по-точни сведения за вас и това, което ви засяга.

Жана не отговори веднага.

— Госпожи — започна тя, забелязвайки сдържаността на втората посетителка, — виждате там портрета на Анри III, брат на моя дядо, защото аз съм кръвна потомка на Валоа, както несъмнено са ви казали.

Зачака нов въпрос, гледайки гостенките с гордо смирение.

— Госпожо — наруши мълчанието сериозният, но приятен глас на по-възрастната от двете дами, — истина ли е, че майка ви е била портиерка в някаква къща на име „Фонтет“, разположена някъде до Бар сюр Сен?

Жана се изчерви при този спомен, но бързо и без да се смуцава, потвърди:

— Такава е истината, госпожо, майка ми е била портиерка в дом на име „Фонтет“.

— Аха! — вметна събеседницата.

— И тъй като Мари-Жозел, моята майка, била надарена с рядка хубост, баща ми се влюбил в нея и двамата се оженили — продължи Жана. — Именно по линия на баща си аз съм от благороднически произход. Госпожо, баща ми беше Сен Реми дьо Валоа, пряк потомък на кралската фамилия Валоа.

— Но как сте изпаднали до такава мизерия, госпожо? — попита дамата, която започна да я разпитва.

— Уви! Това може лесно да се разбере.

— Слушам.

— Вие си спомняте, че след възкачването на Анри IV на престола, с което короната премина от дома Валоа към Бурбоните, изпадналата в немилост фамилия имаше още няколко потомци, неизвестни, разбира се, но безспорно от същото потекло — четирима братя, и четиримата фатално загинали.

Двете жени направиха гримаса, която можеше да се приеме и за съгласие.

— И тъй — продължи Жана, — потомците на фамилията Валоа въпреки неизвестността си се бояли да не събудят подозрение у новата кралска фамилия, затова сменили фамилното си име Дьо Валоа с Дьо

Реми, както са се именували по това време техни владения, които могат да бъдат открити в родословното дърво на Луи XIII до предпоследния представител на Валоа — моя дядо, който видял новия монархичен род да укрепва, а стария — да се забравя, и счел, че повече не трябва да се лишава от едно прославено фамилно име, всъщност единственото му наследство. Тогава той отново приел фамилното име Дьо Валоа и го отнесъл като бремене в сянката на бедността в затътената си провинция. Никой от двора на Франция дори не помислил, че извън ореола на трона води жалко съществуване един потомък на някогашните крале на Франция, ако не най-прославените в кралския род, то в крайна сметка най-злочестите.

След тези думи Жана замълча. Тя бе говорила простичко и със сдържаност, която бе забелязана.

— Госпожо, вие несъмнено разполагате с изрядни доказателства — каза любезно по-възрастната от двете посетителки, приковавайки пронизателния си поглед върху тази, която се наричаше потомка на Валоа.

— Ах, госпожо, доказателства не липсват — отговори домакинята с горчива усмивка. — Баща ми бе наредил да ги подготвят и умирайки, ми ги остави всичките поради липса на друго наследство, но какво струват доказателствата за една безполезна истина или за истина, която никой не иска да признае?

— Баща ви починал ли е? — попита по-младата дама.

— Уви, да!

— В провинцията ли?

— Не, госпожо.

— Значи в Париж?

— Да.

— В този апартамент?

— Не, госпожо, баща ми, барон Дьо Валоа, внук на крал Анри III, умря в нищета и глад.

— Невъзможно! — възкликнаха едновременно двете дами.

— И не тук — продължи Жана, — не в този беден кът, не в леглото си, а на мизерен одър! Моят баща почина редом с най-окаяните и най-страдащите. Почина в „Отел Дийо“^[1] в Париж.

Двете жени нададоха вик на изненада, който приличаше и на вик на ужас.

Жана, доволна от впечатлението, което произведе умението ѝ да направлява историята и да я доведе до развързката ѝ, остана неподвижна, със сведени очи, с отпуснати ръце.

По-възрастната от двете дами я наблюдаваше със смесено чувство на любопитство и разбиране и като не виждаше в тази така чистосърдечна и така естествена болка нищо от онова, което е присъщо на шарлатанството и на простащината, отново заговори:

— Според това, което ми казвате, госпожо, вие сте преживели много беди и преди всичко смъртта на баща си...

— О! Ако ви разкажа живота си, госпожо, ще видите, че смъртта на баща ми не е от най-големите беди.

— Как, вие гледате на загубата на един баща като на незначително нещастие? — каза дамата, строго смръщвайки вежди.

— Да, госпожо, и изричайки това, аз говоря като изпълнена с обич дъщеря, защото баща ми, умирайки, се освободи от всички злини, които го обкръжаваха на тази земя и които продължават да обкръжават нещастната му фамилия. Следователно в мъката, която ми причини загубата му, аз изпитвам известна радост при мисълта, че баща ми е починал и че потомъкът на крале не е принуден да проси хляба си!

— Да проси хляба си!

— О! Казвам това, без да се срамувам, защото за униженията си не сме виновни нито баща ми, нито аз.

— Нима майка ви?

— Няма как! Със същата откровеност, с която току-що казах, че благодаря на Бога за смъртта на баща ми, аз се оплаквам Господу за това, че остави майка ми да живее.

Двете жени се спогледаха почти треперещи от тези странни думи.

— Госпожо, би ли било неделикатно, ако ви помолим да ни разкажете по-подробно за злата си участ? — попита по-възрастната.

— Неделикатно би било от моя страна, госпожо, защото бих изморила слуха ви с повест за страдания, които могат да ви бъдат само безразлични.

— Слушам, госпожо — каза величествено по-възрастната от двете дами, а придружителката ѝ в същия момент я погледна в знак на съгласие.

Самата госпожа Дьо ла Мот наистина бе поразена от повелителния тон на този глас и гледаше учудено дамата.

— И тъй, слушам — повтори последната с по-мек глас, — ако бихте пожелали да ми окажете добрината да говорите.

Обхваната от неприятна тръпка, несъмнено причинена от студа, гостенката раздвижи крака, при което се подхлъзна върху мокрите плочи. Тогава по-младата избута нещо като килимче, което се намираше под нейния фотьойл — това беше причина за осъдителен поглед от страна на другата.

— Запазете килимчето за себе си, сестро, вие сте по-крехка от мен.

— Извинете, госпожо — каза графиня Дьо ла Мот, — дълбоко съжалявам, че студът ви пронизва, но дървата поскъпнаха с още шест ливри, което прави седемдесет ливри за два кубика, а моите запаси свършиха преди осем дни.

— Казахте, госпожо, че сте била нещастна, че имате майка — подхвана по-възрастната.

— Да, разбирам, подобно богохулство трябва да бъде обяснено, нали, госпожо? — каза Жана. — Ето впрочем обяснението, след като го желаете.

Събеседницата на графинята кимна утвърдително с глава.

— Вече имах честта да ви кажа, че баща ми бе приел един неравен брак.

— Да, като се оженил за портиерката си.

— И тъй, Мари-Жозел, вместо вовеки да бъде горда и признателна за честта, която ѝ е била оказана, започнала да разорява баща ми, нещо, което впрочем не е било трудно. Задоволявала алчните си желания, като харчела малкото, което притежавал съпругът ѝ. После го принудила да продаде всичко до последната педя земя, убедила го да отиде в Париж, за да претендира за правата си за възстановяване на фамилното си име. Не е било трудно баща ми да се поблазни, а може би е вярвал в справедливостта на краля. Като превърна в пари малкото, което притежаваше, той пристигна тук. Освен мен баща ми имаше още една дъщеря и един син. Синът, нещастен като мен, вегетираше с най-нисък чин в армията. Дъщерята, бедната ми сестра, в навечерието на заминаването на баща ми за Париж бе изоставена пред къщата на един фермер, неин кръстник. Това пътуване изчерпи малкото пари, които ни

бяха останали. Баща ми се изтощи в безполезни и безплодни искания. Почти не се появяваше вкъщи: където носеше мизерия, намираше мизерия. В негово отсъствие майка ми, на която беше необходима жертва, се ожесточаваше против мен. Тя започна да ми натяква за това, което изяждах на нашата бедна трапеза. Започнах да ям само по малко хляб или дори съвсем да не се храня, но претексти за наказания съвсем не липсваха на майка ми. И най-малката грешка, която би накарала друга майка да се усмихне, караше моята да ме бие. Съседи, като мислеха, че ми правят услуга, разкриваха на баща ми на какъв тормоз ме подлага. Той се опита да ме защити пред майка ми, но съвсем не забелязваше, че с покровителството си към мен от определен момент превърна мъчителката ми във вечната жестока майка мащеха. Уви, аз не можех да му дам никакъв съвет, който да е в мой интерес, бях прекалено млада, още дете. Не си обяснявах нищо, понасях последствията, без да се старая да открия причините. Познах страданието, ето всичко. Баща ми се разболя и първоначално му се наложи да не напуска стаята, след това — леглото. Тогава ме изпъдиха от стаята на баща ми под претекст, че не съм могла да потискам вълнението си и присъствието ми го изморявало. Веднъж излязла от стаята, аз, както и преди, принадлежах на майка си. Тя ме караше да запамята една фраза, като ме биеше до посиняване, после, когато научих наизуст тази унижителна фраза, която инстинктивно не исках да запомня, с очи, зачервени от плач, тя ме свличаше пред портата, на улицата, а оттам ме хвърляше на първия минувач с приятна външност — да му издекламирам този израз, ако не искам да бъда пребита до смърт.

— О, ужасно! Ужасно! — пошепна по-младата от двете жени.

— И каква беше тази фраза? — попита по-възрастната.

— Ето я — продължи Жана: — „Господине, имайте милост към едно малко сираче, което произхожда по права линия от Анри дьо Валоа.“

— Оо! Пфу! — възкликна по-възрастната от двете посетителки с изразяващ отвращение жест.

— А какъв беше ефектът на тази фраза върху онези, към които беше отправяна? — попита по-младата.

— Едни ме изслушваха и ме съжаляваха — отговори Жана. — Други се гневяха и ме заплашваха. А трети, още по-милосърдни и от

първите, ме предупреждаваха, че произнасяйки подобни думи, се излагам на голяма опасност, ако достигнат до предубедени уши. Но аз не познавах друга опасност освен тази да не се подчиня на майка си. Изпитвах само един страх — този, че ще бъда бита.

— И какво се случи?

— Боже мой, госпожо, това, на което се надяваше майка ми! Аз отнасях малко пари вкъщи и за баща ми се отлагаше с няколко дни постъпването в ужасната болница.

Чертите на двете млади жени се сгърчиха, сълзи напиреха в очите на по-младата.

— Накрая, госпожо, каквото и успокоение да носеше за баща ми това отвратително занимание, то ме разбунтува. Един ден, вместо да тичам след минувачите и да ги преследвам с моето привично слово, аз седнах до един стълб, където прекарах сломена част от деня. Вечерта се прибрах с празни ръце. Майка ми така ме би, че на следващия ден се разболях.

И стана така, че именно тогава баща ми, лишен от опора, бе принуден да отиде в „Отел Дийо“, където почина.

— О, ужасна история! — промърмориха двете жени.

— Но какво направихте след смъртта на баща си? — запита по-младата от двете посетителки.

— Господ се смили над мен. Месец след смъртта на нещастния ми баща майка ми замина с един войник, неин любовник, като ни изостави — брат ми и мен.

— Останали сте сирачета!

— Ах, госпожо, за разлика от другите ние бяхме много по-сиротни, докато имахме майка. Нас ни осинови всеобщото милосърдие. Но тъй като се отвращавахме да просим, ние търсехме милостиня само за да преживеем. Господ заповядва на своите създания да се стремят да живеят!

— Уви!

— Какво да ви кажа, госпожо? Един ден имах щастието да срещна една карета, която бавно изкачваше склона на предградиято Сен Марсел, отзад стояха четирима лакеи, вътре седеше красива, все още млада жена. Протегнах към нея ръка. Тя ме разпита. Отговорът ми, името ми силно я изненадаха, а след това последва недоверието. Аз дадох адреса си и някои сведения. Още на следващия ден тя знаеше, че

не съм излъгала. Тази жена осинови брат ми и мен. Настани брат ми в един полк, а мен ме остави в едно шивашко ателие. Така и двамата бяхме спасени от глад.

— Тази дама не е ли госпожа Буленвиер?

— Да, същата.

— Тя почина, мисля?

— Почина и смъртта ѝ отново ме хвърли в пъкъла.

— Но съпругът ѝ е още жив, той е богаташ.

— Съпругът ѝ, госпожо! Та именно на него дължа всичките си страдания на девойка, така както дължа на майка ми детската си горест. Бях пораснала, може би се бях разхубавила. Той забеляза това, поиска отплата за благодеянията си, аз отказах. На туй отгоре госпожа Дьо Буленвиер умря и след нейната смърт се оказах по-изоставена, отколкото след смъртта на баща си, защото се видях разделена и от съпруга си, господин Дьо ла Мот, един смел и почтен воин, за когото ме бе омъжила. Ето това е моята история. Аз я съкратих — страданията винаги са подробности, които не трябва да се разказват на щастливите хора, пък били те и добродетелни, каквито, изглежда, сте вие, госпожи.

Дълго мълчание последва този последен епизод от историята на госпожа Дьо ла Мот. По-възрастната от двете дами го наруши първа:

— А съпругът ви какво прави?

— Съпругът ми служи в гарнизона в Бар сюр Об, в кралската стража, и от своя страна също чака по-добри времена.

— Но вие молили ли сте двореца?

— Разбира се.

— Правото ви да носите името на фамилията Валоа, доказано с документи, самото име трябва да е събудило симпатии?

— Не зная, госпожо, какви са чувствата, които фамилното ми име е трябвало да събуди, защото не получих отговор на нито една от молбите си.

— Все пак вие сте се срещали с министрите, с краля, с кралицата.

— С никого. Навсякъде напразни опити — възрази госпожа Дьо ла Мот.

— Обаче не можете да просите!

— Не, госпожо, отвикнах. Но...

— Но какво?

— Но бих могла да умра от глад като баща си.

— Нямате ли дете?

— Не, а съпругът ми от своя страна, като се остави да загине в служба на краля, поне ще намери славен край на теглото си.

— Съжалявам, че настоявам, госпожо, но можете ли във връзка с това да ни представите доказателства за родословието си?

Жана стана, порови в някакъв шкаф и извади оттам няколко документа, които показва на дамата.

Но тъй като искаше да се възползва от момента, когато дамата, за да разгледа документите, щеше да се приближи към светлината и по този начин да разкрие лицето си, Жана реши по-бързо да вдигне фитила на лампата, така че да засили двойно осветлението.

Но милосърдната дама стори така, сякаш светлината бе подразнила очите ѝ — тя се обърна с гръб към лампата и следователно с гръб към Дьо ла Мот. В това положение внимателно прочете и прегледа документите един по един и каза:

— Но това са копия от актове, госпожо, не виждам нито един оригинален екземпляр.

— Първичните документи са оставени на сигурно място и аз бих ги представила...

— При важен случай, така ли? — усмихна се дамата.

— Разбира се, госпожо, при важен случай като този, който ми предостави честта да ви видя. Но документите, за които говорите, са толкова ценни за мен, че...

— Разбирам. Не можете да ги предоставите на първия срещнат.

— Ах, госпожо! — възкликна графинята, която най-после за миг зърна лицето на благодетелката си, лице, излъчващо достойнство и благородство. — Ах, госпожо, струва ми се, че за мен вие не сте случаен посетител.

Отвори сърчно друг шкаф, в който имаше тайно чекмедже. Извади оригиналите на доказателствените документи, грижливо прибрани в стар портфейл, украсен с герба на Дьо Валоа.

Дамата ги взе и след внимателна и веща проверка каза:

— Имате право, тези документи са напълно изрядни, съветвам ви непременно да ги представите на когото трябва.

— И според вас, госпожо, какво ще получа?

— Без каквото и да било съмнение, издръжка за себе си, повишаване на съпруга ви, господин Дьо ла Мот, стига и той да е така любезен.

— Моят съпруг е образец на честност, госпожо, и винаги е изпълнявал дълга си във войската.

— Това е достатъчно. — Милосърдната дама спусна качулката съвсем ниско над лицето си.

Госпожа Дьо ла Мот следеше с напрегнато безпокойство всяко нейно движение. Видя я да рови в джоба си, откъдето извади първо бродираната кърпичка, с която бе прикривала лицето си, докато се бе возила с шейната по булеварда.

След кърпичката последва фишек с диаметър един пус^[2] и тричетири пуса дължина.

Благодетелката остави този фишек върху скрина:

— Бюрото на „Бон йовър“ ме упълномощи, госпожо, да ви предам тази скромна помощ в очакване на нещо по-добро.

Госпожа Дьо ла Мот хвърли бегъл поглед към пакетчето и си помисли: „Пари. По три ливри. Трябва да има петдесет. Или дори сто. Нека да са сто и петдесет или може би триста, които ни падат от небето.“

Докато разсъждаваше така, двете жени бяха излезли в първата стая, където Клотилд дремеше върху стол до свещта, пламъкът на която пушеше в средата на разлято петно от стопена лой. Лютивата и противна миризма стисна за гърлото дамата, която бе оставила фишека върху скрина. Тя бързо пхна ръка в джоба си и извади едно флаконче. При повикването на господарката си Клотилд се събуди и със сигурно движение хвана остатъка от свещта, след което я издигна като фар над тъмните стъпала въпреки възраженията на двете непознати, които свещта осветяваше, задушавайки ги.

— Довиждане, довиждане, госпожо графиньо! — извикаха те и бързо се спуснаха по стъпалата.

— Къде бих имала честта да ви се отблагодаря, госпожи? — попита Жана дьо Валоа.

— Ние ще ви съобщим — отговори по-възрастната от двете дами, като слизаше колкото може по-бързо.

Шумът от стъпките им се изгуби надолу по етажите.

Дьо Валоа се прибра у дома си, нетърпелива да провери дали наблюденията ѝ за парите са точни. Но като прекоси първото помещение, тя ритна някакъв предмет, който се изтърколи от рогозката, служеща за запушване на цепнатина в плочите.

Да се наведе, да вземе предмета, да изтича до лампата — такава бе първата мисъл на графиня Дьо ла Мот.

Беше златна кутийка, кръгла, плоска и доста семпло украсена със симетрични, вълнообразни, преплитащи се линии. Съдържаше няколко дражета ароматизиран шоколад, но толкова плоски, че наведе графинята на мисълта: тук има двойно дъно. Откриването на секретата за отварянето на това дъно ѝ отне известно време. Най-после тя откри механизма и го задейства.

Веднага се появи портрет на жена — сурова, бляскава, с властна красота и повелително изражение. Немска прическа и великолепна огърлица като за орден придаваха на лика от портрета удивителна чудноватост. Вензел, съставен от буквите М и Т, вплетени в лавров венец, заемаше горната част на кутийката.

Поради приликата на образа от портрета с лика на младата дама от „Бон йовър“ Дьо ла Мот предположи, че портретът е на майка ѝ или на баба ѝ, и първото ѝ желание бе да се затича по стълбата и да повика дамите.

Външната врата се затвори. Графинята притича до прозореца, за да извика, тъй като беше много късно да ги настигне. Единственото нещо, което съзря, беше бърз кабриолет в края на улица „Сен Клод“, където тя излиза на „Сен Луи“. Тъй като графинята вече нямаше възможност да призове двете си покровителки, тя погледна пак към кутийката, заричайки се да я предаде във Версай. Взе оставения върху скрина фишек и каза:

— Не се излъгах, има само петдесет екю^[3].

Опаковката се изтърколи на плочите.

— Та това са луидори! Двойни луидори! — извика графинята. — Петдесет двойни луидора! Две хиляди и четиристотин ливри!

Свърхалчна радост се изписа в очите ѝ, когато Клотилд, смаяна от вида на толкова злато, колкото никога не бе виждала, застана със зяпнала уста и скръстени ръце.

— Сто луидора! — повтори госпожа Дьо ла Мот. — Тези странни посетителки! Значи са много богати! О, аз ще ги откроя!

---

[1] Главна болница в Париж — бел.прев. ↑

[2] Пус — старинна мярка за дължина, равняваща се на около 27 мм — бел.прев. ↑

[3] Стара френска златна или сребърна монета, равна на 3 или 6 ливри — бел.прев. ↑

6. БЕЛЮ

Двете дами бяха намерили долу пред къщата кабриолет от онези, които се изработваха по онова време — с високи колела, леко купе, подвижна покривка за крака и удобна капра за жокея, който стоеше отзад.

Теглен от великолепен ирландски кон с къса опашка, широка задница и червеникав косъм, кабриолетът бе докаран на улица „Сен Клод“ от същия слуга, кочияш на шейната на милосърдната дама, когото тя наричаше Вебер, както вече видяхме по-горе.

Вебер държеше юздите в старанието си да обуздае буйния кон, който нервно риеше с крак снега. Когато двете дами се появиха, той каза:

— Госпоша, ас порачал Сибио, кой отбил от пътя се знощи, останал само Пелю.

Ставаше дума за коня Белю.

— О, знаете, Вебер, че това за мен е без значение, имам чувствителна ръка и съм свикнала да управлявам коне.

— Ас знае, че госпоша кара много топре, но пътища е много лошо. Къде отиде госпоша?

— Във Версай.

— Значи по пулефардите?

— Не, Вебер, скоро булевардите ще бъдат заледени. Улиците ще ни създадат по-малко неудобства благодарение на хилядите разхождащи се, които топят снега. Хайде, бързо, Вебер, бързо.

Вебер бе задържал коня, докато дамите пъргаво се качат в кабриолета. После се бе прехвърлил стремително отзад, уведомявайки, че се е качил.

Тогава по-възрастната от двете дами се бе обърнала към придружителката си:

— Е, Андре, как ви се вижда тази графиня?

Изричайки своя въпрос, тя отпусна юздите на коня, който полетя като светкавица и зави зад ъгъла по улица „Сен Луи“.

Именно в този момент госпожа Дьо ла Мот бе отворила прозореца си, за да повика дамите.

— О — започна онази от дамите, на която казваха Андре, — мисля, че госпожа Дьо ла Мот е бедна и много нещастна.

— Добре възпитана, нали?

— Да, разбира се.

— Вие сте равнодушна към нея, Андре.

— Ако трябва да ви призная истината, в израза на лицето ѝ има нещо лукаво, което не ми харесва.

— О, Андре, вие сте мнителна, знам това. За да ви се хареса, човек трябва да бъде съвършен. Намирам тази графиня интересна и простодушна както в гордостта, така и в смирението ѝ.

— За нея е истинско щастие, че може да разговаря с Ваше...

— Пазете се — извика дамата, ловко отбивайки настрана коня, който за малко щеше да събори някакъв хамалин на ъгъла на улица „Сент Антоан“.

— Пази се! — изкрещя с оглушителен глас Вебер.

И кабриолетът продължи своя бяг. Чуха се само ругатните на човека, който се бе отървал от колелата, и като ехо множество ругаещи гласове, които го подкрепиха с викове към кабриолета.

Но след няколко секунди Белю отдели господарката си от хулите с цялото разстояние от улица „Сент Катрин“ до площад „Бодоайе“. Там пътят се разклоняваше, но изкусната водачка на коня решително се хвърли към „Тиксерандри“ — една оживена, широка и съвсем неаристократична улица. Въпреки непрекъснатите ѝ викове „пази се“, въпреки лъвския рев на Вебер наоколо се чуваха само разярени викове на минувачи:

— О! Кабриолетът! Долу кабриолетът!

Белю се промъкваше, а кочияшът му въпреки изтънчеността на нежната си ръка караше коня да препуска лудо и особено ловко през локвите от разтопен сняг или по опасната поледица, която образуваха ручейте и разбитият паваж. Противно на всички очаквания не се случи нещастие. Ярък фенер изпращаше лъчите си далеч напред — една луксозна предвидливост, която полицията съвсем не бе направила задължителна за кабриолетите по онова време.

Подчертаваме, че никаква злополука не се бе случила: нито една блъсната кола, нито един дори леко засегнат стълб или минувач, това беше чудо, а в същото време виковете и заплахите се сипеха непрекъснато.

Кабриолетът премина със същата скорост и успех улиците „Сен Медерик“, „Сен Мартен“ и „Обри льо Буше“.

На нашия читател може би му се струва, че с приближаването към цивилизованите квартали озлоблението към аристократичния екипаж ще стане по-малко свирепо.

Точно обратното: конят Белю току-що бе навлязъл по улица „Феронри“, когато Вебер, непрекъснато преследван от хулите на простолудието, забеляза тълпи подир кабриолета. Мнозина дори си даваха вид, че тичат след него, за да го спрат.

При все това Вебер не пожела да тревожи господарката си. Той забеляза какво присъствие на духа и сърчност проявяваше тя, колко ловко се промъкваше между всички тези препятствия, неподвижни или движещи се, които се свързваха едновременно с отчаянието и триумфа на кочияша в Париж.

Белю, стабилен върху яките си като стомана крака, не се подхлъзна нито веднъж — ръката на дамата държеше юздите изключително умело и предугаждаше стръмнините и неравностите по пътя. Роптанието вече не бе насочено към самия кабриолет, а към дамата, която държеше юздите. Забелязала това и помислила, че озлоблението се дължи на някои банални причини като студа или просто неразположение на духа, тя реши да съкрати изпитанието. Изцъка с език и при тази единствена подкана Белю се стресна и премина от сдържан към много ускорен тръс.

Магазините пробягваха пред погледа, минувачите отскачаха встрани. Виковете „Пази се!“ не спираха. Кабриолетът почти пристигаше до „Пале Роаял“ и пое по улица „Кок Сент Оноре“, в началото на която най-хубавият от снежните обелиски все още възвисяваше доста гордо връх, малко скъсен от затоплянето, подобен на захарна пръчка, изсмукана от дете. На върха на този обелиск стърчеше славно украшение: малко поизбелели панделки и лента, съхраняваща четиристишие на квартален поет, изразител на общественото мнение. То се люлееше между два фенера:

*Кралице, със хубост, надхвърляща чара,
седни ти до крал — благодетел най-драг.
Дори тоз палат да е в лед и от сняг,
сърцата за тебе горят в надпревара.*

Тъкмо тук Белю преживя първото си сериозно затруднение. Многого любопитни образуваха тълпа, през която не можеше да се премине.

Значи Белю трябваше да ускори ход.

Но като видя, че Белю връхлита като мълния, като чу виковете, които го преследваха въпреки вида на препятствието, дамата го спря внезапно. Появата на кабриолета предизвика възможно най-лошото въздействие върху тълпата. Впрочем тя все пак се разтвори. Но след обелиска се появи друга причина за струпване на хора.

Железните порти на „Пале Роаял“ бяха разтворени и в двора огромни огньове топлеха цяла армия скитници, на които слугите на херцог Д'Орлеан раздаваха супа в глинени паници.

Но хората, които ядяха, и онези, които се грееха, колкото и много да бяха, все пак се оказаха по-малко от онези, които ги наблюдаваха. За Париж това бе обичайно: за един артист, който показва нещо, винаги се намираха зрители.

След като преодоля първото препятствие, кабриолетът бе заставен да спре пред второто, както кораб спира сред подводни скали.

Виковете, които дотогава двете жени чуваха само като смътен и неясен шум, в този момент достигнаха до тях отчетливо:

— Долу кабриолетът! Долу обесниците!

— Към нас ли са отправени тези виковете? — обърна се към компаньонката си дамата, която караше екипажа.

— Наистина, госпожо, страх ме е от тях — отговори тя.

— Да не сме прегазили някого?

— Никого.

— Долу кабриолетът! Долу обесниците! — ревеше яростно тълпата.

Бурята се надигаше, Белю бе хванат за юздите, Белю, който слабо познаваше досега на груби ръце, риеше с предни копита и се пенеше ужасно.

— При комисаря! При комисаря! — изкрещя един глас.

Двете жени се гледаха крайно учудени. На часа хиляди гласове подеха:

— При комисаря! При комисаря!

Същевременно любопитни глави надзъртаха под гюрука на кабриолета. Започнаха коментари сред тълпата:

— Виж ти, та това са жени!

— Да! Момичета на Субиз, метреси на Д'Енин.

— Момичета от Операта, които мислят, че имат право да премазват нещастните хора, защото получават десет хиляди ливри месечно, та да платят разходите в болницата!

Това последно жегване бе прието с яростно ура.

Двете възприеха различно народното вълнение. Едната, трепереца и бледа, се сгуши в кабриолета. Другата смело подаде глава със смръщени вежди и стисната уста.

— Ах, госпожо — възкликна компаньонката, — какво правите?

— При комисаря! При комисаря! — продължаваше да крещи разгневеният народ. — Нека всички да ги знаят!

— Олеле, госпожо, загубени сме! — изхлипа по-младата от двете жени.

— Кураж, Андре, кураж! — отговори другата.

— Но ще ви видят! Може би ще ви познаят.

— Погледнете дали Вебер е все още отзад.

— Мъчи се да слезе, но го обкръжават. Той се брани! Ах, ето че идва!

— Вебер, Вебер, помогнете ни да слезем — каза на немски дамата.

Прислужникът се подчини, разблъска с рамене нападателите и отвори вратичката на кабриолета.

Двете жени леко скочиха на земята. През това време тълпата превзе коня и кабриолета, като започна да разбива купето.

— Но какво става, в името на Бога, разбирате ли нещо, Вебер? — продължи на немски по-възрастната от двете жени.

— Бога ми, не, госпожо — отвърна слугата, на когото беше по-леко да говори на немски, отколкото на френски, като раздаваше наляво и надясно силни ритници, за да избави господарката си.

— Но това не са хора, това са кръвожадни зверове! В какво ме укоряват? — продължаваше все на немски дамата. — Бива ли така?

В същия момент любезен глас, който особено контрастираше със заплахите и хулите, на които бяха обект двете дами, отговори на чист саксонски.

— Упрекват ви, госпожо, в това, че не зачитате заповедта на полицията, издадена тази сутрин в Париж и забраняваща до пролетта движението на кабриолета. Те вече са много опасни дори когато паважът е хубав. А когато замръзне, стават убийствени за пешеходците, не може да се избегне попадането под колелата.

Дамата се извърна, за да види откъде идва този вежлив глас, открояващ се сред заплашителните викове. Тогава тя забеляза един млад офицер, който, за да се доближи до нея, сигурно бе трябвало да воюва също така смело, както правеше Вебер, за да се задържи там, където беше. Приятната и изящна фигура, високият ръст, войнственият вид на младия мъж се харесаха на дамата, която побърза да отговори на немски:

— О, Боже мой, господине, аз не знаех за тази заповед, съвсем не знаех!

— Чужденка ли сте, госпожо? — попита офицерът.

— Да, господине. Но кажете ми какво трябва да направя? Разбиват кабриолета ми!

— Трябва да ги оставите да го натрошат, госпожо, а през това време да се измъкнете. Народът на Париж е озлобен против богатите, които демонстрират лукс пред лицето на мизерията, и по силата на тази заповед ще ви отведат при комисаря.

— О, никога! — изстена по-младата от двете дами. — Никога!

— Тогава аз ще ви проправя път през тълпата, възползвайте се и изчезвайте! — продължи офицерът с усмивка.

Тези думи бяха изречени с непринуден тон, който накара чужденките да разберат, че офицерът е дочул коментарите на народа за леките момичета, издържани от господата Субиз и Д'Енин. Но моментът не бе подходящ за уточняване.

— Придружете ни до някоя кола на площада, господине — каза по-възрастната от двете дами с подчертано авторитетен тон.

— Ще накарам коня ви да се изправи на задните крака и в суматохата, която това неизбежно ще предизвика, ще се измъкнете,

защото народът се дразни, като ни чува да говорим на език, който не разбира — каза младият мъж, който не искаше нищо повече, освен да отклони отговорността, произтичаща от едно случайно покровителство.

— Вебер! — извика със силен глас дамата. — Накарай Белю да се изправи на задните крака, за да изплаши и отклони цялата тази тълпа.

— А после, госпожо?

— После остани, докато потеглим.

— Ами ако разбият купето?

— Да разбиват! Ако можеш, спаси Белю и себе си преди всичко. Това е единственото, което ти препоръчвам.

— Добре, госпожо — отвърна Вебер.

В същия миг погъделичка раздразнителния „ирландец“, който скочи и преобърна най-възбудените, вкопчили се в юздите му. Настана голям смут и бъркотия.

— Ръката ви, господине — обърна се дамата към офицера. — Елате, миличка — добави тя, обръщайки се към Андре.

— Хайде, хайде, храбри жени! — промърмори съвсем тихо офицерът, който веднага и с истински възторг предложи ръката си на тази, която бе поискала това от него.

За няколко минути отведе двете жени до съседния площад, където стояха, очаквайки клиенти, обикновени кабриолети, а кочияшите дремеха на местата си, докато конете им с полуотворени очи и наведени глави жадуваха за оскъдната вечерна порция храна.

7. ПЪТЯТ ДО ВЕРСАЙ

Двете дами се намираха извън атаките на тълпата, но някои любопитни можеха да ги проследят, да ги познаят и да устроят сцена, подобна на току-що състоялата се и от която може би този път биха се измъкнали по-трудно.

Младият офицер разбра тази алтернатива и го видяха да полага големи усилия, за да събуди кочияша, по-скоро замръзнал, отколкото заспал на мястото си.

Беше такъв ужасен студ, че противно на привычката на кочияшите да си съперничат, като си крадат един на друг клиентите, този път никой от двадесет и четирите отомедона^[1] не помръдна. Офицерът сграбчи за яката на мизерния сюртук кочияша и грубо го разтърси, така че го извади от вцепенението му.

— Хей! Ехе!

— Ето ме, господарю, ето ме — промълви все още дремещият кочияш и залитна като пиян върху седалката.

— Къде отивате, госпожи? — запита офицерът пак на немски.

— Във Версай — отговори по-възрастната на същия език.

— Във Версай?! — провикна се кочияшът. — Казахте „във Версай“?

— Разбира се.

— Охо, разбира се, да, във Версай! Четири левги и половина по лед като този! Не, не, не!

— Ще се заплати добре — каза по-възрастната „германка“.

— Ще се заплати — повтори на френски офицерът за кочияша.

— И колко ще се заплати? — запита той от висотата на капрата си, защото, изглежда, не бе от доверчивите. — Това не е всичко. Вижте, господин офицер, да речем, че отидем до Версай, но щом веднъж отидеш, трябва и да се върнеш.

— Един луидор! Достатъчен ли е? — обърна се по-младата от двете дами към офицера, продължавайки да говори на немски.

— Предлагат ти един луидор — повтори младият мъж.

— Един луидор, добре — изсумтя кочияшът, — защото рискувам да потроша краката на конете си.

— Хитрец! Имаш право само на три ливри, за да отидеш оттук до замъка Дьо ла Мюет, който се намира на половината път. Ти виждаш добре, че при това положение, като ти се плати за отиване и връщане, имаш право само на дванадесет ливри, такава е сметката, а вместо дванадесет ливри, ще получиш за същата работа двадесет и четири.

— Ох, не се пазарете — обади се по-възрастната от двете дами, — два луидора, три, двадесет луидора, само да тръгне незабавно и да кара, без да спира.

— Един луидор стига, госпожо — отговори офицерът.

После, връщайки се при кочияша, каза:

— Хайде, дяволе! Слизай от капрата и отваряй вратичката.

— Искам първо да ми бъде платено — заяви кочияшът.

— Ти искаш?!

— Това е мое право.

Офицерът пристъпи напред.

— Да платим в аванс — каза по-възрастната от германките. И бързо започна да рови в джоба си.

— О, Боже мой! — каза тя съвсем тихо на компаньонката си. — Няма ми портмонето.

— Наистина ли?

— А вие, Андре, носите ли вашето?

Младата жена на свой ред започна да се бърка със същото безпокойство.

— Аз... аз също...

— Проверете във всичките си джобове.

— Безполезно — простена младата жена ядосано, понеже виждаше, че по време на спора офицерът ги следи с поглед, а кочияшът присмехулник вече разтваря широко уста, поздравявайки се може би за своята предвидливост.

Двете дами се оказаха без петаче. Офицерът виждаше, че се безпокоят, че се изчервяват и пребледняват — обстановката се усложняваше. Дамите щяха да се решат да дадат като залог верижка

или бижу, когато офицерът, за да им спести всяко неудобство, извади от джоба си един луидор и го подаде на кочияша.

Той взе монетата и докато двете дами благодаряха на офицера, я разгледа, претегли я на ръка, после отвори вратичката на купето и дамата се качи, следвана от компаньонката си.

— А сега, господин хитрецо, откарай тези дами бързо. И почтено преди всичко! Чуваш ли? — каза младият мъж на кочияша.

— Аха! Не е нужно да ми заръчвате това, господин офицер, то се знае.

Докато се водеше този кратък разговор, дамите се съветваха. Всъщност те с ужас гледаха своя водач и покровител, готов да ги изостави.

— Госпожо, той не трябва да си отива — прошепна съвсем тихо по-младата.

— Това пък защо? Да го попитаме за името и адреса му. Утре ще му изпратим неговия златен луидор, придружен с кратко благодарствено писмо, което ще му напишете.

— Не, госпожо, не, нека го задържим, умолявам ви. Ами ако кочияшът е злонамерен, ако ни създаде трудности по пътя... В такова време, при тези лоши пътища, към кого ще се обърнем, от кого ще поискаме помощ?

— Ах! Имаме и номера, и буквите на данъчната му регистрация.

— Много добре, госпожо, не оспорвам, че по-късно вие ще накарате да го премажат от бой, но тази нощ, чакайки, няма да стигнете до Версай. А какво ще си кажат там, Господи!

По-възрастната помисли и каза:

— Вярно.

Но офицерът вече се покланяше за сбогом.

— Господине, господине — каза на немски Андре, — само дума, само още една дума, ако обичате.

— На заповедите ви, госпожо — отговори офицерът, видимо раздражен, но запазващ в израза си, в тона и дори в интонацията най-изискана любезност.

— Господине, не бихте могли да ни откажете една милост след всички тези услуги, които вече ни направихте.

— Кажете.

— Ами, ще ви признаем, че се страхуваме от кочияша, който така лошо започна пазарлъка.

— Права сте да се безпокоите — отвърна той, — но аз зная номера му — 107. А буквата на регистрацията му е Z. Ако ви създаде някакви затруднения, обърнете се към мен.

— Ах, към вас! — изрече на френски Андре, която се обърка. — Как да се обърнем към вас, като не знаем дори името ви.

Младият мъж се стъписа:

— Вие говорите френски? Говорите френски, а ме карате от половин час да си кълча езика на немски?! Ах, ах! Госпожо, това наистина е лошо!

— Извинете, господине — намеси се на френски другата дама, която доблестно се притече на помощ на своята компаньонка. — Виждате ли, господине, без да сме чужденки, може би се чувстваме отчуждени в Париж. Вие сте достатъчно светски мъж, за да разберете, че не сме в нормално положение. Не ни правете половинчата услуга, ще ни огорчите. Да бъдете по-потаен, отколкото се показахте досега, би означавало да станете нескромни. Ние ви намираме добър, господине, бъдете любезен да не си мислите нищо лошо за нас и ако можете да ни помогнете, направете го без уговорки, ако не — позволете да ви благодарим и да потърсим друга подкрепа.

— Госпожо, разполагайте с мен — отговори офицерът, шокиран от тона на непознатата, тон едновременно властен и очарователен.

— Тогава бъдете любезен да се качите при нас.

— В купето?

— И да ни придружите.

— До Версай?

— Да, господине.

Без да възразява, офицерът се качи, седна отпред и подвижна на кочияша:

— Тръгвай!

Дамите се загърнаха по-плътно с кожените палта. Покритият кабриолет пое по улица „Сен Тома дьо Лувър“, пресече площад „Карусел“ и продължи покрай кейовете.

Офицерът се сгуши в ъгъла срещу по-възрастната от двете дами със старателно прострян на коленете си редингот. Вътре цареше най-дълбока тишина, а дишането на тримата пътници постепенно

затопляше купето. Нежен парфюм сгъстяваше въздуха и събуждаше у младия мъж чувства, които с всеки изминат момент ставаха все по-неблагоприятни за спътниците му. „Това са — мислеше си той — жени, окъснели на някоя среща. И ето ги завръщащи се във Версай, малко уплашени, малко засрамени. Впрочем, ако имат някакво положение, защо ще пътуват с кабриолет и ще го карат сами? Аха! Това си има отговор! Кабриолетът беше твърде тесен за трима души и две жени не биха се стеснявали да поставят един лакей до себе си. Но са без пукната пара както едната, така и другата! Унизително възражение, над което си струва да се помисли. Несъмнено лакеят е носел кесията. Кабриолетът, който сега сигурно е на трески, беше изключително елегантен, а конят, ако аз разбирам от коне, несъмнено струваше сто и петдесет луидора. Само богати жени могат да изоставят подобен кабриолет и такъв кон, без да съжالياват за това. Следователно липсата на пари нищо не означава. Да, ами тази мания да говорят на чужд език, след като са францужойки? Добре, но това доказва именно едно изискано възпитание. Не е нормално за авантюристките да говорят немски със съвсем немски акцент и френски като парижанки. Впрочем има някаква вродена разлика между тези две жени. Молбата на по-младата бе затрогваща. Искането на по-възрастната — по благороднически повелително. После — продължаваше разсъжденията си младият мъж, намествайки шпагата си в купето така, че да не пречи на съседките му, — наистина не би ли могло да се каже, че съществува опасност за един военен да прекара два часа в купето с две красиви жени. Красиви и тайнствени, защото не разговарят, а изчакват аз да започна разговор.“

Без съмнение двете млади жени разсъждаваха по адрес на младия офицер така, както той си мислеше за тях, защото в момента, когато му минаваше тази мисъл, едната от двете дами се обърна към спътницата си на английски:

— Наистина, скъпа, този кочияш сякаш кара катафалка, така никога няма да пристигнем във Версай. Обзалагам се, че нещастният ни спътник се отегчава до смърт.

— Така е, защото разговорът ни не е от най-забавните — отговори, усмихвайки се, по-младата.

— Не намирате ли, че той изглежда съвсем добре възпитан човек?

— Така мисля, госпожо.

— Впрочем забелязахте ли, че е облечен в морска униформа?

— Не разбирам много от униформи.

— Както ви казах, той е облечен в униформа на морски офицер, а всички морски офицери са от добри семейства. Впрочем униформата му стои добре и е добър кавалер, нали?

Младата жена тъкмо щеше да отговори и вероятно беше на същото мнение, когато офицерът направи жест, с който прекъсна разговора, и каза на превъзходен английски:

— Извинете, госпожи, мисля, че трябва да ви кажа, че говоря и разбирам доста добре английски, но не знам испански, та вие, ако го владеете и ви е приятно да разговаряте на него, поне ще бъдете сигурни, че няма да разбирам.

— Господине — възрази със смях дамата, — не искахме да кажем нищо лошо за вас, както можяхте да забележите. Също така, ако имаме нещо да си кажем, не се притесняваме и говорим повече на френски.

— Благодаря за благоразположението, госпожо, но все пак, в случай че присъствието ми ви смущава...

— Вие не трябва да мислите така, господине, след като ви помолихме да ни придружите.

— Дори настоявахме — каза по-младата.

— Не ме обърквайте и ми простете моментното колебание, но вие познавате Париж, нали? Париж е пълен с капани, разочарования и измами.

— И така, вие ни взехте за... хайде, кажете честно!

— Господинът ни е взел за примамка, това е всичко.

— Ах, госпожи — каза оскърбен младият мъж, — кълна ви се, че нищо подобно не съм си помислил.

— Извинете, какво става? Колата спира.

— Какво се е случило?

— Ще погледна, госпожи.

— Мисля, че се преобръщаме. Внимавайте, господине!

И ръката на по-младата, протягайки се рязко, се подпря на рамото на младия мъж. Докосването го накара да потръпне. С едно съвсем естествено движение той се опита да я улови, но Андре след първоначалната уплаха вече бе паднала в дъното на колата. Офицерът,

когото повече нищо не задържаше, излезе и свари кочияша изцяло погълнат от усилието да вдигне единия от конете си, който се бе оплел в ока и ремъците на хамута.

Намираха се малко преди Севърския мост. Благодарение на помощта, която офицерът оказа на кочияша, конят скоро бе изправен на крака.

Младият мъж отново се качи при дамите.

Що се отнася до кочияша, той, доволен, че има толкова любезен клиент, радостно плесна с камшика с цел без съмнение да раздвижи крантите си и самият той същевременно да се позагрее.

Но може да се каже, че студът, нахлувайки през отворената вратичка, бе охладил разговора и смразил тази зараждаща се задушевност, в която младият мъж бе започнал да открива необяснимо очарование. Него просто го попитаха за случилото се и той разказа какво бе станало. После? Това бе всичко. И тишината отново се спусна над тримата спътници. Офицерът при мисълта за онази вяла ръка, потрепнала при допира, пожела да получи поне още едно докосване. Протегна крак, но колкото и похватен да беше, не срещна нищо или по-скоро преживя огорчението да види как му се изплъзва онова, което достигаше.

Веднъж дори докосна крака на по-възрастната от двете жени и тя възможно най-хладнокръвно каза:

— Ужасно ви притеснявам, нали, господине? Извинете.

Младият мъж се изчерви до ушите, но си помисли доволен, че нощта ще прикрие руменината му.

Толкова. Всичко бе казано и с това приключиха опитите му. Отново стана ням, неподвижен и почтителен, като че се намираше в храм, дори се боеше да диша.

Но малко по малко, без да иска, странно чувство завладя цялото му съзнание, цялото му същество. Той ги усещаше, без да ги докосва — тези две очарователни жени, виждаше ги, без да ги гледа, малко по малко свиквайки със седенето до тях. Струваше му се, че частица от техния живот се влива в неговия. С цената на всичко на света той желаше да поднови замрелия разговор, но не смееше, защото се плашеше от баналните думи, които изричаше при тръгването. Не считаше за достойно да произнесе дори една от онези най-обикновени светски фрази. Безпокоеше се да не изглежда простоват или безочлив

пред тези жени, на които само преди час мислеше, че оказва голяма чест с милостинята си от един луидор и с любезността си.

С една дума, така както всички влечения на хората в този живот се обясняват с взаимодействието на флуиди, които се срещат при даден случай, мощен магнетизъм, излъчван от парфюмите и младежката топлина на тези три случайно събрани тела, властваше и разведряваше мисълта му, радваше сърцето му.

Така понякога за няколко мига се раждат, живеят и умират във времето най-горещите страсти. Те са очарователни, защото са преходни, те са силни, защото са сдържани.

Офицерът не каза повече нито дума. Жените разговаряха помежду си.

Но тъй като непрекъснато надаваше ухо, той долавяше отделни думи без връзка, които все пак придобиваха смисъл във въображението му.

Ето какво чу:

— Времето напредва... портите... а претекстът за излизането...

Кабриолетът отново спря. Този път нито кон бе паднал, нито колело се бе счупило. След три часа усилия доблестният кочияш бе затоплил ръцете си, ще рече, бе поизпотил конете и се бе добрал до Версай, чиито дълги алеи се показваха мрачни и пусти под червеникавите светлини на няколко фенера, побелели от скреж, като двойно шествие от черни и изпити призраци.

Младият мъж разбра, че са пристигнали. Каква беше тази магия, че времето му се стори така кратко?

Кочияшът се наведе към предното стъкло:

— Господарю, във Версай сме.

— Къде трябва да спрем, госпожи? — попита офицерът.

— На площад „Д'Арм“.

— На площад „Д'Арм“! — подвижна младият мъж на кочияша.

— Ще има ли нещо отгоре?

— Тръгвай!

Отново се разнесоха ударите на камшика. „При все това трябва да заговоря — разсъждаваше офицерът. — Ще мина за глупак, след като минах за нахалник.“

— Госпожи — изрече, като все още се колебаеше, — ето ви у дома.

— Благодарение на вашата великодушна помощ.

— Какъв труд ви създадохме — каза по-младата от двете жени.

— Ах, аз вече забравих това, госпожо.

— Но ние, господине, ние няма да забравим. Името ви, ако обичате?

— Моето име? О!

— За втори път ви питаме, внимавайте!

— Не искате да ни направите подарък от един луидор, нали?

— Е, щом е така, госпожо — каза офицерът малко сърдит, — отстъпвам, аз съм граф Дьо Шарни. Останалото, както забеляза госпожата — офицер от кралския флот.

— Шарни! — повтори по-възрастната от двете дами с тон, с който би изрекла: „Добре, няма да го забравя.“

— Жорж. Жорж дьо Шарни — добави офицерът.

— Жорж! — промълви по-младата.

— И къде живеете?

— Отел де Пренс, улица „Ришельо“.

Кабриолетът спря. По-възрастната от дамите отвори сама вратичката от лявата си страна и пъргаво скочи на земята, подавайки ръка на компаньонката си.

— Но!... Приемете поне ръката ми — възкликна младият мъж, който се готвеше да ги последва. — Все още не сте си у дома, площад „Д'Арм“ не е дом!

— Не мърдайте! — рекоха едновременно и двете жени.

— Как така да не мърдам!

— Не, останете в кабриолета.

— Но, госпожи, да вървите сами през нощта, в такова време? Невъзможно!

— Ето че след като почти отхвърлихте благодарността ни, сега искате обезателно да ни задължите прекалено много — каза весело по-възрастната.

— Впрочем...

— Няма „впрочем“. Бъдете докрай галантен и почтен кавалер. Благодаря ви, господин Дьо Шарни, благодаря от все сърце и тъй като сте галантен и почтен кавалер, както току-що ви казах, ние не искаме дори честната ви дума за това.

— Честната ми дума! За какво?

— Че ще затворите вратата и ще кажете на кочияша да се завърне в Париж, така ще постъпите, нали? Без дори да погледнете към нас?

— Прави сте, госпожи! — каза младият офицер и се обърна към кочияша: — Да се връщаме, приятелю.

Той пусна още един луидор в едрата ръка на кочияша. Достойният овернец потръпна от радост.

— Да го вземат дяволите! Пък ако ще и конете да пукнат.

— Надявам се, че са платени добре — промърмори офицерът.

Кабриолетът потегли веднага. Заедно с шума на колелата си сподави и една въздишка на младия мъж, една сладострастна въздишка, защото той се бе излегал върху двете възглавнички, все още топли от присъствието на красивите непознати.

Що се отнася до тях, те останаха на същото място и едва когато кабриолетът изчезна от очите им, се отправиха към двореца.

---

[1] Отомедон — в гръцката митология кочияш на Ахил — бел.прев. ↑

8. ЗАПОВЕДТА

В момента, когато тръгнаха, студеният вятър донесе до слуха на пътничките ударите на часовника от църквата „Сен Луи“.

— О, Боже мой! Единадесет и четиридесет и пет! — извикаха едновременно двете жени.

— Погледнете, всички железни врати са затворени — добави по-младата.

— О, това не ме безпокои, скъпа Андре, защото дори да бе оставена отворена желязната врата, ние сигурно не бихме се завърнали през парадния вход. Хайде, бързо, бързо да вървим през Резервоарите.

И двете се насочиха към дясната страна на двореца. Всяка от тях знаеше, че от тази страна има специален вход, който води към градината. Пристигнаха до този вход.

— Малката врата е затворена, Андре — неспокойно каза по-възрастната.

— Да почукаме, госпожо.

— Не, да повикаме. Лоран трябва да ме чака, аз го предупредих, че може би ще се завърна късно.

— Е, добре, ще го повикам.

Андре се приближи до вратата.

— Кой е там? — чу се глас отвътре.

— Ах, това не е гласът на Лоран — каза уплашена младата дама.

— Не, наистина! — каза другата и на свой ред приближи.

— Лоран! — прошепна тя през вратата.

Не последва отговор.

— Лоран! — повтори дамата, хлопайки.

— Тук няма никакъв Лоран — възрази грубо гласът.

— Няма значение Лоран ли е или не. Отворете! — каза настойчиво Андре.

— Аз не отварям.

— Но, приятелю, не знаете ли, че Лоран е свикнал да ни отваря?

— Не искам и да знам за Лоран. Аз си имам заповед.

— Но кой сте вие?

— Кой съм аз?

— Да.

— А вие? — попита гласът.

Разпитването беше малко брутално, но нямаше какво да се колебаят, трябваше да отговарят.

— Ние сме дами от свитата на Нейно величество. Живеем в двореца и бихме искали да се приберем.

— Аз пък съм швейцарец, госпожи, от първа рота, Салишмад, и ще върша обратното на това, което прави Лоран, ще ви оставя пред вратите.

— Ах! — простенаха двете жени, едната от които гневно стисна ръката на другата.

После, полагайки усилия да се овладее, каза:

— Приятелю, разбирам, че изпълняваш заповед, ти си добър войник и аз не искам да те карам да пренебрегнеш задълженията си. Само ми направи, моля те, услугата да извикаш Лоран, който трябва да е някъде наблизко.

— Не мога да напускам мястото си.

— Изпрати някого.

— Ей, дявол да го вземе, госпожо, пренощуйте в града. Голяма работа! На мен ако ми затворят под носа вратите на казармата, бих си намерил подслон — вървете.

— Гренадир, слушайте — каза решително по-възрастната дама. — Двайсет луидора са ваши, ако отворите.

— И десет години окови — благодаря! Четиридесет и осем ливри годишно, това ми е съвсем достатъчно.

— Ще накарам да ви направят сержант.

— А този, който ми даде заповедта, ще накара да ме разстрелят. Благодаря!

— Кой впрочем ви възложи тази заповед?

— Кралят.

— Кралят! — повториха ужасени двете жени. — Ох, загубени сме!

По-младата изглеждаше почти обезумяла.

— Хайде! — каза по-възрастната. — Има ли и други врати?

— Ах, госпожо, щом като са затворили тази, значи са затворени и другите.

— О, не! Това вече е пристрастие.

— И след като не намираме Лоран на тази врата, която е неговата, къде мислите, че ще го намерим?

— Наистина, имаш право. Андре, ето един ужасен номер на краля. Ох!

И дамата подчерта последните си думи със закана и презрение. Тази врата на Резервоарите бе вградена в доста дебела стена, така че образуваше нещо като вестибюл в нишата, от двете страни на която имаше каменни скамейки. Жените седнаха на тях в състояние на възбуда, която граничеше с отчаяние.

Под портата се виждаше светла черта, зад нея се чуваха стъпките на пазача, който ту вдигаше, ту оставяше пушката си върху паважа.

От другата страна на тази тънка дъбова преграда бе спасението, от тази страна — позор, скандал, почти гибел.

— Ах, утре, утре, когато узнаят! — промълви по-възрастната от двете жени.

— Но вие ще кажете истината.

— Ще повярват ли?

— Имате доказателства. Госпожо, войникът няма да бъде на пост през цялата нощ — каза младата дама, която, изглежда, постепенно се съвземаше, докато спътничката ѝ губеше кураж — в един часа ще го освободят и следващият може би ще бъде по-благосклонен. Да почакаме.

— Да, но щом удари полунощ, патрулите ще минат и ще ме намерят във чакаща, криеща се! Това е позорно! Как така, Андре? Кръвта се качва в главата ми и ме задушаваше!

— О, смелост, госпожо, толкова сте силна обикновено, а аз — толкова слаба преди малко, сега съм тази, която ви подкрепя!

— Там долу има някакъв заговор, Андре, и ние сме неговите жертви. Това никога не се е случвало, никога вратичката не е била затворена. Ще загина, Андре. Загиваме!

Тя се отпусна назад така, като че наистина се задушаваше. В същия миг прокълтяха стъпки по сухия бял паваж на Версай, по който днес малко се минава. Същевременно се чу глас, глас лекомислен, глас

на пеещ млад мъж. Той пееше една от онези превзети песни, принадлежащи всъщност на епохата, която се стараем да опишем:

*Защо в любовта да не хващам аз вяра?
Нима не ме блазнеше истина чиста?
Измама ли бе, че нощта, тази стара
приятелка, в тъмното тъй ни притисна?
Морфей склопи моите мигли за миг
и сладко отне ми последните сили.
Да, вий ме привлякохте като магнит
и сам в тетива се превърнахте, мили.*

— Този глас! — възкликнаха едновременно двете жени.

— Познавам го! — каза по-възрастната.

— Та това е...

*А Господ Бог чрез красива измама
превърна във ехо и този любим...^[1]*

Гласът продължаваше.

— Това е той! — прошепна на ухото на Андре дамата, чиято тревога се бе проявила така бурно. — Това е той, той ще ни спаси!

В този момент млад мъж в разкошен редингот, подплатен с кожи, влезе в малкия вестибюл и не забелязвайки двете жени, заудря вратата, като викаше:

— Лоран!

— Братко! — проговори по-възрастната от двете жени, докосвайки рамото на младия мъж.

— Кралицата! — възкликна той, като отстъпи с шапка в ръка.

— Шшт, тихо! Добър вечер, братко!

— Добър вечер, госпожо, добър вечер, сестро, вие не сте сама?

— Не, с госпожица Андре дьо Таверне съм.

— Аха, много добре! Добър вечер, госпожице.

— Ваше височество — прошепна Андре, покланяйки се.

— Излизате ли, госпожи? — запита младият мъж.

— Не.

— Значи се прибирате?

— Много бихме желали да се приберем.

— Не сте ли повикали Лоран?

— Направихме това. Опитайте вие да го повикате и ще видите.

Младият мъж, който се оказа граф Д'Артоа, пристъпи на свой ред и започна да вика, като блъскаше вратата:

— Лоран!

— Хубаво, шегата започна отново — чу се гласът на пазача. — Предупреждавам ви, че ако продължавате да ме торможите, ще повикам офицера.

— Това пък какво е? — запита младият мъж, извърщайки се към кралицата.

— Пазач, когото са поставили на мястото на Лоран, това е всичко.

— И кой е направил това?

— Кралят.

— По дяволите, капитулираме.

— Как така?

— Да дадем пари на този хитрец.

— Предложих му, но отказа.

— Да му предложим нашивки на пагоните?

— Предложих му. Нищо не ще да чуе.

— Тогава има само едно средство. Ще вдигна шум.

— Ще ни злепоставите, скъпи ми Шарл, умолявам ви!

— Ни най-малко! Няма да ви злепоставя. Ще застанете настрана, а аз ще удрям силно като глух, ще крещя като слепец, най-накрая ще ми отворят и вие ще се промъкнете покрай мен.

— Опитайте.

Младият принц отново се развика, викаше Лоран, после заблъска и вдигна такъв шум с дръжката на шпагата си, че разгневен, пазачът му изкрещя:

— Аха, така значи, тогава ще извикам офицера.

— Ех, да го вземат дяволите, викай, нехранимайко! Това искам от петнадесет минути насам!

Миг след това се чуха стъпки от другата страна. Кралицата и Андре застанаха зад граф Д'Артоа съвсем готови да се възползват, щом се открие някаква пролука.

Чуваше се пазачът да обяснява подробно причината за този шум и да казва:

— Лейтенант, това са две дами и един мъж, които ме нарекоха нехранимайко. Искат да влязат насила.

— Е, и какво чудно има в това, че искаме да се приберем, щом като сме от двореца?

— Това може да бъде съвсем естествено желание, господине, но е забранено — възрази офицерът.

— Забранено! И от кого, дявол да го вземе!

— От краля.

— Моля да ме извините, но кралят не може да пожелае един офицер от двореца да преспи навън.

— Господине, не е моя работа да вниквам в намеренията на краля. Мой дълг е да правя това, което кралят ми заповядва. Това е всичко.

— Хайде, лейтенанте, открехнете вратата, да не разговаряме по този начин през нея.

— Господине, повтарям ви, че ми е заповядано да държа вратата затворена. Следователно, ако сте офицер, както казвате, трябва да знаете какво значи заповед.

— Лейтенант, разговаряте с полковник.

— Полковник, извинете ме, но заповедта е категорична.

— Но заповедта не се отнася до един принц. Хайде, господине, та един принц не може да стои навън, а аз съм принц.

— Скъпи принце, хвърляте ме в отчаяние, но имам нареждане от краля.

— Кралят ви е наредил да прогоните брат му като скитник или крадец? Аз съм граф Д'Артоа, господине! По дяволите, рискувате много, като ме заставяте да мръзна така на вратите.

— Господин граф Д'Артоа — започна лейтенантът, — Бог ми е свидетел, че ще пролея всичката си кръв за Ваше кралско височество, но кралят ми оказа чест, като ми каза лично, поверявайки ми охраната на тази порта, да не отварям на никого — дори на него, краля, ако се появи след единадесет часа. И тъй, монсеньор, най-смирено ви моля за

извинение, но аз съм войник и ако бях видял на вашето място, зад тази врата, Нейно величество кралицата, трепереща от студ, с голямо съжаление бих отговорил и на Нейно величество така, както на вас.

След като изрече това, офицерът по възможно най-любезен начин пожела лека нощ и бавно пое към поста си.

Що се отнася до войника, той се прикова в желязна стойка като при отдаване на почест до самата преграда, без да смее дори да диша, а сърцето му биеше така силно, че граф Д'Артоа го усети, подпирайки се от своя страна с гръб на вратата.

— Загубени сме — каза кралицата на своя девер.

Той нищо не отговори.

— Знае ли се, че сте излезли?

— Уви, нямам представа — каза кралицата.

— Може би тази заповед на краля е насочена против мен, мила сестро. Кралят знае, че излизам нощем и че понякога се връщам късно. Госпожа графинята Д'Артоа е научила нещо, оплакала се е на Негово величество и затова е тази тиранична заповед.

— Ах, не, не, братко мой! Благодаря от все сърце за желанието да ме утешите. Но именно за мен, или по-скоро против мен е издадена тази заповед!

— Невъзможно, сестричке, кралят е изпълнен с голямо почитание.

— Аз чакам пред вратата, а утре ще избухне ужасен скандал по много невинен повод. Ах, несъмнено си имам враг при краля, знам го много добре.

— Възможно е, сестрице. Е, тогава имам идея.

— Идея? Хайде, казвайте бързо.

— Вашият неприятел ще изглежда по-глупав от магаре, вързано за юлара си.

— О, да можехте само да ни избавите от това глупаво положение — единственото, за което ви моля!

— Ще ви спася, както се надявам! О, аз не съм по-глупав от него, макар той да е по-опитен от мен!

— Кой?

— Е, по дяволите, граф Дьо Прованс!

— Охо! И вие като мен отгатвате кой е моят неприятел.

— Но той е враг на всичко младо, на всичко красиво, на всичко, което може... това, което той не може!

— Мили братко, вие знаехте ли нещо за тази заповед?

— Може би, но първо да не стоим тук, пред тази врата. Вълчи студ е! Елате с мен, скъпа сестричке.

— Къде?

— Ще видите, на едно място, където ще бъде поне топло. Елате, а по пътя ще ви кажа какво мисля за това затваряне на вратите. Охо, господин Дьо Прованс, мой скъп и недостоен брат! Подайте ми ръка, сестро, поемете другата ми ръка, госпожице Дьо Таверне, и да тръгнем надясно.

Тръгнаха.

— Та казахте, че Дьо Прованс... — подхвана отново кралицата.

— Да, да. Тази вечер след вечерята при краля той дойде в големия кабинет. Кралят дълго бе разговарял през деня с граф Дьо Хага и вас не ви бяха видели.

— В два часа заминах за Париж.

— Знаех, позволете да ви кажа, скъпа сестро, но кралят не мислеше за вас, а за Харун ал Рашид и за великия му везир Джафар, беседваше за география. Слушах го твърде неспокоен, защото аз също исках да изляза. Ах, извинете, ние вероятно не сме излезли по един и същ повод, ако не греша...

— Хайде, хайде, продължавайте, говорете!

— Да завием наляво.

— Но къде ме водите?

— На двадесет крачки. Внимавайте, има купчина сняг. Ей, госпожице Таверне, ако пуснете ръката ми, ще паднете, предупреждавам ви. Накратко, да се върнем при краля. Той си мислеше само за географски ширини и дължини, когато Дьо Прованс му каза: „Много бих искал да поднеса моите почитания на кралицата.“

— Ах! — възкликна Мария-Антоанета.

— „Кралицата се храни в покоите си“, отвърна кралят. „Как така? Мислех, че е в Париж“, добави брат ми. „Не, в покоите си е“, настоя кралят. „Оттам идвам и съвсем не ме приеха“, бързо възрази Дьо Прованс. Тогава видях да се присвиват веждите на краля. Той ни освободи — брат ми и мен, и без съмнение, след като сме си тръгнали,

се е осведомил. Луи е ревнив само по прищявка, знаете това. Пожелал е да ви види, не е могъл да влезе, усъмнил се е в нещо.

— Точно така, госпожа Дьо Мизери имаше такова нареждане.

— Така, за да се увери в отсъствието ви, кралят е издал тази сурова заповед, която ни остави отвън.

— О! Това е ужасно отношение, признайте, графе.

— Признавам. Но ето че пристигнахме.

— Тази къща...

— Не ви ли харесва, мила сестро?

— Ах, не казвам това, напротив, очарова ме. Но хората ви? Ако ме видят?

— Все пак влезте, сестро, а аз ви гарантирам, че никой няма да ви види.

— Дори този, който ще ми отвори вратата? — попита кралицата.

— Дори и той.

— Невъзможно!

— Да опитаме — каза граф Д'Артоа, смеейки се. И посегна към вратата.

Кралицата задържа ръката му.

— Умолявам ви, мили братко, внимавайте.

Принцът опря другата си ръка върху едно изящно изваяно пано. Вратата се отвори. Кралицата не можа да овладее уплахата си.

— Влезте, мила сестро, настоятелно ви моля — каза принцът. — Виждате добре, че досега никой не се е появил.

Кралицата погледна към госпожица Дьо Таверне с вид на човек, който се жертва, прекрачи прага с онова очарователно примирение на жените, което сякаш казва: „Оставям се единствено на Бога!“ Вратата безшумно се затвори зад нея. Тогава тя се озова във вестибюл с мазилка, която имитираше мрамор, с цокли от мрамор, вестибюл с малки размери, но подреден с отличен вкус; плочките представляваха мозайка, изобразяваща букети цветя, а върху конзолите розови храсти, ниски и кичести, такава рядкост по това време на годината, сипеха ухаещите си листенца около японските вази. Приятната топлина и още по-приятният мирис така силно покоряваха сетивата, че с влизането си във вестибюла двете жени забравиха не само част от опасенията си, но и от задръжките си.

— Сега е добре, подслонени сме — каза кралицата — и дори трябва да признаем, че подслонът е доста удобен. Но не би било зле да се заемете с едно нещо, скъпи ми братко.

— С кое нещо?

— Да отстраните прислугата.

— Аха! Нищо по-лесно.

И принцът, хващайки звънчето, поставено в улея на една колона, го раздвижи — удари само веднъж, а то прозвъня тайнствено в дълбочината на стълбите.

Двете жени нададоха кратък вик от внезапна уплаха.

— Така ли отпращате хората си, братко? — каза кралицата. — Бих помислила обратното — че ги повиквате.

— Ако звънна втори път — да, някой ще дойде, но тъй като иззвънях само веднъж, бъдете спокойна, мила сестро, никой няма да дойде.

Кралицата се разсмя.

— Хайде, вие сте предпазлив човек.

— Сега, мила сестро, не можете да стоите във вестибюла. Ако обичате, качете се на етаж — продължи принцът.

— Да се подчиним — каза кралицата, — духът на къщата не ми изглежда недобронамерен.

И тя се заизкачва. Принцът вървеше пред нея. Стъпките им не се чуваха върху килимите от Обюсон, които красяха стълбите. Изкачил се на първия стаж, принцът разлюля друг звънец, чийто звън отново стресна кралицата и госпожица Дьо Таверне, които не бяха предупредени за това. Но удивлението им се удвои, когато видяха вратата на този етаж да се разтваря сама.

— Наистина, Андре, започвам да треперя, а вие? — каза кралицата.

— Аз, госпожо, докато Ваше величество върви напред, с доверие ще ви следвам.

— Мила сестро, няма нищо по-просто от това, което става тук — продължи младият принц, — вратата срещу вас е на апартамента ви. Погледнете!

Той посочи на кралицата неголяма стая, която няма да пропуснем да опишем: малко преддверие сред гора от рози, с две етажерки от Бул, таван на Буше. Паркет от скъпо дърво водеше към будоар със завеса от

бял кашмир, осеяна с бродирани на ръка цветя от най-изкусни майстори. По стените на този будоар имаше копринени тапети на дребни точки, нюансирани с такова майсторство, което превръщаше един тапет в килим на Гоблен, считан за картина на майстор по онова време. След будоара идваше красива спалня в синьо, сякаш уловена в мрежа — в завесите от дантела и коприна от Тур, разкошно легло в потаен алков, омайващ огън в камина от бял мрамор, дванадесет ароматизирани свещи, горящи в полилеи от Клодион, лакиран в лазурен цвят параван с позлатени китайски мотиви — такива бяха прекрасните неща, които се появиха пред очите на дамите, когато влязоха стеснително в това елегантно малко жилище.

Не се мяркаше никакво живо същество: навсякъде топло, светло, без да могат да се разгадаят в каквато и да е било степен причините за толкова благоприятния ефект.

Кралицата, която предпазливо влезе в будоара, застана за момент на прага на спалнята.

Принцът се извини по съвсем благовъзпитан начин, че е бил принуден да посвети снаха си в една недостойна за нея тайна.

Кралицата отвърна с полуусмивка, изразяваща много повече от всички думи, които би могла да изрече.

— Сестро, този апартамент е ергенското ми жилище, само аз влизам в него, и то винаги сам — каза граф Д'Артоа.

— Почти винаги — поправи го кралицата.

— Не, винаги — усмихна се той.

— Аха! — каза тя.

— Освен това — продължи той — в будоара, където се намирате, има диван и дълбоко кресло, в които много пъти, когато нощта ме е изненадвала след лов, съм спал така добре, както в леглото си.

— Разбирам — поде кралицата — защо графинята понякога не е спокойна.

— Несъмнено, но признайте, сестро, че ако графинята се безпокои за мен тази нощ, тя много ще греши.

— Тази нощ да, но другите нощи...

— Сестро, който е сбъркал веднъж, бърка винаги.

— Да бъдем по-кратки — помоли кралицата, сядайки в един от фотьойлите. — Ужасно съм изморена, а вие, бедна моя Андре?

— Ох, аз умирам от умора и ако Ваше величество разреши...

— Наистина, вие пребледнявате, госпожице — каза граф Д'Артоа.

— Да, да, скъпа, седнете, дори си легнете, граф Д'Артоа ни предоставя този апартамент, нали, Шарл? — настоя кралицата.

— В пълно ваше владение, госпожи.

— Момент, графе, една последна дума.

— Моля?

— Ако си отидете, как ще ви повикаме?

— За нищо не съм ви нужен, сестро, веднъж настанена — разполагайте с къщата.

— Има ли впрочем други стаи като тази?

— Но, разбира се. Първо, има трапезария, която ви каня да посетите.

— Със сервирана маса, разбира се?

— Ами... сигурно. И на нея госпожица Дьо Таверне ще намери силен бульон, птиче крило и херес, от които тя, струва ми се, много се нуждае, а вие, сестро, ще намерите плодовете, които обичате.

— И всичко това без прислуга?

— Без никаква.

— Ще видим. Но да продължим по-нататък!

— По-нататък?

— Да, за да се върнем в двореца!

— Въобще не трябва да се мисли за връщане там през нощта, след като е дадена такава заповед. Но издадената за през нощта заповед се отменя с настъпването на деня, в шест часа вратите се отварят. Оттук излезте в шест часа без петнадесет минути. В гардеробите ще намерите наметала във всички цветове и кройки, ако пожелаете да се предрешите, и както ви казвам, влезте в двореца и отидете в стаите си, легнете си и не се безпокойте за останалото.

— А вие?

— Какво аз?

— Какво ще правите вие?

— Излизам от къщата.

— Как, нима ви прогонваме, мой бедни братко?

— Не би било прилично да прекарам нощта под един покрив с вас, сестро.

— Но все пак на вас ви е необходим дом, а ние ви лишаваме от вашия.

— Е, остават ми още три като този.

Кралицата се разсмя и му се закани очарователно.

— И той ще ми казва, че графиня Д'Артоа не е права да се безпокои! Ще я предупредя!

— Тогава пък аз ще разкажа всичко на краля — възрази със същия тон принцът.

— Прав е, ние сме зависими от него.

— Напълно! Обидно е, но какво да се прави?

— Да се подчиним. Така, вие казвате, че за да излезем утре сутринта, без да срещнем никого...

— Един-единствен удар на звънеца в колоната долу.

— Благодаря. Лека нощ, братко.

— Лека нощ, сестро.

Принцът се поклони, Андре затвори вратата след него. Той изчезна.

---

[1] Превод на стиховете С. Пожарлиева и Ив. Тренев по издание на ГАЛ-ИКО — бел.ред. ↑

9. ПОКОИТЕ НА КРАЛИЦАТА

На следващия ден, или по-точно сутринта, защото последната глава приключи към два часа през нощта, та същото това утро крал Луи XVI в леко виолетово утринно облекло, без накити и пудра, така, както бе станал от леглото, почука леко с пръст по вратата на покоите на кралицата. Показа се прислужница и като позна краля, каза:

— Сир!...

— Кралицата? — попита с рязък тон Луи XVI.

— Нейно величество спи, сир.

Кралят направи знак на жената да се отстрани, но тя изобщо не се помръдна.

— Какво? Няма ли да се помръднете? — каза кралят. — Виждате, че искам да мина.

Понякога кралят правеше такива резки движения, които неприятелите му наричаха бруталност.

— Кралицата си почива, сир — плахо се противопостави прислужницата.

— Казах да ми направите път да мина — възрази кралят.

Всъщност при тези думи той отблъсна жената и влезе. Като стигна пред самата врата на спалнята, кралят видя госпожа Дьо Мизери, първа камериерка на кралицата, която четеше молитвеника си.

Дамата се изправи веднага щом забеляза краля, и каза тихо, с дълбок респект:

— Сир, Нейно величество не е повикала още.

— Аха! Наистина! — каза кралят подигравателно.

— Но, сир! Та часът е едва шест и половина, мисля, а Нейно величество не звъни преди седем.

— И вие сте уверена, че кралицата е в леглото си? Сигурна сте, че спи?

— Не бих могла да потвърдя, сир, че Нейно величество спи, но съм сигурна, че е в леглото си.

Кралят пристъпи към вратата и шумно и стремително завъртя позлатената дръжка.

В стаята на кралицата беше съвсем тъмно, като среднощ: капаци на прозорците, завеси и щори, херметически затворени, поддържаха вътре най-дълбок мрак.

Запалено кандило върху кръгла еднокрака масичка в най-отдалечения ъгъл оставяше тези покои изцяло потънали в мрак, а огромните завеси от бяла коприна на златни лилии падаха на вълнообразни дипли върху разхвърляното легло.

Кралят с бързи стъпки отиде към леглото.

— Ах, госпожо Дьо Мизери, колко сте шумна! Ето че ме събудихте — възкликна кралицата.

Кралят спря изумен.

— Съвсем не е госпожа Дьо Мизери!

— Я гледай! Това сте вие, сир? — каза Мария-Антоанета, надигайки се.

— Добър ден, госпожо — изрече кралят с престорено любезен тон.

— Какво ви води тук, сир? — запита кралицата. — Госпожо Дьо Мизери! Госпожо Дьо Мизери, отворете прозорците.

Жените влязоха и свикнали с изискванията на кралицата, мигновено отвориха прозорци и врати, за да нахлуе чистият въздух, който Мария-Антоанета, събуждайки се, обичаше да диша с наслаждение.

— Сладко спите, госпожо. — Кралят седна до леглото, след като разходи наоколо изследователския си поглед.

— Да, сир, четох до късно и ако Ваше височество не ме бе събудил, щях още да спя.

— Как стана така, че вчера не приемахте, госпожо?

— Да приема кого? Брат ви, господин Дьо Прованс? — попита кралицата с находчивост, която парираше подозренията на краля.

— Именно! Брат ми, той е пожелал да ви поздрави, а са го оставили отвън.

— И какво?

— Казали му, че отсъствате.

— Той ли каза това? — попита нехайно кралицата. — Госпожо Дьо Мизери, госпожо Дьо Мизери!

Първата камериерка се появи на вратата, носейки на златен поднос писма, адресирани до кралицата.

— Нейно величество ме вика? — попита Дьо Мизери.

— Да. Казвано ли е вчера на господин Дьо Прованс, че отсъствам от двореца?

Дьо Мизери, за да не мине пред краля, го заобиколи и поднесе на кралицата таблата с писма. Тя държеше пръста си върху едно от тези писма, чийто почерк кралицата позна.

— Отговорете на краля, госпожо Дьо Мизери — продължи Мария-Антоанета все така нехайно, — кажете на Негово величество какво са отговорили на господин Дьо Прованс, когато се е явил пред вратите ми. Що се отнася до мен, аз вече не си спомням.

— Сир — обърна се Дьо Мизери, докато кралицата разпечатваше писмото, — господин граф Дьо Прованс се яви вчера, за да поднесе своите почитания на Нейно величество, и аз му казах, че Нейно величество не приема.

— А по чие нареждане?

— По нареждане на кралицата.

— Аха! — възкликна кралят.

През това време кралицата бе разпечатала и прочела следните два реда:

Вчера сте се върнали от Париж и сте влезли в двореца в осем часа вечерта. Видял ви е Лоран.

После все със същата безгрижност кралицата разпечата още половин дузина бележки, писма и молби, които бяха разпилени върху пухената завивка.

— Е, добре. — Тя повдигна глава към краля.

— Благодаря, госпожо — каза кралят на първата камериерка.

Дьо Мизери се отдалечи.

— Извинете, сир — започна кралицата, — изяснете ми едно нещо.

— Кое, госпожо?

— Аз свободна ли съм да решавам дали да видя господин Дьо Прованс, или вече не съм?

— О, съвършено свободна сте, госпожо, но...

— Но какво искате, когато неговото остроумие ми досажда? Впрочем той не ме обича, вярно е, че и аз му отговарям със същото. Очаквах тази неприятна визита и си легнах в осем часа, за да не го приема. Какво ще кажете, сир?

— Нищо, нищо.

— Би могло да се каже, че ме подозирате.

— Всъщност аз мисля, че вчера сте били в Париж.

— В колко часа?

— В часа, в който твърдите, че сте си легнали.

— Разбира се, ходих в Париж. Но нима човек, като отиде в Париж, после не се връща?

— Така да бъде. Всичко зависи от часа, в който сте се върнали?

— Ах! Значи вие желаете да знаете точно часа, в който съм се върнала?

— Да!

— Нищо по-лесно, сир.

Кралицата извика:

— Госпожо Дьо Мизери!

Камериерката отново се появи.

— Колко беше часът, когато се завърнах от Париж вчера, госпожо Дьо Мизери? — попита кралицата.

— Приблизително осем часът, Ваше величество.

— Не вярвам — възрази кралят. — Трябва да се лъжете, госпожо Дьо Мизери, проверете.

Камериерката, изпълната и невъзмутима, се обърна към вратата и повика:

— Госпожа Дювал?

— Госпожо? — обади се един глас.

— В колко часа Нейно величество се завърна от Париж снощи?

— Може би беше осем часът, госпожо — отговори втората камериерка.

— Трябва да се лъжете, госпожо Дювал — рече Дьо Мизери.

Дювал се наведе през прозореца от преддверието и извика:

— Лоран!

— Какъв е пък този Лоран? — запита кралят.

— Охраната на вратата, през която Нейно величество се е прибрала вчера — каза Дьо Мизери.

— Лоран! — провикна се Дювал. — В колко часа Нейно величество се е завърнала вчера?

— Към осем часа — отвърна стражата откъм терасата.

Кралят сведе глава. Дьо Мизери освободи Дювал, която пък освободи Лоран. Двамата съпрузи останаха сами. Луи XVI беше засрамен и полагаше всички усилия, за да прикрие този позор. А кралицата, вместо да тържествува заради победата, която току-що бе спечелила, рече хладно:

— Е, добре! Да видим, сир, какво желаете да узнаете.

— О, нищо — запротестира кралят, стискайки ръцете на кралицата, — нищо. Простете ми, госпожо, вече не знам какво ми мина през главата. Вижте, радостта ми отново е така голяма, колкото и разкаянието ми. Съвсем не ми се сърдите, нали? Не се мусете, честна дума на благородник, това ще ме хвърли в отчаяние.

Кралицата измъкна ръката си от тази на краля.

— Ох, какво правите, госпожо? — запита Луи XVI.

— Сир, една кралица на Франция не лъже!

— Е? — изненадан възкликна кралят.

— Искам да кажа, че снощи не съм се върнала в осем часа вечерта.

Кралят отстъпи изненадан.

— Искам да кажа — продължи кралицата със същото хладнокръвие, — че се върнах тази сутрин едва в шест часа.

— Госпожо!

— И че без граф Д'Артоа, който ми предложи подслон и от състрадание ме настани в една негова къща, аз оставах като просякиня пред вратите.

— Ах, вие не сте се завърнали, значи аз имах право — каза мрачно кралят.

— Сир, моля да ме извините, но от това, което току-що ви казах, вие правите аритметична сметка, не и заключение на благороден мъж.

— В какъв смисъл, госпожо?

— В смисъл, че за да се уверите дали съм се върнала рано или късно, не ви беше необходимо нито да затваряте вратите си, нито да

поставяте стражите си, трябваше само да ме навестите и да ме попитате: „В колко часа се прибрахте, госпожо?“

— Аха! — възкликна кралят.

— Повече не ви е позволено да подозирате, господине, шпионите ви бяха измамани или подкупени, вратите ви — разбити или отворени, опасенията ви — сразени, съмненията ви — разсеяни. Видях ви засрамен, защото си послужихте с насилие към жена, която бе в правото си. Мога да продължа да ликувам с победата си. Но аз намирам поведението ви унижително за един крал, непристойно за един благородник и не искам да се лиша от удовлетворението да ви го кажа.

Кралят изтръска жабото си като човек, който обмисля отговора си.

— Ах, вие напразно се стараете, господине, няма да можете да оправдаете поведението си към мен. — Кралицата поклати глава.

— Напротив, госпожо. Лесно ще го постигна — отговори кралят. — В двореца например дали един-единствен човек се е съмнявал, че сте се завърнали? Ако всеки е знаел, че сте се прибрали, никой не е помислил, че заповедта ми означава да се затворят вратите за вас. Това можеше да се свърже с нередовния живот на граф Д'Артоа или на всеки друг. Добре разбирате, че не се безпокоя за това.

— После, сир? — прекъсна го кралицата.

— Е, добре, накратко казвам: ако аз спазих благоприличието към вас, госпожо, имам право и ви заявявам: грешите вие, вие, която не сте направила за мен толкова, колкото аз за вас, исках да ви дам скромнен урок, ако можете да се възползвате от урока, което, съдейки по гневното ви отношение към мен, е добре. Аз съм прав и няма да се връщам към това, което направих.

Кралицата изслуша отговора на августейшия си съпруг, постепенно успокоявайки се; не че ядът ѝ бе минал, но искаше да съхрани всичките си сили за борбата, която по нейно мнение не бе приключила, а едва започваше.

— Много добре! — каза тя. — Така, вие не се извинявате за това, че заставихте да страда пред вратите на своя дом, така като бихте могли да постъпите с първата случайно дошла жена, дъщерята на Мария-Терезия, ваша съпруга и майка на децата ви? Не, според вас това е просто една кралска шега, изпълнена с тънка ирония и с

назидателност, която удвоява стойността ѝ. Така според вас е съвсем естествено кралицата на Франция да бъде заставена да прекара нощта в къщичка, където граф Д'Артоа приема оперетните госпожици и кокошките от вашия двор? Оо! Това е нищо, не, един крал витае над всички тези обиди, особено пък един крал философ. И вие сте философ, вие, сир! Отбележете, че в тази история господин Д'Артоа изигра положителната роля. Отбележете, че той ми направи изключителна услуга. Отбележете, че този път трябваше да благодаря на небето, че ми изпрати моя девер, който, макар и лекомислен, прикри срама ми с прахосничеството си, а пороците му защитиха честта ми.

Кралят се изчерви и шумно се раздвижи във фотьойла си.

— Ох! — продължи кралицата с горчива усмивка. — Знам, че сте нравствен крал, сир. Но замисляли ли сте се докъде води вашата нравственост? Никой не е знаел, че не съм се прибрала, казвате. И самият вие сте считали, че съм тук! Настоявате ли, че господин Дьо Прованс, подстрекателят ви, също е вярвал в това? Ще кажете ли, че моите камериерки, които по мое нареждане ви излъгаха тази сутрин, че и те са повярвали? Ще кажете ли, че Лоран, подкупен от граф Д'Артоа и от мен, е повярвал? Хайде де, кралят винаги е прав, но понякога и кралицата може да има право. Да възприемем този обичай, желаете ли, сир? Вие да ми изпращате шпиони и стражи, а аз да подкупвам вашите стражи и вашите шпиони и да ви предупреждавам месец по-рано, защото ме познавате и знаете, че няма да се сдържа, та значи, месец по-рано, величието на трона и достойнството на брака, а някоя сутрин, като тази например, ще направим равносметка и ще видим какво ни струва това на двама ни.

Очевидно бе, че тези последни думи направиха силно впечатление на този, към когото бяха адресирани.

— Вие знаете — започна кралят с променен глас, — знаете, че съм искрен и винаги признавам грешките си. Желаете ли да ми докажете, госпожо, че сте имали основание да напуснете Версай с шейна, със свои придворни? Безразсъдна групичка, която ви компрометира в тежките условия, при които живеем! Можете ли да ми докажете, че сте имали основание да изчезнете с тях в Париж като маски на бал и да се появите скандално късно през нощта, когато моята лампа вече догаряше и всички спяха! Вие говорите за достойнство на брака, за величие на трона и за това, че сте майка. И

как, нима в качеството си на съпруга, в качеството си на кралица, в качеството си на майка извършихте това? Като каква отидохте там?

— Ще ви отговоря кратко, господине, и предварително ще ви кажа: ще отговоря още по-презрително, както досега не съм правила, защото, струва ми се, наистина някои от обвиненията ви заслужават само презрението ми. Тръгнах от Версай с шейна, за да стигна по-бързо в Париж, излязох с госпожица Дьо Таверне, чиято репутация, благодаря Богу, е една от най-чистите в двореца, и отидох в Париж, за да се уверя лично, че кралят на Франция, бащата на голямо семейство, кралят философ, тази морална опора на всички благочестиви, този, който хранеше нещастните странници, стопляше просяците и с благоденията си заслужи обичта на народа, та аз пожелах да проверя дали той, същият крал, оставя някого от фамилията да умре от глад, да тъне в нищета и забрава, изложен на всички удари на порока и на мизерията. Изкачих се в нещо като таван и видях без огън, без светлина, без пари внучката на един принц, дадох сто луидора на тази жертва на забравата, на кралското нехайство. И тъй като закъснях, мислейки за нищожеството на нашите величия, защото и аз също понякога съм философ, но тъй като скова студ и конете се движеха трудно по поледицата и особено конете на кабриолета...

— Конете на кабриолета — извика кралят, — вие сте се завърнали с кабриолет?

— Да, сир, с номер 107.

— Ох! Ох! — изстена кралят, поклащайки десния си крак, кръстосан върху левия, което при него бе признак на силно безпокойство. — С кабриолет!

— Да, при това бях твърде щастлива, че го намерих — отговори кралицата.

— Госпожо! — прекъсна я кралят. — Добре сте постъпили, вие винаги имате благородни намерения, може би твърде необмислени, но грешката произтича от пламенното великодушие, с което се отличавате.

— Благодаря, сир — отговори кралицата иронично.

— Помислете — продължи кралят, — аз не съм ви подозирал в нещо несправедливо и нечестно, самата постъпка и авантюристичното поведение на кралицата не ми харесаха. Както винаги, вие сте постъпили добре, но правейки добро на другите, вие избрахте такъв

начин, че да навредите на себе си. Ето в какво ви упреквам. Сега трябва да поправа един пропуск, аз съм задължен да бдя над съдбата на кралското семейство. Готов съм: кажете ми какво зло е сторено и благодеянията ми няма да се забавят.

— Името Дьо Валоа, сир, е достатъчно известно, мисля, за да си го спомните сега.

— Ах! — Луи XVI избухна в смях. — Сега знам какво ви занимава. Малката Валоа, нали? Някаква графиня Дьо... Почакайте, впрочем...

— Дьо ла Мот.

— Точно така, мъжът ѝ е полицай!

— Да, сир.

— А жената е една интригантка? Аха! Не се сърдете, тя прави всичко, за да успее: тя досажда на министрите, безпокои с чести нападки моите лели, мен самия отрупва с молби, с прошения, доказателства за родословието си.

— И тъй, сир, това доказва, че досега тя напразно е молила, това е всичко.

— Не казвам, че не е.

— Тя Валоа ли е, или не е?

— Мисля, че е.

— Следователно една издръжка! Една подходяща за нея издръжка, полк за съпруга ѝ и накрая положение, подобаващо за една потомка на кралски род.

— Охо! Полека, госпожо? Къде отивате? Малката Валоа винаги ще ме скубе и без ваша помощ, тя има остър език, тази малка Валоа, да, да!

— О, не се боя за вас, сир, труден сте за скубане.

— Прилична издръжка, Божичко! Как го измислихте, госпожо! Знаете ли тази ужасна зима как омете касата ми? Полк за този нищожен полицай, който спекулира, женейки се за една Валоа! Пък и нямам повече, госпожо, нямам полкове за раздаване дори на тези, които ги купуват или ги заслужават. За тези просяци — положение, достойно за кралете, от които произхождат! Хайде де! Тогава, когато ние, кралете, вече нямаме обществено положение, подходящо дори за виден богаташ. Херцог Д'Орлеан изпрати конете и мулетата си в Англия, за да ги продадат, и затвори две трети от къщата си. Аз самият

съкратих сюрцията си за лов на вълци. Знаете моята сюрция за вълци каква сила имаше, нали? Дьо Сен Жермен ме застави да реформирам личната си гвардия. Ние всички живеем, големи и малки, в лишения, скъпа моя.

— При все това, сир, представители на фамилията Валоа не може да умират от глад.

— Не ми ли казахте, че сте й дали сто луидора?

— Достойна милостиня!

— Кралска е.

— Дайте и вие толкова.

— Аз ще се въздържа. Това, което сте дали, е достатъчно за двама ни.

— Значи една малка издръжка.

— Съвсем не — нищо определено. Тези хора ловко ще измъкнат от вас достатъчно за самите себе си, те са от семейство гризачи. Когато ми се доще да давам, тогава ще дам безпрецедентна сума, но без задължения в бъдеще. Накратко, ще дам тогава, когато имам много пари. Тази долна Валоа! Но аз наистина не бих могъл да ви разкажа всичко, което знам за нея. Доброто ви сърце е уловено в капан, скъпа моя Антоанета. Моля вашето добро сърце за прошка.

Изричайки тези слова, Луи подаде ръка на кралицата, която, отстъпвайки на първия си порив, я приближи към устните си.

После рязко я отблъсна и каза:

— За мен вие не сте добър. Сърдя ви се.

— Сърдите ми се? Вие! — възкликна кралят. — Е, добре! Аз... аз...

— О, да, кажете, че не ми се сърдите, вие, който нареждате да ми затворят вратите на Версай, вие, който идвате в шест часа и половина сутринта в покоите ми, отваряте насила вратата и влизате при мен, за да въртите разярени очи!

Кралят прихна да се смее.

— Не — каза той, — аз не ви се сърдя.

— Не ми се сърдите, много добре, щом е тъй.

— Какво ще ми дадете, ако ви докажа, че дори, идвайки тук, не ви се сърдех?

— Първо да видим доказателството за това, което казвате.

— О! Това е много лесно, в джоба ми е доказателството — каза кралят.

— Я! — възкликна любопитната кралица, надигайки се да седне. — Имате да ми дадете нещо! Охо! Тогава наистина сте много мил, но, разберете, няма да ви повярвам, ако не ми представите доказателството веднага. А! Без хитруване. Обзалагам се, че пак ще ми обещавате!

С добродушна усмивка кралят започна да търси нещо в джоба си. Правеше това с онази мудност, която удвоява желанието, мудност, която кара детето да тропа с краче от нетърпение за играчката си, животното — за лакомство, жената — за подаръка си. Накрая извади от този джоб кутийка от изящно надиплен червен марокен със златна украса.

— Кутия за бижута! Я да видим! — каза кралицата.

Кралят сложи кутията за скъпоценности върху леглото. Кралицата я взе пъргаво и я притегли към себе си. Едва-що отворила кутията, зашеметена, смаяна, извика:

— Оо! Колко е красиво! Боже мой, колко е красиво!

Кралят почувства радостна тръпка в сърцето.

— Наистина ли? — попита той.

Кралицата не можеше да отговори. Извади от ковчежето колие от диаманти, толкова големи, толкова чисти, така блестящи и така изкусно подбрани, та ѝ се стори, че по красивите ѝ ръце се стича фосфор и пламък. Колието се виеше като змия, всяка люспа на която бе като светкавица.

— Ах! Великолепно е! Великолепно е! — повтори тя с поглед, който се вдъхновяваше било от съприкосновението с блестящата неповторима хубост, било защото си мислеше, че друга жена на света не може да има подобно колие.

— И тъй, вие сте доволна? — попита кралят.

— Възхитена, сир! Вие ме правите прекалено щастлива!

— Наистина ли?

— Погледнете първия ред, диамантите са едри като лешници.

— Действително.

— И така подбрани! Не се различават един от друг! Колко умело са подредени по големина! Каква точна пропорция между първия и втория, между втория и третия. Бижутерът, който е събрал и подредил тези диаманти, който е изработил това колие, е артист!

— Те са двама.

— Обзалагам се тогава, че са Бьомер и Босанж!

— Познахте.

— Наистина само те могат да дръзнат да сътворят нещо подобно.

Колко е красиво, сир, колко е красиво!

— Госпожо, госпожо — каза кралят, — вие плащате за това колие много по-скъпо, внимавайте.

— О! — възкликна кралицата. — О, сир!

Изведнъж сияещото ѝ от радост чело се помрачи и наведе. Тази промяна в израза на лицето ѝ стана толкова бързо и изчезна също толкова бързо, че кралят не можа да я забележи.

— Хайде, доставете ми едно удоволствието да поставя колието на шията ви.

Кралицата се възпротиви. Каза тъжно:

— Много е скъпо, нали?

— Бога ми, да! Но аз ви казах, вие вече платихте повече, отколкото струва, и само на мястото си, което ще рече на вашата шия, то ще има истинската си стойност!

Казвайки тези думи, Луи приближи към кралицата, като държеше двата края на великолепното колие, за да го закачи със закопчалката, самата тя изработена от голям диамант.

— Не, не — възрази кралицата, — без детинщини. Приберете това колие във вашето ковчеже, сир!

Тя разтърси глава.

— Отказвате ми удоволствието пръв да го видя на вас?

— Не дай Боже аз да ви откажа тази радост, сир, ако приемех колието, но...

— Но... — изненада се кралят.

— Но нито вие, нито кой да е друг ще види на шията ми колие на такава цена.

— Няма да го носите, госпожо?

— Никога.

— Не приемате?

— Отказвам да закача на шията си един милион, а може би милион и половина, защото оценявам това колие за сто и петдесет хиляди ливри, нали?

— Е, не казвам, че не е така! — отвърна кралят.

— Отказвам да окача на шията си милион и половина тогава, когато касите на краля са празни, тогава, когато кралят е принуден да отмерва средствата си за помощи и да казва на бедните: „Нямам повече пари. Господ да ви е на помощ!“

— Как? Сериозно ли говорите?

— Чуйте, сир, господин Дьо Сартин ми каза един ден, че срещу сто и петдесет хиляди ливри може да се получи един линеен кораб. Кралят на Франция наистина се нуждае повече от линеен кораб, а на кралицата на Франция не ѝ е необходимо колие...

— Ах! — извика кралят на върха на радостта си с влажни от сълзи очи. — О, това, което току-що направихте, е възвишена саможертва. Благодаря, благодаря, благодаря! Антоанета, вие сте добра жена!

И за да увенчае по достойнство нейната сърдечна и гражданска доблест, добрият крал обви двете си ръце около врата на Мария-Антоанета и я целуна.

— Ах, госпожо, как ще ви възхваляват във Франция, когато узнаят словата, които току-що изрекохте! — възкликна той.

Кралицата въздъхна.

— Все още не е късно — каза пламенно той. — Скръбна въздишка!

— Не, сир, въздишка на облекчение, затворете тази кутия и я върнете на бижутерите.

— Вече съм се разпоредил относно сроковете на плащане, парите са готови и тъй, какво да правя? Не бъдете така безпристрастна.

— Не, добре обмислих. Не, съвсем решително не, сир, не го искам това колие, но искам нещо друго.

— По дяволите! Ето че моите сто и шестдесет хиляди ливри са прахосани.

— Сто и шестдесет хиляди ливри? Виж ти! Значи тя била толкова скъпа?

— Честна дума, госпожо, изтървах думата, но не се отричам от нея.

— Сам ще се убедите, че това, което ще ви поискам, ще ви струва много по-евтино.

— Какво искате?

— Да ме пуснете да отида още веднъж в Париж.

— О! Та това е лесно и преди всичко не е скъпо.

— Почакайте, почакайте!

— По дяволите!

— В Париж, на площад „Вандом“.

— По дяволите! По дяволите!

— При господин Месмер.

Кралят се почеса по ухото и каза:

— В края на краищата вие се отказахте от сто и шестдесет хиляди ливри, бих могъл да ви разреша това. Отидете при господин Месмер, но при едно условие — да вземете за придружителка принцеса по произход.

Кралицата се замисли.

— Госпожа Дьо Ламбал, съгласен ли сте?

— Госпожа Дьо Ламбал? Така да бъде!

— Договорихме се.

— Подписвам.

— Благодаря.

— А аз — добави кралят, — аз веднага ще поръчам моя линейн кораб и ще го кръстя „Колието на кралицата“. Вие ще му бъдете кръстницата, госпожо, после ще го изпратя на Ла Перуз.

Кралят целуна ръка на жена си и излезе от покоите ѝ съвсем весел.

10.

УТРОТО НА КРАЛИЦАТА

Веднага след излизането на краля кралицата стана и отиде до прозореца да подиша свеж и мразовит утринен въздух.

Денят обещавахе да бъде великолепен и изпълнен с онова очарование, което настъпването на пролетта придава на някои априлски дни. Нощният мраз е последван от ласкавата топлина на слънцето, вятърът се е обърнал от север на изток.

Ако той запазеше тази посока, тогава зимата, тази ужасна зима на 1784 година, щеше да свърши.

На розовия хоризонт вече наистина се виждаше да блика сивкава пара, бягаща пред слънцето влага.

Малко по малко скрежът от клоните падаше в лехите и птичките волно вкопчваха тънките си нокти в наболите филизи.

Априлското цвете, дивата ряпа, свита под леда като онези нещастни цветя, за които разказва Данте, надигаше черната си главица от лоното на току-що разтопилия се сняг и под листата на теменугата — листа плътни, твърди и широки, продълговатата пъпка на загадъчното цвете пускаше двете елипсовидни листчета, които предшестваха разцъфтяването и уханието.

В алеите по статуите, по рамките на телените огради се свличаше със своите пъргави диаманти ледът, който все още не беше вода, но не беше вече и лед.

Всичко предвещавахе безмълвния двубой на пролетта със зимата и предстоящото поражение на зимата.

— Ако искаме да се възползваме от леда, мисля, че трябва да побързаме — извика кралицата, наблюдавайки въздуха. — Нали, госпожо Мизери? Защото пролетта напират, ето я!

— Ваше величество отдавна имаше желание да отиде да се попързая на малкото Швейцарско езеро — отговори първата камериерка.

— Добре! Още днес ще направим тази разходка, защото утре може би ще бъде късно — каза кралицата.

— Тогава за колко часа да се пригответи тоалетът на Ваше величество?

— Веднага. След една лека закуска ще изляза.

— Това ли са единствените заповеди на кралицата?

— Да се провери дали госпожица Дьо Таверне е станала и да ѝ бъде предадено, че искам да я видя.

— Госпожица Дьо Таверне вече е в будоара на Нейно величество — съобщи камериерката.

— Вече! — запита кралицата, която по-добре от когото и да било знаеше в колко часа трябва да си е легнала Андре.

— О, госпожо, тя чака повече от двадесет минути.

— Въведете я.

Действително Андре влезе при кралицата, когато прокътят първият удар на часовника от Мраморната кула.

Грижливо пригответи се, като всяка жена от двореца, която няма право да се явява небрежно облечена пред върховната си господарка, Дьо Таверне се появи усмихната, но почти неспокойна.

Кралицата също се усмихваше. Това ободри Андре.

— Хайде, добричка моя Мизери, изпратете ми Леонар и костюма ми — каза тя.

После проследи с поглед Мизери и като видя вратата да се затваря след нея, каза на Андре:

— Нищо, кралят бе очарователен, смя се и го разоръжих.

— Узна ли? — попита Андре.

— Вие разбирате, Андре, човек не лъже, когато не е виновен, а аз съм кралица на Франция.

— Така е, госпожо — отговори Андре, изчервявайки се.

— Все пак, скъпа ми Андре, изглежда, имаме вина.

— Вина, госпожо? О, повече от една без съмнение! — каза Андре.

— Възможно е, но ето я първата: съжалихме госпожа Дьо ла Мот, а кралят не я обича. Признавам впрочем, че на мен ми харесва.

— О! Ваше величество е прекалено добър съдник, за да не се прекланят пред присъдите ѝ.

— Ето го Леонар — съобщи госпожа Дьо Мизери, завръщайки се.

Кралицата седна пред тоалетката си от позлатено сребро и прочутият фризьор се зае с работата си. Кралицата имаше най-хубавата коса на света и кокетството ѝ се изразяваше в това да кара хората да се възхищават на косата ѝ. Леонар знаеше това и вместо да действа бързо, както би постъпил с всяка друга жена, на кралицата предоставяше удоволствието да се възхищава по-дълго сама на себе си.

Този ден Мария-Антоанета беше доволна, дори сияеща от радост, беше красива, от огледалото се обръщаше към Андре, отправяше ѝ най-нежни погледи:

— Вас не ви хокат. Вие сте свободна и горда. Вие, от която всички се боят малко, защото като божествената Минерва сте прекалено мъдра.

— Аз, госпожо... — измънка Андре.

— Да, вие, вие, смутителка на радостта на всички заплеси в двореца. Ох, Боже мой! Колко сте щастлива, че сте девойка, Андре, и преди всичко, че съществувате.

Андре се изчерви и се опита да се усмихне тъжно.

— Дала съм обет — каза тя.

— И ще удържите ли на него, красива моя весталке? — попита кралицата.

— Надявам се.

— Апропо, спомням си... — възкликна кралицата.

— Какво, Ваше величество?

— Че без да сте омъжена, от вчера си имате настойник.

— Настойник?

— Да, вашият скъп брат, как се казваше? Филип, мисля.

— Да, госпожо, Филип.

— Той е тук?

— От вчера, както Ваше величество ми направи честта да ми каже.

— И още не сте го видели, така ли? Каквато съм егоистка, вчера ви откъснах от него, за да ви заведа в Париж, това наистина е непростимо.

— Ах, госпожо, от все сърце ви извинявам, и Филип също — каза Андре усмихната.

— Това сигурно ли е?

— Поемам отговорността.

— За себе си.

— И за мен, и за него.

— Как е той?

— Все така хубав, госпожо.

— На колко години е?

— На тридесет и две.

— Бедният Филип, знаете ли, че го познавам почти от четиринадесет години, а девет или десет години от това време са изтекли, без да го видя.

— Когато Ваше величество пожелае да го приеме, той ще бъде щастлив да ви увери, че отсъствието никак не е накърнило изпълненото му с почитателна преданост чувство към кралицата.

— Мога ли да го видя веднага?

— След петнадесет минути той ще бъде в краката на Ваше величество, ако позволите.

— Добре, добре, разрешавам, дори желая това.

Едва-що бе привършила кралицата, и някой с пъргава и шумна стъпка се вмъкна, по-скоро скочи върху килима в тоалетната стая и отрази своето усмихващо се и дяволито лице в същото огледало, в което Мария-Антоанета се усмихваше на своето.

— Братко Д'Артоа, ах, вие наистина ме изплашихте — каза кралицата.

— Добър ден, Ваше величество — поздрави младият принц. — Как прекара нощта Ваше величество?

— Благодаря, много лошо, братко.

— А утрото?

— Много добре.

— Ето това е главното. Преди малко се усъмних дали всичко е минало благополучно, защото срещнах краля, който много приятно ми се усмихна. Какво нещо е доверието!

Кралицата се разсмя. Граф Д'Артоа, който не знаеше нищо повече, също се смееше, но по съвсем друг повод.

— Какъвто съм разсеян, мисля, че не попитах бедната госпожица Дьо Таверне как е прекарала времето си.

Кралицата се взря в огледалото благодарение на отражението, в което не ѝ убягваше нищо от това, което ставаше в стаята.

Леонар привършваше творението си и кралицата, освободена от пенъора от индийски муселин, обличаше утринната си рокля.

Вратата се разтвори.

— Хайде! — обърна се тя към граф Д'Артоа. — Ако искате да узнаете нещо за Андре, ето я.

В същия момент Андре действително влезе, като държеше за ръка красив благородник с мургаво лице, с черни очи, изпълнени с достойнство и меланхолия, смел воин с интелигентно чело, със строги обноски, напомнящ някой от онези семейни портрети, каквито рисуваха Койпел и Гейнсбъро.

Филип дьо Таверне беше облечен в тъмносиви дрехи, изящно избродирани със сребро, но това сиво изглеждаше черно, а среброто имаше вид на желязо. Бяла вратовръзка и жабо в матовобял цвят силно изпъкваха на тъмната куртка и пудрата на прическата дори подчертаваше мъжествеността на тена и на чертите му.

Филип пристъпи, едната му ръка бе в тази на сестра му, а другата обгръщаше шапката.

— Ваше величество, ето брат ми. — Андре се поклони почтително.

Филип поздрави тържествено и бавно.

Когато вдигна глава, кралицата не бе престанала да съзерцава в огледалото си. Наистина в своето огледало тя виждаше всичко така добре, както, ако гледаше Филип право в лицето.

— Добър ден, господин Дьо Таверне — каза кралицата.

Тя се обърна. Бе красива с онзи кралски блясък, който смайваше приятелите на короната и поклонниците на жената около трона ѝ, владееше могъществото на красотата и нека ни бъде простено това разместване на думите, но тя владееше също така и красотата на могъществото.

Филип, виждайки я да се усмихва, чувствайки този ясен поглед, горд и мек едновременно, да се спира на него, пребледня и остави да се забележи в цялото му същество най-силно възмущение.

— Изглежда, господин Дьо Таверне — продължи кралицата, — това е първата ви визита при нас. Благодаря.

— Позволете, Ваше величество, аз съм този, който трябва да благодаря — възрази Филип.

— Колко години, колко време измина, откакто не сме се виждали, най-хубавото време от живота ми, уви! — каза кралицата.

— За мен — да, госпожо, но не и за вас, Ваше величество, за която всички дни са добри.

— Изглежда, на вас Америка много ви е харесала, господин Дьо Таверне, щом останахте там, докато всички се завръщаха?

— Госпожо, когато напускаше Новия свят, господин Лафайет^[1] имаше нужда от доверен офицер, когото да остави в комендатурата на спомагателните войски. Тогава господин Дьо Лафайет предложи на генерал Вашингтон да благоволи да ме приеме — обясни Филип.

— Изглежда, че този свят, за който ни разказвате, ни връща много герои.

— Ваше величество не казва това за мен — отговори Филип, усмихвайки се.

— Защо пък не? — каза кралицата.

След това се обърна към граф Д'Артоа:

— Вижте, братко, приятната външност и войнствения вид на господин Дьо Таверне!

Филип, представен по този начин на граф Д'Артоа, когото не познаваше, пристъпи към него, като помоли принца за разрешение да го приветства.

Принцът кимна. Филип се поклони.

— Красив офицер! — възкликна младият принц. — Достоен благородник, с когото съм щастлив да се запозная.

— Какви са намеренията ви след завръщането във Франция?

Филип погледна към сестра си и каза:

— Монсеньор, интересът на сестра ми стои над моя, каквото тя пожелае — това ще направя.

— Но, господин Дьо Таверне, мисля, че и баща ви е жив? — каза граф Д'Артоа.

— Да, ние бяхме щастливи да опазим баща си, монсеньор — заяви Филип.

— Но все едно — живо ги прекъсна кралицата, — аз предпочитам Андре да бъде под закрилата на брат си, а брат й — под

ваше покровителство, графе. Така че вие се заемете с господин Дьо Таверне. Съгласен сте, нали?

Граф Д'Артоа кимна.

— Знаете ли, че нас ни обвързват много тесни връзки? — продължи кралицата.

— Много тесни връзки? Вас, сестро? О! Разкажете ми за това, моля ви.

— Ами господин Дьо Таверне беше първият французин, който ме посрещна, когато пристигнах във Франция, а аз най-искрено си бях обещала да осигуря благополучието на първия срещнат французин.

Филип почувства, че избива руменина по лицето му. Прехапа устни, за да запази самообладание. Андре го погледна и сведе глава. Мария-Антоанета улови един от погледите, които братът и сестрата си бяха разменили, но как можеше да открие всичко, което подобен поглед крие — болезнено натрупвани тайни!

Мария-Антоанета не знаеше нищо за събитията, които разказахме в първата част на тази история.

Видимата тъга, която долови, кралицата свърза с друго. Защо, след като толкова хора се влюбиха в дофината^[2], през 1774 година господин Дьо Таверне не пострада от тази епидемична любов на французите към дъщерята на Мария-Терезия?

Нищо не правеше това предположение неправдоподобно, нищо, дори проверката в огледалото на хубостта на девойката, станала жена и кралица.

Затова Мария-Антоанета счете въздишката на Филип за някакво откровение на брата към сестрата. Тя се усмихна на брата и приласка сестрата с най-мил поглед: тя не бе напълно прозряла, но и не се бе излъгала и с това невинно кокетираше, в което никой не съзираше престъпление. Кралицата си оставаше жена, тя се гордееше, че е обичана. Някои души ламтят за симпатиите на всички, които ги обкръжават, но това не са най-малко благородните души на света. Уви! Ще настъпи момент, бедна кралице, когато същата тази усмивка към хората, които те обичат и за която те упрекват, ти напразно ще отправяш към тях, но те няма да те обичат повече.

Граф Д'Артоа приближи до Филип, докато кралицата се съветваше с Андре за един тоалет за лов.

— Сериозно, велик генерал ли е този господин Дьо Вашингтон?
— попита граф Д'Артоа.

— Велик човек, да, монсеньор.

— А какво впечатление правеха там французите?

— Добро, колкото англичаните — лошо.

— Приемам. Вие сте привърженик на новите идеи, скъпи ми господин Дьо Таверне, но добре ли обмислихте едно нещо?

— Кое, монсеньор? Ще ви призная, че там, на тревата в полето, в саваните покрай бреговете на големите езера, често имах време да мисля за много неща.

— За това например, че воювайки там, вие не правехте това нито за индианците, нито за англичаните.

— И за кого тогава, монсеньор?

— За себе си.

— Ах, монсеньор, няма да ви противореча, много е възможно да е така.

— Вие признавате...

— Признавам злочестия контраудар на едно събитие, което спаси монархията.

— Да, но един контраудар може да бъде смъртоносен за онези, които се спасиха от примитивната катастрофа.

— Уви, монсеньор!

— Ето защо аз не намирам, че са толкова благополучни победите на господин Вашингтон и на маркиз Дьо Лафайет, както се претендира. Това е егоизъм, съгласен съм, но простете ми, този егоизъм не е само мой.

— Ах, монсеньор!

— А знаете ли защо ще ви помогна с всички сили?

— Монсеньор, каквито и да са съображенията, аз ще бъда безкрайно благодарен на Ваше кралско височество.

— Работата е там, скъпи ми господин Дьо Таверне, че вие не сте от онези, които мълвата е прославяла по кръстопътища, вие доблестно изпълнявахте службата си, но не сте били непрекъснато превъзнасян. Не сте известен в Париж, затова ви обичам, само да не... ах. Боже мой! Господин Дьо Таверне... да не... аз съм егоист, видете ли.

След тези думи принцът целуна ръката на кралицата засмян, поздрави Андре приветливо и много почтително, както нямаше навик

да се отнася към жените, после вратата се отвори и той изчезна.

Кралицата прекъсна почти внезапно разговора, който водеше с Андре, и се обърна към Филип:

— Срегнахте ли се с баща си, господине?

— Да, госпожо, преди да дойда тук. Намерих го в преддверието, сестра ми го беше предупредила.

— А защо не отидохте да видите първо баща си?

— Бях изпратил прислужника и малкото си багаж при него, госпожо, но господин Дьо Таверне върна момчето с нареждане да се явя първо при краля или при Ваше величество.

— И вие се подчинихте?

— С удоволствие, госпожо, така можах да прегърна и сестра си.

— Времето е превъзходно! — възкликна кралицата с радостно вълнение. — Госпожо Дьо Мизери, утре ледът ще се е стопил, веднага ми е необходима шейна.

Първата камериерка излезе, за да разпореда да се изпълни заповедта.

— А шоколадът ми да бъде сервиран тук — добави кралицата.

— Ваше величество няма ли да закуси? — запита Дьо Мизери.

— Ах, и вчера Ваше величество не е вечеряла.

— Лъжете се, добра ми Мизери, вчера вечеряхме, попитайте госпожица Дьо Таверне.

— При това много добре — обади се Андре.

— Но това няма да попречи да си изпия шоколада — добави кралицата. — Побързайте, побързайте, добричка ми Мизери, великолепното слънце ме привлича. Ще има хора на пързалката на малкото Швейцарско езеро.

— Ваше величество има намерение да кара кьнки? — попита Филип.

— Вие ще ни се надсмеете, господин американец — възкликна кралицата, — та вие сте прекосили просторни езера, по които се изминават повече левги, отколкото ние тук извървяваме пеш.

— Тук ваше превъзходителство се радва на студа и на пътуването, а там се умира от студ — отвърна Филип.

— О, ето го шоколада ми. Андре, вие ще изпиете ли една чаша?

Андре се изчерви от удоволствие и се поклони.

— Виждате, господин дьо Таверне, аз съм си все същата, етикецията ме ужасява, както и някога, спомняте ли си за онези времена, господин Филип? А вие променили ли сте се?

Тези думи улучиха младия мъж в сърцето — често съжалението на една жена е като удар с кинжал.

— Не, госпожо, не съм се променил, поне по дух — отговори той рязко.

— Тогава, ако сте си запазили сърцето същото и тъй като това сърце беше добро, ние по свой начин ви благодарим. Чаша за господин Дьо Таверне, госпожо Мизери — каза развеселена кралицата.

— О, госпожо! — възкликна съвсем объркан Филип. — Ваше величество не е забравила... такава чест за един беден войник, неизвестен като мен.

— Един стар приятел — извика кралицата, — това е всичко. Този ден буди приятни спомени от младостта ми, днес съм щастлива, свободна, горда, луда... Днешният ден ми спомня първата ми обиколка в моя скъп Трианон и лудориите, които вършехме Андре и аз. Моите рози, моите ягоди, моите върбички, птичките, които се мъчех да разпознавам в моите лехи, всичко — до скъпите ми цветарници, които за мен значеха едно ново цвете, един вкусен плод. А господин Дьо Жюсю, а този оригинален Русо, който почина... Днешният ден... уверявам ви, този ден... ме влудява! Но какво ви е, Андре? Зачервена сте, какво става с вас, господин Филип, пребледнели сте!

Изживяването на този безпощаден спомен наистина се отрази зле на лицата на двамата млади хора.

Още при първите думи на кралицата те си възвърнаха самообладанието.

— Изгорих си небцето, извинете ме, госпожо — каза Андре.

— А аз... — рече Филип — не мога да свикна с мисълта, че Ваше величество ме удостоява с почит, достойна за голям благородник.

— Хайде, хайде! — прекъсна го Мария-Антоанета, като самата тя наля шоколада в чашата на Филип. — Казахте, че сте войник и като такъв, свикнал с огъня, изгорете се тогава славно с шоколад, нямам време да чакам.

И тя се разсмя. Но Филип възприе нещата сериозно, така, както би направил това един селянин. Само че той би го направил от

притеснение, а Филип го направи от мъжественост. Кралицата не го изпускаше от погледа си, смехът ѝ стана двойно по-силен.

— Имате чудесен характер — каза тя и се изправи.

Камериерките вече ѝ подаваха прелестна шапка, наметка от хермелинова кожа и ръкавици. Тоалетът на Андре също бе направен набързо.

Филип отново взе шапката си и последва дамите.

— Господин Дьо Таверне, не бих желала да ме напуснете — каза кралицата, — днес се стремя хитро да конфискувам един американец. Минете от дясната ми страна, господин Дьо Таверне.

Таверне се подчини. Андре мина от лявата страна на кралицата.

Когато кралицата слизаше по голямата стълба, когато барабаните биеха за почест, когато тръбите на гвардейците и шумът на оръжията се разнесоха в двореца, подхванати от течението в преддверията, а кралското великолепие, всеобщата почит и благоговението достигаха до сърцето на кралицата и пресрещаха пътя на Таверне, този триумф зашемети вече обърканата глава на младия мъж.

Пот като бисер изби по челото му от възбуда, походката му стана нерешителна. Ако не беше студената вихрушка, която го удари в очите и устата, той сигурно щеше да изгуби съзнание. След толкова дни, печално похабени в скръб и в изгнание, за този млад мъж това беше едно твърде внезапно завръщане към големите удоволствия на гордостта и мъжеството. По пътя на кралицата, блестяща от хубост, главите се свеждаха, щиковете се издигаха за почест, но можеше да се съзре един дребен старец, чиято загриженост го бе накарала да забрави етикета. Вместо да сведе глава, той бе останал с вдигнат поглед, втренчен в кралицата и в Таверне.

Когато кралицата се отдалечи, дребният старец се отклони от шпалира, който се разпръскваше около него, и го видяха да тича така бързо, колкото му позволяваха неговите малки бели седемдесетгодишни крака.

---

[1] Мари Жозеф Жилбер Мотие, маркиз Дьо Лафайет (1757 — 1834) — френски политик, генерал. Участва във Войната за независимост на Северна Америка. Един от ръководителите на либералните монархисти по време на Френската революция. Командващ Националната гвардия — бел.ред. ↑

[2] Дофина — съпруга на престолонаследника, първородния син на краля — бел.прев. ↑

11. ШВЕЙЦАРСКОТО ЕЗЕРО

Всеки познаваше това правоъгълно езеро, синкаво-зелено, с преливащ блясък на цветовете през топлия сезон, бяло и неравно през зимата, което и днес се нарича Швейцарското езеро. Алеята от липи радостно протягаше към слънцето зачервени ръце, обграждаше всеки бряг на плитката вода. Тази алея бе изпълнена с посетители от всички социални слоеве и от всички възрасти, които отиваха там да се насладят на зрелището, което представяха шейните и кънкьорите.

Тоалетите на жените предлагаха палава бъркотия от малко смущаващия лукс на стария дворец и малко своенравната свобода на новата мода. Високите прически, креповете, прикриващи млади чела, шапките — повечето от плат, кожените манта и широките дипли на копринените рокли в съчетание с червените фракове, небесносините рединготи, жълтите ливреи, бомбастичните дълги бели рединготи създаваха наистина забавна пъстрота.

Понякога над множеството излиташе възторжен вик. Това означаваше, че Сен Жорж, дръзкият кънкьор, е описал толкова съвършен кръг, че измервайки го, един геометър не би открил дори една забележима грешка.

По бреговете на езерото се струпваха толкова много зрители, че се стопляха от съприкосновението помежду си, а погледнати отдалеч, изглеждаха като изпъстрен килим, над който се разстила пара, образувана от дишането и скована от студа. Самото езеро, превърнато в плътно ледено огледало, представляваше много разнообразна гледка и преди всичко много подвижна.

Една от шейните летеше по леда с три огромни кучета, впрегнати като руска тройка, облечени с парадни наметала с гербове, с глави, украсени с развяващи се пера, и наподобяващи онези химерични животни от дяволиите на Кало или вълшебствата на Гоя.

Господарят им, Дьо Лозюн, лениво отпуснат в шейната, натъпкана с тигрови кожи, се наклони настрани, за да диша спокойно,

което не би му било възможно, ако следваше посоката на вятъра.

Тук-там други шейни с непретенциозен вид се стремяха към уединяване. Маскирана дама — без съмнение поради студа — се качи в една от тези шейни, а красив кънкьор с официален кадифен плащ, общит със златни ширити, се надвеси над облегалото, за да даде посилен тласък на шейната, която едновременно и тласкаше, и управляваше.

Маскираната дама и кънкьорът с кадифеното наметало си размениха по някоя дума отблизо и никой не би могъл да ги порицае за тайна среща, уредена под небесния свод, пред очите на целия Версай. Каквото си казаха, то не засягаше другите, щом ги виждаха, но какво означаваше това, че ги виждаха, щом като не ги чуваха.

Очевидно сред целия този свят те живееха един уединен живот, преминаваха през тълпата като две прелетни птици: къде отиваха в този неизвестен мир, който всяка душа търси и който се нарича щастие.

Изведнъж посред тези силфове, които се пързалиха много повече, отколкото ходеха, настъпи голямо раздвижване, вдигна се голяма врява. Това бе така, защото току-що на брега на Швейцарското езеро се появи кралицата. И я познаха. И се канеха да ѝ направят място, когато тя с ръка даде знак всички да останат по местата си. Проехтя вик: „Да живее кралицата!“ После, окуражени от разрешението, кънкьорите и водачите на шейните образуваха бързо, сякаш наелектризирани, голям кръг около мястото, където августейшата посетителка спря. Вниманието се съсредоточи върху нея. Мъжете се приближаваха с умели маневри, жените се отправяха с дълбока почителност, накрая всеки намери начин почти да се смеси с групите от благородници и висши офицери, които идваха да се поклонят на кралицата.

Сред най-важните лица, които публиката забеляза, имаше едно изключително забележително: то, вместо да следва общия импулс и да застане пред кралицата, напротив, като огледа тоалета и антуража ѝ, слезе от шейната, тръгна по една алея и изчезна с хората от свитата си. Граф Д'Артоа, който се числеше към групата на най-елегантните и най-грациозни кънкьори, не бе от последните, прекосили разстоянието, дележащо го от кралицата. После, целувайки ѝ ръка, каза:

— Вижте как нашият брат, господин Дьо Прованс, ви избягва.

Изричайки тези думи, той посочи с пръст кралското височество, което с широки крачки вървеше през заскрежената гора, за да открие каретата си по заобиколен път.

— Не иска да му правя забележки — каза кралицата.

— Охо, що се отнася до забележките, които очаква — напротив, съвсем не поради това се бои от вас.

— От съвестта си тогава — каза весело кралицата.

— От друго нещо, сестро. Научил е, че Дьо Сюфрен, прославеният победител, трябва да пристигне тази вечер, и тъй като вестта е важна, иска вие да не я узнаете.

Кралицата видя около себе си няколко любопитни, които просто не можеха да не чуят думите на девера й.

— Господин Дьо Таверне — каза тя, — бъдете така добър да се заемете с шейната ми, моля ви, и ако баща ви е тук, целунете го от мен, освобождавам ви за петнадесет минути.

Младият мъж се поклони и прекоси тълпата, за да изпълни нареждането на кралицата. Тълпата също бе разбрала: тя имаше удивителен инстинкт, разширяваше обръча и така кралицата и граф Д'Артоа се почувстваха по-удобно.

— Братко — запита тогава кралицата, — обяснете ми, моля ви, какво печели моят брат, като не ми съобщава за пристигането на Дьо Сюфрен?

— О, сестро, възможно ли е вие, жена, кралица и неприятел, да не схващате веднага намеренията на този хитър политик? Господин Дьо Сюфрен пристига и никой в двореца не знае за това. Господин Дьо Сюфрен е героят на Индийските морета и следователно има право на блестящ прием във Версай. И тъй, господин Дьо Сюфрен се завръща, кралят пренебрегва пристигането му, без всъщност да е знаел за него, както и вие, сестро. В това време господин Дьо Прованс, който знае за пристигането на господин Дьо Сюфрен, именно той, Дьо Прованс, приема моряка, усмихва му се, ласкае го, написва му цяло четиристишие и покрай героя на Индия самият той става герой на Франция.

— Ясно — каза кралицата.

— Ей, Богу! — добави графът.

— Забравяте само една точка, скъпи ми вестникарю.

— Коя?

— Как сте узнали за целия този добър проект на нашия брат и девер?

— Как съм узнал? Както знам всичко, което той прави. Много просто: тъй като забелязах, че господин Дьо Прованс се старее да узнае всичко, каквото правя, аз от своя страна наех хора, които ми разказват всичко, което той прави. О, това може да ми бъде полезно, а и на вас също, сестро.

— Благодаря ви за съдружието, братко, ами кралят?

— Кралят всъщност е предупреден.

— От вас?

— О, не! От своя министър на флотата, когото му изпратих. Всичко това не ме засяга, разбирате, аз съм прекалено вятърничав, прекалено разточителен, прекалено луд, за да се занимавам с такива важни неща.

— И министърът на флотата, и той ли не знаеше за пристигането на Дьо Сюфрен във Франция?

— Ех, Боже мой! Скъпа сестро, та вие познавате доста министри, нали, от четиринадесет години насам, откакто сте или дофина, или кралица на Франция, как така да не знаете, че тези господа все не научават важните неща. Е, добре, аз предупредих министъра на флотата и той е ентузиазизиран.

— Уверена съм.

— Разбирате, скъпа сестро, това е човек, който ще ми бъде признателен цял живот, аз имам нужда именно от неговата признателност.

— За какво?

— За да склуча един заем.

— Охо! — възкликна кралицата засмяна. — Ето че в моите очи разваляте доброто си дело.

— Сестро, вие навярно имате нужда от пари, имате честната ми дума на син на Франция, ще ви предоставя половината от сумата, която ще получа! — каза с важен вид граф Д'Артоа.

— О, братко! — извика Мария-Антоанета. — Внимавайте! Благодаря на Бога, от нищо не се нуждая в момента!

— Ехе, не чакайте прекалено дълго, за да поискате обещаното, скъпа сестро.

— Това пък защо?

— Защото, ако чакате прекалено дълго, аз няма да бъда в състояние да удържа обещанието си.

— Е, добре де! В такъв случай аз също ще се уредя, като разкрия някоя държавна тайна.

— Сестро, ще се простудите — каза принцът, — страните ви посиняват, предупреждавам ви.

— Ето го и господин Дьо Таверне, който се завръща с шейната ми.

— Тогава вие повече нямате нужда от мен.

— Не.

— В такъв случай изгонете ме, моля ви.

— Защо? Да не би случайно да си въобразявате, че ме притеснявате с нещо, така ли?

— Не, точно обратното — аз се нуждая от свободата си.

— Сбогом тогава.

— Довиждане, скъпа сестро.

— Докога?

— До довечера.

— Какво впрочем има тази вечер?

— Няма, но ще има.

— И тъй, какво?

— Ами много свят на кралската забава.

— Защо?

— Защото министърът ще доведе тази вечер Дьо Сюфрен.

— Много добре, до довечера тогава.

При тези думи младият принц се поклони на снаха си с онази очарователна вежливост, която му бе вродена, и изчезна в навалищата.

Таверне-баща бе проследил с очи сина си, когато се отдалечаваше от кралицата, за да се заеме с шейната.

Но скоро зоркият му поглед се бе върнал върху кралицата. Този оживен разговор на кралицата с девера ѝ го поразтревожи, защото той прекъсваше онази фамилиарност, засвидетелствана преди малко от кралицата към сина му.

Той само му махна приятелски. Филип привършваше необходимата подготовка за тръгване на шейната и както му бе разпоредила кралицата, пожела да отиде да целуне баща си, когато не бе прегръщал от десет години, но той го отпрати, махайки с ръка:

— По-късно, по-късно, след като изпълниш задълженията си, ще поговорим.

Филип се отдалечи и баронът с радост видя, че господин Д'Артоа бе освободен от кралицата.

Тя се настани в шейната, накара и Андре да се качи при нея и тъй като се появиха двама едри хайдуци^[1], за да бутат шейната, каза:

— Не, не, съвсем не искам по този начин. Вие не карате ли кънки, господин Дьо Таверне?

— Моля да ме извините, госпожо — започна Филип.

— Дайте кънки на господин рицаря — заповяда кралицата. После добави: — Не знам какво ми подсказва, че карате кънки така добре, както и Сен Жорж.

— Някога Филип караше кънки много елегантно — каза Андре.

— И сега нямате съперник, нали, господин Дьо Таверне?

— Госпожо, след като Ваше превъзходителство има такова доверие в мен, аз ще направя всичко най-добро, на което съм способен.

Изричайки тези думи, Филип вече си бе поставил кънки, наточени като бръснач. Застана зад шейната, побутна я с една ръка и пързаянето започна. Тогава видяха рядко зрелище.

Сен Жорж, кралят на гимнастиците, Сен Жорж, елегантният мулат, нашумелият мъж, недостижим в изпълнението на всякакви физически упражнения, Сен Жорж откри съперник в този млад мъж, който дръзна да му се изпречи на пътя.

След малко той се втурна в полет около шейната на кралицата с такива вежливи реверанси, изпълнени с толкова чар, реверанси, каквито върху паркета на Версай никой снажен придворен измежду най-пленителните не бе правил; описваше около шейната най-точните и най-бързи кръгове, нанизвайки поредица от пръстени, чудесно свързани един с друг по такъв начин, че всяка нова дъга винаги предшестваше идването на шейната, която го изоставяше, след което с мощен тласък наваксваше, движейки се по елипса, това, което беше пропуснал.

Никой дори с поглед не можеше да следва това движение, без да бъде зашеметен, обаян, възхитен.

Тогава, предизвикан, Филип, започна игра, изпълнена с много дързост; тласна шейната с такава страхотна бързина, че два пъти Сен Жорж вместо пред нея направи своя кръг зад нея и тъй като скоростта

на шейната караше много хора да крещят от уплаха, а виковете можеха да уплашат кралицата, Филип попита:

— Ако Ваше величество пожелае, ще спра или най-малкото ще намаля хода.

— О-о, не, не! — извика кралицата с онази необуздана страст, която влагаше както в работата, така и в удоволствията си. — Не, не се страхувам, по-бързо, ако можете, рицарю, по-бързо!

— Толкова по-добре, благодаря за позволенията, госпожо, здраво ви държа, разчитайте на мен.

И яката му ръка отново се вкопчи в триъгълника на облегалото, но от рязкото движение шейната се олюля. Сякаш всеки миг щеше да я вдигне върху изправените си ръце.

Тогава, подпирайки се и с другата си ръка — усилие, което до момента бе пренебрегвал — той увлече шейната като играчка в стоманените си ръце.

От този момент нататък пресичаше всеки кръг на Сен Жорж с още по-големи кръгове, така че шейната кръжеше и се превърташе обратно по цялата си дължина така, както Сен Жорж върху обикновените си подметки набраздяваше леда. Въпреки обема си, въпреки теглото си, въпреки пространството шейната на кралицата се бе превърнала в кълки; тя оживяваше, тя летеше, въртеше се като танцьор.

Сен Жорж, по-грациозен, по-изискан, по-точен на завоите, скоро започна да се безпокои. Пързалаше се вече час. Филип, виждайки го целия в пот, забелязвайки напрежението на треперещите мускули на краката му, реши да го победи с умора.

Промени хода и като се отказа от кръговете, които го затрудняваха да повдига всеки път шейната, тласна екипажа направо пред себе си.

Шейната се понесе по-бързо от стрела.

Сен Жорж с един-единствен удар с крак го бе настигнал, но Филип улови момента, когато следващият импулс удвоява силата на първия, именно тогава той тласна шейната по непокътнатия лед и това стана така стремително, че изостана зад нея.

Сен Жорж се хвърли да догони шейната, но тогава Филип, като съсредоточи силите си, така изящно се плъзна върху извивката на кълката и премина пред Сен Жорж, че постави двете си ръце на

шейната, после с Херкулесово движение рязко я обърна и я тласна в обратна посока, а в това време Сен Жорж, повлечен от последното си усилие, не можейки да се удържи и откъснат на недостижима дистанция, се оказа напълно изпреварен.

Въздухът прокънтя от такива възторжени викове, че Филип се изчерви от притеснение.

Но бе много изненадан, когато кралицата, след като сама бе изръкопляскала, се обърна към него и в изблик на сладострастна нега каза:

— Ах, господин Дьо Таверне, сега, когато победата е ваша, имайте милост! Милост! Ще ме погубите!

---

[1] Хайдук — френски прислужник, облечен като унгарски пехотинец — бел.прев. ↑

12. ИЗКУСИТЕЛЯТ

При тази заповед, или по-скоро при тази молба на кралицата Филип напрегна железните си мускули, закрепил се здраво и шейната внезапно спря като арабски кон, който трепери на краката си в пясъците на равнината.

— О, а сега си починете — каза кралицата и излезе от олюляващата се шейна. — Наистина никога не бих повярвала, че има такова опиянение в скоростта, вие ме влудихте!

Внезапно тя се опря на ръката на Филип. Тръпка от изумление пробягна през цялата тази позлатена и смешно накичена тълпа и даде на кралицата да разбере, че отново е допуснала едно от прегрешенията си към етикета, огромна грешка в очите на завистта и раболепието.

Що се отнася до Филип, съвсем зашеметен от това изобилие на почести, той бе по-треперещ и по-засрамен, отколкото, ако върховната му господарка го беше оскърбила публично. Той сведе очи, сърцето му биеше така, сякаш щеше да му разкъса гърдите.

Особено вълнение, несъмнено от състезанието, бе обхванало и кралицата, защото тя веднага се дръпна и хвана ръката на госпожица Дьо Таверне, като поиска да седне. Донесоха ѝ сгъваем стол.

— Извинете, господин Дьо Таверне — обърна се тя към Филип. След това изведнъж съвсем тихо добави: — Боже мой! Каква беда е това, непрекъснато да съм обкръжена от любопитни хора и глупаци!

Придружаващите я обикновено благородници и придворни дами се бяха присъединили към нея и изяждаха с очи Филип, който, за да прикрие своята руменина, си сваляше кънките.

Освободил се от кънките, Филип отстъпи, за да направи място на царедворците. Кралицата остана няколко мига замислена, после вдигна глава:

— Ах, чувствам, че ще се простудя, ако стоя така неподвижна, да направим още една обиколка!

Тя отново се качи в шейната си. Филип чакаше заповед, но напразно. Тогава двадесет благородници се втурнаха мигом.

— Не! Хайдуците ми! Благодаря ви, господа! — каза тя. После, когато слугите бяха по местата си, добави: — Полека, внимателно.

И като затвори очи, се отдаде на сантиментално мечтание. Шейната, така както бе разпоредила, бавно се отдалечи, следвана от тълпа алчни, любопитни и завистливи хора. Филип остана сам, изтриващ капките пот по челото си. Търсеше с поглед Сен Жорж, за да го утеши за поражението му с някой почтен комплимент. Но той бе получил поръчение от херцог Д'Орлеан, негов покровител, и бе напуснал бойното поле.

Филип, малко тъжен, малко уморен, сам почти уплашен от това, което току-що се бе случило, остана неподвижен на мястото си, като следваше с очи шейната на кралицата, която се отдалечаваше. За миг почувства, че нещо го докосва отстрани.

Обърна се и видя баща си.

Дребният старец, съвсем съсухрен, като герой на Хофман, целият загърнат в кожи като самоед, бе побутнал сина си с лакът, за да не вади ръцете си от маншона, който носеше на врата си.

Очите му, разширени от студа или от радост, се сториха на Филип пламтящи.

— Няма ли да ме прегърнете, синко? — попита той.

Изрече тези думи с тон, с какъвто бащата на гръцкия атлет трябва да е благодарил на сина си за победата му в цирка.

— Мой скъпи татко, от все сърце — каза Филип.

Но явно бе, че няма никакво съзвучие между патоса, с който бяха изречени тези думи, и значението им.

— Там! Там! Сега, след като ме прегърнахте, вървете бързо, отивайте.

И той го блъсна напред.

— Но къде всъщност искате да отида, господине? — попита Филип.

— Да го вземат дяволите — там!

— Там?

— Да, при кралицата!

— О, не, татко, не! Благодаря.

— Как така — не! Как — благодаря! Луд ли сте? Не желаете да отидете да придружавате кралицата?

— Но това е невъзможно, не се ли замисляте, скъпи татко?

— Как невъзможно? Невъзможно да отидете да придружите кралицата, която ви очаква?

— Кой ме очаква? Мен?

— Ами да, да, кралицата, която ви желае.

Таверне втречено загледа барона и каза хладно:

— Наистина, татко, мисля, че се самозабравяте.

— Удивително, честна дума! — каза старецът, изпъвайки се и тупайки с крак. — Хайде де! Филип, доставете ми удоволствието да ми кажете откъде идвате!

— Господине, аз наистина се боя да повярвам — каза тъжно рицарят.

— В какво?

— Че се подигравате с мен. Или че...

— Или че?...

— Извинете ме, татко... подлудявате!

Старецът хвана сина си за ръката с нервен и енергичен жест.

— Чуйте, господин Филип. Америка е страна, намираща се много далече от Франция, знам това!

— Да, татко, много далече е — повтори Филип, — но съвсем не разбирам какво искате да ми кажете, обяснете, моля ви.

— Една страна без крал и кралица.

— И без подчинени.

— Много добре! И без подчинени, господин философе. Не отричам, тази точка никак не ме интересува и ми е все едно, но това, което не ми е безразлично, това, което ме огорчава, това, което ме унизява, е, че аз също се боя да бъда сигурен.

— В какво, татко? Във всеки случай мисля, че нашите убеждения са съвсем различни.

— Моето е, че сте глупав, синко, а това съвсем не е позволено на мъж, добре сложен като вас. Вижте, хайде, погледнете там!

— Виждам, господине.

— Кралицата се обръща и това е за трети път, да, господине, кралицата се обръща три пъти и гледайте, ето че пак се обръща, тя

търси — кого? Господин глупака, господин пуританина, господина от Америка, охо!

И дребният старец захапа вече не със зъби, а с венците си ръкавицата от кожа на сив лопатар, която би побрала две ръце като неговата.

— И какво, господине — каза младият мъж, — ако излезе вярно... което вероятно съвсем не е, че кралицата търси именно мен?

— Ох — повтори старецът, тропайки с крак, — той казва „ако излезе вярно“, значи не е от моята кръв, не е Таверне!

— Аз не съм от вашата кръв? — промърмори Филип. После добави съвсем тихо, с очи, отправени към небето: — Не трябва ли да благодаря за това на Бога?

— Господине — продължи старецът, — повтарям и потретям, кралицата ви зове, търси ви!

— Имате добро зрение, татко — каза студено Филип.

— Хайде — продължи по-кратко старецът, стараяйки се да обуздае раздражението си, — хайде, остави ме да ти обясня. Вярно, ти си имаш свои основания, но в края на краищата аз имам опит, хайде, добри ми Филип, ти мъж ли си, или не си?

Филип леко повдигна рамене.

Старецът, като видя, че напразно чака отговор, рискува по-скоро от презрение, отколкото по необходимост: втренчи очи в сина си и забеляза достойнството, непроницаемата сдържаност, непреодолимата воля, с които това лице бе въоръжено, уви, по отношение на благата. Той потисна мъката си, разтърка с мекия маншон зачервения си нос и с глас, нежен като гласа на Орфей, когато е говорил на скалите в Тесалия, рече:

— Филип, приятелю, хайде, послушай ме.

— Ех, татко, струва ми се, че от петнадесет минути насам правя само това — отговори младият мъж.

„Ох, ще те накарам аз да слезеш от висините на величието си, господин американецо, и ти си имаш своето слабо място, остави ме да го набарам със старите си нокти и ще видиш тогава“ — помисли си старецът.

А на глас каза:

— Не забеляза ли нещо?

— Какво?

— Нещо, което прави чест на наивността ти?

— Да видим. Говорете, господине.

— Много просто: пристигаш от Америка, а замина за там в момент, когато имаше само крал, не и кралица, ако не броим Дю Бари, малко зачитано величие. Та така, завръщаш се, виждаш кралица и си казваш: „Да я уважаваме!“

— Разбира се.

— Бедно дете!

Старецът сподави в маншона едновременно и кашлицата си, и изблик на смях.

— Как! — възкликна Филип. — Вие ме обвинявате, господине, за това, че уважавам кралското достойнство, вие, който сте Таверне Мезон-Руж, вие, един от знатните благородници на Франция!

— Почакай, не ти говоря за кралската власт, говоря ти за кралицата.

— И вие ги разграничавате?

— По дяволите, какво е кралската власт, скъпи? — Една корона, но не се отнася до това, да го вземат дяволите! Какво е кралицата? Една жена, а, жената е нещо различно, за това ти говоря.

— Значи за това говорим! — извика Филип, зачервен едновременно и от яд, и от презрение, като придружи думите си с такъв великолепен жест, че никоя жена не би могла да го види, без да го обикне, никоя кралица — без да го обожава.

— Да, ти нищо не ми вярваш! Е, добре, попитай тогава Дьо Коани, попитай Дьо Лозюн, попитай Дьо Водрьой — продължи дребният старец с нисък и почти свиреп тон и с много цинизъм в усмивката си.

— Млъкнете, млъкнете, татко! — извика Филип с глух глас. — Не мога да ви ударя три пъти със сабята си заради тези три хули, но кълна ви се, ще нанесе тези три удара на самия себе си, безмилостно и неотложно!

Таверне направи крачка назад, завъртя се, така както би направил Ришельо на тридесетгодишна възраст, и разтърсвайки маншона си, каза:

— Е, животното наистина е глупаво, конят е магаре, орелът е гъска, петелът е скопен. Край, ти ме развесели, вярвах, че съм потомък

на Касандра, а ето че съм Валер, че съм Адонис, че съм Аполон. Стига!

И той още веднъж се завъртя на пети. Филип стана мрачен и спря стареца наред въртенето.

— Съвсем не говорехте сериозно, нали, татко? — попита той. — Защото е невъзможно благородник от такава чиста раса, какъвто сте вие, да съдейства за разпространяването на такива клевети, раздухвани от неприятелите не само на жената, не само на кралицата, но и на кралската власт.

— То още се и съмнява, животното му с животно! — извика Таверне.

— Вие ми говорихте така, както говорите пред Бога, така ли?

— Точно така.

— Пред Господ, пред когото пристъпвате всеки ден?

Младият мъж бе подхванал отново разговора, така презрително прекъснат от самия него, това бе успех за барона и той се приближи.

— Струва ми се, че съм малко нещо благородник, господин сине мой, и че не лъжа... все пак!

Това „все пак“ беше малко смешно, но Филип не се разсмя.

— И така, вашето мнение е, че кралицата е имала любовници? — попита той. — Тези, които споменахте ли?

— И други... знам ли? Поразпитай из града и в двореца. Трябва да си се върнал от Америка, за да не знаеш какво се говори.

— И кой говори това, господине? Долни памфлетисти?!

— Ей, ей! Да не би да ме вземате за вестникар?

— Не, и именно там е бедата, че хора като вас повтарят подобни нечестиви думи, които се разпростират като зловонни изпарения, които помрачават понякога и най-яркото слънце. Това сте вие, хората от видни родове, които повтарят и придават на тези бръщолевения ужасна трайност. Ах, господине, в името на Бога, не повтаряйте подобни неща.

— При все това аз ги повтарям.

— И защо ги повтаряте? — извика младият мъж, тупайки с крак.

— Ехей! — рече старецът, вкопчвайки се в ръката на сина си и гледайки го с демоничната си усмивка. — За да ти докажа, че не сгреших, като ти казах: Филип, кралицата се обръща, Филип,

кралицата се стреми към теб, Филип, кралицата те желае, тичай, тичай, кралицата чака.

— О, небеса! — изстена младият мъж, скривайки глава в ръцете си. — Замълчете, татко, ще ме подлудите.

— Наистина, Филип, не те разбирам — продължи старецът. — Нима е престъпление да се обича? Та това доказва, че човек има сърце, а в очите на тази жена, в гласа ѝ, в походката ѝ не се ли усеща сърцето ѝ? Тя обича, тя обича, ти казвам, но ти си философ, пуритан, квакер, един мъж от Америка, ти не обичаш ли? Ти? Остави я тогава да гледа, остави я да се обръща, остави я да чака, оскърбявай я, презирай я, отблъсквай я, Филип, сиреч Жозеф дьо Таверне.

След тези думи, акцентирани с дива ирония, дребният старец, видял ефекта от тях, се измъкна така, както би се измъкнал изкусителят, след като е дал първия съвет за престъплението.

Филип остана сам, с изпълнено с горест сърце, с кипящ ум; дори не усети, че вече половин час бе останал като закован на едно място, не разбра, че кралицата е приключила разходката си, че се връща, че го гледа и че минавайки с кортежа си, го вика:

— Трябва да сте си отпочинали добре, господин Дьо Таверне, я елате, само човек като вас може кралски да разходи една кралица. Направете място, господа.

Филип забърза към нея заслепен, безразсъден, опиянен.

Поставяйки ръка на гърба на шейната, той усети, че гори; кралицата небрежно се бе обърнала назад. Пръстите му докоснаха косите на Мария-Антоанета.

13. „СЮФРЕН“

Противно на обичаите в двореца, тайната бе предано запазена от Луи XVI и от граф Д'Артоа.

Никой не узна в колко часа и как трябваше да пристигне господин Дьо Сюфрен. Кралят бе обявил играта за вечерта. В седем той влезе с принцовете и принцесите от семейството си. Кралицата пристигна, като държеше за ръка престолонаследницата, която беше само на седем години. Насъбрало се бе бляскаво общество. Докато всички се настаняваха и водеха разговори помежду си, граф Д'Артоа безшумно се приближи до кралицата.

— Огледайте се добре наоколо.

— Е, гледам!

— Какво виждате?

Кралицата обходи с очи кръга, претърси скупчилите се, обследва празните места и навсякъде забеляза приятели, навсякъде слуги, сред които — Андре и брат й.

— Не гледайте кой е тук, сестро, вижте кой отсъства.

— Ах, наистина! — възкликна тя.

Граф Д'Артоа се разсмя.

— Все още го няма — продължи кралицата. — Не го ли карам винаги да бяга, а?

— Не — каза граф Д'Артоа, — само шегата се удължава. Господинът отиде да чака командващия флота при градската врата.

— Но в такъв случай не разбирам защо се смеете, скъпи братко.

— Не разбирате защо се смея?

— Без съмнение, ако господинът чака командващия флота Дьо Сюфрен на градската врата, то тогава той е по-изискан от нас, ето всичко. Щом той пръв ще го види, следователно ще го приветства преди всички.

— Хайде де, вие се шегувате, скъпа сестро — отговори младият принц със смях. — Вие много малко познавате нашата дипломация.

Вярно, господинът отиде да чака при портата Фонтенбло, но ние, ние си имаме някой, който чака на мястото за смяна на коне във Вилжюиф.

— Така ли?

— Тъй че господинът дълго ще чака сам при портите — продължи граф Д'Артоа, — докато в същото това време по заповед на краля Дьо Сюфрен, заобикаляйки Париж, ще пристигне направо във Версай, където го очакваме.

— Чудесно измислено.

— Не е лошо и аз съм доста доволен от себе си. Залагайте, сестро.

В този момент в игралната зала имаше най-малко сто души от най-знатен произход: Дьо Конде, Дьо Пантиевър, Дьо ла Тремуи, принцесите... Единствен кралят забеляза, че граф Д'Артоа размива кралицата, и за да се включи в заговора им, многозначително им намигна.

Вестта за пристигането на Дьо Сюфрен, както казахме, не се бе разчула, но вече се носеше като предзнаменование във въздуха и нищо не можеше да я спре.

Усещаше се нещо потайно, което щеше да се появи, нещо ново, което щеше да разцъфне, това бе непознат интерес, който се излъчваше от всички тези хора, сред които и най-дребното събитие придобиваше значение, щом господарят се е намръщил, за да порицае, или е разтегнал устни да се усмихне.

Кралят, който имаше навика да играе със сребърни монети по шест ливри, за да намалява мизите на принцовете и на благородниците, той, кралят, не забеляза, че бе хвърлил на масата всичкото злато, което имаше в джобовете си. Кралицата, отдадена изцяло на ролята си, действаше хитро и с престорената страст, която вложи в играта, отклони вниманието на обкръжаващите я.

Филип, допуснат в играта и поставен срещу сестра си, възприемаше едновременно с всичките си сетива небивалото упойващо въздействие на това благоволение, неочаквано и възпламеняващо.

За каквото и да мислеше, не му излизаха от главата думите на баща му. Той се питаше дали пък старецът, който бе преживял властването на три или четири фаворитки, наистина не познава точно историята на времената и нравите.

Той се питаше дали това пуританство, което дължи на религиозната си екзалтация, не е още една глупост, която е донесъл от далечните страни.

Кралицата, така поетична, толкова красива, така дружелюбна към него, дали не беше само една ужасна кокетка, желаеща да прибави още едно страстно увлечение в спомените си, така както ентомологът забожда още едно насекомо или пеперуда под витрината си, без да се безпокои от това, че бедната животинка, чието сърце пронизва с карфица, страда?

И при все това кралицата не беше обикновена жена, с обикновен характер. Един неин поглед означаваше нещо, един поглед на тази, която никога не оставяше очите ѝ да се спрат на нещо, без да е пресметнала стойността му.

„Коани, Водрьой — повтаряше си Филип, — те са обичали кралицата и са били обичани от нея. О, защо? О, защо тази клевета е така мрачна, защо един лъч светлинна не се промъкне в тази дълбока бездна, наричана женско сърце, която е още по-дълбока, когато сърцето е на кралица?“

След като Филип достатъчно бе повтарял наум тези две имена, той започна да съзерцава в края на масата господата Коани и Водрьой, които по своеобразен каприз на случайността седяха един до друг, безгрижни, да не кажем заваяни, с очи, обърнати в друга посока, не към кралицата. И Филип си мислеше, че е невъзможно тези двама мъже да са обичали и сега да са толкова спокойни; да са били обичани и да са толкова отнесени. Ах, ако кралицата го бе обичала, него, той би полудял от щастие, ако го забравеше, след като го е обичала — би се убил от отчаяние.

От господата Дьо Коани и Дьо Водрьой Филип се прехвърли на Мария-Антоанета. И все така замечтан, изпитателно гледаше това ясно чело, тази властна уста, този величествен поглед. И се мъчеше във всички прелести на тази жена да открие тайната ѝ. „О, не! Това са клевети, клевети и единствено интересите, омразата и интригите на двора придават някакво значение на всички тези смътни слухове, които се разпространяват сред народа!“

Филип бе стигнал до тази мисъл в разсъжденията си, когато часовникът в залата на стражите удари седем и три четвърти. В същия момент се чу голям шум.

В залата прокълтяха бързи стъпки. Прикладите на пушките удариха в плочките. Глъчка, проникваща през полуотворената врата, приканваше за внимание към краля, който извърна глава, за да чуе по-добре, после направи знак на кралицата.

Тя разбра указанието и веднага прекъсна играта.

Всички играчи, прибирайки това, което беше пред тях, изчакаха, за да вземат някакво решение, след като кралицата им позволи да открият нейното.

Кралицата мина в голямата приемна зала. Кралят бе отишъл там преди нея.

Помощник от лагера на господин Дьо Кастри — министъра на флота, приближи до краля и му пошушна няколко думи на ухото.

— Добре! — отговори кралят. — Вървете.

После се обърна към кралицата:

— Всичко е наред.

Всеки запита с поглед съседа си за това „всичко е наред“, което накара всички да се замислят. Изведнъж в залата влезе маршал Дьо Кастри, обявявайки високо:

— Негово величество желае ли да приеме командващия флота господин Дьо Сюфрен, който пристига от Тулон?

При произнасянето на това име високо, радостно и триумфално сред присъстващите настъпи неотразимо вълнение.

— Да, господине, и с голямо удоволствие — отговори кралят.

Господин Дьо Кастри излезе.

Всички се насочиха към вратата, през която току-що се бе оттеглил господин Дьо Кастри.

Малко думи са нужни, за да се обясни симпатията на Франция към Дьо Сюфрен, за да се разбере интересът, с който кралят и кралицата и принцовете с кралска кръв искаха първи да зърнат Дьо Сюфрен. Сюфрен е във висша степен френско име като Тюрен, като Катина, като Жан Бар.

От времето на войната с Англия, или по-точно от последния период на битките, които предшестваха мира, командващият флота Дьо Сюфрен бе водил седем големи морски битки без нито една загуба. Той бе превзел Тринкомали и Гонделур, бе осигурил френските владения и бе прочистил морето, накарал бе набаб Хайдер Али да разбере, че Франция е първата сила в Европа. В изпълнението на

морската професия той бе внесъл дипломацията на изискан и почтен посредник, решителността и тактиката на войник, изкусността на мъдър администратор. Пламенен, неуморим, горд, когато се отнасяше до честта на френския флаг, той изтощи англичаните и по суша, и по море в такава степен, че тези горди моряци никога не дръзнаха да доведат до подобен край някоя започната битка или да се опитат да нападнат Сюфрен, когато лъвът се разсърдеше!

После, след акция, по време на която той с безгрижието на последния моряк бе рискувал живота си, го виждаха човечен, великодушен, състрадателен — един образец на истински моряк, малко позабравен по времето на Жан Бар и Дюге Труен, когото Франция преоткриваше на стария кораб на Сюфрен.

Ние няма да се опитваме да опишем шума и въодушевлението, които пристигането му във Версай предизвика сред благородниците, поканени на това събрание.

Сюфрен бе шестдесет и пет годишен, плещест, нисък, с пламенен поглед, с изискани и леки движения. Пъргав въпреки пълнотата си, величествен въпреки отстъпчивостта си. Гордо носеше перуката си, или по-скоро главата си, и като човек, свикнал да си играе с всички трудности, бе открил начин да се облича и оправя косата си в пощенската карета.

Носеше син фрак, бродиран със злато, червен жакет и сини кюлоти. Беше си оставил войнишката яка, върху която властната брадичка се заобляше като неизбежно допълнение на исполинската му глава. Докато той влизаше в залата на стражите, някой каза нещо на господин Дьо Кастри, който нетърпеливо се разхождаше насам-натам и веднага се провикна:

— Господин Дьо Сюфрен, господа!

Незабавно всички стражи се спуснаха към пушките си и се строиха сами така, като че се отнасяше за краля на Франция, и след като командващият мина, се подредиха зад него в четири редици по четирима, сякаш за да му послужат за кортеж.

Здрависвайки се с господин Дьо Кастри, той пожела да го прегърне. Но министърът на флота леко го отблъсна.

— Не, не, господине, не искам да лишавам друг, по-достоеен от мен, от удоволствието да ви прегърне пръв.

По този начин той съпроводи господин Дьо Сюфрен до Луи XVI.

— Господин командващ! — извика сияещ кралят. — Бъдете добре дошли във Версай. Вие носите славата, носите всичко, което героите дават на съвременниците си, на земята, аз съвсем не ви говоря за бъдещето, то ви принадлежи. Прегърнете ме, господин командващ.

Дьо Сюфрен подгъна коляно, кралят го вдигна и го прегърна така сърдечно, че всички присъстващи бяха обзети от радост и възторг. Ако не беше дължимата почит към краля, всички присъстващи щяха одобрително да извикат „браво“. Кралят се обърна към кралицата с думите:

— Госпожо, това е господин Дьо Сюфрен, победителят от Тринкомали и Гонделур, страшилище за нашите съседи, англичаните, моят Жан Бар, моят!

— Господине, аз няма да произнасям хвалебствени слова. Знайте само, че не сте дали дори един-единствен оръдеен изстрел в прослава на Франция, без моето сърце да се е разтуптяло от възторг и признателност към вас!

Щом кралицата свърши, се приближи граф Д'Артоа със сина си херцог Д'Ангулем.

— Сине, вие виждате един герой — каза той. — Разгледайте го добре, това е рядкост!

— Монсенъор, преди малко четях за великите мъже от Плутарх, но не ги виждах. Благодаря ви, че ми представихте господин Дьо Сюфрен — отговори младият принц на баща си.

По шушукането, което се разнесе наоколо, детето разбра, че току-що е изрекло думи, които ще се запомнят. Тогава кралят взе ръката на Дьо Сюфрен и разпреди да го отведат първо в кабинета му, за да разговаря с него като географ за пътешествията и за експедицията му. Но Дьо Сюфрен почтително се възпротиви:

— Сир, един от офицерите ми е допуснал много тежко нарушение на дисциплината и смятам, че единствено Ваше величество трябва да бъде съдник в случая.

— Ах, господин Дьо Сюфрен, очаквах първото ви искане да бъде за някакво благодеяние, а не за наказание.

— Сир, имах честта да кажа на Ваше величество да бъде съдник на това, което трябва да направи.

— Слушам.

— В последния бой офицерът, за когото говоря на Ваше величество, се качи на „Север“.

— Аха, корабът, който се предаде — каза кралят, смръщвайки вежди.

— Сир, капитанът на „Север“ действително се беше предал — каза Дьо Сюфрен, покланяйки се, — и когато сър Хюс, английският адмирал, вече изпраща лодка за замяна на екипажа и превземане на кораба, лейтенантът, който надзирава палубните батареи, забелязва, че стрелбата се прекратява, и тъй като бил получил заповед да спре оръдейния огън, се изкачил на мостика и видял, че корабът е предаден и капитанът е готов да бъде отведен. Моля за извинение Ваше величество, сир, но при тази гледка френската му кръв се разбунтувала. Тогава той грабнал морския флаг, който му бил подръка, взел един чук и командвайки за възобновяване на огъня, заковал флага под обстрела. Именно благодарение на този инцидент, сир, „Север“ бе запазен за Ваше величество.

— Добра постъпка! — възкликва кралят.

— Храбра постъпка! — добави кралицата.

— Да, сир, да, госпожо, но е тежко нарушение на дисциплината. Заповедта е била дадена от капитана, лейтенантът трябваше да се подчини. Аз всъщност ви моля за милост към този офицер, моля ви още по-настойчиво, защото е мой племенник.

— Ваш племенник! И вие нищо не сте ми казали за това? — възкликва отново кралят.

— О, кралю, не, но имах честта да докладвам на господин министъра на флота, молейки го нищо да не казва на Ваше величество, преди аз да съм издействал милост за виновника.

— Молбата е удовлетворена — извика кралят — и предварително обещавам покровителството си над всеки недисциплиниран, който съумее така да защити честта на морския флаг и на краля на Франция. Вие трябваше да ми представите този офицер, господин командващ.

— Той е тук — каза Дьо Сюфрен — и тъй като Ваше величество позволява...

Дьо Сюфрен се обърна:

— Приближете се, господин Дьо Шарни.

Кралицата трепна. Това име будеше в съзнанието ѝ твърде свеж спомен, за да бъде забравено.

Тогава един млад офицер се отдели от групата на Дьо Сюфрен и веднага застана пред очите на краля.

Кралицата едва не тръгна към младия мъж, толкова бе развълнувана от разказа за благородната му постъпка. Но като чу името и като видя моряка, когото Дьо Сюфрен представяше на краля, тя се спря, пребледня и промълви нещо. Госпожица Дьо Таверне също пребледня и неспокойно погледна към кралицата.

Що се отнася до господин Дьо Шарни, без да вижда, без да се оглежда, без лицето му да изразява някакви други вълнения освен респект, се поклони пред краля, който му подаде ръката си да я целуне, после, скромен и треперещ под жадните погледи на присъстващите, се върна обратно сред офицерите, които започнаха шумно да го поздравяват и щяха да го задушат с ласкателства.

Настъпи момент на мълчание и вълнение, когато можеха да се видят: кралят — сияещ, кралицата — усмихната и нерешителна, господин Дьо Шарни — с наведени очи. И Филип — неспокоен и наблюдателен, от когото не убягна възбудата на кралицата.

— Хайде, хайде — каза най-после кралят, — елате, господин Дьо Сюфрен, заповядайте да поговорим, умирам от желание да ви изслушам и да ви докажа колко често мислех за вас.

— Сир, толкова добрини...

— О, вие ще видите картите ми, господин командващ, ще видите всеки етап от експедицията си предвиден или предначертан с моите усилия. Елате, елате!

Но като направи няколко стъпки, отвличайки Дьо Сюфрен, той изведнъж се обърна към кралицата:

— Апропо, госпожо, поръчал съм да се построи кораб със сто оръдия, промених намерението си за името, което трябва да носи. Вместо да го наречем, както бяхме решили, нали, госпожо...

Мария-Антоанета, посъвзела се, улови във въздуха идеята на краля.

— Да, да — каза тя, — ще го наречем „Сюфрен“ и аз ще му бъда кръстница с господин командващия.

Възгласи, дотогава сдържани, избликнаха необуздано: „Да живее кралят! Да живее кралицата!“

— И да живее „Сюфрен“! — добави кралят с изискана деликатност, защото никой не можеше да извика „Да живее господин Дьо Сюфрен!“ в присъствие на краля, докато и най-ревностните блюстители на етикета можеха да крещят „Да живее корабът на Негово величество!“

— Да живее „Сюфрен“! — повториха въодушевено събраните.

Кралят направи знак за благодарност, че така добре бе разбран замисълът му, и отведе със себе си господин командващия.

14. ГОСПОДИН ДЪО ШАРНИ

Веднага след като кралят изчезна, всички, които се намираха в залата на принцовете и принцесите, се събраха около кралицата.

Дьо Сюфрен бе дал знак на племенника си да го изчака и той, отдавайки чест, се подчини и остана в групата, в която го видяхме.

Кралицата, която бе разменила с Андре няколко многозначителни погледа, вече почти не изпускаше от очи младия мъж и всеки път когато го погледнеше, си казваше: „Това е той, несъмнено.“ На което госпожица Дьо Таверне отговаряше с жестове и мимики, които не оставяха никакво съмнение у кралицата, тъй като означаваха: „Ох, Боже мой! Да, госпожо, това е той, това наистина е той.“

Филип, както вече казахме, виждаше тревогата на кралицата, той я забелязваше и чувстваше ако не причината, то поне неясния ѝ смисъл. Който обича, никога не се мами по отношение на този, когото обича. Той отгатна, че кралицата е шокирана от нещо необикновено, загадъчно, неизвестно на друг освен на нея самата и на Андре.

Докато младият мъж се питаше докъде ли ще стигне голямото безпокойство на Нейно величество, докато се мъчеше да разбере по лицата на господата Дьо Коани и Дьо Водрьой и да се убеди, че те нямат нищо общо с тази загадка, и докато ги виждаше преспокойно да разговарят с Дьо Хага, който бе дошъл да навести Версай, една личност във величествени кардиналски одежди, следвана от офицер и прелати, влезе в салона.

Кралицата позна Луи дьо Роан, тя го съзря от другия край на залата и веднага извърна глава, без дори да се постарее да прикрие, че е недоволна.

Кардиналът прекоси множеството, без да поздрави никого, и отиде направо пред кралицата, на която се поклони много повече като светски мъж, отколкото като подвластен, който приветства кралица. После отправи прекалено галантен комплимент на Нейно величество, която извърна глава и студено промърмори две-три протоколни думи,

сетне продължи разговора си с госпожа Дьо Ламбал и с госпожа Дьо Полиняк.

Принц Луи си даде вид, че изобщо не забелязва лошия прием на кралицата. Направи реверансите си, без да бърза, и с цялото изящество на съвършен дворецов мъж се обърна към лелите на краля, с които разговаря доста дълго, като се вземе предвид, че поради царящата в двореца неуравновесеност там той беше посрещнат толкова благосклонно, колкото ледено и студено от кралицата.

Кардинал Луи дьо Роан бе мъж в разцвета на силите си, с внушителна фигура, с благороднически обноски, чертите му излъчваха интелигентност и любезност. Имаше уста, нежна и сдържана, изящни ръце, началото на плешивина над челото издаваше мъжа на удоволствията или учения; у принц Дьо Роан действително се съвместяваха и единият, и другият.

Това беше желан от жените мъж, от жените, които обичат ухажванията без банални комплименти и парадност; споменаваха го и заради великолепието му. Той наистина бе намерил начин да изглежда беден със своите шестнадесет милиона ливри доход.

Кралят го обичаше, защото беше учен, кралицата, напротив, го мразеше. Причините за тази ненавист никога не станаха ясни докрай, но можеха да подхранват два вида коментари. Първо, говореше се, че като посланик във Виена принц Луи е писал на крал Луи XV писма, изпълнени с ирония по адрес на Мария-Терезия, които Мария-Антоанета не можела да прости на този дипломат. Освен това, и то е по-човешко и преди всичко по-правдоподобно, говореше се, че по повод брака на младата ерцхерцогиня с дофина посланикът бил писал пак на Луи XV някои подробности, засягащи честолюбието на младата жена, много слабичка по онова време, а кралят прочел на всеослушание писмото на вечеря у госпожа Дю Бари.

Явно тези нападки силно бяха уязвили Мария-Антоанета, която, като не можеше публично да се признае за жертва, се бе заклела рано или късно да накаже автора. Наистина по този въпрос имаше цяла политическа интрига. Посолството във Виена бе отнето на господин Дьо Бретьой в полза на господин Дьо Роан.

Господин Дьо Бретьой, прекалено слаб, за да се бори против принца, бе използвал тогава това, което в дипломатията наричат хитрост. Говореше се, че се сдобил с копия или дори с оригиналите на

писма на прелата, по онова време посланик, и балансирайки действително направените от дипломата услуги с малката враждебност към семейството на австрийския император, в лицето на дофината намерил съюзник, решен един ден да погуби господин Дьо Роан.

Тази омраза тихо тлееше в двореца и подронваше позициите на кардинала.

Всеки път, виждайки кралицата, той понасяше студения прием, който се постарахме да ви покажем отчасти.

Но по-силен от омразата, колкото и голяма да беше тя в действителност, защото някакво непреодолимо чувство го караше да прощава всичко на неприятеля си, Луи дьо Роан не пропускаше случай за сближаване с Мария-Антоанета, а възможности не му липсваха. Принц Луи дьо Роан беше върховният свещеник на двора.

Той никога не се бе оплаквал, никога никому не бе обещавал нищо. Малък кръг от приятели, между които се открояваше барон Дьо Планта, германски офицер, негов интимен довереник, който го утешаваше от грубите кралски набези, а придворните дами, що се отнася до суровото отношение към кардинала, не всички следваха кралицата и не бяха постигнали същия резултат.

Кардиналът премина като тъмна сянка през смеещата се жива картина, която се разиграваше във въображението на кралицата. Малко след като той се отдалечи от нея, Мария-Антоанета, разведрявайки се, каза на принцеса Дьо Ламбал:

— Знаете ли, че подвигът на този млад офицер, племенник на господин командващия, е един от най-забележителните в тази война? Как се казваше?

— Господин Дьо Шарни мисля — отговори принцесата.

После се обърна към Андре, за да я попита:

— Госпожице Дьо Таверне, така ли беше?

— Да, Ваше превъзходителство, Шарни — отговори Андре.

— Трябва господин Дьо Шарни да разкаже лично на нас за този епизод, без да пропуска нито една подробност. Нека го потърсят. Той е още тук, нали? — продължи кралицата.

Един офицер се отдели и побърза да излезе, за да изпълни заповедта. В същия момент, като се оглеждаше, тя забеляза Филип и нетърпелива както винаги, каза:

— Господин Дьо Таверне, проверете.

Филип се изчерви. Може би, помисли си той, трябваше да предугади желанието на повелителката си. Тогава се спусна да търси този блажен офицер, когото не бе изпуснал от погледа си от момента на представянето му. Тъй че издирването му бе много лесно.

Дьо Шарни пристигна веднага, още между двете повиквания на кралицата. Кръгът пред него се разшири и кралицата можа да го разгледа по-внимателно, отколкото през нощта в града. Той бе двадесет и седем — двадесет и осем годишен мъж, тънък и строен, с широки рамене и съвършени крака. Лицето му, изискано и кротко, ставаше особено енергично всеки път когато се вглъбяваше погледът на големите му сини очи. Учудващо бе човек, завръщащ се от война в Индия, да бъде толкова бял, колкото бе Филип — напрегнатата му и прекрасно очертана шия се открояваше над вратовръзка, чиято белота бе по-малко блестяща от тази на кожата му.

Когато приближи групата, център на която бе кралицата, той все още с нищо не показваше външно, че познава госпожица Дьо Таверне или пък самата кралица.

Обкръжен от офицери, които го разпитваха и на които той вежливо отговаряше, той изглеждаше така, сякаш бе забравил, че има крал, с когото бе разговарял, и кралица, която го наблюдава.

Тази любезност и тази сдържаност го правеха още по-забележим за кралицата, особено възискателна към всичко, отнасящо се до поведението на един мъж.

Не само заради другите Дьо Шарни искаше да прикрие изненадата си при така неочакваната поява на дамата от кабриолета. Най-почтено би било да я накара, ако е възможно, самата тя да забрави, че го е познала.

Погледът на Шарни оставаше естествен и с изискана свенливост, той не заговори, преди кралицата да му даде думата.

— Господин Дьо Шарни, тези дами желаят и това е много естествено желание, щом като и аз го желая — каза тя, — да научат всички подробности за историята на кораба. Разкажете ни, моля ви.

— Госпожо — подхвана младият моряк сред дълбока тишина, — умолявам Ваше величество съвсем не от скромност, а от човечност да ме освободи от този разказ. Това, което направих на „Север“, в същото време и други десет офицери, мои другари, мислеха да го направят, но аз пръв го извърших, ето това е цялата ми заслуга. Що се отнася до

желанието на извършеното да се придаде форма на повествование, отправено към Нейно величество, не, госпожо, това е невъзможно и вашето голямо сърце, вашето кралско сърце преди всичко ще го разбере. Бившият капитан на „Север“, толкова смел офицер, този ден просто бе изгубил самообладание. Необходими му бяха десет минути, за да се съвземе. Разбира се, храбростта му се възвърна и от този момент нататък той бе най-смелият от нас. Ето защо умолявам настоятелно Ваше величество да не преувеличава значението на моята постъпка, това би означавало да бъде съсипан един нещастен офицер, който всеки ден оплаква едноминутната забрава...

— Добре! Добре! — каза кралицата затрогната и сияеща от радост, чувайки благосклонния шепот, който великодушните слова на младия офицер възбудиха около нея. — Добре, господин Дьо Шарни, вие сте честен човек, такъв ви познавах...

При тези думи офицерът вдигна глава, съвсем юношеска руменина заля лицето му, погледът му от кралицата се прехвърли към Андре с израз на голяма уплаха. Той се страхуваше от погледа на тази толкова великодушна и дръзка във великодушието си натура. Но Дьо Шарни още не бе чул всичко.

— Защото — продължи неустрашимата кралица — добре е всички да знаят, че господин Дьо Шарни, този млад офицер, слязъл вчера на брега, ни беше вече добре известен, преди да ни бъде представен тази вечер. Той заслужава да бъде известен и всички жени да му се възхищават!

Видя се, че кралицата щеше да говори, че щеше да разкаже история, в която всеки можеше да потърси било малък скандал, било някаква тайна. Заобиколиха я, слушаха я, затаили дъх.

— Представете си, госпожи — започна кралицата, — че господин Дьо Шарни е толкова снизходителен към дамите, колкото е безмилостен към англичаните. Разказаха ми за него една история, която, предварително ви заявявам, му прави най-голяма чест по мое мнение.

— О, госпожо! — измънка младият офицер.

Подразбира се, че думите на кралицата в присъствието на този, за когото се отнасяха, само удвоиха любопитството.

Трепет пробягна през цялата аудитория.

Шарни, с избила по челото му пот, би дал цяла година от живота си само и само да можеше да бъде още в Индия.

— Ето какъв е случаят — продължи кралицата. — Две дами, които аз лично познавам, закъснели, изпаднали в неудобно положение в една тълпа. Изложени били на реална опасност, на голяма опасност. Господин Дьо Шарни по това време случайно или по-скоро за щастие минавал оттам. Отстранил тълпата и без да ги познава, макар че било трудно да отгатне ранга им, взел двете дами под свое покровителство, придружил ги много далеч... на десет левги от Париж, мисля.

— Ах, Ваше величество преувеличава — намеси се със смях Дьо Шарни, ободрен от обрата, който бе взел разказът.

— Хайде, да приемем, че са пет левги, и да не говорим повече за това — прекъсна я граф Д'Артоа, — внезапно намесвайки се в разговора.

— Така да бъде, братко — продължи кралицата, — но най-хубавото е, че господин Дьо Шарни дори не се опитал да научи имената на двете дами, на които направил тази услуга, че се отдалечил, без да обърне глава, по такъв начин те се изплъзнали от покровителстващите ги ръце, без да бъдат обезпокоени нито за миг.

Присъстващите възлицаваха, възхищаваха се; Шарни бе обсипан с комплименти от двадесет жени едновременно.

— Хубаво е, нали? — приключи кралицата. — Дори рицар на Кръглата маса не би направил нещо по-добро.

— Това е чудесно! — възкликна хорът.

— Господин Дьо Шарни — продължи кралицата, — кралят без съмнение е ангажиран с възнаграждаването на господин Дьо Сюфрен, вуйчо ви, аз пък от своя страна бих искала да направя нещо за племенника на този велик човек.

Тя му протегна ръка. А когато, пребледнял от радост, Шарни залепи устните си върху тази ръка, Филип, смъртноблед от мъка, се потули зад широките завеси на салона. Андре също беше пребледняла и затова не можа да забележи какво преживява брат й. Гласът на граф Д'Артоа прекъсна тази сцена, която бе така странна за наблюдателя.

— Ах, братко Дьо Прованс — каза той високо, — пристигнахте значи, господине, пристигнахте. Прочее пропуснахте едно хубаво зрелище, пристигането на господин Дьо Сюфрен. Това наистина бе

момент, който никога няма да забравят френските сърца! Как, по дяволите, пропуснахте това, вие, братко, който сте толкова точен!

Господинът сви уста, поздрави разсеяно кралицата и отговори нещо банално. После съвсем тихо каза на господин Дьо Фаврас, негов капитан на стражата:

— Как стана, че той е във Версай?

— Ех, господине — отвърна капитанът, — вече час се питам и още нищо не съм разбрал.

15.

СТОТЕ ЛУИДОРА НА КРАЛИЦАТА

Сега, след като накарахме нашите читатели да се запознаят или да подновят познанството си с главните герои на тази история, сега, след като ги въведохме и в малката къща на граф Д'Артоа, и в двореца на Луи XIV — във Версай^[1], ще ги отведем в малката къща на улица „Сен Клод“, където кралицата на Франция заедно с Андре Таверне бе влязла инкогнито и се бе качила на четвъртия етаж.

След като кралицата си отиде, госпожа Дьо ла Мот, знаем това, от радост няколко пъти брои стоте луидора, които като по чудо ѝ бяха паднали от небето. Петдесет двойни луидора от по четиридесет и осем ливри се разпиляха върху бедната маса и блестяха под светлината на лампата така, че аристократичното им присъствие изглеждаше оскърбително за цялата бедняшка мансарда. След удоволствието да има госпожа Дьо ла Мот не познаваше друго по-голямо от това да показва. Притежаването беше нищо за нея, ако то не пораждаше завист.

От известно време вече ѝ бе омръзнало камериерката ѝ да бъде свидетел само на мизерията ѝ, затова сега бързаше да я приеме като довереница на богатството си.

Извика Клотилд, която бе останала в преддверието, и умело нагласи светлината на лампата така, че златото да блести върху масата.

— Клотилд! — извика я тя.

Прислужницата влезе.

— Елате тук и вижте! — добави госпожа Дьо ла Мот.

— Ах, госпожо... — извика старицата, сплитайки ръце и проточвайки шия.

— Безпокояхте се за възнаграждението си? — каза госпожа графинята.

— Ах, госпожо! Никога не съм казвала нито дума за това. Ами! Аз попитах госпожа графинята кога би могла да ми плати и това беше

съвсем естествено, след като от три месеца насам нищо не съм получила.

— Мислите ли, че имаше откъде да ви платя?

— Исусе! Ако имах това там, бих се считала богата за през целия си живот.

Госпожа Дьо ла Мот погледна старицата, повдигайки рамене с неизразимо презрение.

— Щастие е, че някои хора си спомнят името, което нося, докато онези, които би трябвало да го помнят, го забравят.

— И за какво ще използвате всички тези пари? — попита Клотилд.

— За всичко.

— Първо, госпожо, това, което бих счела за най-важно, би било да обзаведем кухнята, защото вие ще давате вечери, нали, сега, когато имате пари?

— Шшт! — рече госпожа Дьо ла Мот. — Чука се.

— Госпожата се мами — каза старицата, спестяваща си винаги ходенето.

— Но аз ви казвам, че се чука.

— Ох, обещавам на госпожата...

— Хайде, вижте.

— Нищо не съм чула.

— Да. И преди малко също не бяхте чули нищо. О, ако двете дами си бяха отишли, без да влязат...

Този довод се стори убедителен на Клотилд и тя се запъти към вратата. Госпожа Дьо ла Мот побърза да прибере от масата петдесетте двойни луидора в ръката си, после ги пусна в едно чекмедже. Затваряйки чекмеджето, тя измърмори:

— Хайде, Провидение, още някой луидор!

Тези думи бяха произнесени с израз на скептична алчност, която би накарала дори Волтер да се разсмее. През това време входната врата се отвори и в антрето се чуха стъпки на мъж. Размениха се няколко думи между този мъж и Клотилд, без госпожа графинята да схване нещо. После вратата се затвори, стъпките се изгубиха по стълбището и старицата се върна с писмо в ръка.

— Ето — каза тя, подавайки писмото на господарката си.

Графинята внимателно разгледа почерка, плика и печата, после вдигна глава и попита:

— Прислужник?

— Да, госпожо.

— Познавам този герб — продължи госпожа Дьо ла Мот, оглеждайки отново печата.

После, като приближи печата към лампата, каза:

— Муцуна с девет златни дяволски ореха, кой носеше такъв герб?

Някое време тя се рови в спомените си, но безрезултатно.

— Все пак да видим писмото — промърмори.

Отвори го внимателно, така че да не повреди печата, и прочете:

Госпожо, лицето, към което се обърнахте за помощ, ще може да ви види утре вечер, ако ви бъде приятно да го приемете.

— И това ли е всичко?

Графинята отново се помъчи да си спомни нещо и каза:

— Писах на толкова хора. Хайде да видим на кого съм писала... На всички. Кой ми отговаря? Дали е мъж или жена?... Почеркът нищо не говори... нищо не значи... истински почерк на секретар... Този стил? Стил на покровител — безизразен и стар.

После тя повтори: „Лицето, към което се обърнахте...“

— Фразата цели да оскърби. Сигурно е от жена.

Тя продължи:

— „... Ще дойде утре вечер, ако ви е приятно да го приемете.“ Една жена щеше да каже: „Ще ви очаква утре вечер.“ Мъж е... И все пак вчерашните дами са добре дошли, впрочем те бяха видни дами. Няма подпис... Но кой носи герб с девет златни дяволски ореха? Фамилията Роан, Боже мой! Да, аз писах на господин Дьо Гемене и на господин Дьо Роан — един от двамата ми отговаря, съвсем ясно... Но щитът на герба не е разделен на четири, писмото е от кардинала... Ах, кардинал Дьо Роан, този галантен мъж, този женкар, този властолюбец, той ще дойде да види госпожа Дьо ла Мот, ако госпожа

Дьо ла Мот пожелае! Добре, да бъде спокоен, вратата ще му бъде отворена. И то кога? Утре вечер.

Тя се замечта.

— Една милосърдна дама, която дава сто луидора, може да бъде приета в мансарда, тя може и да помръзне върху студените ми плочки, да се поизмъчи върху столовете ми, твърди като скарата на Сан Лоран без огъня. Но един от князете на църквата, чест будоарен гост, повелител на сърцата! Не, не! На мизерията, която ще бъде посетена от негово преподобие, ѝ е необходим повече лукс, отколкото на някои богати.

После се обърна към прислужницата, която привършваше приготвянето на леглото ѝ:

— До утре, госпожо Клотилд, не забравяйте да ме събудите рано.

След тези думи, несъмнено за да се отдаде на размисъл, без да бъде притеснявана, графинята направи знак на старицата да я остави сама.

Клотилд подкладе огъня, който беше заровен в пепелта, за да се придаде по-беден вид на жилището, после затвори вратата и се оттегли в пристройката, където спеше.

Жана дьо Валоа, вместо да заспи, през цялата нощ кроеше планове. Нахвърли бележки с молив под светлината на кандилото, после, уверена в утрешния ден, към три часа сутринта се отдаде на отдих, от който я извади призори Клотилд, която също не бе спала повече от нея, но бе останала вярна на наставленията ѝ.

Към осем часа тя бе привършила тоалета си, състоящ се от елегантна копринена рокля и изискана прическа. Нагиздена едновременно и като знатна дама, и като красива жена, с бенка на лявата буза, с куртка с бродирани маншети, тя поръча да ѝ бъде намерена някаква ръчна количка оттам, където този вид превозни средства се намираха, тоест от улица „Пон-о-Шу“. Предпочиташе стол носилка, но за него трябваше да се ходи много далече.

Снажният овернец със стол количка получи нареждане да остави госпожа графинята на площад „Роаял“, където под сводовете на Миди, стар приземен етаж на изоставена къща, се помещаваше майстор Фингре, тапицер декоратор, който поддържаше оказионни мебели и други вещи, по-точно за продажба и отдаване под наем.

Овернецът бързо откара клиентката си от „Сен Клод“ до площад „Роаял“.

Десет минути след излизането си графинята беше пред магазина на майстор Фингре, където след малко ще я намерим възхищаваща се и избираща на място. Там цареше невъобразим хаос, който ще се опитаме да опишем.

Нека си представим помещение с дължина около петдесет стъпки на около тридесет ширина и с височина седемнадесет; стените, покрити с килими от времето на Анри IV и Луи XIII; тавана, сред множеството окачени предмети, луксозни многосвещни полилеи от XVII век се блъскаха препарирани гуцери, църковни лампи и хвърчащи риби. По земята натрупани килими, рогозки, мебели с изкусно извити колони, с издялани четвъртити крака, изящни дъбови бюфети, масички в стил „Луи XV“ с позлатени крачета, дивани, покрити с розова дамаска или с кадифе от Утрехт, кушетки, широки кожени фотьойли, каквито обичаше Сюли, долапи от абаносово дърво с релефни пана и меден обков, маси с плот от емайл или порцелан, табли за игра, тоалетки, скринове, изцяло украсени с мозайка, изобразяваща прибори или цветя. Легла от розово или от дъбово дърво върху подиум или с балдахин, завеси във всякаква форма, от всякакъв плат, с всякакъв десен, хармонизиращи или отблъскващи в полумрака на това помещение. Клавесини, цитри, арфи, поставени върху масичка на един крак, кучето на Марлборо, препарирано, с очи от емайл. После бельо от всички качества; рокли, нависени до кадифени одежди, гривни от стомана, от сребро, от седеф. Свещници, портрети на праотци, гравюри в рамки в два цвята и всякакви модерни по онова време имитации на Верне, на същия Верне, комуто кралицата така грациозно и изискано казваше: „Несъмнено, господин Верне, вие сте единственият във Франция, който прави и дъжда, и хубавото време.“

---

[1] Построен по волята на Луи XIV — бел.прев. ↑

16. МАЙСТОР ФИНГРЕ

Ето всичко, което съблазняваше очите, а следователно и въображението — малките съкровища в магазините на майстор Фингре на площад „Роаял“. Надписът честно обявяваше, че стоките не са нови, но комплектовани, те си покачваха стойността, покачваше се и цената им и накрая образуваха едно цяло, много по-значително от това, което и най-неотстъпчивите търговци щяха да поискат.

Госпожа Дьо ла Мот внимателно разгледа целия този разкош и едва тогава откри това, което ѝ липсваше на „Сен Клод“. Липсваше ѝ салон, който да побере диван, фотьойли и меки и дълбоки кресла с възглавнички. Липсваше ѝ столова, в която да се вместят бюфети, етажерки и лавици. Липсваше ѝ будоар, за да побере персийски завеси, масички на един крак и завески. Но и да ги имаше, ще са ѝ нужни пари, за да се сдобие с мебелите за новия апартамент. Но с търговците на мебели в Париж през всички времена лесно са се сключвали сделки; никога не сме чули някоя млада и красива дама да е умряла на прага, без да успее да отвори вратата.

В Париж това, което не се купува, се взема под наем и именно наемателите на мебели са тези, които създадоха поговорката „Да видиш, значи да имаш“.

Госпожа Дьо ла Мот, след като бе взела размерите, избра комплект от жълта коприна със златни пъпки, който най-много ѝ хареса от пръв поглед и който се надаваше да наеме.

Но тази гарнитура от десет мебели в никакъв случай не би се побрала на четвъртия етаж на улица „Сен Клод“. За да подреди всичко, трябваше да наеме и третия етаж, състоящ се от преддверие, столова, малък салон и спалня. По този начин на третия етаж щяха да бъдат приемани милостините на кардиналите, а на четвъртия — тези от благотворителните бюра. Така хората, които раздават милостиня за показност, щяха да имат на разположение луксозна обстановка, по-

скромната пък бе за хора с предразсъдъци; те никак не обичат да дават на тези, които нямат нужда да получават.

Графинята, след като бе направила избора си, извърна поглед от мрачната страна на помещението, сиреч натам, където изобилието бе представено откъм най-блестящата му страна, страната на кристалните, на златните изделия и на стъклариите.

Там тя видя с шапка в ръка, с нетърпелив вид и с малко присмехулна усмивка парижки буржоа, който въртеше ключ на пръста си. Този надзирател на оказионните стоки бе самият господин Фингре, когото служителите му бяха уведомили за посещението на една красива дама.

— И така, госпожо... — Той се спря въпросително.

— Госпожа графиня Дьо ла Мот Валоа — каза небрежно Жана.

Като чу тази добре звучаща титла, Фингре пусна ключа в джоба си и се приближи.

— О! — каза той. — Тук няма нищо подходящо за госпожата. Но аз имам и нещо ново, нещо хубаво, нещо прекрасно за вас. Не бива госпожа графинята да мисли, че като е на площад „Роаял“, фирмата „Фингре“ няма мебели като тези на кралския тапицер. Госпожо, оставете всичко това, ако обичате, и погледнете в другия магазин.

Жана се изчерви. Всичко, което беше видяла тук, ѝ изглеждаше много хубаво, толкова хубаво, че дори не се надяваше да може да го купи. Без съмнение поласкана, че е оценена така от господин Фингре, тя не можеше да не изпита страх, че той я надценява. Прокле гордостта си и съжали, че не се представи за обикновена буржоазка. Но находчивият ум винаги се измъква с предимство от всяка допусната грешка.

— Не нови, господине, не искам нови — каза тя.

— Без съмнение госпожата трябва да обзаведе апартамент за приятели.

— Да, господине, апартамент за приятел. Следователно разбирате, че за апартамент на приятел...

— Чудесно! Нека госпожата да избере — прекъсна я Фингре, лукав като парижки търговец, който не влага толкова честолюбие, та да продава повече ново, отколкото старо, стига само да спечели еднакво и от двете.

— Тази малка гарнитура със златните пъпки например? — попита графинята.

— Ах, та това е малко, госпожо, има само десет парчета.

— Стаята е нещо средно — отговори графинята.

— Мебелите са съвсем нови, както може да види госпожата.

— Нови... но okazjiонни!

— Несъмнено — каза господин Фингре, смеейки се, — но накратко казано, такива, каквито са, струват осемстотин ливри.

Тази цена накара графинята да потрепери; как да признае, че наследницата на Валоа се задоволява със стари мебели, но не би могла да ги купи за осемстотин ливри. Настроението ѝ се развали.

— Но — възкликна тя — не става дума за купуване, господине. Или вие считате, че бих купила тези вехтории? Отнася се само за вземане под наем и още...

Фингре направи кисела гримаса. Та тя не иска да купи нито нови, нито стари мебели, а само да наеме.

— За една година ли ще ги наемете? — попита Фингре.

— Не, за един месец. Трябва да обзаведа един провинциалист.

— Ще струва сто ливри на месец — каза господин Фингре.

— Господине, вие се шегувате, предполагам, защото при тази сметка след осем месеца мебелите ще бъдат мои.

— Прието, госпожо графиньо.

— Е, добре! Тогава?

— Тогава, госпожо, след като е ваша, гарнитурата вече не е моя и следователно няма нужда да я поправам и освежавам, да правя повече разноси...

Госпожа Дьо ла Мот обмисли: „Сто ливри за един месец! Много е, но трябва да се има предвид, че след един месец това или ще е много скъпо и ще върна мебелите, или тогава вече ще мога да си поръчам нови. Смятах да вложа петстотин ливри, но да действаме на широка нога, нека похарчим сто екю.“

— Ангажирам тези мебели за един месец и всички подходящи завеси — каза тя високо.

— Да, госпожо.

— И килимите.

— Ето ги.

— Какво ще ми предложите за още една стая?

— Тези зелени столове, този дъбов шкаф, масата с извити крака, зелени завеси от дамаска.

— Добре, а за спалня?

— Едно широко и красиво легло с покривка от кадифе, бродирана в розово и сребристо, сини завеси, украшения за камината, малко в готически стил, но с богата позлата.

— Тоалетка?

— С дантели малин^[1]. Вижте ги, госпожо. Скрин с нежна инкрустация, подобно шкафче, тапициран диван, столове, елегантен фенер, който е от спалнята на госпожа Дьо Помпадур, от Шоази.

— Всичко това на каква цена?

— За един месец?

— Да.

— Четиристотин ливри.

— Хайде, господин Фингре, аз не съм коя да е. Хора със знатен произход като мен не можете да смятате. Разсъдете, ако обичате, та четиристотин ливри месечно прави четири хиляди и осемстотин ливри годишно и за тази цена мога да имам напълно обзаведен дом.

Господин Фингре си почеса ухото.

— Вие ме отблъсквате от площад „Роаял“ — продължи графинята.

— От това бих изпаднал в отчаяние.

— Докажете. Съгласна съм да дам сто екю за цялата мебелировка.

Жана произнесе последните думи така авторитетно, че търговецът отново се замисли.

— Така да бъде, госпожо — рече той.

— И при едно условие, майстор Фингре.

— Какво, госпожо?

— Че всичко ще бъде доставено и подредено в апартамента, който ще ви посоча, до три часа следобед, считано от момента.

— Десет часът е, госпожо, помислете, сега бие десет часът.

— Да или не?

— Къде трябва да се отиде, госпожо?

— Улица „Сен Клод“ в Маре.

— На две крачки?

— Точно.

Търговецът на мебели отвори вратата към двора и започна да вика: „Силвен! Ландри! Реми!“ Трима от чираците притичаха много доволни, че имат претекст да прекъснат работата си и да видят красивата дама.

— Носилките, господа, количките! Реми, вие ще натоварите гарнитурата със златните пъпки. Силвен — мебелите за преддверието на количката, а вие, тъй като сте много старателен, вие ще поемете спалнята. Ако обичате, да направим сметката, госпожо.

— Ето шест двойни луидора — каза графинята — плюс един обикновен луидор, върнете ми рестото.

— Ето две екю по шест ливри, госпожо.

— Едно от които ще дам на тези господа, ако работата бъде свършена добре — отговори графинята.

И тъй като вече бе дала адреса, тя си тръгна. Един час по-късно жилището на третия етаж бе наето и не бяха минали и два часа, когато салонът, преддверието и спалнята вече се обзавеждаха.

В така промененото жилище, с изчистени прозорци и запалени камини, Жана се отдаде на тоалета си и два часа се наслаждава на удоволствието да ходи по хубав килим, да чувства топлината на тапицираните стени и да вдъхва аромата на няколко шибоя, които радостно къпеха стебла в японски вази, а цветовете си — в хладния въздух на апартамента.

Фингре не бе забравил и позлатените свещници, разположени от двете страни на огледалата, полилеите със стъклени висулки, които пречупваха светлината на восъчните свещи във всички цветове на дъгата.

Огън, цветя, свещи, ухаещи рози — Жана използва всичко за украсяване на рая, който бе предназначен за Негово високопреосвещенство.

Кокетството на Жана не свършваше дотук.

Ако огънят разкриваше интериора на тази тайнствена стая, ако уханията издаваха жената, самата тя излъчваше красота, дух и вкус, достойни за високопоставен посетител. В приготовленията си Жана вложи изтънченост, за която господин Дьо ла Мот, отсъстващият ѝ съпруг, би ѝ потърсил сметка. Жената бе достойна за апартамента и за мебелите, взети под наем от майстор Фингре.

След като леко похапна, за да запази и присъствие на духа, и елегантната си бледост, Жана потъна в голямото пасторално кресло до огъня в спалнята си.

С книга в ръка, с крак върху табуретката тя зачака, заслушана едновременно в тиктакането на часовника и в далечния шум на колите, които рядко нарушаваха спокойствието на опустелия квартал „Маре“.

Часовникът удари девет, десет, единадесет часа — никой не идваше — нито с кола, нито пеша. Единадесет часът, това впрочем бе времето на галантните прелати, които са повъзбудили любовта си към ближния на някоя вечеря в предградията и които трябва да изминат път, равен на двадесет превъртания на колелото, за да навлязат в улица „Сен Клод“, които се възхищават от себе си, че са човеколюбиви, филантропи и набожни, и то така евтино.

Във Фий дю Калвер злокобно удари полунощ.

Огънят, подклаждан с въздишки, се бе превърнал в жарава, след това — в пепел. В двете стаи цареше африканска жега.

Старата прислужница, която се бе приготвила, сумтеше, съжелявайки за бонето си с претенциозни връзки, чиито възли се поклащаха, когато задрямваше пред свещта в преддверието, в опасна близост до пламъка и разтопения восък.

В дванадесет и половина през нощта Жана, разгневена, стана от фотьойла си, който повече от сто пъти бе напускала тази вечер, за да разтваря прозореца и да потапя поглед в дълбочината на улицата.

Кварталът бе спокоен като преди сътворението на света.

Тя накара прислужницата да я съблече, отказа да вечеря и освободи старицата, чиито въпроси започнаха да я отегчават. И сама сред своите копринени тапети, под красивите завеси в чудесното си легло тя не спа по-добре, отколкото предишната нощ, защото тогава безгрижието ѝ бе по-радостно и тя бе изпълнена с надежда.

Въпреки това след дълго обръщане, мятане и безсилие пред злата участ Жана намери извинение за кардинала.

Първо, това, че беше кардинал, висш свещеник, че имаше хиляди неотложни ангажименти и следователно по-важни от някакво посещение на улица „Сен Клод“.

И после друго — много утешително за Жана извинение: той не познава незначителната графиня Дьо Валоа. О, нямаше да се успокои,

ако господин Дьо Роан беше пропуснал да удържи на думата си след първото посещение.

Тази причина, която Жана измисли за самата себе си, се нуждаеше от доказателство, за да е по-достоверна.

Жана не я сдържаше, тя скочи от леглото, съвсем бяла в пенъора си, и запали свещите на нощната лампа; дълго се гледа в огледалото. След като не откри нищо обезпокояващо, тя се усмихна, духна свещите и си легна отново. Извинението беше добро.

---

[1] Вид дантела, изработвана в град Малин — бел.прев. ↑

17.

КАРДИНАЛ ДЪО РОАН

На следващия ден Жана, без да се отчайва, отново започна да оправя апартамента и личния си тоалет.

Огледалото ѝ бе съобщило, че господин Дъо Роан би дошъл, колкото и малко да бе чул да се говори за нея.

Впрочем удари седем часът и огънят в салона буйно гореше, когато една карета изтрополя по наклона на улица „Сен Клод“.

Жана все още не бе имала време да погледне през прозореца и да се успокои.

От каретата слезе мъж, загърнат в голям редингот, после вратата се затвори след него и каретата отиде в малка съседна улица, за да чака връщането на господаря.

Веднага след това прокътят звънецът и сърцето на госпожа Дъо ла Мот се разтуптя така силно, че можеше да се чуе. Но засрамена, че се е отдала на безразсъдно вълнение дотолкова, доколкото ѝ беше възможно, тя изкомандва „млъкни“ на това сърце, постла масата с бродирана покривка, постави и нова мелодия на клавесина и един вестник в ъгъла на камината.

След няколко секунди Клотилд събщи на госпожа графинята:

— Лицето, което е писало онзи ден.

— Нека влезе — каза Жана.

Лека стъпка, скърцащи обувки, красив мъж, облечен в кадифе и коприна, държащ главата си изправена и изглеждащ десет лакътя^[1] висок в този малък апартамент, ето това видя Жана, ставайки, за да го приеме.

Бе неприятно засегната от инкогнитото, пазено от особата.

Решавайки да вземе предимството като жена, която е размислила, запита с реверанс на покровителка, а не на покровителствана:

— С кого имам честта да разговарям?

Принцът погледна вратата на салона, зад която изчезна старицата.

— Аз съм кардинал Дьо Роан — каза той.

Като чу това, госпожа Дьо ла Мот се престори, че се изчервява и смущава от скромност, и отговори с реверанс, какъвто се прави пред крале.

После приближи един фотьойл и се настани в него, вместо да седне на стол, както изискваше етикетът. Кардиналът, като видя, че може да се държи, както му е удобно, постави шапката си върху масата и застана очи в очи с Жана, която също го гледаше втренчено.

— Значи е вярно, госпожице? — каза той.

— Госпожа — прекъсна го Жана.

— Пардон... забравих... Значи е вярно, госпожо?

— Съпругът ми се казва граф Дьо ла Мот, Ваше високопреосвещенство.

— Точно така, точно така, охрана на краля или на кралицата?

— Да, Ваше високопреосвещенство.

— А вие, госпожо, вие по баща сте Валoa?

— Да, Валoa, Ваше високопреосвещенство.

— Голямо име! — каза кардиналът, кръстосвайки крак върху крак. — Рядко срещано, залязло.

Жана почувства съмнението на кардинала.

— Залязло? Не, Ваше високопреосвещенство, след като аз го нося и след като имам брат — барон Дьо Валoa — каза тя.

— Признат?

— Той няма нужда да бъде признаван, Ваше високопреосвещенство, брат ми може да бъде богат или беден, но не ще бъде по-малко от това, което е по рождение — барон Дьо Валoa!

— Госпожо, разкажете ми малко за това предаване на името, моля ви. Интересувате ме, обичам хералдиката.

Жана разказа просто, небрежно това, което читателят вече знае. Кардиналът слушаше и се оглеждаше. Не се стараяше да прикрива впечатленията си. Каква полза? Не вярваше нито в заслугата, нито в знатния произход на Жана, той я виждаше красива, бедна; гледаше. Това беше достатъчно.

Жана, която забелязваше всичко, отгатна лошото разположение на бъдещия си покровител.

— Така, значи вие наистина сте били нещастна — каза нехайно господин Дьо Роан.

— Аз не се оплаквам, Ваше високопреосвещенство.

— Всъщност много бяха преувеличили затрудненията ви.

Той се огледа.

— Това жилище — и удобно, и приятно обзаведено...

— Като за леконравна кокетка несъмнено — възрази сурово Жана с желание да предизвика реакция. — Да, Ваше високопреосвещенство.

Кардиналът се раздвижи.

— Какво? — учуди се той. — Вие наричате тази мебелировка обзавеждане на кокетка?

— Не вярвам, Ваше високопреосвещенство, че бихте могли да го наречете обзавеждане на принцеса.

— И вие сте принцеса — каза той с онази едва забележима ирония, която единствено много изисканите умове или хората от най-знатен произход имат дарбата да използват в езика си, без да стават груби.

— Родена съм Валоа, Ваше високопреосвещенство, така както вие сте роден Роан. Това е всичко, което знам — каза тя.

И тези думи бяха изречени с такова смирено достойнство, което се бунтуваше под бремето на нещастията, достойнство на жена, която се чувства неocenена, те бяха едновременно толкова съзвучни и достойни, че принцът не можеше да бъде засегнат, но човекът в него бе трогнат.

— Госпожо, забравих, че първите ми думи трябваше да бъдат едно извинение. Вчера ви бях писал, че ще дойда тук, но бях ангажиран във Версай за един прием в чест на господин Дьо Сюфрен. Трябваше да отложам удоволствието да ви видя.

— Ваше високопреосвещенство ми оказва прекалено голяма чест, като се е сетил за мен днес, и господин Дьо ла Мот, съпругът ми, ще съжалява още повече в изгнанието, където го задържа нищетата ни, тъй като то го лишава от удоволствието на едно толкова височайше посещение.

Думата съпруг привлече вниманието на кардинала.

— Вие живеете сама, госпожо? — запита той.

— Съвсем сама, Ваше високопреосвещенство.

— Това е благородно от страна на една млада и красива жена.

— Това е естествено, монсеньор, за една жена, попаднала в общество, съвсем различно от това, от което нищетата ѝ я отдалечава.

Кардиналът мълчеше.

— Изглежда — подхвана той, — генеалозите не отричат произхода ви?

— Каква полза от това? — каза презрително Жана, отмятайки с очарователен жест малките напудрени къдрици от слепоочията си.

Кардиналът притегли фотьойла си, сякаш за да приближи към огъня краката си, и каза:

— Госпожо, бих желал да зная с какво бих могъл да ви бъда полезен.

— С нищо, Ваше високопреосвещенство.

— Как така с нищо?

— Ваше превъзходителство бездруго ми оказва такава чест.

— Да говорим по-откровено.

— Не бих могла да бъда по-откровена, отколкото съм, монсеньор.

— Току-що се оплаквахте — каза кардиналът, оглеждайки се, сякаш за да припомни на Жана това, което бе казала за мебелите на кокетките.

— Разбира се, да, оплаках се.

— Тогава, госпожо?

— Монсеньор, виждам, че Ваше превъзходителство иска да ми направи подаяние, нали?

— Е, госпожо...

— Точно така. Подаяния получавах, но повече няма да приема.

— Какво ще рече това?

— Ваше високопреосвещенство, от известно време съм достатъчно унижавана, невъзможно ми е повече да се съпротивлявам.

— Госпожо, вие злоупотребявате с думите. Нещастieto не опозорява...

— Дори с името, което нося! Хайде де, вие бихте ли просили, вие, господин Дьо Роан?

— Не говоря за себе си — каза кардиналът с недоумение, смесено с високомерие.

— Ваше високопреосвещенство, знам само два начина за търсене на милосърдие — в карета или пред дверите на църквата, със злато и

кадифе, или в дрипи. Преди малко аз вече не очаквах да бъда почетена с посещението ви, мислех се забравена.

— Аха! Все пак вие сте знаели, че именно аз съм ви писал? — каза кардиналът.

— Нали видях вашия герб върху печата на писмото, което ми направихте честта да ми напишете.

— Същевременно се престорихте, че съвсем не ме познавате?

— Защото вие не ми направихте честта да се представите.

— Прочее тази гордост ми харесва — каза оживен кардиналът, благосклонно наблюдавайки въодушевените очи и надменния израз на лицето на Жана.

— Казах впрочем — продължи тя, — че преди да ви видя, бях решила да захвърля окаяното наметало, което забулва мизерията ми, прикрива голотата на името ми, и да тръгна в дрипи като всяка просеща християнка да изпросвам хляба си не от високомерието, а от милосърдието на минувачите.

— Надявам се, че не сте изчерпали средствата си, госпожо?

Жана не отговори.

— Нямате ли някаква земя, пък била тя и ипотекирана, семейни бижута, това например?

Той сочеше една кутийка, с която си играеха белите и нежни пръсти на младата жена.

— Това тук? — възкликна тя.

— Оригинална кутийка, уверявам ви. Ще позволите ли?

Той я взе.

— Ах! Портрет!

Направи веднага жест, изразяващ изненада.

— Вие познавате ли особата на този портрет? — запита Жана.

— Това е Мария-Терезия.

— Мария-Терезия?

— Да. Императрицата на Австрия.

— Наистина! — възкликна Жана. — Сигурен ли сте, Ваше високопреосвещенство?

Кардиналът започна по-задълбочено да разглежда кутията.

— Откъде разполагате с това? — попита той.

— Ами от една дама, която идва онзи ден.

— При вас?

И кардиналът загледа кутийката с още по-голям интерес.

— Сбърках, монсеньор, дамите бяха две — продължи графинята.

— И едната от тези дами ви даде тази кутийка? — запита той недоверчиво.

— Тя не ми я даде, не.

— Как тогава е във вашите ръце?

— Тя я забрави при мен.

Кардиналът се замисли, така се замисли, че с това заинтригува графиня Дьо Валоа, и тя реши, че трябва да внимава. После кардиналът вдигна глава и като гледаше внимателно графинята, попита:

— И как се казваше тази дама? Ще ме извините, нали, задето ви отправям този въпрос, самият аз съм много смутен в ролята на съдия.

— Наистина, Ваше високопреосвещенство, въпросът е странен — каза госпожа Дьо ла Мот.

— Недискретен — може би, но странен...

— Повтарям: странен. Ако познавах дамата, която остави тук тази кутийка...

— Тогава?

— Тогава щях вече да съм ѝ я изпратила. Сигурно тя държи на нея и аз не бих искала да заплати за визитата си с четиридесет и осем часа безпокойство.

— Следователно вие не я познавате...

— Не, знам само, че е милосърдна дама от благотворителна къща...

— От Париж?

— От Версай...

— От Версай... Главната дама на благотворителна къща?

— Монсеньор, аз приемам жени, които не унижават една бедна жена, като ѝ носят помощи, а тази дама, на която благодетелни хора бяха пояснили положението ми, посещавайки ме, остави сто луидора на камината ми.

— Сто луидора! — изненада се кардиналът, после разбра, че можеше да засегне самочуствието на Жана.

Наистина Жана трепна.

— Извинете, госпожо — добави той, — не се учудвам, че са ви дали тази сума. Напротив, вие напълно заслужавате загрижеността на

милосърдните хора и произходът ви ги задължава да ви бъдат полезни. Само титлата „благородна дама“ ме учудва, те правят обикновено по-малки дарения. Бихте ли могли да ми опишете тази дама, графиньо?

— Трудно, Ваше високопреосвещенство — каза Жана, за да изостри любопитството на събеседника си.

— Как така трудно? След като е идвала тук...

— Разбира се. Но тази дама, която вероятно не желаше да бъде позната, криеше лицето си под една широкопола шапка, освен това бе загърната в кожи. Впрочем...

Графинята изглеждаше така, сякаш се мъчи да си спомни нещо.

— Впрочем? — повтори кардиналът.

— Мисля, че видях... Не твърдя, монсеньор.

— Какво мислите, че сте видели?

— Сини очи.

— А устата?

— Малка, но въпреки това устните плътни, особено долната.

— Висока или средна на ръст?

— Среден ръст.

— Ръцете?

— Съвършени.

— Шията?

— Дълга и тънка.

— Лицето?

— Строго и благородно.

— Акцентът?

— Леко затруднен. Но вие може би познавате тази дама, Ваше високопреосвещенство?

— Как да я позная, госпожо графиньо? — попита живо прелатът.

— Ами по начина, по който ме разпитвате, монсеньор, или дори само по симпатиите, които всички творци на добри дела изпитват едни към други.

— Не, госпожо, не. Не я познавам.

— При все това, Ваше високопреосвещенство, ако имате някои съмнения...

— Но по какъв повод?

— Предизвикани от този портрет например?

— Ах! — възкликна оживен кардиналът, който се боеше, че е позволил на дамата твърде много да се усъмни. — Да, именно, този портрет...

— Да, портретът...

— Впрочем този портрет все ми се струва, че е...

— На императрица Мария-Терезия, нали?

— Да, мисля, че да.

— Значи, мислите, че...

— Мисля, че сте били посетена от някоя дама, говореща немски, от тези например, които основаха благотворителна къща.

— Във Версай?

— Да, госпожо, във Версай.

И кардиналът замълча. Ясно беше, че още се съмняваше и че наличието на тази кутия в дома на графинята бе възвърнало всичките му съмнения.

Обаче това, което Жана не забелязваше и което напразно се стремеше да си разясни, беше тайното му намерение, намерение, очевидно неблагоприятно за нея и което не водеше доникъде освен до подозрението, че му поставя клопка.

Действително можеше да се разбере интересът, който кардиналът проявяваше по адрес на кралицата, това беше дворцовата мълва, която съвсем не можеше да остане дори полутайна, и ние отбелязахме грижите, които някои неприятели полагаха, за да поддържат омразата между кралицата и главния ѝ изповедник.

Този портрет на Мария-Терезия, тази кутийка, с която тя обикновено си служеше и която кардиналът, самият той, бе видял поне сто пъти в ръцете ѝ, по какъв начин бе попаднала в ръцете на Жана просякинята? Кралицата наистина ли бе идвала тук, в това бедно жилище? Ако беше идвала, беше ли останала неизвестна за Жана? Дали поради някакви подбуди тя скриваше почитта, която ѝ бе оказана?

Прелатът се колебаеше. Той се колебаеше още в навечерието на срещата. Името Дьо Валоа го бе карало да бъде нащрек и ето че вече не ставаше дума за една бедна жена, а за една принцеса, подпомогната от кралицата, която бе донесла лично благодеянията си. Мария-Антоанета! Беше ли тя в такава степен милосърдна?

Докато кардиналът все така се колебаеше, Жана, която не го изпускаше от погледа си и от чието внимание не се изплъзваше никое от вълненията му, се измъчваше. Съмнението на този, когото някой иска да убеди в чистата истина, действително е мъчение за хората със съзнание, обременено от задна мисъл.

Мълчанието смущаваше и двамата, кардиналът го наруши пръв.

— А дамата, която придружаваше вашата благодетелка, запомнихте ли я? Можете ли да ми кажете как изглеждаше?

— А, нея добре я видях — рече графинята, — тя е висока и красива, има решителен израз на лицето, великолепен тен, богат външен вид.

— А другата дама не я ли назова?

— Да, веднъж, но с личното ѝ име.

— И как се казва?

— Андре.

— Андре! — възкликна кардиналът. И потрепери.

Това вълнение не убягна от вниманието на графиня Дьо ла Мот.

Сега кардиналът знаеше за какво да се хване, тъй като името Андре премахна всичките му съмнения. Наистина знаеше се, че по-предишния ден кралицата беше идвала в Париж с госпожица Дьо Таверне. Някаква история за закъсняване, за затваряне на вратите, за семеен скандал между краля и кралицата пробяга през Версай. Кардиналът си отдъхна.

На улица „Сен Клод“ нямаше нито капан, нито заговор, госпожа Дьо ла Мот му се видя красива и чиста като ангел на невинността. При все това той трябваше да се постарее да получи още едно, последно доказателство. Прелатът беше дипломат.

— Графиньо, едно нещо ме учудва, ще призная — рече той.

— Кое, Ваше високопреосвещенство?

— Това, че с вашето име и с вашите титли не сте се обърнали към краля.

— Но, монсеньор, аз му изпратих двадесет прошения, двадесет молби до Негово величество.

— И без резултат?

— Без резултат.

— Но в отсъствие на краля всички принцове на кралския дом щяха да приемат исканията ви. Господин херцог Д'Орлеан например е

милосърден и освен това той често обича да прави това, което не прави кралят.

— Настоячиво призовавах Негово височество херцог Д'Орлеан — напразно, монсеньор.

— Напразно? Това ме учудва!

— Какво искате, когато човек не е богат и няма препоръки, всяко писмено прошение потъва в преддверията на принцовете.

— Освен това там е и принц Д'Артоа. Понякога лекомислените хора извършват по-добри деяния от милосърдните.

— И с господин граф Д'Артоа се получи същото, както с Негово височество херцог Д'Орлеан, както и с Негово величество краля на Франция.

— Но в последна сметка съществуват и госпожите — лелите на краля. Ах, те, графиньо, ако не се лъжа, са ви дали благоприятен отговор.

— Не, монсеньор.

— О, не бих могъл да повярвам, че госпожа Елизабет, сестрата на краля, е останала безчувствена.

— Вярно, Ваше високопреосвещенство. Нейно кралско височество, помолена от мен, бе обещава да ме приеме, но наистина не знам как се получи така, че след като прие съпруга ми, въпреки настоятелните ми молби тя не пожела да ме удостои с благоволението си да ми даде някакъв отговор.

— Това наистина е странно! — каза кардиналт.

После изведнъж, сякаш точно в този момент, го осени мисъл, той каза:

— Но, Боже мой! Ние забравяме...

— Какво?

— Ами лицето, към което е трябвало да се обърнете най-напред.

— И към кого е трябвало да се обърна?

— Към разточителната благодетелка, към тази, която никога не е отказала достойна помощ, към кралицата.

— Никога — отговори Жана с неподправена наивност.

— Как, вие не сте отправили молба до кралицата?

— Никога.

— Не сте се опитали да бъдете приета от Нейно величество?

— Опитах, но не успях.

— Трябвало е най-малкото да се постараете да застанете на пътя й, за да ви забележат, да ги предизвикате да ви извикат в двореца. Това е също начин за постигане на целта.

— Никога не съм се възползвала от него.

— Наистина, госпожо, вие ми казвате невероятни неща.

— Не, само два пъти съм била във Версай и там съм видяла само двама души: господин докторът Луи, който се бе грижил за нещастния ми баща в главната болница на Париж „Отел Дийо“, и господин барон Дьо Таверне, на когото бях препоръчана.

— Какво ви каза господин Дьо Таверне? Той беше напълно в състояние да ви открие пътя към кралицата.

— Че съм била много невнимателна.

— Как така?

— Да искам от краля благоволение му да признае правото ми на родство, естествено, щяло да разсърди Негово величество, тъй като бедните роднини никога не са желани.

— Това наистина е баронът — егоист и брутален — каза принцът.

После, замисляйки се за тази визита на Андре при графинята, си каза: „Странно, бащата отклонява молителката, а кралицата отвежда дъщеря му при нея. Наистина, нещо ще изскочи от това противоречие.“

— Честна дума на благородник! — продължи вече на глас той. — Удивен съм да чуя за една тъжителка, за една жена от най-висш благороднически ранг, че никога не е виждала нито краля, нито кралицата.

— Освен нарисувани! — каза Жана, усмихвайки се.

— Тогава, ако трябва, аз самият ще ви отведа във Версай и ще накарам да ви отворят вратите — възкликна кардиналът, този път убеден в неведението и искреността на графинята.

— Ах, Ваше високопреосвещенство, колко сте добър! — извика графинята в изблик на радост.

Кардиналът приближи към нея.

— Но е възможно много скоро всички да започнат да се интересуват от вас...

— Мисля, че ме ласкаете, Ваше високопреосвещенство.

Тя го загледа втренчено.

Действително тази внезапна промяна изненада графинята, към която само десет минути преди това кардиналът се отнасяше пренебрежително, съвсем като принц.

Погледът на Жана, отправен като стрела от лък, жегна кардинала дали в сърцето, дали чувствеността му? Той таеше огъня на амбицията или огъня на желанието — но това беше огън.

Господин Дьо Роан, който разбираше от жени, трябваше да признае пред себе си, че не бе виждал отдавна толкова съблазнителна жена.

„Бога ми! — каза си той с онази вечна задна мисъл на придворните, възпитавани за дипломацията. — Ах, Бога ми! Би било изключително или прекалено щастлив случай да срещна изведнъж почтена жена с лукава външност, която и в нищетата си е най-властна покровителка.“

— Ваше високопреосвещенство — прекъсна го прелъстителката, — понякога така мълчите, че ме безпокоите. Извинете ме, че ви го казвам.

— В какъв смисъл, графиньо? — попита кардиналът.

— Ами в такъв, Ваше високопреосвещенство, че мъж като вас винаги е любезен с два типа жени.

— О, Господи! Какво ли ще ми кажете, графиньо? Честна дума, плашите ме.

Той взе ръката ѝ.

— Да, повтарям, с два типа жени — каза графинята.

— Хайде, кажете кои?

— Жени, които са прекалено много обичани, или жени, които не са достатъчно уважавани.

— Графиньо, графиньо, карате ме да се изчервявам. Аз самият не бях ли достатъчно любезен с вас?

— Действително, Ваше високопреосвещенство, така е, защото не можете да ме обичате прекалено много, а аз съвсем не съм ви дала даже малко основание за неприязън, поне засега.

Кардиналът взе ръката на Жана.

— О, графиньо, вие наистина ми говорите така, като че ми се сърдите.

— Не, монсеньор, защото все още не сте заслужили гнева ми.

— И никога няма да го заслужа, госпожо, след днешния ден, когато имах удоволствието да ви видя и опозная.

„Ай, огледалце мое, огледалце мое!“ — помисли си Жана.

— И от днес нататък вниманието ми няма да ви изостави повече — продължи кардиналът.

— Ах! Хайде, Ваше високопреосвещенство, достатъчно — каза графинята, която не бе изтеглила ръката си от ръцете на кардинала.

— Какво искате да кажете?

— Не ми говорете за покровителството си.

— Тази дума не се харесва Богу и тя смуцава повече мен, отколкото вас.

— Да приемем тогава нещо, което безкрайно ще ме поласкае...

— Щом като е така, госпожо, да го приемем това нещо.

— Да приемем, Ваше високопреосвещенство, че вие сте направили посещение на вежливост на госпожа Дьо ла Мот Валоа. Нищо повече.

— Но и нищо по-малко тогава — отговори галантният кардинал.

И поднасяйки ръката на Жана към устните си, остави върху пръстите ѝ една продължителна целувка. Графинята отдръпна ръката си.

— Ей, внимателно — каза кардиналът изискано и със сериозна възискателност.

Жана върна ръката си, върху която този път прелатът постави една съвсем почтителна целувка.

— Ах, така е много добре, Ваше високопреосвещенство.

Кардиналът се поклони.

— Да знам, че ще притежавам частица, колкото и малка да е тя, в така възвишения и така загрижен дух на мъж като вас, ето това е нещото, с което ще се утешавам в течение на една година, кълна ви се.

— Една година! Това е много малко... Да се надяваме на повече, графиньо.

— Е, добре, не казвам не, господин кардинал — отговори тя, усмихвайки се.

„Господин кардинал“ беше фамилиарност, с която за втори път се провини госпожа Дьо ла Мот. Прелатът, раздражителен в гордостта си, можеше да се учуди от това, но нещата бяха стигнали дотам, че той не само не се изненада, но дори бе доволен, прие го като благоволение.

— Аха! Доверие значи — възкликна той. — Толкова по-добре, толкова по-добре.

— Имам ви доверие, да, Ваше височество, защото чувствам във ваше високопреосвещенство...

— Но вие току-що казахте „господине“, графиньо.

— Трябва да ми простите, Ваше високопреосвещенство, аз не съм запозната с порядките на двореца. Казах впрочем, че ви имам доверие, защото вие сте способен да разберете душа като моята — авантюристична, храбра и със съвсем чисто сърце. Въпреки теглилата на бедността, въпреки изпитанията, на които ме подложиха низките ми неприятели, Ваше високопреосвещенство ще прозре в мен, което ще рече в приказките ми това, което е достойно за него. Ваше високопреосвещенство ще съумее да бъде снизходителен към останалото.

— И тъй, ето че сме приятели, госпожо. Това е подписано, скрепено с клетва, нали?

— Много желая да е така.

Кардиналът стана и се приближи към госпожа Дьо ла Мот, но ръцете му бяха по-широко разтворени, отколкото за обикновена клетва... Лека и подвижна, графинята се изплъзна от обръча.

— Приятелство за трима! — каза тя с неподражаемо шеговит и невинен тон.

— Защо пък приятелство за трима? — запита кардиналът.

— Без съмнение; нима забравихте, че на света има един нещастен полицай, един изгнаник на име граф Дьо ла Мот?

— О, госпожо, каква памет имате!

— Да, но след като вие премълчавате, трябваше аз да ви напомня за него.

— Ами той винаги ще напомня достатъчно за себе си. Съпрузите никога не се забравят, повярвайте ми.

— А ако той заговори за себе си?

— Тогава ще се заговори за вас, ще се заговори за нас.

— Как така?

— Ще се говори например, че господин граф Дьо ла Мот е счел за добре или че е счел за лошо това, че господин кардиналът Дьо Роан посещава три, четири или пет пъти седмично госпожа Дьо ла Мот на улица „Сен Клод“.

— Ах, но вие толкова ли ще ми предложите, господин кардинал! Три, четири или пет пъти седмично?

— Но тогава къде е приятелството, графиньо? Казах пет пъти — излъгах се. Трябваше да се каже шест или седем пъти, без да се броят високосните.

Жана се разсмя. Кардиналът забеляза, че за пръв път тя прие радушно шегите му, и бе поласкан от това.

— Ще попречите ли да не се говори за нас? — каза Жана. — Добре знаете, че това е невъзможно.

— Да — каза той.

— И как?

— Охо, много просто, с право или не, хората в Париж ме познават.

— Ах, сигурно основателно, монсеньор.

— Но вас имат лошия шанс да не ви познават. Ако излизате вие, вместо да заставяте мен да идвам?

— Аз, във вашия дом? Ах, Ваше високопреосвещенство!

— Вие ще ходите при един министър.

— И един министър не е мъж, така ли, Ваше високопреосвещенство?

— Очарователна сте! Впрочем не става дума за моя палат, имам къща.

— Нека да наричаме нещата точно: една малка къщичка може би?

— Не, една къща за вас.

— Ах, къща за мен! — възкликна графинята. — И къде е тя? Но аз не зная тази къща!

Кардиналът, който отново беше седнал, стана.

— Утре в десет часа сутринта ще получите адреса.

Графинята се изчерви, кардиналът любезно взе ръката ѝ. И този път целувката беше почтителна, нежна и пламенна едновременно. И двамата се поздравиха с известна бодра церемониалност, която предвещаваще бъдеща интимност.

— Светнете на Негово високопреосвещенство — извика графинята на камериерката.

Старицата се появи и светна. Прелатът излезе.

„Ето че е направена една голяма крачка към светския живот, струва ми се“ — помисли си Жана.

„Хайде, хайде, направих двойна сделка. Тази жена е много остроумна и ще съумее да спечели кралицата така, както спечели мен“ — каза си кардиналът.

---

[1] Лакът — стара линейна мярка = 50 см — бел.прев. ↑

18.

МЕСМЕР И СЕН МАРТЕН

Дойде времето, когато безгрижният Париж разполагаше с прекалено много свободно време и се вълнуваше от проблемите, които в наши дни са монопол на богатите, наричани безполезни, и на учените, наричани мързеливи.

През 1784 година — времето, до което стигнахме — модният въпрос, който се носеше над всички „витаещи във въздуха“, който се спираше над всички малко по-издигнати глави, бе месмеризмът — загадъчно учение, зле дефинирано от създателите си, които, нечувстващи необходимостта да популяризират едно откритие още при раждането му, го оставиха да вземе името на човек, сиреч аристократично название, вместо да му дадат едно от онези научни названия, взети от гръцкия език, с помощта на които скромната стеснителност на съвременните учени популяризира всеки научен принцип.

Доктор Месмер беше в Париж, както вече научихме от Мария-Антоанета, която поиска разрешение от краля да го посети. Нека ни бъде позволено да кажем няколко думи за доктор Месмер.

От Германия, страната на мрачните мечти, към 1777 година той бе донесъл едно учение, препълнено със смут и мълнии. При блясъка на тези мълнии ученият виждаше само облаците, които образуваха мрачна дъга над главата му; обикновеният човек виждаше само светкавиците.

Месмер започна кариерата си в Германия с една теза за влиянието на планетите. Той се бе постарал да докаже, че небесните тела по силата на взаимното си притегляне въздействат върху живите същества, и по-специално върху нервната им система посредством един фин флуид, който изпълва цялата Вселена. Но тази първа теория беше много абстрактна. За да я разбере, човек трябваше да бъде вещ, да познава учението на Галилей и Нютон. Това беше смесица от астрономия и астрологически измислици, които не бихме казали, че не

можеха да се популяризират, но не можеха да се аристократизират, защото за това беше необходимо съсловието на благородниците да се превърне в общество на учени. Месмер следователно изостави тази първа теза, за да се хвърли в системата на магнетизма.

И така, Месмер прибави към първата си теза и действието на магнитите и се постара да види какво може да спечели от това обвързване. За свое нещастие, пристигайки във Виена, Месмер завари там съперник. Този съперник, на име Хал, предяви претенции, че Месмер е присвоил неговите методи на действие. Виждайки това, Месмер като човек с въображение, какъвто действително беше, заяви, че се отказва от магнитите като безполезни и че повече няма да лекува с минерални магнити, а ще използва органичния магнетизъм.

Тази дума, провъзгласена за нова, при все това не означаваше ново откритие; магнетизмът, познат на хората от древни времена, използван при посвещаването на египтяните в тайнствата и в гръцкото питийство^[1], се бяха съхранили през средните векове като традиция, а остатъци от тези учения формираха магьосниците от XIII, XIV и XV век. Мнозина от тях, дори обхванати от пламъците на кладите, бяха изповядвали странната религия.

Юрбен Грандие не бе нищо друго освен хипнотизатор.

Месмер бе чул да разказват чудеса за това учение.

Жозеф Балзамо, героят на една от нашите книги, бе оставил следа от преминаването си през Германия и преди всичко в Страсбург. Месмер издири това учение, разпиляно и непостоянно като онези блуждаещи огънове, които пробягват нощем над блатата, и изгради завършена теория, неизменна система, която нарече месмеризъм.

Месмер стигна дотам, че обяви учението си в Академията на науките в Париж, в Кралското дружество в Лондон и в Берлинската академия — първите две не му отговориха, а третата каза, че е луд.

Месмер си бе спомнил за онзи гръцки философ, който отричал движението, което противникът му оборил, ходейки. Той пристигна във Франция, взе от ръцете на доктор Сторк и от очния лекар Вензел седемнадесетгодишна девойка, засегната от заболяване на черния дроб и атрофия на очния нерв, и след лечение, проведено в течение на три месеца, болната бе излекувана, бе прогледнала. Този случай убеди много хора, сред които и един лекар на име Деслон, който от противник на Месмер стана негов апостол.

От този момент престижът на Месмер нарасна: академията се обяви против новатора, дворецът се обяви за него. Министерството започна преговори с цел да покани Месмер да обогати човешкия род, като публикува доктрината си. Докторът получи признание. Започнаха да се пазарят, господин Дьо Бретьой му предложи от името на краля пожизнена рента от двадесет хиляди ливри и заплата в размер на десет хиляди ливри, за да подготви трима души, определени от правителството за практикуването на неговите методи. Но Месмер, възмутен от кралското скъперничество, отхвърли предложението и замина за минералните води на Спа заедно с няколко от болните си.

Неочаквана катастрофа застрашаваше Месмер. Деслон, неговият ученик, Деслон, притежателят на знаменитата тайна, която Месмер бе отказал да продаде за тридесет хиляди ливри годишно, той, Деслон, в дома си бе започнал публично лечение по Месмеровия метод.

Месмер, като научи тази тъжна новина, вдигна голям шум, че е ограбен, че е измамен. Тогава на един от болните му, господин Дьо Бергас, му хрумна щастливата идея да постави практикуването на учението на знаменития професор на командитна основа^[2], бе създаден комитет от сто души с капитал триста и четиридесет хиляди ливри, при условие че той ще разкрие на акционерите доктрината си. Месмер обеща да направи това разкритие, взе парите и се завърна в Париж.

Моментът бе благоприятен. Съществуват мигове в историята на народите, които се отнасят до епохите на промени, когато цялата нация се изправя като пред неизвестно препятствие, колебае се и усеща ръба на пропастта, до която е стигнала, но сякаш все още не я вижда.

Франция се намираще именно в един от тези моменти. Наглед беше едно спокойно общество, чийто дух се вълнуваше, в известен смисъл хората сякаш бяха затъпели от изкуствено щастие, чийто край прозираха смътно така, както, идвайки в края на една гора, човек открива равнината между дърветата. Това спокойствие, в което нямаше нищо постоянно, нищо реално, изморяваше — хората търсеха навсякъде емоции и новости и каквито и да бяха, биваха приемани добре. Бяха станали много леконравни, за да се занимават както някога със сериозните проблеми на управлението и на молинизма^[3]. Спореха за музиката, застъпваха се за Глук и Пушкин, пристрастяваха се към енциклопедията, вдъхновяваха се от мемоарите на Бомарше.

Появата на новата опера ангажираше повече мисълта, отколкото мирният договор с Англия и признаването на републиката на Съединените щати в Америка. Накрая това беше една от онези епохи, когато съзнанието се насочваше към истината на философите, стигащо до разочарование, когато хората се изморяваха от прозрачността на реалността. То имаше възможност да вникне до дълбините на нещата и правейки стъпка напред, се стараше да прекрачи границите на реалния свят и да навлезе в света на мечтите и въображението.

Наистина, ако е доказано, че много ясните, дълбоко прозрени истини са единствените, които се популяризират бързо, също така безспорно е, че мистериите са много силна атракция за всички народи.

Френският народ бе неудържимо привлечен от мистерията на Месмеровия флуид, който според последователите му трябваше да възстановява здравето на болните, да дарява ум на лудите и безумие на мъдрите.

Навсякъде се вълнуваха от Месмер. Като се започне от кралското семейство, неспокойно и изолирано на трона си, и се стигне до семейството на плебея, изгладняло в кочината си, навсякъде.

Волтер беше умрял и във Франция вече нямаше и единствен изблик на смях с изключение на смяха на Бомарше, смях още по-горчив от този на майстора. Русо бе умрял, Франция повече нямаше религиозен философ. Русо много искаше да подкрепи Бога, но откакто Русо го нямаше, никой не смееше да рискува от страх да не бъде смазан под тежестта му. Някога войната бе сериозно занимание за французите. Кралете поддържаха за своя сметка националната доблест, а сега самата френска война беше американска война и още нещо, кралят нямаше нищо общо с нея. Наистина, там не се ли биеха за онова неизвестно нещо, което американците наричаха независимост, дума, която французите превеждаха абстрактно — свобода?

Все пак тази отдалечена война не просто на един друг народ, а на друг свят, току-що бе свършила.

Като се вземе предвид всичко, не бе ли за предпочитане човек да се занимава с Месмер, този германски лекар, който за втори път от шест години насам вълнуваше Франция повече, отколкото лорд Кромуел или господин Вашингтон, които бяха толкова далече, че вероятно никога нямаше да видят нито единия, нито другия.

А пък Месмер беше там, можеше да се види, да се пипне и да бъдеш докоснат от него, а това беше върховното желание на три четвърти от парижани.

Така че този човек, който при пристигането си в Париж не бе подкрепен от никого, дори от кралицата, негова сънародничка, която същевременно на драго сърце подкрепяше хората от своята страна, този човек без доктор Деслон, който впоследствие го бе предал, остана в неизвестност. Но този човек истински властваше над общественото мнение, като оставаше далеч зад себе си краля, за когото никога не се говореше, господин Дьо Лафайет, за когото все още не се говореше, и господин Некер, за когото вече не се говореше.

Сякаш този век се бе постарал да даде на всеки ум според способностите му, на всяко сърце според чувствата му, на всяко тяло според потребностите му. Срещу Месмер материалиста се изправи Сен Мартен, човекът на спиритуализма, чиято доктрина беше създадена, за да утеши всички души, които позитивизмът на германския доктор оскърбяваше.

Да си представим атеиста с вяра, по-смирена от самата набожност, да си представим един републиканец, преизпълнен с любезност и внимание към краля; един благородник от привилегированите съсловия, сърдечен, нежен, влюбен в народа; да си представим тройната атака на този човек, надарен с най-логичното, най-завладяващото красноречие против култовете на земята, които той наричаше безчувствени само защото са божествени.

Да си представим накрая Епикур^[4], напудрен до побеляване, в бродирани дрехи, с жакет, обшит с пайети, със сатенени кюлоти, с копринени чорапи и с червени токове. Епикур, който не се задоволява само да събори божествата, в които не вярва, но да разтърси правителствата, които третира като култове, защото те никога не съвпадат и почти винаги водят до нещастие човечеството, действащо против закона на обществото, Епикур който заклеява с единствените думи: наказва еднакво различни грешки, наказва последствието, без да преценява причините.

Представете си сега, че този съблазнител, който се нарича неизвестен философ, обединява, за да сплоти хората с различни идеи в един кръжок, всичко, което въображението може да прибави към очарованието на обещанията за нравствен рай, и че вместо да каже

„хората са равни“, което е абсурд, той открива следната формулировка, която изглежда като изтървана от изричащата я уста: „Всички умни същества са крале!“

И после, давате ли си сметка за подобен морал, попадащ изведнъж сред общество без надежди, без предводители; в общество като архипелаг, засят с идеи, тоест с опасности. Спомнете си, че по това време жените са нежни и луди, мъжете — жадни за власт, за почести и удоволствия, и най-после, че кралете оставят да се разклати короната, върху която за пръв път, изправен и потънал в мрака, ще се прикове поглед, едновременно и любопитен, и заплашващ. Ще бъде ли учудващо, че тази доктрина ще спечели нови привърженици, след като казва на хората: „Изберете измежду вас превъзходната душа, но превъзхождаща останалите с любовта, с милосърдието си, с властната воля много да обича, да ощастливява, после, когато тази душа е превърната в човек, превийте гърбове, унижете се, изтребете се всички вие, по-нисши души, за да създадете простор за диктатора, за душата, която има мисията да ви реабилитира във вашето главно начало, равенство в страданията в лоното на неравенството, насилствено налагано от дарбите и деянията.“

Прибавете към това, че непознатият философ се окръжава от мистерии, че той приема дълбокия мрак, за да разисква на спокойствие, далеч от шпиони и вредители, голямата социална теория, която можеше да стане политика на света.

„Слушайте ме, предани души, верни сърца — казва той, — слушайте ме и се постарайте да ме разберете или по-скоро само ме слушайте, ако сте заинтересувани или любопитни да ме разберете, защото ще ви бъде трудно да разберете това, което казвам, а аз ще предам тайните си само на онзи, който не разкъса булото. Казвам неща, които съвсем не искам да покажа, че казвам, ето защо ще изглеждам така, сякаш говоря нещо различно от това, което казвам.“

И Сен Мартен беше прав, той действително имаше мълчаливи защитници на творчеството си, мрачни и ревностно предани на идеите му, едно тайнствено общество с еднакви убеждения, никой от които не разкриваше тайнството и религиозната мистичност.

Така се трудеха за прослава на душата и на материята, желаейки съкрушаването на Господа Бога, съкрушаването на Христовата вяра, тези двама мъже, които бяха разделили на два лагера и на две

естествените потребности на всички просветени умове, на всички изтъкнати личности на Франция.

Така около ведрото на Месмер, от което извираше благоденствието, се струпваше целият сластолюбив свят, всичките изящни материалисти на изродената нация, докато около „Книгата на заблудите и истината“ се обединяваха благочестивите, благодетелните, любещите души, променени коренно след осъзнаването, че са се насладили на илюзиите.

Като че ли под тези привилегирани слоеве възгледите се различаваха и се объркваха; като че ли ропотът, изтръгващ се от тези среди, се трансформираше в гръмотевици така, както светлинките се превръщаха в светкавици, за да се разбере първичното състояние, в което оставаше подчиняващата се част на обществото, ще рече буржоазията и народът, които по-късно щяха да бъдат наречени третото съсловие, което само подразбираше, че се занимават с него и което в нетърпението и в примирението си изгаряше от желание да открадне свещения огън като Прометей, да вдъхнови света, който би бил негов и в който той самият би сполучил.

Конспирациите под формата на разговори, сдруженията под формата на кръжоци, обществените партии под формата на кадрили, ще рече, гражданската война и анархията, ето всичко, което се привиждаше на мислителя, в което все още не прозираше вторият живот на това общество.

Уви! Сега, когато завесите бяха разкъсани, сега, когато народите-прометеи бяха десетократно разбивани от огъня, който самите те откраднаха, кажете какво можеше да види мислителят в края на този необикновен XVIII век освен разпадането на един свят, освен нещо от онова, което се бе случило след смъртта на Цезар и преди прославата на Август.

Август бе човекът, който отдели езическия от християнския свят така, както Наполеон бе човекът, който отдели феодалния от демократичния свят.

Може би се устремихме и поведохме след себе си нашите читатели в едно отклонение, което навярно им се видя малко дълго, но в действителност щеше да бъде трудно да се представи тази епоха, ако не докоснехме с перото си онези проблеми, които бяха нейна плът, неин живот.

Сега усилията са положени, усилията на дете, което би чоплило с нокът ръждата на антична статуя, за да прочете под нея надпис, три четвърти заличен.

Но да се върнем към нашата тема. Да продължим по-нататък да се занимаваме с действителността, значи да кажем прекалено много за един писател и прекалено малко за един историк.

---

[1] От името на Пития — жрица пророчица в храма на Аполон в Делфи — бел.прев. ↑

[2] Командитна сума — сума, която всеки член внася в дружеството — бел.прев. ↑

[3] Молинизъм — от името на испанския философ и богослов Молина (1535 — 1600) — бел.прев. ↑

[4] Епикур (341 — 270 пр. Хр.) — старогръцки философ материалист. За естествена основа на нравствения живот смята разумните удоволствия. Висш идеал е атараксията (състояние на душевен покой). Според Епикур боговете не въздействат върху природата и човека — бел.ред. ↑

19. ВЕДРОТО

Описанието на онази епоха, което се постаряхме да нахвърлим, както и описанието на хората, за които разказваме, понастоящем може да оправдае пред читателите този неизразим интерес на парижани към зрелището, което представляваха лечебните сеанси, извършвани публично от Месмер.

Кралят, Луи XVI, който, ако не от любопитство, то поне като почитател на новостите, които бяха нашумели в неговия голям град Париж, също позволи на кралицата, както си спомняме, при условие августейшата да бъде придружавана от някоя принцеса, да отиде да види лично това, което всички бяха видели.

Това се случи два дни след като господин кардиналът Дьо Роан беше посетил госпожа Дьо ла Мот.

Небето, синьо и ясно, вече се осветяваше от първите звезди, когато госпожа Дьо ла Мот, елегантно облечена като жена, която демонстрира целия блясък на богатството си, пристигна с възможно най-новата карета, която госпожа Клотилд беше избрала, спря на площад „Вандом“, срещу къща с величествен изглед, чиито високи прозорци по цялата фасада бяха пищно осветени.

Това беше къщата на доктор Месмер.

Освен каретата на госпожа Дьо ла Мот много екипажи или столове носилки спираха пред тази къща; освен тях двеста или триста любопитни тъпчеха на едно място в калта и чакаха излизането на излекуваните болни или влизането на онези, които идваха на лечение.

Последните, почти всички богати и с титли, пристигаха с каретите си, украсени с гербове, караха лакеите да ги свалят и пренасят и тези нов вид колети, „загънати“ в кожени палта или в дълги сатенени мантии, не бяха утешение за изгладнелите и полуголи нещастници, които причакваха на вратите очевидното доказателство, че Господ създава хората или здрави, или болни, без да проверява родословното им дърво.

От само себе си се разбира, че наблюденията на тълпата не пропуснаха и тази дама, която видяха да преминава, носена от своите слуги, облечени като унгарски пехотинци, с отпусната глава, с безжизнен поглед като римските дами, носени от своите тесалийци след хранене. Тази дама, страдаща от нервно заболяване или изтощение от разврат и безсъние, която не бе могла да се излекува и върне към живота с помощта на своите комедианти по модата или от своите яки ангели, за които госпожа Дюгазон можеше да напише такива удивителни разкази, тази дама идваше да иска от ведрото на Месмер това, което напразно бе търсила другаде.

И нека не се мисли, че за удоволствие бихме преувеличили падението на нравите. Трябва да се признае, че по това време съществуваше вражда между придворните дами и госпожиците от театъра. Последните отнемаха на светските дами любовниците и съпрузите, а те пък от своя страна крадяха по бретонски приятелите и братовчедите на госпожиците от театъра.

Някои от тези дами бяха като мъжете добре познати и имената им се повтаряха в тълпата също така шумно, но много от тях, сигурно не тези, чиито имена биха предизвикали дори и най-малкия скандал, тази вечер се изплъзнаха от мълвата и от известността, идвайки при Месмер с лице, скрито зад сатенена маска. Така беше, защото приближаваше Заговезни и имаше бал с маски в Операта и защото тези дами имаха намерение да напуснат площад „Вандом“ само за да отидат веднага на „Пале Роаял“.

Именно сред тази тълпа, залята от оплаквания, ирония, възторг и предимно мълви, госпожа графиня Дьо ла Мот преминаваше изправена и решителна, с маска на лицето и без да остави други следи от преминаването си освен повтаряната след нея фраза: „Охо, тая май съвсем не е болна!“

Но нека не се заблуждаваме, този израз съвсем не изключваше коментари. Защото, ако госпожа Дьо ла Мот не беше болна, защо тогава беше дошла при Месмер? Ако тълпата беше като нас в течение на събитията, които разказахме, то тя би счела, че нямаше нищо по-просто от тази истина.

Действително госпожа Дьо ла Мот бе мислила много за разговора си с господин кардинал Дьо Роан и преди всичко за

специалното внимание, което той отдели на онази кутийка с портрета, забравена или по-скоро изгубена при нея.

И тъй като името на собственицата на кутията бе залогът за разкриването на внезапната проява на благосклонност на кардинала, госпожа Дьо ла Мот беше обмислила два начина, за да узнае това име.

Първо се зае с по-простия.

Беше отишла във Версай, за да се информира за благотворителната къща на немските дами. Там, както можем да си представим, тя не бе получила никакви сведения. Немските дами, живеещи във Версай, бяха много поради откритата привързаност на кралицата към сънародничките ѝ, така че те бяха сто и петдесет или двеста. Прекалено милосърдни. Но никоя не се бе сетила да постави надпис на благотворителната къща. Жана напразно беше искала сведения за двете дами, които я бяха посетили, тя излишно бе казала, че едната от тях се казвала Андре. Във Версай не познаваха никоя немска дама с такова, впрочем съвсем не немско, име.

Следователно издирванията в това направление не доведоха до никакви резултати.

Да запита направо господин Дьо Роан за името, което той подозираше, означаваше: първо — да му даде да разбере, че има представа за него; после, това значеше да се лиши от удоволствието и заслугата за едно откритие, направено напук на всички и свръх всички възможности.

Следователно, щом като в поведението на тези дами имаше някаква загадъчност пред Жана, щом като в изненадата и недомлъвките на господин Дьо Роан също имаше тайнственост, тогава именно чрез тайнство трябваше да дойде до разковничето.

Впрочем по характер Жана имаше силно влечение към тази борба с неизвестността. Бе чула да се говори, че в Париж от известно време някакъв мъж, някакво изпаднало в религиозен екстаз лице, някакъв творец на чудеса изнамерил начин да изгонва болестите и страданията от човешкото тяло, така както някога Христос изгонвал демоните от телата на обладаните от тях. Тя знаеше, че този човек не само лекува физическите мъки, но изтръгва от душата болезнената тайна, която я разяжда. Бяха видели как под много силните му заклинания упоритата воля на пациентите му рухва и се превръща в робско покорство.

В дома на знаменития доктор можеше да се дойде, за да се потърсят тайните за упражняване на способността за свръхестествено гадаене, и госпожа Дьо ла Мот се надяваше, присъствайки на един сеанс, да срещне феникса на своите странни издирвания и по неговия способ да открие собственицата на кутията, която за момента беше обект на най-големите ѝ грижи. Ето защо тя така бързо се появи в залата, където се събираха болните.

Молим за извинение читателите, но тази зала изисква по-специално описание. Ще влезем направо. Жилището се разделяше на две основни зали.

След като се преминеше през преддверията и се представеха изискваните от портиера документи, се допускаше влизане в един салон, чиито херметически затворени прозорци не пропускаха светлината и въздуха през деня и шума през нощта.

В средата на салона, под полилей, чиито свещи хвърляха много слаба, почти гаснеща светлина, можеше да се забележи широко, покрито с капак ведро. То беше лишено от изящество на формата. Не беше украсено, никакви драперии не прикриваха голотата на металните стени.

Именно него наричаха „ведрото на Месмер“.

Какво свойство криеше това ведро? Нищо по-просто за обясняване.

То почти изцяло бе напълнено с вода, обогатена по серните принципи, концентрираща своите зарази под капака, за да наситят от своя страна бутилките, методично подредени в обратни позиции на дъното на ведрото.

По този начин се получаваше кръстосване на чудновати течения, на влиянието на които болните дължаха оздравяването си.

Към капака бе запоен железен пръстен, поддържащ дълга жица, предназначението на която ще разберем, поглеждайки към болните.

Тези, които преди малко видяхме да влизат в къщата бледи и немощни, седяха във фотьойли, подредени около ведрото.

Мъже и жени заедно, безразлични, сериозни или неспокойни, очакваха резултатите от сеанса. Прислужник вземаше края на жицата, закрепена към капака на ведрото, навиваше го пръстенообразно около болните така, че всички свързани с една и съща верига едновременно

приемаха въздействията на електричеството, съдържащо се във ведрото.

После, за да не се прекъсне в никакъв случай действието на органичните флуиди, предавани и променяни от всеки поотделно, болните се стараеха по команда на доктора да се допрат един към друг било с лакът, било с рамо или с крак, така че спасителното ведро изпращаше топлината и мощното си възстановяващо въздействие едновременно на всички тела.

Разбира се, тази медицинска церемония беше любопитно зрелище и не бе чудно, че възбуждаше парижкото любопитство в толкова висока степен.

Двадесет-тридесет болни седяха около ведрото. Слугата, ням като тях, като ги оплиташе с въже, се отдръпваше крадешком, посочвайки им железните щанги, които се поставяха в някои дупки на ведрото като локални проводници на спасителното въздействие на Месмеровия флуид.

Най-напред, след като сеансът биваше открит, някаква приятна и упойваща топлина започваше да се разнася в салона. Тя леко отпускаше изострената чувствителност на болните, покачваше се постепенно от пода към тавана и скоро се насищаше с нежни парфюми, под изпаренията на които се свеждаха натежали и най-метежните глави.

Тогава се виждаше как болните се отдават на сладното въздействие на тази атмосфера, когато неочаквано една пленителна и пламенна мелодия, изпълнявана от невидими инструменти и музиканти, се разнасяше като нежен пламък сред ароматите и топлината.

Чиста като кристала, на ръба на който се раждаше, тази музика поразяваше нервите с неудържима сила. Би могло да се каже, че това бе един от онези странни и непознати звуци на природата, които смайват и очароват и самите животни, като стон на вятъра в звънтящите спирали на скалите.

Скоро към звуците на хармониката се присъединяваха звучни гласове, съзвучни и хармонични като маса от цветя, от която нотите се разлетяват така, сякаш цветята се посипват върху главите на присъстващите.

По всички лица, които и изненадата в началото бе развълнувала, малко по малко се изразяваше материалното удовлетворение, лелеяно от всички чувствителни места. Душата отстъпваше, излизаше от убежището, в което се криеше, когато болките на тялото ѝ досаждаха, и разливаща се свободно и радостно в цялото тяло, обуздаваше материята и се трансформираше.

Това беше моментът, когато всеки от болните вземаше между пръстите си по една метална щанга, прикрепена към капака на ведрото, и я движеше по гърдите си, по сърцето, по главата, по някое по-особено заболяло място.

Нека сега да си представим блаженството, изместващо страданието и силното безпокойство на всички лица, нека си представим егоистичната леност от тази радост, която поглъщаше мълчанието, прекъсвано от въздишки, тегнещо над всички присъстващи, и ще имаме най-точната представа за сцената, която току-що описахме.

Сега няколко по-специални думи за действащите лица.

Първо, действащите лица се разделяха на две групи. Едната: болни, малко загрижени за това, което се нарича човешко уважение, граница, дълбоко зачитана от хората с посредствено обществено положение, между тях се срещаха и истински актьори, дошли единствено за да бъдат лекувани. Те от все сърце се стараеха да стигнат до края. Другата: скептици или обикновени любопитни, без каквото и да било заболяване, те проникваха в къщата на Месмер така, както се влиза в театър, било защото просто желяеха да почувстват въздействието около омагьосаното ведро, било като обикновени зрители, жадуващи да проучат новата физическа система.

Сред първите пламенни привърженици на Месмер, свързани с доктрината може би с благодарност, се отличаваше една жена с красива фигура, с прекрасно лице, с малко екстравагантно облекло, която, подложена на въздействието на флуида и притиснала желязната пръчка с най-силните дози към главата си и върху горната част на корема, започваше да върти красивите си големи очи така, като че всичко в нея се измъчваше, а ръцете ѝ трепереха под тези първи нервни дразнения, които показваха, че хипнотичният флуид нахлува.

Когато главата ѝ се извърщаше назад върху облегалото на фотьойла, присъстващите можеха да гледат колкото си искат бледото

чело, конвулсивните устни и красивата шия, бавно изпъстряна като мрамор от бързи приливи и отливи на кръв. Тогава между присъстващите, много от които с учудване спираха погледа си на тази млада жена, две-три глави, скланяйки се една към друга и кимвайки си, си съобщаваха странна мисъл, която без съмнение удвояваше взаимното внимание на любопитните.

Този път между любопитните беше и госпожа Дьо ла Мот, която не можеше да бъде позната или малко безпокояща се от това, държеше в ръка сатенената маска, която беше поставила на лицето си, за да прекоси тълпата.

Впрочем от мястото, което бе заела, тя се изплъзваше от почти всички погледи. Беше застанала до вратата. Подпираше се на една колона, покрита с драперия, и виждаше всичко, без да бъде виждана.

Но от всичко, което виждаше, това, което изглеждаше най-достойно за вниманието ѝ, беше несъмнено фигурата на тази млада жена, наелектризирана от Месмеровия флуид.

Тази фигура действително така я порази, че тя от няколко минути не помръдваше от мястото си, пропита от непреодолимо, силно желание да види и да узнае повече.

— О! — промълви тя, без да отделя очи от красивата болна. — Няма място за съмнение, това е тя, благодетелната дама, която идва при мен онази вечер и която е единствената причина за интереса, който прояви към самата мен Негово високопреосвещенство Дьо Роан.

Твърдо убедена, че не се лъже, решена да се възползва от случайността, която ѝ бе поднесла това, което издирванията ѝ не постигнаха, тя се приближи.

Но в този момент младата гърчеща се жена затвори очи, стисна устни и леко размаха двете си ръце. Тези две ръце, трябва да кажем, съвсем не бяха онези фини и източени ръце, бели като восък, на които госпожа Дьо ла Мот се бе възхищавала у дома си няколко дни преди това.

Предаването на кризата ставаше сякаш по електрически път, съзнанието бе наситено със звуци и аромати. Нервната раздразнителност бе предизвикана. Скоро мъже и жени, следвайки примера, започнаха да въздишат, да мърморят, да викат и размахват ръце, крака и глави, изпадаха непреодолимо в този припадък, който господарят бе нарекъл криза.

В този момент в залата се появи незабелязано мъж. Никой не можеше да каже как бе влязъл. Той държеше в ръка дълга пръчка, подпряна, или по-точно потопена в чудноватото ведро, даде знак и вратата се отвори. Двадесет снажни слуги бързо и ловко поемаха всеки от болните, който започваше да губи устойчивост във фотъойла си, пренасяха ги за по-малко от минута в съседната зала.

В момента, когато се извършваше тази процедура, станала интересна чрез кулминацията на пристъпа на яростно блаженство, от който излизаше младата жена, госпожа Дьо ла Мот, която се беше приближила заедно с останалите любопитни от другата зала, предназначена за болните, чу един мъж да възкликва:

— Но това е тя, наистина е тя!

Госпожа Дьо ла Мот се готвеше да запита мъжа коя е тя. Изведнъж в дъното на първата зала влязоха две дами, подпрени една на друга и следвани на известно разстояние от мъж, който бе съвсем с външност на слуга, макар и предрешен като буржоа.

Осанката на тези две жени и особено на едната така учуди графинята, че тя пристъпи към нея. В този момент силен вик, изтръгнал се от устата на изпадналата в криза жена, се разнесе в залата и привлече вниманието на всички към себе си.

Веднага мъжът, който бе казал „това е тя“ и който се намираще до госпожа Дьо ла Мот, извика с глух и тайнствен глас:

— Но, господа, погледнете впрочем, това е кралицата!

При тази дума Жана потрепери.

— Кралицата! — провикнаха се много гласове едновременно, уплашени и изненадани.

— Кралицата при Месмер!

— Кралицата в криза! — повториха други.

— Ах, това е невъзможно! — каза един глас.

— Погледнете! — отговори спокойно непознатият. — Познавате ли кралицата — да или не?

— Наистина! — шушукаха повечето от присъстващите. — Приликата е невероятна.

Госпожа Дьо ла Мот, с маска, както всички жени, които, излизайки от Месмер, трябваше да отидат на бала в Операта, можеше да разпитва, без да рискува.

— Господине — попита тя мъжа, който възкличаваше и който бе с тяло на съблазнител, с кръгло, колоритно лице, с блестящи и изключително наблюдателни очи, — не казахте ли, че кралицата е тук?

— Ах, госпожо, това не подлежи на съмнение — отговори той.

— И къде е?

— Ами тази млада дама, която виждате там, върху виолетовите възглавнички. Тя е в остър припадък и не може да обуздае силните си чувства. Това е кралицата!

— Но, господине, на какво основание считате, че тази жена е кралицата?

— Ами съвсем просто, госпожо, на това, че тази дама е кралицата.

Мъжът напусна събеседницата си, за да отиде да подкрепи и разпространи новината в различните групи.

Жана се извърна от почти възмутителното зрелище, но едва направи няколко крачки към вратата и се намери лице в лице с двете дами, които, изчаквайки припадналите да се съвземат, разглеждаха с жив интерес ведрото, прътовете и капака.

Едва-що видяла лицето на по-възрастната от двете дами, тя на свой ред извика. Сетне живо сне маската си.

— Познавате ли ме?

Дамата се сепна, но почти веднага овладя смущението си.

— Не, госпожо — отговори малко стеснително.

— Но аз ви познавам и ще ви представя доказателство за това.

Двете дами се притиснаха изплашени една към друга.

Жана извади от джоба си кутийката с портрета и каза:

— Вие забравихте това при мен.

— Господи! Кога е станало това, госпожо? — запита по-възрастната. — За какво толкова вълнения?

— Аз съм покъртена от опасността, която преследва тук Ваше величество!

— Обяснете!

— Ще обясня. Но след като си поставите тази маска, госпожо. Тя подаде своя „вълк“ на кралицата, която се колебаеше, считайки, че е достатъчно скрита под леката си шапчица.

— Хайде, хайде, госпожо — пошушна съвсем тихо другата жена на кралицата.

Кралицата неволно постави маската на лицето си.

— А сега елате, елате — добави Жана.

Поведе двете жени така живо, че се спряха едва на вратата към улицата, където се озоваха само след няколко секунди.

— Най-после! — поемайки си дъх, каза кралицата. — Бихте ли ми обяснили...

— Нека Ваше величество да повярва на своята вярна слугиня, която ѝ казва, че се излага на най-голяма опасност.

— Пак тази опасност, каква е тя?

— Ще имам честта да разкажа всичко на Нейно величество, ако благоволи да ми отдели някой час за аудиенция някой ден. Но историята е дълга. Нейно величество може да бъде позната, забелязана.

Като виждаше, че кралицата прояви известно безпокойство, тя се обърна към принцеса Ламбал:

— О, госпожо, подкрепете ме, умолявам ви, за да може Нейно величество да замине, и то веднага.

Принцесата направи умоляващ жест.

— Да вървим, щом като така искате — каза кралицата.

После, като се обърна към госпожа Дьо ла Мот, запита:

— Вие поискахте аудиенция?

— Много бих желала да имам честта да обясня на Ваше величество поведението си.

— Е, добре! Донесете ми тази кутия и потърсете вратаря Лоран, той ще бъде предупреден — добави кралицата. И обръщайки се към улицата, подвикна на немски: — Ела тук, Вебер!

Една карета приближи бързо, двете дами влязоха стремително в нея.

Госпожа Дьо ла Мот остана на тротоара, докато я изгуби от погледа си.

„И така, добре постъпих, като направих това, но по-нататък... да обмислим“ — каза си тя.

20. ГОСПОЖИЦА ОЛИВА

През това време мъжът, който бе изложил претендентката за кралица пред погледа на присъстващите, тупаше по рамото един зрител с жаден поглед и протрити дрехи.

— За вас, журналиста, хубав сюжет за статия!

— Как така?

— Желаете ли накратко съдържанието?

— На драго сърце.

— Ето го: „За опасността, която съществува да се родиш поданик на страна, чийто крал е управляван от кралица, която обича кризите.“

Вестникарят се разсмя и попита:

— А Бастилията?

— Хайде де! Нима няма анаграми, с помощта на които се отстраняват всички кралски цензори? Питам ви дали някога някой цензор ще ви забрани да разкажете историята на принц Иул и на принцеса Атенаотна, повелителка на Нарфес? Хей! Какво ще кажете за това?

— Охо, да! — възкликна вестникарят разпален. — Идеята е възхитителна.

— И ви моля да повярвате, че една глава на книга, озаглавена „Кризите на принцеса Атенаотна при факира Ремсем“, ще постигне добър успех в салоните.

— И аз мисля като вас.

— Хайде тогава. И напишете това по най-добрия начин.

Вестникарят стисна ръката на непознатия и попита:

— Да ви изпратя ли няколко броя? Ще сторя това с най-голямо удоволствие, ако обичате да ми кажете името си!

— Разбира се, да. Очарован съм от идеята, а изпълнена от вас, тя сто на сто ще има успех. Обикновено в какъв тираж издавате малките си памфлети?

— Две хиляди.

— Ще ми направите ли тогава една услуга?

— С удоволствие.

— Вземете тези петдесет луидора и издайте шест хиляди.

— Как! Господине, о, вие ме преизпълвате... Поне да знаех името на един толкова щедър покровител на литературата.

— Ще ви го кажа, когато ми предадете у вас хиляда екземпляра по две ливри броя. След осем дни, нали?

— Ще работя ден и нощ, господине.

— И да бъде забавно.

— Да накара цял Париж да се смее със сълзи освен една особа.

— Която ще плаче с кървави сълзи, нали?

— О, господине, колко сте духовит.

— Вие сте много добър. Апропо, на публикацията да пише „Лондон“.

— Както винаги.

— Господине, аз съм ваш слуга.

Важният непознат освободи памфлетиста и той със своите петдесет луидора в джоба излетя като птица, която носи щастие.

Непознатият, останал сам, или по-скоро без компаньон, пак погледна в залата на кризите: младата жена, чийто припадък бе отстъпил място на крайна немощ и на която една прислужница, наета за обслужване на дамите по време на криза, оправяше целомъдрено малко нескромните фусти. Той забеляза в тази деликатна красавица нежните ѝ и сладострастни черти, благородната прелест на безпомощната сънливост; като се съвзе, каза:

— Решително, приликата е потресаваща. Господ, който я е създал, е имал умисъл — предварително е осъдил онази там, на която тази прилича.

В момента, когато формулира тази си зловеща мисъл, младата жена се надигна бавно сред възглавниците и като се опря на ръката на един съсед, вече събудил се и излязъл от екстаза, тя се зае да пооправи смачкания си тоалет.

Изчерви се леко от вниманието, което присъстващите ѝ отдаваха, с кокетна любезност отговори на сериозните и същевременно приветливи въпроси на Месмер, после, протягайки закръглените си ръце и красиви крака като котка, която току-що се събужда, прекоси трите салона, привличайки всички погледи, без да пропусне нито един,

погледи подигравателни, алчни или смутени, които ѝ отправяха присъстващите.

Но това, което така силно я изненада и я накара да се усмихва, беше, че минавайки покрай една шушукаща група, забеляза вместо дръзки намигвания и галантни брътвежи низ от поклони, които всяка френска куртизанка би оценила като поклони към кралица. И наистина тази смаяна и кланяща се група бе набързо събрана от онзи неуморим непознат, който, скрит зад нея, я подканваше полугласно:

— Все едно, все едно, това е кралицата на Франция! Да я поздравим тихо!

Дребната особа, обект на такава почит, малко обезпокоена, прекоси последния вестибюл и стигна до двора.

Там изморените ѝ очи потърсиха някой кабриолет или стол носилка, но не намери нито едното, нито другото, обаче след около минута колебание, когато вече поставяше малкото си краче върху паважа, се приближи лакей и каза:

— Колата на госпожата е тук.

— Но — възрази младата жена — аз нямам кола.

— Госпожата с кабриолет ли дойде?

— Да.

— От улица „Дофин“?

— Да.

— Аз ще отведа госпожата вкъщи.

— Така да бъде, отведете ме — отговори съвсем решително дребната особа, без да се безпокои повече от това неочаквано предложение, което би смутило всяка жена.

Лакеят направи знак и веднага се появи една хубава карета. Лакеят вдигна стъпалото за качване и подвижна на кочияша:

— Улица „Дофин“!

Конете потеглиха бързо. Когато се озоваха на Пон Ньоф, дребната дама вече съжаляваше, че не живее в Жарден де Планта.

Колата спря. Стъпалото се спусна, лакеят, добре подучен, протегна ръка да поеме шперц, с помощта на който се прибираха у дома си обитателите на тридесет хиляди къщи в Париж, достатъчно бедни, за да нямат нито пазач, нито портиер.

И тъй, лакеят отвори вратата, за да пощади пръстите на нежната дама. После, когато тя влезе в тъмната алея, той поздрави и отново

затвори вратата. Каретата потегли и изчезна.

„Ето ти една приятна авантюра! — каза си младата жена. — Много любезно от страна на господин Месмер. Ах, колко съм изморена! Той е предвидил всичко. Това е много голям лекар!“ Тя бе стигнала на втория етаж на къщата, на площадката на стълбище с две врати, когато една стара жена ѝ отвори.

— Добър вечер, майко, вечерята готова ли е?

— Да. Дори изстина.

— А той там ли е? Оня?

— Не, още не, но господинът е там.

— Какъв господин?

— Този, с когото трябва да говорите тази вечер.

— Аз?

— Да, вие.

Разговорът се проведе в нещо като малко остъклено преддверие, което отделяше площадката на стълбището от голяма стая с изглед към улицата. През стъклата ясно се виждаше лампата, която осветяваше стаята, чийто вид беше, ако не задоволителен, то поне поносим.

Тя не позна този мъж, но читателите ни добре ще го разпознаят, това беше онзи, насъскалият любопитните при преминаването на мнимата кралица, мъжът, който бе дал петдесет луидора за написването на памфлета.

Кутия на стенен часовник придаваше по-голям разкош на камината, от двете страни на която бяха поставени две порцеланови вази в японско син цвят, видимо пукнати.

Младата жена грубо отвори стъклената врата и дойде до канапето, на което видя да седи много спокойно мъж с хубава външност, по-скоро пълен, отколкото слаб, с много красиви бели ръце и богато дантелено жабо.

Младата жена нямаше време да започне разговор. Тази извънредно странна особа направи нещо като полужест, полупоклон за поздрав и прикова към домакинята ясният си и пълен с доброжелателство поглед.

— Знам какво ще ме попитате, но аз по-добре ще ви отговоря, като самият ви попитам: вие госпожица Олива ли сте?

— Да, господине.

— Очарователна жена, много нервна и силно увлечена от системата на господин Месмер.

— Точно така, отгатнахте, господине.

— Госпожице, току-що ви видях при господин Месмер, намерих ви в това състояние... такава, каквато бих желал да бъдете.

— Господине!

— Ах, не се тревожете, госпожице, не казвам, че ви намерих очарователна, не, това би ви се сторило обяснение в любов, а моето намерение не е такова. Не се стъписвайте, моля ви, ще ме принудите да викам с всички сили.

— Какво искате тогава? — запита наивно Олива.

— Знам, че сте свикнали да ви казват, че сте красива, аз намирам, че е така, но ще ви предложи друго — продължи непознатият.

— Господине, вие наистина ми говорите с тон...

— Не се плашете, преди да сте ме изслушали... има ли някой скрит тук?

— Никой не е скрит, господине, но все пак...

— Тогава, щом като никой не е скрит, да не се притесняваме, нека поговорим... Какво мислите за едно сдружение между нас?

— Сдружение... Добре ли сте...

— Ето че пак бъркате. Не ви казвам свързване, а сдружение, не говоря за любов, а за сделка.

— Каква сделка? — попита Олива, чието любопитство издаваше истинското ѝ слисване.

— Вие какво правите по цял ден? Обичате ли да се разхождате?

— Много.

— Да тичате по театрални представления, по балове?

— Винаги.

— Да си живеете добре?

— Особено.

— Ако ви давам по двадесет и пет луидора месечно, ще ми откажете ли да ги приемете?

— Господине!

— Скъпа ми госпожице Олива, ето че отново започвате да се съмнявате. Въпреки че се бяхме разбрали, че няма да се гневите. Казах двадесет и пет луидора така, както бих казал петдесет.

— Предпочитам петдесет вместо двадесет и пет, а повече от петдесетте луидора предпочитам правото да си избирам сама любовника.

— Дявол да го вземе! Вече ви казах, че не желая да бъда ваш любовник. Успокойте се.

— Тогава, дявол да го вземе, какво искате да правя, за да спечеля вашите петдесет луидора?

— Нима казахме петдесет?

— Да.

— Така да бъде, петдесет. Вие ще ме приемате у вас, ще имате възможно най-мил израз, ще ми давате ръката си, когато пожелае, ще ме чакате там, където ви кажа.

— Но аз си имам любовник, господине.

— Ами... изгонете го, по дяволите!

— Ох! Бозир не можеш да го изпъдиш просто така.

— Искате ли да ви помогна?

— Не, обичам го.

— Тогава върви си при Бозир.

— Вие сте по-изгоден, господине.

— Със задължението за отплата условията приемливи ли са за вас?

— Приемливи са, ако ми ги кажете всичките.

— Слушайте, скъпа, казах каквото имах да ви кажа за момента. Но ако случайно ми бъде необходимо, ще се наложи вие наистина да ми бъдете любовница...

— Ах, виждате ли! Човек никога не се нуждае от това, господине.

— Но поне да се представяме за такива.

— Ох, това ли било, продължавайте.

— Е, добре! Това е.

— Дадено.

— Ето аванса за първия месец.

Той ѝ подаде руло от петдесет луидора, без да докосне дори края на пръстите ѝ. И тъй като тя се колебаеше, той го пусна в джоба на роклята ѝ, без да опре с ръка този така закръглен и кръшен ханш, както изисканите испански познавачи не биха постъпили. Едва-що златото бе

докоснало дъното на джоба, и два глухи удара по вратата откъм улицата накараха Олива да скочи към прозореца.

— Мили Боже! — извика тя. — Спасявайте се бързо, това е той.

— Той! Кой?

— Бозир... любовникът ми... Размърдайте се, господине.

— Ах, Бога ми! Толкова по-зле!

— Как толкова по-зле? Ами той ще ви накълца.

— Хайде де!

— Чувате ли как тропа, ще разбие вратата.

— Накарайте да му отворят. По дяволите! Защо не му дадете ключ?

Непознатият се изтегна на канапето, казвайки съвсем тихо:

— Трябва да го видя този хитрец и да го преценя.

Блъскането продължаваше, прекъсвано от ужасни хули, които достигаха много по-високо от втория етаж.

— Не се бойте, майко, отидете да отворите — каза Олива съвсем вбесена. — А що се отнася до вас, господине, толкова по-зле, ако ви се случи нещо лошо.

— Както казвате, толкова по-зле! — отговори невъзмутимият непознат, без да се помръдне от канапето.

Олива се заслушваше трепереща на стълбището.

21. ГОСПОДИН БОЗИР

Олива се хвърли срещу разярения мъж, който с разперени ръце, с бледо лице и раздърпани дрехи нахълта в жилището и ревна като тигър.

— Бозир! Чакай, Бозир! — каза тя с глас, който не беше твърде уплашен.

— Оставете ме! — крещеше новодошлият, освобождавайки се грубо от прегръдките на Олива. — Аха! Не ми се отваря вратата, защото тук имало мъж! Ай, ай!

Непознатият седеше спокоен и неподвижен в канапето, което господин Бозир навярно прие като нерешителност или дори уплаха. Той застана пред мъжа със скърцащи зъби, което бе лошо предзнаменование.

— Предполагам, че ще ми обясните? — рече той.

— Какво желаете да ви кажа, скъпи господин Бозир? — попита непознатият.

— Първо, кой сте вие?

— Аз съм много спокоен човек, когато вие гледате така страшно, и освен това разговарях с госпожицата съвсем прилично и съвсем почтително.

— Но, да, разбира се — промърмори Олива, — съвсем кротко и съвсем почтително.

— Замълчете — задави се от гняв Бозир.

— Защо — възрази непознатият — нагрубявате така госпожицата, която е съвършено невинна? Ако сте в лошо настроение...

— Да, съм.

— Сигурно е изгубил в хазарта — каза полугласно Олива.

— Ограбен съм, да пукнат всички дяволи! — виеше Бозир.

— Но не бихте се ядосали, ако бяхте ограбили малко някого — каза със смях непознатият. — Ясно е, господин Бозир.

— Стига лоши шеги, вие там! И направете ми удоволствието да офейкате оттук.

— О, господин Бозир, по-кратко!

— Да изпукат всички дяволи в ада! Ставайте и тръгвайте или ще потроша канапето и всичко върху него.

— Не ми бяхте казали, госпожице, че господин Бозир е като Баба Марта. Ей Богу! Каква ожесточеност!

Освирепял, Бозир направи театрално движение и като извади шпагата си, описа с острието ѝ кръг, най-малко десет стъпки в обиколка.

— Повтарям, станете, в противен случай ще ви закова към облегалото! — рече той.

— Наистина нищо по-неприятно — отговори непознатият, измъквайки бавно с лявата си ръка малка шпага от ножницата, която бе скрил зад себе си на канапето.

Олива пронизително се развика.

— Ах, госпожице, госпожице, замълчете — каза спокойният мъж, който най-послед държеше в ръка шпагата, без да става от мястото си, — замълчете, защото ще се случат две неща: първото е, че ще зашеметите господин Бозир и той ще се прободде, и второто е, че нощната стража ще се качи, ще ви удари и ще ви отведе направо в „Сен Лазар“.

Олива смени виковете с най-изразителни жестове. Зрелището беше забавно. От едната страна господин Бозир, разпасан, пиян, треперещ от ярост, грубо нанасяше прави удари, без смисъл, без тактика.

От другата страна мъж, седнал на канапето, с едната ръка, поставена на коляното, а с другата — въоръжен, ловко отстраняващ ударите, спокоен и смеещ се, така че да ужаси и самия Сен Жорж.

Шпагата на Бозир не можеше нито за момент да запази позицията, отклонявана от гардовете на противника. Бозир започна да се изморява, да се задъхва, а гневът бе отстъпил място на неволен ужас. Обзе го неувереност, той се отклони и нанасяше ударите само по върха на шпагата на противника. Последният го хвана яко на трета позиция, изби сабята от ръката му и я накара да полети като перо. Шпагата прелетя през стаята, прониза стъклото на прозореца и изчезна навън. Бозир не знаеше към какво поведение да се придържа.

— Е, господин Бозир — каза непознатият, — внимавайте, защото, ако сабята ви падне с върха надолу и ако някой минава, ето ти един убит.

Бозир се затича към вратата и се хвърли, за да предотврати едно нещастие, което би го забъркало с полицията.

През това време Олива хвана ръката на победителя.

— Ах, господине, вие сте много храбър, но господин Бозир е продажен и освен това ще ме компрометирате, оставайки тука, а когато си отидете, той сигурно ще ме убие.

— Тогава оставам.

— Не, не, за Бога! Когато той ме бие, аз също го бия и винаги аз съм по-силната, но това е така, защото аз нямам какво да жая. Оттеглете се, моля ви.

— Тогава обърнете внимание на едно нещо, моя красавице, а то е, че ако си тръгна, ще го сваря или да ме причаква долу, или пък да ме дебне по стълбите. Отново ще се сбием, а по едно стълбище не винаги се избягват двойките срещу кварталите, двойките срещу терците и полукръговете, което е възможно на канапето.

— Тогава?

— Тогава или аз ще убия майстор Бозир, или той мен.

— Всевишни Господи! Наистина ще имаме голям скандал в къщата.

— Трябва да се избегне, следователно оставам.

— От уважение към Бога излезте, ще се качите на горния етаж, докато той се върне. Няма да ви търси никъде. Ще чуете да заключвам два пъти вратата. Ще затворя моя човек и ще си прибера ключа в джоба. Тогава се оттеглете, докато аз смело ще се сражавам, за да печелите време!

— Вие сте очарователно момиче, довиждане.

— Довиждане! А кога ще се видим?

— Тази нощ, ако искате.

— Как? Тази нощ! Луд ли сте?

— Ей Богу, да, тази нощ. Нали има бал в Операта тази вечер.

— Но необходими са домина.

— Бозир ще отиде да купи, ако сте съумели да го победите.

— Прав сте — отговори Олива, смеейки се.

— Ето десет луидора за костюмите — добави непознатият също със смях.

— Сбогом! Благодаря!

Тя го бутна към стълбата.

— Добре. Той затваря вратите долу — каза непознатият.

— Отвътре има само едно езиче на брава и резе, сбогом! Той се изкачва.

— Но ако случайно той ви нападне, как ще ми съобщите?

Тя се замисли. После попита:

— Сигурно сте със слуги?

— Да, ще оставя един под прозорците ви.

— Много добре. И той ще гледа нагоре, докато на носа му падне една малка записка.

— Така да бъде. Сбогом.

Непознатият се изкачи на горния етаж. Нямахше нищо по-лесно от това, но стълбата бе тъмна и Олива, викайки високо към Бозир, прикриваше шума от стъпките на новия си съучастник:

— Вие, бесният, идвате ли?

Бозир се изкачваше, сериозно замислен върху моралното и физическото превъзходство на натрапника, така нахално настанил се в чуждото жилище. Пристигна на етаж, където го причакваше Олива. Шпагата му беше в ножницата си. Той обмисляше разговора. Олива го хвана за раменете, блъсна го в преддверието и заключи два пъти вратата, както беше обещала. Непознатият, оттегляйки се, можа да чуе започването на битка, в която се открояваха нещо като силни удари по главата, които наподобяваха гръмкия звън на медни инструменти в оркестър, като биещите се се наричаха един друг с най-просташки имена и си разменяха звучни плесници. Звукът от шамарите се смесваше с викове и упреци. Гласът на Бозир гърмеше, а този на Олива удивляваше^[1]. Нека да пропуснем тази грозна игра на думи, защото тя изцяло променя замисъла ни.

„Наистина човек никога не би могъл да повярва, че тази жена, така стъписана преди малко от присъствието на господаря си, е притежавала подобна съпротивителна способност!“ — мислеше си непознатият.

Той не си загуби времето, за да изчака докрай сцената. Зави в ъгъла на малката улица „Дофин“, където намери каретата си. Тя го

чакаше, настанена на заден ход в улицата. Той каза нещо на един от хората си, който се отдели, застана срещу прозорците на Олива и се скри в гъстия мрак под малък свод, покриващ алеята към една старинна къща. Така настанен, той виждаше осветените прозорци, можеше по движението на силуетите да разбира всичко, което се вършеше вътре.

Тези първоначално много развълнувани картини приключиха, след като се поукротиха. Накрая остана само едната фигура.

---

[1] На френски *tonner* и *etonner* — бел.прев. ↑

22. ЗЛАТОТО

Ето какво се бе случило зад завесите. Първо Бозир бе изненадан, че вижда вратата да се заключва. После, изненадан, че чува госпожица Олива да крещи така високо. Накрая, още по-изненадан, че влиза в стаята и не намира там своя свиреп съперник.

Тършуване, заплахи, призоваване — ами щом като човекът се криеше, значи се страхуваше, а ако се страхуваше, тогава Бозир трябваше да триумфира. Олива го заставяше да престане да търси и да отговаря на въпросите ѝ. Бозир, арогантен, повиши глас от своя страна. Олива не се чувстваше виновна, след като вещественото доказателство бе изчезнало. *Quia corpus delicti aberat*^[1], както гласи текстът. Тя изкрещя така високо, че за да я накара да млъкне, Бозир затисна с ръка устата ѝ или по-точно искаше да я затисне.

Но той се излъга. Олива възприе по друг начин съвсем неубедителния помирителен жест на Бозир. На тази бърза ръка, която се насочваше към лицето ѝ, тя противопостави ръка, сръчна и ловка като шпагата на непознатия. Внезапно я отклони и като се пресегна напред, шамароса през лицето Бозир, който отвърна със страничен удар на дясната ръка. Този удар свали и двете ръце на Олива и зачерви лявата ѝ буза със скандален шум. Това беше онази част от разговора, която улови непознатият, като си тръгваше. Обяснение, започнато по този начин, бързо довежда до развръзката. Все пак ние мислим, че развръзката, колкото и добра да е за представяне, за да бъде драматична, се нуждае от много подготовка.

На плесницата на Бозир Олива отговори с хвърляне на тежък и опасен предмет — фаянсов съд. Бозир отблъсна хвърчащия предмет с бързо размахване на един прът, като потроши много чаши, пречупи една свещ и приключи с уцелване рамото на младата жена. Тя се хвърли гневно върху Бозир и се вкопчи за гърлото му. Бяха необходими усилия на нещастния Бозир, за да улови каквото му попаднеше от връхлетялата го Олива. Той разкъса роклята ѝ. Олива, твърде засегната

от това оскърбление, от тази загуба, пусна трофея и запрати Бозир да се гърчи наред стаята. Той се надигна, разпенен от ярост. По тъй като достойнството на врага се оценява по отбраната, а към нея се отнася с уважение дори и победителят, Бозир, който бе почувствал голямо уважение към Олива, поднови разговора оттам, откъдето бе прекъснат.

— Вие сте зло същество, вие ме разорявате.

— Не, вие сте този, който ме разорява — възрази Олива.

— Ах, аз я разорявам! Тя няма нищо!

— Кажете, че вече нямам нищо. Кажете, че продадохте и изядохте, изпихте или проиграхте всичко, което имах.

— И вие дръзвате да ме упреквате за бедността ми?

— Защо сте беден? Това е порок!

— Ще ви оправя аз вас за всичките ви пороци с един-единствен удар!

— Биейки ме?

И Олива размаха доста тежка маша, при вида на която Бозир бе принуден да отстъпи.

— Само това ви липсваше — да си хванете любовници — каза той.

— А вие, как вие наричате всички онези, достойни за презрение, които седят до вас във вертепите, където прекарвате дните и нощите си?

— Играя, за да живея.

— И преуспявате там яката! Умираме от глад! Очарователен занаят, няма що!

— А вие с вашия сте принудена да плачете, когато ви скъсат една рокля, защото нямате начин да си купите друга. Добър занаят, дявол да го вземе!

— По-добър от вашия! — възрази гневно Олива. — И ето ви доказателството!

Тя извади от джоба си шепа златни монети и ги разпиля по цялата стая.

Луидорите се затъркаляха и затрептяха по пода, някои се скриха под мебелите, а останалите продължиха своите маневри до прага. Най-после, изтощени, легнаха върху плоските си страни и релефните им изображения блеснаха като звездички.

Когато Бозир чу металния звън да кънти върху дървенията на мебелите и по плочките на пода в стаята, усети някакво главозамайване, или би трябвало да кажем по-скоро изпита нещо като угризение на съвестта.

— Луидори, двойни луидори! — извика той сломен.

Олива държеше в ръката си друга шепа от този метал. Тя го хвърли в лицето и разтворените ръце на Бозир, който бе заслепен от блясъка му.

— Оо! — възкликаваше той. — Тя е богата, пустата Олива!

— Ето какво ми носи моят занаят! — цинично възрази тя, като същевременно отблъсна със силен замах на обувия си в пантоф крак златото, разпиляно по пода, и Бозир, който бе коленичил, за да го събира.

— Шестнадесет, седемнадесет, осемнадесет — броеше Бозир, задъхан от радост.

— Негодник! — изръмжа Олива.

— Деветнадесет, двадесет и един, двадесет и два...

— Подлец!

— Двадесет и три, двадесет и четири, двадесет и шест...

— Нечестивец!

Дали защото бе чул, или се бе изчервил, без да е чул, Бозир стана.

— Така значи — рече с толкова сериозен тон, че не можеше да има равен по комичност, — така значи, госпожице, вие икономисвате, като ме лишавате от необходимото?

Смутена, Олива не намери какво да каже.

— Така значи, вие ме оставяте да се излагам с износени чорапи, с жълто-червена шапка, с нарязани и изтърбушени подплати на дрехите, докато вие кътате луидори в касичката си. А откъде са тези луидори? От продажбата на вехториите, която въртя, свързвайки тъжната си участ с вашата!

— Безделник! — промърмори Олива. И му хвърли пълен с презрение поглед.

Но той не се смути от него.

— Прощавам не алчността ви, а икономичността ви — каза той.

— А току-що искахте да ме убиете!

— Преди малко имах право, сега щях да сгреша.

— Защо, моля ви?

— Защото сега сте истинска стопанка, вие внасяте в домакинството!

— Казвам ви, че сте негодник!

— Моя малка Олива!

— И да ми върнете златото!

— Ах, скъпа моя!

— Ще ми го върнете, иначе ще ви промуша със собствената ви шпага.

— Олива!

— Да или не?

— Не, Олива, никога няма да се съглася да прободеш тялото ми.

— Не мърдайте или ще сте пронизан! Парите!

— Дай ми я.

— Ах, подлец! Ах, презряна твар! Вие просите, вие ме изнудвате, за да се възползвате от лошото ми поведение! Ах! И това се нарича мъж! Винаги съм ви презирала, всички ви съм презирала, чувате ли? И който дава, и който получава! Всички!

— Този, който дава — продължи важно Бозир, — може да дава, той е щастлив. Аз също съм ви дал нещо, Никол.

— Не искам да ме наричате Никол.

— Пардон, Олива! Та казах значи, аз ви давах, когато можех.

— Малка щедрост! Сребърни обици, шест луидора, две копринени рокли, три бродирани носни кърпички...

— Това е много за един войник.

— Млъкнете! Обиците ги бяхте откраднали от някого, за да ми ги поднесете, луидорите бяхте получили на заем и никога не ги върнахте, копринените рокли...

— Олива! Олива!

— Върнете ми парите, моите пари!

— Какво искате в замяна?

— Два пъти повече.

— Е, добре, съгласен! — рече нехранимайкото. — Ще отида да поиграя комар на улица „Бюси“, ще ти донеса не двойно, а петорно повече.

Той направи две крачки към вратата. Тя го хвана за пеша на прекалено износената дреха.

— Хайде де! Дрехата ми е скъсана! — рече той.

— Толкова по-добре, ще си имате нова!

— Шест луидора! Олива, шест луидора, щастие е, че на улица „Бюси“ банкерите и играчите на бакара^[2] не са претенциозни по отношение на тоалета.

Олива спокойно хвана и другия пеш на дрехата му и го смъкна. Бозир се вбеси.

— Да изпукат всички дяволи! — изрева. — Ето на, безсрамницата ме съблича. Аз вече не мога да изляза оттук.

— Напротив, ще излезете, и то веднага.

— Би било забавно — без дрехи.

Олива взе от джоба си останалото злато, около четиридесет луидора, и ги заподхвърля в събраните си шепи. Бозир трябва да беше подлудял, коленичи отново и каза:

— Нареждай! Нареждай!

— Ще изтичате до Капуцин-Мажик на улица „Сена“, там продават домина за балове с маски.

— И после?

— Ще ми купите един комплект маска и подходящи чорапи.

— Добре.

— За вас черна, за мен — бяла, от сатен.

— Да.

— И ви давам само двацет минути за тази работа.

— Ще ходим на бал?

— На бал!

— И ще ме отведете да вечерям на булеварда?

— Разбира се, но при едно условие.

— Какво?

— Ако сте покорен.

— Бягам тогава.

— Какво, още ли не сте тръгнали?

— Ами разходите...

— Имате двадесет и пет луидора.

— Какво? Имам двадесет и пет луидора? Откъде го измислихте пък това?

— Ами тези, дето ги събрахте?

— Но Олива, вие ми ги дадохте.

— Не казвам, че няма да ги имате, но ако ви ги дам сега, няма да се върнете. Хайде, тръгвайте и бързо се връщайте!

— По дяволите, тя е права. Такова ми беше намерението, да не се връщам — каза малко объркан безделникът.

— Двадесет и пет минути, чувате ли ме? — извика тя.

— Слушам!

Именно в този момент слугата, настанил се в нишата, разположена срещу прозорците, видя, че единият от двамата събеседници изчезна.

Това беше господин Бозир, който излезе със сако без пешове, зад него шпагата му се олюляваше безсрамно дръзко, а пък ризата му се издуваше под сакото както по времето на Луи XIII.

Докато нехранимайкото навлизаше в улица „Сена“, Олива написа набързо върху лист хартия следното, което накратко описваше целия този епизод:

Мирът е подписан, подялбата е направена, балът се приема. В два часа ще бъда в операта. Ще бъда с бяло домино, а върху лявото рамо — панделка от синя коприна.

Олива навн хартията на парче от фаянсово гърне, подаде глава през прозореца и изхвърли бележката на улицата. Прислужникът връхлетя върху плячката си, прибра я и избяга.

Почти сигурно беше, че на господин Бозир му оставаха не повече от тридесет минути за завръщане, следван от две момчета шивачи, които носеха две изискани домина, каквито изработваха в Капуцин-Мажик, при добрия майстор, доставчик на Нейно величество кралицата и на почетните дами; и това — срещу осемнадесет луидора.

---

[1] Quia corpus delicti aberat (лат.) — Когато няма вещественно доказателство — бел.прев. ↑

[2] Бакара — игра на карти, в която един е банката, а останалите играят против него — бел.прев. ↑

23. МАЛКАТА КЪЩА

Оставихме госпожа Дьо ла Мот на вратата на големия дом, проследяваща с поглед колата на кралицата, която бързо бе изчезнала от погледа ѝ. Когато силуетът ѝ престана да се вижда, когато шумът стана съвсем неясен, Жана от своя страна се качи в затворената си кола и се върна у дома си, за да вземе домино и една маска и в същото време да види дали не се е случило нещо ново в дома ѝ.

Госпожа Дьо ла Мот си бе обещала за тази блажена нощ освобождение от всички преживени през деня вълнения. Тя бе решила веднъж, като силна жена, каквато беше, да се престори на момък — казано грубо, но изразително — и да отиде съвсем сама да вкуси от удоволствията на неизвестното. Но една пречка я очакваше на първата стъпка, която правеше по този път, толкова съблазнителен за живота и дълго време потискано въображение. Наистина при портиера я чакаше прошарен мъж.

Прошареният беше от хората на принц Дьо Роан, вестносец на Негово високопреосвещенство. Носеше бележка със следния текст:

ГОСПОЖО ГРАФИНЬО,

Без съмнение не сте забравили, че има да уреждаме заедно някои дела. Сигурно имате добра памет, а аз никога не забравям това, което ми е харесало.

Имам честта да ви очаквам там, където приносителят на настоящата бележка ще ви отведе, ако пожелаете.

Писмото беше подписано с епископския кръст. Госпожа Дьо ла Мот, обърквана от този неочакван обрат, се замисли за момент и с онази стремителна решителност, характерна за нея, каза:

— Качете се с кочияша ми или му дайте адреса.

Прошареният се качи при кочияша, а госпожа Дьо ла Мот — в колата.

Десет минути бяха достатъчни, за да отведат графинята до входа на предградието Сен Антоан при едно укрепление, засипано наскоро. Големи дървета, стари като самото предградие, скриваха от всички погледи една от онези красиви къщи, строени по времето на Луи XV, с външен вид в стила на XVI век и с несравнимия комфорт на XVIII век.

— О, „една малка къщичка“ — промърмори графинята. — Съвсем естествено е от страна на един велик принц, но твърде оскърбително за една представителка на фамилията Валоа. В края на краищата!

Тази дума, отстъпването от която предизвика въздишка, а нетърпението — възклицание, разкриваше всичко, което дремеше в съзнанието ѝ от ужасно честолюбие и луда алчност.

Но тя нямаше да прекрачи прага на този богат дом, ако не бе взела решението си.

Водеха я от стая в стая, сиреч от изненада към изненада, докато стигна до малка трапезария в най-изискан стил. Там завари кардинала сам и в очакване. Негово високопреосвещенство прелистваше книжки, които много приличаха на колекция от онези памфлети, които валяха с хиляди по онова време, когато вятърът духаше откъм Англия или откъм Холандия.

При появата ѝ той се изправи.

— Аа! Ето ви и вас. Благодаря, госпожо графиньо.

Приближи, за да ѝ целуне ръка. Графинята отстъпи с презрителен и обиден вид.

— Какво има! Какво ви е, госпожо? — изненадан възкликна кардиналът.

— Вие, Ваше високопреосвещенство, не сте свикнали да виждате подобно поведение у жените, на които оказвате честта да ги каните тук, нали?

— Ах, госпожо графиньо!

— Намирам се във вашата „малка къща“, нали, Ваша светлост?
— графинята, се огледа с изразителен поглед.

— Но, госпожо...

— Надявам се, Ваша светлост, че ще благоволите да си спомните в каква обстановка съм родена. Надявам се Ваше високопреосвещенство да благоволи да си спомни, че ако Господ ме е сторил бедна, то той ми е оставил поне достойнството на ранга ми.

— Хайде, хайде, графиньо, пък аз ви мислех за разумна жена — отговори кардиналът.

— Вие, както изглежда, монсеньор, наричате разумна всяка равнодушна жена, която се смее на всичко, дори на безчестието, но моля за извинение Ваше високопреосвещенство, тези жени аз съм свикнала да ги наричам с друго име.

— Съвсем не, графиньо. Лъжете се, аз наричам разумна всяка жена, която слуша, когато ѝ говорят, и не говори, преди да е изслушала.

— Слушам, хайде.

— Имах да говоря с вас за сериозни неща.

— И затова ме доведохте в една трапезария!

— Ами, да. Нима бихте желали да ви чакам в някой будоар, графиньо?

— Разликата е деликатна. Бъдете сигурен, Ваше високопреосвещенство, че ценя високо тази чест.

— Ах, вие сте очарователна, когато се смеете, не бих си пожелал нищо по-добро от това винаги да ви виждам засмяна! Но сега не се смеете. Ах, не! Не! Стаен е гняв зад тези хубави устни, които разкриват зъбите...

— Не, ни най-малко, Ваша светлост, трапезарията ме успокоява.

— Добре, щом е тъй! И надявам се, че тук ще вечеряте приятно.

— Как, аз ще вечерям приятно? А вие? Аз не съм гладна.

— Как? Господо, нима ми отказвате вечерята?

— Не ви разбрах, Ваше високопреосвещенство?

— Чуйте, скъпа графиньо. Ако бяхте по-малко разгневена, бих ви казах, че напразно се сърдите. Това не ви пречи да бъдете очарователна, но тъй като при всеки комплимент рискувам да бъда изпъден, аз се въздържам.

— Вие се боите да не бъдете изпъден? Наистина, Ваше високопреосвещенство, ставате неразбираем.

— Впрочем това, което става, е ясно.

— Извинете смайването ми, Ваше високопреосвещенство.

— Е, добре! Онзи ден вие ме приехте много притеснена, считайте, че живеете в условия, неподходящи за особа от вашия ранг и с вашето име. Това ме застави да съкратя визитата си, а освен това същият претекст ви правеше по-студена в отношението ви към мене. Тогава помислих, че да ви върна във вашата среда, във вашите условия на живот, това ще значи да се върне въздухът на птичката, която физикът поставя под пневматичната машина.

— Тогава? — попита неспокойно графинята, понеже започваше да разбира.

— Тогава, красива графиньо, за да можете да ме приемате свободно, а аз от своя страна да мога да ви посещавам, без да се компрометирам или да компрометирам вас самата...

Кардиналът втренчено гледаше графинята.

— Тогава? — попита тя.

— Тогава се надявах, че бихте благоволили да приемете тази обширна къща. Разбирате, графиньо, не казвам къщичка.

— Да приема? Аз! Вие ми давате тази къща, Ваше високопреосвещенство? — възкликна графинята, чието сърце се разтуптя едновременно и от гордост, и от алчност.

— Много малко нещо, графиньо, прекалено малко, но ако ви дам повече, вие съвсем няма да приемете.

— Ах! Нито повече, нито по-малко, Ваше високопреосвещенство — каза графинята.

— Какво говорите, госпожо?

— Казвам, че е невъзможно да приема подобен дар.

— Ах! Не произнасяйте тези думи пред мен, графиньо. Къщата ви принадлежи, ключовете са там, върху една табличка от позлатено сребро. Отнасям се към вас като към победител. Виждате ли още някакво оскърбление в това?

— Не, но...

— Хайде, приемете.

— Ваше високопреосвещенство, казах ви...

— Но, госпожо, вие пишете на министрите, за да измолите издръжка, приемате сто луидора от две непознати дами...

— О, Ваше високопреосвещенство, това е много различно. Който получава...

— Който получава, се задължава, графиньо! — каза благородно кардиналът. — Вижете, аз ви чаках във вашата трапезария, дори не съм погледнал нито будоара, нито салоните, само предполагам, че всичко това го има.

— Ах! Ваша светлост, простете, заставяте ме да призная, че по-деликатен мъж от вас няма.

Графинята, въздържала се така дълго, се изчерви от удоволствие, представяйки си, че ще може да каже „моят дом“. После, като видя изведнъж, че се е оставила да бъде увлечена от един жест на кардинала, каза, отстъпвайки:

— Ваша светлост, моля за разрешението ви да вечерям.

Кардиналът свали едно наметало, от което до момента не се бе освободил, приближи стол за графинята и облечен в градски костюм, който му стоеше великолепно, започна да изпълнява задълженията на метр д'отел.

За момент вечерята бе сервирана. Когато лакеите се появяваха в преддверието, Жана поставяше пред лицето си маска.

— Аз съм този, който би трябвало да се маскира, защото вие сте си у дома, защото вие сте сред свои хора, защото аз съм чуждият — каза кардиналът.

Жана се разсмя, но не остави настрана маската. И въпреки удоволствието и изненадата, които я задушаваша, прие вечерята.

Кардиналът, както вече по много поводи казахме, по сърце беше великодушен човек и с трезво мислещ ум. Продължителната традиция на най-цивилизованите дворове в Европа — дворове, управлявани от кралици — традицията на жените, които в тази епоха усложняваха, но също така често решаваха всички политически въпроси; този опит, така да се каже, предаден по кръвен път и удвоен от лично изследване, всички тези качества, толкова рядко срещани днес, а вече редки и за онова време, правеха от кардинала мъж, изключително труден за разбиране от страна на дипломатите, негови съперници, и от жените — негови метреси.

Така беше, защото хубавата му външност и надменната му любезност бяха броня, която нищо не можеше да поразии.

Кардиналът вярваше също така, че превъзхожда много Жана. Тази провинциалистка, превзета и претъпкана с претенции, която под фалшивата си гордост не можеше да скрие от него алчността си, му се

струваше лесно завоевание; несъмнено желана заради хубостта си, заради остроумието си и не знам заради какво още предизвикателство, което блазни много повече преситените, отколкото неопитните мъже. Може би този път кардиналът, който бе по-труден за разгадаване, отколкото сам разгадаваше другите, се лъжеше: но факт е, че Жана, красива, каквато я знаем вече, не му вдъхваше никакво подозрение.

Това беше падението на този превъзходен мъж. Той не само стана по-слаб отвсякога, ами се превърна и в пигмей, забравил действителната разлика между Мария-Терезия и Жана дьо ла Мот.

И тъй, веднъж започнала борбата, Жана, която съзнаваше явната си непълноценност, сякаш се предпазваше да не се прозре действителното ѝ превъзходство; та винаги играеше ролята на провинциална кокотка, преструваше се на безпомощна женичка, за да си осигури един противник, самоуверен в силата си и следователно слаб в атаките си.

Кардиналът, който бе издебнал всичките ѝ вълнения, които тя не бе съумяла да обуздае, я мислеше зашеметена от това, което той бе направил за нея, и тя наистина беше смаяна, защото това надхвърляше не само надеждите ѝ, но и претенциите ѝ.

Но той забравяше, че всъщност стои под амбицията и гордостта на жена като Жана.

Това, което я отрезви, беше впрочем появата на нови желания, незабавно заместили старите.

— Хайде — каза кардиналът, наливайки ѝ кипърско вино в малка кристална купа, обсипана със златни звездички, — хайде, след като подписахте спогодбата си с мен, повече не ми се мусете, графиньо.

— Да ви се муся? О, не!

— Следователно ще ме приемате тук понякога без прекалено отвращение.

— Никога няма да бъда толкова неблагодарна, та да забравя, че тук сте у дома си, Ваша светлост.

— У дома си? Глупости!

— Не, у дома си, съвсем у дома си!

— И...

— И ако счита условията за неразумни, ще повикам слугите си.

Кардиналът се разсмя.

— Е, виждате ли? — каза тя.

— Съвсем нищо не разбирам — отговори кардиналът.

— И още как! Добре разбирате, че ми се подигравате!

— Как така?

— Надсмивате се... Да, защото добре знаете, че ако повикам хората си, те не биха дошли.

— Ах, разбира се! Дяволите да ме вземат!

— Край, ваша светлост!

— Но какво съм сторил?

— Вие се заклехте, Ваше високопреосвещенство.

— Тук аз не съм кардинал, графиньо. Тук аз съм при вас, сиреч за щастие.

Тя отново се разсмя. „Хайде, разбира се, това е един превъзходен мъж“ — каза си графинята.

— Апропо — изведнъж се обади кардиналът така, сякаш току-що случайно си бе спомнил нещо съвсем странично, — какво ми казахте онзи ден за тези две милосърдни дами, двете германки?

— За двете дами от портрета? — отговори Жана, като видя да излиза на парада кралицата, и се приготви да отговори на закачката.

— Да, двете дами от портрета.

— Ваше високопреосвещенство, обзалагам се, че вие като мен ги познавате и дори по-добре от мен.

— Аз? О, графиньо, несправедливо ме вините. Нима не вие пожелахте да узнаете кои са?

— Разбира се, и това, че искам да познавам своите благодетелки, е съвсем естествено, струва ми се.

— Тогава, ако аз знаех кои са, и вие вече щяхте да знаете.

— Господин кардинал, казвам ви, вие познавате тези дами.

— Не.

— Още едно „не“ и ще ви нарека лъжец.

— Ах, но аз отмъщавам за оскърбление.

— И как, моля ви?

— Целувайки.

— Господин посланикът в двореца във Виена! Господин големият приятел на императрица Мария-Терезия! Струва ми се, че — освен ако съвсем не е сходен — би трябвало да познаете портрета на вашата приятелка.

— Е, добре! Да видим кога е било това, кога съм познавал императрица Мария-Терезия и докъде ще ни доведе това!

— Дотам, че познавайки портрета на Мария-Терезия, вие трябва да сте се усъмнили в някои жени, на които може да принадлежи портретът.

— Но защо смятате, че знам това? — запита доста разтревожен кардиналът.

— Ами... защото не е много обичайно да се види портрет на майка — защото, забележете, този портрет е на майка, а не на императрица — в други ръце освен в ръцете на...

— Спрете!

— Освен в ръцете на дъщеря...

— Кралицата! — възкликна Луи Роан с такава естествена интонация, която измами Жана. — Кралицата! Нейно величество е идвала при вас!?

— И какво? Вие, господине, не се досетихте, че това е била тя?

— Боже мой! Не! — отговори кардиналът с изключително чистосърдечен тон. — Не. Във Виена е прието портретите на царуващите принцове да се предават от семейство на семейство. Така аз например не съм нито син, нито дъщеря, нито дори роднина на Мария-Терезия, добре, но имам у себе си неин портрет...

— У себе си, Ваше високопреосвещенство?

— Вземете — каза студено кардиналът.

Той извади от джоба си табакера и я показа на смутената Жана.

— Виждате добре — добави, — след като имам този портрет, аз, който, както ви казах, нямам честта да бъда от императорското семейство, значи, че и друг като мен би могъл също да го забрави при вас, без да бъде от августейшия австрийски дом.

Жана мълчеше. Тя имаше инстинктите на роден дипломат, но все още ѝ липсваше опит.

— Значи според вас кралица Мария-Антоанета е тази, която ви е посетила? — продължи принц Луи.

— Кралицата и още една дама.

— Госпожа Дьо Полиняк?

— Не зная.

— Госпожа Дьо Ламбал?

— Една млада дама, много красива и много сериозна.

— Госпожица Дьо Таверне може би?

— Възможно е, не я познавам.

— Тогава, ако Нейно величество ви е направила визита, ето ви уверена в протекцията на кралицата. Това е голяма крачка към сполуката ви.

— Надявам се, Ваше високопреосвещенство.

— Нейно величество, извинете ме за този въпрос, беше ли великодушна към вас?

— Ами тя ми даде стотина луидора, мисля.

— Охо! Нейно величество не е богата, особено понастоящем.

— Това удвоява признателността ми.

— А засвидетелства ли ви някакъв по-специален интерес?

— Доста жив.

— Следователно всичко е добре — каза прелатът замислен, забравил протежираната, за да мисли за покровителката, — остава ви да направите само едно...

— Какво?

— Да проникнете във Версай.

Графинята се усмихна.

— Ах, нека не се зальгваме, графиньо, в това е истинското затруднение.

Графинята пак се усмихна, но много по-многозначително от първия път.

Кардиналът от своя страна също се усмихна.

— Наистина вие, провинциалистите, вие никога в нищо не се съмнявате. Видели сте Версай с желязната врата, която всеки отваря, и стълби, които изкачва, но си въобразявате, че всеки отваря тези врати и изкачва тези стълби. Видели ли сте вие, графиньо, всички чудовища от мрамор или от олово, които украсяват парка и терасите на Версай?

— Да, да, ваша светлост.

— Грифони, химери, горгони, вампири и други злосторни гадини — има ги със стотици. Тогава представете си десет пъти по-зли живи зверове между принцовете и благодеянията им, вие не сте виждали чудовища, създавани сред цветята на градината и минувачите.

— Ваше високопреосвещенство би ли ми помогнал да премина през редиците на тези чудовища, ако преградят пътя ми?

— Ще се постарая, но ще имам много неприятности. И първо, ако произнесете името ми, ако разкриете талисмана ми до края на второто си посещение, то ще стане безполезно за вас.

— За щастие аз съм защитена от непосредствената закрила на кралицата и ако проникна във Версай, ще проникна с добър ключ — каза графинята.

— Какъв ключ, графиньо?

— Аа! Господин кардинал, това е моята тайна... Не, мамя се, ако това беше моя тайна, бих ви я казала, защото не искам да имам нищо скрито от най-любезния си покровител.

— Съществува едно „но“, графиньо?

— Уви! Да, Ваше високопреосвещенство, има едно „но“, но тъй като това не е моя тайна — трябва да я пазя. Достатъчно е да знаете... че утре ще отида във Версай и ще бъда приета. Имам основание да се надявам да бъда добре приета, Ваше високопреосвещенство.

Кардиналът погледна младата жена, чиято самоувереност му се струваше малко като пряк резултат от първото приближаване към вечерята.

— Графиньо, ще видим дали ще влезете — каза той със смях.

— Вие ще стигнете в любопитството си дотам, че ще накарате да ме следят?

— Именно.

— Не се отказвам.

— Да... В интерес на вашата чест е вие, графиньо, да влезете във Версай.

— В малките апартаменти — да, Ваша светлост.

— Уверявам ви, графиньо, че за мен вие сте жива загадка. Вие ме мислите за мъж с вкус, нали?

— Да, наистина, ваша светлост.

— Е, добре! Тъй като съм на колене пред вас, тъй като вземам и целувам ръката ви, вие няма да помислите, че поставям устните си върху нокът на звяр или ръката си върху опашката на люспеста риба.

— Умолявам ви, Ваше високопреосвещенство, да си спомните, че не съм нито обикновена кокетка, нито оперетна дамичка, ще рече, аз изцяло принадлежа на себе си, когато не принадлежа на съпруга си, и че чувствайки се равна на всеки човек в това кралство, ще избирам свободно или спонтанно деня, в който ще пожелаю харесалия ми мъж.

И тъй, Ваше високопреосвещенство, уважавайте ме малко по този начин, за да си мисля, че почитате благородничеството, към което принадлежим и двамата.

Кардиналът се изправи.

— И тъй, вие искате да ви обичам сериозно.

— Не казвам това, господин кардинал, но искам аз да ви обичам. Повярвайте ми, когато му дойде времето, ако дойде, вие лесно ще разберете това. Аз ще ви помогна да разберете, в случай че не го забележите сам, защото се чувствам достатъчно млада, достатъчно привлекателна, за да не се стеснявам да давам аванси. Един почтен мъж няма да ме отблъсне.

— Графиньо, уверявам ви, че ако това зависи само от мен, вие ще ме обичате.

— Ще видим.

— Вие вече изпитвате приятелски чувства към мен, нали?

— Дори повече.

— Вярно ли? Та ние сме изминали половината път...

— Да не измерваме пътя с тоази^[1], а да вървим напред.

— Графиньо, вие сте жена, която бих обожавал...

Той въздъхна.

— Която бих обожавал... — забеляза тя изненадана. — Ако?

— Ако бихте разрешили — побърза да отговори кардиналът.

— Ваше високопреосвещенство, ще ви позволя може би, когато съдбата ми се усмихне за по-продължително време, така че не бързайте да ми падате на колене и да ми целувате ръцете така преждевременно.

— Защо?

— Да, когато няма да се нуждая от благодеянията ви, тогава вие няма да ме подозирате, че желая посещенията ви поради каквито и да било интереси, тогава представите ви за мен ще станат по-благородни и аз ще спечеля, Ваше високопреосвещенство, а вие няма да изгубите.

Тя пак стана, понеже беше седнала, за да произнесе по-добре моралната си проповед.

— Значи вие ме поставяте в пълна невъзможност да реагирам?

— Това пък защо?

— Пречите ми да ви ухажвам.

— За нищо на света. Нима освен колениченето и фокусничеството няма и други начини за ухажване на една жена?

— Бързо да започваме, графиньо. Какво искате да ми позволите?

— Всичко, което е съвместимо с поривите и отговорностите ми.

— Ах! Избирате двете най-смътни ситуации, които могат да съществуват в света!

— Сгрешихте, като ме прекъснахте, Ваша светлост, щях да добавя и трето условие.

— Кое, Боже мой?

— Ами... капризите ми.

— Загубен съм.

— Вие като че отстъпвате?

В този момент кардиналът беше повече под влиянието на чара на тази магьосница, отколкото на намеренията ѝ.

— Не, няма да отстъпя — каза той.

— Дори и пред задълженията ми?

— Нито пред прищевките и капризите ви.

— Тогава искам да отида тази вечер на бала в Операта.

— Това е ваше желание, графиньо, а вие сте свободна като въздуха и не виждам какво би ви попречило да отидете на бала в Операта.

— Момент. Вие виждате само едната половина на желанието ми, а другата е и вие да дойдете в Операта.

— Аз в Операта! О, графиньо!

Кардиналът направи движение, което, съвсем естествено за обикновения човек, за един Роан от такъв ранг беше чудовищен скок.

— Ето как още отсега се стараете да ми се харесате! — каза графинята.

— Един кардинал не ходи на бал в Операта, графиньо, това е все едно аз да ви предложа да влезете във... в една пушалня.

— Един кардинал също така не танцува, нали...

— О! Не...

— Тогава защо впрочем четох, че господин кардинал Дьо Ришельо е танцувал сарабанда.

— Пред Ана Австрийска — да... — изпусна се неволно принцът.

— Наистина пред една кралица — повтори Жана, гледайки го втренчено. — Е, добре! И вие бихте направили същото за една

кralица...

Кардиналът, така ловък и силен, какъвто беше в действителност, в случая не можа да се овладее и се изчерви. Дали защото лукавото създание се смили над смущението му, дали защото на нея ѝ беше угодно това смущение да не продължава, тя побърза да добави:

— Как да не се засягам аз, на която правите толкова възражения, да не се засягам, ако видя, че ме уважавате по-малко от една кралица, и то тогава, когато ще бъдете скрит зад домино и под маска, когато трябва с учтивост, за която няма да зная как да ви изразя признателността си, да направите за мен една от онези гигантски стъпки като вашата превъзходна тоаза от преди малко, която не би могла да бъде измерена?

Кардиналът бе щастлив, че на такава ниска цена е квит, щастлив преди всичко от нескончаемата победа, с която Жана му даваше възможност да печели при всяка лекомислена постъпка от негова страна. Хвана ръката ѝ и стискайки я, каза:

— За вас всичко, дори невъзможното!

— Благодаря, Ваша светлост. Мъжът, който току-що направи тази жертва, е много драгоценен приятел за мен. Сега, когато я приехте, аз ви освобождавам от досадното задължение.

— Не, не, само този, който е изпълнил задължението си, може да потърси цената му. Графиньо, аз ви следвам, но с домино.

— Ще минем по улица „Сен Дьони“, която е съседна на Операта, ще вляза маскирана в някой магазин и ще купя домино и маска за вас, вие ще се облечете в каретата.

— Графиньо, това е една очарователна игра, знаете ли?

— Ах, Ваше високопреосвещенство, за мен вие сте толкова добър, че ме обърквате... Но мисля си, може би в замъка „Дьо Роан“ Ваша светлост би намерил домино, което да му харесва повече от това, което ще купим.

— Ето едно непростимо лукавство, графиньо. Ако аз отивам на бала в Операта, то повярвайте в едно нещо... че ще бъда също толкова изненадан да се видя там, колкото бяхте вие, когато вечеряхте насаме с друг мъж, а не със съпруга си.

Жана почувства, че нищо не може да отговори. Тя благодари. Каретата без гербове пристигна пред малката врата на къщата, за да вземе двамата бегълци, и пое в силен тръс по булевардите.

---

[1] Тоаз — стара френска мярка за растојание = 1,949 м — бел.прев. ↑

24.

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ОПЕРАТА

Операта, този храм на удоволствията в Париж, бе опожарена в 1781 година, през юни. Двадесет души бяха загинали под развалините, а това беше вторият случай през последните осемнадесет години на обичайното място, което ще рече „Пале Роаял“, и изглеждаше фатално за парижките веселия. Една заповед на краля бе преместила Операта в друг квартал, малко по-далеч от центъра.

Този град от завеси и меко дърво, от картон и картини винаги бе голяма грижа на съседите. Операта, здрава и читава, разпалваше сърцата на финансисти и благородници, разместваше ранговете и съдбите. Операта в пламъци можеше да обхване цял квартал, целия град. Трябваше само да се появи силен внезапен вятър.

Определеното място бе при портата Сен Мартен. Кралят се огорчи, че дълго време няма да вижда в красивия Париж Операта, и се натъжи така, както всеки път, когато не пристигнеха зърнени храни или когато цената на хляба надхвърлеше седем су за четири фунта^[1].

Трябваше да се види цялата стара аристокрация и цялото младо съдийско съсловие, цялото войнство и финансова мощ, объркани от тази празнота на втората половина на деня, трябваше да се види как по местата за разходки бродят без подслон божествените красавици, от фигурантката до първата певица на Операта.

За да успокоят краля и дори малко кралицата, представиха на техни величества един архитект — господин Леноар, който обещавахе планини от чудеса.

Този изискан мъж имаше нови, непознати планове, такава съвършена система на проветряване, че дори в случай на пожар никой не би могъл да се задуши в коридорите. Той разтваряше осем врати за бягащите, без да се брои първият етаж с пет широки прозореца, толкова ниски, че и най-малодушните биха могли да скочат на булеварда, без да рискуват нищо повече от някое изкълчване.

Вместо красивата зала на Моро и картините на Дюрамо господин Леноар предлагаше сграда с фасада към булеварда, дълга 96 фута, фасада, украсена с осем подпирачи статуи, опрени с гръб на стълбове така, че да оформят три входни врати; постави осем колони върху цокъла, освен това барелеф над колоните и балкон с три декорирани в горната част на сводовете прозореца.

Ширината на сцената щеше да бъде 36 фута, театралният салон — 72 фута в дълбочина и 84 фута на ширина — от стена до стена. Трябваше да има фойета, украсени с огледала със семпла, но изискана декорация. По цялата ширина на залата, под оркестъра, господин Леноар щеше да остави пространство от 12 фута, за да побере просторен резервоар и два корпуса на помпи, за обслужването на които щяха да бъдат предоставени двадесет войници от френската гвардия.

Накрая, за да прелее чашата, той поиска седемдесет и пет денонощия, за да предаде салона на публиката, нито час повече или по-малко. Този последен член звучеше като самохвалство, в началото много се смяха, но кралят направи изчисленията си заедно с господин Леноар и всичко бе съгласувано.

Господин Леноар се залови за работа и удържа обещанието си. Салонът бе завършен в уговорения срок.

Но тогава обществото, което никога не е удовлетворено или успокоено, започна да разсъждава, че залата висяла на скеле, че това бил единственият начин да се построи бързо и че бързината била белег на несъвършенство, че следователно новата опера не е стабилна. Този театър, по който толкова много се въздишаше, който любопитните наблюдаваха как се издигаше греда по греда, в момента, когато цял Париж се беше стекъл да го гледа как израства всяка вечер, определяйки предварително своето място в него, когато бе завършен, никой не пожела да влезе. Най-дръзките предварително си купиха билети за първото представление, но предварително си направиха завещанието.

Като виждаше това положение, окаяният архитект потърси помощта на краля, който му подсказа идея:

— Малодушни във Франция са хората, които плащат. Те искат да ви дадат десет хиляди ливри рента и да се задушават в тълпата, но не искат да рискуват да бъдат задушени под рухващи тавани. Именно тези хора ги оставете на мен, а поканете храбрите, които не плащат.

Кралицата ме дари с дофин, градът плува в радост. Накарайте да съобщят, че веселието по случай раждането на моя син ще се открие в операта с безплатно представление и ако две хиляди и петстотин души, струпани там, което ще рече, средно триста хиляди ливри, не ви достигат, за да докажете якостта на сградата, помолете всички тези безгрижни веселяци да потичат малко, знаете, господин Леноар, че теглото при падане на тялото от четири пуса височина се увеличава пет пъти. Вашите две хиляди и петстотин смелчаци ще тежат милион и петстотин хиляди ливри, ако ги накарате да танцуват, следователно дайте бал след спектакъла.

— Сир, благодаря ви — каза архитектът.

— Но преди това обмислете, тежичко ще бъде!

— Сир, аз съм сигурен в това, което съм направил. И ще отида на този бал!

— А пък аз ви обещавам да присъствам на второто представление.

Архитектът последва съвета на краля. Представлението пред три хиляди плебеи, които аплодираха повече от крале, премина успешно.

Тези плебеи много искаха да потанцуват и да се позабавляват след представлението. Вместо пет те увеличили десет пъти теглото си.

Нищо в залата не помръдна.

Ако съществуваше беда, от която да се опасяваме, то тя трябваше да се очаква от следващите представления, от страхливите благородници, задръстили залата — същата тази зала, в която три години след откриването ѝ щяха да дойдат на бала господин кардиналът Дьо Роан и госпожа Дьо ла Мот.

Такова е предисловието, което дължахме на читателите си. Сега да се върнем отново при героите на нашата история.

---

[1] Фунт — английска мярка за тежина = 0,453 кг — бел.прев. ↑

25.

БАЛЪТ В ОПЕРАТА

Балът беше достигнал най-големия си блясък, когато кардинал Луи дьо Роан и госпожа Дьо ла Мот се вмъкнаха крадешком сред хиляди различни домина и маски.

Две домина едно до друго се опитваха, обединявайки усилията си, да се съпротивляват на нашествието, но разбирайки, че няма да успеят, решиха да се подслонят под ложата на кралицата, където тълпата беше по-малка и където впрочем стената им предлагаше опора. Черно домино и бяло домино: едното — голямо, другото със среден ръст; едното — мъж, другото — жена; едното жестикулиращо с ръце, извърщащо глава ту на една, ту на друга страна.

Двете домина очевидно се впуснаха в много оживен разговор. Да послушаме:

— Казвам ви, Олива, че вие чакате някого — повтаряше по-голямото, — шията ви вече не е шия, а основа на ветропоказател, който се върти не само при всеки повей, но и при появата на нов пришълец.

— Е, та! После?

— Какво после?

— Да, какво чудно в това, че се оглеждам? Нима не съм тук именно затова?

— Да, но ако се обръщате към другите...

— Ами, господине, защо се идва в Операта?

— Заради хиляди неща.

— Аха! Да, мъжете — да, но жените идват тук само за едно.

— За какво?

— Това, за което казахте: за да завъртят колкото е възможно повече глави. Вие ме доведохте на бала в Операта, аз съм тук, чупете се.

— Госпожице Олива!

— О! Не влизайте в грубия си тон. Знаете, че грубият ви тон не ме плаши, и преди всичко не ме викайте по име. Знаете, че това, да

наричат хората със собствените им имена на бал в Операта, е израз на най-лош вкус.

Черното домино направи гневен жест, който внезапно бе прекъснат от идването на едно синьо домино, доста едро, доста високо и с красиво телосложение.

— Ей, ей, господине — проговори новодошлият, — впрочем оставете жената да се забавлява на воля, дявол да го вземе! Всеки ден няма карнавал и не на всеки карнавал човек идва в Операта.

— Не се бъркайте в неща, които не ви засягат — продължи брутално черното домино.

— Ей, господине! Припомнете си веднъж завинаги, че малко вежливост никога и на нищо не вреди!

— Не ви познавам, защо по дяволите се тормозя с вас?

— Не ме познавате? Да предположим, но...

— Но какво?

— Но аз ви познавам, господин Дьо Бозир.

То, черното домино, което така леко произнасяше имената на другите, като чу да се произнася неговото име, потрепери: вълнение, което се забелязваше по копринената му качулка.

— О, не се плашете, господин Бозир — продължи маската, — аз не съм този, за когото ме вземате.

— А, дявол да го вземе, какво мисля аз? Вие, който разгадавате имена, ще се задоволите ли с това, или ще искате да отгатвате и мислите?

— Защо не?

— Хайде тогава, отгатнете нещо от това, което си мисля. Никога не съм виждал магьосник и наистина ще ми бъде приятно да срещна някого.

— Охо, това, което искате от мен, не е толкова трудно, че да заслужа някоя от титлите, каквито, изглежда, много лесно раздавате. Измислете друго нещо. Е, добре! Вие ме взехте за агент на господин Дьо Кросън.

— На господин Дьо Кросън?

— Аха! Да, вие знаете само това, дявол да го вземе! На господин Дьо Кросън, лейтенанта от полицията.

— Господине...

— Точно така, скъпи господин Бозир, всъщност би могло да се каже, че търсите шпагата си.

— Разбира се, че я търся.

— Ей Богу! Каква войнствена натура! Но успокойте се, скъпи господин Бозир, вие оставихте шпагата си у дома и добре направихте. Да поговорим за нещо друго. Моля ви, ако обичате, да ми предоставите ръката на госпожата...

— Ръката на госпожата?

— Да, на госпожата. Струва ми се, на бал в Операта така се постъпва, или може би аз идвам от Индия?

— Без съмнение, господине, така се постъпва, когато е по волята на кавалера!

— Понякога е достатъчно, скъпи господин Бозир, това да се желае от дамата!

— За дълго ли искате тази ръка?

— Ах, скъпи господин Бозир, прекалено сте любопитен — може за десет минути, може за един час, а може и за цялата нощ.

— Да имате да вземате, господине, вие се подигравате с мен.

— Скъпи господине, отговорете — да или не? Да или не? Ще ми дадете ли ръката на госпожата?

— Не.

— Хайде, хайде, не се гневете.

— Това пък защо?

— Защото, след като имате маска, излишно е да получите още една.

— Боже мой! Господине...

— Хайде де, ето че се ядосахте, вие, който бяхте толкова кротък преди малко.

— Къде това?

— На улица „Дофин“.

— На улица „Дофин“! — възкликна Бозир слисан.

Олива избухна в смях.

— Вие, госпожо, млъкнете! — скръцна ѝ черното домино.

После се обърна към синьото домино.

— Не схващам нищо от това, което казвате, господине, обяснете ми честно, ако ви е възможно.

— Ами, скъпи господине, струва ми се, че няма нищо по-честно от истината, нали, госпожице Олива?

— Ама вие значи познавате и мен? — запита тя.

— Господинът не ви ли назова съвсем високо по име току-що?

— А истината — запита Бозир, връщайки се на започнатия разговор, — истината е, че...

— Тя е, че в момента, когато щяхте да убиете тази нещастна дама, защото преди около час вие искахте да я убиете, та истината е, че в този момент се спряхте пред звъна на двадесетина луидора.

— Стига, господине.

— Добре, дайте ми ръката на госпожицата тогава, щом като ви стига.

— Ох! Разбирам, че госпожицата и вие...

— Е, добре де! Госпожицата и аз какво?

— Имали сте среща, договорили сте се.

— Кълна ви се, че не сме.

— О, може ли да се каже? — възкликна Олива.

— Е, впрочем... — добави синьото домино.

— Как впрочем?

— Ако се разберем, това ще бъде само за ваше добро.

— За мое добро?

— Без съмнение.

— Когато нещо се подмята, то се доказва — грубо каза Бозир.

— На драго сърце.

— Аха! Бих бил любопитен...

— И тъй, ще ви докажа — продължи синьото домино, — че присъствието ви тук е пакостно за вас толкова, колкото отсъствието ви е изгодно.

— На мене?

— Да, на вас.

— За какво става дума, моля?

— Вие сте член на някаква „академия“, нали?

— Аз?

— Оо, не се ядосвайте, скъпи господин Дьо Бозир, не говоря за Френската академия на науките.

— Академия... академия... — изломоти рицарят на Олива.

— На улица „По дьо Фер“, един етаж под приземния, нали така, скъпи господин Дьо Бозир.

— О, какъв неприятен човек сте, господине.

— Не се говори така!

— Защо?

— Що за въпрос! Защото не разбирате от дума. Да се върнем прочее на академията.

— Е, та?

Синьото домино извади часовника си, красив часовник, украсен богато с брилянти, върху които се вторачиха като запалени фенери зениците на Бозир.

— След петнадесет минути във вашата „академия“ на улица „По дьо Фер“, скъпи господин Бозир, ще се обсъжда един малък проект, целящ да донесе печалба от два милиона на дванадесетте действителни съдружници, един от които сте вие, господин Бозир.

— А вие сте също от тях, ако все пак...

— Довършете.

— Ако обаче не сте полицейски шпионин.

— Наистина мислех, че сте разумен мъж, господин Бозир, но със съжаление констатирам, че сте само един глупак. Ако бях от полицията вече щях да съм ви хванал двадесет пъти за афери, по-незначителни от тази спекулация за два милиона, която ще бъде обсъдена в „академията“ след няколко минути.

Бозир се замисли за момент.

— О, по дяволите, ако не сте прав!

После, като промени мнението си, продължи:

— Ах, господине, вие ме изпращате на улица „По дьо Фер“.

— Да, изпращам ви на улица „По дьо Фер“.

— Знам добре защо.

— Кажете!

— За да ме хванете там.

— Още една глупост.

— Господине!

— Несъмнено, ако имам власт да направя това, което казвате, ако имам още по-голяма власт да открия какво се крие във вашата „академия“, защо ли идвам да ви искам разрешение да разговарям с госпожицата? Не. Тогава бих накарал да ви арестуват веднага и

госпожицата и аз щяхме да се освободим от вас, но моят девиз, скъпи господин Бозир, е всичко да се прави с добро и с убеждаване.

— Да видим — подвикна изведнъж Бозир, пускайки ръката на Олива. — Вие ли бяхте на канапето на госпожата преди два часа! Хм! Казвайте!

— Какво канапе? — учуди се синьото домино. Олива леко щипна края на малкия му пръст. — Всъщност аз познавам само едно канапе, това на господин Кребийон-син.

— Всъщност все ми е едно — продължи Бозир, — доводите ви са добри, това е всичко, което ми е необходимо. Казвам добри, а би трябвало да кажа превъзходни. Вземете впрочем ръката на госпожицата и ако сте изпратили един галантен мъж в беда, засрамете се.

Синьото домино се разсмя при епитета „един галантен мъж“, с който Бозир така непринудено удостои самия себе си, после го потупа по рамото.

— Спете спокойно, изпращам ви там, като ви правя подарък — дял от сто хиляди ливри най-малко, понеже, ако не отидете в „академията“ тази вечер, според обичая на вашите съдружници бихте били поставени вън от подялбата, докато, отивайки там...

— Е, добре де! Прието, каквото ще да става — измърмори Бозир.

И като направи пирует, изчезна. Синьото домино взе ръката на Олива.

— Сега за нас двамата! — каза тя. — Оставих ви да измъчвате колкото искате нещастния Бозир, но предупреждавам, че ще бъде трудно да объркате мен, която ви познавам. И така, тъй като трябва да продължим, намерете ми нещо красиво, иначе...

— Не познавам по-красиво нещо на света от вашата история, скъпа госпожице Никол — каза синьото домино любезно, стискайки закръглената ръка на малката жена, която издаде сподавен вик, като чу името, което маската ѝ пошушна в ухото.

Но тя веднага се съвзе като човек, който не позволява да бъде изненадан с измама.

— О, Боже мой! Какво е това име? — попита тя. — Никол... За мен ли се отнася? Да не би случайно да искате така да ме наричате? В такъв случай претърпявате корабкрушение, излизайки от пристанището, като засядате на първата скала. Аз не се казвам Никол!

— Сега — да, знам, сега се наричате Олива. Никол прекалено намирисва на провинция. Във вас живеят две жени, знам точно — Олива и Никол. След малко ще говорим за Олива, но първо да поговорим за Никол. Забравили ли сте времето, когато бяхте Никол? Не вярвам. Ах, скъпо дете, жената винаги запазва моминското си име, ако не открито, то поне в дълбините на сърцето си, каквото и друго име да е била заставена да приеме, за да забрави първото. Бедна Олива! Щастлива Никол!

В този момент маскирана тълпа блъсна като внезапна буря двамата и Никол, или Олива, бе принудена да се притисне по-силно към придружителя си.

— Вижте — каза той, — вижте тази пъстра тълпа, вижте тези групи, които се притискат под качулките, за да доловят жадно ласкателните или любовни думи, които си разменят, вижте групите, които се образуват и разпръсват едни със смях, други с укори. Всички тези хора може би също имат по толкова имена, колкото и вие, мнозина бих изненадал, назовавайки ги с имена, които си спомнят и които мислят, че са забравени.

— Вие казахте „бедна Олива“...

— Да.

— Значи не ме вземате за щастлива?

— Трудно би било да сте щастлива с мъж като Бозир.

Олива въздъхна.

— Съвсем ли не съм щастлива? — попита тя.

— Въпреки всичко го обичате.

— Ах, умерено.

— Ако не го обичате, напуснете го.

— Ако го напусна, ще съжалявам.

— Какво впрочем бихте жалили у един пияница, у един комарджия, у мъж, който ви бие, у един крадец, който някой ден ще бъде разпънат на колелото за изтезания в Грев?

— Може би не ще разберете това, което ще ви разкажа.

— Все пак кажете.

— Ще съжалявам за шума, който създава около мен...

— Трябваше да се досетя. Ето какво било да си прекарал живота си сред мълчаливи хора.

— Известна ви е младостта ми?

— Отлично.

— О, не се съмнявам, уверена съм.

— Ще поговорим следователно за младежките ви години, госпожице Никол.

— Да поговорим, но ви предупреждавам, че няма да възразявам.

— Няма да започвам от детството ви, време, което е без значение за живота ви, ще започна от пубертета, от момента, когато осъзнавате, че Господ ви е дарил сърце, което да обича.

— Да обича? Кого?

— Жилбер.

При тези думи, при това име тръпка пробяга по вените на младата жена, а синьото домино почувства как тя потрепери в ръката му.

— О! Как, Боже мой, сте узнали? — изстена тя.

Тя внезапно спря и с необяснимо вълнение стрелна с поглед синьото домино.

Синьото домино остана безмълвно. Олива, или по-точно Никол, въздъхна и каза, без повече да се противи:

— Ах, господине, произнесохте име, събуждащо много спомени. Вие значи познавате този Жилбер?

— Да, щом като ви говоря за него.

— Уви!

— Очарователен момък според мен. Обичахте ли го?

— Той беше красив! Не... не точно... но аз го намирах хубав. Той беше много сърдечен, беше ми равен по рождение... Всъщност не, не е вярно. Равен — не, никога. Щом като Жилбер пожелае, то никоя жена не може да му бъде равна...

— Дори госпожица Дьо Та...

— Аха! Знам какво искате да кажете — прекъсна го Никол. — Ах, господине, виждам, много знаете, да, той обичаше друга, повисшестояща от мен, бедната Никол.

— Спирам, виждате ли?

— Да! Да, знаете много ужасни тайни, господине! — изрече Олива, треперейки. — Сега...

Тя гледаше непознатия така, сякаш можеше да чете през маската му.

— Сега какво е станало с него?

— Ами, мисля, че бихте могли да кажете по-добре от когото и да било.

— Защо, велики Боже!

— Защото, ако от Таверне той ви последва в Париж, вие пък го последвахте от Париж в Трианон.

— Да, наистина, но оттогава изминаха десет години, нали аз също ви говоря за онова време. Говоря ви за десетте години, които изтекоха, след като избягах, а той изчезна. Боже мой! Колко неща се случват за десет години!

Синьото домино мълчеше.

— Моля ви — настоя почти умоляваща Никол, — кажете ми, какво е станало с Жилбер? Мълчите, извърщате глава. Може би този спомен ви огорчава, натъжава ви?

Синьото домино в действителност не бе извърнало глава, но я бе отпуснало така, сякаш тежестта на спомените му беше прекалено голяма.

— Когато Жилбер обичаше госпожица Дьо Таверне... — каза Олива.

— Имената по-тихо! — помоли синьото домино. — Нима не забелязахте, че аз самият въобще не ги произнасям!

— Когато беше толкова влюбен, че всяко дръвче на Трианон познаваше любовта му... — продължи с въздишка Олива. — Именно тази любов ме погуби. А съм красива, горда съм, а когато поискам, съм нахална. По-скоро бих сложила главата си на дръвника, за да я отсекаат, отколкото да позволя да казват, че съм превила глава.

— Храбра сте, Никол!

— Да, бях... тогава! — каза девойката и въздъхна.

— Разговорът ви натъжава, нали?

— Не, напротив, приятно ми е да се върна към младостта си. И хората са като реките. И най-мътната река е с бистър извор. Продължавайте и не обръщайте внимание на тъжната безнадеждна въздишка, която се изтръгна от гърдите ми.

— Ах! — възкликна синьото домино, като леко се поклати, при което се видя, че под маската се усмихва, и добави: — За вас, за Жилбер и за една друга особа знам, бедно мое дете, знам всичко, което можете само вие да знаете.

— Тогава ми кажете защо Жилбер избяга от Трианон. И ако ми кажете... — развълнувана настоя Олива.

Тя изведнъж се разтрепери по-силно от когато и да било и като се вкопчи със сгърчените си ръце в ръката му, простена:

— Боже мой! Боже мой!

— Е, хайде, какво става?

Никол, изглежда, пропъди мисълта, която я бе довела до това състояние.

— Нищо.

— Напротив, искахте да ме попитате нещо.

— Да, кажете ми съвсем откровенно какво е станало с Жилбер?

— Чули ли сте да се говори, че е умрял?

— Да, но...

— Е, добре, той е мъртъв.

— Мъртъв?

Никол се разтрепери като първия път и промълви:

— За Бога, господине, може ли една услуга?

— Две, десет, толкова, колкото пожелаете, скъпа Никол.

— Преди два часа вие бяхте в моя дом, нали? Наистина сте вие, нали?

— Разбира се.

— Преди два часа вие не се страхувахте, не се криехте от мен.

— Да, напротив, исках добре да ме видите.

— О, глупачка, каква глупачка съм! Аз, която толкова ви гледах. Луда, луда, глупава жена, нищо повече от жена, както казваше Жилбер!

— Е, хайде, оставете хубавата си коса на мира. Пощадете я.

— Не, искам да се накажа за това, че ви гледах, без да ви видя.

— Не ви разбирам.

— Знаете ли какво искам от вас?

— Кажете?

— Повдигнете си маската.

— Тук? Невъзможно!

— Ах! Не страхът от чуждите погледи ви възпира да направите това, боите се от моя поглед, защото там, зад тази колона, в сянката на галерията, никой освен мен не би ви видял.

— Какво тогава ме възпира?

— Боите се, че ще ви позная.

— Аз?

— И че ще извикам: „Това сте вие, Жилбер!“

— Аха! Добре го казахте: „Луда, луда!“

— Вдигнете си маската.

— Е, добре, така да бъде, но при условие...

— Предварително давам съгласието си.

— То е, че ако аз от своя страна поискам да си свалите маската...

— Ще я сваля. Ако не я сваля, вие ще я махнете.

Синьото домино не се остави да бъде молено повече, отиде в тъмното кътче, което младата жена му бе посочила. Като стигна там, развърза маската си и застана пред Олива, която в течение на минута започна да го изпива с поглед.

— Уви, не! — каза тя, тупайки с крак и драскайки дланите си с нокти. — Уви! Не, това не е Жилбер.

— Кой съм аз?

— Какво ме засяга, щом като не сте той.

— А ако бях Жилбер? — попита непознатият, поставяйки отново маската си.

— Ако беше Жилбер! — изстена пламенно девойката.

— Да?

— Ако ми беше казал: „Никол! Никол, спомняш ли си Таверне Мезон-Руж?“ Ах! Тогава!...

— Тогава?

— На този свят повече нямаше да има Бозир!

— Казах ви, скъпо дете, че Жилбер е мъртъв.

— Е, така може би е по-добре! — въздъхна Олива.

— Да, Жилбер нямаше да ви обича, макар и толкова красива.

— Да не искате да кажете, че Жилбер ме е презирал?

— Не, по-скоро се боеше от вас.

— Възможно е. Носех в себе си нещо от характера му и той се оглеждаше в мен и се познаваше така добре, че аз го плашех.

— Но това няма значение, защото днес, скъпа моя Олива, вече не ви наричам Никол, защото днес, скъпа Олива, вие имате перспективата за едно щастливо, богато и блестящо бъдеще!

— Така ли мислите?

— Да, ако сте решена да направите всичко, за да стигнете до края, който ви обещавам.

— О, бъдете спокоен.

— Само че повече не трябва да въздишате така, както въздишахте преди малко.

— Така да бъде. Бих въздишала за Жилбер, но тъй като на този свят няма двама жилберовци, щом като Жилбер е мъртъв, повече няма да въздишам.

— Жилбер беше млад и той носеше в себе си недостатъците и достоинства на младостта. Днес...

— Днес Жилбер е също така млад, както преди десетина години.

— Несъмнено, щом като е умрял.

— Виждате ли, той е умрял, такива като Жилбер не остаряват, те умират.

— Ах! О, младост! — възкликна непознатият. — О, мъжество! О, красота! Вечни зародиши на любовта, на героизма и на предаността, онзи, който ви изгуби, наистина губи живота. Младостта, това е раят, това е небето, тя е всичко. Онова, което Господ ни дава след това, е само тъжна компенсация за младостта. Нищо не е равно на съкровищата, които младостта щедро дарява на човека.

— Жилбер би одобрил това, което така добре казахте. Но достатъчно по този въпрос — рече Олива.

— Да. Кажете сега защо избягахте с Бозир?

— Защото исках да напусна Трианон и се налагаше да избягам с някого. Беше ми невъзможно да живея повече за Жилбер, това щеше да бъде най-лошото, което можеше да се случи — жалки останки.

— Десет години вярност от гордост — възхити се синьото домино. — Ах, колко скъпо сте заплатили това тщеславие!

Олива се разсмя.

— О, знам защо се смеете — продължи сериозно непознатият, — смеете се, защото човек, който претендира, че знае всичко, ви обвинява за това, че десет години сте била вярна, докато вие считайте себе си за невинна. Ах, Боже мили! Ако става въпрос за майчина вярност, бедно момиче, тогава знам какво да мисля. Да, знам че сте била в Португалия с Бозир, че сте престояли там две години и че оттам без Бозир сте се прехвърлила в Индия с един капитан на фрегата, който ви е скрил в своята каюта, а когато се е връщал в Европа, ви е забравил на сушата в Шандернагор. Знам, че е трябвало да пропилиете два милиона рупии в дома на един набаб, който ви е държал с три ключа затворена. Знам, че

сте избягали, прескачайки трите порти на раменете на един роб. Накрая знам, че се завръщате във Франция богата, защото сте отнесла със себе си две гривни от фини перли, два диаманта и три големи рубина и на пристанището в Брест вашият зъл дух ви среща отново с Бозир при слизането на брега. Той, Бозир, за малко да припадне, познавайки ви, вас, нещастната изгнаница, почерняла и отслабнала, каквато се завръщяхте във Франция...

— О, Боже мой! Кой сте вие, че да знаете всичко това? — простена Никол.

— Знам най-после, че Бозир ви е отвел със себе си, уверявал ви е, че ви обича, продал е скъпоценностите, довел ви е до мизерия... знам, че го обичате, както поне твърдите, и тъй като любовта е изворът на всичко най-добро, то вие трябва да сте най-щастливата жена на света.

Олива сведе глава, отпусна чело върху ръката си и през пръстите ѝ паднаха две сълзи, течни перли, по-скъпоценни може би от тези на гривните ѝ, които, уви, никой не бе пожелал да купи от Бозир.

— И тази толкова горда жена, тази толкова щастлива жена вие я спечелихте тази вечер за петдесет луидора! — каза тя.

— О, това е много малко, госпожо, знам — каза непознатият с онази изискана грациозност и свършена любезност, които, изглежда, никога не изоставяха добре възпитания човек дори пред последната куртизанка.

— Ах, напротив, прекалено скъпо е, господине, кълна ви се, много ме изненада, че жена като мен все още може да бъде оценена за петдесет луидора.

— Вие сте много по-скъпа и аз ще ви докажа това. О, нищо не казвайте, защото не ме разбирате, и освен това... — добави непознатият, накланяйки се настрани.

— И освен това?

— И освен това в момента трябва изцяло да се съсредоточа.

— Значи трябва да мълча.

— Не, напротив, говорете ми.

— За какво?

— Ах, Боже мой, за каквото искате! Все ми е едно, разказвайте ми най-безсмислените неща на земята, стига само да изглеждаме заети.

— Добре, ама вие сте особен човек!

— Подайте ми ръка и да вървим.

Те се заразхождаха между групите. Тя кръшно виеше тънката си снага, а грациозните движения на главата ѝ, изящна дори под качулката, и на шията — енергична дори под доминото, всеки познавач на женската красота гледаше със завист, понеже по онова време, време на галантна сърцатост, зрителят на бала в Операта следеше с поглед шествието от жени така любопитно, както днес някои любители следят движенията на добър кон.

Олива след няколко минути се реши да попита нещо.

— Мълчете! — прекъсна я непознатият. — Или по-скоро говорете, колкото си щете, само не настоявайте да ви отговарям. Но говорейки, си променете гласа, дръжте главата си изправена и докосвайте шията си с ветрилото.

Тя се подчини.

В този момент нашата разхождаща се двойка вървеше срещу благоухаеща група, в центъра на която мъж с елегантно облекло, със стройна и свободна осанка разговаряше с трима души, които го слушаха почтително.

— Кой е този млад мъж? — попита Олива. — Ах, какво очарователно перленосиво домино.

— Това е господин граф Д'Артоа — отговори непознатият. — Но, за Бога, не ме разпитвайте повече.

В момента, когато Олива, съвсем слисана от знатното име, което чу да произнася нейното синьо домино, се отмести, за да вижда по-добре и стоеше изправена в съответствие с наставленията, други две домина, отделяйки се от приказлива и шумна група, се подслониха до галерията, където нямаше столове. Там се образуваше нещо като пустинно островче, което от време на време привличаше някои групи, изтласквани от центъра към периферията.

— Облегнете се на тази колона, графиньо — каза съвсем тихо глас, който привлече вниманието на синьото домино.

И почти в същия момент едно голямо оранжево домино, чието дръзко поведение разкриваше по-скоро действия мъж, отколкото приятния придворен, прекоси тълпата и дойде, за да каже на синьото домино:

— Това е той.

— Добре — отговори последният и с един жест освободи оранжевото домино.

— Слушайте, моя малка приятелко, нека се позабавляваме малко — пошушна на ухото на Олива синьото домино.

— Много бих искала, защото вече два пъти ме натъжихте: първия — като ме лишихте от Бозир, който винаги ме размива, и втория — говорейки ми за Жилбер, който толкова пъти ме е разплаквал.

— За вас ще бъда и Жилбер, и Бозир — каза сериозно синьото домино.

— Ох! — изстена Никол.

— Не искам от вас да ме обичате, разберете това, моля ви да приемете живота такъв, какъвто ще го направя аз, което ще рече сбъждане на всичките ви прищевки, стига само от време на време да ги съгласувате с моите. Впрочем ето едно мое желание.

— Какво?

— Черното домино, което виждате, е германец, един от приятелите ми.

— Аха!

— Един лукав човек, който ми отказа да дойде на бала поради мигрена.

— И на когото вие казахте, че също няма да дойдете?

— Точно така.

— Той е с една жена?

— Да, но не я познавам. Ще ги приближим, нали? Ще се престорим, че сте германка: няма да продумате нито дума, да не би да разбере по акцента ви, че сте чиста парижанка.

— Много добре. А вие ще го озадачите?

— О, уверявам ви. Хайде, започнете да ми го сочите с края на ветрилото си.

— Така?

— Да, много добре. И ми говорете на ухото.

Олива се подчини с покорство и интелигентност, които очароваха придружителя ѝ.

Черното домино, обект на тази демонстрация, се обръщаше с гръб към залата, разговаряше с дамата, която го придружаваше. А тя, чиито очи блестяха под маската, забеляза жеста на Олива.

— Погледнете, Ваша светлост, там има две маски, които ни наблюдават — съвсем тихо каза тя.

— Ах, не се плашете от нищо, графиньо, невъзможно е да ни познаят. Разчитайте на мен, след като сме поели гибелния път, оставете ме да ви повторя, че никоя снага не е била и не е очарователна като вашата, никой поглед не е така блестящ, позволете да ви кажа...

— Всичко, което се казва зад маска.

— Не, графиньо, всичко, което се изрича под...

— Продължавайте, но ще се обречете на вечни мъки в ада... А освен това съществува и по-голяма опасност — шпионите биха ни чули.

— Двама шпиони! — възкликна покъртен кардиналът.

— Да, ето ги, че се решават, приближават.

— Добре си преправете гласа, графиньо, ако ви заговорят.

— Вие също, Ваше високопреосвещенство.

Олива и нейното синьо домино наистина се приближаваха. Синьото домино се обърна към кардинала:

— Маска!

Той се наведе към ухото на Олива, която му отговори с утвърдителен знак.

— Какво искаш? — попита кардиналът, преправяйки гласа си.

— Дамата, която ме придружава, ме натовари да ти отправя няколко въпроса — отговори синьото домино.

— Хайде, бързо — каза господин Дьо Роан.

— И те да бъдат много неделикатни — добави с приятен глас госпожа Дьо ла Мот.

— Толкова неделикатни, че ти, любопитна жено, няма да ги чуеш.

И той отново се наведе над ухото на Олива, която повтори ролята си. Тогава непознатият на безукорен немски отправи към кардинала въпроса:

— Ваша светлост, влюбен ли сте в жената, която ви придружава?

Кардиналът потрепери:

— Ваша светлост ли казахте?

— Да, Ваша светлост.

— Вие се лъжете! Не съм този, за когото ме мислите!

— О! И още как, господин кардинал, не отричайте, бесполезно е, наистина дори аз не бих ви познал, но дамата, на която служба за кавалер, ми възложи да ви кажа, че ви познава отлично.

Той се наклони към Олива и ѝ каза съвсем тихо:

— Направете знак „да“ и всеки път, когато ви стисна ръката, правете същия знак.

Тя се покори.

— Учудвате ме! Коя е дамата, която придружавате? — бързо отговори кардиналът.

— Ах, Ваша светлост, мислех, че вече сте я познали. Тя ви позна. Вярно е, че ревността...

— Госпожата ме ревнува? Мен? — възкликна кардиналът.

— Ние не казваме това! — рече непознатият с известно високомерие.

— Какво казва този там? — живо попита госпожа Дьо ла Мот, която този диалог на немски, тоест на неразбираем за нея език, дразнеше в най-висша степен.

— Нищо, нищо.

Госпожа Дьо ла Мот тупна нервно с крак.

— Госпожо, една дума от ваша страна, моля ви, и обещавам да ви позная по тази единствена дума — се обърна кардиналът към Олива.

Господин Дьо Роан говореше на немски, Олива не разбра нито дума и се наклони към синьото домино.

— Настоятелно ви моля, госпожо, не говорете — каза синьото домино.

Тази тайнственост подразни любопитството на кардинала. Той добави:

— Какво? Една-единствена немска дума! Това едва ли би компрометирало госпожата?

Синьото домино, което си даваше вид, че е приело нарежданията на Олива, възрази бързо:

— Господин кардинал, ето точно думите на госпожата: „Този, чийто спомен не е винаги жив, този, чието въображение не замества непрекъснато любимия обект, той не обича, той не би имал право да настоява.“

Кардиналът изглеждаше потресен от тези думи. Цялото му поведение в най-висша степен изразяваше изненадата му, почитта и

екзалтацията от предаността, после ръцете му се отпуснаха.

— Но това е невъзможно — промърмори той на френски.

— Какво впрочем е невъзможно? — извика госпожа Дьо ла Мот, която улови жадно тези единствени думи, изпуснати на френски в целия разговор.

— Нищо, госпожо, нищо.

— Ваша светлост, мисля, че наистина ме карате да играя жалка роля — каза тя ядосана.

И пусна ръката на кардинала. А той не само че не я взе отново, но, изглежда, дори не забеляза това, така силно бе ангажирано вниманието му от германката.

— Госпожо, словата, които кавалерът ви ми каза от ваше име... това са немски стихове, които прочетох в една може би позната и на вас къща? — обърна се кардиналът към последната, все така непреклонна и неподвижна зад сатенената си завеса.

Непознатият стисна ръката на Олива.

— Да — кимна тя с глава.

Кардиналът трепна и попита с известно колебание:

— Този дом не се ли нарича Шьонбрун^[1]?

— Да — потвърди Олива.

— Те бяха записани върху една маса от черешово дърво със златно шило от августейша ръка?

— Да — отново потвърди с глава Олива.

Кардиналът замълча. Нещо в него се разбунтува. Той се олюля и протегна ръка, търсейки опора. Госпожа Дьо ла Мот очакваше на две крачки от него резултата от странната сцена. Ръката на кардинала намери тази на синьото домино.

— И ето продължението — промълви той. — „Този, който навсякъде вижда любимия лик, който го открива в едно цвете, в парфюм зад непроницаемо було, той може да мълчи, гласът му е стаен в сърцето, за да бъде щастлив, достатъчно е да го чуе едно друго сърце.“

— Ах, та тук се говори на немски — чу се изведнъж бодър младежки глас от групата, която се бе присъединила към кардинала. — Я да видим. Вие, маршале, разбирате немски, нали?

— Не, Ваше височество.

— А вие, Шарни?

— О, да, Ваше височество.

— Господин граф Д'Артоа! — каза Олива, притискайки се към синьото домино, защото четирите маски напиреха към нея малко дръзко.

В този момент оркестърът гръмна с шумни фанфари и прахът от паркета, пудрата от прическите се вдигнаха като облак в цветовете на дъгата над запалените полилеи, които със светлината си позлатяваха този облак от амбра.

В раздвижването, което предизвикаха маските, синьото домино усети, че го блъскат, и каза с властен глас:

— Внимавайте, господа!

— Господине, виждате, че ни блъскат, извинете, госпожи — възрази все още маскираният принц.

— Да тръгваме, да тръгваме, господин кардинал — пошушна съвсем тихо госпожа Дьо ла Мот на кардинала.

Изведнъж качулката на Олива бе закачена и дръпната назад от невидима ръка, развързаната ѝ маска падна, лицето ѝ за миг се разкри в полумрака в партера под първата ложа.

Синьото домино нададе престорено тревожен вик, а Олива — вик на ужас. Три-четири възгласа на учудване отговориха на първите два вика.

Кардиналът щеше да припадне. Ако паднеше в този момент, то той щеше да падне на колене. Госпожа Дьо ла Мот го подкрепи. Вълна от маски, повлечени от течението, отдели граф Д'Артоа от кардинала и от госпожа Дьо ла Мот.

Синьото домино, което бързо като светкавица поставяше качулката на Олива и завързваше маската ѝ, се приближи до кардинала и стискайки му ръка, каза:

— Това, господине, е непоправимо нещастие, виждате, че честта на тази дама е във ваши ръце.

— Ох, господине, господине... — изстена кардиналът, покланяйки се. И изтри плувналото си в пот чело с къричка, която трепереше в ръката му.

— Бързо да си отиваме — каза синьото домино на Олива.

Те изчезнаха.

Госпожа Дьо ла Мот си каза: „Сега знам какво кардиналът считаше за невъзможно — той взе тази жена за кралицата и ето ефекта,

който направи тази прилика между двете жени. Добре! Ето още едно наблюдение за тайно съхраняване.“

— Желаете ли да напуснем бала, графиньо? — попита господин Дьо Роан с изтощен глас.

— Както обичате, Ваше високопреосвещенство — отговори спокойно Жана.

— Няма нищо интересно, нали?

— О, не. Вече няма.

Те с мъка си проправиха път през шумната тълпа. Кардиналът, който бе висок, се оглеждаше на всички страни, за да открие изчезналото видение.

Но от този момент нататък пред очите му кръжеха сини, червени, зелени, жълти и сиви домина, като нюансите им се сливаха сякаш в призма. Всичко бе синьо и далечно за нещастния благородник и нищо не се виждаше ясно.

В това състояние той се качи в каретата, която очакваше него и придружаващата го дама.

Изтекоха пет минути, откакто каретата бе потеглила, а прелатът все още не бе отправил нито дума към Жана.

---

[1] Шьонбрун — императорският дворец във Виена — бел.прев.

26.

САФО

Госпожа Дьо ла Мот не губеше самообладание. Извади прелата от виденията:

— Къде ме кара тази кола? — попита тя.

— Графиньо, не се плашете, вие тръгнахте от вашата къща и каретата ще ви отведе пак там.

— Моята къща... В предградието?

— Да, графиньо... Една много малка къща, за да побере толкова прелести!

Изричайки тези думи, принцът взе ръката на Жана и я стопли с галантна целувка.

Каретата спря пред малката къща, която щеше да се постарее да побере толкова прелести. Жана леко скочи от колата, кардиналът се опита да направи същото, но тази жена демон му каза съвсем тихо:

— Няма защо, Ваше високопреосвещенство.

— Как така, графиньо, да не мога да прекарам няколко часа с вас?

— И да преспите, Ваша светлост — добави Жана.

— Мисля, че ще откриете повече спални в дома си, графиньо.

— За себе си — да, но за вас...

— За мене — не?

— Все още не! — отговори тя така грациозно и предизвикателно, че отказът ѝ беше равен на обещание.

— Тогава сбогом — каза кардиналът така силно засегнат, че за момент забрави сцената на бала.

— Довиждане, Ваше високопреосвещенство.

„Всъщност тя повече ми харесва такава“, каза си той, потегляйки. Жана влезе сама в новия си дом. Във вестибюла се бяха подредили шест лакеи, чийто сън бе нарушен от звънеца на управителя. Жана ги огледа с онази осанка на спокойно превъзходство, с която съдбата не дарява всички заможни хора.

— А камериерките? — попита тя.

Един от слугите почтително пристъпи и съобщи:

— Две жени очакват госпожата в спалнята.

— Повикайте ги!

Слугата се подчини. След няколко минути двете жени влязоха.

— Обикновено къде спите? — попита Жана.

— Но... ние още нямаме установен ред, ще спим там, където ще бъде удобно на госпожата — отговори по-възрастната.

— Дайте ми ключовете на апартаментите!

— Заповядайте, госпожо.

— Добре, тази нощ няма да преспите в този дом.

Жените учудено гледаха господарката си.

— Имате ли жилище навън?

— Разбира се, госпожо, малко е късно, но все пак, ако госпожата желае да бъде сама...

— Тези господа ще ви придружат — добави графинята, освобождавайки шестимата слуги, които бяха по-доволни от камериерките.

— И кога да се явим? — попита стеснително един от тях.

— Утре по обед.

Шестимата слуги и двете камериерки се спогледаха, после, държани в напрежение от властния поглед на Жана, се отправиха към вратата. Жана ги изпроводи, остави ги вън и преди да затвори вратата, попита:

— Някой да не е останал въкъщи?

— За Бога! Не, госпожо, никой няма да остане. Невъзможно е госпожата да бъде оставена така, поне една жена трябва да бди в сервизните помещения, където и да е, но да бди.

— Никой не ми трябва.

— Неочаквано може да възникне пожар, госпожата може да се почувства зле.

— Лека нощ, вървете си всички.

Тя извади кесията си.

— И ето, да получите първите пари за службата си при мен.

Радостен шепот, благодарности от страна на стадото прислужници бе единственият отговор, последната им дума. Всички изчезнаха, почтително приветствайки я.

Когато шумът от гласовете и стъпките затихваше в далечината, Жана спусна резето и каза с ликуващ глас:

— Сама! Аз съм сама тук, в моя дом!

Запали един троен свещник, сетне затвори и бравата на масивната врата на преддверието. Тогава започна една няма и странна сцена, която живо би заинтригувала някои от онези нощни наблюдатели, които въображението на поета изпраща да се реят над градове и палати.

Жана обхождаше владенията си, възхищаваше се на всяка стая поотделно и на цялата къща, в която и най-малките подробности придобиваха в очите ѝ огромна стойност от момента, в който собственическият ѝ егоизъм бе изместил любопитството на зрител.

Приземието, цялото закътано, цялото облицовано с дъски, включваше банята, офисите, трапезариите, три салона и две приемни.

Мебелировката на тези просторни стаи не беше богата като тази на Гимар^[1] или кокетна като тази на приятелките на господин Дьо Субиз, но се долавяше луксът на богатия благородник — не беше нова мебелировка. Къщата нямаше да се хареса на Жана, ако беше новообзаведена специално за нея.

Точно тези антични ценности, пренебрегвани от модерните дами, тези мебели от абаносово дърво с дърворезба, тези полилеи с кристални висулки, от чиито позлатени разклонения се подаваха розовите свещи в блестящи лилии, тези готически часовници, шедьоври на гравьорството и емайла, тези паравани с избродирани китайски мотиви, тези огромни китайски вази, пълни с редки цветя, тази украса на вратите в сиви тонове или в цветовете на Бушер или Вато, всичко това хвърляше новата собственица в неописуем екстаз.

Тук, върху една камина, два позлатени тритона^[2] издигаха снопчета корали по клоните, на които бяха навесени като плодове всякакви причудливи хрумвания на фантазията на бижутерите от това време, по-далеч, върху масичка от позлатено дърво, покрита с бял мрамор, стоеше огромен слон от прескъп порцелан, с уши, отрупани с висулки от сапфир, който носеше кула, пълна с парфюми и флакончета.

Книги за жени, позлатени и с ярка украса, блестяха върху етажерките от розово дърво, по ъглите със златни арабески.

Мебели, тапицирани с изисканите произведения на Гоблен, шедьоври на търпението, които на самия производител бяха стрували сто хиляди ливри, запълваха малък салон в сиво и позлата, където всяко пано беше продълговата картина, рисувана от Верне или от Грьоз. Работният кабинет беше изпълнен с едни от най-добрите портрети на Шардин и с някои от най-изящните порцеланови изделия на Клодион.

Всичко свидетелстваше не за прибързаността на някое богато парвеню, което се стреми да задоволи прищевките си или тези на своята метреса, а за продължителния и търпелив труд на богаташи от векове, които върху съкровището на бащите си са трупали съкровища за децата си.

Жана внимателно разгледа къщата като цяло, после я раздели на части и накрая отчете подробностите.

И тъй като доминото ѝ пречеше, а корсетът стягаше снагата ѝ, тя влезе в спалнята си, бързо се разсъблече, надяна пеньоар, подплатен с коприна. Полугола, трепереща под сатена, усети милвани гърдите си, снагата и бедрата си, нежни и чувствителни, закътани в диплите на късата роба, и възбудена заизкачва стъпалата със свещ в ръка.

Свикнала със самотата, уверена, че може да не се смущава от погледа дори на един-единствен прислужник, тя подскачаше от стая в стая, като оставяше на свистящия под вратите вятър да развява изящния ѝ пеньоар. А когато, за да отвори някое чекмедже, тя вдигаше ръка, когато робата се разтваряше и свличаше така, че оставяше да се види бялата извивка на рамото до началото на ръката, обагрена от ярката светлина, характерна за четката на Рубенс, тогава невидимите духове, спотаени под нарисуваните образи, подслонени зад нарисувани пана, сигурно ликуваха, че си имат такава господарка, която мислеше, че ги притежава.

Вече изморена, задъхана от това препускане, със свещ, три четвърти изгоряла, тя влезе в спалнята, покрита със син сатен, обсипан с избродирани призрачни цветя.

Бе видяла всичко, преброила бе всичко, всичко бе погалила с поглед и с ръка, повече нямаше на какво да се възхищава освен на самата себе си. Постава свещта върху кръгла севърска масичка със златен бордюр и изведнъж погледът ѝ се спря на един мраморен Ендимион^[3], нежна и сладострастна фигура от Бушардон, който,

опиянен от любов, се надвесваше над постамент от червено-сив порфир.

Затвори вратата и спусна балдахина пред нея, дръпна плътните завеси, върна се пред статуята и впи поглед в този красив любовник на Феба, който я даряваше с последната целувка, възнасяйки се към небето.

Аленият огън, превърнал се в жарава, стопляше тази стая, където всичко оживяваше с изключение на радостта.

Жана почувства как краката ѝ бавно потъват в мекия вълнен хаф на килима, почувства краката си да треперят и да се подгъват, почувства да я обхваща слабост, която не бе от умора, тя притискаше гърдите ѝ, клепачите ѝ с изтънчената нежност на любовното докосване; това бе една топлина, различна от тази на жарта в огнището, разливаща се нагоре — от краката по тялото — и изкачвайки се, изстискваше от вените ѝ всичката живителна енергия, която при животното наричат влечение, а при човека — любов.

По време на изживяването на тези странни усещания Жана забеляза, че самата тя се намира в една ниша зад Ендимион. Робата ѝ се бе свлякла от раменете върху килима, нежната батиста, повлечена от по-тежкия сатен, се плъзна до средата на белите ѝ закръглени ръце.

Две черни очи, смирени от слабост, блестящи от желание — очите на Жана, — поразиха до най-потайните дълбини на сърцето самата нея, тя се видя красива, почувства се млада и пламенна, разбра, че нищо от това, което я обкръжаваше, дори Феба, не бе достойно да бъде обичано така, както заслужаваше тя. Пристъпи към мрамора, за да види дали Ендимион се вълнува и дали заради една смъртна би презрял богинята.

Това чувство я опиваше, тя склони глава на рамото му с непознат трепет, опря устни до вълнуващата му плът и тъй като не бе престанала да къпе погледа си в очите, които я зовяха от огледалото, изведнъж усети очите си изморени, главата ѝ се отпусна с въздишка и тя падна безжизнена и заспа на върху леглото, а завесите му се сведоха над нея.

Свещта трепна с последна светлинка от лоното на разтопения восък, после заедно с последната искрица светлина разпиля и сетния си аромат.

[1] Мари Гимар (1743 — 1816) — известна танцьорка в парижката Опера — бел.прев. ↑

[2] Тритон — митично животно — бел.прев. ↑

[3] Ендимион — герой от гръцката митология, прочут с красотата си — бел.прев. ↑

27.

„АКАДЕМИЯТА“ НА ГОСПОДИН ДЪО БОЗИР

Бозир бе възприел буквално съвета на синьото домино и отиде в това, което се наричаше негова академия. Гордият приятел на Олива, примамен от огромното число два милиона, повече се опасяваше от нещо като изключване, което колегите му бяха скроили тази вечер, като не го уведомиха за един толкова изгоден план.

Той знаеше, че хората от „академията“ не могат да се похвалят с добросъвестност, и това за него беше основание да бърза — там винаги дори случайно отсъстващите са оцетени, а още повече, когато другите се възползват от отсъствието им.

Сред членовете на „академията“ Бозир си бе създад репутация на ужасен човек. Това не бе нито учудващо, нито непонятно. Бозир бе на младини полицейски пристав, носил бе униформа, бе съумявал да постави едната си ръка на кръста, а другата върху дръжката на шпагата. Той имаше привычката при най-малката обида да нахлупи върху очите си шапката, във всеки случай жест, който за не особено смелите беше страшен, особено ако тези хора имаше защо да се страхуват от дуел или от любопитството на правосъдието.

Следователно Бозир смяташе да отмъсти за непочтителното отношение, проявено към него, заплашвайки събратята си от тайния игрален дом на улица „По дьо Фер“.

От вратата „Сен Мартен“ до църквата „Сен Сьулпис“ беше далече, но Бозир беше богат, метна се в един кабриолет и обеща петдесет су на кочияша, тоест една ливра бакшиш — съгласно тарифата от онова време нощният курс струваше колкото дневния в наши дни.

Конете бързо поеха. Бозир си придаде малко ядосан вид и поради липсата на шапка, каквато нямаше, понеже беше с домино, и липсата

на шпага той придаде на лицето си доста свадлив израз, за да хвърли в безпокойство всеки закъснял минувач.

Влизането му в „академията“ предизвика известна сензация.

Там, в първия салон, хубав салон, целият в сиво, с полилеи и много игрални маси, имаше двадесетина комарджии, които пиеха бира и сироп, усмихвайки се с крайчеца на устата си на седем-осем, ужасно наплескани с белила и червила, следящи играта жени.

На главната маса играеха „фараон“, мизите бяха нищожни, а оживлението съответстваше на мизите. При пристигането на доминото, което мачкаше капюшона си, пъчейки се в диплите на наметалото, няколко дами започнаха да се хият — полуподигравка, полушега. Господин Бозир беше конте и жените не го измъчваха много.

Обаче той приближи така, като че нищо не бе чул, нищо не бе видял, и стигнал до масата, мълчаливо изслуша една забележка за лошото си настроение.

Един от комарджиите, стар съмнителен финансист с добродушен израз на лицето, бе първият, който се обади и предизвика Бозир.

— Дявол да го вземе, рицарю, вие идвате от бала със странна физиономия — подметна смелчагата.

— Наистина — потвърдиха дамите.

— Охо, рицарю, доминото не ви ли стяга главата? — попита друг комарджия.

— Не, доминото не ми пречи — отвърна грубо Бозир.

— Така! Точно така! — продължи банкерът, който подрънкваше дванадесетина луидора. — Господин рицарят Дьо Бозир ни измени, нима не виждате, че е бил на бала в Операта и че някъде около Операта е намерил добра миза и че е изгубил?

Едни се смееха, други го съжаляваха, а жените му съчувстваха — всеки според характера си.

— Не е вярно, че съм изменил на приятелите си — възрази Бозир, — аз не съм способен на измени. Изгодно е на някои хора измежду познатите ми да изменят на приятелите си.

— Какво искате да кажете, скъпи рицарю? — попитаха дваматри от съдружниците му.

— Знам аз какво искам да кажа — отвърна Бозир.

— Но на нас това не ни е достатъчно — забеляза старецът с доброто настроение.

— Това вас не ви засяга, господин финансист — прибързано и неуместно възрази Бозир.

Един доста изразителен поглед на банкера предупреди Бозир, че думите му бяха неуместни. И действително в тази аудитория не трябваше да се поставя граница между тези, които плащат, и онези, които прибират парите. Бозир разбра това, но той вече се беше хвърлил, а престорено смелите спират по-трудно от доказано храбрите.

— Мислех, че тук имам приятели — продължи той.

— Ами... да — отговориха мнозина.

— Е, да, но съм се лъгал.

— В какво?

— В това, че много неща се вършат без мен.

Нов знак на банкера, нови възражения от страна на присъстващите съдружници.

— Достатъчно е, че знам, и лицемерните приятели ще бъдат наказани — заяви Бозир.

Той потърси шпагата си, но намери само джобчето, което бе пълно с луидори. То звънна издайнически.

— Ах! Ах! — възкликнаха две дами. — Тази вечер господин Бозир е с добра наличност.

— Ами да! — каза лукаво банкерът. — Струва ми се, че и да е изгубил, то не всичко е проиграл, и ако е изменил на правилата, то това не е непоправимо. Хайде, залагайте, скъпи рицарю.

— Благодаря! — отговори рязко Бозир. — Щом като всеки пази каквото има, аз също пазя.

— Какво, по дяволите, искаш да кажеш? — му пошепна един от комарджиите.

— След малко ще разясним — отговори Бозир.

— Впрочем играйте! — настоя банкерът.

— Един обикновен луидор — подсказа една дама, докосвайки Бозир по рамото, за да се доближи колкото е възможно по-близо до джоба му.

— Играя само на милиони — каза дръзко Бозир. — И наистина не намирам за подходящо това, че тук се играе за нищожни луидори. За милиони! Хайде, господа от „По дьо Фер“, след като се отнася до

милиони, хайде, долу мизите от по един луидор! Милиони, милионери! Залагайте милиони!

Бозир бе достигнал онази степен на екзалтация, която тласка човека зад пределите на здравия разум. Опиянение, по-опасно от това, до което се стига и с най-възбуждащото вино. Изведнъж получи изотзад удар в краката, достатъчно силен, за да го спре внезапно. Той се обърна и видя до себе си едно широко лице с цвят на маслина, сурово и сипаничаво, с черни очи, блестящи като горящи въглени.

На гневния жест на Бозир тази странна особа отвърна с церемониален поздрав и с поглед, остър като рапира.

— Португалецът! — продума Бозир, поразен от този поздрав на човека, който току-що и неочаквано го удари.

— Португалецът! — повториха дамите, които зарязаха Бозир, за да полетят около чужденеца.

Този португалец наистина беше любимото момче на дамите, на които той, под претекст че не говорел френски, неизменно носеше лакомства, понякога загънати в касови бележки за по петдесет до шестдесет ливри.

Бозир познаваше този човек като един от съдружниците. Португалецът винаги губеше от постоянните посетители на игралния дом. Той определяше мизите си в размер на сто ливри седмично и редовно посетителите отнасяха стоте му ливри.

Бозир, получил лекия ритник, който португалецът току-що му бе нанесъл по прасците, изчака, премълча и седна.

Португалецът се включи в играта, постави на масата двадесет луидора и след двадесет удара в продължение на петнадесет минути той бе лишен от двадесетте си луидора от шест алчни комарджии, които за момент забравиха острите нападки на банкера и на останалите съучастници в измамата.

Часовникът удари три часът сутринта, Бозир допиваше чашата си.

Влязоха двама лакеи, банкерът пусна парите в двойното дъно на масата, защото правилата на сдружението бяха така подпечатани с доверието към членовете, че никога един от тях не можеше да владее изцяло фондовете му.

В края на сеанса парите падаха през малък отвор в двойното дъно на масата, а към правилата имаше такова допълнение, че

банкерът никога да не посегне на парите и никога да не може да носи със себе си пари. Което означаваше, че му се забраняваше да натика двадесетина луидора в ръкавите си и че сдружението си запазваше правото да го обискира и да вземе златото, което би успял да пусне в джоба си.

Лакеите донесоха на членовете на кръжока наметалата, мантиите и шпагите им; много от щастливите комарджии предлагаха ръка на дамите, изгубилите си придаваха важност в столовете на колела, все още модерни в тези тихи квартали, и нощта настъпваше в игралния салон.

Бозир също си поставяше доминото така, като че ще предприеме най-дългото пътуване, но не бе прекосил още първия етаж, когато вратата се затвори, карети, подвижни столове и пешеходци изчезнаха в мрака, а той се върна в салона, където дванадесет от съдружниците също се връщаха.

— Най-после ще се обясним — каза Бозир.

— Запалете лампите си и не говорете така високо — каза строго и на добър френски португалецът, който от своя страна запали свещ на масата.

Бозир промърмори нещо, на което никой не обърна внимание. Португалецът седна на мястото на банкера; огледаха дали капациите, завесите и вратите бяха добре затворени; тихо насядаха, с лакти, подпрени върху покривката, ужасно любопитни.

— Имам да направя едно съобщение — обяви португалецът. — За щастие дойдох навреме, защото тази вечер господин Дьо Бозир ужасно го сърби езикът и беше невъздържан...

Бозир имаше желание да изкрещи.

— Хайде, мирувай! — продължи португалецът. — Без празни приказки, които са повече от неблагоприятни. Узнали сте за идеята ми — това добре. Вие сте човек с въображение, може да сте се досетили, но мисля, че честолубието никога не трябва да превъзхожда интересите.

— Не ви разбирам — обади се Бозир.

— Как не! Господин Дьо Бозир искаше да докаже, че той е открил аферата.

— Каква афера? — запитаха заинтригуваните.

— Аферата за двата милиона! — извика превзето Бозир.

— Два милиона! — възкликнаха съдружниците.

— И първо — избърза да продължи португалецът, — вие преувеличавате, невъзможно е аферата да стигне до тази сума. Веднага ще докажа това.

— Никой тук не знае какво искате да кажете — намеси се банкерът.

— Да, но всички очакваме да чуем — добави друг.

— Говорете пръв — предложи Бозир.

— Много бих искал — каза португалецът.

Той си наля голяма широка купа бадемово питие, което спокойно изпи, без да промени поведението си на бездушен човек:

— Знайте, не казвам това за господин Дьо Бозир, но колието не струва повече от един милион и петстотин ливри!

— А... ако се отнася до колие — рече Бозир.

— Да, господине, това не е ли вашата афера? — попита португалецът.

— Може би.

— Сега ще се прави на потаен, след като беше недискретен.

Португалецът вдигна рамене.

— Със съжаление ви виждам да ми говорите с тон, който не ми харесва — каза Бозир в позата на петел, който се изправя на шиповете си.

— Внимавайте! Внимавайте! — рече португалецът, студен като мрамор. — После ще кажете това, което ще кажете, но преди всичко аз ще ви кажа, каквото имам да казвам, а времето е малко. Защото трябва да знаете, че посланикът ще пристигне най-късно след осем дни.

— Нещата се усложняват — събралите се потрепваха с пръсти от любопитство: колието, един милион и петстотин хиляди, един посланик... какво бе всичко това?

— С две думи, ето какво — каза португалецът, — господата Бьомер и Босанж са изработили и предложили на кралицата едно колие от диаманти, което струва един милион и петстотин хиляди ливри. Кралицата е отказала да го приеме. Спестените пари е обещала за държавна помощ. Бижутерите не знаят какво да го правят. Те са много затруднени, понеже това колие може да бъде купено само от богат крал. Е, добре! Аз намерих кралската особа, която ще закупи

това колие и ще го извади от желязната каса за ценности на господата Бьомер и Босанж.

— Кой? — запитаха съдружниците.

— Моята милостива владетелка, кралицата на Португалия. — И португалецът се изпъчи.

— По-малко от когато и да било разбираме нещо — казаха съдружниците.

„Аз вече нищо не разбирам“ — помисли си Бозир.

— Обяснете по-ясно, скъпи господин Мануел — помоли той, — защото личните разногласия трябва да се подчинят на общия интерес. Искрено ви признавам, вие сте бащата на идеята. Отричам на всички останали правото на бащинство, но за Бога, бъдете ясен!

— Вече сме убедени, че съществува колие за милион и половина ливри — каза bankerът. — Това е една важна точка.

— И колието се намира в касата на господата Бьомер и Босанж — ето втората точка — добави Бозир.

— А дон Мануел каза, че Нейно величество кралицата на Португалия купува колието. Това е, което ни обърква.

— Нищо по-ясно от това — каза португалецът. — Трябва само да се слуша внимателно какво говоря. Мястото на посланика е вакантно. Има временно управляващ, новият посланик, господин Де Суза пристига най-рано след осем дни.

— Добре де! — каза Бозир.

— Какво пречи на бързация да види Париж посланик да пристигне и да се настани за осем дни?

Присъстващите се спогледаха съвсем слисано.

— Разберете! — живо продължи Бозир. — Дон Мануел иска да ви каже, че дотогава може да пристигне истински посланик или подставено лице.

— Точно така — потвърди португалецът. — Ако посланикът, който ще се представи, пожелае да вземе колието на Нейно величество кралицата на Португалия, нима няма право на това?

— Дявол да го вземе, наистина! — възкликнаха присъстващите.

— И той ще преговаря с господата Бьомер и Босанж. Ето това е всичко.

— Абсолютно всичко.

— Само че трябва да се плати, когато се преговаря — забеляза банкерът на „фараона“.

— Виж ти! Да! — каза португалецът.

— Господата Бьомер и Босанж, без да са получили добри гаранции, няма да допуснат колието да попадне в ръцете на един посланик, па бил той и истинският Суза.

— О, аз добре съм помислил за гаранцията — каза бъдещият посланик.

— Каква?

— Както казахме, посолството е празно, нали? — припомни Мануел.

— Да.

— Там е останал само един началник на канцелария, предан поклонник на френския език, който говори португалски език лошо като светски мъж и който е очарован, когато португалците му говорят на френски, защото не се измъчва, а когато французите му говорят на португалски, е възхитен, защото блести.

— Е, та? — попита с недоумение Бозир.

— Следователно ще се представим на този почтен човек с всички одежди на новото представителство.

— Външният вид е добър, но документите са по-важни — забеляза Бозир.

— Ще имаме и документите — прекъсна го дон Мануел.

— Би било излишно да правим извода, че господин Мануел е ценен човек — каза Бозир.

— След като видът и документите убедят началника на канцеларията в идентичността на делегацията, ние ще се настаним в посолството.

— О! Това е прекалено! — прекъсна го Бозир.

— Това е задължително — продължи португалецът.

— Това е съвсем просто — потвърдиха останалите съдружници.

— Ами началникът на канцеларията? — възрази Бозир.

— Вече казахме — той ще бъде убеден.

— Ако стане недоверчив, десет минути преди да се е усъмнил, ще бъде уволнен. Мисля, че един посланик има право да смени началника на канцеларията си.

— Разбира се.

— Следователно ние сме господари на посолството и първата ни работа е да посетим господата Бьомер и Босанж! — каза дон Мануел.

— Не, не! — живо се обади Бозир. — Струва ми се, вие пренебрегвате нещо много съществено, което аз точно знам, аз, човекът, който е живял в кралски дворци. А именно, че подобна операция не може да се реализира от посланик, преди да е приет на тържествена аудиенция при краля, а там, Бога ми, е опасно. Спомнете си, че прославеният Риза Бей, който е бил приет от Луи XIV в качеството му на посланик на шаха на Персия, е имал смелостта да предложи на Негово величество, дълбоко вярващ християнин, тюркоази за тридесет франка, та казвам ви, Риза Бей е знаел много добре персийски, но, по дяволите, ако във Франция е имало учени, способни да докажат, че той не е идвал от Исфахан? Ние веднага ще бъдем познати. Моментално ще ни кажат, че говорим португалски на чист галски, и ще ни изпратят в Бастилията. Да внимаваме!

— Вашето въображение ви отвежда твърде далече, скъпи колега — прекъсна го португалецът. — Ние няма да се изправим пред всички тези опасности, ще си останем по домовете.

— Тогава господин Бьомер също няма да ни повярва, че сме португалци.

— Ще убедим господин Бьомер, че идваме във Франция с обикновената мисия да закупим колието, а посланикът е сменен, когато ние вече сме били на път. Самата заповед да дойдем да го заместим ни е връчена. Тази заповед, ако е нужно, ще бъде показана на господин Босанж, след като е била показана на господин началника на канцеларията на посолството, само на министрите на краля трябва да се постареем да не бъде показвана, защото министрите са любопитни, те са недоверчиви и биха ни създали неприятности по множество дребни подробности.

— О, да! Да не влизаме във връзка с министрите — казаха събралите се.

— А ако господата Бьомер и Босанж поискат изплащане на първата вноска — попита Бозир.

— Това би усложнило сделката — отговори смутен португалецът.

— Защото, накрая, обичайно е един посланик да пристига с акредитиви, ако ли пък не — с налични пари.

— Точно така — обадиха се съдружниците.

— Сделката ще се провали — продължи Бозир.

— Вие все намирате начин да ме лишите от сделката. Не намирате ли нещо, което да успее? — каза Мануел с хладна язвителност.

— Именно защото искам сделката да успее, изтъквам затрудненията — възрази Бозир. — Чакайте, чакайте, откривам и други начини.

Всички приближиха глави в кръг.

— Във всяко посолство има каса.

— Да, каса и кредит.

— Да не говорим за кредити — продължи Бозир, — нищо не е по-скъпо за доставяне. За да получим кредит, ще ни бъдат необходими коне, екипажи, слуги, мебели, други принадлежности, основание за получаване на какъвто и да било кредит. Нека поговорим за касата. Какво мислите за тази от вашето посолство?

— На своята върховна повелителка — Нейно величество, винаги съм гледал като на великолепа кралица. Тя навярно е направила всичко, както трябва.

— Това ще видим. И после, да допуснем, че в касата няма нищо — каза Бозир.

— Възможно е — рекоха, усмихвайки се, съдружниците.

— Тогавя нямаме повече затруднения, защото веднага ние, посланиците, ще попитаме господата Бьомер и Босанж с кого в Лисабон поддържат търговски отношения и ние подписваме, подпечатваме, запечатваме писмата им за исканата сума.

— Ето това е добре! — каза величествено дон Мануел. — Аз, ангажиран с изобретателство, не се впуснах в подробностите.

— Които са превъзходни — намеси се банкерът на „фараона“, облизвайки се.

— Сега да обмислим: как да си разпределим ролите — предложи Бозир. — Дон Мануел го виждам като посланик.

— Ах, ама разбира се, да — в хор потвърди събранието.

— А аз виждам господин Дьо Бозир като мой секретар преводач — добави дон Мануел.

— Защо така? — малко неспокойно се обади Бозир.

— Аз не трябва да казвам нито дума на френски, та аз съм господин Де Суза, тъй като познавам този благородник от висок ранг, а ако той говори, което се случва рядко, то той говори само на португалски. Напротив, вие, господин Дьо Бозир, вие сте пътешествал, имате голям опит в парижките сделки, говорите приятно португалски.

— Зле — поправи го Бозир.

— Достатъчно, за да не ви помислят за парижанин.

— Вярно... но...

— А после — добави дон Мануел, приковавайки черните си очи в Бозир — за най-полезните агенти — най-големите облаги.

— Разбира се — потвърдиха съдружниците.

— Прието, аз съм секретар преводач.

— Тогава да решим веднага как ще се разпредели печалбата от аферата? — прекъсна го банкерът.

— По най-простия начин — отговори дон Мануел. — Ние сме дванадесет души.

— Да, дванадесет — потвърдиха съдружниците, преброявайки се.

— В такъв случай по една дванадесета част — добави дон Мануел, — все пак с уговорката, че някои между нас ще получат по дял и половина. Аз например като баща на идеята и като посланик, господин Дьо Бозир, защото предвиди удара и изприказва милион приказки, идвайки тук.

Бозир направи знак на съгласие.

— И накрая дял и половина и за този, който ще продаде колието.

— Охо! — възкликнаха в един глас всички съдружници. — Не! Много е!

— Защо пък? Той, струва ми се, ще рискува много.

— Да — обади се банкерът, — но той ще получи бакшишите, комисионните, премиите, които му оформят значителен дял.

— Ето че всичко е уредено, а утре подробностите, вече е късно — каза Бозир.

Той си мислеше за Олива, останала на бала сама с онова синьо домино, към което въпреки лекотата, с която раздаваше златни луидори, любовникът на Никол не изпитваше сляпо доверие.

— Не, не, веднага да приключим всичко. Какви са тези подробности? — настояха съдружниците.

— Подвижен стол, купе с герба на Суза — каза Бозир.

— Ще бъде необходимо много време за рисуване — възрази дон Мануел. — И преди всичко за изсушаване.

— Има и друг начин тогава — каза Бозир. — Купето от господин посланика ще се е счуило по пътя и той ще бъде принуден да вземе това на секретаря си.

— Вие значи имате купе, вие? — запита учуден португалецът.

— Първото, което ми попадне.

— А гербовете ви?

— Първите, които са ни подръка.

— А, това улеснява всичко. Много прах и кал върху капаците, също отзад на колата, на мястото на гербовете. Така канцлерът на посолството ще види само прах и кал.

— Ами останалата част от мисията? — попита банкерът.

— Ние, останалите, ще пристигнем вечерта, по-удобно е за начало, а вие, вие ще дойдете на следващия ден, когато вече ще сме разчистили пътищата.

— Много добре.

— На всеки посланик освен секретар му трябва и камериер — поясни дон Мануел, — деликатна функция!

— Господин командор — обърна се банкерът към един от измамниците, — вие поемате ролята на камериер.

— А средствата за покупки? — попита дон Мануел. — Аз съм на сухо!

— Аз имам пари — каза Бозир, — но те са на любовницата ми.

— Какво има в касата? — попитаха съдружниците.

— Вашите ключове, господа — отговори банкерът.

Всеки от съдружниците извади по едно ключе, което отваряше една от дванадесетте ключалки, с които се затваряше двойното дъно на прословутата маса, така че в това „почтено“ общество никой не можеше да отвори касата без позволението на останалите единадесет колеги. Пристъпи се към проверката.

— Сто деветдесет и осем луидора над резервните фондове — каза банкерът, който бе наблюдаван от всички.

— Дайте ги на господин Бозир и на мен. Не е много, нали? — попита Мануел.

— Дайте ни две трети от тях, оставете остатъка на другата част от посолството — каза Бозир с щедрост, която помири всички гласове.

По този начин дон Мануел и Бозир получиха сто тридесет и два луидора, а шестдесет и шест останаха на другите.

Разделиха се с насрочена среща за следващия ден. Бозир побърза да скъта доминото си под мишница и да изтича до улица „Дофин“, където се надяваше да намери отново госпожица Олива, притежателката на всички предишни добродетели и на новите луидори.

28.

ПОСЛАНИКЪТ

На другия ден надвечер през бариерата на Анфер премина пътническа кола, доста прашна, опръскана с кал, така че никой не можеше да различи гербовете. Четирите коня, впрегнати в нея, препусаха бързо. Пощальоните, както се казва, се държаха като принцове. Пътническата кола спря пред една сграда с красив външен вид на улица „Жюсиен“. На самата врата чакаха двама души; единият, доста изискано облечен, готов да известява церемониално, другият — в обикновена ливрея, каквато са имали по всяко време обществените служители в различни парижки администрации. Иначе казано, последният приличаше на портиер в разкошен костюм. Вратите бяха незабавно затворени под носа на много любопитни. Човекът с церемониалните дрехи приближи много почтително до вратата на колата и с малко треперлив глас поде кратка тържествена реч на португалски език.

— Кой сте вие? — рязко отговори отвътре глас на отличен португалски.

— Недостойният канцлер на посолството, Ваше превъзходителство.

— Много добре. Колко лошо говорите нашия език, скъпи. Хайде! Къде слизаме?

— Оттук, Ваша светлост, оттук.

— Тъжно посрещане — каза сеньор дон Мануел, който се правеше на строг, опирайки се на своя камериер и на секретаря си.

— Ваше превъзходителство ще благоволи да ме извини — продума канцлерът с лошия си говор — едва в два часа днес тук пристигна куриер на Ваше превъзходителство, за да съобщи за пристигането ви. Аз отсъствах. Ваша светлост, отсъствах по делата на легацията. След моето завръщане намерих писмото на Ваше превъзходителство. Имах време колкото да отворя апартаментите. Почистват ги.

— Добре, добре.

— А! Голяма радост е за мен да видя знаменитата личност на нашия нов посланик.

— Ш-шт! Да не разпространяваме нищо, докато новите заповеди не дойдат от Лисабон. Само благоволете, господине, да ме отведете в спалнята, падам от умора. Вие ще се разберете с моя секретар, той ще ви предаде моите заповеди.

Канцлерът се поклони почтително пред Бозир, който отвърна сърдечно и каза иронично вежливо:

— Говорете на френски, скъпи господине, така ще ви бъде по-удобно, на мен също.

— Да, да — промърмори канцлерът, — по-удобно ще се чувствам, защото, ще ви призная, господин секретар, моето произношение...

— Ясно ми е — отвърна Бозир самонадеяно.

— Ще се възползвам от случая, господин секретар, защото във ваше лице виждам любезен човек — побърза да каже канцлерът с жар. — Ще се възползвам от случая, казвам, за да ви попитам не смятате ли, че господин Де Суза ми се сърди, че така лошо говоря португалски?

— Съвсем не, никак, щом говорите чисто френски.

— Аз! — изрече радостно канцлерът. — Аз съм парижанин от улица „Сент Оноре“!

— Е, добре! Очарователно е — заяви Бозир. — Как се казвате? Дюкорно, струва ми се.

— Дюкорно, да, господин секретар, доста сполучливо име, защото има испанско окончание, ако така се приеме. Господин секретарят знае моето име, това ме ласкае.

— Да, вие сте добре поставен в Лисабон, толкова добре, че вашата репутация ни възпрепятствала доведем канцлер оттам.

— О, колко съм признателен, господин секретар! И каква щастлива възможност за мен е назначаването на господин Де Суза.

— Но господин посланикът звъни, струва ми се.

— Да тичаме.

Наистина се втурнаха. Благодарение на старанието на своя камериер господин посланикът се беше разсъблякъл. Бе сложил прекрасен халат. Бръснар, извикан набързо, го гласеше. Няколко кутии

и пътни чанти, доста луксозни, украсяваха масите и поставките. В камината се разгаряше голям огън.

— Влезте, влезте, господин канцлер — подкани посланикът, който току-що бе потънал в огромен фотьойл с възглавници пред камината.

— Господин посланикът ще се разсърди ли, ако му отговарям на френски? — тихо сподели канцлерът с Бозир.

— Не, не, хайде.

Дюкорно направи комплимент на френски.

— Е, но това е много удобно, вие говорите възхитително френски, господин Ду Корно.

„Той ме взе за португалец“ — помисли си канцлерът, пиан от щастие. И стисна ръката на Бозир.

— Така! — каза Мануел. — Ще може ли да вечеряме?

— Разбира се, да, Ваше превъзходителство. Да, „Пале Роаял“ е на две крачки оттук. Познавам един прекрасен гостилничар, който ще донесе превъзходна вечеря на Ваше превъзходителство.

— Все едно, че е за вас, господин Ду Корно.

— Да, Ваша светлост... и, ако Ваше превъзходителство позволи, бих поискал разрешение да предложа няколко бутилки вино, каквито Ваше превъзходителство би намерил единствено в Порто.

— А-а! Значи нашият канцлер има добра изба — подхвърли весело Бозир.

— Това е единственият ми разкош — отвърна скромно любезният човек, чиито живи очи, закръглени бузи и широк нос Бозир и дон Мануел можаха да забележат за първи път, на свещи.

— Постъпете, както ви се харесва, господин Ду Корно — каза посланикът. — Донесете от вашето вино и елате да вечеряте с нас.

— Подобна чест...

— Без етикеция, днес аз съм още пътник, утре ще бъда посланик. А ще говорим и по работа.

— Но Ваша светлост ще позволи да хвърля бърз поглед на тоалета си.

— Вие сте великолепен — отбеляза Бозир.

— Тоалет за посрещане, а не галаоблекло — поясни Дюкорно.

— Останете, както сте, господин канцлер, и отдайте на подготовката времето, което бихте употребили, за да сложите

галакостюм.

Очарован, Дюкорно напусна посланика и затича, за да спечели десет минути в полза на апетита на Негово превъзходителство.

През това време тримата мошеници, затворени в спалнята, оглеждаха мебелировката и преценяваха действията на новата си власт.

— Дали спи тук този канцлер? — запита дон Мануел.

— Не, не: хитрецьт има добра изба и някъде сигурно хубава любовница. Той е стар ерген.

— Портиерът?

— Би трябвало да се освободим от него.

— Аз се заемам с това.

— Другите слуги в хотела?

— Наети слуги, които нашите съдружници ще подменят утре.

— Какво е положението в кухнята? А кабинетът?

— Мъртвило! Мъртвило! Предишният посланик не се появяваше никога в хотела. Той имаше къща в града.

— Как е касата?

— За касата трябва да питаме канцлера — деликатно е.

— Наемам се с тази работа, вече сме най-добрите приятели в света.

— Ш-шт! Ето го.

Наистина Дюкорно пристигаше запъхтян, предупредил гостилничаря от улица „Бон з’анфан“ и взел от кабинета си шест бутилки.

— Ваше превъзходителство няма ли да слезе в трапезарията? — запита той.

— Не, не, ще се храним в стаята, само ние, близо до огъня.

— Монсеньор, вие ме зарадвахте. Ето виното.

— Топази! — възкликна Бозир, вдигайки едно от шишетата на височината на свещта.

— Седнете, господин канцлер, докато камериерът ми сложи масата.

Дюкорно седна.

— В кой ден пристигнаха известията? — попита посланикът.

— В навечерието на заминаването на вашия... на предшественика на Ваше превъзходителство.

— Добре. Всичко наред ли е в легацията?

— А, да, монсеньор.

— Няма ли финансови неприятности?

— Няма, доколкото зная.

— Няма дългове... Е, кажете... Ако имаше, бихме започнали с тяхното изплащане. Моят предшественик е галантен благородник, за когото съм солидарен гарант.

— Слава Богу, не би станало нужда. Преди три седмици бе дадено нареждането да се изплатят кредитите и дори на следния ден след заминаването на бившия посланик тук пристигнаха сто хиляди ливри.

— Сто хиляди ливри! — възкликнаха в глас Бозир и дон Мануел, слисани от радост.

— В злато — каза канцлерът.

— В злато! — повториха посланикът, секретарят, дори и камериерът.

— Така че — додаде Бозир, преглъщайки вълнението, — касата съдържа...

— Сто хиляди триста двадесет и осем ливри, господин секретар.

— Малко е — каза студено дон Мануел, — но за щастие Негово величество представи фондове на наше разположение. Аз ви казах, скъпи — добави той, обръщайки се към Бозир, — че ще ни липсват в Париж.

— Като не се смята това, че Ваше превъзходителство бе взел своите предпазни мерки — възрази почтително Бозир.

След това важно съобщение на канцлера веселото настроение в посолството нарастваше. Хубавата вечеря, съставена от съомга, огромни речни раци, тъмни меса и крем, не по-малко увеличи въодушевляването на португалските благородници.

Господин Дюкорно благославяше още небето, че му е изпратило посланик, който предпочиташе френския език пред португалския, португалските вина пред френските; той плуваше в това приятно блаженство, което пълният и признателен стомах предизвиква, когато господин Де Суза го помоли да отиде да си легне.

Дюкорно стана и с мъчителен реверанс, който закачи толкова мебели, колкото листа закача клонче от шипков храст в сечище, канцлерът стигна пътната врата.

Бозир и дон Мануел не бяха прекалили с виното на посолството и не се предадоха веднага на съня.

Впрочем камериерът трябваше да вечеря на свой ред след господарите си, операция, която командорът изпълни точно според предварителните предначертания на посланика и неговия секретар.

Целият план за следния ден бе уточнен. Тримата съдружници се бяха впуснали в разузнаване, след като се увериха, че портиерът спи.

29.

ГОСПОДАТА БЪОМЕР И БОСАНЖ

На другия ден благодарение на дейността на Дюкорно на гладно сърце посолството бе излязло от летаргията. Бюра, кутии, писалища, тържественост, удрящи копита коне в двора говореха за живот там, където вечерта цареше мъртвило.

В квартала се разпространи бързо слухът, че през нощта от Португалия е пристигнала важна личност, шарже д'афер.

Този слух, който трябваше да вдъхне доверие към нашите трима измамници, за тях бе извор на все по-нарастващ ужас.

Наистина полицията на господин Дьо Крон и тази на господин Дьо Брьотъой имаше остър слух, който не се стремеше да намали при подобен случай; те имаха аргусови^[1] очи, които, разбира се, не се затваряха, когато се отнасяше за господата дипломатите от Португалия.

Но дон Мануел отбеляза пред Бозир, че със смелост биха попречили издирванията на полицията да се превърнат в подозрения до осем дни, а подозренията да станат увереност преди петнадесет дни; така че следователно средно десет дни нищо не би попречило на съдружието. За да действа добре, това съдружие трябваше да завърши операциите в срок от шест дни.

Зората току-що бе пукнала, когато две наети пътнически коли доведоха в хотела товара на девет души, предназначени да съставят персонала на посолството.

Те бързо бяха настанени, или по-вярно казано, сложени от Бозир да спят. Наредиха единият да отговаря за касата, другият — за архивите, третият замести портиера, на когото Дюкорно лично връчи оставката, под предлог че не знаел португалски. Така сградата се оказа населена от този гарнизон, който трябваше да забранява достъпа на всеки невежа.

Полицията е невежа в най-висша степен за тези, които имат политически и други тайни.

Към обед дон Мануел, наречен Суза, галантно облечен, се качи на доста чиста карета, която Бозир бе наел за петстотин ливри на месец, предплащайки за петнадесет дни.

Той тръгна за къщата на господата Бьомер и Босанж, придружен от секретаря и камериера си.

Съобщено бе на господин посланика, че бижутерите на короната живеят на „Ке дьо л'Екол“, където той и придружителите му пристигнаха към един часа следобед.

Камериерът почука скромно на вратата на бижутера, която бе затворена със здрави ключалки и украсена с големи пирони с широки глави като врата на затвор.

Пироните бяха разположени така изкусно, че образуваха повече или по-малко приятни рисунки. Можеше да се констатира, че никога свредел, трион или пила не би могла да отхапе и парченце дърво, без да си счупи зъб върху желязна част.

Отвори се гише с телена решетка и един глас попита камериера какво иска да узнае.

— Господин посланикът на Португалия желае да говори с господата Бьомер и Босанж — отвърна слугата.

Една фигура бързо се появи на първия етаж, след това се чуха бързи стъпки по стълбището. Вратата се отвори.

Дон Мануел слезе от колата с благородническа тежест.

Господин Бозир беше слязъл пръв, за да подаде ръка на Негово превъзходителство.

Човекът, който приближи така припряно до двамата португалци, бе лично господин Бьомер. Дочувайки колата да спира, той беше погледнал през прозорците, бе чул думата „посланик“ и бързо се бе спуснал, за да не принуждава Негово превъзходителство да го чака.

Бижутерът се разтопи в извинения, докато дон Мануел се качваше по стълбите.

Господин Бозир забеляза, че след тях една стара прислужница, яка и стройна, затваряше ключалките, пускаше резетата, които бяха в изобилие на пътната врата. Господин Бозир, както изглежда, беше озадачен, та господин Бьомер му каза:

— Извинете, господине, но в нашата нещастна професия ние сме силно изложени на риск, затова сме свикнали на известна предпазливост.

Дон Мануел остана безучастен. Бьомер го погледна и му повтори фразата, която бе предизвикала у Бозир приятна усмивка. Но на посланика и втория път, както и първия, не му мигна окото.

— Извинете ме, господин посланик — отново каза Бьомер смутен.

— Негово превъзходителство не говори френски — отбеляза Бозир — и не може да ви разбере, господине. Но ще му предам вашите извинения, освен ако — побърза той да добави — вие самият, господине, не говорите португалски.

— Не, господине, не.

— Значи ще говоря вместо вас.

И Бозир промърмори няколко португалски думи на дон Мануел, който му отвърна по същия начин.

— Негово превъзходителство господин граф Де Суза, посланик на Нейно кралско величество, приема с благоволение вашите извинения, господине, и ме натоварва да ви попитам дали е вярно, че все още притежавате една хубава диамантена огърлица?

— Диамантена огърлица — каза бавно Бьомер, — една много хубава огърлица?

— Такава, каквато предложихте на кралицата на Франция — добави Бозир — и за която Нейно кралско величество, кралицата на Португалия, чу да се говори.

Дон Мануел отмести поглед от картините към пейзажа и си придаде отегчен вид.

— Господине — заяви Бозир, — струва ми се, че вие не чухте нито дума от това, което ви казах. Виждам вече нетърпението на Негово превъзходителство, господин бижутер.

— Извинете — каза Бьомер, целият червен, — не трябва да показвам огърлицата без присъствието на моя съдружник, господин Босанж.

— Добре, накарайте да извикат вашия съдружник.

Дон Мануел приближи и с ледения си вид, който му придаваше известна величественост, започна да говори на португалски, което накара Бозир много пъти да кима с уважение. След което той обърна гръб и продължи да съзерцава през стъклата.

— Негово превъзходителство ми каза, господине, че вече десет минути чака, а той няма навик никъде да чака, дори при кралете.

Бьомер се поклони, хвана шнура на звънеца и го разклати. Минута след това още един човек влезе в стаята. Това бе господин Босанж, съдружникът.

Бьомер с две думи го въведе в нещата. Босанж хвърли поглед на двамата португалци и накрая поиска ключа от Бьомер, за да отвори ковчежето. „Струва ми се, че честните хора — помисли си Бозир — вземат същите предпазни мерки едни спрямо други, както крадците.“

Десет минути по-късно Босанж се върна отново, като в лявата си ръка носеше кутия за скъпоценности; дясната му ръка беше скрита под дрехата. Бозир ясно видя очертанията на два пистолета.

— Ние може да имаме добър външен вид — каза дон Мануел на португалски, — но тези търговци ни вземат по-скоро за крадци, а не за посланици.

И произнасяйки тези думи, той се вгледа в бижутерите, за да долови на лицата им и най-малкото вълнение, в случай че те разбират португалски. Нищо не се появи, нито освен диамантената огърлица, толкова прекрасна, че блясъкът замайваше.

Поставиха с доверие тази кутия в ръцете на дон Мануел, който внезапно гневно извика:

— Господине — обърна се той към своя секретар, — кажете на тези хитреци, че те злоупотребяват с търпението ни. Показват ми фалшиви скъпоценни камъни, когато им искам истински. Кажете им, че ще се оплача на френския министър и в името на моята кралица ще накарам да хвърлят в Бастилията нахалниците, които мамят един португалски посланик.

Казвайки тези думи, той блъсна с опакото на ръката ковчежето върху тезгяха. Бозир нямаше нужда да превежда всички думи, пантомимата беше достатъчна.

Бьомер и Босанж се разтопиха в извинения и заявиха, че във Франция се показват имитации на диаманти, заместители на накитите, което е приемливо — да се задоволят честните хора и да не се привлекат и изкушат крадците. Господин Де Суза направи рязко движение и тръгна към вратата пред очите на разтревожените търговци.

— Негово превъзходителство ме натовари да ви съобща — продължи Бозир, — че е много неприятно хора, които носят титлата бижутери на френската корона, да не са в състояние да различат

посланик от мерзавец и Негово превъзходителство се оттегля в посолството си.

Господата Бьомер и Босанж си дадоха знак и, покланяйки се, отново започнаха да уверяват посланика в дълбокото си уважение. Господин Де Суза за малко не стъпи върху краката им и излезе. Търговците се спогледаха съвсем обезпокоени и превити до земята. Бозир последва гордо своя господар. Прислужницата отключи вратата.

— В посолството, улица „Жюсиен“! — провикна се Бозир на камериера.

— В посолството, улица „Жюсиен“! — извика камериерът на кочияша.

Бьомер чу през гишето.

— Сделката се провали! — измърмори слугата.

— Готово! — уточни Бозир. — След час тези нехранимайковци ще бъдат у нас!

Каретата излетя, сякаш бе впрегната в осем коня.

---

[1] Аргус — в гръцката митология стоок пазач великан — бел.прев. ↑

30. В ПОСОЛСТВОТО

Като влязоха в сградата на посолството, господата завариха Дюкорно да вечеря спокойно в кабинета си. Бозир го помоли да се качи при посланика и му каза:

— Разберете, драги, човек като господин Суза не е обикновен посланик.

— Забелязал съм това, което казвате — отговори канцлерът.

— Негово превъзходителство — продължи Бозир — иска да бъде на висота в Париж, между хора богати и с вкус. Да ви кажа право, престоят в онази грозна сграда на улица „Жюсиен“ е непоносим за него, въпросът е да се намери отделна сграда за господин Суза.

— Това ще усложни дипломатическите отношения — каза канцлерът. — Ще има да обикаляме много за подписи на разни документи.

— Е, и? Негово превъзходителство ще ви даде карета, драги господин Дюкорно — отговори Бозир.

Дюкорно едва не полудя от радост.

— Неприятно е, че не сте свикнали — продължи Бозир. — Всеки канцлер с достойнство трябва да си има карета. Но ние ще споменем за това при удобен момент и където му е мястото. А сега да дадем отчет на господин посланика за състоянието на работата в посолството. Къде е касата?

— Горе, господине, в апартамента на господин посланика.

— Тъй далеч от вас?

— Въпрос на безопасност, господине. За крадците е по-трудно да се доберат до първия етаж, отколкото до партера.

— Крадци — каза пренебрежително Бозир. — За такава дребна сума!

— Сто хиляди ливри! — отговори Дюкорно. — Дявол да го вземе. Очевидно господин Суза е богат. Не се намират сто хиляди ливри в касите на всяко посолство.

— Искате ли да проверим? — каза Бозир. — Но по-бързо, имам важна работа.

— Веднага, господине, веднага — отговори Дюкорно и стана от бюрото си.

Стоте хиляди ливри бяха в наличност — половината в злато, другата половина в сребро. Дюкорно даде своя ключ, чиито плетеници и детелини Бозир разглеждаше с възхищение. Той умело успя да вземе отпечатък от ключа и го върна на канцлера, като каза:

— Господин Дюкорно, ключът е на по-сигурно място у вас, отколкото у мен, да отидем при господин посланика.

Откриха дон Мануел. Изглеждаше много зает с някакво листче, изписано с цифри. При появяването на консула той го попита:

— Знаете ли шифъра на старата ни кореспонденция?

— Не, Ваше превъзходителство.

— Е, добре! Искам занаяпред да го знаете, господине. Така ще ме освободите от много отегчителни подробности. А как е касата? — попита той.

— В отлично състояние, както всъщност всичко, което влиза в служебните задължения на господин Дюкорно — отговори Бозир.

— Стоте хиляди ливри?

— В наличност, господине.

— Добре, седнете, господин Дюкорно, искам да ме посъветвате за нещо.

— На заповедите ви, Ваше превъзходителство — каза сияещ канцлерът и приближи стола си към бюрото.

— Сериозна работа, за която се нуждаем от вашата осведоменост. Познавате ли в Париж по-честни бижутери?

— Господата Бюмер и Босанж, бижутери на кралския двор — отговори канцлерът.

— Тъкмо тях не искам да използвам — каза дон Мануел.

— Те са имали нещастieto да предизвикат недоволството на Ваше превъзходителство?

— Съвсем сериозно, господин Дюкорно, съвсем сериозно.

— О! Ако можех да бъда малко недискретен, ако бих си позволил...

— Позволете си...

— Бих попитал в какво тези хора с голяма репутация в професията...

— Те са истински лихвари, господин Дюкорно, а лошите им постъпки ги доведоха дотам, че загубиха около един или два милиона.

— О! — извика Дюкорно.

— Бях изпратен от Нейно величество да се уговоря за една диамантена огърлица.

— Да, да, прочутата огърлица, поръчана от покойния крал за госпожа Дю Бари. Зная, зная...

— Вие сте ценен човек, знаете всичко. Е, добре, щях да купя огърлицата, но тъй както вървят нещата, сега няма да я купя.

— Трябва ли да направя нещо?

— Господин Дюкорно...

— Тактично, много ловко, монсеньор.

— Би било добре, ако познавате тези хора.

— Босанж ми е братовчед.

Дон Мануел и Бозир се спогледаха. Настъпи мълчание. Двамата португалци обмисляха предложенията си. Изведнъж един лакей отвори вратата и обяви:

— Господата Бьомер и Босанж!

Дон Мануел стана бързо и гневно извика:

— Отпратете тези хора!

Лакеят направи крачка назад, за да се подчини на заповедта.

— Не, изгонете ги вие самият, господин секретар — подхвана наново посланикът.

— За Бога! — каза умоляващо Дюкорно. — Оставете ме да изпълня заповедта на монсеньор. Аз ще смекча нещата, тъй като не мога да не изпълня нареждането.

— Правете каквото искате — каза небрежно дон Мануел.

Когато Дюкорно се втурна стремглаво навън, Бозир се приближи до дон Мануел.

— И тъй, тази работа ще пропадне? — каза дон Мануел.

— Не, Дюкорно ще я оправи.

— Той ще я обърка, нещастникът! Ние говорихме само на португалски пред бижутерите. Казахте им, че не разбирам нито дума френски. Дюкорно ще провали всичко.

— Тичам.

— Не е ли опасно да се показвате, Бозир?

— Ще видите, че не е. Дайте ми неограничени пълномощия.

— По дяволите!

Бозир излезе. Долу Дюкорно беше застигнал Бьомер и Босанж, чието държание в сравнение с това при влизането им в посолството беше съвсем променено — беше много по-учтиво, но неуверено. Те твърде малко разчитаха да срещнат познати лица и бързо изчезнаха в първите помещения пред тях. Като забеляза Дюкорно, Босанж с приятно чувство на изненада извика:

— Вие тук!

Той се приближи до него и го прегърна.

— О, много сте любезен — каза Дюкорно, — тук ме познахте, братовчеде богаташо. Дали за това, че съм в посолство?

— Наистина! — каза Босанж. — Извинете ме, че се държахме малко като чужди. Направете ми една услуга.

— За това дойдох.

— О, благодаря. Значи сте от посолството.

— Да, разбира се.

— Едно сведение.

— Какво?

— За самото посолство.

— Аз съм тук канцлер.

— О, чудесно! Искаме да говорим с посланика.

— Идвам от негово име.

— От негово име, да ни кажете...

— Че ви моли да напуснете бързо сградата, господа.

Двамата бижутери се спогледаха стъписани.

— Защото — каза важно Дюкорно — сте се показали, както изглежда, невнимателни и нечестни.

В този миг прозвуча важно леденият глас на Бозир, застанал до вратата на стаята:

— Излишно е. Господин Дюкорно, Негово превъзходителство ви нареди да изпъдите тези господа. Изпъдете ги!

— Господин секретар...

— Подчинете се! — пренебрежително каза Бозир. — Изпълнявайте!

И той си отиде. Канцлерът хвана за дясното рамо роднината си, а съдружника му — за лявото, и леко ги изблъска навън.

— Ето — каза той — една провалена сделка.

— Ей Богу, тези чужденци са много докачливи — промърмори Бьомер, който бе германец.

— Когато се казваш Суза и имаш деветстотин хиляди ливри доход, скъпи братовчедо — каза канцлерът, — имаш право да бъдеш какъвто си искаш.

— А — въздъхна Босанж, — казах ви, Бьомер, че сте неловък в сделките.

— Е — отговори упоритият германец, — ако не получим парите, които искаме от него, той няма да получи нашата огърлица.

Приближаваха се до външната врата. Дюкорно се разсмя.

— Знаете ли какво представлява един португалец? — попита той пренебрежително. — Знаете ли какво е да си посланик вие, който сте буржоа? Не. Е, добре, аз ще ви кажа. Един посланик под покровителството на императрицата, господин Потьомкин, купуваше за Нейно величество на първи януари всяка година кошница с череша, която струваше сто хиляди екю, хиляда ливри за една череша. Изключително, нали? Е, добре, господин Суза ще закупи мините на Бразилия, за да намери в рудите диамант, голям колкото всички ваши диаманти. Това ще му струва доходите за цели 20 години — 20 милиона. Но какво значение има за него, той няма деца. Ето това е.

Той затваряше вратата, когато Босанж промени изведнъж мнението си и заговори:

— Оправете всичко това и вие ще имате...

— Тук сме неподкупни — отговори Дюкорно.

Той затвори вратата.

Същата вечер посланикът получи следното писмо:

МОНСЕНЬОР,

Едно лице, което чака вашето разпореждане и желае да ви поднесе дълбокото извинение на покорните ви слуги, е на вратата на вашия дом. При даден знак от Ваше превъзходителство той ще предаде на ваш служител

огърлицата, която имаше щастието да привлече вашето внимание.

Благоволете да приемете, монсеньор, уверението в нашето най-дълбоко уважение и тъй нататък, и тъй нататък.

Бьомер и Босанж

— Е, добре! — каза дон Мануел, като четеше посланието. — Огърлицата е наша.

— Не, не още — каза Бозир. — Ще бъде наша само когато ще я купим. Ваше превъзходителство не знае френски, нали? Най-напред да се освободим от господин канцлера. Можем да му поставим важна дипломатическа задача; аз ще се занимаю с това.

— Грешите — каза Мануел. — Тук той ще бъде наш гарант.

— Той ще каже, че говорите френски език.

— Той няма да го каже, аз ще го помоля.

— Добре, да остане. Нека влезе човекът с диамантите.

Той бе въведен. Беше лично Бьомер. Бьомер изрази най-дълбоки почитания и поднесе своите най-покорни извинения. След това поднесе диамантите, сякаш ги оставя, за да бъдат разгледани внимателно. Дон Мануел го накара да остане.

— Достатъчно доказателства от такъв вид — каза Бозир. — Недоверчив търговец сте, трябва да сте честен. Седнете да си поприказваме, тъй като господин посланикът ви прощава.

„Ох, колко е трудно да се продава!“ — въздъхна Бьомер.

„Не е лесно да се краде!“ — помисли Бозир.

31. СПАЗАРЯВАНЕТО

Господин посланикът се съгласи да разгледа внимателно огърлицата. Господин Бьомер грижливо показва всяка част и се опита да изтъкне различните ѝ прелести.

— Като цяло относно тези скъпоценни камъни — каза Бозир, на когото дон Мануел току-що бе говорил на португалски — господин посланикът няма какво да каже. Общо взето, те го задоволяват. Колкото до отделните диаманти, вече не е така. Негово превъзходителство откри десет, тук-там покрити с точки и замъглени.

— О! — възкликна Бьомер.

— Негово превъзходителство — прекъсна го Бозир, — познава по-добре от вас диамантите. Знатните португалци в Бразилия си играят с диаманти още от деца, както тук със стъклени топчета. Дон Мануел наистина посочи много диаманти поред и наблегна с изключителна точност на едва забележимите недостатъци, които дори един познавач не би открил в тях.

Бьомер, малко изненадан, че посланикът е такъв специалист, каза:

— Такава, каквато е, огърлицата съдържа най-красивите диаманти в цяла Европа.

— Вярно — отговори дон Мануел и по даден от него знак Бозир добави:

— И така, господин Бьомер, ето как стои въпросът: Нейно величество кралицата на Португалия е чула да се говори за огърлицата. Тя е възложила на Негово превъзходителство да се договори, след като види диамантите. Колко искате за огърлицата? Негово превъзходителство намира диамантите подходящи.

— Милион и шестстотин хиляди ливри — каза Бьомер.

Бозир повтори на посланика цифрата.

— Със сто хиляди ливри над цената — отговори дон Мануел.

— Монсенъор — каза бижутерът, — не може да се оцени точно печалбата от предмет с такова качество. За да се направи накит с такава голяма стойност, издирванията и пътуванията, които са били необходими, могат да слисат човек.

— Със сто хиляди ливри над цената — подхвана упоритият португалец.

Бозир се намеси:

— За да ви каже това, значи, че той е убеден, защото Негово превъзходителство не се пазари никога.

Бьомер се разколеба малко. Нищо не създава по-голяма сигурност у подозрителните търговци както купувач, който се пазари.

— Не бих могъл да направя отстъпка в цената — каза той след моментно колебание. — Това води до нищожна печалба или дори до загуба. Трябва да се съветвам със съдружника си.

Дон Мануел изслуша превода от Бозир и стана. Бозир затвори кутията с бижутото и я върна на Бьомер.

— Ще говоря с господин Босанж — каза Бьомер. — Ваше превъзходителство е съгласен, нали?

— Какво има за говорене? — попита Бозир.

— Искам да кажа, че господин посланикът, изглежда, предлага милион и половина ливри за огърлицата.

— Негово превъзходителство не се отказва никога от думите си — отвърна по португалски маниер Бозир, — Негово превъзходителство не се отказва въпреки отегчението да се пазари или да се пазарят с него.

— Господин секретар, не разбирате ли, че аз трябва да говоря с моя съдружник?

— О, точно така, господин Бьомер.

— Точно тъй — отговори на португалски господин Мануел, до когото беше достигнала фразата на Бьомер, — но за мен е необходимо бързо решение.

— Е, добре, монсенъор, ако моят съдружник приеме отстъпката, аз съм съгласен.

— Добре.

— И така — цената е милион и петстотин хиляди ливри.

— Да.

— Остава само начинът за заплащането.

— В това отношение няма да имате ни най-малко затруднение — каза Бозир. — Как желаете да ви бъде заплатено?

— Ами — засмя се Бьомер, — ако е възможно, в брой...

— Какво наричате в брой? — попита студено Бозир.

— О, добре зная, че никой няма милион и половина в наличност — въздъхна Бьомер.

— Освен това вие самият бихте се затруднили, господин Бьомер.

— Господин секретар, аз обаче в никой случай не ще се съглася да се лиша от пари в брой.

— Съвсем точно.

Той се обърна към дон Мануел.

— Ваша светлост, колко бихте дали в брой на господин Бьомер?

— Сто хиляди ливри — каза португалецът.

— Сто хиляди ливри — каза Бозир на Бьомер, за да приключи пазарлъка.

— А останалото? — попита Бьомер.

— Времето, необходимо на монсеньор да изпрати полица от Париж до Лисабон, освен ако предпочитате да чакате, докато дойде известието от Лисабон до Париж.

— О — добави Бьомер, — ние имаме представител там и като му пишем...

— Да, така — засмя се иронично Бозир, — пишете му и го питайте дали господин Суза е платежоспособен и дали Нейно величество кралицата има милион и четиристотин хиляди ливри.

— Господине — каза смутено Бьомер.

— Приемате ли, или предпочитате други условия?

— Тези, които господин секретарят благоволи да ми предложи, изглеждат приемливи. Ще има ли разсрочки за плащанията?

— Ще има три срока, господин Бьомер, по петстотин хиляди ливри, а за вас това ще значи едно интересно пътуване.

— Едно пътуване до Лисабон?

— Защо не?... Да получи милион и половина за три месеца, си струва човек да се пораздвижи, нали?

— О, без съмнение, но...

— Освен това пътуването ще бъде за сметка на посолството и ще ви придружаваме или аз, или канцлерът.

— Ще нося ли диамантите?

— Без съмнение, освен ако предпочетете да изпратите полиците и да оставите диамантите сами да заминат за Португалия.

— Не зная... смятам... че... пътуването би било полезно и...

— Такова е и моето мнение — каза Бозир. — Ще подпишем тук. Вие ще получите вашите сто хиляди ливри в брой. Ще подпишете сделката и ще занесете на Нейно величество диамантите. Кой е вашият представител?

— Братя Нуниш Балбоа.

Дон Мануел повдигна глава.

— Те са моите банкери — каза той, като се усмихваше.

— Това са банкерите на Негово превъзходителство — каза Бозир, като също се усмихна.

Бьомер засия от радост; не бе останало нищо от предишния му вид. Поклони се, благодари и се сбогува. Внезапно една мисъл го накара да се върне.

— Какво има? — обезпокоен попита Бозир.

— Имам ли честната ви дума? — попита Бьомер.

— Да, имате нашето съгласие.

— А и още нещо — добави Бьомер. — Господине, това е много деликатен въпрос и чувството за чест на този, който носи португалско име, е прекалено силно, за да не може Негово превъзходителство да разбере мисълта ми.

— Колко увъртания! Какво всъщност има?

— Ето каква е работата! Огърлицата е била предложена на Нейно величество кралицата на Франция.

— Която тя не е приела. После?

— Ние не можем, господине, да допуснем огърлицата да излезе завинаги от Франция, без да предупредим кралицата. Уважението и предаността изискват да дадем предпочитание на Нейно величество.

— Правилно — каза важно дон Мануел. — Бих искал и нашите португалски търговци да говорят така, както господин Бьомер.

— Много съм щастлив и горд от одобрението, с което Негово превъзходителство ме удостои. И така, ето двата въпроса, за които говорихме: потвърждаване на условията от страна на Босанж; повторен и окончателен отказ на Нейно величество кралицата на Франция. За да реша тези въпроси, ви моля за три дни.

— От наша страна — каза Бозир — сто хиляди ливри в брой и три полици по петстотин хиляди ливри. Кутията с диамантите ще предадете на господин канцлера на посолството или на мен; един от нас ще ви придружи до Лисабон при господата Нуниш Балбоа. Окончателното изплащане ще стане три месеца по-късно. За пътуването няма да плащате.

— Да, монсеньор, да, господине — каза, като се покланяше, Бьомер.

— А, чакайте — обади се на португалски дон Мануел.

— Какво? — попита на свой ред разтревожен Бьомер, като се върна обратно.

— За подаръците — каза посланикът. — Един пръстен от хиляда пистола за секретаря ми или за канцлера — вашия приятел, господин бижутер.

— Съвсем вярно, монсеньор — каза тихо Бьомер. — Аз вече обмислих и предвидих този разход.

Дон Мануел отпрати бижутера с небрежен жест на важен сеньор. Дватама съдружници останаха сами.

— Благоволете да ми обясните — каза дон Мануел на Бозир — откъде ви хрумна проклетата идея да не ни предадат диамантите тук. Пътуване до Португалия! Луд ли сте? Не можеше ли да дадем парите на бижутерите и да вземем диамантите?

— Приемате прекалено сериозно ролята си на посланик — възрази Бозир. — За господин Бьомер вие още не сте напълно господин Суза.

— Е, хайде! Щеше ли да преговаря, ако имаше някакви подозрения?

— Както искате го възприемайте. Може би нямаше да преговаря, но всеки, който притежава милион и половина ливри, смята, че е над всички крале и посланици на света. Всеки, който получава срещу милион и половина парче хартия, ще иска да знае дали тази хартия е действителен документ.

— Значи заминавате за Португалия. Вие, който не знаете португалски! Вие сте луд, казвам ви го.

— Никак! Ще отидете вие!

— О, не — извика дон Мануел. — Аз да се върна в Португалия? Не, имам прекалено сериозни причини. Не!

— Казвам ви, че Бьомер никога не би дал диамантите си срещу някаква хартийка.

— Хартия, но с подписа на Суза.

— Нали казвам, въобразява си, че е Суза! — извика Бозир и изръкопляска.

— Предпочитам да чуя, че работата е провалена — повтори дон Мануел.

— За нищо на света. Елате тук, господине — каза Бозир на камериера, който се появи на вратата. — Знаете за какво става дума, нали?

— Да.

— Вие ме чухте.

— Разбира се.

— Много добре. Мислите ли, че съм постъпил глупаво?

— Моето мнение е, че имате пълно право.

— Кажете защо.

— Защото господин Бьомер нямаше да престане да наблюдава сградата на посолството и посланика.

— Е, и? — вметна дон Мануел.

— И така, когато получи парите на ръка, господин Бьомер няма да има и най-малкото подозрение и ще замине спокоен за Португалия.

— Ние няма да стигнем чак дотам, господин посланик — каза камериерът. — Нали, господин Бозир?

— Ето едно умно момче — похвали го Бозир.

— Изложете вашия план — подкани го студено дон Мануел.

— На петдесет левги от Париж — поде Бозир — това остроумно момче, с маска на лицето, ще насочи револвер към кочияша. После ще открадне нашите полици и диаманти. Ще смаже от бой господин Бьомер и край на разходката.

— Не си го представях така — каза камериерът. — Виждах как господин Бозир и господин Бьомер се качват за Португалия на кораб в Байон.

— Много добре.

— Господин Бьомер като всички германци обича морето и се разхожда по палубата. При силно вълнение, от клатенето на кораба Бьомер се навежда и пада. Предполага се, че и кутията с него. Защо

морето да не погълне диаманти за милион и половина, след като пази толкова галеони^[1].

— А! Да, разбирам — каза португалецът.

— Най-после — изръмжа Бозир.

— Само че — подхвана дон Мануел — който открадне диаманти, отива в Бастилията, а който накара господин бижутера да надзърне в морето, ще отиде на бесилката.

— Като открадне диамантите, човек може да бъде заловен — каза командорът, — но ако бижутерът се удави, няма да бъде заподозрян и за минута.

— Ще видим, като стигнем дотам — отвърна Бозир. — А сега всеки с ролята си! Да се представим като истински португалци в своето посолство, за да кажат за нас: „Не бяха истински посланици, но такива изглеждаха.“ Това винаги ласкае. Да изчакаме тези три дни.

---

[1] Галеон — средновековен кораб за военни и търговски цели — бел.прев. ↑

32. КЪЩАТА НА ВЕСТНИКАРЯ

Изминаха един ден, след като португалците бяха сключили сделката с Бьомер, и три дни след бала в Операта, на който видяхме да присъстват няколко от важните особи в тази история. На улица „Монторгъой“, в дъното на двор, заграден с решетки, имаше една малка продълговата къща. Капаците на прозорците, които напомняха за живота в провинцията, я защитаваха от шума. За да се добере до дъното на този двор и да се озове пред нещо като магазинче с полуотворена врата на партера, човек трябваше да премине през портата на оградата и през целия двор, като се промъква между зловонни ями и се оглежда на четири страни. Това бе къщата на доста известен журналист, вестникарски издател, както казваха тогава. Той живееше на първия етаж. Партерът служеше за складиране на доставките от вестника, подредени по номера. На другите два етажа живееха съвсем обикновени хора, които плащаха евтино и много пъти през годината изпитваха неудоволствието да присъстват на шумни сцени, причинени от редактора.

Пристигаха полицаи, частни лица, артисти или засегнати, посочени във вестника като невежи и прости хора.

В такива дни наемателите на къщата с решетката (така я наричаха в квартала) затваряха предните прозорци, за да чуят по-добре виковете на редактора. Самият той се спасяваше на улица „Старите августинци“ през един изход на стаята, който водеше направо там. Една скрита врата се отваряше и затваряше, шумотевницата секваше и преследваният изчезваше. Нападателят се озоваваха сами пред четирима въоръжени с пушки гвардейци, бързо повикани от старата прислужница от поста на Халите.

Случваше се понякога, като не намираха върху кого да излеят гнева си, нападателите да се заловят с навлажнената хартия в партера — да я разпокъсват, да я тъпчат с крака или да я горят. Какво всъщност представлява парче хартия, когато отмъщението изисква парчета от

кожата на вестникарския издател? Ако изключим тези сцени, спокойствието в къщата с решетката бе пословично. Господин Рето обикновено излизаше сутрин, разхождаше се по кейовете, площадите и булевардите. Забелязваше смешните страни в живота, пороците, записваше ги в бележника си, екипираше ги и после всичко се появяваше в следващия брой на вестника.

Вестникът бе седмичник. И така в продължение на четири дни господин Рето подготвяше статията си, следващите три дни я даваше за отпечатване, а после изпитваше удоволствие от издаването на броя. Вестникът току-що бе излязъл в деня, за който говорим — седемдесет и два часа след бала в Операта, където на госпожица Олива беше толкова приятно подръка със синьото домино.

Господин Рето стана в осем часа и взе от старата прислужница вестника, който бе още влажен и лъхаше на печатарско мастило. Той побърза грижливо да прочете броя — както нежен баща оглежда достойнствата и недостатъците на любимия си син. После, като привърши с четенето, каза на старата прислужница:

— Алдегонд, ето един хубав брой, чете ли го?

— Не още — отговори старата жена. — Не съм приготвила супата.

— Доволен съм от този брой — каза вестникарят, излегнал се в тясното легло.

— Да — отвърна Алдегонд, — а знаете ли какво разправят в печатницата?

— Какво разправят?

— Казват, че този път сигурно няма да ви се размине Бастилията. Рето седна и спокойно каза:

— Може и така да е, но няма да се наложи да бягам толкова и ще изям спокойно супата си. А знаеш ли защо, Алдегонд?

— Бога ми, не, господине.

— Вместо да атакувам един човек, аз атакувам цяло съсловие; вместо да атакувам един военен, аз атакувам кралицата.

— Кралицата! — прошепна старицата. — Нищо да не ви плаши. Ако атакувате кралицата, ще ви възхваляват до небесата, ще продадем бързо вестниците и ще си купя обици.

— Звъни се — рече Рето и си легна пак.

Старицата отиде бързо до магазинчето, за да посрещне дошлия. След минута тя се върна сияеща.

— Хиляда броя — каза тя, — хиляда изведнъж, ето ти поръчка.

— На чие име? — попита оживено Рето.

— Не зная. О, имаме време, не е лесно да се изброят, да се завържат и натоварят хиляда броя.

— Тичай бързо, ти казвам, и питай лакея кой го е пратил. Лакей ли е?

— Един посредник. Човек от Оверн със самар на носач.

— Добре, разпитай го да каже къде ще занесе вестниците.

Алдегонд се забърза. Стълбата изскърца под дебелиите й крака. После заразпитва човека и гласът се чуваше през дъсчения под. Посредникът отговори, че носи вестниците на улица „Ньов Сен Жил“ в Маре при граф Калиостро.

Издателят подскочи от радост и едва не продъни кушетката. Той стана и отиде да ускори доставката, изпълнявана само от един човек — някакъв измършавял бедняк, чието лице бе по-прозрачно от листовете на вестника. Хилядата екземпляра бяха натоварени върху самара на носача, който изчезна през вратата, прегърбен под товара.

Господин Рето се готвеше да отбележи в следващия брой успеха на днешния и да посвети няколко реда на щедрия господин. Откровено казано, той бе доволен, че има такова ценно познанство, когато на двора се чу извъняване.

— Още хиляда вестника — каза Алдегонд, увлечена от първия успех. — Не е за чудене, господине, щом се отнася за Австрийката, всички ще се присъединят към казаното.

— Тихо! Тихо, Алдегонд! Не говори тъй високо! Австрийката. Това е оскърбление, което ще ме закара в Бастилията, както ти ми предрече.

— Е, добре де! — рече грубо старата. — Тя австрийка ли е или не?

— Думата „австрийка“ ние, журналистите, споменаваме често, но не бива да се злоупотребява.

Прекъсна го позвъняване.

— Иди да видиш, Алдегонд, не мисля, че е отново, за да купят вестници.

— Кое ви кара да мислите така? — попита старицата, като слизаше по стълбите.

— Не зная. Струва ми се, че виждам до оградата един човек с мрачно лице.

Алдегонд продължи да слиза, за да отвори. Господин Рето наблюдаваше напрегнато, с внимание, което читателят ще разбере, след като героят и обстановката му станат известни. Алдегонд отвори. Пред нея стоеше семпло облечен човек, който се осведоми дали редакторът е вкъщи.

— Какво имате да му кажете? — попита недоверчиво Алдегонд.

Тя едва откряна вратата, като беше готова да я затръшне при най-малката опасност. Човекът раздрънка монети в джоба си. Звукът на метал накара старицата да се оживи.

— Идвам — каза той — да платя хилядата екземпляра от днешния вестник, които са взети от името на граф Дьо Калиостро.

— А! Щом е така, влезте.

Човекът мина през желязната врата и още не я беше затворил, когато зад него, друг посетител, млад, едър, с хубаво лице, я задържа отворена.

— Извинете, господине — каза той.

И без да иска друго разрешение, се промъкна зад изпратения от граф Калиостро човек да уреди сметката. Алдегонд, всецяло погълната от мисълта за печалбата и завладяна от звука на монетите, отиде при господаря си.

— Хайде — каза тя, — всичко е наред, ето петстотин ливри от господина с хилядата вестника.

— Да ги приемем подобаващо — каза Рето.

Той се загърна в един твърде хубав халат, който притежаваше благодарение на щедростта, или по-точно на страха на мадам Дюгазон. След приключението ѝ с учителя по езда Астли вестникарят получаваше от нея най-различни подаръци.

Приносителят на сумата от граф Калиостро се представи, разтвори торбичка с монети по шест ливри, отброи сто и ги нареди на дванадесет купчинки. Рето ги преброи старателно, като внимаваше монетите да не са повредени. После благодари, даде квитанция и приятно усмихнат изпрати касиера, като го попита закачливо как е

граф Дьо Калиостро. Човекът с монетите благодари като за някаква съвсем естествена любезност и си тръгна.

— Кажете на господин графа, че го чакам, когато той пожелае да дойде — каза Рето и добави: — Нека е спокоен, аз умея да пазя тайна.

— Безполезно — отвърна касиерът, — граф Дьо Калиостро е независим, не вярва на магнетизъм. Той иска да се подиграват на господин Месмер и да разпространяват приключението с ведрото, за да се забавлява.

— Добре — каза тих глас откъм вратата. — Ние ще се постареем да се присмеят и на граф Дьо Калиостро.

Господин Рето видя в стаята си човек с мрачно лице. Това беше, както вече казахме, млад и силен мъж. Господин Рето обаче нямаше да бъде ни най-малко на нашето мнение, че този човек е с приятно лице. Погледът и начинът на говорене бяха заплашителни от гледна точка на господин Рето, разбира се. Лявата му ръка лежеше върху дръжката на шпага, а с дясната се бе подпрял на бастуна си.

— С какво мога да ви услужа, господине? — попита Рето. Гласът му потреперваше, което му се случваше винаги в по-трудни ситуации. А тъй като трудните ситуации не бяха рядкост за него, често му се случваше да трепери.

— Господин Рето? — попита непознатият.

— Аз съм.

— Дьо Вилет?

— Да, господине.

— Издател на вестник?

— Да, това съм аз.

— Автор на тази статия? — продължи ледено непознатият и извади от джоба си прясно отпечатан вестник.

— Всъщност аз не съм авторът, но аз я публикувах — отговори Рето.

— Много добре. Все едно, защото, ако не сте имали смелостта да напишете статията, то сте имали подлостта да я публикувате. Казвам подлостта — повтори студено непознатият, — защото като благородник държа да меря думите си дори в този вертеп. Но не бива да се взема буквално казаното, защото това, което казах, не предава напълно мисълта ми. Ако я изразя напълно, ще кажа: „Този, който е

написал статията, е подлец, а този, който я е публикувал, е нищожество.“

— Господине! — възкликна преbledнял Рето.

— А, я виж, досадна работа — продължи младият мъж, като все повече се оживяваше. — Но чуйте, господин драскачо, всяко нещо по реда си. Преди малко получихте пари, а сега ще получите някой и друг удар.

— О! — извика Рето. — Ще видим.

— И какво ще видим? — попита кратко и с нападателен тон младежът.

След тези думи той се насочи към неприятеля си.

На Рето обаче това не му се случваше за първи път. Той познаваше всички ъгълчета на собствената си къща. Само се обърна, мина през вратата и я блъсна така, че тя му послужи като щит. Оттам прекоси в съседната стая, чиято врата извеждаше към улица „Старите августинци“. Озовал се на нея, той бе на сигурно място. Там имаше друга малка желязна врата. При едно завъртане на ключа (а ключът винаги беше подръка) Рето я отваряше и бързо изчезваше.

Този ден обаче бе злоупотребен за клетия вестникар, защото, когато посегна към ключа, той забеляза през дъсчената ограда друг един човек, който без съмнение поради голямото напрежение му се стори като Херкулес. Неговата неподвижност и закана му се видяха страшни. Очевидно последният го дебнеше, както някога драконът е дебнел крадците на златната ябълка в градината на хесперидите^[1]. На Рето много му се искаше да се върне обратно, но младият мъж с бастуна се появи зад него. Той продължаваше да го преследва, след като беше изкъртил с ритник вратата, а отпред, въоръжен със сабя и бастун, бе застанал друг страж, който, стига да протегнеше ръка, и щеше да го сграбчи. Рето се оказа между два огъня, или по-право между два бастуна, в някакво тъмно пространство, намиращо се между последните стаи на апартамента и спасителната врата, която водеше към улица „Старите августинци“, тоест към свободата и спасението, разбира се, ако успееше да премине.

— Господине, моля ви, оставете ме да мина — каза Рето на младия мъж до вратата.

— Господине — извика младежът, който преследваше Рето, — спрете този нещастник.

— Бъдете спокоен, господин Дьо Шарни, няма да мине — каза младият мъж до вратата.

— Господин Дьо Таверне, вие тук? — извика Шарни, защото точно той се бе появил веднага след касиера на улица „Монторгъой“ при Рето.

Сутринта и на двамата, след като прочетоха вестника, им хрумна едно и също нещо, защото и двамата ги бе завладяло едно и също чувство. И без да се наговарят, те осъществиха това, което бяха замислили: да отидат при вестникаря и да поискат удовлетворение за нанесената обида и ако не са доволни, да го набият. Ала сега всеки от тях, като забеляза другия, изпита неприятното чувство, че има съперник в лицето на човека, който е имал същото намерение. Господин Дьо Шарни с намусен тон произнесе четири думи:

— Господин Дьо Таверне, вие?

— Аз — отговори Филип със същия тон и се насочи на свой ред към умоляващия го вестникар, който беше проврял двете си ръце през желязната решетка на вратата. — Аз съм, но, изглежда, съм дошъл прекалено късно. Е, добре, аз само ще присъствам на тържеството. Освен ако не бъдете така добър да ми отворите.

— Тържество — прошепна ужасен вестникарят, — тържество, какво говорите, господа? Ще ме убивате ли?

— О! — възрази Шарни. — Силно казано. Не, господине, няма да ви убивам, най-напред ще ви разпитам, а после ще реша. Господин Дьо Таверне, надявам се, разрешавате да действам по моему с този човек, нали?

— Разбира се, господине — отговори Филип. — Вие имате предимство, тъй като сте дошли пръв.

— Хайде, застанете до стената и не мърдайте — заповяда Шарни. — И така, признавате ли, драги господинчо, че сте написали, публикували, както го наричате, забавния разказ срещу кралицата, който тази сутрин излезе във вашия вестник?

— Господине, той не е срещу кралицата.

— А! Само това оставаше!

— Много сте търпелив — изръмжа Филип от другата страна на вратата.

— Бъдете спокоен! — отговори Шарни.

— Да — тихо каза Филип, — но и аз чакам.

Шарни не отговори на Таверне, а се обърна към клетия Рето:

— Атенаотна това е Антоанета, прочетено обратно... О, не лъжете, господине. Ще бъде тъй плоско и глупаво, че вместо да ви набия, или по-скоро убия, жив ще ви одера. Отговорете ясно! Попитах ви дали сте единственият автор на този памфлет.

— Не съм издайник — отвърна Рето и се изправи.

— Много добре! Значи имате съучастник. Най-напред човекът, който е изпратил да купят хиляда броя от това обидно съчинение, да предположим граф Дьо Калиостро, както казахте преди малко. Графът ще си плати също, след като си заплатите и вие.

— Господине, аз не го обвинявам — извика вестникарят от страх да не попадне под гневните удари на двамата, без да брой още Филип, който стоеше преbledнял от другата страна на вратата.

— Но — продължи Шарни — тъй като вас съм заловил първи, вие ще платите първи.

Той вдигна бастуна си.

— Господине, само ако имах шпага — извика вестникарят.

Шарни свали бастуна си и каза:

— Господин Филип, дайте, моля ви, шпагата си на този мерзавец.

— О, никога! Не давам почтената си шпага на нищожества. Ето бастуна ми, ако не е достатъчен вашият. Но по съвест не мога да направя нищо друго за него и за вас.

— Дявол да го вземе! Бастун! — каза силно раздразнен Рето. — Знаете ли, господине, че съм благородник?

— Тогава — каза Шарни и хвърли шпагата си в краката на вестникаря, — заемете ми вашата, господин Дьо Таверне. Аз ще се разплатя, като няма да докосна тази тук.

Филип нямаше вече какво да възрази. Той извади шпагата си от ножницата и я подаде на Шарни през решетката, който я пое с жест на благодарност.

— А! Благородник си — обърна се той към Рето, — а пишеш подобни непристойни думи за кралицата! Е, добре! Вдигни шпагата и докажи, че си благородник.

Рето не помръдна. Човек би казал, че се страхуваше от шпагата в краката му, както и от бастуна, който в един миг беше над главата му.

— Да го вземат дяволите! — възкликна силно раздразнен Филип.
— Отворете ми най-после тази врата!

— Извинете, господине — каза Шарни, — но вие вече се съгласихте този човек да принадлежи най-напред на мен.

— Тогава побързайте да свършите, защото нямам търпение да започна и аз.

— Трябваше да използвам всички средства, преди да стигна до крайности — каза Шарни. — Защото да се нанасят удари с бастун струва почти толкова, колкото да се изтърпят. Но тъй като господинът предпочита ударите с бастун пред ударите с шпага, добре, ще бъде обслужен по негов вкус.

Едва бяха казани тези думи и писък, издаден от Рето, извести, че Шарни от думи бе преминал към дела. По-точно към пет-шест силно нанесени удара и всеки бе изтръгнал вик, равен на болката, която беше предизвикал първият. Виковете привлякоха старата Алдегонд, но Шарни се разтревожи толкова силно от нейните викове, колкото и от виковете на господаря ѝ.

През това време Филип, който стоеше като Адам извън рая, гризеше ноктите си и обикаляше като мечка, усетила дъх на прясно месо пред клетката. Най-после Шарни се спря изморен от ударите, които беше нанесъл, а Рето се просна на земята, изтощен от побоя.

— И така — каза Филип, — свършихте ли, господине?

— Да — отговори Шарни.

— Сега ми върнете шпагата, която ви беше ненужна, и ми отворете.

— Господине, господине — помоли Рето, видял някакъв защитник в човека, който бе вече приключил сметките си с него.

— Разбирате, че не мога да оставя господина на вратата — каза Шарни. — Ще му отворя.

— О, това е убийство! — извика Рето. — Е, хайде, убийте ме веднага с шпагата и всичко да се свърши.

— О — каза Шарни, — успокойте се, мисля, че господинът дори няма да ви докосне.

— Имате право — каза с голямо презрение Филип, който току-що бе влязъл. — Нямам намерение. Набиха ви много добре, а както казва правната аксиома: *Non bis in idem*^[2]. Но има още екземпляри от вестника, важно е те да бъдат унищожени.

— А! Много добре! — възкликна Шарни. — Виждате ли, двама души мислят по-добре от един. Аз може би щях да забравя. Но как попаднахте на тази врата, господин Дьо Таверне?

— Ами — каза Филип — осведомих се в квартала за навиците на този измамник. Научих, че имал навика да бяга, като го поставят натясно. Разпитах как се изплъзва и реших, че като се появя на скритата врата, вместо да се представя на главния вход, и затворя изхода, ще заловя лисицата в леговището ѝ. Същата мисъл за отмъщение е дошла и на вас, но тъй като сте бързали повече от мен, вашите сведения не са така пълни. Влезли сте през вратата, откъдето минават всички, и той щеше да ви се изплъзне, ако за щастие не ме бяхте заварили тук.

— Радвам се! Елате, господин Дьо Таверне. Този хитрец ще ни заведе до печатарската машина.

— Но машината не е тук — рече Рето.

— Лъжа! — извика заканително Шарни.

— Не, не — намеси се Филип, — виждате, че има право, буквите ги няма, останали са само вестниците. Издадените броеве обаче трябва да са тук освен хилядата екземпляра, продадени на господин Дьо Калиостро.

— Тогава Рето ще унищожи вестниците пред нас.

— Ще ги изгори, така е по-сигурно.

И Филип със задоволство отблъсна Рето и те се отправиха към малкото помещение на партера.

---

[1] Хесперида (гр. мит.) — име на трите дъщери на Атлас. Те имали градина, чиито дървета раждали златни ябълки, пазени от стоглав дракон. Херкулес убил дракона и откраднал златните ябълки. Островите на хесперидите се намирили в Атлантическия океан (вероятно днешните Канарски острови) — бел.ред. ↑

[2] Non bis in idem — два пъти не трябва да се наказва за едно и също нещо — бел.прев. ↑

33.

КАК ДВАМА ПРИЯТЕЛИ СТАВАТ ВРАГОВЕ

След като чу крясъците на господаря си и разбра, че вратата е заключена, Алдегонд отиде да търси стражата.

Преди да се върне обаче, Филип и Шарни имаха достатъчно време да запалят голям огън с първите броеве на вестника, после да накъсат и да хвърлят в пламъците и другите.

Двамата господа горяха последните вестници, когато в дъното на двора зад Алдегонд се появи стражата, придружена от стотина хлапаци и още толкова любопитни жени. Първите войници пристигнаха в преддверието, когато догаряше последният брой от вестника. За тяхно щастие Филип и Шарни познаваха пътя, който Рето, без да иска, им беше показал. Те прекосиха тайния коридор, пуснаха резето и преминаха през желязната врата, която водеше към улица „Старите августинци“. Превъртяха два пъти ключа и го хвърлиха в първия канал. През това време Рето се почувства свободен и се развика: „Помощ! Убийци!“, а Алдегонд, като видя отблясъците на пламъците, също нададе вик: „Пожар!“

Войниците пристигнаха, но тъй като младите мъже вече си бяха отишли и огънят догаряше, не сметнаха за необходимо да продължат диренето.

Тълпата обаче, винаги по-любопитна от стражата, остана в двора на господин Рето почти до дванадесет часа, очаквайки да продължи сцената от сутринта... В отчаянието си Алдегонд проклинаше името на Мария-Антоанета, наричаше я Австрийката и благославяше господин Калиостро, за когото казваше, че е покровител на литературата.

Когато Таверне и Шарни бяха вече на улица „Старите августинци“, разговорът им протече по следния начин:

— Господине — каза Шарни, — сега, когато вече свършихме работата, мога ли да ви бъда полезен с нещо?

— Хиляди благодарности! И аз щях да ви поставя същия въпрос.

— Благодаря, бях дошъл по лична работа, която ще ме задържи в Париж една част от деня.

— И аз също, господине.

— Позволете ми да се сбогувам и да изкажа удоволствието си, че имах честта и щастието да ви срещна.

— Позволете ми да ви изкажа същите почитания и да добавя пожеланието да се осъществи, както вие искате, работата, за която сте дошли.

Двамата мъже се разделиха с усмивка и любезност, при която никак не беше трудно да се види, че думите, които току-що си бяха разменили, съвсем не отговаряха на истинските им чувства. Двамата тръгнаха в различни посоки. Филип се отправи към булевардите, а Шарни заслиза към реката. И двамата се обърнаха два или три пъти, докато се загубиха един друг от погледа. И тогава Шарни, който беше тръгнал уж към реката, зави по улица „Борьопер“, после премина улица „Ренар“, след нея улица „Гранд Юрльор“, улица „Жан Робер“, улица „Гравилие“, улица „Пасторал“, улиците „Анжу“, „Перш“, „Кюлтюр — Сент Катрин“, „Сент Анастаз“ и „Сен Луи“.

Стигнал там, той се спусна по улица „Сен Луи“ и се отправи към улица „Ньов Сен Жил“. Но колкото повече се доближаваше до целта, погледът му все по-често се спираше на един млад мъж, който се изкачваше насреща по улица „Сен Луи“. Този човек му изглеждаше познат. Като се колебаеше, той се спря два пъти и съмнението му веднага изчезна: мъжът беше Филип.

Филип, който също бе тръгнал по улица „Моконсей“, улица „Урс“, улица „Грьоние Сен Лазар“, улица „Мишел льо Конт“, улица „Вией Одриет“, улица „Л’Ом Арме“, улица „Дьо Розис“, бе минал пред двореца Ламоаньон и после бе излязъл на улица „Сен Луи“ на ъгъла на улица „Егу Сент Катрин“.

Двамата млади мъже се озоваха едновременно в началото на улица „Ньов Сен Жил“. Те се спряха и се погледнаха. Този път не се постаряха да скрият какво мислят. Всеки бе воден от едно и също намерение: да дойде и да поиска обяснение от граф Дьо Калиостро. След като се срещнаха отново, нито един от тях не изпита съмнение в намерението на другия.

— Господин Шарни — каза Филип, — аз ви оставих продавача, вие можете да ми предоставите купувача. Оставих ви да нанесете

удари с бастун, оставете ме да нанеса удари с шпага.

— Господине — отговори Шарни, — вие проявихте тази любезност, защото бях отишъл първи, а не за нещо друго.

— Да — добави Таверне, — но тук идвам едновременно с вас и веднага ви заявявам, че няма да отстъпя нито педя.

— А кой ви каза, че ви моля за това, господине? Ще защитавам правото си, това е всичко.

— Какво е според вас вашето право, господин Дьо Шарни?

— Да накарам господин Дьо Калиостро да изгори хилядата вестника, които е купил от онзи нещастник.

— Спомнете си, господине, че тъкмо на мен първо ми хрумна да ги изгорим на улица „Монторгъой“.

— Е, добре! И така на улица „Монторгъой“ вие ги изгорихте, а на улица „Ньов Сен Жил“ аз ще ги накъсам.

— Господине, много съжалявам, но трябва да ви кажа съвсем сериозно, че желая първи да се разправя с граф Дьо Калиостро.

— Всичко, което мога да направя за вас, господине, е да се предоверя на съдбата. Предлагам ви жребий. Ще хвърля един луидор на земята и този, който спечели, ще има предимство.

— Благодаря, господине, но аз обикновено съм без късмет и сигурно пак ще загубя.

Филип направи крачка напред. Шарни го спря.

— Господине — каза му той, — мисля, че ще се разберем.

Филип се обърна бързо. В гласа на Шарни прозвуча заплаха, която му харесваше.

— А! — възкликна той... — Добре.

— Ако минем през Булонския лес, за да отидем да искаме удовлетворение от господин Дьо Калиостро, ще удължим пътя си, добре го зная, но вярвам, че това ще сложи край на спора ни. Някой от нас може да остане по пътя, а на този, който дойде отново, няма да му се наложи да дава сметка на никого.

— Наистина, господине — съгласи се Филип, — изпреварват мисълта ми. Това всъщност урежда всичко. Моля да ми кажете къде ще се срещнем отново.

— Стига моята компания да не ви е много непоносима, господине...

— Как така?

— Може да не се разделяме. Наредих да дойдат с каретата ми и да ме чакат на площад „Роаял“, на две крачки оттук, както знаете.

— Значи ми предлагате място в каретата?

— Да. С най-голямо удоволствие.

Двамата млади мъже, които се бяха гледали отначало като съперници, а после, при първата възможност — като истински врагове, се забързаха, за да стигнат на площад „Роаял“. На ъгъла на улица „Падьо ла Мюл“ те забелязаха каретата на Дьо Шарни. Той не си направи труда да отиде по-далеч, а даде знак на човека в ливрея. Каретата се приближи. Шарни покани Филип да се настани и потеглиха към „Шанз-Елизе“. Преди да се качи в колата, Шарни написа две думи върху един лист и накара слугата да отнесе бележката в замъка му в Париж. Конете на господин Дьо Шарни бяха великолепни и за по-малко от половин час пристигнаха в Булонския лес. Щом намери подходящо място в гората, Шарни каза на кочияша да спре.

— Времето е хубаво за разходка, нали, господин Дьо Таверне? — каза Шарни.

— Хубаво време, да, господине.

Двамата слязоха.

— Потегляйте, Дофен! — каза Шарни на кочияша.

— Господине — каза Таверне, — може би грешите, че връщате каретата. Един от нас може да има нужда от нея, за да се прибере вкъщи.

— Преди всичко, господине — каза Шарни, — е тайната относно цялата тази работа. Доверена на един лакей, има опасност утре цял Париж да говори за нея.

— Както желаете, господине, но момчето, което ни докара, сигурно вече знае за какво става дума. Тези хора прекалено добре познават нравите на благородниците, за да се съмняват, че не възнамеряваме да се разхождаме, щом отиваме в Булонския лес, Венсан или Сатори. По начина, по който ни докара, не е никак трудно да се досети. И така, искам пак да ви кажа, че кочияшът вече предполага за какво се отнася. Сега допускам, че не го знае точно. Той ще види мен или вас ранен, а може би убит и това ще бъде напълно достатъчно, за да разбере, макар и малко късно. Не е ли по-добре да го задържим, за да откара този от нас, който няма да може да се върне,

отколкото да останете вие или да ме оставите сам в затруднено положение.

— Имате право, господине — отвърна Шарни и се обърна към кочияша.

— Дофен, спрете, ще чакате тук.

Дофен очакваше, че ще го извикат обратно, и не бе подкарал бързо конете, така че успя да чуе гласа на Шарни. Понеже, както беше казал Филип, предполагаше какво ще се случи, той се настани на капрата така, че да вижда през още голите дървета сцената, в която явно неговият господар щеше да бъде едно от главните действащи лица. Малко по малко те навлязоха в гората. След пет минути бяха почти потънали в синкавия здрач, който замъгляваше хоризонта. Филип, който вървеше отпред, попадна на сухо и твърдо място във вид на правоъгълник, много подходящо за целта, довели и двамата тук.

— Господин Шарни, струва ми се, че мястото е подходящо, освен ако вие сте на друго мнение — каза Филип.

— Чудесно, господине — отвърна Шарни и свали дрехата си.

Филип също свали своята дреха, хвърли на земята шапката си и извади шпагата от ножницата.

— Господине — каза Шарни, чиято шпага още беше в ножницата, — на всеки друг бих казал: „Рицарю, ако не извинение, то поне любезност, отново ще бъдем добри приятели.“ От друга страна, на вас, на един смелчага, който пристига от Америка, от страната, където се дуелират тъй добре, не мога...

— А аз — отговори Филип — бих казал на всеки друг: „Може би спрямо вас съм сгрешил“, но на вас, на смелия моряк, който предишната вечер предизвикваше със своите славни подвизи възторга на целия дворец, на вас, господин Шарни, не мога нищо друго да кажа освен: „Господин графе, направете ми честта да се защитавате.“

Графът прие и на свой ред изтегли шпагата си.

— Господине — каза Шарни, — мисля, че нито единият, нито другият засегна истинската причина за разправата.

— Не ви разбирам, графе — отвърна Филип.

— О, напротив, господине, разбирате ме, дори много добре и тъй като идвате от страна, където нямат навика да лъжат, вие се изчервихте, като ми казахте, че не ме разбирате.

— Защитавайте се! — повтори Филип.

Шпагите се кръстосаха. При първите атаки Филип забеляза, че има явно превъзходство над противника си, но вместо да усети прилив на нова сила, той, изглежда, се обезкуражи напълно. При явното превъзходство, което даваше на Филип възможност да запази напълно хладнокръвие, стана така, сякаш дуелирането беше някакво забавление в зала за фехтовка и вместо шпага той като че ли държеше тренировъчна рапира. Филип се задоволяваше само да отбива ударите. Схватката продължаваше повече от минута, а той не бе нанесъл нито един удар.

— Вие ме щадите, господине — каза Шарни. — Мога ли да ви попитам защо?

Шарни направи лъжливо движение и изнесе силно напред десния си крак, докато левият му остана на място, за да достигне до Филип.

Филип отклони обаче елегантно шпагата на противника си, изпреварвайки го, и избегна удара. Макар парирането да бе отклонило шпагата на Шарни от определената посока, Таверне не отвърна с контраудар.

Шарни поде нова атака, която Филип също отклони с просто отбиване на удара. Шарни бе принуден да отскочи бързо. Той бе помлад, по-буен. Испитваше срам, като усещаше как се разгорещява, срам пред спокойствието на своя противник и поиска да го извади от равновесие.

— Казах, господине, че нито аз, нито вие сме засегнали истинската причина за дуела.

Филип не отговори.

— Ще ви кажа истинската причина: търсехте повод за свада, тъй като причината е във вас. От ревност вие търсехте повод за свада.

Филип остана безмълвен.

— Хайде — каза Шарни, като се оживи напълно противоположно на хладнокръвието на Филип. — Какви ходове предприемате, господин Дьо Таверне? Може би имате намерение да направите така, че ръката ми да отмалее? Ще бъде недостойно от ваша страна. По дяволите! Убийте ме, ако можете, но поне ме убийте по време на отбрана.

Филип поклати глава.

— Да, господине, имате право. Аз търсех повод, но сбърках.

— Вече не е важно, господине. Имате шпага в ръката си, използвайте я по-добре. Или, ако не ме атакувате, то поне се пазете по-малко.

— Господине — започна Филип, — имам честта да ви повторя, че сбърках и размислих.

Но Шарни беше прекалено разгорещен, за да разбере щедростта на противника си. Възприе я като обида.

— О! — възкликна той. — Разбирам, искате да проявите великодушие спрямо мен, нали, рицарю? Тази вечер или утре смятате да кажете на няколко красиви дами, че сте ме довели на тази поляна и сте ми подарили живота.

— Господин графе — каза Филип, — наистина се страхувам, че полудявате.

— Искате да убиете господин Дьо Калиостро, за да се харесате на кралицата, нали? И за да се харесате още по-сигурно, мен също искате да убиете, но като ме изкарате смешен?

— О, това вече е прекалено — извика Филип и се намръщи. — Виждам, че сърцето ви не е така великодушно, както мислех.

— Е, добре! Прободете това сърце! — отговори Шарни, като разгърна дрехата си точно когато с бързо движение Филип насочи своята шпага.

Тя се плъзна покрай ребрата на графа и остави кървава следа под ризата от тънко платно.

— Най-последно — изрече радостен Шарни. — И така, аз съм ранен! Сега, ако ви убия, ще имам оправдание.

— О, положително сте луд, господине — изрече Филип. — Няма да ме убиете, а ще изпълните една съвсем банална роля, защото ще бъдете ранен без причина и без полза, без никой да разбере защо сме се сражавали.

Шарни нанесе толкова бързо прав удар, че този път Филип успя да го парира с голяма мъка. Той отби удара, кръстоса шпагата си с шпагата на Шарни и със силен замах я запрати на десет крачки от съперника си. Хвърли се към нея и я счупи с крак.

— Господин Дьо Шарни — каза той, — не трябваше да ми доказвате, че сте смел. Толкова ли ме ненавиждате, че така разпалено се бихте?

Шарни не отговори. Виждаше се как все повече пребледнява. Филип го гледа няколко мига, за да предизвика у него съгласие или оспорване.

— И така, господин графе — продължи той, — жребият е хвърлен, ние сме неприятели.

Шарни залитна. Филип се спусна, за да го задържи, но графът отблъсна ръката му.

— Благодаря — каза той, — смятам, че ще стигна до колата си.

— Вземете поне тази кърпа да спрете кръвта.

— С удоволствие.

Графът взе кърпата.

— Предлагам да се опрете на ръката ми. При най-малкото препятствие, както залитате, ще паднете и това ще ви причини допълнителна болка.

— Шпагата е засегнала само мускула — каза Шарни. — Не чувствам нищо в гърдите.

— Толкова по-добре, господине.

— Надявам се, че скоро ще ми мине — добави Шарни.

— Още по-добре, господине. Но ако бързате да оздравеете, за да започнете отново този дуел, предупреждавам ви, че трудно ще намерите в мое лице противник.

Шарни опита да отговори, но думите му замряха на устните. Той залитна и Филип едва успя да го задържи в ръцете си. Повдигна го, както би направил с едно дете, и го занесе почти припаднал до колата. Дофен видя през дърветата какво става и съкрати разстоянието, като се приближи с колата до своя господар. Поставиха Шарни в каретата. Той кимна с глава и благодари на Филип.

— Карайте бавно — нареди Филип на кочияша.

— А вие, господине? — прошепна раненият.

— О, не се безпокойте за мен.

И като поздрави на свой ред, Филип затвори вратата. Изглежда бавно отдалечаващата се карета, докато тя се загуби зад завоя на алеята, и тръгна по най-краткия път към Париж. Като се обърна за последен път, той видя отново каретата, която, преди да изчезне сред дърветата, вместо да се насочи като него към Париж, зави към Версай. След дълбоко размишление Филип произнесе следните думи, които идеха от дъното на душата му: „Тя ще изпита съжаление към него.“

34.

КЪЩАТА НА УЛИЦА „НЪОВ СЕН ЖИЛ“

До вратата на караула Филип намери карета и скочи в нея.

— Улица „Нъов Сен Жил“! — каза той на кочияша. — И живо.

Човекът, който току-що се бе сражавал, беше запазил победоносен вид, един силен мъж, чиято външност издаваше благородство, човек, облечен като буржоа, в чиято осанка личеше военният, това бе повече от необходимото, за да подтикне любезността на кочияша. Неговият камшик, ако и да не беше като тризъбеца на Нептун — жезъла на света, за Филип не бе по-малко важен.

За двадесет и четири су Отомедон прелетя разстоянието и закара развълнувания Филип на улица „Нъов Сен Жил“, в палата на граф Дьо Калиостро. Външно палатът бе съвсем обикновен, с благородство на линиите, както повечето от сградите, построени по време на Луи XIV, след хрумванията от мрамор или тухла, натрупани върху ренесансовия стил при Луи XIII. В обширен параден двор голяма карета, впрегната с два хубави коня, се поклащаше на гъвковите си ресори.

Кочияшът дремеше на капрата, загърнат в широка дреха, подплатена с лисичи кожи. Двама слуги, единият от които носеше голям нож, мълчаливо крачеха по площадката. Освен тях нямаше никакви други признаци на живот. След като получи заповед да влезе, кочияшът на Филип извика отдалеч пазача и той дръпна тежката врата, чиито панти изскърцаха.

Филип скочи на земята и се устреми към площадката, като се обърна едновременно към двама прислужници:

— Граф Дьо Калиостро? — попита той.

— Графът ще излезе след миг — отговори един от тях.

— Тогава имам още по-голямо основание да бързам — рече Филип, — защото трябва да му говоря. Известете за Филип дьо Таверне.

Той последва с толкова бърза крачка лакея, че пристигна едновременно с него в салона.

— Благородникът Филип дьо Таверне? — повтори след лакея един мъжествен и в същото време мек глас. — Поканете го да влезе.

Филип влезе, обзет от известно вълнение, породило се у него под влияние на спокойния глас.

— Извинете, господине — каза Филип дьо Таверне, поздравявайки един едър мъж с рядко срещани сила и свежест.

Точно това лице вече сме срещали на масата на маршал Дьо Ришельо, при кофата на Месмер, в стаята на госпожица Олива и на бала в Операта.

— Да ви извиня, господине? За какво? — попита мъжът.

— За това, че ще ви попреча да излезете.

— Трябваше да се извинявате, ако бяхте дошли по-късно, благороднико.

— Защо?

— Защото ви очаквах.

Филип сви вежди.

— Как, вие сте ме очаквали?

— Да, бях предупреден за посещението ви.

— Били сте предупреден за моето посещение?

— Разбира се, преди два часа. Трябва да има един или два часа, откакто искате да дойдете тук, но една неприятност, независеща от вашата воля, ви е принудила да забавите да изпълните намерението си, нали?

Филип сви юмруци. Той чувстваше, че този човек има необикновено влияние върху него. Калиостро, без ни най-малко да забележи нервната възбуда, завладяла Филип, продължи:

— Седнете, господин Таверне, моля ви — и придърпа към Филип едно кресло. — Бях го приготвил за вас.

— Стига шеги, господин графе — прекъсна го Филип. Опитваше се да говори спокойно като домакина, но гласът му леко трепереше.

— Не се шегувам, господине. Казвам ви, че ви чаках.

— Тогава стига шарлатанство! Ако сте гадател, аз не съм дошъл да проверявам способностите ви. Но ако наистина сте, би трябвало да знаете какво искам да кажа и бихте могли да се предпазите.

— Да се предпазя — подхвана графът със странна усмивка. — От какво, моля?

— Познайте, нали сте гадател.

— Добре. За да ви доставя удоволствие, ще ви спестя обяснението на визитата ви. И така: идвате, за да ми направите скандал.

— Значи знаете и защо! — извика Филип.

— Заради кралицата. А сега е ваш ред. Продължете, ако обичате. Последните думи бяха произнесени вече не с учтивия тон на домакин, а сухо и враждебно.

— Имате право, господине — каза Филип, — предпочитам аз да продължа. Господине, има един памфлет...

— Има много памфлети, господине.

— Публикуван от някакъв вестникар...

— Вестникарите също са много.

— Чакайте! С вестникаря ще се занимаем по-късно.

— Позволете ми да ви кажа, господине — прекъсна го Калиостро с усмивка, — че с него вече сте се занимавали.

— Добре! Все пак казвах, че съществува някакъв памфлет, насочен срещу кралицата.

Калиостро кимна.

— И даже купихте хиляда екземпляра, нали?

— Не отричам.

— Но за щастие те не стигнаха до вас, нали?

— Защо мислите така, господине? — попита графът.

— Защото срещнах носача, платих му и го пратих да занесе вестниците у дома. Там трябва да го е посрещнал слугата ми.

— Защо не вършите сам работата си?

— Какво искате да кажете?

— Че ще бъде по-добре свършена.

— Не можах, защото, докато слугата отмъкваше обекта на странната ви библиомания, аз унищожих останалите екземпляри.

— Тоест сигурен сте, че моите хиляда вестника са у вас?

— Сигурен съм.

— Грешите, господине.

— Как така? — попита Филип със свито сърце. — Защо да не са у мен?

— Ами защото са тук — каза спокойно графът и се облегна на камината.

Филип направи заплашително движение.

— А! Вие може би смятате — каза бавно графът, — че един гадател, както ме наричате, ще се остави да го изиграят така? Мислехте си, че идеята ви да подкупите носача е добра, нали? Е, да, само че аз имам един иконом, който също има идеи. Затова му плащам. Та той отгатна, защото е естествено икономът на гадател да гадае, че вие ще отидете при вестникаря и че ще подкупите носача. Затова го проследил, заплашил го и човекът вместо у вас се озова тук. Съмнявате ли се?

— Съмнявам се.

— *Vide pedes, vide manus!*^[1] — казал Исус на свети Тома. — Ще ви кажа нещо, господин Дьо Таверне. Вижте тези пари и пипнете тези екземпляри.

Той отвори чудесно изваян дъбов шкаф и показа на пребледнелия благородник хилядата екземпляра от вестника, още дъхащи на мокро мастило. Филип се приближи до графа. Макар че се държеше много заплашително, графът не се отместа.

— Господине — каза Филип, — изглеждате ми смел човек. Приканвам ви да ми дадете удовлетворение с шпага в ръка.

— Удовлетворение за какво? — попита Калиостро.

— За обидата, нанесена на кралицата, обида, на която ставате съучастник, запазвайки дори само един екземпляр от този вестник.

— Господине — каза Калиостро, без да се помръдне. — Вие грешите и аз съжалявам за това. Аз обичам новостите, скандалните слухове, мимолетните неща. Колекционирам хиляди вещи, за да има какво да си спомням по-късно, иначе бих ги забравил. Купих и този вестник. В какво виждате каквато и да било обида, след като само съм го купил?

— Вие обидихте мен!

— Вас?

— Да, мен, мен, господине! Не разбирате ли?

— Не, заклевам се, че не разбирам.

— А как ще обясните подобна настойчивост да закупите толкова отвратително писание?

— Казах ви, влечението към колекциите.

— Когато човек е честен, господине, той не колекционира низости.

— Ще ме извините, господине, но не споделям мнението ви по отношение на това издание. Това може би е памфлет, но не е низост.

— Ще признаете поне, че е лъжа.

— Пак се лъжете, господине, защото Нейно величество кралицата е била на сеанса на Месмер.

— Лъжа, господине!

— Искате да кажете, че съм излъгал?

— Не искам да го кажа, а го казвам.

— Е, добре! Щом е така, ще ви отговоря с една-единствена дума: видях я.

— Видели сте я там?

— Както виждам вас, господине.

Филип впери очи право в лицето на събеседника си и поиска със своя открит и честен, тъй благороден и хубав поглед да се пребори с лъчезарния поглед на Калиостро, но тази борба го измори, той отклони погледа си и рече:

— Е, добре! Аз продължавам да настоявам, че лъжете.

Калиостро повдигна рамене, както би направил при обида от страна на луд човек.

— Не ме ли чувате? — глухо попита Филип.

— Напротив, господине, не съм изпуснал нито дума от това, което казахте.

— А не знаете ли каква е цената на изобличаване в лъжа?

— Зная, господине — отговори Калиостро. — Има дори една френска пословица, която казва, че изобличаването в лъжа има цената на плесница.

— В такъв случай се чудя само на едно.

— На какво? — попита Калиостро.

— Че още не сте вдигнали ръка да ми ударите плесница, защото сте благородник и защото знаете пословицата.

— Преди да стана благородник и да науча френската пословица, Бог ме е направил човек и ми е наредил да обичам ближния си.

— И така, господине, отказвате да ми дадете с шпага в ръка удовлетворение? — попита Филип.

— Плащам само това, което дължа.

— Тогава ще ми дадете удовлетворение по друг начин.

— Как? — попита Калиостро.

— Няма да имам по-лошо отношение от това, което един благородник трябва да има към друг. Но ще изискам от вас да изгорите в мое присъствие всичките екземпляри, които са в шкафа.

— А аз ще откажа.

— Обмислете.

— Вече е обмислено — отвърна решително Калиостро.

— Ще ме принудите да постъпя с вас, както постъпих с вестникаря.

— Ха! Удари с бастун! — засмя се Калиостро, без да се помръдне, сякаш бе статуя.

— Ни повече, ни по-малко, господине. Вие няма да извикате хората си.

— Аз? Хайде де! И за какво ще викам хората си, когато това не ме засяга? Аз сам ще си свърша работата. По-силен съм от вас. Не вярвате ли? Кълна ви се. Помислете и вие. Ще се приближите до мен с бастуна си. Ще ви хвана и ще ви запратя на десет крачки от мен. И това, разберете добре, ще го направя толкова пъти, колкото пъти се опитате да се върнете при мен.

— Игра на английски лорд, тоест игра на грубиян. Така да бъде, господин Херкулес, приемам.

И Филип, луд от гняв, се нахвърли върху Калиостро, който изведнъж протегна ръце като две стоманени куки, сграбчи благородника за гърлото и за колана и го хвърли върху купчина дебели възглавници, които украсяваха един диван в ъгъла на салона. След това необикновено голямо усилие той застана пред камината и зае предишната поза, като че ли нищо не се бе случило. Той се изпъна, оправя дрехите и маншетите си и каза:

— Вие действително сте силен колкото четирима, господине, но логиката ви е по-слаба от ръката ви. Като се отнесохте с мен по такъв начин, както преди малко, забравихте, че победен и унижен, станал завинаги ваш неприятел, аз придобивам правото да кажа: „Извадете шпагата, графе, или ще ви убия.“

Калиостро изобщо не се помръдна.

— Извадете шпагата, казвам, или ще ви убия — повтори Филип.

— Още не сте достатъчно близо до мен, господине, за да постъпя с вас както първия път — отговори графът. — Няма да се оставя да бъда ранен от вас и дори убит като онзи беден Жилбер.

— Жилбер! — извика Филип и залитна. — Кое име казахте?

— За щастие този път нямате пушка, а сабя.

— Господине — извика Филип. — Вие произнесохте едно име.

— Да, нали? И то събуди ужасно ехо във вашите спомени — продължи Калиостро.

— Господине!

— Име, което вярвахте, че няма да чуете повече, защото бяхте сам с клетото дете в онази пещера на Азорските острови тогава, когато го убихте?

— О! — възкликна Филип. — Защищавайте се!

— Ако знаете — рече Калиостро и погледна Филип, — ако само знаете колко лесно ще ви накарам да изтървете шпагата от ръката си.

— С вашата ли шпага? — попита Филип.

— Да, най-напред с моята шпага, ако пожелая.

— Нима... Хайде да видим!

— О, не бих рискувал! Имам по-сигурно средство.

— Грабвайте шпагата! Казвам го за последен път или сте мъртъв — извика Филип и се хвърли към графа.

Но този път, заплашен от острието на шпагата, което се намираще на няколко пръста от гърдите му, Калиостро извади от джоба си малко шишенце, отвори го и плисна съдържанието му в лицето на Филип. Щом течността опръска благородника, той залитна и изпусна шпагата си. Филип се завъртя и падна на колене, сякаш краката му не го държаха, за няколко секунди напълно изгуби съзнание. Калиостро го задържа да не падне на земята, подкрепи го, сложи шпагата му в ножницата, настани го в креслото, почака да дойде в съзнание и каза:

— Не ви подхожда на възрастта, рицарю, да правите лудории, престанете с вашето безразсъдство! Като дете сте. Чуйте ме!

Филип се раздвижи, дойде на себе си, освободи се от страха, който го бе обхванал, и тихо попита:

— Господине, господине, това ли е оръжието на благородниците? Калиостро повдигна рамене.

— Вие повтаряте все едно и също — каза той. — Смятате ли, че като повтаряте „благороден човек“, с това всичко е казано? Какво наричате оръжие на благородник? Дали шпагата, която толкова зле ви послужи срещу мен? Или пушката, която толкова добре ви послужи срещу Жилбер? Кое прави хората по-възвишени, рицарю? Смятате ли, че това е звучната дума благородник? Не. Най-напред е разсъдъкът, после силата и най-сетне науката. Е, добре, аз използвах всичко това срещу вас, с разума си се противопоставих на обидите ви, със силата си — на вашата сила; с науката неутрализирах вашите физически и морални сили. Остава още да ви докажа, че като дойдохте тук със заплахи, вие направихте две грешки. Моля, окажете ми честта да ме изслушате.

— Вие ме съсипахте — рече Филип, — не мога да направя никакво движение, станахте господар на мускулите и на мисълта ми, а после искате да ви слушам, когато не мога да сторя нищо друго.

Калиостро взе едно малко златно шишенце, което се намираше върху бронзовата фигура на Ескулап на камината.

— Вдъхнете от това шишенце, рицарю — каза с благ тон и с много благородство Калиостро.

Филип се подчини. Неразположението, което замъгляваше мозъка му, изчезна, сякаш слънце беше изгряло и бе прояснило всичките му мисли.

— О, съживих се! — възкликна Филип.

— Чувствате ли се добре, тоест свободен и силен?

— Да.

— Имате ли спомен от миналото?

— О, да!

— И тъй като имам работа със сърдечен и умен човек — продължи Калиостро, — паметта, която ви се възвръща, ми дава предимство в случилото се между нас.

— Не — каза Филип, — защото аз се ръководех от свят принцип.

— И какво правихте? — попита Калиостро.

— Защиатавах монархията.

— Вие?

— Да, аз.

— Вие сте ходили в Америка да защитавате републиката! О, Господи! Бъдете честен. Или там не сте защитавали републиката, или

тук не защитавате монархията.

Филип сведе очи. Силно ридание едва не разби сърцето му.

— Обичайте — продължи Калиостро — тези, които ви пренебрегват, обичайте тези, които ви забравят. Свойствено е за големите души при силни вълнения да не бъдат оправдани очакванията им. Такава е повелята на Христос — на злото да се отговаря с добро. Вие християнин ли сте, господин Дьо Таверне?

— Господине — извика Филип, изплашен от ясновидството на Калиостро. — Нито дума повече! Ако не съм защитавал кралската власт, аз съм защитавал кралицата, тоест една невинна и достойна за уважение жена. Дори когато тя не е достойна вече за уважение, трябва да се защитават слабите, такъв е Божият закон.

— Слабите! Вие наричате една кралица слабо същество? Тази, пред която двадесет и осем милиона живи мислещи същества се покланят и навеждат глави, е, хайде!

— Господине, клеветят я — възрази Филип.

— Откъде знаете?

— Така мисля!

— Мислите ли, че това е ваше право? — попита Калиостро.

— Без съмнение — отвърна Филип.

— Е, добре! А моето право е да вярвам в противното — добави Калиостро.

— Вие постъпвате като зъл гений.

— Кой ви го каза? — попита рязко Калиостро, чиито очи изведнъж блеснаха и обляха Филип със светлина. — Откъде иде дързостта да мислите, че вие имате право, а аз греша? Вие защитавате кралската власт, вие. Е, добре, а ако аз защитавам човечеството? Вие казвате: „Кесаревото — кесарю“, а аз ви казвам: „Божият — Богу.“ Републиканец от Америка, кавалер на Ордена на Цинцинат^[2], аз ви призовавам да обичате, да боготворите равенството. Вие мачкате народите, за да целувате ръцете на кралиците, а аз стъпквам кралиците, за да издигна по-високо народите. Не ви преча във вашето обожаване. Не ми пречете в моята работа. На вас оставям слънчевата светлина, небесния блясък, блясъка на кралския двор. На мен оставете сянката и самотата. Вие разбирате силата на моите думи, нали, както преди малко почувствахте силата на моята индивидуалност? Вие ми казвате: „Умри ти, който си обидил обекта на моето дълбоко

уважение“, а аз, аз ви казвам: „Живей ти, който се бориш срещу нещата, които аз обожавам“, и ако ви го казвам, то е, защото се чувствам толкова силен с моя принцип, че нито вие, нито другите, каквито и усилия да правите, няма да спрете дори за миг моя ход.

— Господине, вие ме ужасявате — каза Филип. — Аз съм първият може би, който благодарение на вас съзира дъното на пропастта, към което стремглаво върви кралската власт.

— Бъдете предпазлив тогава, ако сте видели пропастта.

— Вие, който ми го казвате — отвърна Филип, смутен от бащинския тон, с който му беше говорил Калиостро, — вие, който ми разкривате толкова ужасни тайни, сте лишен от великодушие, защото добре знаете, че съм готов да се хвърля в бездната, преди да видя да падат в нея тези, които браня.

— Е, добре! И така, аз ви предупредих и като Пилат ще измия ръцете си, господин Дьо Таверне.

— Е, добре! А аз? Аз? — с болезнена разпаленост извика Филип и се спусна към Калиостро. — А аз, слабият човек, по-низш от вас, ще използвам оръжието на слабия, ще се приближа с овлажнени очи, треперещ глас и склучени длани и ще ви помоля да проявите поне милост към тези, които преследвате. Ще ви моля за мен, за мен, разбирате ли? За мен, който не може, не знам защо, но не може да види във ваше лице враг. Накрая, господине, ще получа съгласието ви да унищожите този памфлет, който ще накара една жена да плаче, ще го получа от вас или в името на моята чест, на тази съдбоносна любов, която вие толкова добре знаете, с тази шпага, слаба да ви победи, ще си пробода сърцето.

— А — прошепна Калиостро, като гледаше Филип с очи, прелели от мъка, които сякаш казваха: „А ако бяха всички като вас, аз щях да бъда с тях и те нямаше да загиват.“

— Господине, господине, моля ви, отговорете на молбата ми — помоли Филип.

— Пребройте ги — каза Калиостро след известно мълчание, — пребройте екземплярите и ги изгорете до последния брой.

Филип почувства, че сърцето му сякаш се качи в гърлото. Той изтича до шкафа, извади вестниците, хвърли ги в огъня, стисна топло ръката на Калиостро и каза:

— Сбогом, сбогом, господине, стократни благодарности за това, което направихте за мен.

И той тръгна.

— Аз дължах на брата — каза Калиостро, като го гледаше как се отдалечава — тази награда за това, което е изтърпяла сестрата.

После извика силно:

— Конете ми!

---

[1] *Vide pedes, vide manus!* — откъс от химна на Жан Тисеран, френски монах, „Синовете и дъщерите на Бога“ — букв. превод „Виж ръцете ми, краката ми“ — бел.ред. ↑

[2] Цинцинат — римски консул от V век пр. Христа — бел.прев.

↑

35.

ГЛАВАТА НА СЕМЕЙСТВО ДЪО ТАВЕРНЕ

Докато на улица „Нъов Сен Жил“ се случваха тези събития, господин Дъо Таверне-баща се разхождаше в градината, следван от двама лакеи, които бутаха кресло на колелца.

Тогава във Версай имаше, а може би има и днес, от тези стари дворци с градини, които с раболепното си подражание на вкусовете и идеите на господаря напомняха в умален вид Версай на Лъонотър и на Мансар. Много придворни бяха построили в по-малък размер подземни оранжерии, водни басейни и фонтани. Имаше също и параден двор и трианони — всичко в умален вид, тоест всеки басейн бе голям колкото кофа вода. Господин Дъо Таверне беше направил същото, след като Негово величество Луи XVI бе одобрил трианоните. В къщата си във Версай Дъо Таверне имаше трианони, овощни градини и цветарници.

Откакто Негово величество Луи XVI имаше шлосерски работилници и стругове, господин Дъо Таверне притежаваше ковачница. Откакто Мария-Антоанета беше наредила да оформят английски тип градини, изкуствени реки, ливади и хижи, господин Дъо Таверне беше оформил в един ъгъл на градината си трианон за кукли и една река за патенца. Точно сега обаче той вдишваше свежия въздух в единствената алея стил „Луи XIV“, която беше му останала: алея с липи със съцветия на дълги червени дръжчици, като току-що извадени от огъня жезла. Той вървеше със ситни крачки, пъхнал ръце в маншона, и на всеки пет минути сядаше в креслото, карано от лакеите, за да си почине след ходенето. Наслаждаваше се на почивката и присвиваше очи, застанал на припек, когато откъм къщата изтича един портиер и извика:

— Господине, рицарят.

— Синът ми — каза гордо старецът и се зарадва. После, като се обърна и забеляза Филип, който вървеше след портиера, той махна с ръка, за да отпрати лакеите, и каза: — Скъпи мой!

— Ела, Филип, ела — продължи баронът, — идваш навреме, тъкмо съм зает с хубави мисли. Е! Каква е тази физиономия? Сърдит ли си?

— Аз ли, господине? Не.

— Ти знаеш вече резултата от случката.

— От коя случка?

Старецът се обърна, за да види дали не подслушват.

— Можете да говорите, господине, никой не подслушва — каза Филип.

— Говоря ти за случката на бала.

— Още по-малко разбирам.

— За бала в Операта.

Филип се изчерви. Хитрият старец забеляза това.

— Неблагодарумнико — каза той, — ти правиш като лошите моряци: щом се появи благоприятен вятър, те опъват всичките платна. Хайде, седни тук на пейката и слушай моя съвет.

— Господине, най-последно...

— Най-последно ти измамваш, ти се справяш, ти, тъй стеснителен някога, тъй деликатен и сдържан, е, добре! Сега ти я злепоставяш.

Филип стана.

— За кого говорите, господине?

— За нея, по дяволите!

— За коя нея?

— А! Ти мислиш, че не зная за непристойното ти държание, за държанието на вас двамата на бала в Операта. Забавно е!

— Господине, аз ви уверявам...

— Хайде, не се сърди, казвам ти го за твое добро. Не внимаваш, ще те хванат накрая. Видели са те тоя път с нея на бала, ще те видят пак другаде.

— Видели са ме?

— По дяволите! Бил ли си, или не си бил със синьо домино?

Таверне щеше да извика, че няма синьо домино и че се лъжат; че не е бил на бала, че не знае за кой бал баща му иска да говори, но някои хора, изпаднали в неудобно положение, изпитват отвращение да се защитават. „Но за какво — помисли Филип — да давам обяснения на баща ми? Освен това искам всичко да знам.“ Той наведе глава като виновен, който признава.

— Виждаш добре — подхвана тържествуващо старецът. — Бил си разпознат, бях сигурен. Наистина господин Дьо Ришелъ, който те обича много и който въпреки своите осемдесет и четири години е бил на този бал, е искал да разбере кой може да бъде със синьото домино, с когото кралицата е била подръка, и накрая е заподозрял, че си ти, защото е видял всички други, а ти знаеш, че господин маршалът е опитен.

— Че са ме подозирали — каза хладно Филип, — разбирам, но че са разпознали кралицата, е странно.

— Колкото до това, било е трудно да я разпознаят, но тъй като тя си свалила маската... О! Това надминава всякаква измислица. Подобна дързост! Тази жена трябва да е луда по теб.

Филип се изчерви. Да продължи по-нататък разговора беше невъзможно за него.

— Ако не е дързост — продължи Таверне, — тогава е само много неприятна случайност. Внимавай, рицарю, има ревнивци, и то ревнивци, които са опасни. За завиждане е да си любимец на кралицата, когато кралицата е истинският крал.

Таверне-баща дълго вдишва една щипка тютюн.

— Нали ще ме извиниш за нравоучението, рицарю. Извини ме, скъпи. Аз съм ти признателен и искам да попреча на случайността, тъй като една случайност може да разруши всичко, което ти с толкова умение си изградил.

Филип стана потънал в пот и стиснал юмруци. Той се готвеше да тръгне, да прекъсне приказките на баща си, както човек с удоволствие смазва змия, появила се на пътя му. Но някакво чувство го спря, чувство на болезнено любопитство, едно страшно желание да узнае бедата, жесток подтик, който дълбае сърцата, изпълнени с любов.

— Та ти казвах, че просто ни завиждат — поде старецът. — Обаче не сме достигнали още върха, към който ти ни водиш. На теб се пада славата да издигнеш името на семейство Таверне високо над скромния си произход. Но бъди предпазлив, иначе няма да успеем и твоите планове ще пропаднат наскоро. Ще бъде жалко наистина, ние напредваме.

Филип се извърна, за да скрие дълбокото си отвращение, сериозното презрение, което придаваше в този миг на лицето му такъв израз, че старецът щеше да се учуди, а може би дори да се ужаси.

— След известно време ще поискаш голяма служба — каза оживено старецът. — Ще поискаш да ми дадат служба на заместник някъде близо до Париж. После ще накараш да ме издигнат в звание пер Таверне Мезон-Руж. Ще накараш да ме включат в първите редове на ордена. Ще можеш да станеш дук, пер или генерал-лейтенант. След две години, още ще съм жив, ще накараш да ми дадат...

— Стига, стига! — извика гневно Филип.

— О! Ако ти се смяташ за задоволен, аз не съм. Пред теб е животът, а аз имам едва няколко месеца. Тези месеци трябва да ми заплатят за жалкото и посредствено минало. Впрочем няма за какво да се оплаквам. Бог ми даде две деца. Много е за един човек без богатство. Е, ако дъщеря ми не стори нещо за нашата къща, ще го направиш ти. Ти си строителят на храма. В теб виждам великия Таверне, героя. Ти ми вдъхваш уважение и, виждаш ли, това е вече нещо. Вярно е, че твоето държание в двореца е превъзходно. О! Засега не съм виждал нищо по-сполучливо.

— И какво? — попита младият мъж разтревожен, че е хвален от тази змия.

— Твоята линия на поведение е превъзходна. Не си ревнив. Оставяш привидно свободно поле за действие на всички, а ти всъщност се въздържаш. Силно, но това е начинът.

— Не разбирам — каза Филип, все повече и повече засегнат.

— Без скромност, виждаш ли, това е дословно държането на господин Потьомкин, който учуди всички с богатството си. Той е видял, че Екатерина обича лекомислието в любовните си приключения, че ако я остави свободна, тя ще прелита от цвят на цвят, връщайки се на най-плодоносния и на най-красивия, а ако я преследва, тя ще стане недосегаема. Той е определил своето отношение и тъкмо той е правил по-приятен за кралицата всеки нов любимец, на когото се е спирало нейното внимание. Като ги е хвалил, умело е прикривал слабите им страни. Той изморявал владетелката с временни капризи, вместо да я пресища със собствената си привлекателност. Подготвяйки мимолетното властване на тези фаворити, които подигравателно нарекоха Дванайсетте Цезари, Потьомкин направи своето господство вечно, нерушимо.

— Но това са оскърбителни за мен думи — възропта клетият Филип, като гледаше изумен баща си.

Старецът продължи невъзмутимо.

— Според метода на Потьомкин ти обаче грешиш. Той не е изоставял прекалено дълго време надзора си, а ти се отпусках. Зная много добре, че френската тактика не е като руската...

При тези думи, произнесени с изтънчена престореност, способна да обърка и най-опитните дипломати, Филип, който видя, че баща му е силно възбуден, отвърна само с пренебрежително повдигане на рамене.

— Да, да — спря се старецът, — смяташ, че не отгатвам мислите ти? Ще видиш.

— Да видим, господине.

Таверне скръсти ръце.

— Искаш да ми кажеш, че не подготвяш грижливо своя приемник?

— Моя приемник? — попита пребледнял Филип.

— Искаш да ми кажеш, че не знаеш за постоянните любовни увлечения на кралицата, когато е обхваната от силно чувство, и че при някаква промяна от нейна страна ти не искаш да бъдеш жертван, изместен, както често се случва на кралицата, защото тя не може да обича настоящето и да страда за миналото.

— Разказвате небивалици, господин барон.

Старецът се разсмя зловещо и Филип изтръпна, сякаш чу зов на някакъв зъл дух.

— Ти ще ме накараш да повярвам, че с твоята тактика не уреждаш положението на господин Дьо Шарни.

— Шарни?!

— Да, твоят бъдещ заместник. Човекът, който може, когато се сдобие с власт, да накара да те изпратят на заточение, както ти можеш да изпратиш на заточение Дьо Коани, Дьо Водрьой и други.

Филип почувства, че в главата му нахлува кръв.

— Стига! — изкрещя той. — Стига, господине! — повтори той. — Срам ме е наистина, че ви слушах толкова дълго! Този, който казва, че кралицата е Месалина^[1], той, господине, е престъпен клеветник.

— Добре! Много добре! — повиши тон старецът. — Имаш право, тъкмо това е твоята роля, но уверявам те, че никой не може да ни чуе.

— О!

— А колкото до Шарни, виждаш, че отгатвам тайните ти. Колкото и хитър да е планът ти, трябва да разбереш, че да проникваме в мислите на другите ни е в кръвта на всички нас от рода Таверне. Продължавай, Филип, продължавай! Ласкай го, подслаждай живота му, утешавай Шарни, помагай му да премине леко и без горчивина от началото до пълното си разцъфтяване и бъди сигурен, че това е благородник, който по-късно в своята благосклонност към теб ще ти се отплати за всичко, което си направил за него.

След тези думи господин Дьо Таверне, горд от своето проницателно изложение, зае позата на доволен от себе си и високомерен мъж. Вбесен, Филип го сграбчи за ръкава и го спря.

— Значи така — изкрещя той, — е, добре, господине, вашата логика е удивителна.

— Отгатнах, нали, а ти ми се сърдиш? Е! Ще ми простиш, защото имам добри намерения. Освен това обичам Шарни и съм доволен, че постъпваш така с него.

— Вашият господин Дьо Шарни е толкова мой любимец, красавец, птиче, над което бдя, че преди малко върхът на тази шпага премина през ребрата му.

Филип посочи шпагата си.

— А? — възкликна ужасен Таверне при вида на искрящите от злоба очи, при новината за дуела. — Нима казваш, че си се бил с господин Дьо Шарни?

— Да! И че съм го пробол със сабята си!

— Велики Боже!

— Ето как се грижа да облекчавам и да щадя моите заместници — добави Филип. — Сега, като знаете, приложете вашата теория към моя начин на действие.

Отчаян, той се опита да избяга. Старецът се вкопчи в ръката му.

— Филип, кажи ми, че се шегуваш.

— Наречете го шега, ако искате, но е вярно.

Старецът вдигна очи към небето, измърмори няколко несвързани думи, остави сина си и изтича в преддверието.

— Бързо, бързо! — извика той. — Конник да отиде бързо при господин Дьо Шарни, който е бил ранен, за да провери как е. Осведомете се за него и не забравяйте да му кажете, че съм ви пратил

аз! Този предател Филип е като сестра си! А аз смятах, че се е поправил! О, в моето семейство има само един разумен човек — аз.

---

[1] Месалина — римска императрица, жена на Клавдий — известна с неморалното си поведение — бел.прев. ↑

36.

ЧЕТИРИСТИШИЕТО НА ГОСПОДИН ДЪО ПРОВАНС

Докато всички тези събития ставаха в Париж и във Версай, кралят, спокоен както обикновено, след като бе узнал, че флотът му е победил, а зимата беше към своя край, седеше в кабинета си сред географски карти и чертежи. Мечтаеше да набележи нови пътища по моретата за корабите на Перуз. Леко почукване на вратата го изтръгна от мечтите му, добре подсладени от хубавата закуска. В този миг се чу глас.

— Мога ли да вляза, братко? — попита той.

„Граф Дьо Прованс, нежелан гост, дошъл не навреме“ — измърмори кралят и отблъсна книгата по астрология, която разглеждаше.

— Влезте — отговори той.

Влезе дебел, нисък и червендалест човек, с живи очи, изпълнени с уважение, прекалено голямо за един брат и прекалено откровено за един поданик.

— Не ме чакахте, братко — започна той.

— Не, наистина.

— Безпокоя ли ви?

— Не, но има ли нещо интересно да ми кажете?

— Един слух, толкова смешен, толкова странен...

— Някакво злословие срещу мен ли? — попита Луи XVI.

— Бог ми е свидетел, че нямаше да се смея, ако е така.

— Тогава срещу кралицата? — попита Негово величество.

— Господарю, представете си, казаха ми нещо сериозно, много сериозно, но не можете да отгатнете.

— Братко, откакто моят възпитател ме караше да се възхищавам на тази ораторска предпазливост като литературна форма в

творчеството на мадам Дьо Севине, аз вече не се удивлявам на нея... И така?

— Е, добре, братко! — отвърна граф Дьо Прованс, охладнял малко от грубото отношение. — Казват, че оня ден кралицата е нощувала въвн от дома си. Ха-ха-ха! — направи той усилие да се разсмее.

— Ще бъде много лошо, ако е вярно — каза кралят.

— Е, добре, представяте ли си, братко, носи се слух...

— Какъв слух? Къде? Кой?

— Ами глупави, смешни, много странни неща, братко. Всъщност какво е слухът ли? Е, добре, това неуловимо, неразгадаемо същество, което хората наричат слух, твърди, че са видели кралицата подръка с граф Д'Артоа в дванадесет и половина през нощта точно на тази дата.

— Къде?

— Като отивали в къщата на господин Д'Артоа, зад конюшните. Негово величество не е ли чул да се говори за тази голяма глупост?

— Как не, разбира се, братко, чух да се говори за това, нямаше как да не чуя.

— Как, сир?

— Ами вие не направихте ли нещо, за да стигне слухът до мен?

— Аз?

— Да, с едно четиристишие например, публикувано в „Меркюри“.

— Едно четиристишие! — повтори графът, като се изчерви повече, отколкото като влезе при краля.

— Известно е, че музите ви покровителстват.

— Не дотолкова, че...

— Да се съчини четиристишие, което завършва със стиха:

Елена нищо не каза на царя добър Менелай^[1].

— Аз, сир?!

— Не отричайте, ето подписа под четиристишието, вашият почерк е! Не разбирам много от поезия, но от почерци, о, там съм вещ.

— Сир, една лудост води до друга.

— Господин Дьо Прованс, уверявам ви, че лудост е имало само от ваша страна, и се учудвам, че един философ е извършил подобна лудост.

— Сир, Ваше величество е прекалено строг към мен.

— Око за око, зъб за зъб, братко. Вместо да съчинявате четиристишия, можехте да се осведомите какво е направила кралицата. Аз го проверих и вместо четиристишието срещу нея, следователно срещу мен, можехте да напишете мадригал за снаха си. Или ще кажете, че тази тема не ви вдъхновява, но аз предпочитам лошо писмо в стихове, отколкото хубава сатира. Така е писал и Хораций, вашият любим поет.

— Сир, вие ме смазвате.

— Ако не бяхте сигурен в невинността на кралицата, както съм уверен аз — повтори с твърдост кралят, — то щяхте да направите добре да препрочетете вашия Хораций. Нали той е казал тези хубави думи? Извинете. Произнасям лошо на латински.

*Rectius hoc est:
Hoc faciens vivam melius,
sic dulcis amicis occurram.*^[2]

— Вие щяхте да го преведете по-изящно, братко, но мисля, че това е смисълът.

Добрят крал, след като даде този урок по-скоро като баща, отколкото като брат, изчака виновният да започне своята защита. Графът обмисли известно време отговора си, но не като човек, който е затруднен, а като оратор, който търси изтънчен изказ.

— Сир — започна той, — колкото и строга да е присъдата на Ваше величество, имам възможност за извинение и надежда за прошка.

— Кажете, брате.

— Вие ме обвинявате, че съм сгрешил, а не че съм имал зъл умисъл, нали?

— Правилно.

— Ако е така, Ваше величество, като човек, който знае, че няма безгрешни хора, ще допусне, че не съм сгрешил безпричинно?

— Никога не бих обвинил вашия голям и възвишен ум, братко.

— Е, добре, сир, как да не сгреша, като чувам всичко, което, разказват? Ние, принцовете, живеем в обстановка на клевета, пропити сме с нея. Не казвам, че съм повярвал, казвам, че са ми казали.

— Добре, щом е така, но...

— Четиристишието? О! Поетите са странни същества и после не е ли по-добре да се отговори с мека критика, която може да бъде предупреждение, отколкото със смръщени вежди? Закана, поставена в стих, не обижда, сир. Не е като памфлетите, за които човек има право да иска от Ваше величество да ги забраните, памфлети като този, който сега ще ви покажа.

— Памфлет!

— Да, сир, трябва ми заповед, за да хвърля в затвора подлия автор на тази низост.

Кралят се изправи внезапно и каза:

— Да видим!

— Не зная дали трябва, сир...

— Разбира се, че трябва, никой в случая не бива да бъде щаден.

Имате ли този памфлет?

— Да, сир.

— Дайте го.

Граф Дьо Прованс извади от джоба си един екземпляр от „Историята на Атенаотна“, нещастно доказателство, че бастунът на Шарни, шпагата на Филип и огънят у Калиостро не бяха сторили докрай своето. Кралят хвърли един поглед с бързината на човек, свикнал да чете интересни откъси от книга или вестник.

— Безобразие! — рече той. — Безобразие!

— Виждате, сир, твърдят, че снаха ми е била на сеанса на Месмер.

— Е, добре! Била е там.

— Тя е била там! — извика граф Дьо Прованс.

— С мое разрешение.

— О, сир!

— От присъствието ѝ у Месмер аз не правя извод, че тя не е целомъдрена, тъй като ѝ бях разрешил да иде на площад „Вандом“.

— Ваше величество е позволил на кралицата да отиде на сеанса само за да опита сама...

Кралят тропна с крак. Графът бе произнесъл тези думи тъкмо когато Луи XVI четеше най-обидния за Мария-Антоанета откъс от историята на мнимата криза, на нейните кълчения, на сладострастната ѝ разпуснатост, най-после за всичко, привлякло вниманието от пребиваването на госпожица Олива у Месмер.

— Невъзможно! Невъзможно! — рече пребледнял кралят. — О! Полицията трябва да знае как да постъпи в случая.

Той позвъни.

— Господин Дьо Кросън — заповяда той, — нека потърсят господин Дьо Кросън!

— Сир, днес е ден за седмичен доклад и господин Дьо Кросън чака в зала „Йой дьо Бьоф“.

— Да влезе.

— Разрешете ми, братко — обади се престорено граф Дьо Прованс.

Той се наклони да си тръгва.

— Останете! — разпореди се Луи XVI. — Ако кралицата е виновна, е, добре, господине, вие сте от семейството и можете да го знаете. Ако е невинна, също трябва да го знаете, защото я подозирате.

Господин Дьо Кросън влезе. Магистратът, като видя господин Дьо Прованс заедно с краля, започна да поднася своите най-дълбоки почитания на двамата най-важни хора в кралството. После се обърна към краля и каза:

— Докладът е готов, сир.

— Преди всичко, господине, обяснете как са публикували в Париж такъв срамен памфлет против кралицата.

— Атенаотна? — попита господин Дьо Кросън.

— Да.

— Е, сир, това е работа на вестникар на име Рето.

— Да? Знаете името му и не сте му попречили да го публикува и не сте го арестували след отпечатването!

— Сир, нямаше нищо по-лесно от това да го арестуваме. Дори ще покажа на Ваше величество готова заповед за задържането му.

— Тогава защо не е бил арестуван?

Господин Дьо Кросън се обърна към мястото, където стоеше господин Дьо Прованс.

— Аз си отивам, Ваше величество — каза бавно графът.

— Не, не — отвърна кралят, — казах ви да останете, значи останете.

Графът се поклони.

— Говорете, господин Дьо Кросън, говорете открито, без уговорки, говорете бързо и направо.

— Добре — продължи лейтенантът от полицията. — Не наредих да арестуват вестникаря Рето, защото преди това трябваше непременно да обясня на Ваше величество.

— Настоявам.

— Сир, може би по-добре ще е да дадем на този вестникар торба пари и да го изпратим по дяволите, далеч оттук.

— Защо?

— Защото, сир, когато тези негодници кажат една лъжа, хората са предоволни, като видят, че вестникарите са остро критикувани, че им дърпат ушите и дори ги бесят. Но когато за зла участ се доберат до една истина...

— Една истина?

Господин Дьо Кросън се поклони.

— Да. Зная. Кралицата наистина е била на сеанса на Месмер. Неприятно е, както казвате, но аз ѝ бях разрешил.

— О, сир — тихо каза господин Дьо Кросън.

Възкликанието на този изпълнен с уважение поданик засегна краля повече, отколкото ако беше излязло от устата на ревнивия роднина.

— Кралицата, предполагам, не е загубила достойнството си — рече кралят.

— Не, сир, но се е изложила.

— Господин Дьо Кросън, да видим какво ви е докладвала вашата полиция?

— Сир, като подчертавам уважението, което дължа на Ваше величество, и най-почтителното възхищение, което проявявам към кралицата, ще кажа, че много неща отговарят на някои твърдения от памфлета.

— Отговарят, казвате?

— Ето какво: кралицата на Франция, преоблечена като обикновена жена, отива сред този съмнителен свят, привлечен от магнетичните странности на Месмер, и то отива сама.

— Сама? — извика кралят.

— Да, сир.

— Лъжете се, господин Дьо Кросън. Сведенията ви не са верни.

— Толкова точни, сир, че мога да дам подробно описание на тоалета на Нейно величество, общо описание на нейната особа, стъпките ѝ, жестовете ѝ, виковете ѝ.

— Нейните викове!

Кралят пребледня и смачка брошурата.

— Дори въздишките ѝ са били забелязани от моите агенти — стеснително добави господин Дьо Кросън.

— Нейните въздишки! Кралицата да се е забравила до такава степен... Кралицата да е пренебрегнала толкова много моята чест на крал и своята чест на жена!

— Невъзможно — намеси се граф Дьо Прованс. — Това е повече от скандал и Нейно величество не може да го направи.

Казаното изречение беше по-скоро връх на обвинение, отколкото извинение. Кралят го почувства. Всичко в него се разбунтува.

— Господине — обърна се той към лейтенанта от полицията. — Поддържате ли всичко, което казахте?

— За съжаление да, сир, до последната дума.

— Дължа ви, братко — каза Луи XVI и прекара кърпа по потното си чело, — дължа да ви представя доказателство за моето твърдение. Честта на кралицата е честта на дома. Аз никога не излагам на опасност тази чест. Аз позволих на кралицата да отиде у Месмер, но ѝ бях наредил да заведе една много сигурна особа, безупречна, бих казал, свята.

— А! — обади се господин Дьо Кросън. — Ако е така...

— Да — добави граф Дьо Прованс, — ако една жена като госпожа Дьо Ламбал например...

— Точно така, братко, бях посочил на кралицата принцеса Дьо Ламбал.

— За зла участ, сир, принцесата не е била там.

— Тогава — добави крайно нервиран кралят, — ако е имало непокорство, аз трябва да наказвам строго и ще накажа.

От огорчената му душа се изтръгна тежка въздишка.

— Само — допълни по-тихо той, — остава едно съмнение, което вие не споделяте, и това е естествено, вие не сте нито кралят, нито

съпругът, нито приятелят на тази, която обвиняват... Искам да изясня това съмнение.

Той позвъни. Появи се дежурният офицер.

— Да се провери — нареди кралят — дали принцеса Дьо Ламбал не е при кралицата или в своя апартамент.

— Сир, принцеса Дьо Ламбал се разхожда в малката градина с Нейно величество и с една друга дама.

— Помолете принцесата веднага да се качи тук.

Офицерът тръгна.

— Почакайте, господа, още две минути. Не мога да взема решение точно сега.

Луи XVI, необичайно за него, се намръщи и хвърли към двамата свидетели на дълбоката му мъка почти заканителен поглед. Те запазиха мълчание. Господин Дьо Кросън бе наистина обхванат от униние, а господин Дьо Прованс бе толкова тъжен, че можеше да опечали и боговете.

Лек шум на копринена дреха зад вратата предизвести краля, че принцеса Дьо Ламбал се приближава.

---

[1] Дюма има предвид героите от Омировата „Илиада“ — Хубавата Елена и нейния съпруг Менелай. Отвлечайки Елена от Спарта, Парис предизвиква началото на Троянската война — бел.ред. ↑

[2] Така е по-добре: ако постъпя така, ще бъда по-честен и ще направя добро на приятелите си — бел.прев. ↑

37.

ПРИНЦЕСА ДЪО ЛАМБАЛ

Красива и спокойна, принцеса Дьо Ламбал влезе с открито чело, а разпръснатите букли от високата ѝ прическа се спускаха гордо зад слепоочията, тънките ѝ вежди изпъкваха като две тъмнокафяви черти, сините ѝ големи очи искряха със седефен отблясък, правилният нос, непорочните и едновременно сластолюбиви устни, цялата тази прелест и ненадминато по красота тяло очароваше и вдъхваше уважение. Принцесата носеше у себе си и около себе си нещо, което събужда приятния спомен за добродетели, чар за неземност, която Ла Валиер^[1] излъчваше, преди да стане фаворитка и после, когато изпадна в немилост.

Когато кралят я видя да идва усмихната и смирена, през него сякаш премина болка. „Уви — помисли си той, — това, което ще излезе от тази уста, ще бъде безапелационна присъда.“

— Седнете, принцесо — рече кралят, като я поздрави.

Господин Дьо Прованс се приближи до нея и целуна ръката ѝ. Кралят придоби съсредоточен вид.

— Какво иска Ваше величество от мен? — попита с ангелски глас принцесата.

— Едно сведение, госпожо, едно точно сведение, братовчедке.

— Чакам, сир.

— Кога придружихте кралицата до Париж? Спомнете си точно.

Господин Дьо Кросън и граф Дьо Прованс се спогледаха изненадани.

— Разбирате, господа — каза кралят, — вие не се съмнявате, но аз още се съмнявам и следователно разпитвам като човек, който се съмнява.

— В сряда, сир — отговори принцесата.

— Извинявайте — продължи Луи XVI, — но искам да зная истината, братовчедке.

— Ще я узнаете, като ме разпитате, сир — отвърна непринудено госпожа Дьо Ламбал.

— За какво отидохте в Париж, братовчедке?

— Ходих при господин Месмер, на площад „Вандом“, сир.

Двамата свидетели потръпнаха, а кралят поруменя от вълнение.

— Сама? — попита той.

— Не, сир, с Нейно величество кралицата.

— С кралицата? Вие казвате с кралицата! — извика Луи XVI, като грабна ръката ѝ.

— Да, сир.

Господин Дьо Прованс и господин Дьо Кросън се приближиха изумени.

— Ваше величество бе разрешил на кралицата — каза госпожа Дьо Ламбал, — поне така ми предаде Нейно величество.

— Точно така, братовчедке... Вече съм спокоен, защото госпожа Дьо Ламбал не лъже никога.

— Никога, сир — каза кротко принцесата.

— О! Никога! — извика с най-почтителна убеденост господин Дьо Кросън. — Но тогава, сир, позволете ми...

— О, да, позволявам ви, господин Дьо Кросън. Питайте, проучвайте. Моята скъпа братовчедка е на ваше разположение.

Госпожа Дьо Ламбал се усмихна.

— Готова съм — каза тя, — но, сир, изтезанието е отменено.

— Да, отмених го за другите — усмихна се кралят, — но за мен не е отменено.

— Госпожо — каза лейтенантът от полицията, — имайте добрината да кажете на краля какво правихте с Нейно величество при господин Месмер и най-напред как се беше облякла Нейно величество.

— Нейно величество беше с рокля от бисерносива тафта, дълго наметало от бродиран муселин, маншон от хермелин и розова кадифена шапка с големи черни панделки.

Това описание беше съвсем противоположно на външния вид на Олива. Господин Дьо Кросън изрази голямо учудване, граф Дьо Прованс си прехапа устните. Кралят потри ръце в знак на одобрение и попита:

— Какво направи кралицата, като влезе?

— Сир, съвсем точно казвате „като влезе“, защото едва бяхме влезли...

— Заедно?

— Да, сир, заедно. Едва бяхме влезли в първия салон, където никой не можеше да ни забележи, толкова голям беше интересът към магнетичните загадки, и една жена се приближи до Нейно величество, предложи ѝ маска и помоли да не продължава по-нататък.

— Вие спряхте ли се? — попита бързо граф Дьо Прованс.

— Да, господине.

— Не преминахте прага на първия салон? — попита на свой ред господин Дьо Кросън.

— Не, господине.

— И не се отделихте от Нейно величество? — намеси се с известно безпокойство кралят.

— Нито за секунда. Кралицата непрекъснато бе подръка с мен.

— Е, добре! — високо каза изведнъж кралят. — Какво мислите за това, господин Дьо Кросън? Братко, какво ще кажете?

— Това е изключително! — отвърна граф Дьо Прованс, показвайки една веселост, която зле прикриваше досадата му от противоречията.

— Няма нищо свръхестествено тук — побърза да отговори господин Дьо Кросън, когото съвсем естествената радост на краля го караше да изпитва известно угризение. — Казаното от госпожа принцесата не може да бъде друго освен самата истина.

— От което следва... — обади се господин Дьо Прованс.

— Следва, монсеньор, че моите агенти са се излъгали.

— Сериозно ли говорите? — запита малко нервно граф Дьо Прованс.

— Напълно, монсеньор, моите агенти са се излъгали. Нейно величество е направила това, което току-що каза госпожа Дьо Ламбал. Колкото до вестникаря, щом аз вярвам на думите на принцесата, смятам, че този негодник трябва също да бъде накаран да повярва. Ще изпратя заповед да го задържат веднага.

Госпожа Дьо Ламбал обръщаше глава с невъзмутимостта на самата невинност, в която нямаше нито любопитство, нито боязън.

— Момент — каза кралят, — момент. Винаги можем да обесим вестникаря. Говорихте за една жена, принцесо, която спряла кралицата

на прага на салона. Кажете коя е!

— Нейно величество изглежда, че я познава, сир. Ще кажа дори, тъй като не лъжа изобщо, че Нейно величество направо я познава. Знам го.

— Защото, виждате ли, братовчедке, трябва да разговарям с тази жена, налага се. Там е цялата истина, само там е ключът на загадката.

— Такова е и моето мнение — каза господин Дьо Кросън, към когото кралят се беше извърнал.

— Сплетни... — промърмори граф Дьо Прованс. „Ето една жена — рече си той, — която ми се струва, че ще допринесе за разрешаването на въпроса.“ — Братовчедке — добави после високо, — кралицата довери ли ви, че познава тази жена?

— Нейно величество не ми е доверила, монсеньор. Тя ми разказа.

— Да, да, извинете.

— Брат ми иска да каже — намеси се кралят, — че ако кралицата познава тази жена, вие сигурно знаете и нейното име.

— Това е госпожа Дьо ла Мот Валоа.

— Тази интригантка! — извика с досада кралят.

— Просякиня! — каза графът. — По дяволите! Трудно ще бъде да я разпитаме, тя е хитра.

— И ние ще бъдем хитри — каза господин Дьо Кросън. — Впрочем няма нужда от хитрост след казаното от госпожа Дьо Ламбал. При първата дума на краля...

— Не — прекъсна го потиснат Луи XVI, — лошото обкръжение около кралицата ме отегчава. Кралицата е толкова добра, че при нея се мъкнат всякакви подозрителни хора измежду най-незначителните благородници в кралството.

— Госпожа Дьо ла Мот е действително от рода Валоа — обади се госпожа Дьо Ламбал.

— Каквато и да е тя, братовчедке, не искам кракът ѝ да стъпва тук.

— И все пак ще я видите! — извика преbledняла от гняв кралицата, като отвори вратата на кабинета.

Красива в благородството и възмущението си, Мария-Антоанета се появи пред слисания поглед на граф Дьо Прованс, който стоеше зад крилото на вратата и непохватно я поздрави.

— Да, сир — продължи кралицата, — не става въпрос само да кажете: искам или не искам да я видя. Това същество е свидетел на сплетните на моите обвинители...

Тя изгледа девера си.

— И на коварството на моите съдници...

Тя се обърна към краля и господин Дьо Кросън.

— ...чиято собствена съвест, дори и извратена, ще отправи зов към истината. Аз, обвинената, искам тази жена да бъде чута и тя ще бъде чута.

— Госпожо — побърза да каже кралят, — разбирате добре, че няма да изпратим да търсят госпожа Дьо ла Мот, за да ѝ окажем честта тъкмо тя да дава показания за или против вас. Не поставям на едни и същи везни вашата чест и откровеността на тази жена.

— Не е необходимо да търсят госпожа Дьо ла Мот, защото тя е тук, сир.

— Тук! — извика кралят и се отдръпна назад, сякаш бе настъпил влечуго.

— Сир, както знаете, бях направила визита на една нещастна жена с прочуто име... В деня, за който се разказват толкова неща.

Тя извърна глава и погледна втренчено граф Дьо Прованс, на когото му се искаше да потъне в земята, а на широкото ѝ сияещо лице се изписа гримаса на одобрение.

— Е, добре! — каза Луи XVI.

— Е, добре, сир, в същия ден забравих у госпожа Дьо ла Мот един портрет, една кутия. Тя ми я донесе днес. Госпожата е тук.

— Не, не... Е, добре! Убеден съм в това, което казахте, това е всичко, предпочитам да се доверя на думите ви.

— О! Но аз, аз не съм удовлетворена — отвърна кралицата, — аз ще я въведа. Впрочем защо е това отвращение? Какво е направила? Каква е тя? Ако не зная нещо, осведомете ме. Хайде, господин Дьо Кросън, вие, който знаете всичко, кажете...

— Не зная нищо неблагоприятно за тази дама — отговори магистратът. — Тя е бедна, това е всичко. И малко самонадеяна може би.

— Самонадеяността е гласът на нейния знатен род. Ако само това имате против нея, кралят може да я допусне да даде показания.

— Не зная — възрази Луи XVI, — но предчувствам, неволно усещам, че тази жена ще донесе нещастие и неприятности в моя живот... това вече е прекалено.

— О, сир, суеверие!

После кралицата каза на принцеса Дьо Ламбал:

— Бързо иди да я потърсиш.

Пет минути по-късно Жана, смирена, срамежлива, но изтънчена както в държанието си, така и в облеклото си, влезе бавно в кабинета на краля. Непристъпен в своята неприязън, Луи XVI се бе обърнал с гръб към вратата. С двата си лакътя на бюрото, подпрял с две ръце глава, той сякаш случайно седеше там. Граф Дьо Прованс хвърляше към Жана толкова смуцаващи, изпитателни погледи, че ако нейната скромност беше истинска, тази жена щеше да се почувства просто скована и нито една дума нямаше да излезе от устата ѝ. Трябваше да се случи нещо съвсем друго, за да може да помъти разума на Жана. Нито крал, нито император с техните жезли, нито папата със своята тиара, никакви небесни сили, нито демони не можеха да повлияят чрез страх или набожност на тази жена с железен дух.

— Госпожо — обърна се към нея кралицата, като я заведе при краля. — Благоволете да кажете, моля, какво направихте в деня, когато посетих господин Месмер. Моля, разкажете всичко точно.

Жана замълча.

— Без недомлъвки, без щадене. Само истината, това, което изниква във вашата памет.

Кралицата седна в едно кресло, за да не влияе с поглед на свидетелката. Каква роля за Жана! Тя чувстваше, че над Мария-Антоанета са надвиснали неоправдани подозрения и че може да я оневини, без да измени на истината. Всеки друг щеше да отстъпи пред удоволствието да оневини кралицата, като преувеличи доказателствата. Жана беше тъй пронизателна, тъй изтънчена, тъй силна, че се ограничи да изложи само фактите.

— Сир — каза тя, — бях отишла при господин Месмер от любопитство, както цял Париж ходи там. Спектакълът ми се стори малко просташки. Аз се връщах оттам, когато изведнъж, на самия вход, забелязах Нейно величество. Имах честта да я срещна предишната вечер, без да се познавам с нея. Нейно величество, чието благородство ми подсказа рангът ѝ. Когато видях височайшия израз на

лицето ѝ — никога няма да изчезне от паметта ми — стори ми се, че присъствието на Нейно величество кралицата е може би неуместно на такова място, където се показват пошли спектакли. Покорно моля за извинение Нейно величество, че съм се осмелила да помисля така за нейното държание, но това бе някакво просветление, женски инстинкт. Коленопреклонно моля пак за извинение, ако съм преминала границата на уважението, което дължа на Нейно величество.

Жана се спря, престори се на развълнувана и наведе глава. Изключително умело успя да наподоби задъхване, последвано от сълзи. Господин Дьо Кросън ѝ повярва, госпожа Дьо Ламбал почувства, че душата на тази жена, която едновременно изглеждаше деликатна, стеснителна, умна и добра, я привлича. Господин Дьо Прованс бе смаян.

Кралицата благодари с поглед на Жана, която се стремеше към това или по-скоро лукаво изчакваше.

— Е, добре — обади се кралицата. — Чухте, сир.

Кралят не се помръдна.

— Нямах нужда от свидетелстването на госпожата.

— Казаха ми да говоря — отвърна плахо Жана — и аз трябваше да се подчиня.

— Достатъчно! — прекъсна я грубо Луи XVI. — Когато кралицата каже нещо, тя не се нуждае от свидетели, които да потвърдят изложеното от нея. Когато кралицата има моето съгласие, няма нужда от никого, тъй като тя има моето одобрение.

Като изрече последните думи, които просто смазаха господин Дьо Прованс, кралят стана. Кралицата не пропусна да добави една подигравателна усмивка. Кралят обърна гръб на брат си, приближи се и целуна ръка на Мария-Антоанета и на принцеса Дьо Ламбал. Той освободи принцесата и се извини, че за нищо я е обезпокоил. Към госпожа Дьо ла Мот той не отправи нито дума, нито поглед, но тъй като бе принуден да мине покрай нея, за да отиде до креслото си, и понеже се страхуваше да не обиди кралицата, като не прояви в нейно присъствие учтивост към жена, която тя приемаше, той се насили да отправи нещо като поздрав към Жана. Без да бърза, тя отговори с дълбок реверанс, който даде възможност да се отвори цялото ѝ изящество.

Първа от кабинета излезе госпожа Дьо Ламбал, после госпожа Дьо ла Мот, която кралицата пусна да мине пред нея, и най-послед кралицата, която размени последен, почти ласкав поглед с краля. Малко по-късно в коридора се чуха гласовете на трите жени, които се отдалечаваха, разговаряйки тихо.

— Братко — каза тогава Луи ХVІ на граф Дьо Прованс, — не ви задържам вече. С господин полицейския лейтенант имаме да довършим работата за тази седмица. Благодаря ви, че отделихте внимание за пълното, цялостно, блестящо доказване на невинността на вашата снаха. Приятно е, че и вие като мен се радвате. А сега да видим, господин Дьо Кросън. Седнете, моля ви.

Граф Дьо Прованс поздрави усмихнат и излезе в преддверието, когато дамите вече не бяха там и той бе въвн от обсега на злобен поглед или горчива дума.

---

[1] Фаворитка на Луи ХIV, придворна дама на кралица Анриета — бел.прев. ↑

38.

ПРИ КРАЛИЦАТА

След като излезе от кабинета на Луи XVI, кралицата почувства в цялата ѝ дълбочина опасността, на която се беше изложила. Тя съумя да прецени деликатността и сдържаността в нагласеното набързо показание на Жана, както и умението ѝ, наистина изключително, да остане в сянка след постигнатия успех.

Действително Жана, за щастие току-що посветена в тези интимни тайни, които най-хитрите придворни дебнат, без да се доберат до тях понякога с години, затова кралицата, вместо да приеме предложението на Жана да се сбогуват почтително и последната да си отиде, я задържа с любезна усмивка.

— Наистина щастлив случай беше, графиньо — каза тя, — че ме възпряхте да вляза при Месмер заедно с принцеса Дьо Ламбал. Какво коварство! Видели са ме били на вратата или в преддверието и се възползват от случая, за да кажат, че съм била в така наречената зала на припадъците. Нали така?

— Залата на припадъците, да, госпожо.

— Но как става така — каза принцеса Дьо Ламбал, — че ако присъстващите са знаели, че кралицата е там, полицейските агенти на господин Дьо Кросън са сгрешили? В това е загадката според мен. Агентите на полицейския лейтенант твърдят, че кралицата действително е била в залата на припадъците.

— Вярно — потвърди замислено кралицата. — От страна на господин Дьо Кросън няма никаква заинтересуваност, той е честен човек и ме обича. Но агентите може да са били подкупени, скъпа Ламбал. Аз имам неприятели, вие го знаете. Този слух трябва да почива на нещо. Кажете ни подробностите, графиньо. Най-напред този гнусен памфлет, който ме представя вцепенена и хипнотизирана до такава степен, че съм била загубила цялото си женско достойнство. Има ли нещо правдоподобно тук? Този ден имало ли е такава жена там?

Жана се изчерви. Тайната още беше в ръцете ѝ, тайната, от която само една дума можеше да унищожи нейното пагубно влияние върху съдбата на кралицата. Ако разкриеше тая тайна, Жана загубваше възможността да бъде полезна, дори необходима на Нейно величество. Това положение опропастваше нейното бъдеще и тя прояви същата сдържаност както първия път.

— Госпожо — каза тя, — наистина имаше една много възбудена жена, която биеше на очи със своите гърчения и бълнувания. Но струва ми се...

— Струва ви се — допълни живо кралицата, — че тази жена е някаква персона от театъра или, както се казва, момиче на булевардите, а не кралицата на Франция, нали?

— Не, разбира се, госпожо.

— Графиньо, вие отговорихте много добре на краля, а сега да говорим за вас. Как вървят работите ви? Кога смятате да потърсите правата си? Струва ми се, че някой идва, принцесо...

Влезе госпожа Мизери.

— Ваше величество желае ли да приеме госпожица Дьо Таверне? — попита камериерката.

— Разбира се. О, винаги прекалено вежлива! Никога няма да наруши етикета. Андре, елате!

— Ваше величество е прекалено добра към мен — каза Андре, като поздрави приветливо.

Тя забеляза Жана, която, разпознавайки втората германска дама от бюрото за помощи, се изчерви и показа престорена скромност. Принцеса Дьо Ламбал се възползва от увеличилото се обкръжение на кралицата и се върна в Со, при дук Дьо Пантиевър. Андре седна до Мария-Антоанета и спря спокоен и изпитателен поглед върху госпожа Дьо ла Мот.

— Е, добре, Андре! — каза кралицата. — Ето дамата, която отидохме да видим в последния ден на големия студ.

— Познах госпожата — отговори Андре и се поклони.

Жана побърза високомерно да потърси в лицето на Андре някаква ревност, но видя само пълно безразличие.

— Знаете ли — обърна се към нея кралицата — какво са казали за мен на краля?

— Сигурно са казали всичко най-лошо — отвърна Андре — тъкмо защото не биха могли да си представят достатъчно пълно всичко, което е добро.

— Ето — добави естествено Жана — най-хубавата фраза, която съм чувала. Намирам я красива, защото тя изразява напълно и моето чувство, обаче поради липса на остроумие аз не мога никога да го предам с тези думи.

— Ще ви разкажа нещо, Андре — продължи кралицата.

— О, аз го зная — отвърна тя. — Господин граф Дьо Прованс го разказал преди малко. Една моя приятелка го е чула.

— Това е сполучлив начин — рече гневно кралицата — да се разпространява лъжата, след като е доказана истината за нещо. Да оставим това. С графинята стигнахме до разглеждане на нейното положение. Кой ви покровителства, графиньо?

— Вие, госпожо — отвърна без колебание Жана, — вие, която ми позволявате да дойда да ви целуна ръка.

— Тя е чувствителна — каза Мария-Антоанета на Андре — и ми харесва как изразява чувствата си.

Андре не отговори нищо.

— Госпожо — продължи Жана, — малко хора са смеели да ме покровителстват, когато бях в затруднено положение и в сянка, но сега, щом веднъж са ме видели във Версай, всички ще си оспорват правото да се харесат на кралицата, искам да кажа, на лице, което Нейно величество е благоволила да удостои с поглед.

— Е, какво? — попита кралицата и седна. — Никой ли не е бил достатъчно смел или достатъчно покварен, за да ви покровителства заради самата вас?

— Най-напред госпожа Дьо Буленвилье — отговори Жана. — Тя бе смела жена. После господин Буленвилье, един покварен покровител... Но от сватбата ми никой, о, никой — добави тя, като умело се преструваше. — О, извинете, забравих един благороден човек, един щедър принц.

— Принц! Графиньо, кой е той?

— Кардинал Дьо Роан.

Кралицата рязко се обърна към Жана.

— Моят враг! — допълни тя, като се усмихна.

— Враг на Ваше величество! Той, кардиналтът?! — възкликна Жана. — О, госпожо!

— Изглежда се учудвате, графиньо, че една кралица може да има неприятел. Личи си, че не сте живели в кралския двор.

— Но, госпожо, кардиналтът ви обожава, мислех, че го знаете в крайна сметка. Ако не се лъжа, неговото уважение към светлейшата съпруга на краля е равно на неговата преданост.

— О, вярвам ви, графиньо — подхвана Мария-Антоанета, като си възвърна обикновената веселост, — вярвам ви отчасти. Да, така е, кардиналтът обожава...

Като каза тези думи, тя непринудено се засмя и се обърна към Андре дьо Таверне:

— Е, добре, графиньо, да, кардиналтът ме обожава. Ето защо е мой неприятел.

Жана дьо ла Мот се престори на изненадана.

— А! Вие сте протеже на господин принца архиепископ Луи дьо Роан — продължи кралицата. — Разкажете ни нещо за него, графиньо.

— Съвсем просто, госпожо. Негово превъзходителство ми е помагал най-благородно и по най-великодушен и изтънчен начин.

— Много добре. Принц Луи е щедър, не може да му се откаже това. Не мислите ли, Андре, че към тази красива графиня господин кардиналтът може да има и други чувства? Е, графиньо, кажете!

Мария-Антоанета започна отново да се смее гръмко и весело, обаче госпожица Дьо Таверне остана все така сериозна. „Не е възможно тази шумна веселост да не е престорена — помисли си Жана. — Да видим.“

— Госпожо — рече тя сериозно, с оттенък на известна гордост. — Имам чест да уверя Нейно величество, че господин Роан...

— Добре — прекъсна я кралицата. — Щом като сте му толкова предана... щом сте негова приятелка...

— О, госпожо — обади се с очарователно изражение на свян и уважение Жана.

— Добре, скъпо момиче, добре — подхвана с мила усмивка кралицата, — но поразпитайте го малко какво е направил с косите, които един мой фризьор ми открадна. Тази шега струваше скъпо на фризьора, защото аз го изгоних.

— Ваше величество ме изненадва — каза Жана. — Как? Господин Дьо Роан ли го е направил?

— Е, да... обожаване, винаги обожаване. След като ми беше така противен във Виена, след като беше използвал всичко, опитал всичко, за да провали подготовения между краля и мен брак, един Божи ден забеляза, че съм жена и че съм кралица, че той, големият дипломат, е научил нещо и че ще има разпавии с мен. Тогава този мил принц се изплаши за бъдещето си. Постъпи като всички други от неговата професия, които най-много ласкаят тези, от които най-много се страхуват, и тъй като ме виждаше млада и смяташе, че съм глупава и суетна, той се прехвърли на платоническата любов. След въздишките, след като изглеждаше унил, той се втурна, както казвате вие, в обожаване. Той ме обожаваша, нали, Андре?

— Госпожо — отвърна Андре и се поклони.

— Да... Андре също не иска да се изложи, но аз се осмелявам, кралската власт трябва да послужи за нещо. Графиньо, аз зная, както и вие, че кардиналтът ме обожаваша. Кажете му, че не му се сърдя.

Тези думи, изпълнени с горчива насмешка, дълбоко засегнаха порочното сърце на Жана дьо ла Мот. Ако тя беше благородна, чиста и честна, щеше да види само голямото пренебрежение на жената с възвишени чувства и пълното презрение от една издигната душа, презрение към низките интриги, които се разиграваха долу. Такива жени, тези толкова рядко срещани ангели, никога не защитават своето добро име срещу клопките, които им устройват. Те дори не желаят да се усъмнят в съществуването на тинята, която ги цапа, тази лепкава кал, в която остават най-великолепните пера от златните им криле.

Жана, вулгарно и покварено същество, почувства голямата досада у кралицата в проявения гняв срещу държанието на кардинал Дьо Роан. Тя си спомни за слуховете в кралския двор, слухове с възмутителни слова, които се носеха от залата „Йой дьо Бьоф“ в замъка до предградията на Париж.

Кардиналтът, който обичаше жените, бе казал на Луи XV, който имаше същата слабост, че дофината е несъвършена. Знаят се странните думи на Луи XV по време на сватбата на неговия внук и въпросите му към един наивен посланик.

Жана, истинска жена, каквато бе, Жана, жена от главата до петите, Жана, изключително суетна, изпитваше нужда да се харесва и

да побеждава с всички средства, тя не можеше да разбере как една жена може да мисли различно от нея по тези деликатни въпроси. „Нейно величество е разочарована — рече си тя. — Следователно, щом има разочарование, трябва да има и нещо друго.“ Тогава, като разсъждаваше, че ударът поражда светлината, тя се зае с целия си ум и цялото си любопитство, с които природата като щедра майка така богато я бе надарила, да защитава господин Дьо Роан.

Кралицата слушаше. „Тя слуша“ — помисли си Жана.

Графинята, подведена от лошия си характер, не забелязваше, че кралицата слуша от великодушие, защото в кралския двор бе прието никой никога да не казва нещо добро за тези, за които господарят мисли лошо. Това съвсем ново нарушаване на традициите, неспазването на привичките в замъка караха кралицата да се чувства доволна и почти щастлива.

Мария-Антоанета виждаше едно сърце там, където всъщност Бог бе поставил суха, развалена гъба. Разговорът продължаваше да бъде задушевен, благосклонен от страна на кралицата. Жана стоеше на тръни, нейната увереност бе нарушена, тя вече не виждаше друга възможност да излезе, освен да бъде изпъдена, тя, която преди малко имаше такава хубава роля на чужденка, която се сбогува. Но изведнъж в съседния кабинет се разнесе млад, весел и креслив глас.

— Граф Д'Артоа — каза кралицата.

Андре стана веднага. Жана се приготви да си тръгне, но принцът беше влязъл така внезапно в стаята, където бе кралицата, че излизането ѝ стана почти невъзможно. Обаче госпожа Дьо ла Мот направи това, което на театрален език се нарича „да се напусне сцената“. Принцът, като видя красивата особа, се спря и я поздрави.

— Графиня Дьо ла Мот — каза кралицата и представи Жана на принца.

— А! — възкликна граф Д'Артоа. — Да не ви прогонвам, графиньо.

Кралицата направи знак на Андре. Жана се спря. С този знак тя искаше да каже: имах намерение да проявя щедрост към госпожа Дьо Ла Мот, нямам време, да отложим за по-късно.

— Ето че се върнахте от лова на вълци — добави тя и подаде по английски маниер, както вече бе възприето, ръка на девера си.

— Да, сестро, добър лов беше, защото убих седем вълка, а това е твърде много — отговори принцът.

— Сам ли ги убихте?

— Не съм съвсем сигурен — отвърна той и се засмя, — но така ми казаха. Знаете ли, че досега, сестро, съм спечелил седемстотин ливри?

— Виж ти! А как?

— Знаете, че плащат по сто ливри на глава за тези ужасни животни. Скъпо е, но аз на драго сърце бих дал двеста за глава на вестникар. А вие, сестро?

— А! — каза кралицата. — Вече знаете историята.

— Господин Дьо Прованс ми я разказа.

— За трети път! — отбеляза Мария-Антоанета. — Господинът е предприемчив и неуморим разказвач. Разкажете, по какъв начин ви довери това?

— Така, че ви представи по-бяла от хермелинова кожа и непорочна от Венера и Афродита. Има и друго име с това окончание. Учените биха могли да ви го кажат. Например брат ми Дьо Прованс.

— Наистина ли той ви е разказал за приключението?

— Сестро, не изтезавайте един рицар, който е дошъл да остави на ваше разположение своето копие и своята подкрепа. За щастие нямате нужда от никого. А, скъпа сестро, вие имате голямо щастие.

— Вие наричате това голямо щастие? Чувате ли, Андре!

Жана се разсмя. Графът я гледаше непрекъснато и тя се окуражи.

— Щастие е — повтори граф Д'Артоа, — защото, накратко казано, моя скъпа сестро, можеше, първо, госпожа Дьо Ламбал да не е била с вас.

— Щях ли да отида сама?

— Второ, госпожа Дьо ла Мот да не ви е срещнала там, за да ви задържи да не влезете.

— А, вие вече знаете, че графинята е била там?

— Сестро, когато граф Дьо Прованс разказва, той представя всичко. Можеше най-сетне госпожа Дьо ла Мот да не се е намирала във Версай, готова със своите показания. Сигурно ще ми кажете, че целомъдрието и невинността са като теменужката, която няма нужда да я видят, за да я разпознаят, но от теменужката, като я видят, правят букет и я хвърлят, когато са ѝ отнели аромата. Ето моето заключение.

— Хубаво е.

— Извличам го, откъдето намеря, и пак ви казвам, че сте имали късмет.

— Трудно за вярване.

— И така! Несправедливо обвинявате съдбата — каза графът, като се завъртя, преди да седне до кралицата на дивана. — Накратко, след прочутото бягство с кабриолета...

— Едно — каза кралицата, като броеше на пръсти.

— Спасена от кофата...

— Добре, броя го — две. После?

— Спасена в случката на бала — прошепна й той на ухото.

— Кой бал?

— Балът в Операта.

— Моля?

— Казах балът в Операта, сестро.

— Не ви разбирам.

Той се разсмя.

— Ама че съм глупак да ви говоря за една тайна.

— Тайна! Наистина, братко, очевидно говорите за бала в Операта, толкова съм озадачена.

Думите „бал“, „опера“ достигнаха до ушите на Жана и тя удвои вниманието си.

— Нито дума! — каза принцът.

— А не, ни най-малко, ни най-малко. Да се обясним — възрази бързо кралицата. — Вие говорихте за скандал в Операта, какво значи това?

— Моля за вашата милост, сестро...

— Настоявам, графе, искам да знам.

— А аз настоявам да не говоря.

— Искате ли да постъпите неучтиво спрямо мен?

— Ни най-малко. Аз казах достатъчно, за да разберете, предполагам.

— Вие абсолютно нищо не казахте.

— О, сестричке, озадачавате ме... нека бъдем откровени... Искате ли да говоря?

— Веднага.

— Не тук, другаде — отвърна той и погледна Жана и Андре.

— Тук. Никога хората не са прекалено много, когато става дума за обяснение.

— Внимавайте, сестро!

— Да започнем.

— Не бяхте ли на последния бал в Операта?

— Аз! — извика кралицата. — Аз, на бала в Операта?

— Тихо, моля ви!

— А, не, нека се чуе, братко... Аз, казвате, съм била на бала в Операта?

— Да, наистина били сте там.

— Може би сте ме видели? — добави тя с насмешка, но все още шегувайки се.

— Видях ви.

— Това вече е прекалено.

— И аз си казах така.

— Защо не казахте, че сте говорили с мен? Щеше да бъде по-забавно.

— Наистина! Щях да ви заговоря, когато тълпа от маски ни раздели.

— Вие сте луд!

— Бях сигурен, че ще ми кажете така. Би трябвало да не се подлагам на това, ето грешката ми.

Изведнъж кралицата стана и направи няколко припрени крачки из стаята.

Графът я изгледа учудено. Андре изтръпна от страх и безпокойство. Жана бе забила нокти в дланите си, за да запази хладнокръвие. Кралицата се спря.

— Приятелю — каза тя на младия принц. — Да престанем да се шегуваме. Имам толкова лош характер, че както виждате, вече губя търпение. Признайте веднага, че искахте да ме засегнете и да се позабавлявате за моя сметка.

— Ако искате, ще се съглася, сестро.

— Бъдете сериозен, Шарл.

— Ще бъда сериозен.

— Моля, кажете за тази история, не я ли съчинихте вие?

Той намигна на дамите и добави:

— Да, аз я съчиних, моля да ме извините.

— Не ме разбрахте, братко — повтори разпалено кралицата. — Вземате ли обратно пред тези дами думите си? Да или не? Не лъжете, не ме щадете.

Андре и Жана изчезнаха зад покритата с гоблени стена. Когато те вече не бяха в стаята, принцът каза тихо:

— Е, добре, сестро, казах истината, да бяхте ме предупредили по-рано.

— Видели ли сте ме на бала в Операта?

— Както ви виждам сега, а вие също ме видяхте.

Кралицата изкрещя, после повика да дойдат Жана и Андре, изтича да ги потърси от другата страна, хвана ги за ръка и ги доведе.

— Госпожи, граф Д'Артоа твърди — каза тя, — че ме е видял в Операта.

— О! — прошепна Андре.

— Няма какво да отлагаме — продължи кралицата. — Представете доказателства.

— Ето — каза принцът. — Бях с маршал Дьо Ришелю, с господин Дьо Калон, с... Честна дума! Имаше и други. В един момент вашата маска падна.

— Моята маска!

— Канех се да ви кажа: „Много безразсъдно е от ваша страна, сестро“, но вие вече бяхте изчезнали, опряла се на ръката на един кавалер.

— И кога бе всичко това? — попита кралицата.

— В събота, преди да замина на лов. На сутринта, когато тръгвах, вие още спяхте, иначе щях да ви кажа това, което току-що казах.

— Боже мой, Боже мой! В колко часа ме видяхте?

— Може би беше между два и три часа.

— Положително един от нас е луд.

— Повтарям, че аз... може да съм се излъгал... обаче...

— Обаче...

— Не се безпокойте... нищо не са узнали... За миг помислих, че сте с краля, но лицето, което беше с вас, говореше немски, а кралят знае само английски.

— Германец, един германец. О, аз имам доказателство, братко! В събота в единадесет часа вече си бях легнала.

Графът кимна почтително и се усмихна недоверчиво. Кралицата позвъни.

— Госпожа Дьо Мизери ще ви го потвърди — каза тя.

Графът се разсмя.

— Защо не повикате и Лоран, портиера на Резервоарите? Той също може да бъде свидетел.

— О! — възкликна гневно кралицата. — Да не ми вярват, на мен!

— Щях да ви повярвам, ако по-малко се гневяхте. Но как? Ако аз ви кажа „да“, другите след мен ще кажат „не“.

— Другите? Кои други?

— Ей Богу, тези, които са ви видели като мен.

— Ето нещо любопитно! И така... Има хора, които са ме видели. Е, добре. Посочете ми ги.

— Веднага... Филип дьо Таверне тук ли е?

— Брат ми! — каза Андре.

— Той беше там, госпожице — отговори принцът. — Искате ли да го разпитаме, сестро?

— На всяка цена.

— Боже мой! — прошепна Андре.

— Какво? — попита кралицата.

— Брат ми, извикан като свидетел!

— Да, настоявам.

Кралицата позвъни. Веднага дотичаха няколко лакеи и после отидоха да търсят Филип чак при баща му, но той току-що бе напуснал след описаната по-горе сцена. Филип, победител в дуела с Шарни; Филип, който току-що бе направил услуга на кралицата, весело крачеше към двореца Версай. Откриха го по пътя и му съобщиха заповедта на кралицата. Той дойде много бързо. Мария-Антоанета се спусна насреща му, застана срещу него и попита:

— Да видим, господине, способен ли сте да кажете истината — каза тя.

— Да, госпожо, неспособен съм да лъжа — отвърна той.

— Тогава кажете, кажете откровенно, дали... дали преди осем дни сте ме видели на публично място?

— Да, госпожо — отговори Филип.

Сърцата на всички присъстващи биеха силно, дори можеха да се чуят.

— Къде сте ме видели? — попита с ужасен глас кралицата.

Филип замълча.

— Не скривайте нищо, господине. Брат ми казва, че ме е видял на бала в Операта. А вие къде сте ме видели?

— Като монсеньор граф Д'Артоа, на бала в Операта, госпожо.

Сразена, кралицата се сгромоляса на дивана. После тя скочи с бързината на ранена пантера.

— Не е възможно — каза, — тъй като аз не бях там. Внимавайте, господин Дьо Таверне, забелязвам, че се държите като пуритан, това с господин Дьо Лафайет в Америка е било добре, но във Версай, ние сме французи, учтиви и естествени.

— Ваше величество е несправедлива към господин Дьо Таверне — каза пребледняла от гняв Андре. — Ако той твърди, че е видял, значи е видял.

— И вие също — отвърна Мария-Антоанета, — вие също! Липсва само, че сте ме видели и вие. За Бога! Ако имам приятели, които ме защитават, имам и неприятели, които ме погубват. Един свидетел не е още доказателство, господа.

— Сега си спомням — каза граф Д'Артоа, — че когато ви видях и когато забелязах, че синьото домино не е кралят, аз помислих, че е племенникът на господин Дьо Сюфрен. Как се казва този любезен офицер, който се прояви така добре? Вие тъй мило го приехте предишния ден, та сметнах, че е под ваше покровителство.

Кралицата се изчерви. Андре стана мъртвобледа. И двете се погледнаха с неприятно чувство. Филип страшно пребледня.

— Господин Дьо Шарни? — прошепна той.

— Шарни, да, точно така — продължи граф Д'Артоа. — Не е ли истина, господин Филип, че външността на синьото домино имаше нещо общо с външността на господин Дьо Шарни?

— Не съм забелязал, монсеньор — силно развълнуван каза Филип.

— Но — продължи граф Д'Артоа — много бързо забелязах, че съм сгрешил, защото господин Дьо Шарни се появи пред мен. Той беше там, близо до господин Дьо Ришельо, срещу вас, мила сестро, точно когато ви бе паднала маската.

— И той ме е видял? — извика кралицата, загубила всякакво чувство за предпазливост.

— Освен ако е сляп — отвърна принцът.

Кралицата направи отчаян жест и позвъни пак.

— Какво правите? — попита принцът.

— Искам да разпитам и господин Дьо Шарни, за да изпия чашата до дъно.

— Не мисля, че господин Дьо Шарни е във Версай — каза съвсем тихо Филип.

— Защо?

— Говореха... мисля, че той е малко болен.

— О, въпросът е доста сериозен, той трябва да дойде, господине. И аз съм уморена, обаче въпреки всички трудности щях да отида накрая на света, за да докажа...

Филип с разбито сърце се приближи до Андре, която гледаше през прозореца зелените площи в парка.

— Какво има? — попита кралицата, като се приближи до Андре.

— Нищо, нищо... Казваха, че господин Дьо Шарни е болен, а го виждам.

— Вие го виждате? — извика Филип и бързо се приближи до прозореца.

— Да, той е.

Кралицата забрави всичко, отвори необикновено пъргаво прозореца и извика:

— Господин Дьо Шарни!

Той обърна слисан глава и се отправи към замъка.

39.

АЛИБИ

Господин Дьо Шарни влезе малко блед, но изправен, без да му личи, че не е добре. При вида на това множество от знатни хора той възприе почтително държане и едновременно държане на светски човек и на военен.

— Внимавайте, сестро — каза тихо граф Д'Артоа на кралицата, — струва ми се, че разпитвате прекалено много хора.

— Братко, ще разпитам целия свят, докато успея да срещна някого, който да ми каже, че сте излъгали.

В това време Шарни беше видял Филип и го беше поздравил вежливо.

— Погубвате здравето си — каза тихо Филип на своя неприятел. — Да излезете, като сте ранен! Но в действителност вие искате да умрете.

— Не се умира от едно одраскване на храст в Булонския лес — отговори Шарни, щастлив, че може да върне на неприятеля си една обида, по-мъчителна, отколкото самото нараняване.

Кралицата се приближи и сложи край на разговора им, който по-скоро бе някаква размяна на реплики, отколкото диалог.

— Господин Дьо Шарни — каза тя, — били ли сте, както казват тези господа, на бала в Операта?

— Да, Ваше величество — отговори Шарни и се поклони.

— Кажете ни какво сте видели там.

— Ваше величество пита каква съм видял или кого съм видял.

— Точна така... кого сте видели там, и без тайни, господин Дьо Шарни, без угоднически премълчавания.

— Трябва ли да кажа всичко, госпожо?

Лицето на кралицата преbledня, както се бе случвало вече десет пъти от сутринта, трескавата ѝ червенина изчезна.

— Да започна според йерархията, според изискванията на етикета — отвърна Шарни.

— Добре, видяхте ли ме?

— Да, Ваше величество, точно когато за зла участ маската на кралицата падна.

Мария-Антоанета смачка нервно дантелата на своето шалче.

— Господине — каза тя с глас, в който един по-проницателен наблюдател щеше да открие готови да се излеят ридания. — Погледнете ме добре, напълно ли сте сигурен?

— Госпожо, чертите на Ваше величество са запечатани в сърцата на всички ваши поданици. Веднъж видяно, лицето на Ваше величество остава запечатано завинаги.

Филип погледна Андре, която също го гледаше съсредоточено. Тези две мъчителни изживявания, тези две чувства на ревност у тях се сляха в болезнено сходство на душите.

— Господине — повтори кралицата и се приближи до Шарни, — уверявам ви, че аз не съм била на бала в Операта.

— О, госпожо! — възкликна младият мъж, покланяйки се дълбоко. — Няма ли право Ваше величество да отиде, където намери за добре? И дори в ада, тъй като щом Ваше величество стъпи там, адът е пречистен.

— Не се нуждая да оправдавате постъпката ми — рече кралицата, — моля ви да ми повярвате, че не съм го направила.

— Ще повярвам на всичко, което Ваше величество ми заповяда да вярвам — отговори Шарни, развълнуван до дъното на душата си от тази настойчивост, от това самоунижение от една толкова горда жена.

— Сестро! Сестро! Това е прекалено! — прошепна на ухото на Мария-Антоанета граф Д'Артоа.

Защото тази сцена беше вледенила всички присъстващи; едните — поради болката, причинена от тяхната любов или нараненото честолюбие, другите — от вълнението, което се поражда винаги когато една обвинена в нещо жена се защитава смело срещу смазващите доказателства.

— Допускат го! Вярват! — извика кралицата, обезумяла от гняв, и съсипана падна върху креслото, изтривайки крадешком с края на пръстите си една сълза, която пареше на клепача ѝ. Изведнъж тя стана.

— Сестро, сестро! Извинете ме — каза мило граф Д'Артоа, — вие сте заобиколена от предани приятели и тайната, от която така се

ужасявате, ще бъде известна само на нас и ще остане затворена в сърцата ни, докато сме живи.

— Тайната, тайната! — извика кралицата. — Не я искам.

— Сестро.

— Няма тайна. Трябва доказателство.

— Госпожо — каза Андре, — идват хора.

— Госпожо — каза с приглушен глас Филип, — кралят.

— Кралят — рече от преддверието един портиер.

— Кралят? Толкова по-добре! О, кралят е моят единствен приятел. Кралят няма да ме обяви за виновна дори когато сметне, че ме е видял да греша. Кралят е добре дошъл.

Кралят влезе. Погледът му рязко се открояваше от цялото объркване и смущение, изписано по лицата на хората около кралицата.

— Сир — извика тя, — идвате навреме.

— Какво има? — попита Луи XVI, като се приближи.

— Една мълва, една гнусна и позорна мълва. Тя веднага ще се разпространи. Помогнете, помогнете ми, сир, защото този път не ме обвиняват враговете ми, а моите приятели.

— Вашите приятели?

— Тези господа, моят девер, извинете, господин граф Д'Артоа, господин Дьо Таверне, господин Дьо Шарни, твърдят, уверяват ме, че са ме видели на бала в Операта.

— На бала в Операта! — извика кралят и сви вежди.

— Да, сир.

Ужасна тишина потисна присъстващите. Госпожа Дьо ла Мот видя мрачното безпокойство на краля. Тя забеляза смъртната бледност на кралицата. С една дума, с една-единствена дума, госпожа Дьо ла Мот можеше да сложи край на тежкото страдание. С една-единствена дума можеше да отхвърли всички обвинения от предишните дни и да спаси занапред кралицата.

Кралят повтори с известно безпокойство:

— На бала в Операта? Кой е казал такова нещо? Граф Дьо Прованс знае ли?

— Но не е вярно — извика отчаяно и същевременно невинно кралицата. — Не е вярно, граф Д'Артоа се лъже, господин Дьо Таверне се лъже. Вие се лъжете, господин Дьо Шарни. Все пак човек може да се излъже.

Всички се поклониха.

— Хайде! — извика кралицата. — Да дойдат моите хора, всички, за да ги разпитат. Беше събота, нали?

— Да, сестро.

— Е, добре! Какво правих в събота? Да ми се каже, защото наистина полудявам и ако продължи така, аз самата ще повярвам, че съм ходила на този отвратителен бал в Операта; но ако бях ходила, господо, щях да ви кажа.

Изведнъж кралят се приближи, протегна с весел поглед ръце и лицето му се разведри.

— Събота — каза той. — Събота, нали, господо?

— Да, сир.

— Е, добре! — продължи той, все по-успокоен и все по-радостен. — Не друг, а вашата камериерка трябва да бъде попитана за това. Тя ще си спомни може би в колко часа влязох при вас този ден. Беше, мисля, към единадесет часа вечерта.

— А! — извика кралицата, зашеметена от радост. — Да, сир.

Тя се хвърли в ръцете му, после, изведнъж, зачервена и засрамена, че я гледат, скри лице в гърдите на краля, който нежно целуваше хубавите ѝ коси.

— Е, добре! — каза граф Д'Артоа, изумен от изненада и от радост едновременно. — Ще си купя очила, но, Бога ми, не бих дал тази сцена и за един милион. Нали, господо?

Филип се беше облегал смъртнобледен на ламперията. Шарни, леден и невъзмутим, току-що бе избърсал покритото си с пот чело.

— Ето защо, господо — каза кралят, за да засили произведеното от него впечатление, — ето защо кралицата не е могла да бъде същата нощ на бала в Операта. Вярвайте, ако искате; сигурен съм, че кралицата е доволна, че аз ѝ вярвам.

— Е, добре — добави граф Д'Артоа, — господин Дьо Прованс да мисли каквото иска, но аз препоръчвам жена му по същия начин да докаже своето алиби за деня, за който я обвинят, че е прекарала нощта вън от дома си.

— Братко!

— Сир, моите почитания.

— Шарл, тръгвам с вас — каза кралят, след като целуна за последен път кралицата.

Филип не бе помръднал от мястото си.

— Господин Дьо Таверне — обади се строго кралицата, — няма ли да придружите граф Д'Артоа?

Филип се изправи изведнъж. Кръвта нахлу в главата му, в очите му. Едва не припадна. Намери сила само да се сбогува, да погледне Андре, да хвърли страшен поглед към Шарни и да потисне безумната си мъка. Той излезе.

Кралицата задържа при себе си Андре и господин Дьо Шарни. Андре чувстваше, че Филип би дал живота си, за да попречи на срещата между кралицата и Дьо Шарни, и признаваше, че самата тя има усещането, че сърцето ѝ ще се пръсне. Ако тръгне да утешава Филип, както трябваше да направи, тя ще остави Шарни сам с госпожа Дьо ла Мот и кралицата. Долавяше го по израза на лицето на Жана, скромна, а едновременно приятелски.

Как да си обясним какво чувстваше? Беше ли това любов? О, любовта, щеше да каже тя, не се ражда, не става по-силна в студената обстановка на кралския двор. Любовта, това рядко цвете, обича да разцъфтява във великодушните, чистите, безупречните сърца. Любовта няма да пусне корени в сърце, натежало от спомени, в среда, вледенена от сълзи, които се натрупват години наред. Не, не такава беше любовта, която госпожица Дьо Таверне изпитваше към господин Дьо Шарни. Тя смело отхвърли подобна мисъл, защото се бе заклела да не обича нищо и никого на този свят. Но защо толкова страдаше, когато Шарни се обърна към кралицата с уважение и привързаност? Несъмнено това бе ревност.

Да, Андре си признаваше, че е ревнива не заради любовта, която един мъж може да изпитва към друга жена, а не към нея, а ревност спрямо жената, която можеше да вдъхнови, да приеме и да позволи тази любов. Тя виждаше с известно чувство на тъга да минават покрай нея обожатели от новия кралски двор. Тези доблестни и пламенни мъже, които никак не я разбираха, се отдръпваха от нея, след като ѝ изкажеха своите почитания, едните, защото студенината ѝ не беше логична, другите, защото тази студенина беше в странно противоречие със старите и лекомислени постъпки, с които тя живееше от дете. Освен това мъжете, било защото търсят удоволствието, било защото мечтаят за любов, се отнасят с недоверие към студенината на една двадесет и пет годишна млада жена, красива, фаворитка на кралицата,

която, богата и безчувствена, мълчалива и бледа, върви само по път, по който голямата радост и върховното щастие будят интерес и са обект на разговори. Не е особено приятно да бъдеш мъчно обяснима личност. Андре го бе забелязала съвсем ясно. Тя бе усетила вече погледи, които обръщат все по-малко внимание на красотата ѝ, тя бе доловила, че има хора, които не ценят нейния ум или пък го отричат.

Когато някой поздравяваше госпожица Дьо Таверне, изпълнявайки нещо като задължение, той бързо се отделяше от нея и се усмихваше на друга жена. Всички тези особености не убягваха от пронизателния поглед на Андре. Тя, чието сърце бе изпитало всички неприятности, без да почувства едно-единствено удоволствие, тя, която усещаше как вървят годините, съпроводени от досадни огорчения и мрачни спомени. През мъчителните безсънни нощи, припомняйки си предложените удоволствия от щастливите любовници от Версай, тя въздишаше с ужасна мъка: „А аз, Боже мой! А аз!“

Когато срещна Шарни в ужасния студ онази вечер, когато видя, че очите на младия мъж се насочват с любопитство към нея и малко по малко я обгръщат в някаква приятна мрежа, тя не почувства у него странната сдържаност, която ѝ засвидетелстваха всички нейни ласкатели. За този човек тя бе жена. Той бе събудил у нея младостта, той бе съживил нещо у нея, той накара мрамора на статуите на Диана и Латона да поруменяят.

Госпожица Дьо Таверне се привърза изведнъж към този човек, който караше нещо в нея да се обнови, който бе направил тя да почувства своята жизненост. Тя бе също щастлива да вижда младия мъж, за когото не представляваше никаква загадка. В същото време се чувстваше нещастна при мисълта, че някоя друга жена щеше да отреже крилата на нейното лазурно въображение, щеше да обсеби мечтата ѝ, едва излязла от златната врата. Нека ни бъде простено, че обяснихме по този начин защо Андре не последва извън кабинета на кралицата Филип, макар че тя бе страдала поради обидата, отправена към нейния брат, макар че за нея той бе някакъв идол, обожание, почти любов.

Госпожица Дьо Таверне, която не искаше кралицата да остане насаме с Шарни, нямаше намерение да участва в разговора, след като бяха изгонили брат ѝ. Тя седна край камината почти гърбом към групата, образувана от кралицата — седнала, Шарни — прав и леко наведен, и госпожа Дьо ла Мот — застанала в рамката на прозореца,

където лицемерната ѝ стеснителност търсеше убежище, а любопитството ѝ намираше възможност за по-добро наблюдение.

Няколко минути кралицата не каза нищо. Тя не знаеше как да направи връзката между един нов разговор и толкова деликатното обяснение, което току-що бе станало. Шарни, изглежда, страдаше и държанието му не беше неприятно на кралицата.

Най-сетне Мария-Антоанета наруши мълчанието и като отговаряше едновременно на собствената си мисъл и на мислите на останалите, изведнъж рече:

— Това доказва, че не ни липсват неприятели. Може ли да повярва човек, че във френския кралски двор се случват подобни гадости?

Шарни не отвърна.

— Какво щастие е човек да живее на вашите кораби — продължи кралицата, — под небесния свод и в открито море! Разправят ни на нас, живеещите на суша, за гнева и яростта на вълните. Е, господине, господине, погледнете се! Дали вълните на океана, най-яростните вълни, не са хвърляли върху вас пяната на гнева си? Техните силни удари не ви ли събаряха понякога на мостика? Случвало се е, нали? Е, добре, погледнете се, здрав сте, млад сте, почитан сте.

— Госпожо!

— Дали — продължи кралицата, като все повече и повече се оживяваше — англичаните не ви изпратиха с пламъците и картечния огън своя гняв? Този гняв е опасен за живота, нали? Но какво значение има това за вас? Вие сте невредим, вие сте силен и заради този гняв на неприятелите вие победихте, кралят ви поздрави, хвали ви и народът знае вашето име, обича вашето име.

— Е, добре, госпожо! — каза тихо Шарни, който със страх забеляза нарастващото оживление на Мария-Антоанета.

— До какво искам да стигна? — продължи тя. — Благословени да бъдат неприятелите, които ни обсипват с огън, с олово, с яростна вода; благословени да бъдат неприятелите, които заплашват само със смърт.

— Боже мой, госпожо! — възкликна Шарни. — Ваше величество няма неприятели. Има само змии за орела. Онова, което пълзи ниско, вкопчило се в земята, не пречи на тези, които летят в облаците.

— Господине — побърза да отговори кралицата, — вие сте се завърнали, както зная, жив и здрав от сраженията, излезли сте жив и здрав от бурята. Вие сте се оттеглили, тържествуващ и обичан, докато тези хора, които един неприятел, какъвто имаме ние, очерня с клеветническа злъч, да, тези хора ни най-малко не излагат на опасност живота си, а все повече затъват след всеки нов сблъсък. Те са свикнали да се превиват от страх да не срещнат, както ми се случи днес, двойно оскърбление — от приятели и от врагове, изразено в една-единствена нападка. Освен това, ако знаехте, господине, колко тежко е да бъдеш мразен.

Андре очакваше с тревога отговора на младия мъж. Тя се боеше той да не отговори със сърдечни, успокоителни думи, нещо, към което видимо го подтикваше кралицата. Но Шарни, напротив, избърса с кърпа челото си, потърси опора върху облегалката на креслото и пребледня. Кралицата го погледна и каза:

— Не е ли прекалено топло тук?

Госпожа Дьо ла Мот отвори с малката си ръка прозореца и дръпна енергично дръжката, както щеше да го направи някой силен мъж. Шарни пое с удоволствие въздух.

— Господинът е свикнал на морския вятър, ще се задуши в будоарите на Версай.

— Не е така, госпожо — отговори Шарни, — но имам едно задължение в два часа, освен ако Нейно величество не ми заповяда да остана...

— Не, господине — отвърна кралицата, — ние знаем какво значи заповед, нали, Андре?

После тя се обърна към Шарни и с леко обиден тон каза:

— Свободен сте, господине.

Шарни поздрави и изчезна зад завесата, сякаш наистина бързаше.

След няколко секунди от преддверието се чу стенание и шум от много хора. Кралицата се намираше близо до вратата — било случайно, било, че поиска да проследи с поглед Шарни, чието бързо оттегляне ѝ се стори странно. Тя надигна завесата и нададе слаб вик, сякаш бе готова да се хвърли напред. Но Андре, която не я изпускаше от погледа си, застана между вратата и кралицата.

— О, госпожо!

Кралицата впери очи в Андре, която решително устоя на погледа ѝ. Госпожа Дьо ла Мот надникна. Между кралицата и Андре имаше малко разстояние и тя успя да види, че господин Дьо Шарни е припаднал, а лакеите и пазачите му оказват помощ. Като видя, че госпожа Дьо ла Мот проявява любопитство, кралицата рязко затвори вратата. Но прекалено късно, госпожа Дьо ла Мот бе видяла всичко.

Мария-Антоанета присви вежди и замислено отиде да седне в креслото си. Обхваната бе от мрачна тревога, която настъпваше след всяко силно изживяване. Изглеждаше, че не усеща хората около себе си и че животът продължава.

Права и опряла се на стената, Андре не беше по-малко объркана от кралицата. И след кратко мълчание:

— Ето нещо, което ми се струва странно — подхвана изведнъж много високо кралицата, чиито думи накараха двете жени край нея да се стреснат, толкова неочаквани бяха те. — Господин Дьо Шарни, изглежда, че се съмнява още...

— В какво се съмнява? — попита Андре.

— Ами в моето присъствие в замъка през нощта на бала.

— О, госпожо!

— Нали, графиньо, нали имам право — попита кралицата, — да мисля, че господин Дьо Шарни се съмнява още?

— Въпреки това, което каза кралят? О, невъзможно е, госпожо — отвърна Андре.

— Може да помислят, че кралят ми е помогнал от честолюбие. Да, господин Шарни не вярва, той не вярва! Лесно е да се разбере.

Андре прехапа устните си.

— Брат ми не е толкова недоверчив, колкото господин Дьо Шарни — каза Андре. — Той, тъкмо той изглеждаше убеден.

— О, това щеше да е лошо — каза кралицата, която изобщо не бе чула отговора на Андре. — В такъв случай младият мъж едва ли има справедливо и чисто сърце, както си мислех.

Тя плесна с ръце и гневно извика:

— Но в края на краищата, ако е видял, защо да повярва? Граф Д'Артоа също е видял, господин Филип също е видял, той поне го казва, всички бяха видели и нужна беше думата на краля, за да повярват в моите думи или да се престорят, че вярват. О! Има нещо особено тук, което трябва да изясня, тъй като никой не обръща

внимание. Нали, Андре, аз трябва да потърся и да открия причината за всичко това?

— Ваше величество има право — отвърна Андре. — Сигурна съм, че госпожа Дьо ла Мот е на моето мнение и смята, че Ваше величество трябва да търси докрай причината, нали, графиньо?

Госпожа Дьо ла Мот се стресна и не отговори.

— Защото казват — продължи кралицата, — че са ме видели у Месмер.

— Ваше величество беше там — побърза да каже госпожа Дьо ла Мот и се усмихна.

— Добре — отговори кралицата, — но не съм правила нищо подобно, за което пише в памфлета. И после, били ме видели в Операта, а там аз изобщо не съм била.

Тя се замисли, после изведнъж много оживено извика:

— О, знам истината!

— Истината? — заекна графинята.

— О, толкова по-добре! — възкликна Андре.

— Да, извикайте господин Дьо Кросън — каза весело кралицата на госпожа Дьо Мизери, която влезе.

40.

ГОСПОДИН ДЪО КРОСЪН

Господин Дъо Кросън, който беше изключително учтив, изпадна в крайно затруднено положение след обяснението на краля и кралицата. Не е лесно да знаеш всички тайни на една жена, особено когато тя е кралицата и когато си поел задължението да защитаваш интересите на короната и имаш грижата да запазиш доброто име на Нейно величество. Господин Дъо Кросън почувства, че му предстои да понесе гнева на жената и възмущението на кралицата, но той твърдо се бе закрепил на своята длъжност, а известната му на всички учтивост трябваше да му послужи като броня, която да намали силата на първите удари. Той влезе спокойно, с усмивка на уста. Кралицата не се усмихваше.

— Хайде, господин Дъо Кросън — започна тя, — да се обясним на свой ред.

— На вашите заповеди, Ваше величество.

— Вие сигурно знаете причината за всичко, което ми се случва, господин полицейски лейтенант!

— Повече или по-малко — отговори магистратът. — Познавам хората по делата им, но не зная причината, поради която Ваше величество говори с мен.

— Ще имам неудоволствието да ви я съобщя — отвърна кралицата, ядосана от спокойствието на полицейския лейтенант. — Съвсем очевидно е, че мога да ви поверя тайната си, както това се прави, настрана, но аз, господине, винаги търся ярката светлина и високия глас. Е, добре! Отдавам делата, както вие ги наричате, делата, от които се оплаквам, на лошото държане на едно лице. То прилича на мен и прави зрелища навсякъде, където вие смятате, че сте ме видели, вие или вашите агенти, господине.

— Прилика! — възкликна господин Дъо Кросън, прекалено зает да издържа атаката на кралицата, за да забележи временното смущение на Жана и учудването на Андре.

— Преценявате ли това предположение като невъзможно, господин полицейски лейтенант? Или предпочитате да мисля, че се лъжа или че ви лъжа?

— Госпожо, не казвам това. Но каквато и да е приликата между всяка друга жена и Ваше величество, има и разлика, в която един опитен поглед не може да се излъже.

— Може, господине, тъй като хората грешат.

— Ще дам един пример на Ваше величество — намеси се Андре.

— А...

— Когато живеехме с баща ми в имението Таверне Мезон-Руж, имахме прислужничка, която по една странна случайност...

— Приличаше на мен?

— О, да, Ваше величество, просто да се объркаш.

— И какво стана с това момиче?

— Ние не знаехме още до каква степен душата на Нейно величество е щедра, благородна, възвишена и баща ми се уплаши тази прилика да не разгневи кралицата. Когато бяхме в Трианон, ние гледахме момичето да не се показва пред очите на хората от кралския двор.

— Виждате добре, господин Дьо Кросън. А, а... това е интересно за вас.

— Много, госпожо.

— А после, скъпа Андре.

— И така, госпожо, момичето, което беше амбициозно и имаше подвижен ум, се отегчи да го крият постоянно, завърза без съмнение лошо познанство и една вечер, когато се приготвих да си легна, аз се изненадах, че то не се появи. Търсиха го. Нищо. Бе изчезнало.

— Открадна ли ви нещо моята двойница?

— Не, госпожо, аз не притежавах нищо.

Жана бе изслушала този разговор внимателно.

— И така, това не ви ли бе известно, господин Дьо Кросън? — попита кралицата.

— Не, госпожо.

— Значи, съществува жена, която поразително прилича на мен, а вие не го знаете! Събитие от толкова важно значение става в кралството и причинява големи бъркотии, а вие не сте осведомен

първи? Хайде да признаем, господине, полицията е много зле организирана, нали?

— Но — отговори магистратът — уверявам ви, че не, госпожо. Далеч съм от мисълта да издигам работата на полицейския лейтенант до висотата на божествените дела, но Ваше величество, която стои много по-високо над мен на този земен Олимп, добре знае, че магистратите на краля са обикновени хора. Аз не насочвам събитията, а се случват толкова странни неща, че човешкият ум едва ги побира.

— Господине, когато човек е получил всички възможни власти, за да проникне чак до мислите на себеподобните си, когато със своите агенти плаща на шпиони, когато чрез шпионите може да забележи дори движенията, които правя пред огледалото, ако този човек не е господар на събитията, то...

— Госпожо, когато Ваше величество прекара нощта навън, аз го знаех. Добре ли е организирана полицията? Да, нали? Този ден Ваше величество бе отишла при ето тази госпожа на улица „Сен Клод“ в Маре. Това не ме засяга. Когато сте се появили с госпожа Ламбал на сеанса у Месмер, а вие наистина сте били, аз вярвам — моята полиция е добре подготвена, тъй като агентите са ви видели. Когато сте отишли в Операта...

Кралицата изправи рязко глава.

— Оставете ме да се доизкажа, госпожо. Аз казвам това, както и граф Д'Артоа го заяви. Ако деверът се припознава в чертите на снаха си, още повече щеше да се припознае един агент, който получава по няколко екю на ден. Агентът сметнал, че ви е видял, и той го е съобщил. Този ден моята полиция бе добре организирана. Ще кажете ли също, госпожо, че моите агенти не са проследили скандалната история с вестникаря Рето, който бе здравата набит от господин Дьо Шарни.

— От господин Дьо Шарни! — извикаха едновременно Андре и кралицата.

— Събитието е съвсем ново, госпожо, а ударите с бастун още личат по рамената на вестникаря. Ето едно от приключенията, с които моят предшественик, господин дьо Сартин, се гордееше и толкова духовито ги разказваше на покойния крал.

— Господин Дьо Шарни да се е унижил с този негодник?

— Узнах го от моята полиция, толкова несправедливо обвинявана, и вие ще се съгласите с мен, че тази полиция е надеждна, за да разкрие дуела, станал след оная история с Рето.

— Дуел на господин Дьо Шарни! Господин Дьо Шарни се е дуелирал — извика кралицата.

— С вестникаря ли? — попита оживено Андре.

— О, не, госпожо. Пребитият от бой вестникар нямаше да може да нанесе на господин Дьо Шарни удара с шпага, който го накара да се почувства зле в преддверието.

— Ранен! Той е ранен! — извика кралицата. — Ранен! Но кога? Как? Вие се лъжете, господин Дьо Кросън.

— О, госпожо, Ваше величество доста често намира, че греша, за да отсъди, че този път не съм в грешка.

— Преди мъничко той беше тук.

— Да, зная.

— О, но аз видях — добави Андре, — че той изпитва болка.

Тя така произнесе тези думи, че кралицата откри в тях враждебност и рязко изви глава. Погледът на кралицата изразяваше известен упрек, на който Андре издържа твърдо.

— Какво казвате? — попита Мария-Антоанета. — Забелязала сте, че господин Дьо Шарни страда, и не сте казала?

Андре не отговори. Жана поиска да се притече на помощ на любимката, с която трябваше да стане приятелка.

— Аз също мисля — подхвана тя, — че господин Дьо Шарни едва се държеше през времето, когато Нейно величество му оказваше чест да разговаря с него.

— Да — потвърди гордо Андре, като не поблагодари дори с поглед на графинята.

Господин Дьо Кросън, когото в случая разследваха, с удоволствие следеше въздействието на разсъжденията си над трите жени, от които нито една с изключение на Жана не се съмняваше, че отстъпва пред един лейтенант от полицията.

После кралицата подхвана:

— Господине, с кого и защо господин Дьо Шарни се е дуелирал? Междувременно Андре успя да възстанови хладнокръвието си.

— С един благородник, който... Но за Бога, госпожо, съвсем безполезно е сега. Двамата неприятели явно са се разбрали много

добре... Преди малко те разговаряха пред Ваше величество.

— Пред мен... тук?

— Точно тук... откъдето победителят излезе първи преди двадесетина минути може би.

— Господин Дьо Таверне! — извика със злобен блясък в очите кралицата.

— Брат ми! — добави тихо Андре, която се упрекна, че е била егоистка и че не е разбрала всичко по-рано.

— Мисля — каза господин Дьо Кросън, — че господин Филип дьо Таверне наистина се е сражавал с господин Дьо Шарни.

Кралицата плесна силно с ръце, с което изразяваше силния си гняв.

— Непристойно е... непристойно — каза кралицата. — Какво? Американските нрави тук, във Версай? О, не, не ще се помиря, аз не!

Андре наведе глава, господин Дьо Кросън също.

— Само защото сме се скитали с Лафайет и с Вашингтон — кралицата предпочете да произнесе на френски последното име, — да превърнем кралския двор в арена от шестнадесети век. Не, още веднъж казвам, не! Андре, вие трябваше да знаете, че брат ви се е дуелирал.

— Научавам го сега, госпожо — отвърна тя.

— Защо се е бил?

— Можем да попитаме господин Дьо Шарни, който се е дуелирал с него — добави Андре, пребледняла и с блеснали очи.

— Не питам — отговори грубо кралицата — какво е направил господин Дьо Шарни, а какво е извършил господин Филип дьо Таверне.

— Ако брат ми се е дуелирал — каза девойката, като произнасяше една по една думите, — то това сигурно не е било във вреда на Ваше величество.

— Значи ли това, че господин Дьо Шарни не се е бил в моя защита, госпожице?

— Имам чест да отбележа пред Ваше величество — отговори със същия тон Андре, — че говоря на кралицата само за моя брат, а не за някой друг.

Мария-Антоанета запази спокойствие, за което ѝ бяха необходими всички морални и физически сили, нещо, на което тя бе способна. Кралицата стана, направи един кръг в стаята, престори се,

че се оглежда в огледалото, взе един том от лакираната етажерка, прегледа седем-осем реда и го захвърли.

— Благодаря, господин Дьо Кросън — каза тя на магистрата. — Убедихте ме. Бях малко разстроена от всички тези доклади, от различните догадки. Да, полицията е добре организирана, господине, но ви моля, помислете за приликата, за която ви говорих. Съгласен ли сте? Сбогом.

Тя с голямо благоразположение му протегна ръка и той тръгна много радостен и десет пъти повече осведомен.

Андре усети вложения оттенък в думата „сбогом“ и се оттегли с дълъг и тържествен реверанс. Кралицата ѝ каза едно небрежно сбогом, но без видима злоба. Жана се поклони като пред олтар, тя също се готвеше да се сбогува. Госпожа Дьо Мизери влезе.

— Госпожо — обърна се тя към кралицата, — Ваше величество не е ли определила час на господата Бьомер и Босанж?

— А, вярно, добра ми Мизери, вярно. Да влязат. Останете още, госпожа Дьо ла Мот, искам кралят да се помири с вас.

Докато изричаше тези думи, кралицата наблюдаваше в отсрещното огледало израза на лицето на Андре, която бавно отиваше към вратата на просторния кабинет. Мария-Антоанета може би искаше да подразни ревността ѝ, като показваше, че покровителства новодошлата. Андре, която не бе нито начумерена, нито учудена, изчезна зад завесата.

— Стомана! Стомана! — извика кралицата и въздъхна. — Да, като стомана са тези Таверне, но също и като злато. А, господа бижутери, добър ден! Какво ново носите? Знаете добре, че нямам пари.

41. ИЗКУСИТЕЛКАТА

Госпожа Дьо ла Мот бе застанала на поста си права и наблюдаваше, като се правеше на скромна жена, на която са позволили да остане и да слуша. Господата Бьомер и Босанж, в официално облекло, се представиха на аудиенция при владетелката. Като се поклониха много пъти, те се приближиха до креслото на Мария-Антоанета.

— Бижутери — изведнъж каза тя, — идват тук само да говорят за скъпоценни украшения. Попадате в лош момент, господа.

Господин Бьомер взе думата, защото обикновено той разговаряше от името на съдружието.

— Госпожо — отвърна той, — ние изобщо не идваме да предлагаме стоки на Ваше величество, бояхме се да не бъдем недискретни.

— О! — възкликна кралицата, която вече съжаляваше, че е проявила невъздържаност. — Да се видят украшения, не означава да бъдат купени.

— Без съмнение, госпожо — продължи Бьомер, подбирайки думите си, — ние идваме да изпълним един дълг и това ни прави поверени.

— Дълг... — учуди се кралицата.

— Отнася се за това хубаво колие от диаманти, което Ваше величество не благоволи да приеме.

— А, добре... колието. Ето, пак дойдохме на въпроса — каза Мария-Антоанета и се засмя.

Бьомер прие сериозен вид.

— Колието наистина е красиво, господин Бьомер — продължи кралицата.

— Толкова красиво, госпожо — каза нерешително Босанж, — че единствено Ваше величество е достойна да го носи.

— Утешавам се — леко въздъхна Мария-Антоанета, което не убягна от вниманието на госпожа Дьо ла Мот, — че струваше... един милион и половина, нали, господин Бьомер?

— Да, Ваше величество.

— В това време на ласкателство, в което живеем — продължи кралицата, — когато сърцата на хората са охладнели, както слънцето не грее за Бога, няма вече владетел, който може да купи диамантено колие за един милион и петстотин хиляди ливри.

— Един милион и петстотин хиляди ливри! — повтори като истинско ехо госпожа Дьо ла Мот.

— Така че, господа, това, което не съм могла, което не е трябвало да купя, никой не ще го има... Ще ми отговорите, че диамантите са красиви. Вярно, но аз няма да завидя на никого за два или три диаманта, мога да завидя за шестдесет.

Кралицата потри с известно доволство ръце, в което прозираше желание да се подиграе малко на господата Бьомер и Босанж.

— Ето къде Ваше величество допуска грешка — каза Бьомер, — ето и същината на задължението, което идвахме да изпълним пред вас, — колието е продадено.

— Продадено! — извика кралицата и рязко се обърна.

— Продадено! — повтори госпожа Дьо ла Мот.

Вълнението на нейната покровителка предизвика у нея известно безпокойство, свързано с привидното отказване от колието.

— На кого? — подхвана кралицата.

— А, госпожо, това е държавна тайна.

— Държавна тайна! Добре, шегувате се — възкликна весело Мария-Антоанета. — Това, което не се казва, често е това, което човек не може да каже, нали, Бьомер?

— Госпожо...

— О, държавните тайни! Свикнали сме с тях. Внимавайте, Бьомер, ако не ми кажете, ще накарам някой служител на господин Дьо Кросън да го разбере.

Тя се разсмя от все сърце, показвайки открито мнението си за предполагаемата тайна, която възпираше Бьомер и Босанж да разкрият кои са купувачите на колието.

— Ние не се отнасяме с Ваше величество както с другите клиенти — заяви важно Бьомер. — Дойдохме да кажем на Ваше

величество, че колието бе продадено, защото то е продадено, и ние сме длъжни да премълчим името на купувача, защото всъщност покупката е направена тайно при пътуването на един посланик, изпратен инкогнито.

При думата „посланик“ кралицата отново избухна в смях, обърна се към госпожа Дьо ла Мот и рече:

— Онова, което намирам за възхитително у Бьомер, е, че си вярва на това, което току-що ми каза. Хайде, Бьомер, само страната, от която пристига този посланик? Не, прекалено много ли е — допълни тя и се засмя — първата буква на името му? Ето, това е всичко...

И веднъж разсмяла се, тя не се спря.

— Това е господин посланикът на Португалия — каза Бьомер, като понижи гласа си, за да запази тайната поне от госпожа Дьо ла Мот.

При този тъй отчетлив и ясен отговор кралицата изведнъж спря да се смее.

— Португалски посланик! — каза тя. — Тук няма такъв, Бьомер.

— Дошъл е специално, госпожо.

— При вас инкогнито?

— Да, госпожо.

— И кой?

— Господин Де Суза.

Кралицата не отговори. Поклати глава, после като жена, която се е примирила, добави:

— Е, добре! — каза тя. — Толкова по-добре за Нейно величество кралицата на Португалия. Диамантите са хубави. Да не говорим повече.

— Напротив, госпожо, Ваше величество ще благоволи да ми позволи да продължа... Да ни позволи — обади се Бьомер, като погледна съдружника си.

Босанж се поклони.

— Познавате ли тези диаманти, графиньо? — попита кралицата, поглеждайки към Жана.

— Не, госпожо.

— Хубави диаманти! Жалко, че господата не са ги донесли.

— Ето ги — каза с готовност Босанж.

Той извади от дъното на шапката си, която носеше под мишница, малката кутия, приютила украшението.

— Гледайте, гледайте, графиньо, вие сте жена, ще ви достави удоволствие — каза кралицата.

Тя се отдалечи малко от кръглата масичка, където Бьомер токущо изкусно бе поставил колието така, че отразената от камъните светлина караше да трептят с огнен блясък почти всички плоскости на диамантите.

Жана извика лекичко от възхита. Действително нямаше нищо похубаво. Също като някакъв пламък ту със зелени, ту с червени, понякога бели отблясъци като самата светлина. Бьомер поклащаше кутията за бижута и диамантите блестяха в нея, струяха прелестите на разливащите се пламъци.

— Прекрасно! Прекрасно! — извика Жана, завладяна от невероятен възторг.

— Един милион и петстотин хиляди ливри са тук, в ръката ми — отвърна престорено кралицата като хладнокръвен философ, както при подобни обстоятелства щеше да се изрази господин Русо от Женева.

Но освен пренебрежително отношение Жана видя и нещо друго в тази реакция и след дълго разглеждане на огърлицата тя каза:

— Господин бижутерът има право. На света има само една кралица, достойна да носи това колие, а тя е Ваше величество.

— Обаче мое величество няма да го носи — отвърна Мария-Антоанета.

— Ние не трябваше да го оставим то да бъде изнесено от Франция, госпожо, без да представим в нозете на Ваше величество нашите най-дълбоки съжаления.

— Моят отказ бе вече съобщен — отговори кралицата. — Той бе ясен.

— О, госпожо — каза Бьомер, — ако народът преценява, че е хубаво Ваше величество да предпочете един кораб пред едно колие, знатните хора, които също са французи, нямаше да се изненадат, че кралицата на Франция купува колие, след като е купила и кораб.

— Да не говорим повече — отговори Мария-Антоанета и хвърли последен поглед към кутията с бижута.

Жана въздъхна, за да окуражи кралицата.

— А, вие въздишате, графиньо! Ако бяхте на мое място, и вие щяхте да постъпите като мен.

— Не зная — прошепна Жана.

— Добре ли видяхте? — побърза да каже кралицата.

— Бих го гледала още, госпожо.

— Оставете я, господа, тя се възхищава. Това не отнема нищо от диамантите, те продължават да струват един милион и петстотин хиляди ливри... за съжаление.

Тази последна дума създаде подходяща възможност за графинята. Кралицата съжаляваше, значи тя е имала желание. Тя е имала желание и сигурно още го има, защото то не е удовлетворено. Такава бе логиката на Жана, което пролича от добавените от нея думи:

— Един милион и петстотин хиляди ливри, госпожо, които, на вашата шия, могат да накарат да умре от завист всяка жена, било то Клеопатра или Венера.

Тя взе много бързо и сръчно, като фокусник, царственото колие от кутията и го окачи на кадифената шия на Мария-Антоанета, която изведнъж бе залята от блещукаща светлина и преливащи се цветове.

— О, Ваше величество е така божествена! — каза Жана.

Мария-Антоанета се приближи бързо до огледалото, беше смайваща. Тънката и гъвкава шия като шията на Жан Грей, тази мъничка шия, сякаш стъбло на лилия, предопределена по-късно като цветето на Вергилий да падне под ножа, се източваше прелестно сред златните къдрици, сред вълната от светли отблясъци.

Жана си позволи да открие малко раменете на кралицата, така че долните редове на колието лежаха върху седефената ѝ гръд. Кралицата беше сияеща, жената Мария-Антоанета превъзходна. Любовници или поданици, всички биха паднали в краката ѝ. Мария-Антоанета се захласна, изпълнена с възторг от себе си. После я обхвана внезапен страх и тя дръпна рязко колието от раменете си.

— Стига! — каза тя. — Стига!

— То се докосна до Ваше величество — извика Бьомер — и на никого вече не може да подхожда.

— Невъзможно — отвърна твърдо кралицата. — Господа, малко си поиграх с диамантите, но да се продължи играта, ще бъде прегрешение.

— Ваше величество притежава необходимото време, за да свикне с тази мисъл — подхвърли Бьомер. — Утре пак ще дойдем.

— И да се плати по-късно, все едно, трябва да се плати. И после, защо да се плати по-късно? Вие бързате. Ще ви платят без съмнение по-изгодно.

— Да, Ваше величество, в брой — отвърна бързо търговецът отново в ролята си на търговец.

— Вземете, вземете бързо кутията с диамантите, бързо! — извика кралицата.

— Ваше величество може би забравя, че подобно бижу струва пари и че дори след сто години колието ще има своята цена както и днес.

— Дайте ми един милион и петстотин хиляди ливри, графиньо — подхвърли, усмихвайки се пресилено, кралицата, — и ще видим.

— Ако ги имах! — възкликна Жана. — О!

Кралицата млъкна. Многого думи понякога струват по-малко, отколкото едно замълчаване.

Бьомер и Босанж прибираха и заключваха своите диаманти почти четвърт час, но напразно — кралицата не помръдна. По развълнувания ѝ вид, по нейното мълчание личеше, че въздействието е било силно, а борбата — мъчителна. Както правеше обикновено в досадни минути, тя протегна ръка към една книга и прелисти, без да чете, няколко страници.

Бижутерите се сбогуваха.

— Ваше величество отказва ли се? — попитаха те.

— Да... е, да — въздъхна кралицата и този път я чуха всички.

Те излязоха.

Жана видя как Мария-Антоанета нервно стъпка велурената възглавница под краката си. „Тя страда“ — помисли си убедена графинята. Изведнъж кралицата стана, направи един кръг из стаята и като се спря пред Жана, чийто поглед я хипнотизираше, каза рязко:

— Графиньо, изглежда, кралят няма да дойде. Нашата молба ще се отложи за следващата аудиенция.

Жана поздрави почтително и се оттегли към вратата.

— Ще помисля за вас — добави доброжелателно кралицата.

Жана докосна с устни ръката на Мария-Антоанета, сякаш полагаше на нея сърцето си, и после излезе, като остави кралицата,

обхваната от тъга и смут. „Тъга от безсилието, смут от желанието — каза си Жана. — И тя е кралица! О, не, тя е жена!“ Графинята излезе.

42.

ДВЕ АМБИЦИИ, КОИТО ИСКАТ ДА СЕ ПРЕДСТАВЯТ ЗА ДВЕ ЛЮБОВИ

Жана също бе жена, без да е кралица. Стана така, че щом влезе в колата си, Жана сравни красивия дворец във Версай, богатата и великолепна мебелировка със своя четвърти етаж на улица „Сен Жил“, чудесните лакеи — със своята стара слугиня. Но скромната мансарда и старата слугиня почти веднага потънаха в сянката на миналото като един призрак, който не съществува вече, който никога не е съществувал, и Жана видя малката си къща в предградието „Сент Антоан“, изящна, хубава и удобна, както бихме казали сега, с не толкова добре облечени лакеи като лакеите във Версай, но също така почтителни и покорни.

И така, Жана се прибра вкъщи със сияещо лице и с усмивка на уста. Още бе рано. Тя взе хартия, перо и мастило, написа няколко реда и поставяйки листа в тънък парфюмиран плик, написа адреса и позвъни. Едва бе отекнал последният звън и вратата се отвори. Един лакей чакаше изправен на прага. „Имах право — прошепна си Жана, — кралицата не е обслужвана по-добре.“ После протегна ръка и добави:

— Това писмо е за монсеньор кардинал Дьо Роан.

Лакеят се приближи, взе писмото и излезе, без да каже дума, с мълчаливото подчинение на прислужници в изискан дом.

Графинята изпадна в мечтание, нещо обичайно за нея, продължение на мечтата, която я придружаваше по пътя към къщи. Не бяха минали пет минути и на вратата леко се почука.

— Влезте — каза госпожа Дьо ла Мот.

Появи се съшият лакей.

— Е, какво? — попита с леко нетърпение госпожа Дьо ла Мот, като видя, че заповедта ѝ не бе изпълнена.

— Тъкмо когато излизах, за да изпълня нареждането на госпожа графинята — отвърна лакеят, — монсеньорът чукаше на вратата. Казах му, че ще отидем в неговия дом. Той взе писмото на госпожа графинята, прочете го, скочи от колата, влезе вътре и рече: „Добре, съобщете за мен.“

— После?

— Монсеньорът е тук. Чака госпожа графинята да благоволи да го приеме.

Лека усмивка премина по устните на графинята. Най-последно, след две секунди, с подчертано задоволство тя добави:

— Поканете го да влезе.

Цели две секунди! Дали имаше за цел да накара един примат от църквата да чака в преддверието, или пък ѝ бе необходимо време, за да обмисли своя план?

Монсеньорът се появи на вратата.

Пътят от Версай до Париж е дълъг и когато човек е заедно с демона на алчността, има достатъчно време да му бъдат подсказани най-дръзки и подли планове. Жана се чувстваше зашеметена от това число — един милион и петстотин хиляди ливри, блестящи в диамантите върху белия сатен в кутията на господата Бюмер и Босанж. Един милион и петстотин хиляди ливри! Не беше ли всъщност това цяло богатство за принц и особено за нея — клетата просякиня, която преди по-малко от месец протягаше ръка за милостиня от големците. Разбира се, разстоянието от Жана дьо Валоа от улица „Сен Жил“ до Жана дьо Валоа от предградията „Сент Антоан“ беше по-голямо, отколкото от Жана дьо Валоа от предградията „Сент Антоан“ до Жана дьо Валоа — притежателка на колието.

Тя бе извървяла повече от половината път, който водеше към богатството. И това богатство, към което се стремеше Жана, не бяха празни мечти, както например думите „парична сума“ или „собственост на земя“. Всички тези неща безспорно са необходими, но към тях е нужно да се прибави душевната или пък външната красота на човека.

В главата на Жана се блъскаха хиляди неясни мисли, чудновати фантоми с мъгляви очертания, за които поетът Аристофан казваше, че се натрупват в хората в минути на страст. Хиляди желания, хиляди

помрачения да притежава, да бъде собственица придобиха за Жана по пътя от Париж до Версай образа на вълци, лисици и летящи змии.

Кардиналът, който трябваше да реализира тайните мечти, ги прекъсна с неочакваното си появяване, като отговори на желанието на госпожа Дьо ла Мот да го види. Той също имаше своите мечти, своето честолюбие, което прикриваше под маската на услужливост и престорено топло чувство.

— А, скъпа Жана — каза той, — ето ви. Вие наистина ми бяхте толкова необходима, че целият ми ден се помрачи при мисълта, че сте далеч от мен. Поне в добро състояние ли се върнахте от Версай?

— Както виждате, монсеньор.

— Кралицата значи ви прие?

— Щом отидох, бях въведена при нея.

— Вие сте щастлива. Като гледам победоносния ви вид, обзалагам се, че кралицата е разговаряла с вас.

— Прекарах почти три часа в кабинета на Нейно величество.

Кардиналът се стресна и едва не повтори след Жана: „Три часа!“ Но се въздържа.

— Вие действително сте вълшебница — каза той. — Никой не може да ви устои.

— О, преувеличавате, скъпи принце.

— Не, наистина. Останали сте, както казвате, три часа с кралицата?

Жана кимна утвърдително.

— Три часа! — повтори, усмихвайки се, кардиналът. — Колко много неща може да каже за три часа една умна жена като вас.

— О, отговарям ви, монсеньор, че не съм загубила времето си.

— Обзалагам се, че през тези три часа — опита се да добави кардиналът — и за минута не сте помислили за мен.

— Аз не само мислех за вас, а нещо повече.

— Какво направихте?

— Аз говорих за вас.

— Говорили сте за мен и на кого? — попита прелатът, сърцето му заби по-бързо, а в гласа му въпреки самообладанието личеше вълнение, което той не можа да прикрие.

— Естествено на кралицата.

След тези толкова ценни за кардинала думи Жана нарочно не погледна принца, сякаш отдаваше малко значение на въздействието им върху него. Господин Дьо Роан се вълнуваше много.

— Хайде, скъпа графиньо — каза той, — разкажете ми всичко. Аз наистина се интересувам какво става с вас, не искам да ми спестите и най-малката подробност.

Жана се усмихна — известно ѝ беше от какво точно се интересува кардиналът. Наистина за един ден Жана дьо ла Мот беше осведомена за всички нещастия на кралицата и за всички слабости в кралството. Господин Дьо Роан, изглежда, запомняше от разказа само това, което кралицата бе казала за Жана.

Жана пък наблягаше в изложеното от нея само върху онова, което кралицата бе казала за господин Дьо Роан. Едва бяха приключили разговора си, когато същият лакей влезе и съобщи, че вечерята е сервирана. Жана покани с леко кимване кардинала. Кардиналът отговори също с кимване.

Той хвана подръка домакинята, която бързо бе привикнала на знаците на внимание, и те минаха в трапезарията. Когато привършиха вечерята и прелатът вече бе отпил глътки от чашата на надеждата и любовта, предоставена му чрез разказите, често прекъсвани и подновявани от тази вълшебница, той се увери накрая, че може да разчита на тази жена, която държеше в ръцете си сърцата на властниците. Той забеляза с изненада, примесена и с внезапен страх, че вместо да кара да я оценят, както прави всяка желана жена, от която имат нужда, тя предугажда желанията на своя събеседник. Кардиналът, самият той благородник, станал подвластен на това превъзходство, дори не се опита да ѝ противостои.

— Графиньо — каза, като пое ръката ѝ той, — във вас има две жени.

— Как така? — попита графинята.

— Жената от вчера и жената от днес.

— А коя предпочита Ваше височество?

— Не зная. Ще кажа само, че жената от тази вечер е една Армида^[1], Цирцея^[2], нещо непреодолимо.

— И на която няма да се опитате да устоите, надявам се, монсеньор, макар и да сте принц.

Принцът се свлече от стола и падна на колене пред госпожа Дьо ла Мот.

— Милост ли търсите? — попита тя.

— Надявам се да ми я дадете.

— Ден на щедрост — отвърна Жана. — Графиня Дьо Валоа получи обществено положение, тя е дворцова дама, скоро ще бъде сред най-гордите дами във Версай. И така, тя може да протегне ръка на когото намери за добре.

— Дори на един принц? — попита господин Дьо Роан.

— Дори на един кардинал — отговори Жана.

Кардиналът целуна пламенно красивата игрива ръка, вгледа се в очите и усмивката на графинята и стана. После отиде в преддверието и каза нещо на своя придружител. Две минути по-късно се чу шум от кола, която се отдалечава.

Графинята вдигна глава.

— Бога ми, графиньо — каза кардиналът, — изгорих корабите си^[3].

— Не е чак толкова страшно — отвърна графинята, — тъй като сте в пристанище.

---

[1] Армида — пленителна героиня от „Освобождението на Йерусалим“ на прочутия италиански писател от Ренесанса Торквато Тасо — бел.прев. ↑

[2] Цирцея — в гръцката митология — дъщеря на Хелиос (слънцето) — бел.прев. ↑

[3] Израз, който означава, правя решителна крачка, след която връщане няма — бел.прев. ↑

43.

ЗАПОЧВАТ ДА СЕ ВИЖДАТ ЛИЦАТА ПОД МАСКИТЕ

Дългите разговори са приятно предимство за хора, които нямат вече какво да си кажат. След щастieto да мълчим или да изразим желание чрез възклицание безспорно най-голямото щастие е да говорим много, без излишни думи.

Два часа след като каретата замина, кардиналът и графинята бяха в същото положение.

Графинята бе отстъпила, кардиналът бе победил, обаче всъщност кардиналът бе пленникът, а графинята бе победителят. Двама души се мамят един друг, подавайки си ръка. Един мъж и една жена се мамят в една целувка. Но тук единият не лъжеше другия, защото другият искаше да бъде излъган. Всеки имаше цел. Интимността бе необходима тъкмо за тази цел. Значи всеки бе постигнал целта си.

Кардиналът не си направи труд да прикрие своето нетърпение. Той се задоволи да направи само малко отклонение, насочи разговора към Версай и към почестите, които предстояха на новата фаворитка на кралицата, и каза:

— Тя е щедра и нищо не ѝ се струва скъпо за хората, които обича. Има рядката способност да дава по малко на много хора и да дава по много на малко приятели.

— Значи смятате, че е богата? — попита госпожа Дьо ла Мот.

— Тя умее да си набавя средства — с една дума, едно кимване, една усмивка. Никога министър, освен може би Тюрго^[1], не е имал смелостта да откаже на кралицата това, което тя е искала.

— Е, добре — отвърна госпожа Дьо ла Мот, — аз не я виждам толкова богата, колкото я представяте вие, клетата кралица, или по-скоро клетата жена!

— Как така?

— Богат ли е човек, който е принуден да си налага лишения?

— Лишения! Разкажете, скъпа Жана!

— О, Боже мой, ще ви разкажа какво видях, ни повече, ни по-малко.

— Кажете, слушам ви.

— Представете си две страшни душевни терзания, които нещастната кралица е понесла.

— Две терзания! Да видим кои?

— Знаете ли какво е женското желание, скъпи принце?

— Не, но бих искал вие да кажете, графиньо.

— Е, добре! Кралицата има едно желание, което не може да бъде удовлетворено.

— От кого?

— Не от кого, а с какво.

— Добре. С какво?

— С едно колие с диаманти.

— Нямате ли предвид диамантите на Бьомер и Босанж? О, това е стара история, графиньо.

— Стара или нова, не е ли истинска мъка за една кралица, кажете, да не може да притежава онова, което трябва да има едва обикновена фаворитка? Петнадесет дни още да беше на власт Луи XV и госпожа Воберние щеше да има това, което Мария-Антоанета не може да има.

— Е, добре, скъпа графиньо, ето къде грешите. Кралицата е могла пет или шест пъти да има диамантите, но тя се е отказвала. Както ви казвам е, кралят ѝ е предлагал, но тя е отказвала да ги получи от неговата ръка.

Кардиналът разказа историята с кораба. Жана все още слушаше с голям интерес, когато кардиналът бе завършил разказа за случката.

— Е, добре — отвърна тя. — Какво доказва това?

— Че тя не ги е желала, струва ми се.

Жана повдигна рамене.

— Вие познавате жените, познавате кралския двор, познавате кралете, обаче се лъжете, давайки подобен отговор.

— Ами, отбелязвам един отказ!

— Принце, тъкмо това показва, че кралицата е имала нужда да си създаде блестящо име, известно име, и го е постигнала.

— Добре — отговори кардиналът. — Ето колко вярвате на кралските добродетели. А, неверниче! В сравнение с вас свети Тома може да мине за вярващ.

— Вярваща или невярваща, аз, самата аз, твърдя само едно.

— Какво?

— Че кралицата не се е отказала от колието, след като е била обхваната от лудо желание да го притежава.

— Измисляте си разни неща, скъпа. Най-напред повярвайте, че въпреки всички нейни недостатъци кралицата има едно много голямо достойнство.

— Кое?

— Тя е безкористна! Не обича ни златото, ни среброто, ни скъпоценните камъни. Преценява минералите според тяхната действителна стойност. За нея едно цвете на колана ѝ струва колкото един диамант на ухото.

— Не отричам. Но сега твърдя, че тя има желание да си постави много диаманти на шията.

— О, графиньо, докажете го!

— Няма нищо по-лесно. Съвсем наскоро видях колието. Не само го видях, но го докоснах.

— Къде?

— Все във Версай. Бижутерите го бяха донесли, за да се опитат за последен път да изкушат кралицата.

— Красиво ли е?

— Прекрасно е.

— Тогава вие, която сте истинска жена, разбрахте, че човек започва да мисли само за него.

— Разбирам, че заради него може да загуби апетит и не го хваща сън.

— Жалко, че нямам кораб, който да предоставя на краля.

— Кораб ли?

— Да, той щеше да ми даде в замяна колието. А щом го имам, щяхте да ядете и да спите спокойно.

— Е, добре, ще кажа нещо, което ще ви учуди много.

— Кажете.

— Не бих желала да имам колието.

— Толкова по-добре, графиньо, защото аз не мога да ви го предложа.

— Уви, нито вие, нито друг, кралицата го чувства. Ето защо тя желае колието.

— Но аз ви повтарям, че кралят ѝ го предлагаше.

Жана, леко отегчена, махва с ръка.

— Аз пък ви казвам — добави тя, — че жените особено обичат подаръците, когато те не са направени от хора, които ги принуждават да ги приемат.

Кардиналът погледна озадачен Жана.

— Не разбирам много добре — каза той.

— Толкова по-добре. Да спрем дотук. Какво представлява за вас това колие, след като не можем да го имаме?

— О, ако аз бях крал, а вие бяхте кралица, щях да ви принудя да го приемете.

— Е, добре! Без да сте крал, накарайте кралицата да го приеме и ще видите дали ще ѝ бъде толкова неприятно насилието, както вие смятате.

Кардиналът отново изгледа Жана.

— Наистина — добави той, — сигурна ли сте, че не се лъжете? Кралицата има ли такова желание?

— Много голямо! Слушайте, скъпи принце, не ми ли казахте, или не съм разбрала добре, че няма да ви е неприятно да станете министър?

— Много е възможно да съм казвал, графиньо.

— Е, добре, да се обзаложим, скъпи ми принце.

— На какво?

— Че кралицата ще направи министър човека, който би уредил след осем дни колието да бъде на нейната тоалетка.

— О, графиньо!

— Казах вече... Предпочитате ли само да си го мисля, без да го изразя гласно?

— О, никога!

— Освен това казаното не ви засяга. Съвсем ясно е, че няма да прахосате един милион и половина за някаква кралска прищявка. Наистина прекалено скъпо ще излезе да се плати толкова за един министерски портфейл, който ще получите ей-така, без нищо, и който

ви се полага. Приемете всичко, което ви казах, само като дърдорене. Аз съм като папагалите: слънчевата светлина ме заслепи и сега все повтарям, че е топло. А, монсеньор, тежко изпитание за една дребна провинциалистка е един ден на кралско благоволение. Човек трябва да е много силен като вас, за да гледа тези блясъци в упор.

Кардиналът се замисли.

— Хайде да видим — каза Жана. — Ето вие ме оценявате толкова ниско, намирате ме толкова груба и жалка, че дори не благоволявате да говорите с мен.

— Графиньо!

— Какво искате? Сметнах, че тя желае диамантите, защото въздъхна, като ги видя. Повярвах, защото на нейно място аз щях да ги пожелаая, извинете ме за моята слабост.

— Вие сте прекрасна жена, графиньо. У вас има невероятно съчетание на слабостта на чувствата, както казвате вие, и силата на разсъдъка. В някои моменти сте толкова далече от женственото, че ме обхваща страх, а в други сте толкова божествена, че благославям както небето, така и вас.

Галантният кардинал подкрепи с целувка своята вежливост.

— Хайде, да не говорим повече — добави той.

— Добре — съвсем тихо отвърна Жана и си помисли, че той се хвана на въдицата.

Макар че каза: „Да не говорим повече“, кардиналът подхвана:

— Мислите ли, че Бьомер е поел това задължение?

— Да, с Босанж — отговори простодушно госпожа Дьо ла Мот.

— Босанж... Чакайте — каза кардиналът, като че ли се мъчеше да си спомни. — Босанж, съдружникът му, нали?

— Да, висок, слаб човек.

— Да, той е.

— Който живее...

— Живее някъде около Ке дьо ла Ферай или пък дьо Л'Екол, не зная точно, но във всеки случай около Пон Ньоф.

— Пон Ньоф, имате право, минавайки с каретата, прочетох тези имена над една врата.

„Хайде, хайде — каза си Жана, — рибата все повече налапва въдицата.“ Жана имаше право, жертвата бе налапала здраво въдицата.

На другия ден, като излезе от малката къща в предградието „Сент Антоан“, кардиналът нареди да го закарат направо при Бьомер. Той имаше намерение да остане инкогнито, но Бьомер и Босанж бяха бижутери на кралския двор и още в началото го назоваха монсеньор.

— Е, добре! Да! Монсеньор! — каза кардиналът. — Познахте ме, но постарайте се да не ме открият други.

— Монсеньорът може да бъде спокоен. На вашите заповеди сме, монсеньор.

— Идвам, за да купя диамантеното колие, което сте показали на кралицата.

— Наистина ние много, много съжаляваме, но монсеньорът идва прекалено късно.

— Как така?

— Продадено е.

— Невъзможно, тъй като вчера сте ходили да го предложите на Нейно величество.

— Тя отново се отказа от него, монсеньор, ето защо старото договаряне е в сила.

— С кого е била сключена сделката? — попита кардиналът.

— Това е тайна, монсеньор.

— Прекалено много тайни, господин Бьомер.

Кардиналът стана.

— Но, монсеньор.

— Смятах, господине — продължи кардиналът, — че един бижутер на короната на Франция трябва да се чувства щастлив да продаде тези красиви скъпоценни камъни във Франция. Вие предпочитате Португалия, както искате, господин Бьомер.

— Монсеньорът знае всичко! — възкликна бижутерът.

— Е, добре! Какво странно има в това?

— Но ако монсеньорът знае всичко, може би го знае от кралицата.

— И ако е така? — попита господин Дьо Роан, без да отхвърли предположението, което ласкаеше честолюбието му.

— О, това може да промени много нещата, монсеньор.

— Обяснете, не разбирам.

— Монсеньорът ще ми позволи ли да говоря съвсем свободно?

— Говорете.

— Кралицата има желание да притежава нашето колие. Но е отказала веднъж на краля и да се върне към взетото вече решение, което донесе толкова похвали на Нейно величество, ще означава, че проявява капризи.

— Кралицата е над всичко, което приказват...

— Да, когато народът или дори когато придворните говорят, но когато кралят каже...

— Знаете добре, че кралят е пожелал да подари това колие на кралицата.

— Без съмнение. Но е побързал да благодари на кралицата, когато тя е отказала.

— И какъв е изводът на господин Бьомер?

— На кралицата много ѝ се иска да има колието, но да не излезе, че го купува.

— Лъжете се, господине — каза кардиналът, — не става дума за това.

— Неприятно е, монсеньор, защото това би била единствената, окончателната причина, за да не изпълним дадената дума на португалския посланик.

Кардиналът се замисли. Колкото и силна да е дипломацията на дипломатите, дипломацията на търговците винаги я превъзхожда... Господин Дьо Роан, като се видя във властта на този човек, каза:

— Господине, допуснете, моля, че кралицата иска да има колието ви.

— Това променя нещата, монсеньор. Мога да разваля всички сделки, ако трябва да дам предпочитание на кралицата.

— За колко продавате колието?

— Милион и петстотин хиляди ливри.

— Как ще стане плащането?

— Португалецът ми предложи капаро и аз лично трябваше да занеса колието в Лисабон, където щяха да изплатят цялата останала сума.

— Този начин на плащане не се практикува у нас, господин Бьомер, но ще получите капаро, ако това е необходимо.

— Сто хиляди ливри.

— Могат да се намерят. А останалото?

— Може би на Ваша светлост е нужно време? — попита Бьомер.
— При даденото от Ваша светлост капаро всичко е осъществимо. Но едно закъснение може да доведе до загуби. Забележете, монсеньор, в сделка с такова значение сумата несъмнено се увеличава сама по себе си. Милион и петстотин хиляди ливри при пет на сто лихва правят седемдесет и пет хиляди ливри, а пет на сто е просто разоряване за търговците. Десет на сто е по-приемливо.

— Това значи сто и петдесет хиляди ливри за ваша сметка?

— Да, монсеньор.

— И така, господин Бьомер, вие продавате колието за милион и шестстотин хиляди ливри и разпределяте плащането от милион и петстотин хиляди ливри на три вноски за една година. Уговорено ли е?

— Монсеньор, при тази сделка ние губим петдесет хиляди ливри.

— Не вярвам, господине. Ако получите утре милион и петстотин хиляди ливри, вие щяхте да бъдете затруднени: един бижутер не купува веднага за такава сума земя.

— Ние сме двама, монсеньор, моят съдружник и аз.

— Съгласен съм, но няма значение. За вас ще бъде много по-добре да получите петстотин хиляди ливри на четири месеца, тоест по двеста и петдесет хиляди ливри за всеки от вас.

— Монсеньорът забравя, че диамантите вече не ни принадлежат. О, ако ни принадлежаха, щяхме да бъдем достатъчно богати, за да не се безпокоим нито от плащането, нито от влагането на сумата.

— А на кого принадлежат?

— Може би на десет кредитори. Купихме скъпоценните камъни поотделно. За един дължим пари в Хамбург, за друг — в Неапол, за трети — в Буенос Айрес, за други два — в Москва. Нашите кредитори чакат да продадем колието, за да им се издължим. За нас ще остане само печалбата, която ще осъществим, но за съжаление, монсеньор, откакто това нещастно колие се продава, тоест от две години, ние изгубихме от лихви вече двеста хиляди ливри. Преценете дали печелим.

— След всичко — прекъсна го кардиналът — аз все още не съм видял колието...

— Вярно, монсеньор, ето го.

След като взе всички предпазни мерки, Бьомер показва скъпоценното украшение.

— Прелестно! — възкликна кардиналът, като с удоволствие пипна закопчалката, докоснала се до шията на кралицата.

След като пръстите му дълго бяха галили колието, усещайки приятните му излъчвания, които щеше да запомни завинаги, кардиналът попита:

— Сключихме ли сделката?

— Да, монсеньор, веднага отивам в посолството, за да им откажа.

— Не знаех, че има португалски посланик в Париж?

— Наистина, монсеньор, господин Де Суза сега е там, дошъл е инкогнито.

— За да се занимае със сделката — засмя се кардиналът.

— Да, монсеньор.

— О, горкият Суза! Разбирам го добре. Клетият Суза! — Той стана още по-весел.

Господин Бьомер почувства, че трябва да се присъедини към оживлението на своя клиент. Застанали край кутията с бижутото, те дълго се шегуваха за сметка на португалеца.

Господин Дьо Роан понечи да си тръгне. Бьомер го спря.

— Желаете ли монсеньор да ми каже как ще се уреди сделката? — попита той.

— Съвсем естествено.

— С икономата на монсеньора ли?

— Не! Никой освен мен, ще имате работа само с мен.

— Кога?

— Още от утре.

— А стотен хиляди ливри?

— Утре ще ги донеса тук.

— Да, монсеньор. А полиците?

— Ще ги подпиша пак тук утре.

— Чудесно, монсеньор.

— Понеже сте дискретен човек, господин Бьомер, помнете, че държите в ръцете си голяма тайна.

— Чувствам това и ще заслужа както вашето доверие, така и доверието на Нейно величество кралицата — добави накрая Бьомер.

Господин Дьо Роан се изчерви и излезе смутен, но щастлив, като всеки, който се разорява, завладян от някаква страст.

На следващия ден господин Бьомер се отправи потиснат към португалското посолство. Точно когато щеше да почука на вратата, господин Бозир приемаше от канцлера Дюкорно отчет за разходите. Посланикът дон Мануел де Суза обясняваше на своя съдружник, камериера, нов план. От последното посещение на господин Бьомер сградата на улица „Жюсиен“, в която беше посолството, бе претърпяла много промени. Целият персонал, слязъл от двете пощенски коли, вече се беше устроил според различните длъжности, които той трябваше да изпълнява в сградата на новия посланик. Трябва да се отбележи, че при разпределянето на ролите, които изпълняваха изключително добре, съдружниците участваха лично във всяка смяна, което им даваше възможност сами да наблюдават всичко, което засягаше техните интереси, а това ги правеше по-уверени дори и в много трудни минути.

Възхитен от досетливостта на слугите, господин Дюкорно се удивляваше в същото време, че посланикът обръща твърде малко внимание на националните предпочитания, като бе взел на работа в посолството все французи — от първия секретар до последния камериер. Така че когато определяха сумите с господин Бозир, разговорът им бе изпълнен с похвали за шефа на посолството.

— Хората от рода Суза — казваше Бозир — не са от онези закостенели португалци, които се придържат към живота от четиринадесети век, каквито има много в нашите провинциални градове. Не, това са странстващи рицари, богати, с милиони, които, ако поискат, могат да станат крале.

— Но те нямат такова желание — каза остроумно господин Дюкорно.

— А има ли смисъл, господин канцлер? С милионите и с титлата принц те не са ли равни на краля?

— О, това са философски разсъждения, господин секретар! — каза изненадан Дюкорно. — Не очаквах да чуя егалитаристични принципи от устата на един дипломат.

— Ние правим изключение — отговори Бозир, леко подразнен от неговата изостаналост. — Без човек да е волтерианец или да поддържа

принципите на Русо, той познава философските схващания, известни са му естествените теории за несъответствието между условията и силите.

— Знаете ли — извика внезапно канцлерът — колко е благоприятно, че Португалия е малка страна.

— Защо?

— Защото с такива хора по върховете тя щеше да се разрасне бързо, господине.

— О, вие ни ласкаете, скъпи канцлере! Ние не правим философска политика. Това е нещо специално, но малко приложимо. А сега да прекъснем разговора. И така, в касата, както казвате, има сто и осем хиляди.

— Да, господин секретар, сто и осем хиляди ливри.

— А няма ли дългове?

— Никакви.

— Чудесно. Дайте ми, моля, бордерото!

— Ето го. За кога е определено представянето, господин секретар? Ще ви кажа, че в квартала умират от любопитство, носят се най-различни приказки и вече ни тревожат.

— А!

— Да, от време на време около дома бродят хора, на които им се иска вратата да е стъклена.

— Хора! — каза Бозир. — Хора от квартала ли?

— И други. О, мисията на господин посланика се пази в тайна, вие добре разбирате, че полицията скоро ще се впусне да узнае причините...

— И аз така мисля — отвърна доста разтревожен Бозир.

— Елате, господин секретар... — каза Дюкорно и заведе Бозир до решетката на прозореца. Той се отваряше към една стена, която съединяваше двете крила на сградата. — Ето, виждате ли онзи човек, облечен в мръсен кафяв сюртук?

— Да, виждам го.

— Как гледа, а?

— Наистина. Какъв мислите, че е този човек?

— Откъде да знам, аз... Може да е шпионин на господин Дьо Кросън.

— Възможно е.

— Казано между нас, господин секретар, господин Кросън не е от класата на господин Дьо Сартин. Познавахте ли господин Дьо Сартин?

— Не, господине!

— О, той да ви е разкрил досега десет пъти. Вярно, вие вземате предпазни мерки...

Позвъни се.

— Господин посланикът звъни — каза бързо Бозир, на когото този разговор започваше да става неудобен.

Той отвори изведнъж вратата и блъсна с двете крила двама служители — единия с писалка на ухото, другия с метла в ръката. Те счетоха, че разговорът е дълъг, и искаха да участват в него, макар и само като подслушват. След като се ръкува с двама свои приятели и съучастници, застанали встрани, Бозир се качи при посланика.

---

[1] Ан Робер Жак Тюрго (1727 — 1781) — френски държавен деец и икономист физиократ, министър на финансите (1774 — 1776). В съчинението „Размишления върху образуването и разпределението на богатствата“ излага икономическите принципи на физиократите. Прави опит да осъществи идеите си на практика — бел.ред. ↑

44.

ГОСПОДИН ДЮКОРНО НЕ РАЗБИРА НИЩО ОТ ОНОВА, КОЕТО СТАВА

Дон Мануел де Суза не бе жълт както обикновено, тоест беше зачервен. Той току-що бе имал мъчително обяснение с господин командора. Обяснението още не бе завършило. Когато влезе Бозир, двата петела си скубеха последните пера.

— Елате, господин Дьо Бозир — каза командорът. — Помирете ни!

— За какво? — попита секретарят и след като размени поглед с посланика, неговия истински съюзник, зае позата на съдия.

— Знаете — каза камериерът, — че господин Бьомер трябва да дойде днес да сключи сделката за колието.

— Знам.

— И че трябва да му наброим сто хиляди ливри.

— И това зная.

— Тези сто хиляди ливри са собственост на сдружението, нали?

— Кой го оспорва?

— А господин Дьо Бозир смята, че съм прав — каза командорът, обръщайки се към дон Мануел.

— Чакайте, чакайте — рече португалецът.

— Аз казвам, че сте прав — продължи Бозир, — що се отнася до стотте хиляди ливри, които са на съдружниците.

— Е, добре, тогава касата, в която са заключени парите, не бива да остава в канцеларията, която е до стаята на господин посланика...

— Защо? — попита Бозир.

— ...а господин посланикът — продължи комендантът — трябва да даде на всеки по един ключ от касата.

— Не! — възрази португалецът.

— Какви са вашите съображения? — попита Бозир.

— На мен не се доверяват — продължи португалецът, като гладеше наскоро избръснатата си брада. — Защо пък аз да вярвам на другите? Струва ми се, че ако започнат да ме обвиняват, че ограбвам сдружението, аз пък мога да заподозра, че сдружението иска да ме окраде. Ние се преценяваме един друг.

— Добре — добави камериерът, — но точно затова са еднакви правата ни.

— Тогава, скъпи ми господине, ако искате да постигнете равенство, трябва да решите, че всеки от нас на свой ред ще играе ролята на посланик. Може да е по-малко правдоподобно пред очите на хората, но съдружниците ще се успокоят. Това е всичко, нали?

— Освен това, господин командор — прекъсна го Бозир, — вие не постъпвате като съдружник. Сеньор Мануел няма ли безспорното предимство, че е измислил всичко?

— А, да... — добави посланикът. — Господин Дьо Бозир също има дял.

— О! — възрази командорът. — Веднъж даден ход на една работа, вече не се отдава значение на предимствата.

— Съгласен съм, но продължаваме да внимаваме в ходовете — отвърна Бозир.

— Не идвам сам да правя това възражение — тихо и малко засрамен каза командорът. — Всичките ни другари мислят като мен.

— И грешат — възрази португалецът.

— Грешат — повтори Бозир.

Командорът повдигна глава.

— Самият аз сбърках — каза той ядосан, — че искам мнението на господин Бозир. Секретарят не може да не се разбира с посланика.

— Господин командор — възрази с учудващо хладнокръвие Бозир, — вие сте мерзавец, на когото ми се иска да отрежа ушите, ако още имате уши. Май прекалено често са ги подрязвали.

— Моля? — изправи се командорът.

— Говорим си съвсем спокойно в кабинета на господин посланика — каза Бозир — и можем да обсъдим работата си по семейному. Обаче вие току-що ме обидихте, че се споразумявам с дон Мануел.

— Вие ме обидихте също — добави студено португалецът, подкрепяйки Бозир.

— Става дума да се изясним, господин командор.

— О, аз не съм самохвалко! — извика камериерът.

— Виждам го добре — отговори Бозир. — В крайна сметка ще ви натупаме, командоре.

— Помощ! — извика камериерът, вече сграбчен от любовника на госпожица Олива и почти удушен от португалеца.

Но тъкмо когато двамата шефове се канеха да си отмъстят, звънецът отдолу извести, че влиза някакъв посетител.

— Да го пуснем — каза дон Мануел.

— Да, да изпълнява длъжността на лакей — добави Бозир.

— Другарите ще узнаят какво стана — отвърна командорът, като слагаше в ред дрехите си.

— О, кажете, кажете им каквото искате! Знаем какво да им отговорим.

— Господин Бьомер! — извика отдолу вратарят.

— Ето, всичко свърши, скъпи командоре — каза Бозир, като леко плесна по тила своя неприятел. — Няма да имаме вече спорове за стоте хиляди ливри, защото ей сега ще изчезнат с господин Бьомер. Бъди послушен, господин камериер!

Командорът излезе, ръмжейки, и прие смирен израз, за да въведе по подобаващ начин бижутера от кралския двор. В промеждутъка от излизането на командора до влизането на Бьомер Бозир и португалецът си намигнаха повторно, също така многозначително като първия път. Бьомер влезе, следван от Босанж. Двамата имаха смирен и смутен вид, което изтънчените наблюдатели от посолството веднага забелязаха. Докато заемаха предложените им места, Бозир продължи наблюденията си, следейки с поглед дон Мануел, за да поддържа връзка. Мануел запази важното си и официално държане.

Бьомер като по-деловит взе думата в това трудно положение. Той обясни, че политически причини от изключителна важност пречат да продължи започнатата сделка. Мануел възрази. Бозир само изръмжа леко.

Господин Бьомер изпадна в още по-голямо затруднение. Дон Мануел му обърна внимание, че сделката е вече сключена, а сумата за паричната вноска е готова. Бьомер не отстъпи. Подпомогнат от Бозир, посланикът отговори, че правителството, което той представя, знае за сключването на сделката и ако се наруши договарянето, означава на

Нейно португалско величество да се нанесе оскърбление. Господин Бьомер възрази, че е преценил всички последици от това решение, но за него е невъзможно да се върне на предишното предложение. Бозир не се решаваше да стигне до скъсване на отношенията. Той направо заяви на Бьомер, че отказът подхожда на лош търговец, който не държи на дадената дума.

Босанж се намеси, за да защити себе си и съдружника си във връзка с оспорваната сделка, ала не можа да говори дълго.

Бозир бързо му затвори устата: „Намерили сте човек, който предлага по-голяма цена?“ Той видя, че бе нанесъл точен удар, и тъй като за него беше важно да завърши тази работа, предугаждайки, че тя носи цяло състояние, се престори, че се съветва на португалски с посланика.

— Господа — каза той на бижутерите, — предложили са ви допълнителна печалба, което е съвсем естествено и показва, че диамантите имат висока цена. Е, добре! Нейно португалско величество не би искала да ощети честните търговци. Трябва ли да ви предложим още петдесет хиляди ливри?

Бьомер направи отрицателен знак.

— Сто хиляди, сто и петдесет хиляди ливри — продължи Бозир, решен, без да се договаря с другите, да предложи един милион повече, за да спечели своя дял от милион и половина.

Бижутерите се слисаха и се объркаха за миг, после, след като се посъветваха, продължиха:

— Не, господин секретар, не си правете труда да ни изкушавате. Извинете ни, не отказваме ние, не ни се сърдете. Съпротивата иде от по-важна от нас и от вас личност.

Бозир и Мануел не намериха какво да отговорят. Напротив, те изразиха своите почитания към бижутерите и се постараха да се покажат безучастни. Те толкова се увлякоха в старанието си, че не забелязаха господин командора камериер, който подслушваше на вратата в преддверието, за да научи как върви сделката, от която искаха да го изключат. Този достоен съдружник обаче бе непохватен, защото, накланяйки се към вратата, се подхлъзна и се блъсна в нея, като вдигна голям шум. Бозир се спусна към преддверието, където завари смутения нещастник.

— Какво правиш тук, нещастнико? — извика Бозир.

— Господине — отговори командорът, — носех сутрешната поща.

— Добре! — отвърна Бозир. — Хайде, заминавай!

Той взе телеграмите и отпрати командора.

Двамата бижутери си тръгнаха, а на камериера бе наредено да ги придружи до двора. Едва камериерът бе слязъл по стълбата и дон Мануел и Бозир размениха погледи, които означаваха сигнал за нови действия. Те се приближиха един към друг.

— Е, добре! — каза дон Мануел. — Работата пропадна.

— Наистина — отвърна Бозир.

— За сто хиляди ливри, нищо и никаква кражба, всеки ще получи по осем хиляди и четиристотин ливри.

— Не си струва труда — отговори Бозир.

— Нали? Докато в касата...

Той посочи тъй силно желаната от командора каса.

— В касата има сто и осем хиляди ливри.

— По петдесет и четири хиляди за всеки.

— Е, добре! Разбрано — отговори дон Мануел. — Да си ги разделим.

— Добре, но командорът вече няма да ни остави, като знае, че сделката се провали.

— Ще потърся начин — каза някак странно дон Мануел.

— Аз намерих един — каза Бозир. — Командорът ще се върне ли?

— Да.

— Той ще поиска своя дял и дела на съдружниците си.

— Да.

— Ние ще бъдем сами тук.

— Да.

— Да извикаме командора под предлог да му доверим тайна, а после оставете всичко на мен.

— Струва ми се, че се досещам — каза дон Мануел. — Идете при него.

— Щях да кажа да идете там вие самият.

Нито единият, нито другият искаха да оставят приятеля си сам при касата. Доверието е рядко срещана скъпоценност. Дон Мануел

отговори, че в качеството си на посланик е възпрепятстван да направи този ход.

— За него вие не сте посланик — каза Бозир. — Най-последно няма значение.

— Отивате ли?

— Не, ще го извикам от прозореца.

Наистина Бозир извика господин командора, който се готвеше да започне разговор с портиера. Двамата шефове го посрещнаха в съседната до касата стая. Бозир се усмихна и каза:

— Обзалагам се, че зная какво казахте на портиера.

— Аз?

— Да. Разказвахте му, че сделката с Бьомер се е провалила.

— Бога ми, не.

— Много добре, защото, ако се бяхте разприказвали, щяхте да направите голяма глупост и щяхте да загубите доста значителна сума.

— Как така? — изненада се командорът. — Каква сума?

— Разбирате, че само ние тримата знаем тайната.

— Вярно.

— Следователно на нас тримата ни остават сто и осем хиляди ливри, тъй като всички смятат, че Бьомер и Босанж са отнесли сумата.

— Да го вземат дяволите! — извика обзет от радост командорът. — Вярно е.

— Тридесет и три хиляди триста тридесет и три франка и шест су за всеки — каза Мануел.

— Повече! — извика командорът. — Има заделени осем хиляди ливри.

— Вярно — каза Бозир. — Приемате ли?

— Дали приемам! — каза командорът камериер, като потриваше ръце. — Мисля, че да. Отлично, ето така се говори.

— Ето как се говори като мерзавец — извика със заплашителен глас Бозир. — Казвах ви, че сте крадец. Хайде, дон Мануел, какъвто сте силен, хванете този хитрец и да го представим на нашите съдружници.

— Милост, милост! — извика нещастникът. — Аз исках да се пошегувам.

— Хайде! Хайде! — продължи Бозир. — В тъмната стая до попълно определяне на присъдата.

— Милост! — извика пак командорът.

— Внимавайте — каза Бозир на дон Мануел, който беше сграбчил коварния командор. — Внимавайте да не ни чуе господин Дюкорно.

— Ако не ме пуснете, ще ви издам.

— А аз ще те удуша — отвърна му гневно дон Мануел, като изтласка камериера към една тоалетна наблизко.

— Изпратете господин Дюкорно да си отиде — прошепна дон Мануел на ухото на Бозир.

Без да чака да му повтарят, Бозир мина бързо в съседната на посланика стая, докато дон Мануел затваряше командора.

Мина една минута, а Бозир не се връщаше.

Дон Мануел беше сам, касата бе на десет крачки от него и му хрумна да я отвори, да вземе сто и осемте хиляди ливри, да скочи от прозореца и да избяга с тях през градината. На всеки добре подготвен крадец бяха необходими не повече от две минути за тази цел. Той се хвърли към вратата на стаята, в която беше касата. Оказа се, че е затворена с резе. Дон Мануел беше як и сръчен, можеше да отвори с ключ за часовник вратите на цял град. „Бозир се пази от мен — помисли той, — тъй като само аз имам ключ от стаята, сложил е резе, правилно.“ Дон Мануел разби с шпагата си резето. Отиде към касата и нададе ужасен вик. Тя зееше широко отворена, в нея нямаше нищо.

Бозир, който имаше втори ключ от касата, бе влязъл от другата врата и бе задигнал сумата. Дон Мануел изтича като обезумял до стаичката на пазача, който в това време си пееше нещо. Бозир бе изпреварил само с пет минути португалеца. Когато дон Мануел с викове и вайкания вдигна по тревога цялата сграда, когато, за да има свидетел, освободи командора, той срещна само разгневени хора, които не му вярваха. Обвиниха го, че са скроили заговор с Бозир, който бе избягал с половината от сумата. Маските бяха свалени, мистериите — изчезнали, честният господин Дюкорно вече не разбираше с какви хора се беше свързал. Той едва не припадна, като видя дипломатите, че се готвят да обесят дон Мануел под един навес.

— Да обесят господин Де Суза! — викаше началникът на канцеларията. — Това е престъпление срещу кралска особа, внимавайте!

Решиха да го хвърлят в една изба, защото викаше прекалено силно. Точно в този миг три тържествени почуквания на вратата накараха всички съдружници да изтръпнат.

Настъпи тишина.

Ударите по вратата се повториха.

После някакъв остър глас извика на португалски:

— Отворете! В името на господин посланика на Португалия отворете!

— Посланикът! — повториха тихо всички мошеници.

Разпръснаха се из сградата и само за няколко минути се опитаха да се спасят кой както може — прескачаха през градините, през съседните огради, през таваните, бъркотията беше пълна.

Истинският посланик, действително току-що пристигнал, успя да влезе в сградата с помощта на полицията, която изкърти вратата в присъствието на огромна тълпа, привлечена от любопитното зрелище. После претършуваха навсякъде, арестуваха господин Дюкорно и го отведоха в Шатле, където прекара цялата нощ. Така завърши приключението с фалшивото посолство на Португалия.

45.

ИЛЮЗИИ И РЕАЛНОСТИ

Пазачът на посолството можеше да изтича след Бозир, както му заповяда дон Мануел, но щеше да бъде много трудно.

Озовал се въвн от този вертеп, Бозир се добра бързо до улица „Кокийер“ и с голямо тичане стигна до улица „Сент Оноре“. Като подозираше, че все още го преследват, той заплете следите си, тичаше без посока и без да има защо, правеше завои по различните улици, които ограждаха складовете за жито. След няколко минути бе почти сигурен, че никой не го следи, но знаеше добре и нещо друго — силите му се бяха изчерпали, а и най-добрият кон за надбягване не можеше да премине разстоянието по-бързо.

На улица „Виарм“, която завива покрай складовете, Бозир седна върху чувал с жито и се престори, че разглежда с интерес колоната на Медичи, откупена от Башомон, за да я спаси от чука на разрушителите и да я подари на общината. В действителност господин Бозир не гледаше нито колоната на господин Филибер Дьолорм, нито слънчевия часовник, с който господин Дьо Пенгре я бе украсил. Той дишаше тежко, от гърдите му излизаха остри хрипове като изпод овехтяло ковашко духало. Дълго време не можа да възстанови нормалното си дишане и все се задъхваше.

Най-после той успя да поеме въздух и изпусна дълбока въздишка, която можеше да се чуе добре от живеещите на улица „Виарм“, ако не бяха толкова заети да продават или да мерят житото. „Е — помисли си Бозир, — моята мечта се осъществи, аз съм богат.“ Той отново пое дълбоко въздух. „Значи ще мога да стана честен човек — придаваше си важност той. — Ще направя от Олива почтена жена, както и аз ще бъда почтен. Тя е красива и простодушна в прищевките си.“ Нещастникът!

„Тя няма да се откаже — мислеше си той — от уединен живот в провинцията, в някой хубав чифлик, който ще бъде нашето имение, в съседство до малък град, където ще ни приемат като благородници.

Никол е добра, има само два недостатъка — мързела и горделивостта“. Бедният Бозир! Два смъртни греха! „И с тези недостатъци — додаде на ума си той, — които ще задоволявам, аз — подозрителният Бозир, ще направя от нея съвършена съпруга.“

Той не продължи. Вече дишаше нормално. Избърса челото си, увери се, че стоте хиляди ливри са още в джоба му, и свободен телом и духом, се впусна в дълги размишления. Господата от посолството не са от хората, които доброволно оставят да им се изплъзне делът от плячката. Можеха да се разделят на няколко хайки и да претърсят най-напред жилището на крадеца. Ето къде бе цялата мъчнотия. В него живееше Олива. Ще я предупредят, може би ще я измъчват, знае ли човек? А може и да я използват за заложник, жестокостта им няма граници.

Любовта завладя Бозир. Той горещо желаше нищо да не засегне неговата любов. Като стрела се втурна към къщата на улица „Дофин“. Освен това беше напълно уверен в бързия си ход — неприятелите му, колкото и подвижни да бяха, не можеха да го изпреварят. Скочи бързо в един файтон, показа на кочияша монета от шест ливри и му заповяда:

— Към Пон Ньоф!

Конете не препускаха, те просто летяха. Настъпваше вечерта. Бозир пожела да го закарат до високата страна на моста, зад статуята на Анри IV. По това време можеше да се отиде там с кола — беше много известно място за срещи. Той се реши да подаде глава от вратата на файтона и впери поглед в улица „Дофин“. Бозир добре познаваше хората от полицията, десетина години се беше старал да ги разпознава отдалеч, за да може да ги избягва. Той бе само раздражен и затруднен. Накрая се престори на гърбав, закуца силно, за да прикрие походката си, премина през тълпата и стигна до улица „Дофин“.

Никакви следи от опасност за него. Той виждаше отдалеч къщата с прозорците, на които често се показваше красивата Олива, звездата му. Прозорците бяха затворени. Без съмнение тя си почиваше на дивана или четеше долнопробна книга, или си похапваше лакомства.

Внезапно на Бозир му се стори, че на алеята отсреща вижда връхната дреха на войник от патрула. Нещо повече, той видя и един войник на прозореца на малкия салон. Изби го пот, студена пот, вредна за здравето. Нямахше откъде да се измъкне, трябваше да мине пред

къщата. Бозир набра смелост и прекоси, като погледна към къщата. Какво зрелище!

Една алея, претъпкана с пехотинци от гвардията в Париж, сред тях, с мрачно изражение, един комисар от Шатле.

Само с един бърз поглед Бозир разбра, че са объркани, уплашени и ядосани. Човек или има, или няма уменията да чете по лицата на хората от полицията.

Когато притежаваш тази способност, както бе при Бозир, за него не бе необходимо да поглежда повторно, за да отгатне, че господата не бяха се справили с работата си. Бозир си каза, че на господин Дьо Кросън му се иска без съмнение, предупреден независимо как и от кого, да заловят Бозир, но бе открил само Олива. *Inde irae*^[1].

А отгук идваше разочарованието. Разбира се, при обикновени обстоятелства, ако не държеше сто хиляди ливри в джоба си, Бозир щеше да се отправи към полицейските агенти и щеше да извика както Низюс: „Ето ме, ето ме! Всичко това е мое дело!“

Но мисълта, че тези хора ще му грабнат стоте хиляди ливри и ще му се подиграват после цял живот, мисълта, че извършеният от него смел и хитър обир щеше да обслужи агентите на полицейския лейтенант, се наложи над всички негови скрупули и заглуши любовните му терзания. И Бозир притисна банкнотите до гърдите си и се спусна тичешком към „Люксембург“. Вече от час той се движеше, воден от някакъв инстинкт, и тъй като сто пъти бе търсил Олива в Люксембургската градина, остави се краката му да го заведат там.

За човек със силна логика разсъждението бе глупаво. В действителност полицаите, които познават навиците на крадците, както Бозир познаваше техните привички, естествено потърсиха Бозир в Люксембургската градина. Но този път Господ или дяволът бяха решили, че господин Дьо Кросън няма да направи нищо на Бозир. Любовникът на Никол тъкмо завиваше по улица „Сен Жермен де Пре“, когато едва не го събори на земята едва хубава карета, чиито коне силно препускаха към улица „Дофин“.

Бозир има време само да избегне ловко удара на каретата, и то благодарение на онази парижка пъргавост, непозната за другите европейци. Вярно е, че не му се разминаха ругатнята и ударът с камшик на кочияша, но един собственик на сто хиляди ливри не

обръща внимание на подобна чест, особено когато по следите му са съдружниците му от „Етоал“ и полицията на Париж.

Бозир отскочи настрани, но като се наведе, видя Олива и един много красив мъж да разговарят оживено в каретата. Бозир извика немного силно, но това накара конете да препуснат още по-бързо. Той можеше да проследи колата, но тя отиваше към улица „Дофин“, единствената в Париж, по която Бозир в никакъв случай не искаше сега да минава. И после съвпадението да види Олива, която беше в каретата — фантоми, видения, нелепици, не, той действително я беше видял, и то не смътно, а ясно, наистина бе Олива.

Можеше да се предположи, че Олива не е в каретата, тъй като полицаите я бяха арестували в дома ѝ на улица „Дофин“. В много тежко морално и физическо състояние клетият Бозир се втурна по улица „Фосе Мосю льо Пренс“, стигна до „Люксембург“, премина през почти обезлюдения квартал и вече във от опасност, се подслони в неголяма стая, чиято стопанка винаги му засвидетелстваше огромно внимание. Той се настани в неугледното жилище, скри банкнотите под една плочка на пода, после намести крака на кревата върху нея и легна, облян в пот, изсипвайки порой ругатни, но към хулите прибавяше и благодарности към Меркурий^[2]. Гадеше му се и за да му мине, изпи едно питие — сладко вино с канела, много подходящо за улесняване на кожното дишане и за подсилване на сърцето.

Бозир бе сигурен, че полицията вече няма да го открие. Сигурен бе, че никой няма да го лиши от парите му. Той бе сигурен, че Никол, дори и да е арестувана, не е виновна за каквото и да било престъпление и че времето на неоснователните арести е отминало. Той бе сигурен най-после, че стоте хиляди ливри ще му послужат, за да отвлече от затвора Олива, ако са я задържали. Оставаха хората от посолството, с тях уреждането на сметките беше по-трудно. Но Бозир бе предвидил неприятностите. Щеше да ги изостави във Франция и да замине за Швейцария, страна свободна и морална, щом госпожица Олива бъде освободена.

Нищо от това, което Бозир мислеше, докато пиеше затопленото вино, не стана според предвижданията му — така бе писано. Човек почти винаги греши, като си въобразява, че вижда нещата, когато не ги вижда, а още повече греши, като си представя, че не ги е видял, когато всъщност ги е видял.

Сега ще разтълкуваме на читателя това обяснение.

---

[1] *Inde irae* (лат.) — Оттам е гневът — бел.прев. ↑

[2] Меркурий — римски бог на търговията, покровител на пътешествениците. Съответства на древногръцкия Хермес — бел.ред.

↑

46.

ГОСПОЖИЦА ОЛИВА ЗАПОЧВА ДА СЕ ПИТА КАКВО ИСКАТ ДА НАПРАВЯТ С НЕЯ

Господин Бозир можеше да си спести много огорчения и разочарования, ако вместо да си блъска главата, се бе доверил на очите си, които бяха в много добро състояние. Действително той бе видял в каретата госпожица Олива до един мъж, когото не бе разпознал от едно виждане, но ако го бе погледнал още веднъж, щеше да го познае. Олива, както обикновено, бе отишла да се разходи в Люксембургската градина и вместо да се прибере вкъщи в два часа, за да обядва, беше се срещнала, спряла и разговаряла с този странен приятел, с когото се бе сближила на бала в Операта. Наистина, точно когато тя плащаше своя стол и се усмихваше на съдържателя на кафенето в градината, чиято редовна посетителка беше, от една алея изникна Калиостро, изтича към нея и я хвана за ръката. Тя леко извика.

— Къде отивате? — попита той.

— На улица „Дофин“, вкъщи.

— Ето какво ще помогне най-добре на хората, които ви чакат там — отвърна непознатият господин.

— Хора... които ме очакват... как така? Никой не ме чака.

— Как не! Да. Около дванадесетина посетители. Без съмнение. Тези дванадесет господа, които ви чакат, са полицаите, изпратени от господин Дьо Кросън.

Олива изтръпна. Някои хора се страхуват от определени неща. Обаче тя се окопоти и след като премисли малко по-задълбочено, каза:

— Нищо не съм направила. Защо да ме арестуват?

— Защо арестуват една жена? За любовни връзки, за празни работи.

— Нямам никакви любовни връзки.

— Може би сте имали.

— О, не отричам!

— Изобщо те нямат право да ви арестуват, но се опитват да ви арестуват, това е истината. Държите ли още да отидем на улица „Дофин“.

Олива се спря, пребледняла и смутена.

— Вие си играете с мен както котка с мишка — каза тя. — Хайде, ако знаете нещо, кажете ми го! Разгневени са от Бозир, нали?

Тя спря умоляващ поглед върху Калиостро.

— Може би да. Подозирам, че съвестта му е по-малко чиста, отколкото вашата.

— Клетото момче — отвърна Олива.

— Съжالياйте го, но ако е заловен, не му подражайте и не се оставяйте да ви хванат и вас!

— Но какъв интерес имате да ме покровителствате? Какво ви кара да се занимавате с мен? Ето — каза смело тя, — не е естествено човек като вас...

— Не завършвайте, може да кажете някаква глупост, а нямаме време, защото агентите на господин Дьо Кросън, като не ви виждат да се прибирате, ще дойдат да ви потърсят тук.

— Тук! Знаят ли, че съм тук?

— И аз го зная! Продължавам. Тъй като се интересувам от вашата личност и ви желая доброто, останалото не ви засяга. Бързо да минем на улица „Д'Анфер“. Каретата ми чака там. О, още ли се съмнявате?

— Да.

— Е, добре! Ще направим нещо доста неразумно, но ще ви убедя веднъж завинаги, надявам се. Ще минем с каретата пред вашата къща, когато видите господата от полицията достатъчно отдалеч, за да не ви заловят, и достатъчно близко, за да прецените как са се разположили, е, добре, тогава ще оцените добрите ми намерения.

Той заведе Олива до оградата на улица „Д'Анфер“. Каретата се приближи, двойката влезе и Калиостро и Олива бяха закарани към улица „Дофин“, на мястото, където Бозир ги бе забелязал. Разбира се, ако Бозир бе извикал в онзи миг, ако бе отишъл след каретата, Олива щеше да направи всичко, за да се доближи до него, да го спаси, него, преследвания, или да избяга с него. Но Калиостро видя нещастника, отклони вниманието на Олива, като ѝ показа тълпата, струпала се любопитно пред входа.

— Спасете ме, спасете ме! — повтаряше в това време клетото момиче.

— Обещавам ви — каза той.

— Но след като казвате, че хората от полицията знаят всичко, те ще ме намерят навсякъде.

— Не на мястото, където ще бъдете, там никой няма да ви открие, ако могат да дойдат и да ви вземат от вашия дом, това не е възможно да стане от моя.

— О! — произнесе със страх девойката. — У вас... у вас ли отиваме?

— Вие сте луда — отговори той, — изглежда, че не си спомняте вече какво се уговорихме. Аз не съм ваш любовник, красавице, и не искам да ставам.

— Тогава ми предлагате затвор.

— Ако предпочитате болницата, свободна сте.

— Ами — отвърна тя ужасена, — оставям се на вас, правете с мен, каквото искате.

Той я заведе на улица „Ньов Сен Жил“ в къщата, където го видяхме да посреща Филип дьо Таверне. След като я настани в малък апартамент на втория етаж, където нямаше никакъв прислужник или друг наблюдател, той ѝ каза:

— Трябва да се чувствате по-щастлива, че сте тук.

— Щастлива! Тук? — каза натъжена тя. — Щастлива без свобода, без разходка! Толкова е мрачно тук. Няма дори градина. Ще умра.

Тя хвърли неопределен, отчаян поглед наоколо.

— Имате право — отвърна Калиостро. — Искам да не ви липсва нищо. Тук ще се чувствате зле, освен това моите хора ще ви открият и ще ви пречат.

— Или могат да ме предадат — добави тя.

— Колкото до това, не се страхувайте, скъпо дете, моите хора продават само това, което аз купувам от тях. Но за да имате желаното спокойствие, ще се заема да ви осигуря друго жилище.

Олива се поуспокои малко от тези обещания. Впрочем престоят в новия апартамент ѝ хареса. В него тя заживя охолно, откри и приятни книги. Покровителят ѝ я напусна с думите:

— Не искам да ви спечеля чрез вашето нещастие, скъпо дете. Ако искате да ме видите, обадете ми се, ще дойда веднага, ако съм вкъщи, или веднага след като се върна, ако съм излязъл.

Той ѝ целуна ръка и си тръгна.

— А! — извика след него тя. — Донесете ми някакви новини за Бозир.

— Преди всичко — отговори графът.

Той я затвори в стаята. После, като слизаше по стълбата, замислен си каза:

— Цяло кошунство е да я оставя да живее в тази къща на улица „Сен Клод“. Но важното е никой да не я вижда, а тук няма да я видят. Ако все пак се наложи да я забележи някой, ще я види точно в тази къща на улица „Сен Клод“. Хайде да направим и тази жертва. Да загасим последната искра от пламъка, който изгоря в миналото.

Графът се облече, потърси ключовете в бюрото, взе няколко, които погледна с известно умиление, излезе от къщата и тръгна по улица „Сен Луи дю Маре“.

47.

ПРАЗНАТА КЪЩА

Господин Дьо Калиостро пристигна сам в тази стара къща на улица „Сен Клод“, която нашите читатели едва ли са забравили. Свечеряваше се, когато той спря срещу вратата. По булеварда се виждаха минувачи. По улица „Сен Луи“ отекваха стъпки от копита на кон, затваряха прозорец, чуваше се шум от старите жезла на рамките, скърцането на пантите на голямата порта след завръщането на господаря от съседната сграда — по времето, за което говорим, това бе единственото оживление в този квартал.

Беше девет без четвърт. Графът пристигна, както казахме, пред голямата порта, изтегли изпод широкия си плащ голям ключ и изчовърка от ключалката различните неща, довети от вятъра и натрупвали се години наред. Ключът изпълни предназначението си и оставаше само да се отвори вратата. Но времето беше извършило своето. Калиостро не можа да отвори веднага. Опита с юмрук, после с лакът и накрая с рамо изкърти всички прегради, които една след друга паднаха с неприятно пращане.

Когато вратата се отвори, пред очите му се изпречи целият двор, който му се стори пуст — обрасъл бе в мъх, досущ като гробище. Той затвори вратата след себе си и стъпките му оставиха следа в избуялия гъст трескот, обхванал дори и плочите на двора.

Калиостро се качи по стълбището, което се клатеше под краката му, използва втори ключ и влезе в обширно преддверие. Запали фенера, с който се бе снабдил предварително, и макар че много внимаваше, сякаш някакво злокобно дихание на къщата загаси изведнъж светлината.

Дъхът на смъртта витаеше грубо над живота, тъмнината убиваше светлината. Калиостро запали отново фенера и продължи пътя си.

В трапезарията мухлясалите в ъглите лавици бяха почти загубили първоначалния си вид, трудно се стъпваше по лепкавия под, покрит с плочи. Всички врати, водещи към другите помещения, зееха и

оставяха мисълта свободно да броди в мрачните стаи, през които вече бе преминала смъртта. Някакъв шум в дъното на салона, недалеч от стълбата, накара графа да изтръпне. Подобен шум някога известяваше за присъствието на близък, скъп човек и събуждаше у господаря за къщата чувство за живот, надежда и щастие. Шумът, който сега не означаваше нищо, припомняше много неща от миналото. Намръщил се, затаил дъх, с вледенени ръце, Калиостро се запъти към статуята на Арпократ^[1]. Близко до нея бе откряната старата врата, която по някакъв неразбираем и загадъчен начин свързваше познатата къща с другата, непозната, тайна къща.

Пружината на вратата поддаде лесно, макар проядената от червеи дървена част да изскърца при натискането на бравата. Графът едва бе стъпил на тайната стълба, когато страният шум се повтори. Калиостро протегна фенера, за да открие причината, и видя един голям смок — той бавно се свличаше по стълбата, като биеше с опашка по всяко стъпало, което отекваше глухо. Влечугото спря спокойно черните си очи върху Калиостро, после се вмъкна в една дупка на дървенията и изчезна. Без съмнение това бе духът на самотата.

Графът продължи по-нататък. Навсякъде, докато се изкачваше, го придружаваше един спомен, или по-точно казано, една сянка. И когато светлината от фенера очертаваше върху стените движеща се сянка, графът потреперваше, мислейки, че неговото отражение е чужда сянка, възкресена, за да посети и тя тайнствения дом. Докато вървеше и размишляваше по този начин, той стигна чак до плочата на камината, която служеше за преминаване в стаята с оръжията на Балзамо и уединеното благоуханно място на Лоренца Феличиани. Стените бяха голи, стаите — празни. В камината, още зееща, имаше натрупана огромна купчина пепел, в която блестеше някакъв златен или сребърен отломък. Тази ситна пепел, бяла и ухаеща, беше от мебелите на Лоренца, които Балзамо бе изгорил до последното парченце. От гардеробите от седеф, клавиесина, кошницата от розов храст, от хубавото легло, украсено с порцелан от Севър, бе останала слюдеста пепел, подобна на стрит мрамор, както и от корнизите и от металните украшения по мебелите, стопени от силния огън.

За всеки, който не познаваше печалната история на Балзамо и Лоренца, беше невъзможно да не съжاليا за това опустошение.

Всичко в къщата лъхаше на пропаднало величие, изчезнал блясък и изгубено щастие.

Калиостро бе погълнат от спомени. Той, човекът на философските разсъждения, слезе от тази висота, за да се приобщи към това човешко състояние, наречено чувства, които са далеч от размишленията. След като отдаде дължимото на небесната сила, този, който се смяташе вече свободен от човешки слабости, изведнъж съгледа нещо, все още лъскаво, всред цялата разруха и страдание. Той се наведе и видя в една пукнатина на паркета, почти заровена в праха, малка сребърна игла, която като че ли съвсем скоро бе паднала от косите на жена. Това беше италианска игла, каквато дамите по онова време обичаха да използват, за да прикрепят къдриците си, натежали от украси.

Калиостро — философът, ученият, пророкът, този, който отричаше човеколюбието, който искаше самата небесна сила да се съобразява с него, който беше потиснал толкова мъка в себе си, който бе причина за толкова много капки кръв от сърцата на другите, той, атеистът, измамникът, подиграващият се с всичко неверник, взе от земята иглата и я докосна с устни. Разбира се, никой не можеше да го види, една сълза блесна в очите му и той прошепна тихо „Лоренца“. И това бе всичко. След като беше целунал с жар святата реликва, той отвори прозореца, протегна ръка през решетката и хвърли малкото метално късче в двора на съседния манастир, там, в клонака, в пространството, в пепелта, кой знае къде. Така се наказваше за това, че е проявил някакво чувство.

„Сбогом! — каза той на едва забележимия предмет, който изчезваше може би завинаги. — Сбогом, спомен, който несъмнено ми бе изпратен, за да ме разнежи, да ме унижи. Вече ще мисля само за действителни, земни неща. Да, тази къща ще бъде осквернена. Какво казвам? Тя вече е осквернена! Аз отново отворих вратите, внесох светлина, осветих стените, видях отвътре гроба, разрових праха на смъртта. Осквернена е! Нека бъде напълно осквернена и нека бъде за добро. Още една жена ще премине през този двор, ще докосне с краката си стълбите, може би ще пее под този свод, където още трепти последната въздишка на Лоренца! Да. Но всички осквернения ще станат с една-единствена цел — да служат на моето дело. Ако Бог загуби тук, Сатаната само ще спечели.“

Калиостро постави фенера на стълбата. „Цялото стълбище ще бъде съборено — реши той. — Също и вътрешната къща. Тайнствеността ще изчезне, домът ще служи за скривалище, но ще престане да бъде олтар.“ И написа набързо върху един лист следните редове:

ДО ГОСПОДИН ЛЬОНОАР, МОЯ АРХИТЕКТ:

Да се почистят дворът и преддверията, да се поправят сайвантите и конюшните, да се разруши вътрешното крило, сградата да остане на два етажа, всичко — за осем дни.

„Сега — каза си той — да видим оттук дали се забелязва прозорецът на нашата графиня.“ Той се приближи до един прозорец на втория етаж на къщата. Оттам се виждаше цялата фасада над входната врата срещу улица „Сен Клод“. Отсреща, на не повече от шестдесет фута, се виждаше жилището, заето от Жана дьо ла Мот. „Неминуемо двете жени ще се видят — помисли Калиостро. — Добре.“

Той взе отново фенера и слезе по стълбата.

След един час се прибра вкъщи и изпрати своето разпореждане на архитекта. Трябва да се каже, че още на следващия ден петдесет работници бяха заели сградата, чукове, триони и кирки се чуваха навсякъде.

Къщата беше поправена за осем дни, както Калиостро бе поръчал на архитекта.

---

[1] Арпократ — египетско божество, възприето по-късно от римляните — покровител на философите — бел.прев. ↑

48.

ЖАНА — ПОКРОВИТЕЛКА

Два дни след посещението си при Бьомер кардинал Дьо Роан получи следната бележка:

Негово високопреосвещенство кардинал Дьо Роан
знае без съмнение къде ще вечеря тази вечер.

„От малката графиня — каза си той, вдъхвайки парфюма от писмото. — Ще отида.“

А ето по какъв повод госпожа Дьо ла Мот искаше тази среща с кардинала. От петимата лакеи, предоставени на нейно разположение от Негово високопреосвещенство, тя бе одобрила един — с черни коси, кафяви очи, с вид на жизнерадостен и в същото време на жлъчен човек. Според Жана това бяха признаците на дейно, трезво и упорито мислене.

Тя накара избрания лакей да дойде и за четвърт час получи от покорността и прозорливостта му всичко, което ѝ беше необходимо. Този лакей проследи кардинала и докладва, че е виждал Негово високопреосвещенство през двата дни да ходи два пъти при господата Бьомер и Босанж.

Жана знаеше достатъчно. Човек като господин Дьо Роан не се пазари. Опитни търговци като Бьомер не изпускат купувача. Колието трябва да е продадено. Продадено от Бьомер, купено от господин Дьо Роан! И той нямаше да каже нито дума на приятелката си, тоест на своята метреса! Това бе сериозен признак. Жана смръщи чело, захпа устни и изпрати на кардинала бележката, която прочетохме.

Господин Дьо Роан дойде същата вечер. Преди това бе изпратил кошница с токайско вино и други специалитети, все едно че трябваше да вечеря у Гимарили или у госпожица Данжевил. Тази подробност,

както и много други, не убягна на Жана. Тя нарочно не нареди да поднесат от деликатесите на кардинала и като започна с известна нежност разговора си с него, когато останаха сами, каза:

— Наистина, монсеньор, има нещо, което ме огорчава много.

— Какво говорите, графиньо! — възкликна с престорена раздражителност господин Дьо Роан, която невинаги е белег, че човек наистина е подразнен.

— Е, добре, монсеньор, причината за моето разочарование е, че вие не само не ме обичате вече, но и никога не сте ме обичали.

— О, графиньо! — възкликна кардиналът.

— Не се опечалявайте, монсеньор, напълно безразлично ми е.

— А защо ви е безразлично?

— Защото аз не ви обичам.

— Графиньо, знаете ли, че никак не е любезно от ваша страна това, което имах честта да чуя?

— Вярно е, че не започваме с любезности, но това е истината, нека я отбележим.

— Каква истина?

— Че никога не съм ви обичала, монсеньор, а и вие също не сте ме обичали.

— О, колкото до мен, не бива да се казва — извика с почти искрен тон принцът. — Графиньо, аз съм изпитвал много обич към вас. Не ме приравнявайте със себе си.

— Хайде, монсеньор, нека се уважаваме достатъчно, за да си кажем истината.

— А каква е истината?

— Между нас има връзка, много по-силна от любовта.

— Коя?

— Интересът.

— Интересът? Не, графиньо!

— Монсеньор, ще ви кажа, както нормандският селянин от бесилото е казал на своя син: „Ако си отвратен, не отвращавай и другите.“ Не! Всеки от двамата ни се води от своя интерес, монсеньор.

— Е, добре, да видим, графиньо! Да предположим, че се водим от някакъв интерес. Как мога да послужа аз на вашите интереси, а вие на моите?

— Най-напред, монсеньор, имам желание да поспоря с вас.

— Добре, графиньо.

— Вие проявихте недоверие към мен, тоест липса на уважение.

— Аз? А кога, моля ви?

— Кога? Ще отречете ли, че след като хитро узнахте подробностите...

— За какво, графиньо?

— За вкуса на известна дама към един предмет. Вие направихте всичко възможно да задоволите нейното желание, без да ми кажете нещо.

— Да извлека подробности, да открия желанието на известна дама за един предмет, да задоволя нейното желание! Графиньо, вие сте просто загадка, сфинкс. Ах, наистина бях видял добре главата, шията на жената, но все още не бях съзрял ноктите на лъва. Изглежда, ей сега ще ми ги покажете, е, добре...

— Е, не, няма да ви покажа нищо, монсеньор, тъй като вече нямате желание нищо да видите. Ще ви дам чисто и просто отговора на загадката: подробностите се отнасят за случилото се във Версай, известната дама е кралицата, задоволяването на желанието на Мария-Антоанета е покупката на прочутото колие, която направихте вчера от господата Бьомер и Босанж.

— Графиньо! — прошепна колебливо и пребледнял кардиналът.

Жана спря своя прям поглед върху него.

— Хайде — каза тя, — защо ме гледате така смутен, вчера не сключихте ли сделката с бижутерите на Ке дьо л'Екол?

Един Роан не лъже, дори пред жена. Кардиналът млъкна.

И тъй като щеше да се изчерви, нещо, което един мъж никога не прощава на жената, причинила това чувство, Жана побърза да хване ръката на кардинала.

— Извинете, мой принце — каза тя, — бързам да ви кажа в какво се лъжете за мен. Вие сметнахте, че съм глупава и зла.

— О, графиньо!

— Най-последно...

— Нито дума повече. Оставете ме да кажа и аз. Ще ви убедя може би защото от днес виждам ясно с кого имам работа. Очаквах да намеря във ваше лице една красива жена, умна и очарователна метреса. Вие сте много повече. Чуйте!

Жана се приближи до кардинала и сложи ръката си в неговите ръце.

— Вие се съгласихте да станете моя метреса, скъпа приятелко, без да ме обичате. Сама ми го казахте — продължи господин Дьо Роан.

— И пак го повтарям — каза госпожа Дьо ла Мот.

— Значи имате някаква цел?

— Нима има нужда да ви обяснявам?

— Не, аз предугаждам. Искате да забогатее. Не е ли вярно, че щом забогатее, първата ми грижа ще бъде да осигуря вашия успех? Така ли е, или съм сбъркал?

— Не сте се излъгали, монсеньор, точно така е. Само, повярвайте ми, без да говоря излишни неща, аз не преследвах тази цел сред неприязън и отвращение, пътят беше приятен.

— Вие сте мила жена, графиньо, истинско удоволствие е да се разговаря с вас за работа. Казах, че сте отгатнали точно, знаете, че изпитвам към вас почтителна преданост.

— Забелязах го на бала в Операта, мой принце.

— Тази привързаност никога няма да бъде споделена. О! Бог ми е свидетел!

— Е! — отвърна графинята. — Една жена невинаги е кралица, а вие цените, доколкото зная, господин кардинал Мазарен^[1].

— Той също беше много красив мъж — засмя се господин Дьо Роан.

— И много добър министър-председател — подхвана още по-спокойно Жана.

— Графиньо, с вас е излишно човек да мисли сам, вие винаги мислите и говорите в защита на приятелите си. Да, аз се стремя да стана министър-председател. Всичко ме води натам — произход, опитност в делата, известна благосклонност на чужди държави, голямата обич на френския народ.

— В края на краищата всичко — каза Жана — освен едно.

— Освен определена ненавист, искате да кажете?

— Да, от страна на кралицата и тази ненавист е истинската пречка. Това, което тя обича, трябва да го обича и кралят, това, което тя мрази, кралят го презира предварително.

— А тя мрази ли ме? Да бъдем откровени. Не мисля, че ни подхожда да спрем сега, преди да сме се разбрали напълно, графиньо.

— Е, добре, монсеньор, кралицата не ви обича.

— Значи съм загубен! Няма такова колие, което да струва...

— Ето в какво може би се лъжете, принце.

— Колието е купено!

— Поне кралицата ще види, че ако тя не ви обича, вие я обичате.

— О, графиньо!

— Знаете, монсеньор, че сме се договорили да наричаме нещата с истинските им имена.

— Добре. Значи казвате, че не губите надежда да ме видите един ден министър-председател.

— Сигурна съм в това.

— Сбърках, че не ви попитах какви са вашите желания.

— Ще ви кажа, принце, когато бъдете в състояние да ги задоволите.

— Ще чакам с нетърпение този ден.

— Благодаря, сега да вечеряме.

Кардиналът хвана и стисна ръката на Жана така, както ѝ се искаше да я стисне преди няколко дни. Но това време бе отминало. Тя отдръпна ръката си.

— Е, добре, графиньо?

— Да вечеряме, монсеньор.

— Аз вече не съм гладен.

— Ами да разговаряме.

— Нямам вече какво да кажа.

— Тогава да се разделим.

— Ето — каза той, — това наричате съюз между нас. Гоните ли ме?

— За да бъдем, монсеньор, наистина съюзници — каза тя, — нека бъдем напълно самостоятелни, всеки за себе си.

— Имате право, графиньо. Извинете, че още веднъж сгреших спрямо вас, заклевам се, че ще бъде за последен път.

Той пое ръката ѝ, целуна я почитателно, но не видя подигравателната усмивка на графинята, когато каза: „Ще бъде за последен път.“ Жана стана и придружи принца до преддверието. Там той се спря и каза съвсем тихо:

— А продължението, графиньо?

— Съвсем просто.

- Какво да направя?
- Нищо. Чакайте ме. Във Версай.
- Кога?
- Утре.
- Ще имам ли отговор?
- Веднага.
- Хайде, моя покровителко, осланям се на вас.
- Оставете ме да действам.

Тя влезе в апартамента си, легна и се загледа в красивата мраморна фигура на Ендимион, който очаква Диана. „Решително свободата е за предпочитане“ — прошепна тя.

---

[1] Мазарен или Мазарини (ит.) — Френски политик и държавник, кардинал (1641), доктор по право; италианец по произход. Пръв министър (1643 — 1661) по време на непълнолетието на Луи XIV. Постига политическа хегемония на Франция в Европа. Известен с любовните си похождения — бел.ред. ↑

49.

ЖАНА — ПОКРОВИТЕЛСТВАНА

Господарка на тази тайна, богата с подобно бъдеще, опряла се на две толкова важни опори, Жана почувства сили да повдигне света. Тя сама си даде отсрочка от петнадесет дни, преди да започне да черпи с пълни шепи от това, което съдбата щедро ѝ предлагаше.

На сутринта тя отскочи до Версай. Нямахше определен час за приемане, но нейната увереност в успеха ѝ бе толкова голяма, та Жана не се съмняваше, че спазването на етикета ще отстъпи пред нейното желание. И тя имаше право.

Всички чиновници от кралския двор, тъй усърдни в стремежа си да отгатнат вкусовете на господаря си, вече бяха забелязали колко приятно бе на Мария-Антоанета в компанията на красивата графиня. При нейното пристигане бе достатъчно един от стражата на входа, твърде хитър и с желание да се представи добре, да застане на пътя, където щеше да мине кралицата на връщане от параклиса, и уж случайно да каже на някой благородник от свитата:

— Господине, как да постъпя с графиня Дьо ла Мот-Валоа, която няма покана.

Кралицата в това време говореше тихо с господин Дьо Ламбал. Разговорът бе прекъснат, когато се спомена с подходящ тон името на Жана. Кралицата се обърна.

— Не съобщават ли — попита тя, — че там е госпожа Дьо ла Мот-Валоа?

— Мисля, че да, Ваше величество — отговори благородникът.

— Кой го каза?

— Офицерът от стражата на входа, госпожо.

Офицерът се поклони почтително.

— Ще приема госпожа Дьо ла Мот-Валоа — отвърна кралицата и продължи пътя си. После, като се оттегли, тя добави:

— Ще я заведете в банята ми.

И кралицата отмина. Жана, на която офицерът разказа само току-що направеното от него, веднага посегна към кесията си, но той се усмихна и я спря.

— Госпожо графиньо — каза той, — благоволете да задържите този дълг. Скоро ще можете да се издължите с по-изгодни лихви.

Жана сложи парите в джоба си.

— Имате право, приятелю, благодаря.

„Защо — каза си тя — да не покровителствам един офицер, който ми послужи? След като го правя за един кардинал.“ Жана скоро се озова при Нейно величество. Мария-Антоанета бе сериозна и видимо не много добре разположена, може би защото бе направила прекалено много, приемайки така неочаквано Жана. „Всъщност — помисли приятелката на господин Дьо Роан — кралицата предполага, че пак ще се моля за нещо... Преди да съм произнесла и двадесетина думи, тя ще се развесели или пък ще накара да ме изхвърлят оттук.“

— Госпожо — каза кралицата, — нямах възможността да говоря с краля.

— Ах, Ваше величество бе прекалено добра към мен и аз не очаквам нищо повече. Идвах...

— Защо идвате? — попита кралицата, способна да схваща преходите. — Вие не сте молили за аудиенция? Може би е нещо спешно... за вас ли?

— Спешно... да, госпожо, но не за мен... не.

— Значи за мен... Хайде, говорете, графиньо.

Кралицата отведе Жана в банята, където я чакаха жените. Като виждаше толкова хора около кралицата, графинята не започваше разговора. Кралицата се настани във ваната и отпрати жените.

— Госпожо — каза Жана, — Ваше величество вижда, че съм много затруднена.

— Защо?

— Ваше величество знае, мисля, че съм го казвала, какво голямо внимание ми оказва господин кардиналът.

Кралицата се намръщи.

— Не зная — каза тя.

— Смятах...

— Няма значение... кажете.

— Е, добре, госпожо! Негово високопреосвещенство ми оказа чест завчера да ме посети.

— Аха!

— Отнася се за едно благотворително дело, за което аз отговарям.

— Много добре, графиньо, много добре. Аз също ще подпомогна благотворителното ви дело.

— Ваше величество се лъже. Имах вече честта да кажа, че не искам нищо. Господин кардиналът, както обичайно, ми говори за добрината на кралицата, за неизчерпаемата ѝ милост...

— Поиска ли да се застъпя за неговите избраници?

— Най-напред да, Ваше величество.

— Ще го направя, но не за господин кардинала, а за нещастните хора, които винаги приемам добре, откъдето и да дойдат. Само кажете на негово преосвещенство, че съм много затруднена.

— За съжаление! Ето какво му казах, госпожо, и оттук идва затруднението, за което споменах по-рано пред Ваше величество. Описах пред господин кардинала тъй топлото милосърдие, изпълващо сърцето на Ваше величество при съобщаването на всяко нещастие, и вашата щедрост, която непрекъснато изпразва кесията на кралицата. — Ето, монсеньор — казвам му като пример. — Нейно величество става роб на собствената си доброта. Тя се жертва за своите бедни. Доброто, което тя прави, ѝ вреди, тук обвиних и себе си.

— Как така, графиньо? — попита кралицата.

— Казах, госпожо, че Ваше величество ми е дала една голяма сума преди няколко дни и също че поне хиляда пъти от две години насам това се е случвало на кралицата и ако Нейно величество беше по-малко чувствителна, по-малко щедра, тя щеше да има два милиона в касата, с които никакви съображения не биха ѝ попречили да си достави хубавото колие с диаманти, което вие тъй достойно, тъй смело, но, позволете ми да ви кажа, и тъй несправедливо, отказахте.

Кралицата се изчерви и погледна Жана. Явно изводът се съдържаше в последните думи. Имаше ли тук някакъв капан, или просто бе ласкателство? И тъй като душата на кралицата бе изпълнена с истинска щедрост, а в щедростта винаги има сила и в силата — неоспорима истина, Мария-Антоанета въздъхна и добави:

— Да, колието е хубаво, искам да кажа, беше хубаво. Доволна съм, че жена с добър вкус ме хвали, че съм се отказала от него.

— Ако знаехте, госпожо — извика Жана, като прекъсна Мария-Антоанета, — как човек успява да узнае чувствата на хората, когато вижда, че те се интересуват от това, което ще се хареса на някого.

— Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, госпожо, че научавайки за вашия решителен отказ, видях как господин Дьо Роан пребледня.

— Да пребледнява?

— За миг очите му се насълзиха. Не зная, госпожо, дали е вярно, че господин Дьо Роан е хубав мъж и изискан благородник, както твърдят, но съм сигурна, че сега лицето му е огряно от душевния му пламък и е набраздено от сълзи, предизвикани от вашето щедро безкористие, как да кажа, от вашето възвишено лишаване. Този образ не ще се заличи никога от моята памет.

Кралицата спря за миг да се полива с вода от позлатената човка на един лебед, който потъна в мраморната вана.

— Е, добре, графиньо! — каза Мария-Антоанета. — Понеже господин Дьо Роан ви изглежда толкова хубав, толкова съвършен, както току-що казахте, не бих ви съветвала да излагате това на показ. Той е светски прелат, пастор, който взема овцата както за себе си, така и за Бога.

— О, госпожо!

— Е, добре! Какво? Клеветя ли го? Нали такава е славата му? Не го ли виждате в тържествени дни как размахва ръце, те са хубави, вярно е, за да са още по-привлекателни, върху тях блести пастирският пръстен и богомолците вперват в него очи, по-бляскави от диаманта на кардинала.

Жана се поклони.

— Успехите на кардинала — продължи оживено кралицата — са многобройни. Някои предизвикаха скандал. Прелатът е влюбчив като привържениците на Фрондата^[1]. Да го хвали, който иска, аз не съм запозната.

— Е, добре, госпожо — намеси се Жана, окуражена от тази непринуденост, както и от положението на своята събеседничка. — Не зная дали господин кардиналът мислеше за богомолците, когато така разпалено говореше за добродетелите на Ваше величество, но ще ви

кажа, че тогава тези красиви ръце, вместо да са във въздуха, бяха притиснали сърцето му.

Кралицата поклати глава и се засмя пресилено. „Да! — помисли Жана. — Дали нещата щяха да тръгнат по-добре, отколкото се надявахме? Дали озлоблението щеше да ни бъде помощник? О, ние щяхме да имаме прекалено много възможности!“

— Продължете — каза Мария-Антоанета.

— Ваше величество ме притеснява със скромността си, която я кара да не приема дори похвалата...

— От кардинала! О, да!

— Но защо, госпожо? — попита Жана.

— Защото тази похвала ми се струва подозрителна, графиньо.

— Не ми подхожда — отвърна с най-дълбоко почитание Жана — да защитавам един голям нещастник, изпаднал в немилост пред Ваше величество. И за миг не се съмнявам, че е бил много виновен, щом като е разгневил кралицата.

— Господин Дьо Роан не ме е разсърдил, той ме е обидил. Но аз съм кралица и християнка и следователно двойно задължена да забравям обидите.

Кралицата произнесе тези думи с благородство и доброта, които само тя притежаваше. Жана замълча.

— Вие не казвате вече нищо? — попита кралицата.

— Мога да възбудя подозрението на Ваше величество и да си навлека неприятности и упреци, като изразя мнение, което ще противоречи на вашето.

— Не сте ли съгласна с моето мнение за кардинала?

— Диаметрално, госпожо.

— Нямаше да говорите така, когато научите какво е направил против мен принц Луи.

— Зная само и го видях с очите си, че прави услуга на Ваше величество.

— Любезности ли?

Жана се поклони.

— Вежливости, пожелания, похвали — продължи кралицата.

Жана не каза нищо.

— Вие сте голяма приятелка с господин Дьо Роан, графиньо. Вече няма да го нападам пред вас.

Кралицата се разсмя.

— Госпожо — отговори Жана, — предпочитам повече вашия гняв, отколкото вашия присмех. Господин кардиналът е изпълнен с уважение към вас и съм сигурна, че ако видеше как кралицата се подиграва с него, щеше да умре.

— О! Значи се е променил.

— Но Ваше величество ми оказа чест да ми каже предния ден, че от десет години господин Дьо Роан бил страстно...

— Шегувах се, графиньо — каза строго кралицата.

Прекъсната така, Жана се стори на кралицата примирена, решена да не се бори повече, но Мария-Антоанета се лъжеше много. За жените с характер на тигър и змия мигът, в който те се отдръпват, е винаги начало на нападение, сдържаността предхожда устрема.

— Вие говорите за диамантите — подхвърли неразумно кралицата. — Признайте, че много мислихте за тях.

— Ден и нощ, госпожо — отговори Жана, зарадвала се като генерал, който вижда на бойното поле решителната грешка на своя неприятел. — Те са толкова хубави, те тъй добре ще подхождат на Ваше величество.

— Но те са продадени!

— Да, те са продадени.

— На португалския посланик.

Жана леко поклати глава.

— Не са? — с радост попита кралицата.

— Не, госпожо.

— А на кого?

— Господин Дьо Роан ги е купил.

Кралицата подскочи от радост, но после изведнъж охладня.

— А! — рече сдържано тя.

— Ето, госпожо — продължи Жана с красноречие, изпълнено с жар и увлечение, — стореното от господин Дьо Роан е чудесно, то е проява на щедрост и добро сърце, една красива постъпка, а душа като вашата не може да е безразлична към доброто и чувствителното. Веднага щом господин Дьо Роан научи от мен, признавам го, за временното затруднение на Ваше величество, той силно се развълнува.

„Как! — извика той. — Кралицата на Франция се отказва от това, от което нямаше да се откаже дори жената на главния финансист

откупвач на данъците във Франция? Как! Кралицата може да допусне да види някой ден госпожа Некер, нагиздена с тези диаманти!“

Господин Дьо Роан още не знаеше, че португалският посланик се е договарял за колието. Аз му казах. Той се възмути още повече. „Не става въпрос — каза той — да се достави удоволствие на кралицата, а става въпрос за кралско достойнство. Познавам духа в чуждестранните кралски дворове — суета, самохвалство, — там ще се смеят на кралицата на Франция, която вече няма пари да задоволи законното си желание. Аз щях да страдам, ако видя да се подиграват на кралицата на Франция! Не, никога!“ И той веднага си отиде. Час по-късно узнах, че е купил диамантите.

— Милион и петстотин хиляди ливри?

— Милиони шестстотин хиляди ливри.

— С какво намерение ги е купил? — попита Мария-Антоанета.

— Ами щом не могат да принадлежат на Ваше величество, поне няма да бъдат на друга жена.

— Сигурна ли сте — продължи кралицата, — че не е купил колието, за да достави удоволствие на някоя своя метреса?

— Сигурна съм, че е готов по-скоро да го унищожи, отколкото да го види на друга шия освен на шията на Нейно величество.

Мария-Антоанета се замисли, по благородното ѝ лице пролича какво става в душата ѝ.

— Това, което е направил господин Дьо Роан, е добро — каза кралицата. — То е израз на благородство и изтънчена преданост.

Жана с удоволствие поглъщаше тези думи.

— Е, ще поблагодарите на господин Дьо Роан — продължи кралицата.

— О, да, госпожо! — отвърна Жана.

— Ще прибавите, че приятелството на господин Дьо Роан е засвидетелствано и че аз като честен човек, както казва Екатерина, приемам всичко от приятелството, услуга за услуга. Аз приемам не подаръка от господин Дьо Роан...

— Какво тогава?

— Ами заема... Господин Дьо Роан е пожелал да предплати една сума или да даде кредит, за да ми достави удоволствие. Ще му изплатя сумата. Бьомер беше поискал парите в брой, мисля?

— Да, госпожо.

— Колко, двеста хиляди ливри?

— Двеста и петдесет хиляди.

— Това е сумата за тримесечието, която кралят отделя за мен. Получих я сутринта, преди определения срок, зная, но са я изпратили.

Кралицата позвъни. След като я загърнаха в тънки затоплени кърпи, жените бързо я облякоха. Отново в своята стая, останала сама с Жана, тя каза:

— Отворете, моля ви, онова чекмедже.

— Първото ли?

— Не, второто. Виждате ли един портфейл?

— Ето, госпожо.

— В него има двеста и петдесет хиляди ливри. Пребройте ги.

Жана се подчини.

— Занесете ги на кардинала. Благодарете му пак и му кажете, че всеки месец ще уреждам плащането така. Ще уредим и лихвите. По този начин ще притежавам колието, което толкова ми харесваше, и ако се затруднявам да плащам, поне няма да създам грижи на краля.

Тя се замисли и продължи:

— И успях да спечеля още нещо — научих, че имам един внимателен приятел, който ми услужи...

Мария-Антоанета изчака още малко, после добави:

— И една приятелка, която проникна в мислите ми.

След това кралицата подаде ръка на Жана, която бързо се приближи до нея. След кратко колебание Мария-Антоанета продължи съвсем тихо, като да се страхуваше от това, което казва:

— Ще уведомяте господин Дьо Роан, че ще бъде добре дошъл във Версай и че желая да му поднеса моите благодарности.

Жана се втурна навън от апартамента не пияна, а обезумяла от радост и от задоволена гордост. Тя стискаше банкнотите както лешояд — открадната плячка.

---

[1] Фронда — обществено движение във Франция срещу управлението на Мазарини. Минава през 2 фази — парламентарна Фронда (1648 — 1649) и Фронда на принцовете (1650 — 1653). Главна сила във фрондата са селяните. Аристокрацията се опитва да използва Фрондата в борбата за децентрализация на кралската власт; потушена с жестоки репресии — бел.ред. ↑

50.

ПОРТФЕЙЛЪТ НА КРАЛИЦАТА

Никой не усети така силно важността на богатството в конкретен и преносен смисъл, както конете, които откарваха Жана дьо ла Мот от Версай. Ако някога коне са летели в галоп, за да спечелят награда, това бяха точно тези два клети коня от карета, взета под наем.

Подтикван от графинята, кочияшът накара конете да повярват, че са леките четириноги от родината на Елис и че им предстои да спечелят два златни таланта^[1] за господаря на каретата и тройна дажба олющен ечемик за себе си.

Кардиналът още не беше излязъл, когато госпожа Дьо ла Мот пристигна в дома му. Тя се представи по-тържествено, отколкото при кралицата.

— Идвате от Версай? — попита той.

— Да, монсеньор.

Той я гледаше, тя бе непроницаема. Жана забеляза, че кардиналът е изтръпнал, тъжен и тревожен, но тя не прояви никакво съжаление.

— Е, и? — каза той.

— Е, добре! Хайде, монсеньор, какво желаете? Кажете нещо, за да не се упреквам сама.

— Ах, графиньо, казвате ми го по начин...

— Печален, нали?

— Убийствен.

— Искате ли да видя кралицата?

— Да.

— Видях я. Искате ли да ми даде възможност да говоря за вас, тя, която много пъти е засвидетелствала неприязън и неприятно чувство към вас, само като чуе да се произнася вашето име?

— Виждам, че ако съм имал това желание, трябва да се откажа да го видя изпълнено.

— Не, кралицата ми говори за вас — отговори Жана.

— Или по-скоро вие сте били много добра, за да ѝ говорите за мен?

— Вярно е.

— И Нейно величество слушаше ли? — попита кардиналът. — Не, не ми казвайте нито дума повече, графиньо, виждам как Нейно величество се отвращава от мен.

— Не прекалено. Аз се осмелих да говоря за колието.

— Осмелихте се да кажете, че съм помислил...

— Да го купите за нея. Да.

— О, графиньо, прекрасно. И тя е слушала? Казали сте ѝ, че ѝ предлагам диамантите?

— Тя отказа.

— О, загубена е каузата ми.

— Отказа да приеме подаръка, естествено, но не и заема...

— Заемът! Направили сте много деликатно предложение.

— Толкова деликатно, че тя прие.

— Аз давам заем на кралицата... Графиньо, възможно ли е?

— Това е нещо повече от даване на заем, нали?

— Хиляди пъти.

— Премислих го добре. Все пак Нейно величество прие.

Кардиналът стана, после седна отново. След това дойде до Жана, хвана я за ръцете и каза:

— Не ме лъжете, помислете, само с една дума може да ме направите най-долния човек.

— Не бива да се злоупотребява с чувствата на хората, монсеньор. Когато става дума за нещо забавно, добре, но хора от вашия ранг и с вашите заслуги не трябва никога да бъдат смешни.

— Вярно! Какво ще ми кажете...

— Самата истина.

— Че имам тайна, свързана с кралицата ли?

— Тайна... опасна.

Кардиналът отиде бързо до Жана и стисна нежно ръката ѝ.

— Обичам това стискане на ръка, все едно между двама мъже — каза Жана.

— То е между щастлив човек и ангел покровител.

— Монсеньор, не преувеличавайте.

— О, не! Моята радост, моята признателност... никога...

— Но вие преувеличавате и за двете неща. Не искахте ли да се даде един милион и половина на кралицата?

Кардиналът въздъхна.

— Бъкингам щеше да поиска от Ана Австрийска друго, монсеньор, след перлите, разпръснати по паркета на кралската спалня.

— Каквото Бъкингам е имал, графиньо, не искам да си го пожелае дори насън.

— За това, монсеньор, ще се обясните с кралицата, защото тя ми разпореди да ви предупредя, че с удоволствие ще ви види във Версай.

Кардиналът пребледня като юноша при първата любовна целувка и едва се добра до близкото кресло, като че ли бе пиян. „А! — помисли Жана. — Още по-сериозно е, отколкото допусках. Мечтаех за херцогство, за титлата пер, за рента от сто хиляди ливри, а ще стигна до княжество и до половин милион рента, защото господин Дьо Роан не го прави нито от амбиция, нито от скъперничество, а от любов.“

Господин Дьо Роан се съвзе бързо.

— Моя приятелко — прегърна я той. — Какво смята да прави кралицата с този измислен от вас заем?

— Питате ме, защото смятате, че кралицата няма пари!

— Точно така.

— Е, добре! Тя желае да ви плати, все едно че плаща на Бьомер, с тази разлика, че ако беше купила от Бьомер, цял Париж щеше да го научи, нещо, което се смята за невъзможно след прочутия въпрос за кораба, и ако тя покажеше недоволството си пред краля, цяла Франция щеше да се намръщи осъдително. Кралицата иска да купи на части диамантите и да ги плати на части. Вие ще ѝ дадете тази възможност. За нея вие сте тайнствен касиер, платежоспособен касиер, в случай че се окаже затруднена, това е всичко. Тя е щастлива и плаща, не искайте повече.

— Тя плаща. Как? — попита господин Дьо Роан.

— Кралицата, жена, която разбира всичко, знае добре, че имате дългове, монсеньор, и после тя е горда, не е от тези приятелки, които приемат подаръци... Когато ѝ казах, че сте предплатили двеста и петдесет хиляди ливри...

— Казали сте ѝ го?

— Защо не? — попита Жана.

— Боже мой! — възкликна кардиналът.

Жана потърси нещо в джоба си и извади портфейла на Нейно величество.

— Какво е това? — попита господин Дьо Роан.

— Портфейл, в който има двеста и петдесет хиляди ливри в банкноти.

— Така ли?

— И кралицата ви ги изпраца с голяма благодарност. Какво гледате? — попита Жана.

— Гледам портфейла, а не знам да имате такъв.

— Той ви харесва. Обаче портфейлът не е нито хубав, нито разкошен.

— Харесва ми, не зная защо.

— Имате добър вкус.

— Подигравате ли се с мен? Защо казвате, че имам добър вкус?

— Без съмнение, защото имате същия вкус като кралицата.

— Този портфейл...

— Беше на кралицата, монсеньор.

— Държите ли на него?

— О, много!

Господин Дьо Роан въздъхна.

— Обаче, ако ви доставя удоволствие... — каза графинята и така се усмихна, че дори светците не биха ѝ устояли.

— Вие не се съмнявате в това, графиньо, но не искам да ви лиша.

— Вземете го.

— Графиньо — възкликна, обхванат от радост кардиналът, вие сте най-ценната приятелка, най-остроумната, най...

— Да, да.

— И всичко си остава между нас...

— До края на живота, както се казва. Не, аз имам само една заслуга.

— Каква? — попита кардиналът.

— Осъществих успешно и старателно вашите дела.

— Ако успехът ви е само този, моя приятелко, мога да кажа, че почти се изравнявам с вас, понеже, докато ходихте във Версай, моя скъпа, аз също работих за вас...

Жана погледна изненадана кардинала.

— Да, дребна работа — добави той. — Дойде при мен един човек, моят банкир, за да ми предложи акции от някаква сделка за пресушаване и разработка на блата.

— А!

— Печалбата беше сигурна и аз приех.

— Е, добре, започвате...

— О, ще видите, че винаги сте на първо място в мислите ми.

— На второ, и то е много, не го заслужавам. По-нататък?

— Моят банкир ми даде двеста акции, четвърт са за вас.

— О, монсеньор!

— Оставете ме да довърша. След два часа той се върна. Влагане на огромни суми в тези акции бе довело още същия ден до увеличение от сто на сто. И той ми даде сто хиляди ливри.

— Хубава сделка.

— От която ето вашия дял, скъпа графиньо, искам да кажа, скъпа приятелко.

Кардиналът извади от пакета с двеста и петдесетте хиляди ливри от кралицата и сложи двадесет и пет хиляди ливри в ръката на Жана.

— Добре, монсеньор, „даваш, давам ти“. Повече ме ласкае обаче, че сте помислили за мен.

— Така ще бъде винаги — отвърна кардиналът, като ѝ целуна ръка.

— От моя страна разчитайте на същото — отговори Жана. — До скоро виждане във Версай, монсеньор.

Тя му даде списъка с падежите, посочени от кралицата — първият беше след един месец от настоящата дата с определена сума от петстотин хиляди ливри. После Жана си тръгна.

---

[1] Талант — старинна монета — бел.прев. ↑

51.

ОТНОВО СЕ СРЕЩАМЕ С ДОКТОР ЛУИ^[1]

Може би нашите читатели, като си спомнят в какво трудно положение оставихме господин Дьо Шарни, ще са доволни да ги отведем в преддверието на малките апартаменти във Версай, където смелият моряк, когото нито хората, нито стихии можеха да уплашат, сега бе избягал от страх да не падне в несвяст пред три жени — кралицата, Андре и госпожа Дьо ла Мот. Достигнал до средата на преддверието, господин Дьо Шарни бе разбрал всъщност, че няма да може да отиде по-далеч. Той залитна, протегнал ръце. Бяха забелязали, че няма сили, и му се притекоха на помощ. Тъкмо тогава младият офицер припадна и след няколко мига дойде в съзнание, без да предположи, че кралицата го бе видяла и щеше да се притече на помощ може би още в първия миг на тревога, ако Андре не бе я спряла повече от ревност, отколкото от студено чувство на благоприличие.

Кралицата направи добре, че се прибра в стаята си, както ѝ предложи Андре, която се ръководеше от определено чувство, защото едва се затвори вратата, когато се чу гласът на лакея:

— Кралят.

Беше действително кралят, който от своите апартаменти минаваше към терасата. Преди съвета той искаше да прегледа каретата си за лов, която напоследък му се струваше занемарена.

Като влезе в преддверието, придружен от няколко офицери от свитата му, кралят се спря. Той видя мъж, подпрял се на перваза на прозореца, от което се бяха разтревожили двамата притекли му се на помощ телохранители, които нямаха навика да виждат офицери да припадат ей така, за нищо.

Те подкрепяха господин Дьо Шарни и викаха:

— Господине, какво ви е?

Но той не можеше да отговори, просто нямаше глас.

Кралят разбра колко сериозно е състоянието му и ускори крачка.
— Да — каза той, — някой е изпаднал в безсъзнание.

Като чува гласа на краля, двамата телохранители се обърнаха и без да искат, изпуснаха господин Дьо Шарни, който, останал без сили, падна или по-скоро не се задържа, изстена и се простря на мраморния под.

— О, господа! — каза кралят. — Какво правите?

Те се спуснаха към господин Дьо Шарни и го вдигнаха. Той напълно бе изгубил съзнание и го настаниха в едно кресло.

— О! — извика кралят, като разпозна младия офицер. — Това е господин Дьо Шарни.

— Господин Дьо Шарни ли? — извикаха присъстващите.

— Да, племенникът на господин Дьо Сюфрен.

Тези думи имаха магическо въздействие. Шарни мигом бе залят с благоуханна вода и имаше чувството, че е заобиколен най-малко от десет жени.

Веднага наредиха да доведат лекар, който бързо прегледа болния. Кралят, който се интересуваше от всякакви науки и бе състрадателен към всички болки, не се отдръпна, а остана през цялото време на прегледа. Първата грижа на лекаря бе да съблече куртката и ризата на младия мъж, за да имат гърдите му достъп до въздух. Но като свали дрехите му, той откри нещо, което никак не очакваше.

— Рана! — каза с още по-голям интерес кралят и пристъпи, за да види със собствените си очи.

— Да, да — прошепна господин Дьо Шарни, опита се да се надигне и погледна наоколо с премрежени очи, — това е стара рана, която се е отворила. Няма нищо...

— О, отдавнашна рана... Така ви се иска да я представите, господине. Ръбът на раната е твърде скорошен, кръвта е много ярка, не са минали повече от двадесет и четири часа.

Неотстъпчивостта на лекаря сякаш даде сили на Шарни. Той стана и каза:

— Предполагам, че не вие ще ми съобщите кога съм получил раната, господине. Казвам ви и повтарям, че тя е стара.

Точно тогава Шарни забеляза краля и закопча куртката си, като го обхвана срам, че такъв прочут зрител е бил свидетел на неговата слабост.

— Кралят! — промълви той.

— Да, господин Дьо Шарни, аз самият, благославям небето, че дойдох тук да ви донеса успокоение.

— Драскотина, сир — заекна Шарни, — една стара рана, сир, това е всичко.

— Стара или нова — каза Луи XVI, — раната ми показва вашата кръв на смел благородник.

— На когото два часа на легло ще възвърнат здравето — добави Шарни и пожела пак да стане, без да си дава сметка за силите си. С потиснато съзнание и треперещи крака Шарни се повдигна, за да падне отново в креслото.

— И така — каза кралят, — той е много болен.

— О, да — отвърна лекарят с хитър и предпазлив глас, в който се прокрадваше молба за повишаване в службата. — Обаче можем да го спасим.

Кралят бе честен човек, той бе разбрал, че Шарни крие нещо. Тази тайна беше неприкосновена. Всеки друг можеше да я научи от устата на лекаря, който така любезно я предлагаше, но Луи XVI предпочете да я остави на притежателя ѝ.

— Не искам — каза кралят — господин Шарни да бъде изложен на опасност, като се върне вкъщи. Господин Дьо Шарни ще остане във Версай. Нека извикат чичо му, господин Дьо Сюфрен, и след като се отблагодарят на господина за проявената грижа — кралят посочи услужливия доктор, — ще идете да потърсите моя хирург — лекаря Луи. Мисля, че той е в казармата.

Един офицер бързо отиде да изпълни разпорежданията на краля. Други двама се заеха с господин Дьо Шарни и го занесоха в дъното на галерията, в стаята на офицера на стражата. Тази сцена се разви побързо, отколкото сцената между кралицата и господин Дьо Кросън.

Веднага съобщиха на господин Дьо Сюфрен и повикаха доктор Луи, за да замести неслужебния лекар. Ние познаваме доктор Луи, честен, разумен и скромнен човек, повече с практически умения, отколкото с изключителни умствени способности. Зад хирурга, вече зает с пациента си, се суетеше адмирал Дьо Сюфрен, на когото един военен куриер току-що бе донесъл новината. Прочутият адмирал мореплавател не можеше да проумее какъв е този припадък и какво е

това внезапно неразположение. Той взе ръката на Дьо Шарни и погледна безжизнените му очи.

— Странно! — каза той. — Знаете ли, докторе, моят племенник никога не е боледувал.

— Това нищо не значи, господин адмирал — отвърна докторът.

— Въздухът във Версай е много тежък, аз съм бил с Оливие, повтарям ви, десет години наред в открито море и той винаги се е проявявал като силен мъж, изправен като мачта.

— Сега е от раната му — каза един от присъстващите офицери.

— Каква рана? — попита адмиралът. — Оливие никога не е бил раняван.

— О, извинете! — отговори офицерът и показва окървавената кърпа. — Аз смятах...

Господин Дьо Сюфрен видя кръвта.

— Добре — каза рязко лекарят, който току-що бе усетил пулса на болния, — сега няма да спорим за причината на болката. Имаме болен, това стига, за да се опитам да го излекувам, ако е възможно.

Адмиралът не обичаше двусмислените думи, свикнал бе хирурзите от неговите екипажи да говорят открито.

— Много ли е опасно, докторе? — попита той още поразвълнуван.

— Почти колкото едно порязване при бръснене с ножче.

— Добре. Благодарете на краля, господо. Оливие, ще се върна да те видя.

Оливие раздвижи очи и пръсти, сякаш за да благодари едновременно на чичо си, който го напусна, и на доктора, който оставаше край него. После, доволен, че лежи, оставен на грижите на човек умен и благ, той се престори, че заспива.

Докторът нареди на всички да си вървят.

Оливие действително заспа, като не забрави да благодари на небето за всичко, което му се беше случило, или по-скоро за злото, което не го бе сполетяло при тези сериозни обстоятелства. Когато с висока температура, премислил сцената с Филип, с кралицата и краля, Оливие изпадна в ужасно състояние, нахлулата в главата му кръв замъгли съзнанието му и той започна да бълнува.

Стражата в галерията слушаше бълнуванията му цели три часа. Като забеляза това, докторът извика своя лакей и му заповяда да вземе

в ръце Оливие. Оливие издаде слабо стенание.

— Завий със завивката главата му.

— И какво ще правя? — попита лакеят. — Прекалено е тежък и много се движи. Ще поискам да ми помогне някой от стражата.

— Вие сте баба, ако се страхувате от един болен — каза старият лекар.

— Господине...

— Ако ви се вижда прекалено тежък, значи не сте толкова силен, колкото мислех, и ще ви върна в Оверн.

Заплахата подеждва и Шарни, който бълнуваше и ръкомахаше, бе понесен като перце пред погледите на телохранителите. Те бяха заобиколили доктор Луи и го разпитваха.

— Господа — каза лекарят, като викаше по-високо от Шарни, за да заглуши крясъците му, — разбирате добре, че няма да изминавам всеки час по една левга, за да идвам при болния, който ми повери кралят. Тук е много отдалечен от мен.

— Къде го водите, докторе?

— При мен, голям мързеливец съм. Имам две стаи, както знаете. Ще го оставя в едната, а вдругиден, ако никой не ми се меси, ще ви дам сметка за всичко.

— Но, докторе — каза офицерът, — уверявам ви, че тук болният е много добре, ние всички обичаме господин Дьо Сюфрен и...

— Да, известни са ми тези грижи от приятели...

Лекарят все още говореше, когато Оливие вече го бяха отнесли и той не се чуваше.

— Да! — продължи почтеният лекар. — Така е много добре, умно обмислено. Бедата е там, че кралят ще поиска да види болния... И ако го види... ще го чуе... По дяволите! Няма какво да се колебае. Ще предупредя кралицата, тя ще ме посъветва.

След като взе това решение, добрият доктор, при когото природата бе отмерила всичко, заля бързо със студена вода лицето на ранения и го настани в леглото така, че да не се удари, като ръкомаха или ако вземе да падне. Сложи катинар на кепенците, превъртя два пъти ключа в бравата, пхна го в джоба и след като се увери, че нито един вик на Оливие не може да бъде доловен или разбран, отиде при кралицата. За по-голяма сигурност, разбира се, лакеят от Оверн бе заключен с болния. Лекарят срещна госпожа Дьо Мизери точно на

вратата. Кралицата я бе изпратила, за да се осведоми за ранения. Тя настояваше да влезе.

— Елате, елате, госпожо — каза той. — Аз излизам.

— Но, докторе, кралицата чака!

— Аз отивам при кралицата, госпожо.

— Кралицата желае...

— Кралицата ще научи всичко, каквото тя желае да знае, уверявам ви, госпожо.

И той накара дамата на Мария-Антоанета да тича, за да стигне едновременно с него.

---

[1] Доктор Луи е герой от романа „Жозеф Балзамо — бунтът на масоните“, част от сагата „Мария-Антоанета“. Доктор Луи е личен лекар на краля и кралицата, но заедно с Филип Таверне укрива бременността на Андре — бел.ред. ↑

52.

ТЕЖКИ БЪЛНУВАНИЯ

Кралицата очакваше отговора на госпожа Дьо Мизери, а не доктора. Той влезе със свойствената му непринуденост.

— Госпожо — каза той високо, — болният, за когото се интересуват кралят и Ваше величество, е добре, доколкото може да бъде добре човек с много висока температура.

Кралицата познаваше лекаря, известна ѝ беше неговата ненавист към хора, както той казваше, които надават викове, когато изпитват и най-малка болка. Тя си представяше, че господин Дьо Шарни преувеличава тежкото си състояние. Силните жени са склонни да преценяват като слаби силните мъже.

— Раненият — каза тя. — Смешно е да се каже „ранен“.

— Е-е! — отвърна лекарят.

— Някаква драскотина...

— Не, госпожо. Най-после, драскотина или рана, мога само да кажа, че той има висока температура.

— Клетото момче! С толкова ли висока температура е?

— Ужасно висока температура — добави докторът.

— А! — стресна се кралицата. — Не мислех, че е така... изведнъж... висока температура.

Лекарят погледна за миг кралицата.

— Има треска — добави той.

— Скъпи Луи, вижте, ужасявате ме. Обикновено сте спокоен, не зная какво ви е тази вечер.

— Нищо особено — отвърна докторът.

— А! Но все се озъртате, гледате надясно, наляво, имате вид на човек, който иска да ми довери голяма тайна.

— Е, кой казва, че не?

— Има ли тази тайна нещо общо с треската? — попита Мария-Антоанета.

— Да.

— Направо на въпроса. Знаете, че съм любопитна. Хайде да започнем от началото.

— Както е приказката, нали?

— Да, скъпи докторе.

— Чакам да ми задавате въпроси, госпожо. Аз не умея да разказвам, но ако ме питат, отговарям като по книга.

— Е, добре, попитах дали е силна треската на господин Дьо Шарни.

— Не, така започваме зле. Попитайте ме най-напред защо господин Дьо Шарни е при мен, в една от стаите ми, а не в галерията или в помещението на офицера на свитата.

— Добре, питам ви. Наистина е странно.

— Е, добре, госпожо, не исках да оставя господин Дьо Шарни в галерията или в помещението, защото неговото бълнуване не е обикновено.

Кралицата го изгледа изненадана.

— Втресе ли го, той започва веднага да бълнува.

— О! — каза кралицата и скръсти ръце.

— И — продължи Луи, като се приближи до нея — когато бълнува, бедният млад мъж казва крайно притеснителни неща, за да бъдат чути от свитата на краля или пък от някой друг човек.

— Докторе!

— А, разбира се! Не трябваше да ме питате, ако не желаете да отговоря.

Кралицата хвана за ръка добрия учен.

— Младият мъж може би е безбожник и като бълнува, богохулства.

— Не. Напротив, той е дълбоко вярващ.

— Да не изпитва някакво възхищение, докато мечтае?

— Възхищение, думата подхожда.

Кралицата промени изражението си. По лицето ѝ се изписа високомерно хладнокръвие, което винаги придружава постъпките на принцовете, свикнали да бъдат уважавани както от другите, така и от самите тях, способност, присъща на големите хора, за да овладеят чувствата си и да не ги издават...

— Господин Дьо Шарни — каза кралицата — ми е препоръчан. Племенник е на господин Дьо Сюфрен. Той ми направи услуга, искам

да се отнасям към него като към роднина или приятелка. Кажете ми истината, аз трябва и искам да я чуя.

— Не мога да ви я кажа — възрази Луи. — Понеже Ваше величество държи много да я узнае, има само един начин — Ваше величество да я чуе сама. Така, ако младият мъж каже нещо погрешно, кралицата няма да се сърди нито на недискретния, който може да разпространи тайната, нито на неразумния, който може да я прикрие.

— Харесва ми вашето приятелско чувство — високо каза кралицата — и вярвам, че господин Дьо Шарни говори странни неща, докато бълнува.

— Неща, които Нейно величество трябва да чуе, за да ги прецени — рече добрият доктор.

Той хвана леко ръката на развълнуваната кралица.

— Но внимавайте — отвърна кралицата, — няма да направя нито крачка, без да имам до себе си благонадежден човек.

— Тази вечер ще имате само мен. Става дума да преминем през моя коридор, който има по една врата в двата края. Ще заключа вратата, през която ще влезем, и никой няма да бъде край нас.

— Доверявам се на моя скъп доктор — добави кралицата.

Тя излезе подръка с Луи много развълнувана и разтреперана от любопитство. Лекарят затвори първата врата, приближи се до втората и залепи ухо.

— Добре! — каза кралицата. — Значи тук е вашият болен.

— Не, госпожо, той е във втората стая. О, ако беше тук, щяхте да го чуете още в началото на коридора! Слушайте от тази врата.

Чуваше се наистина нечленоразделен шепот, някакви стенания.

— Той стене, той страда, докторе.

— Не, той не стене. Говори съвсем нормално. Ето, ще отворя вратата.

— Но аз не искам да вляза при него — извика кралицата и се отдръпна назад.

— Аз не ви и предлагам — отвърна лекарят. — Казвам само да влезете в първата стая и оттам, без опасност да ви видят, ще можете да чувате всичко, каквото се каже при ранения.

— Цялата тази тайнственост, всички тези приготовления ме плашат — каза тихо кралицата.

— А какво ще бъде, когато го чуете! — отговори лекарят.

Той влезе сам при Дьо Шарни. Болният се опитваше да повдигне главата си, натежала, като че ли бе от олово. По челото му се стичаше обилна пот на блестящи като перли капчици и прилепваше на слепоочията отпуснатите му къдрици. Изнурен, смазан, неподвижен, той бе само мисъл, чувство, отражение, тялото му живееше само от този пламък, който непрекъснато се оживяваше и усилваше в главата му, както фитилът на нощна лампа от алабастръ. Шарни разказваше сам на себе си срещата с немската дама в каляската по пътя между Париж и Версай.

— Германка! — повтаряше непрекъснато Дьо Шарни.

— Да, германка, по пътя към Версай, известно е — каза докторът.

— Кралицата на Франция... — извика изведнъж Дьо Шарни.

— Е? — попита Луи и погледна към кралицата в съседната стая. — Само това. Какво ще кажете, госпожо?

— Да, ужасно е — прошепна Шарни — да обичаш един ангел, една жена, да я обичаш лудо, да даваш живота си за нея, а в отговор, като се приближиш до нея, виждаш само една кралица, потънала в кадифе и злато, метал или плат, но без сърце.

— О! — обади се лекарят, като се засмя пресилено.

Шарни не обърна внимание, че го прекъсват.

— Бих обичал — продължи Шарни — омъжена жена. Бих я обичал с тази дива любов, която те кара да забравиш всичко. Е, добре, бих казал на тази жена: остават ни на тази земя само няколко хубави дни, другите, извън любовта, могат ли да се сравнят с тях! Ела, любима, докато ти ме обичаш, и аз ще те обичам, животът ни ще бъде живот на избраници. А после? Добре, после е смъртта — същият живот, какъвто водим сега.

„Значи да достигнем сладостта на любовта.“

— За един бълнуващ много умно казано — тихо рече докторът, макар този извод да бе най-общ.

— Ами децата й! — извика изведнъж гневно Шарни. — Тя няма да изостави двете си деца.

— Ето пречката, *hic modus*^[1] — каза Луи и избърса челото на Дьо Шарни. — Той изпитваше смесено чувство на ирония и жалост.

— О! — подхвана непреклонно младежът. — Децата ще отнесем, загърнати в пътническа пелерина! Децата...

„Да видим, Шарни, щом като отнасяш в обятията си майката, полека от перце от синигерче, щом като я повдигаш, чувствайки любовен трепет вместо тежест, можеш ли да отнесеш и децата на Мария... А?“ Шарни нададе ужасен вик.

— Децата на един крал, толкова е тежко, че половината от света щеше да остане празна.

Луи напусна своя болен и се приближи до кралицата. Завари я изправена, хладна и трепереща. Той взе ръката ѝ, която също потреперваше.

— Имате право — каза тя. — Това е повече от бълнуване, ако го чуят, този младеж действително го грози опасност.

— Чуйте! Чуйте! — продължи докторът.

— Не, никаква дума вече не казва.

— Той утихва. Ето, моли се.

Наистина Шарни току-що се бе понадигнал, скръстил бе ръце и бе втренчил широко отворените си, изумени очи в лъжовния безкрай.

— Мария — каза с треперещ, благ глас той. — Мария, аз почувствах, че ме обичате. О, нищо няма да кажа! В каретата приближихте крака си до моя, Мария, усетих, че примирам. Ръката ви се плъзна по моята... тук... тук... няма да кажа на никого, това е тайната на моя живот. Кръвта ми може да изтече от раната, Мария, но тайната ще остане. Моят неприятел потопа сабята си в кръвта ми и ако притежава малко от моята тайна, той няма нищо от вашата. Не се страхувайте от нищо, Мария, дори не ми казвайте, че ме обичате, безполезно е, след като се изчервявате, няма какво да ми разкривате.

— О! — възкликна лекарят. — Това не е само трескаво бълнуване, виждате го колко е спокоен... това е...

— Това е? — попита с безпокойство кралицата.

— Унес, госпожо. Унесът прилича на паметта. В действителност това е паметта на една душа, която си спомня за небето.

— Чух достатъчно — прошепна тъй смутена кралицата, че дори се опита да избяга.

Лекарят я спря рязко с ръка.

— Госпожо — каза той, — какво искате?

— Нищо, докторе, нищо.

— Ами ако кралят пожелае да види своя избраник?

— Ах, да! О, това би било голяма беда.

— Какво да кажа? — попита лекарят.

— Докторе, нямам представа, нищо не мога да кажа, това страшно зрелище ме съкруши.

— И треската на този прехласнат млад мъж спадна — добави съвсем тихо лекарят. — Пулсът му е поне сто.

Кралицата не отговори, освободи ръката си от лекаря и изчезна.

---

[1] *Nis modus* (лат.) — тук е препятствието — бел.прев. ↑

53.

АУТОПСИЯТА НА ДУШАТА Е ПО-ТРУДНА ОТ АУТОПСИЯТА НА ТЯЛОТО

Замислен, лекарят гледаше как се отдалечава кралицата.

После, поклащайки глава, си каза тихо, като че само на себе си: „В този замък има тайни, които науката не може да разгадае, те не са за нея. Срещу едните се въоръжавам със скалпела и пробвам вената, за да ги излекувам, срещу другите се въоръжавам с порицанието и им пробождам сърцето, но дали ще ги излекувам?“

След като пристъпът отмина, той затвори очите на Шарни, останали вторачени и обезумели, освежи слепоочията му с вода и оцет и създаде около болния условия, които го пренесоха от изгарящото състояние към един рай от прелести. Като видя, че по лицето на ранения се появява отново спокойствие, че риданията се заменят с леки въздишки, а от устата му се изплъзват неясни срички вместо гневни слова, лекарят си каза: „Да, имаше не само израз на обич, но и някакво влияние. Бълнуването като че ли се засили от наскорошното посещение. Да, човешките атоми се пренасят, както в растителното царство се пренася оплождащият тичинков прашец. Да, мисълта има невидими връзки, сърцата са в тайни взаимоотношения.“

Изведнъж той се стресна, обърна се бавно, послуша се и се огледа. „Кой ли е още?“ — прошепна лекарят.

Наистина той току-що бе чул в дъното на коридора нещо като шепот и шумолене на рокля. „Невъзможно е да е отново кралицата — каза си лекарят. — Тя не би се върнала при взетото вече решение. Да видим.“ Докторът тихо се изтегли, премина разстоянието между двете врати и безшумно и бързо отвори вратата, зад която се криеше смълчаната жена. Тя извика, простря ръце и срещна ръцете на доктор Луи.

— Коя сте вие? — попита той.

В гласа му имаше по-скоро състрадание, отколкото закана, защото докторът отгатваше по самата неподвижност на сянката, че тя слуша повече със сърцето си, отколкото с ушите си.

— Аз, докторе, аз — отговори мек и тъжен глас.

Гласът събуди някакъв неясен, далечен спомен.

— Аз, Андре Таверне, докторе.

— А, Боже мой, какво има? — извика докторът. — Тя ли се е почувствала зле?

— Тя! — извика Андре. — Тя! Коя тя?

Лекарят почувства, че бе постъпил непредпазливо.

— Извинете, но преди малко видях да се отдалечава една жена. Не бяхте ли вие?

— Ах, да! — каза Андре. — Преди мен тук е идвала друга жена, нали?

Андре произнесе тези думи с горещо любопитство, което не остави у доктора ни най-малко съмнение от какво чувство са били продиктувани.

— Мое скъпо дете — каза лекарят, — струва ми се, че си служим с откъслечни думи. За кого ми говорите? Какво искате от мен? Обяснете!

— Докторе — подхвана с такъв тъжен глас Андре, че той стигна до дъното на сърцето му. — Добре, докторе, не се опитвайте да ме мамите, вие, който имате навика винаги да казвате истината, признайте, че една жена беше тук, кажете ми, още повече че я видях и аз.

— Е! А кой ви казва, че никой не е идвал?

— Да! Но една жена, една жена, докторе.

— Без съмнение една жена, освен ако нямате намерение да поддържате гледището, че една жена е жена само до четиридесет години.

— Жената, която е дошла, е на четиридесет години, докторе? — извика Андре и за пръв път пое дълбоко въздух.

— Когато казвам четиридесет години, аз ѝ опрощавам още пет или шест годинки; но трябва да бъдем любезни със своите приятелки, а госпожа Дьо Мизери е от добрите ми приятелки.

— Госпожа Дьо Мизери?

— Разбира се.

— Точно тя ли беше?

— Защо, по дяволите? Нямахте ли да ви кажа, ако беше друга?

— О! Работата е, че...

— Наистина, всички жени сте едни и същи, неразбираеми. Аз смятах, че ви познавам, особено вас. Е, добре! Не ви познавам повече от другите. Това е да си навлечеш проклятие.

— Добри и скъпи докторе!

— Достатъчно. Да говорим по въпроса.

Андре го изгледа тревожно.

— Тя по-зле ли се е почувствала? — попита той.

— Кой?

— Ей, Богу! Кралицата, заради която госпожа Дьо Мизери е идвала да ме търси преди малко. Кралицата има задух и сърцебиене. Мъчителна и неизлечима болест, скъпа госпожице. Съобщете ми, ако сте дошли от нейно име, и да идем при кралицата.

Доктор Луи направи една крачка, което показваше намерението му да напусне мястото. Но Андре го спря ласкаво и си пое дъх.

— Не, скъпи докторе — каза тя, — аз не идвам от страна на кралицата. Не знаех дори, че тя е неразположена. Клетата кралица! Ако знаех... Извинете ме, докторе, но просто не зная какво говоря.

— Да, забелязвам.

— Не само не зная какво говоря, но и какво върша.

— О, разбирам какво правите. Вие се чувствате зле.

Действително Андре не се държеше за доктора. Студената ѝ ръка висеше отпусната до тялото. Бледа и студена, Андре се свлече на земята.

Докторът я вдигна, съживи и ободри. Андре, тази енергична млада жена, която никога не се бе оставяла да бъде побеждавана ни от телесна, ни от душевна болка, напрегна всичките си сили.

— Докторе — каза тя, — знаете, че съм нервна и че тъмнината ме ужасява. Заблудих се, ето причината за странното ми състояние.

— А защо стоите на тъмно? Кой ви принуждава? Нали никой не ви изпраща тук, нали нищо не ви води насам...

— Не казах нищо, докторе, казах никой.

— Аха, остроумна игра на думи, скъпа моя, но мястото не е подходящо. Да идем другаде, особено ако имате повече време.

— Десет минути, докторе, моля ви, само за десет минути.

— Добре, десет минути, но не прави, краката ми не обичат този начин на водене на разговор, да седнем.

— Къде?

— На пейката в коридора, ако искате.

— Смятате ли, докторе, че там никой няма да ни чуе? — попита уплашена Андре.

— Никой.

— Дори и раненият, който е там? — продължи плахо тя и посочи стаята с мек синкав отблясък, където бе потопила погледа си.

— Не — каза докторът, — дори клетото момче и ще добавя, че ако някой ни слуша, съвсем сигурно е, че не може да бъде той.

Андре скръсти ръце.

— О, Боже мой! Зле ли е много? — попита тя.

— Наистина не е добре. Но да поговорим какво ви води насам. Бързо, моето дете, бързо, знаете, че кралицата ме чака.

— Е, добре, докторе — каза Андре и въздъхна. — Ние говорим точно за това, струва ми се.

— Какво! За господин Дьо Шарни?

— За него става дума, докторе, дойдох да ви попитам как е той.

Доктор Луи посрещна тези думи, които трябваше да се очакват, с вледеняващо мълчание. Всъщност той съпоставяше постъпката на Андре с постъпката на кралицата. Той виждаше двете жени и се досещаше по симптомите, че тях ги води едно и също чувство на силна любов.

— Струва ми се, можете да оправдаете постъпката ми, докторе — рече Андре, — защото господин Дьо Шарни е болен от една рана, получена при дуел с моя брат.

— Вашият брат! — извика доктор Луи. — Господин Филип дьо Таверне е ранил господин Дьо Шарни?

— Без съмнение.

— Не знаех това обстоятелство.

— Сега, след като знаете, не разбирате ли, че трябваше да се осведомя за състоянието му?

— О, да, мое дете — каза добрият доктор, доволен, че намира случай да бъде снизходителен. — Не знаех, а и не можех да отгатна истинската причина.

Той наблегна на последните думи, за да подчертае, че приема много сдържано нейните изводи.

— Хайде, докторе — каза Андре, като се държеше и с двете си ръце за доктора и го гледаше право в очите. — Кажете какво мислите.

— Аз вече казах. Защо да правя други уговорки?

— Дуел между благородници е нещо обикновено, случка, която става всеки ден.

— На дуела може да придаде значение единствено това, че нашите двама млади мъже са се дуелирали заради жена.

— За жена ли, докторе?

— Да. За вас например.

— За мен! — въздъхна дълбоко Андре. — Не, докторе, господин Дьо Шарни не се е сражавал за мен.

Докторът, изглежда, се задоволи от отговора, но той пожела по един или друг начин да намери обяснение защо въздъхна Андре.

— Да разбирам ли — продължи той, — че вашият брат ви е изпратил тук, за да получи точно сведение за здравето на ранения?

— Да! Точно брат ми, докторе! — отвърна бързо Андре.

Докторът я изгледа изпитателно. „Ще разбере какво ти лежи на сърцето, мило момиче със силен дух“ — помисли той. После каза високо:

— Добре, ще ви съобщя самата истина, която трябва да се каже на всеки, който се интересува от нея. Предайте я на брат си и нека вземе съответни мерки... Вие разбирате.

— Не, докторе, защото се опитвам да разбера какво искате да кажете с думите „нека вземе съответни мерки“.

— Вижте... Един дуел в този момент ще е неприятен на краля. Кралят вече не изисква да се спазват разпоредбите, вярно е, но когато един дуел е предизвикал скандал, Негово величество или изпраща на заточение, или хвърля в затвор виновниците.

— Вярно е, докторе.

— А когато за зла участ бъде причинена нечия смърт, кралят е неумолим. Посъветвайте скъпия си брат за известно време да се подслони на сигурно място.

— Докторе — извика Андре, — докторе, много зле ли е господин Дьо Шарни?

— Слушайте, скъпа госпожице, аз ви обещах истината и я казвам. Нали виждате клетото момче, което спи или по-скоро диша тежко в стаята?

— Да, докторе — подхвана със сподавен глас Андре. — Какво...

— Е, добре, ако до утре по това време не оздравее, ако треската, която продължава да го измъчва, не престане, утре по същото време господин Дьо Шарни ще бъде мъртъв.

Андре почувства, че ще извика, стисна с ръка гърлото си, за да може чрез физическата болка да уталожил душевното страдание, което разкъсваше сърцето ѝ. Луи не можа да познае по лицето ѝ ужасното вътрешно крушение, причинено от тази борба. Андре се държеше като спартанка.

— Моят брат няма да бяга — каза тя. — Той се е бил с господин Дьо Шарни храбро и ако е имал нещастията да го нарани, то е било при защита. Ако е убил, Бог ще го съди.

„Тя не е дошла от името на брат си — досети се докторът, — значи е дошла заради кралицата. Да видим дали Нейно величество е отишла чак дотам в лекомислието си.“

— Как кралицата приема този дуел? — попита той.

— Кралицата ли? Не зная — отговори Андре. — Какво значение има тук кралицата?

— Предполагам, че господин Дьо Таверне ѝ е приятен?

— Господин Дьо Таверне е жив и здрав. Да се надяваме, че Нейно величество ще защити лично брат ми, ако го обвинят.

След като пропаднаха и двете му предположения, Луи се предаде.

— Аз не съм физиолог — каза той, — аз съм само хирург. Защо, по дяволите, аз, който познавам толкова добре функционирането на мускулите и нервите, да се меся в играта на женските прищевки и страсти? Госпожице, научихте каквото желяхте да знаете. Накарайте господин Дьо Таверне да избяга или не го карайте, преценете вие. Колкото до мен, моят дълг е да спася ранения... тази нощ, иначе смъртта, която спокойно продължава своята работа, може да ми го отнеме след двадесет и четири часа. Сбогом!

Той затвори вратата леко, но веднага след нея. Андре прокара трескава ръка по челото си, видя се сам-самичка в ужасната действителност. Стори ѝ се, че смъртта, за която така хладнокръвно

току-що бе говорил докторът, вече се спуска над стаята и се понася бяла плащеница по тъмния коридор. Полъхът на зловещото видение вледени крайниците ѝ, тя изтича до апартамента си, затвори се вътре, като превъртя три пъти ключа, и падна на колене върху килима пред леглото си.

„Господи! — извика тя с дива сила и поток от горещи сълзи. — Господи! Вие сте справедлив, вие не сте безразсъден, вие не сте жесток, Господи! Вие можете всичко, няма да позволите да умре този млад мъж, който не е направил нищо лошо и който е обичан на този свят. Ако днес моля, ако днес настойчиво умолявам, ако днес смирено искам от вас, ако желая да бъде спасен животът на един млад човек... ако днес ми откажете, о, Господи, ще си помисля, че злоупотребявате с мен, с цялата си мощ, ще си помисля, че сте Бог на мрачната злоба, на непознатите отмъщения, ще си помисля... О, аз богохулствам, моля за прошка! Аз богохулствам... и вие не ме наказвате! Прощка, прошка! Вие наистина сте Бог на милосърдието и на състраданието.“

Андре почувства, че погледът ѝ се замъглява, краката ѝ се подгъват. Тя падна безжизнена, косите ѝ се разпиляха и остана да лежи като труп на пода. Когато се събуди от ледения сън и си припомни всички призрци и страдания, тя прошепна печално: „Вие бяхте безмилостен, наказахте ме, аз го обичам! А, да, аз го обичам, това е достатъчно, нали? Сега ще ми го отнемете ли?“

54.

БЪЛНУВАНЕ

Без съмнение Бог бе чул молбата на Андре. След пристъпа на треска господин Дьо Шарни не умря.

На другия ден, докато с напрегнато внимание Андре следеше всички новини относно ранения, господин Дьо Шарни благодарение на грижите на добрия доктор Луи премина от смъртта към живота. С помощта на лекарството възпалението стихна и отстъпи пред възвръщащата се сила. Шарни започваше да оздравява. След като той вече бе изтръгнат от смъртта, грижите на доктор Луи намаляха, случаят престана да го занимава. За лекаря живият човек не е интересен, особено когато отива към оздравяване или се чувства добре.

След осем дни, през които Андре се успокои напълно за състоянието на ранения, доктор Луи, който вземаше присърце всички прояви на болния през време на кризата, намери за добре да пренесат Шарни на по-отдалечено място. Той искаше да постави в непривична обстановка бълнуването. Но още при първия опит да го преместят, Шарни се възбунтува. Той насочи към доктора искрящ от гняв поглед, каза му, че е в кралския двор и че никой няма право да пъди човек, на когото Негово величество е дал подслон.

Докторът не беше много търпелив спрямо намусените оздравяващи, накара да влязат четирима слуги и чисто и просто им заповяда да отнесат ранения. Шарни се вкопчи в дървената част на леглото, удари силно единия, а другите заплаши както Шарл XII в Бендери^[1]. Доктор Луи се опита да го уговори. Отначало Шарни беше доста разумен, но тъй като слугите бяха настойчиви, той така се напъна да им се противопостави, че раната се отвори отново, започна да тече кръв и той загуби съзнание. Шарни изпадна в още по-тежки бълнувания от предишните. Започна да крещи, че искат да го махнат оттам, за да го лишат от виденията му по време на сън, но че всичко е напразно, че виденията винаги ще му се усмихват, че го обичат, че ще

идват да го навестяват въпреки забраната на доктора, че жената, която го обича, е толкова високопоставена, че не се страхува от никакъв отказ.

Докторът се уплаши, побърза да изпроводи слугите и се зае отново с раната. Той бе решил, след като излекува физиката, да се захване и с психическото състояние на Шарни. Докторът успя да облекчи телесното положение, но бълнуването не престана, нещо, което просто го ужасяваше, тъй като при загубването на съзнание болният можеше да полудее. За един ден състоянието му толкова се влоши, че докторът почна да мисли за някакви по-силни лекарства. Болният погубваше не само себе си, но и кралицата. Вместо да говори, крещеше, а вместо да си спомня, измисляше. Най-лошото беше, че в минути, когато мислите му се проясняваха, а такива минути не бяха малко, Шарни ставаше по-луд, отколкото в своето увлечение.

Докторът завари Мария-Антоанета умислена и в същото време радостна, защото предполагаше, че ще ѝ съобщи добри новини за болния. Но тя се изненада много. Още при първия въпрос Луи направо отговори, че болният е много зле.

— Как! — извика кралицата. — Вчера беше съвсем добре.

— Не, госпожо, беше съвсем зле.

— Но аз изпратих Мизери и тя ми донесе добри новини от вас — продължи кралицата.

— Искан да ви излъжа.

— Какво значи това? — отвърна преbledняла кралицата. — Ако е зле, защо ще го криете от мен? Какво толкова има тук, за да се страхувам, докторе, ако не едно съвсем обикновено нещастие за съжаление.

— Госпожо...

— Ако е добре, защо да се безпокоя, когато се отнася за един добър служител на краля? Отговорете открито с „да“ или с „не“. Какво става с болестта? Какво му е на болния? Има ли опасност?

— За него по-малко, отколкото за други, госпожо.

— Ето къде започват загадките, докторе — каза нетърпеливо кралицата. — Обяснете!

— Трудно е, госпожо — отговори докторът. — Болката на граф Дьо Шарни е душевна. Раната представлява само допълнителна мъка, повод за бълнуване.

— Душевна болка! У господин Дьо Шарни!

— Да, госпожо, аз наричам душевно всичко, което не може да се изследва със скалпела. Разрешете ми да не говоря по-подробно пред Ваше величество.

— Искате да кажете, че графът... — настоя кралицата.

— Е, добре. Искам да кажа, че графът е влюбен, ето какво имам да известя. Ваше величество търсеше обяснение и аз обяснявам.

Кралицата повдигна леко рамене, което значеше „хубава работа“!

— Смятате ли, че може да се лекува така от една рана? — възрази докторът. — Не, болката се задълбочава и от временното бълнуване господин Дьо Шарни ще изпадне в смъртоносна мономания^[2]. Тогава...

— Тогава, докторе?

— Ще погубите младия мъж, госпожо.

— Наистина, докторе, изненадана съм от държането ви. Да погубя този млад мъж! Аз ли съм причината той да е луд?

— Ако сега вие не сте причината — продължи, повдигайки рамене докторът, — ще бъдете по-късно.

— Ами дайте съвет, то е част от вашата професия — каза по-меко кралицата.

— Значи ли да дам предписание?

— Да, ако искате.

— Ето. Нека младежът бъде лекуван с балсам или с меч, нека жената, чието име произнася, всеки миг го убива или лекува.

— Пак с вашите крайности — прекъсна го кралицата, станала отново нетърпелива. — Убива... лекува... големи думи! Можеш ли да убиеш някого със строгост? Може ли да се излекува с усмивка някой луд клетник?

— Е, ако не вярвате и вие — каза докторът, — не ми остава нищо друго, освен да представя на Нейно величество моите най-смирени почитания и да си тръгна.

— Нека видим най-напред отнася ли се това за мен!

— Не зная и не искам да знам нищо. Повтарям ви само, че господин Дьо Шарни е разумен луд и че разсъдъкът му може да го направи безумец и да го убие, а лудостта може да го направи разумен и да го излекува. Ако желаете да избавите този палат от викове, бълнувания и от скандал, вие трябва да направите избор.

— Какъв?

— Е, какъв? Аз само изготвям рецепти, а не давам съвети. Сигурен ли съм, че чух това, което чух, че видях това, което очите ми видяха!

— Хайде, предположете, че ви разбирам. Какво ще произлезе от това?

— Две щастия: едното, най-доброто за вас, както и за всички ни, е, че болният, улучен в сърцето от този сигурен кинжал, наречен разсъдък, ще види, че започналата сега агония вече свършва. Другото... е, добре, другото... Госпожо, извинете ме, сбърках, като видях два изхода в този лабиринт. За Мария-Антоанета, за кралицата на Франция, има само един.

— Разбирам ви, говорихте чистосърдечно, докторе. Жената, заради която господин Шарни е загубил разсъдъка си, трябва да му го възвърне волю-неволю.

— Много добре! Така е.

— Тя трябва да има смелостта да иде и да разруши неговите мечти, да стъпче змията, която се е свила дълбоко в душата му и го измъчва.

— Да, Ваше величество.

— Предупредете някого, госпожица Дьо Таверне например.

— Госпожица Дьо Таверне? — попита докторът.

— Да, ще уредите всичко, раненият да ни приеме както трябва.

— Готово, госпожо.

— Без никакво щадене.

— Необходимо е.

— Но — каза тихо кралицата — по-тъжно е, отколкото си представяте, да се отиде така и да се потърси живота или смъртта на един човек.

— Точно това правя всеки ден, когато започвам да лекувам неизвестна болест. Ще лекувам ли с лекарство, което унищожава болестта, или с лек, който убива болния.

— Вие, вие сте, разбира се, за това да се убие болният, нали? — попита, потръпвайки, кралицата.

— Е! — отговори мрачно лекарят. — Все пак тогава би умрял един човек за честта на кралицата. Колко умират всеки ден от прищявката на краля? Хайде, госпожо, нека отидем!

Кралицата въздъхна и последва стария доктор; не успяха да открият Андре.

Беше единадесет часът сутринта. След като прекара в бълнуване една ужасна нощ, Шарни, облечен, спеше в едно кресло. Слабият отблясък на деня едва преминаваше през грижливо затворените капаци на прозорците. Всичко беше подготвено така, че да предпази болния от нервното дразнене, първоначална причина на неговото страдание. Докторът бе решил да нанесе силен удар и нямаше да отстъпи пред кризата, която можеше да убие болния. Вярно е също, че тя можеше и да го спаси.

Кралицата, в сутрешно облекло, с обикновена прическа, влезе внезапно в коридора, който водеше към стаята на Дьо Шарни. Докторът ѝ беше препоръчал да не се колебае, да не се оглежда, а да влезе веднага, решително, за да произведе необходимото силно въздействие. Тя завъртя толкова бързо гравираната дръжка на първата врата в преддверието, че една жена, загърната в наметало, навела се към вратата на стаята на Шарни, едва успя да се изправи и да се удържи на краката си, макар че разстроеното ѝ лице и разтреперани ръце издаваха липсата на спокойствие.

— Андре! — извика изненадана кралицата. — Вие тук?

— Аз! — отвърна пребледняла и смутена Андре. — Да, аз, Ваше величество. Аз! Но, Ваше величество, това вие ли сте?

— О-о, усложнения! — прошепна докторът.

— Търсих ви навсякъде — каза кралицата. — Къде бяхте?

В думите на кралицата имаше известни нотки, които не отговаряха на обикновената ѝ любезност. Един вид това бе начало на разпит, израз на подозрение. Андре се уплаши, тя най-много се страхуваше, че нейната необмислена постъпка ще разкрие чувствата ѝ, които според нея бяха ужасяващи. Толкова горда, колкото си беше, тя се реши да излъже за втори път.

— Тук, както виждате — отговори Андре.

— Без съмнение, но как и защо сте тук?

— Госпожо — отговори Андре, — казаха ми, че Ваше величество е поръчала да ме търсят, и аз дойдох.

Кралицата не повярва и настоя.

— Как отгатнахте къде отивам?

— Лесно, госпожо. Вие бяхте с доктор Луи и са ви видели да преминавате през малките апартаменти, явно сте имали намерение да дойдете в това крило.

— Добре — продължи кралицата, която все още се съмняваше, но вече не беше толкова строга.

Андре направи последно усилие.

— Госпожо — каза тя, усмихвайки се, — ако Ваше величество имаше намерение да се крие, тя не би трябвало да се появи в закритите галерии, както направи сега, за да дойде тук.

„Тя има право — каза си кралицата, — стократно има право. Аз имам лошия навик да не се старая да отгатна никога и тъй като малко се впускам в разсъждения, не се доверявам на разсъжденията на останалите.“ Кралицата чувстваше, че ще има нужда от снизходителност, ето защо ѝ беше необходимо доверено лице. Понеже нейната душа не бе сбор от кокетство и недоверие, както е обикновено при другите жени, кралицата вярваше на приятелски чувства, а и тя самата можеше да обича. Жените, които нямат вяра в себе си, не се доверяват и на другите. Голямото нещастие, което наказва кокетките, е, че никога не вярват в обичта на своите любовници. Мария-Антоанета бързо забрави за впечатлението, което ѝ направи госпожица Дьо Таверне пред вратата на стаята на Шарни. Тя взе за ръка Андре, накара я да отключи вратата и като мина бързо първа, влезе в стаята на болния, докато докторът и Андре останаха отвън. Щом кралицата се отдалечи, Андре вдигна към небето изпълнен с гняв и болка поглед, в който изразяваше нещо като яростно заклинание.

Добрият доктор я хвана под ръка и тръгна по коридора.

— Смятате ли, че тя ще успее? — попита той.

— Да успее, в какво да успее? Боже мой! — възкликна Андре.

— Да накара да пренесат другаде клетия безумец, който може да умре тук, ако продължат бълнуванията му.

— Ще оздравее ли другаде? — попита Андре.

Докторът я погледна изненадан и разтревожен.

— Смятам, че да — отговори той.

— О! Дано успее тогава! — отвърна клетото момиче.

---

[1] Бендери — град в Молдавия, където Шарл XII в 1713 г. обсажда турците. — бел.прев. ↑

[2] Мономания — психоза, проявяваща се във вид психическо разстройство, например слухова или зрителна халюцинация — бел.ред.

↑

55.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА СИЛИТЕ

В това време кралицата бе отишла право към креслото на Шарни. При изтропването на пантофите ѝ по пода Шарни повдигна глава.

— Кралицата! — тихо каза той и се опита да стане.

— Кралицата, да, господине — побърза да каже Мария-Антоанета, — кралицата, която знае какво вършите, за да загубите разсъдъка и здравето си, кралицата, която обиждате по време на вашите блънвания, кралицата, която обиждате и когато сте в съзнание, кралицата, която се грижи за своята чест и за вашата сигурност! Ето защо тя идва при вас, господине, и не трябва да я посрещате така.

Силно развълнуван и разтреперан, Шарни беше станал.

— Възможно ли е — продължи кралицата, трогната от уважението и от мълчанието му — един благородник, известен някога като един от най-преданите на короната, да злепоставя като неприятел доброто име на една жена? Защото, запомнете, господин Дьо Шарни, още при първата ни среща сте видели не кралицата, а жената, и вие никога не бива да го забравяте.

Увлечен от тези думи, избликващи от сърцето на кралицата, Шарни поиска да каже поне една дума в своя защита, но Мария-Антоанета не го остави.

— Какво ли щяха да направят моите неприятели — продължи тя, — ако вие давате пример за измяна?

— Измяна... — едва промълви Шарни.

— Господине, моля, изберете. Или сте безумец и аз ще ви лиша от възможността да правите зло, или сте предател и аз ще ви накажа.

— Госпожо, не казвайте, че съм предател. В устата на кралете това обвинение предхожда смъртната присъда, в устата на една жена те позори. Като кралица — убийте ме, като жена — пощадете ме.

— В състояние ли сте да прецените добре, господин Шарни? — каза с променен глас кралицата.

— Да, госпожо.

— Съзнавате ли вината си спрямо мен и вашето престъпление спрямо... краля?

— Боже мой! — прошепна нещастникът.

— Защото, вие, господа благородници, забравяте прекалено лесно, че кралят е съпруг на жената, която вие обиждате, вдигайки очи към нея. Кралят е баща на бъдещия ви господар, моя престолонаследник. Кралят е по-велик и по-добър мъж от всички вас, един мъж, който аз почитам и обичам.

— О! — издаде приглушен стон Шарни и за да не падне, той се принуди да се опре с ръка на пода.

Неговият стон прониза като стрела сърцето на кралицата. Тя прочете в угасналия поглед на младия мъж, че ще бъде смъртно ранен, ако веднага не изтегли стрелата, която беше забила сама в раната. Състрадателна и добра, тя се ужаси от бледността и слабостта на виновника и не бе далеч от мисълта да извика за помощ. Тя сметна, че докторът и Андре ще изтълкуват лошо припадъка на болния, и затова го приповдигна самичка.

— Да поговорим — каза тя, — аз като кралица, вие като мъж. Доктор Луи се е опитал да ви лекува. Раната, която не беше сериозна, се влошава от странностите на вашия разсъдък. Кога ще ви излекуват раната? Кога ще престанете да представяте на добрия доктор скандалното зрелище на една лудост, която го тревожи? Кога ще напуснете замъка?

— Госпожо — изломоти Шарни, — Ваше величество ме гони... Заминавам, заминавам.

Той направи толкова рязко движение да излезе, че загуби равновесие, залитна и падна в ръцете на кралицата, която се опита да му прегради пътя. Щом почувства допира на топлата гръд, която го подпираше, щом попадна в неволната прегръдка на ръката, която го придържаше, той изгуби напълно разсъдък, устата му се отвори и изпусна палец дъх, което не бе нито дума, нито пък опит да бъде целувка. Кралицата, обжарена от този допир, смирила се пред слабостта, не успя да изтласка безжизненото тяло в креслото и понечи да избяга, но главата на Шарни бе отметната назад и се удари в

облегалото на креслото. Лека розова пяна оцвети устните на Шарни, топла капка се отрони от челото му и падна върху ръката на Мария-Антоанета.

— О, толкова по-добре! — прошепна той. — Толкова по-добре! Умирам, убит от вас.

Кралицата забрави всичко. Върна се, обви с ръцете си Шарни, приповдигна го, притисна безчувствената му глава към гърдите си и сложи ледената си ръка на сърцето му. Любовта стори чудо, Шарни възкръсна. Той отвори очи, но видението бе изчезнало. Мария-Антоанета се ужаси, че бе оставила един спомен там, където мислеше да каже едно последно сбогом. Тя направи три толкова стремителни крачки към вратата, че Шарни едва успя да хване един край на роклята ѝ.

— Госпожо — извика той, — в името на дълбоката ми почит към Бога, много по-малка, отколкото почитта ми към вас...

— Сбогом! — каза кралицата.

— Госпожо, простете ми!

— Прощавам ви, господин Дьо Шарни.

— Госпожо, един последен поглед!

— Господин Дьо Шарни — отвърна кралицата, треперейки от вълнение и от гняв, — макар да не сте най-недостойният от мъжете, довечера, утре трябва или да сте отпътували от замъка, или да умрете.

Кралицата по-скоро молеше, отколкото заповядваше. Зашеметен, Шарни съедини ръце, сякаш се молеше, падна на колене и пропълзя до краката на Мария-Антоанета, която вече бе отворила вратата, за да избегне по-бързо опасността. Още от началото на разговора Андре пробиваше с поглед вратата. Тя съзря младия мъж, паднал на колене, и безсилната кралица. Младото момиче видя очите на господин Дьо Шарни да блестят с надежда и гордост, а погледът на Мария-Антоанета бе угаснал и сведен към земята. Дълбоко засегната, отчаяна, изпълнена с омраза и презрение, Андре не сведе глава. Когато видя, че кралицата се връща, на Андре се стори, че Господ е дал прекалено много на тази жена. Освен трона и красотата тя току-що бе получила и този половин час с господин Дьо Шарни.

Докторът виждаше прекалено много неща наведнъж, за да може да забележи поне едно. Изцяло зает с успеха на започналите преговори от страна на кралицата, той се задоволи да каже:

— Е, какво, госпожо?

На кралицата ѝ бе необходимо малко време, за да се съвземе и да си възстанови гласа, заглушен от ударите на сърцето.

— Какво ще направи той? — повтори докторът.

— Ще замине — промълви кралицата.

Без да обръща внимание на Андре, която се бе намръщила, и на Луи, който потриваше ръце, тя премина с бърза крачка коридора на галерията, като несъзнателно се загърна в дългото си дантелено наметало, и влезе в апартамента си. Андре се ръкува с доктора, който бързаше да иде при болния, и навела глава и втренчила поглед, без да мисли за каквото и да било, с тържествена походка, сякаш бе привидение, се върна в жилището си. Тя дори не бе се сетила да попита за нарежданията на кралицата. За хора с характера на Андре кралицата е нищо, съперницата — всичко. Оставен на грижите на Луи, Шарни сякаш не беше човекът от предишната вечер. Прекалено силен, смел до самохвалство, той отпрати към добрия доктор толкова решителни и настойчиви въпроси относно бъдещото си лечение и режима, който трябва да спазва, както и с какви превозни средства да пътува, че Луи допусна второ, по-опасно възпаление, породено от някаква друга мания.

Шарни скоро го извади от заблуждението. Той приличаше на нагрятото до червено желязо, чийто цвят се променя с отслабването на топлината. Желязото е черно, видимо не издава нищо, но още е горещо и готово да опустоши всичко наоколо.

Луи видя, че младият мъж си възвръща спокойствието и здравия разум от хубавите дни. Действително Шарни бе тъй разумен, че се принуди да обясни на лекаря рязката промяна в решението си.

— Като ме накара да се засрамя — каза той, — кралицата ме излекува повече, скъпи докторе, отколкото можеха да подействат вашите отлични лекарства. Залавяйки се с честолюбието, тя успя да ме укроти, както се укротява кон, като му сложат юзда.

— Толкова по-добре, толкова по-добре — повтаряше докторът.

— Да, спомням си, един испанец (те доста обичат да се хвалят) веднъж ми разказваше, че го ранили в един дуел, и той, било достатъчно само да пожелае, успявал да спре да не изтече кръвта му, за да не зарадва противника си. Аз се надсмях над испанеца, макар че съм малко като него: ако моята треска, ако бълнуването, за което ме

упрекуват, вземат да се повторят, обзалагам се, че ще ги прогоня, като им кажа: бълнуване и треска, вие вече няма да се повторите.

— Ние имаме примери за това явление — каза сериозно докторът. — Все пак позволете ми да ви поздравя. Ето ви душевно излекуван.

— О, да!

— Е, добре! — продължи докторът. — Скоро ще видите връзката между духа и физическото у човека. Мисълта е интересна и ако имам време, щях да напиша книга върху нея. Здрав духом, след осем дни ще бъдете здрав и физически.

— Благодаря, скъпи докторе.

— И така, скоро ли ще заминете?

— Когато пожелаете. Веднага.

— Да почакаме тази вечер. Да се поуспокоим. Да се пристъпва към крайности, винаги е опасно.

— Да изчакаме до вечерта, докторе.

— Далече ли отивате?

— Накрай света, ако трябва.

— Прекалено далече за първо излизане — каза докторът със същото хладнокръвие. — Да се задоволим отначало с напускане на Версай, а?

— Добре, на Версай, щом искате.

— Не ме разбрахте добре, докторе, иска ми се да наобиколя именията си.

— А, да! Вашите земи. По дяволите! Но те не са на края на света.

— Те са на границата с Пикардия, на петнадесет или двадесет левги оттук.

— Много добре!

Шарни се ръкува сърдечно с доктора и му благодари за голямата любезност.

Вечерта четиримата лакеи, които Шарни така грубо бе изгонил първия път, го пренесоха чак до каретата му, която го чакаше пред входа за общите помещения.

Кралят беше през целия ден на лов и току-що бе вечерял и си беше легнал. Малко притеснен, Шарни не искаше да си тръгне, без да се сбогува, но докторът го успокои, като обеща, че ще го извини за внезапното му заминаване, обяснявайки го с наложителната промяна.

Преди да влезе в каретата, Шарни изпита тъжното и все пак приятно изживяване да гледа до последния миг прозорците на кралицата. Никой не можеше да го забележи. Един лакей носеше факел и осветяваше пътя, но светлината не падаше върху лицето на Шарни. По стълбите той срещна офицери, повечето негови приятели, предупредени да дойдат навреме, за да не заприлича на бягство заминаването му.

Съпроводен до каретата от тези весели другари по оръжие, Шарни си позволи да отпрати последен поглед към прозорците. Апартаментът на кралицата грееше, обяян в светлина. Нейно величество, малко неразположена, бе приела придворните дами в спалнята си. А прозорците на Андре, тъмни и черни, криеха зад гънките на завесите от дамаска една разтревожена и разтреперана жена, която следеше, без да бъде забелязана, всяко движение на болния и на неговите придружители. Най-послед каретата потегли, но толкова бавно, че тропотът на всяка подкова звънко отекваше в тишината.

„Ако не е мой — прошепна Андре, — той поне не принадлежи на никого.“

„Ако пак му се прииска да умре — помисли си докторът, прибирайки се вкъщи, — поне няма да умре при мен или в моите ръце. По дяволите с тези психически болести! Аз не съм лекарят на Антиох^[1], за да лекувам подобни болести.“

Шарни пристигна жив и здрав вкъщи. Привечер го посети докторът и го завари тъй добре, че побърза да каже, че това е последното му посещение.

За вечеря болният яде пилешко бяло месо и излапа лъжица орлеански конфитюр.

На другия ден той прие чичо си господин Дьо Сюфрен, господин Дьо Лафайет и пратеник на краля. На следващия ден бе същото, а после вече не се занимаваха с него. Той ставаше и се разхождаше в градината си.

След осем дни Шарни можеше да язди, но по-кротки коне. Силите му се бяха възстановили. Тогава замъкът му не беше съвсем изоставен и той поиска от лекаря на чичо си и от доктор Луи разрешение да замине за имението си.

Луи отговори уверено, че движението се препоръчва като последна мярка при лечение на рани, че господин Дьо Шарни има

хубава карета и че пътят в Пикардия е гладък като стъкло, че ще бъде лудост да живееш във Версай, когато можеш да пътуваш толкова удобно и щастливо.

Шарни накара да натоварят багажа в голям фургон и помоли господин Дьо Сюфрен да предаде неговите почитания на кралицата, която тази вечер беше болна и не приемаше. После се качи в каретата, спряла до самата врата на кралския замък, и замина за градчето Виле-Котре, откъдето трябваше да поеме към замъка „Дьо Бурсон“. Той бе разположен на една левга от градчето, прославно вече в първите стихове на Дюмустие.

---

[1] Антиох IV — деспотичен владетел на Сирия, умрял от пристъп на лудост (175 — 164 г. пр. н. е.) — бел.прев. ↑

56.

ДВЕ КЪРВЯЩИ СЪРЦА

На другия ден след като Андре бе видяла кралицата да напуска коленичилиия пред нея Шарни, госпожица Дьо Таверне влезе както обичайно в кралската стая, когато се приготвяха да идат на църква. Кралицата не беше приела още никого. Току-що бе прочела една малка бележка от госпожа Дьо ла Мот и бе весела. Андре бе по-бледа, отколкото вечерта, видът ѝ излъчваше онази сериозност и студена сдържаност, които привличат вниманието и смайват всички — от най-важните до най-незначителните. Естествена, строга, така да се каже, в тоалета си, Андре напомняше вестителка на нещастие, без значение дали за нея или за друго бе то.

Кралицата беше в добро настроение и не обърна внимание на бавната и тежка походка на Андре, на зачервените ѝ очи, на матовата белота на слепоочията и ръцете ѝ. Мария-Антоанета обърна точно толкова глава, колкото да се чуе приятелският ѝ поздрав.

— Добър ден, моя малка...

Андре очакваше, че кралицата ще ѝ даде възможност да говори. Тя почака уверена, че нейното мълчание и нейната неподвижност ще успеят да привлекат погледа на Мария-Антоанета. Накрая това се случи. Понеже кралицата не получи никакъв отговор освен дълбок поклон, тя се извърна и косо изгледа това лице, белязано с болка и строгост.

— Боже мой! Какво има, Андре? — попита кралицата, като се обърна напълно към нея. — Нещастие ли ти се е случило?

— Голямо нещастие, да, госпожо — отговори младата жена.

— Какво нещастие?

— Ще напусна Ваше величество.

— А къде? Каква е причината за бързото ти заминаване?

— Госпожо, не съм щастлива в моите тревоги...

Кралицата повдигна глава.

— Семейни — добави Андре и се изчерви.

— Не ви разбирам добре — каза кралицата. — Вчера, струва ми се, бяхте щастлива.

— Не, госпожо — отговори твърдо Андре. — Вчера бе още един от злочестите дни на живота ми.

— А! — въздъхна замислена кралицата.

— Трябва да се примиря и да не отегчавам Ваше величество с незначителни подробности. Нямам никаква радост в семейството си, нищо не очаквам от облагите на земята и моля за разрешение да напусна Ваше величество, за да се заема с моето избавление.

Кралицата стана и макар че това искане засягаше нейната гордост, тя подаде ръка на Андре.

— Какво означава това вироглаво решение? — попита кралицата. — Вчера, както и днес, няхахте ли брат, баща? Днес по-лоши и по-затруднени ли са от вчера? Смятате ли, че мога да ви оставя така, в това лошо положение, не съм ли вече покровителка на вашето семейство?

Андре се разтрепери като виновна, поклони се пред кралицата и рече:

— Госпожо, вашата добрина ме трогва дълбоко, но няма да ме разубеди. Решила съм да напусна двореца, имам нужда да се уединя, не ме карайте да нарушавам задълженията си към вас поради липса на предположение.

— От вчера ли? — попита кралицата.

— Благоволете, Ваше величество, да не ми заповядвате да говоря по този повод.

— Свободна сте — каза с горчивина кралицата, — само че аз ви имах повече доверие, отколкото вие на мен. От този, който не иска да говори, е лудост да се иска да каже и дума дори. Запазете тайната си, госпожице. Бъдете по-щастлива далеч, отколкото бяхте тук. Спомняйте си само едно — моето приятелство не изоставя хората въпреки прищевките им, няма да престанете да ми бъдете приятелка и вие. Сега вървете, Андре, свободна сте.

Андре направи почтителен поклон и излезе. На вратата кралицата я извика.

— Къде отивате, Андре?

— В абатството „Сен Дьони“, госпожо — отговори госпожица Дьо Таверне.

— В манастир! О! Добре, госпожице, може би нямате нищо, в което да се упреквате, но дори и да имахте само неблагодарността и късата памет, пак е много! Вие сте доста виновна спрямо мен, вървете, госпожице Дьо Таверне, вървете.

Стана така, че без да дава други обяснения, каквито доброто сърце на кралицата очакваше, без да се унижава, без да се трогва, Андре се възползва от разрешението на кралицата и изчезна.

Мария-Антоанета си даде сметка и забеляза, че госпожица Дьо Таверне напусна веднага замъка.

В действителност тя отиде в къщата на баща си, където, както очакваше, откри Филип в градината. Братът мечтаеше, сестрата действаше. При появяването на Андре, чието задължение по това време трябваше да я задържи в замъка, Филип се приближи изненадан, почти уплашен. Особено го изплаши нейното мрачно лице, защото сестра му обикновено разговаряше с него с приятелска, нежна усмивка. Филип започна по същия начин както кралицата — задаваше й въпроси.

Андре му съобщи, че току-що бе напуснала службата си при кралицата, че нейната оставка е приета и че ще отиде в манастир.

Филип плесна силно с ръце, сякаш получи неочакван удар.

— Какво? — попита той. — Вие също ли, мила сестро?

— Какво! Какво и аз? Какво искате да кажете?

— Проклетата ли е за нашето семейство връзката с Бурбоните? — извика той. — Смятате, че сте принудена да дадете обет! Вие! Калугерка по вкус, по душа! Вие, най-малко светската от жените, най-малко способна на вечното подчинение на законите на аскетизма! В какво упреквате кралицата?

— В нищо не упреквам кралицата, Филип — отговори студено младата жена. — Вие, който толкова разчитахте на благоволенieto на кралския двор, вие, който повече от всеки трябваше да се осланя на него, защо не съумяхте да останете, защо не престояхте там повече от три дни? А аз останах три години!

— Кралицата понякога е странна, Андре.

— Ако е така, Филип, можехте да понесете всичко, защото сте мъж, но аз съм жена, аз не трябва да го правя, аз не го желая. Ако тя си има своите странности, слугите й са на разположение.

— Сестро — каза смутен младият мъж, — нямам и представа какви спорове сте имали с кралицата.

— Никакви, кълна се. А вие, Филип, имахте ли спорове, вие, който я напуснахте. О, тази жена е неблагодарна!

— Трябва да ѝ простите, Андре. Ласкателствата са я поразглезели, всъщност тя е добра.

— Като се има предвид какво направи за вас, Филип.

— Какво е направила?

— Забравихте ли вече? О, аз имам по-добра памет. Ето защо в един и същ ден, с едно и също решение аз плащам вашия и моя дълг, Филип.

— Прекалено скъпо ми изглежда, Андре. На вашата възраст и с вашата красота не бива да се отказвате от света. Внимавайте, скъпа приятелко, вие го напускате млада, когато остарееете, ще съжалявате за него, но ще бъде вече късно. Ще се върнете и ще огорчите всички ваши приятели, с които просто ви е разделила някаква глупост.

— Преди не разсъждавахте така, вие, смелият офицер, изпълнен с гордост и чувства, не се интересувахте за своята слава и богатство. Докато много други натрупаха титли и злато, вие успяхте да направите само дългове и да обеднеете. Вие не разсъждавахте така, когато ми казахте: тя е капризна, Андре, тя е кокетка, тя е коварна, предпочитам никога да не съм на служба при нея. Като последица, породена от тези мисли, вие се отказате от светския живот, макар да не станяхте монах, и от нас двамата вие сте по-близко до неотменимите обети, не на мен ми предстои да ги изпълнявам, защото вие вече сте ги изпълнили.

— Имате право, сестро, без нашия баща...

— Нашият баща! Е, Филип, не говорете така — подхвана с горчивина Андре. — Един баща не трябва ли да бъде опора на децата си, или да приеме тяхната подкрепа? Само при тези условия той е истински баща. Какво прави нашият баща, питам? Идвала ли ви е някога мисълта да доверите тайна на господин Дьо Таверне? Смятате ли, че е способен да ви извика, за да ви довери поне една от своите тайни? Не — продължи с тъга Андре, — не, господин Дьо Таверне е създаден, за да живее сам на този свят.

— Съгласен съм, Андре, но той не е създаден да умре сам.

Тези думи, казани с безобидна строгост, припомниха на младата жена, че в своето сърце тя е отделила прекалено много място на гнева,

на ненавистта, на злобата срещу светското общество.

— Не бих искала — отговори тя — да ме възприемате като безсърдечно момиче. Знаете, че съм нежна сестра. Но тук, в този свят, всеки искаше да унищожи добрите ми качества. Бог ми беше дал, както на всяко живо същество, душа и тяло. С тази душа и с това тяло всеки може да разполага, както си иска, в този и в отвъдния свят. Един мъж, когото не познавах, взе душата ми — Балзамо. Един мъж, когото едва познавах и не беше мъж за мен, взе тялото ми — Жилбер. Повтарям, Филип, за да бъда добра и благочестива девойка, липсва ми само баща. Да минем към вас, да преценим какво ви е донесла на тази земя службата при властниците, на вас, който ги обичате.

Филип наведе глава.

— Спестете ми го — каза той. — Властниците за мен бяха само създания, подобни на мен, аз ги обичах. Бог ни е казал да се обичаме един друг.

— О, Филип! — отвърна Андре. — Никога на тази земя не се случва обичаното същество да отговори на човека, който го обича. Хората, които избираме ние, ги избират други.

Филип пребледня, вдигна глава и дълго гледа сестра си. На лицето му беше изписано безкрайно учудване.

— Защо ми го казвате? — попита той.

— За нищо, за нищо — отговори великодушно Андре, далече от мисълта да се принизи до разнищване на отношения или до изповед. — Аз съм невменяема, братко. Мисля, че разсъдъкът ми не е в ред, не обръщайте внимание на думите ми.

— Обаче...

Андре се приближи до Филип и го хвана за ръката.

— Достатъчно по този въпрос, мой обични брате. Дошла съм да ме заведете в манастир, избрах „Сен Дьони“. Не искам да давам обет, бъдете спокоен. Ще стане по-късно, ако е необходимо. Вместо да търся в едно убежище това, което повечето от жените искат да намерят там — забвението, аз ще потърся възпоминанието. Струва ми се, че прекалено много забравих Господ.

Филип спря с жест Андре.

— Спомнете си — каза той, — че морално аз се противопоставям на това безнадеждно намерение, вие не ми изложихте причините за вашето отчаяние.

— Отчаяние! — отвърна с голямо презрение тя. — Вие казвате отчаяние! Слава Богу! Не заминавам ни най-малко отчаяна. Не, не, хиляди пъти не!

Тя гордо наметна на рамената си копринената пелерина, поставена близо до нея на креслото.

— Тази крайност в презрението ви е израз на състояние, което не може да трае дълго — подхвана Филип. — Щом не желаете думата отчаяние, Андре, приемерте думата досада.

— Досада! — отвърна младата жена, като замени подигравателната си усмивка с усмивка, изразяваща гордост. — Надявам се, не смятате, братко мой, че госпожица Дьо Таверне е толкова слаба, че да отстъпи от изблик на досада мястото си в светското общество. Досадата е присъща на кокетките и глупачките. Очите, които горят от досада, скоро се заливат в сълзи и пожарът е изгасен. Не съм завладяна от досада, Филип. Искам да ми вярвате и затова ще ви попитам как ще постъпите, ако искате да изразите някакъв упрек. Отговорете, Филип, ако утре се оттеглите в Трап, ако станете монах, как ще наречете причината, подбудила ви към това решение?

— Ще я нарека неизлечима скръб, сестро моя — каза Филип, като спокойно се извиси над нещастиято.

— Прекрасно, Филип, ето една подходяща за мен дума, която приемам. Значи неизлечима скръб ме тласка към самотата.

— Добре! — отговори Филип. — И братът, и сестрата едва ли са имали различия в своя живот. Еднакво щастливи, те са били винаги еднакво нещастни. Това е доброто семейство, Андре.

Андре сметна, че развълнуваният Филип отново я подпитва и може би коравото му сърце е пречупило своята гордост при тези братски чувства. От опит Филип знаеше, че силните духом нямат нужда от друго, и не обезпокои Андре в отбранителната позиция, която сама си бе избрала.

— В колко часа и в кой ден смятате да заминете? — попита той.

— Утре, дори днес, ако има време.

— Няма ли да се разходите за последен път с мен в парка?

— Не — отговори тя.

От стискането на ръката, което придружи отказа ѝ, Филип разбра, че младата жена по-скоро отхвърля една възможност, за да не

се разнежи отново.

— Ще бъда готов веднага щом ме предупредите — каза той.

Филип целуна ръката ѝ, без да добави нито дума, от която горчивината в сърцето ѝ можеше да прелее. След като се приготви, Андре се оттегли в стаята си, където получи следната бележка от Филип:

Можете да видите баща ни довечера в пет часа. Сбогуването е належащо. Господин Дьо Таверне може да се оплаче, че е изоставен и че се отнасяте лошо с него.

Тя отговори:

В пет часа ще бъда при господин Дьо Таверне, облечена за път. В седем часа можем да сме в „Сен Дьони“. Ще ми посветите ли вечерта?

В отговор Филип извика през прозореца, който бе доста близко до стаята на Андре, така че тя можа да чуе:

— В пет часа конете ще бъдат пред къщата.

57.

ЕДИН МИНИСТЪР НА ФИНАНСИТЕ

Ние видяхме, че преди да приеме Андре, кралицата бе прочела една бележка от госпожа Дьо ла Мот и се беше усмихнала. Бележката съдържаше само тези думи, придружени с всички възможни формули на учтивост.

...Ваше величество може да бъде уверена, че ще ѝ бъде даден кредит и че стоката ще бъде сигурно доставена.

Кралицата се бе усмихнала и бе изгорила малката бележка от Жана.

Присъствието на госпожица Дьо Таверне бе развалило настроението ѝ. Госпожа Дьо Мизери дойде да съобщи, че господин Дьо Калон^[1] очаква честта да бъде приет от кралицата.

Тук е уместно да представим на читателя това ново лице. Господин Дьо Калон беше умен човек, дори много умен за поколението от втората половина на века; донякъде чувствителен и едновременно много разсъдлив, той имаше своя дял в нещастията, надвиснало над Франция. Общият държавен интерес бе и негов личен интерес, затова той казваше като Луи XV „след нас потоп“ и търсеше красотата до последния си ден.

Като царедворец той знаеше всичко. Както пчелата кръжи около растенията, богати на ухания и сокове, и той обсипваше с ласкателства жените, надарени с ум, богатство и красота.

Господин Дьо Калон умееше да обобщава впечатленията, получени при разговори с различни събеседници, били те жени или мъже. Той умееше да мечтае с Русо, да осмива с Волтер, да разсъждава с Дидро, да преценява с Д'Аламбер. Накрая той беше доста силен, за

да си позволи открито да се присмива на Некер^[2] заради неговата известност.

Отчетът на умния и задълбочен господин Некер бе публикуван и разясняваше финансовото състояние на Франция. Калон, след като огледа от всички страни отчета, успя да го направи за смях дори в очите на кралицата и краля, които се страхуваха най-много — името на Некер ги караше да изтръпват, те не бяха свикнали да слушат как се отправят подигравки от един изискан държавник, винаги в добро настроение, който, вместо да отговори на въпросите как се изразходват огромните суми, се задоволяваше само да подхвърли: „Защо да се доказва, когато нищо не може да се докаже?“

В действителност Некер бе доказал само едно — невъзможността да управлява финансите. Господин Дьо Калон прие тази длъжност като много лек товар за своите плещи и още в първите минути, може да се каже, се огъна под него. Какво искаше господин Некер? Реформи. Частичните реформи ужасяваха всички. Малко хора щяха да се възползват от тях. Облагодетелстваните печелеха малко, а другите губеха, и то прекалено много. Когато Некер искаше да разпредели точно данъка — под това разбираше да бъдат обложени с данък и земите на знатните, и доходите на духовенството — той посочваше твърдо, че една революция е невъзможна. Некер разграничаваше отделните групи в нацията и предварително я правеше слаба, докато трябваше да се съсредоточат всички сили, за да се стигне до общ обновителен напредък.

Тази цел на Некер привличаше вниманието и едновременно ставаше изпълнима по простата причина, че привличаше внимание. Да се говори за една засягаща злоупотребите реформа пред хора, които не искат тъкмо тези злоупотреби да бъдат осъдени, означава да очакваш съпротивата им, нали? Трябва ли да се предупреждава неприятелят за часа, когато ще бъде нападнат?

Точно това Калон беше разбрал. В това отношение той беше по-верен приятел на нацията, отколкото женевеца Некер, по-благосклонен приятел, нека си го кажем, по отношение на извършените дела, защото, вместо да предвижда неизбежното зло, той ускоряваше избухването на катастрофата. Планът му беше смел, колосален и сигурен, задачата му беше за две години да доведе до банкрут краля и благородниците, нещо, което се бавеше вече десет години. След банкрута можеше да се

каже: „Сега, богаташи, плащайте за бедните, защото те са гладни и ще разкъсат всички, които няма да ги нахранят.“

Как кралят не видя последиците от този план или самия план? Как той, който беше обхванат от силен гняв, като преглеждаше отчета, не изтръпна от ужас, прониквайки в мислите на своя министър? Как не избра между двете системи, а предпочете да върви наслуки? Това е единствената сметка, която политикът Луи XVI има да урежда с идното поколение. Това бе принцип и всеки, който няма достатъчно сили, за да прекъсне вкоренилото се зло, винаги му се противопоставя. Но как пред очите на краля завесата е била толкова плътна и как кралицата, тъй предвидлива и точна в своите преценки, се е оказала сляпа като своя съпруг спрямо държанието на министъра историята, или по-скоро трябва да се каже романът, който се появява навреме, ще даде някои необходими подробности.

Господин Дьо Калон влезе при кралицата. Беше красив и едър мъж, с благороднически маниери, който умееше да разсмее кралиците и да накара метресите да плачат. Уверен, че Мария-Антоанета бе наредила да го извикат за някаква бърза работа, той влезе с усмивка на уста. Много други на негово място щяха да дойдат намръщени, за да удвоят после цената на съгласието си. Кралицата също бе любезна, тя покани министъра да седне и заговори най-напред за незначителни неща.

— Имаме ли пари — попита тя после, — скъпи господин Дьо Калон?

— Пари? — каза оживено господин Дьо Калон. — Разбира се, че имаме, ние винаги имаме.

— Чудесно! — продължи кралицата. — Вие единствен отговаряте така, когато се искат пари. Като финансист сте несравним.

— Каква сума е необходима на Ваше величество? — попита Калон.

— Обяснете ми най-напред, моля, какво направихте, за да намерите пари, нали господин Некер казваше, че няма?

— Господин Некер имаше право, госпожо. Вярно е, в държавната хазна нямаше вече пари, защото при моето постъпване на работа в министерството на 5 ноември 1783 г., тези неща не се забравят, госпожо, като отворих касата, намерих само две кесии с по хиляда и двеста ливри. Нямаше нищо повече, нито един денарий^[3].

Кралицата се разсмя.

— А сега? — попита тя.

— Сега, госпожо, ако господин Некер, вместо да казва, че няма вече пари, бе взел в заем, както направих аз, сто милиона първата година и сто двадесет и пет втората; ако беше сигурен, както съм аз, за един трети заем от осемдесет милиона, господин Некер щеше да бъде истински финансист. Всеки може да каже, че няма пари в касата, но не всеки може да отговори, че има.

— Точно това казвах, за това ви поздравявах, господине. Как ще се издължим? Ето я трудността.

— О, госпожо! — отвърна Калон с усмивка, чийто неясен и страшен смисъл никой човешки поглед не можеше да разгадае. — Отговарям ви сигурно, госпожо, че ще платим.

— Предоставям на вас — каза кралицата, — но да продължим да говорим за финансите. За вас това е много интересна наука; при другите те са трънлив храст, а при вас — плодоносно дърво.

Калон се поклони.

— Имате ли някакви нови идеи? — попита кралицата. — Кажете ми нещо ново, моля ви.

— Имам една идея, госпожо, която ще сложи двадесет милиона в джоба на французите и седем или осем милиона във вашия, извинете, в касата на Нейно величество.

— Тези милиони ще бъдат добре дошли тук и там. Откъде ще дойдат?

— Ваше величество знае ли, че златната монета няма една и съща стойност във всички държави в Европа?

— Зная. В Испания златото е по-скъпо, отколкото във Франция.

— Ваше величество е напълно права, удоволствие е да се разговаря по финансови въпроси с нея. В Испания от пет-шест години златото струва повече, отколкото във Франция. Става така, че износителите печелят от един златен мар^[4], който изнасят от Франция за Испания, приблизително четиринадесет унции сребро.

— Това е много важно! — каза кралицата.

— Така че след една година — продължи министърът, — ако богатите знаеха това, което зная аз, у вас няма да се задържи нито една златна монета.

— Вие ще попречите ли на това? — попита кралицата.

— Веднага, госпожо. Ще повиша стойността на златото на петнадесет мара и четири унции. Ваше величество разбира, че нито един луидор няма да остане в касите, когато научат, че в Монетния двор печалбата се дава на приносителите на злато. Монетата ще бъде преоценена и така за един златен мар, който днес е равен на тридесет луидора, ние ще получим тридесет и два.

— Настояща печалба, бъдеща печалба — възкликна кралицата.
— Прекрасна идея, която ще има голям успех.

— Надявам се, госпожо, и съм много щастлив, че получих вашето първо одобрение.

— Имайте винаги подобни идеи и съм съвсем сигурна, че ще платите всичките ни дългове.

— Позволете ми, госпожо — каза министърът, — да се върнем към това, което искахте от мен.

— Възможно ли е, господине, да получа сега...

— Каква сума?

— О, може би доста голяма!

Калон се усмихна така, че насърчи кралицата.

— Петстотин хиляди ливри — каза тя.

— О, госпожо! — възкликна той. — Колко ме уплаши Ваше величество! Мислех, че се отнася за голяма сума.

— Значи можете?

— Разбира се.

— Кога Ваше величество ще има нужда от тях?

— На пети следващия месец.

— На втори сметките ще бъдат одобрени, вие ще имате парите на трети, госпожо.

— Благодаря ви, господин Калон.

— Най-голямото ми щастие е да се харесам на Ваше величество. Моля никога да не се стеснявате, що се отнася до моята каса. Ще бъде удоволствие и чест за вашия главен контролър по финансите.

Той стана, учтиво поздрави и кралицата му подаде ръка, която той целуна.

— Още една дума — каза тя.

— Слушам, госпожо.

— Този заем ме измъчва.

— Измъчва? — попита той.

— Да, той е, за да задоволя една прищявка.

— Толкова по-добре, толкова по-добре... От тази сума поне половината ще бъде истинска печалба за нашата индустрия, търговия или за нашите забавления.

— Всъщност вярно — промълви кралицата. — Вие имате чудесен начин, за да ме успокоите, господине.

— Благодаря на Бога, госпожо. Ако нямаме никога други угризения освен угризенията на Ваше величество, ние направо ще идем в рая.

— Защото, виждате ли, господин Дьо Калон, прекалено жестоко ще бъде от моя страна да карам един беден народ да плаща за моите прищевки.

— Е, добре! — каза министърът, ехидно усмихнат и наблюдайки на всяка казана от него дума. — Нека нямаме повече скрупули, госпожо, народът няма да ги плаща, заклевам ви се.

— Защо? — попита изненадана кралицата.

— Защото клетият народ вече няма нищо — отвърна невъзмутимо министърът. — А там, където няма нищо, кралят губи своите права.

Министърът се поклони и излезе.

---

[1] Шарл Александър дьо Калон (1734 — 1802) — френски политик, генерален контролор на финансите (1783 — 1787), изпаднал в немилост поради стремежа за въвеждане на либерални реформи — бел.ред. ↑

[2] Жак Некер (1732 — 1804) — швейцарски финансист и banker, генерален директор на финансите във Франция (1777 — 1781, 1788 — 1789), реформаторски настроен — бел.ред. ↑

[3] Денарий — стара френска монета — бел.прев. ↑

[4] Мар — стара френска златна монета, равна на 8 унции (една унция е равна на 1/16 от ливрата) — бел.прев. ↑

58.

СЪБУДЕНИ ИЛЮЗИИ — ИЗГУБЕНА ТАЙНА

Господин Калон едва премина през галерията, за да се върне вкъщи, когато се чу леко почукване на вратата на кралицата.

Появи се Жана.

— Госпожо — каза тя, — той е там.

— Кардиналът ли? — попита кралицата, учудена от думата „той“, която, произнесена от една жена, може да означава много неща.

Кралицата не довърши думите си. Жана вече беше въвела господин Дьо Роан и се сбогуваше, като крадешком стисна ръката на закрилияния покровител. Принцът се озова изведнъж на три крачки от кралицата и почтително отправи възприетите поздрави. Мария-Антоанета се трогна от неговата сдържаност и чувство за мярка. Тя протегна ръка на кардинала, който още не бе повдигнал очи към нея.

— Господине — каза тя, — съобщиха ми за една ваша постъпка, която заличава много от обидите.

— Позволете ми — отвърна принцът, обхванат от вълнение, в което не личеше огорчение, — позволете ми, госпожо, да ви уверя, че обидите, за които говори Ваше величество, щяха да бъдат много смекчени, ако се бяхме обяснили помежду си.

— Не ви забранявам да се оправдаете — отвърна с достойнство кралицата, — но това, което можете да ми кажете, ще хвърли сянка върху любовта и уважението, което изпитвам към своята страна и моето семейство. Не можете да се оправдаете, господин кардинал, без да ме нараните. Хайде да не докосваме огъня, който все още тлее, може да опари или вашите, или моите пръсти и по-добре е да ви видя в нова светлина, която ви представя пред мен любезен, изпълнен с уважение, предан...

— Предан до смърт — прекъсна я кардиналът.

— Добре, щом е тъй. Но — усмихна се Мария-Антоанета — засега вървите само към разоряване. Ще ми бъдете ли предан, господин кардинал, докато се разорите? Това е много хубаво, твърде

хубаво. Слава Богу, аз слагам добър ред. Ще живеете и няма да се разорите, поне, както казват, докато не се разорите сам.

— Госпожо!

— Ваша си работа. Все пак като приятелка, понеже вече сме добри приятели, ще ви дам един съвет. Бъдете пестелив, това е селска добродетел, кралят ще ви харесва повече, ако пестите, отколкото, ако прахосвате.

— За да се харесам на Ваше величество, ще стана и скъперник.

— Кралят — подхвана деликатно кралицата — не обича скъперниците.

— Ще стана това, което Ваше величество пожелае — прекъсна я със зле прикрит възторг кардиналът.

— Та ви казвах — намеси се рязко кралицата, — че няма да се разорите по моя вина. Вие поехте отговорност заради мен, благодаря ви, но аз имам с какво да изпълня задълженията си, не се занимавайте повече с тези неща, които след първото плащане ще засягат само мен.

— За да приключим, госпожо — каза кардиналът и се поклони, — остава ми да предложа на Ваше величество колието.

В същото време той извади от джоба си кутията с бижутото и я поднесе на кралицата. Тя дори не я погледна, което издаде силното ѝ желание да види колието, и тръпнеща от радост, го постави върху един малък скрин, близо до нея.

Кардиналът се опита да произнесе няколко думи на учтивост, които бяха приети много добре, после се върна към казаното от кралицата относно тяхното сдобряване.

Понеже тя си беше обещала да не гледа пред него диамантите и понеже гореше от желание да ги види, кралицата го слушаше вече разсеяно. Също от разсеяност тя му подаде ръката си и той възторжено я целуна. После кардиналът се сбогува, смятайки, че пречи, което зарадва много кралицата. Един обикновен приятел не пречи никога, един равнодушен човек пречи още по-малко. Така премина срещата, която затвори всички рани в сърцето на кардинала. Той напусна кралицата, възторжен, опиянен от надежда и готов да докаже на госпожа Дьо ла Мот безграничната си признателност за преговорите, които тя така сполучливо беше довела до добър край.

Жана го чакаше в каретата му, на сто крачки пред бариерата, и тя получи пламенно уверение в неговото приятелство.

— Е, добре! — каза тя след първия изблик на благодарност. — Ще бъдете ли Ришелъ или Мазарен? Австрийската уста насърчи ли вашите амбиции, или ви даде нежност? В политиката ли ви въведоха или в тайните любовни отношения?

— Не се подигравайте, скъпа графиньо — каза принцът. — Аз съм луд от щастие.

— Вече!

— Помогнете ми и след три седмици мога да имам министерство.

— Дявол да го вземе! След три седмици! Колко дълго време! Падежът на първото плащане е определен след петнадесет дни.

— О, всички щастия идват едновременно! Кралицата има пари, тя ще плати, а аз ще имам само заслугата за намерението. Прекалено малка чест, графиньо! Прекалено малка! Бог ми е свидетел, че щях да платя с удоволствие петстотин хиляди ливри за това сдобряване.

— Бъдете спокоен — прекъсна го, усмихвайки се, графинята. — Ще имате тази заслуга наред с другите. Държите ли много?

— Признавам, че бих предпочел кралицата да ми е длъжник...

— Монсенъор, нещо ми подсказва, че ще се възползвате от удовлетворението. Подготвен ли сте за него?

— Накарах да продадат последните ми имоти и заложих доходите и приходите си от следващата година.

— В такъв случай имате петстотин хиляди ливри.

— Аз ги имам, но след това плащане не ще зная какво да правя.

— Това плащане — рече Жана — ни дава три месеца спокойствие. За три месеца Бог знае колко неща могат да се случат!

— Вярно е, но кралят накара да ми кажат да не правя повече дългове.

— Двумесечният престой в министерството ще може да уреди всичките ви сметки.

— О, графиньо!

— Не се възмущавайте. Ако вие не го направите, ще го направят вашите братовчеди.

— Вие винаги имате право. Къде отивате?

— Да видя кралицата, да разбере впечатлението, оставено от вашето посещение.

— Много добре. А аз, аз се връщам в Париж.

— Защо? По-добре е да се върнете за играта довечера. Това е добра тактика, не отстъпвайте.

— За съжаление трябва да бъда на една среща, за която ми съобщиха сутринта, преди да тръгна.

— Среща?

— Доста сериозна, ако съдя по съдържанието на бележката, която ми дадох. Вижте...

— Почерк на мъж! — каза графинята.

Тя прочете:

Монсенъор, един човек иска да разговаря за изплащането на голяма сума. Той ще се представи тази вечер у вас, в Париж, ако има честта да го приемете.

— Анонимно... Някакъв просяк.

— Не, графиньо, човек не се подлага доброволно да бъде набит от хората ми за това, че се е подиграл с мен.

— Вярвате ли?

— Не зная защо, но струва ми се, че познавам почерка.

— Вървете, монсенъор. Впрочем човек никога не се излага на опасност с хора, които обещават пари. Щеше да бъде по-лошо, ако не платят. Сбогом, монсенъор.

— Графиньо, щастие ще е за мен да ви видя отново.

— Между другото, монсенъор, две неща.

— Кажете!

— Ако случайно неочаквано получите голяма сума...

— Кажете, графиньо.

— Нещо загубено, находка, съкровище!

— Разбирам ви, хитруша, искате да кажете поравно?

— Наистина, монсенъор...

— Вие ми носите щастие, графиньо. Защо да не държа сметка за това. Ще бъде направено. Другото нещо?

— Сега. Не пипайте петстотинте хиляди ливри.

— О, не се страхувайте.

Те се разделиха. Кардиналът се върна в Париж, обзет беше от върховно щастие. От два часа животът стана съвсем друг за него. Ако

бе само влюбен, кралицата му даваше повече, отколкото той смееше да очаква от нея, а ако беше упорит, тя му даваше възможност да се надява на нещо повече.

Ловко ръководен от жена си, кралят ставаше жертва на една орисия, която занапред нищо не можеше да спре. Да постави начело на движението за реформа кралицата, която кардиналът обожаваше и която все по-малко се радваше на добрите чувства на хората, ето мечтата на прелата. Той можеше да ѝ спечели голяма слава и можеше да превърне мечтата си в действителност само срещу една нежна дума от страна на Мария-Антоанета.

В такъв момент лекомисленият се отказва от лесните си победи, светският човек става философ, ленивецът се превръща в неуморим труженик. При силните характери не е трудно да замениш бледността на развратника с умората на учения. Господин Дьо Роан можеше да отиде далеч, теглен от буйния впряг, наречен любов и амбиция. Щом се върна в Париж, той се зае веднага с работа. Изгори наведнъж цял сандък с любовни писъмца, извика иконома си, за да нареди за разни промени, накара един секретар да наостри перата, за да напише спомените си за политиката на Англия, която той разбираше прекрасно, и след един час работа, вече вдълбочен в нея, едно позвъняване го предупреди за важното посещение. Появи се портиерът.

— Кой е там? — попита прелатът.

— Мъжът, който сутринта е писал на монсеньора.

— Без да се подпише.

— Да, монсеньор.

— Но този мъж има име. Попитайте го!

Портиерът се върна след малко и съобщи.

— Господин граф Дьо Калиостро.

Принцът изтръпна.

— Нека влезе.

Графът влезе и вратите се затвориха след него.

— Боже мой! — възкликна кардиналът. — Кого виждам!

— Нали, монсеньор — усмихна се Калиостро, — никак не съм се променил?

— Възможно ли е?... — прошепна господин Дьо Роан. — Жозеф Балзамо, той, за когото казваха, че е умрял в онзи пожар. Жозеф

Балзамо...

— Граф Феникс е жив, монсеньор, жив, повече отвсякога!

— Но, господине, под кое име се представяте... защо не сте запазили старото си име?

— Тъкмо, монсеньор, защото е старо и напомня най-напред на мен, после и на другите много тъжни и тягостни спомени. Говоря само за вас, монсеньор, кажете, няма ли да пуснете в дома си Жозеф Балзамо?

— Аз! Ами да, господине! Заповядайте.

Все още изумен, кардиналът дори не предложи на Калиостро стол.

— Тогава — подхвана Калиостро — Ваше високопреосвещенство има памет и честност повече от всички други хора, взети заедно.

— Господине, вие ми направихте някога такава услуга...

— Нали, монсеньор — прекъсна го Балзамо, — не съм се променил с възрастта и съм много добър пример за последиците от моя начин на живот.

— Признавам го, господине, но вие сте над човешката природа, вие раздавате на всички злато и здраве.

— За здравето не възразявам, монсеньор, но златото, о, не...

— Не правите ли вече злато?

— Не, монсеньор.

— А защо?

— Защото загубих последната частичка от една необходима съставка, която моят учител, мъдрецът Алтотас, ми даде, когато дойде от Египет. Единствената рецепта, която не съм притежавал лично.

— Той запазил ли я е?

— Не... всъщност да, запазил или отнесъл в гроба си, както искате.

— Той е мъртъв?

— Аз го загубих.

— Как не сте продължили живота на този човек, необходимия пазител на необходимата рецепта, вие, който сте се запазили жив и здрав от векове, както казвате?

— Защото аз мога да направя всичко срещу болестта, срещу раната, но нищо — срещу злополуката, която убива, без да могат да ме

извикат.

— Злополуката ли сложи край на дните на Алтотас?

— Сигурно сте разбрали, тъй като знаехте за моята смърт.

— Пожарът на улица „Сен Клод“, в който изчезнахте.

— Пожарът погуби само Алтотас, или по-скоро мъдрецът, уморен от живота, е пожелал да умре.

— Странно.

— Не, естествено е. Аз на свой ред сто пъти съм мислил да престана да живея.

— Да, но вие продължавате да живеете.

— Защото аз избрах състоянието на младост, в което доброто здраве, страстите, удоволствията на тялото ми доставят още развлечение. Напротив Алтотас бе избрал състоянието на старост.

— Алтотас трябваше да постъпи като вас.

— Не, той беше човек задълбочен и по-добър от всички на този свят, интересуваше го само науката. А младостта с буйна кръв, страстите, удоволствията щяха да го отклонят от вечното съзерцание. Монсеньор, важно е да се пазиш от възбуда. За да мислиш добре, трябва да умееш да потъваш в несмутима дрямка. Старецът размишлява по-добре от младежа, но обсеби ли го тъгата, лек вече няма. Алтотас е мъртъв, жертва на своята преданост към науката. А аз живея като светски човек, губя времето си и не правя нищо. Аз съм растение... не смея да кажа цвете, не живея, аз просто дишам.

— О! — прошепна кардиналът. — С възкръсналия човек всичките ми обърквания отново се появяват. Вие, господине, ме връщате към времето, когато магията на вашите думи, когато чудото на вашите действия удвояваха всичките ми способности и издигаха в очите ми достойнството на едно създание. Вие ми припомняте двете мечти на моята младост. Преди десет години, знаете го, вие се явихте пред мен.

— Зная, двамата много загубихме, хайде, монсеньор, аз не съм вече мъдрец, а учен. Вие вече не сте красив младеж, а хубав принц. Спомня ли си монсеньорът за онзи ден, когато в кабинета ми аз ви обещавах любовта на една жена, чиито руси коси бе разглеждала внимателно моята ясновидка?

Кардиналът пребледня, после изведнъж почервения. Страхът и радостта сякаш спираха биенето на сърцето му.

— Спомням си — каза той, — но смътно...

— И така — продължи, усмихвайки се, Калиостро, — да видим дали още мога да мина за магьосник. Почакайте да се съсредоточа над тази мисъл.

Той размишляваше.

— Онази руса жена, рожба на вашите любовни мечти — продължи след малко той, — къде е, какво прави? А, ето, по дяволите, виждам я, да... и вие сте я видели днес. Нещо повече, вие направо излизате оттам.

Кардиналът сложи ледената си ръка на силно биещото си сърце.

— Господине — каза кардиналът тъй тихо, че Калиостро едва го чу, — за Бога...

— Искате ли да говорим за друго? — каза любезно гадателят. — О, аз съм на вашите услуги, монсеньор. Разполагайте с мен, моля ви.

Калиостро се разположи свободно на един диван, което кардиналът беше забравил да му предложи в началото на този интересен разговор.

59.

ДЛЪЖНИКЪТ И КРЕДИТОРЪТ

Кардиналът, почти замаян, гледаше своя гост.

— Добре! — каза Калиостро. — Сега, когато подновихме познанството си, монсеньор, нека поговорим, ако желаете.

— Да — отвърна прелатът, съвземайки се малко по малко, — да поговорим за изплащането, което...

— Което ви посочих в писмото си, нали! Ваше високопреосвещенство бърза да узнае...

— О, това беше предлог, нали, поне доколкото предполагам?

— Не, монсеньор, ни най-малко, беше действителност, и то от най-сериозните, уверявам ви. Това изплащане си струва труда да бъде направено, тъй като се отнася за петстотин хиляди ливри, а петстотин хиляди ливри са голяма сума.

— Сума, която вие любезно ми дадохте на заем — каза кардиналът и по лицето му се появи лека бледност.

— Да, монсеньор, която ви дадох на заем — отговори Балзамо. — Приятно ми е да видя такава добра памет у един прочут принц.

Ударът бе нанесен, кардиналът усети как по челото и по бузите му се стича студена пот.

— За миг си помислих — каза кардиналът, като се опита да се усмихне, — че свръхчовекът Жозеф Балзамо е отнесъл своята полица в гроба, хвърляйки в огъня моята разписка.

— Монсеньор — отговори важно граф Калиостро, — животът на Жозеф Балзамо е нерушим, както и листът хартия, който смятате, че е унищожен. Смъртта няма власт над еликсира на живота, огънят няма власт над амианта^[1].

— Не разбирам — каза смаян кардиналът.

— Ей сега ще разберете, монсеньор, сигурен съм — каза Калиостро. — Като разпознаете вашия подпис.

Той му подаде една сгъната бележка, която, преди още да я разгърне, накара принца да извика:

— Моята разписка. Но вие я бяхте изгорили, господине, аз видях пламъка от нея.

— Вярно, аз хвърлих хартийката в огъня — каза графът, — но, както казах, монсеньор, случайността е пожелала да напишете разписката върху парче амиант вместо върху обикновена хартия, така че аз я намерих неповредена сред загасващите въглени.

— Господине — каза с известно високомерие кардиналът, защото той смяташе, че вижда в описанието на разписката белег на недоверие, — вярвайте ми, че аз нямаше да отрека моя дълг и без тази хартия, аз не се отказвам от бележката и вие грешите, като ме заблуждавате.

— Аз да ви заблуждавам, монсеньор, и за миг не съм имал подобно намерение, кълна се.

Кардиналът кимна.

— Накарайте ме да повярвам, господине — продължи кардиналът, — че разписката е унищожена.

— За да можете спокойно и щастливо да използвате петстотин хиляди ливри — отговори на свой ред Балзамо и леко повдигна рамене.

— В края на краищата, господине — продължи кардиналът, — как оставихте цели десет години една такава сума, без да я потърсите?

— Знаех, монсеньор, при кого е вложена. Събитията, забавленията, крадците често са ограбвали цялото ми имущество. Но като знаех, че държа тези пари на сигурно място, аз търпях и чаках до последния миг.

— Последният миг настъпил ли е?

— Уви, да, монсеньор!

— Значи не можете повече да търпите и да изчаквате?

— Наистина невъзможно ми е — отговори Калиостро.

— Значи си искате парите?

— Да, монсеньор.

— Още днес?

— Ако обичате.

Разтреперан от отчаяние, кардиналът замълча за малко, после с променен глас каза:

— Графе, нещастните принцове по земята не доставят толкова бързо богатствата, колкото вие и другите магьосници, които заповядвате на демоните и ангелите.

— О, монсеньор — каза Калиостро, — вярвайте ми, че нямаше да ви поискам тази сума, ако не знаех предварително, че я имате.

— Аз да имам петстотин хиляди ливри! — възкликна кардиналът.

— Тридесет хиляди ливри в злато, десет хиляди — в сребро, а останалите — в бонове в касата.

Кардиналът пребледня.

— Които са в този шкаф на Бул^[2] — продължи Калиостро.

— О, господине, вие знаете?

— Да, монсеньор, и зная също всичко, което е трябвало да жертвате, за да доставите тази сума. Чух дори да казват, че среброто сте купили на двойна цена.

— Вярно е.

— Обаче, монсеньор — продължи Калиостро, — за десет години аз двадесет пъти едва не умрях от глад или затруднения, въпреки че имах този документ, който за мен представляваше половин милион. Обаче, за да не ви безпокоя, чаках. Мисля, че сме горе-долу квит, монсеньор.

— Квит, господине! — извика принцът. — О, не казвайте, че сме се разплатили, тъй като вие имате предимството щедро да ми заемете голямата сума. Квит! О, не, не! Аз съм и ще остана вечно ваш дължник. Само, графе, питам ви, защо вие, който можехте вече десет години да ми поискате тази сума, мълчахте? През тези десет години аз можех двадесет пъти да ви върна парите, без да се притеснявам.

— Докато днес... — попита Калиостро.

— О, не крия — извика принцът, — че днес изисквате да ви бъде върната сумата, защото вие изисквате, нали?

— Уви, да, монсеньор.

— Това ужасно ме притеснява!

Калиостро поклати глава и повдигна рамене, което означаваше: „Какво искате, монсеньор, така е и не може да бъде друго.“

— Но вие, който отгатвате всичко — продължи принцът, — вие, който умеете да четете в сърцата на хората и дори виждате в затворените шкафове, което понякога е по-лошо, вие може би не се интересувате да научите защо държа толкова на тези пари?

— Лъжете се, монсеньор — каза с леден тон Калиостро. — Не, не се съмнявам и моите тайни са ми донесли доста тъга, разочарования

и нещастия, за да ме занимават тайните на другите, освен когато те ме засягат. Интересувах се дали имате или нямате пари, не ме засяга за какво сте ги предназначили. Освен това, монсеньор, ако знаех сега причината за вашето затруднение и ако тя ми се стореше сериозна и значителна, може би щях да склоня да отложа още, нещо, което при сегашните обстоятелства, повтарям, щеше да ми причини най-голямата щета. Предпочитам да не съм в течение на вашите работи.

— О, господине — извика кардиналът, чиято гордост и чувствителност бяха засегнати от думите на Калиостро, — не смятайте поне, че искам да будя състрадание с личните си затруднения, вие ще получите лихвата си, тя е означена и гарантирана чрез тази разписка, подписана от мен. Ще имате вашите петстотин хиляди ливри.

Калиостро се поклони.

— Зная — продължи кардиналът, разкъсван от болката да загуби в една минута толкова трудно събрани пари, — добре ми е известно, господине, че тази хартия е само едно признаване на дълга и не определя падежа на плащането.

— Ваше високопреосвещенство, моля да ме извините — отговори графът, — но аз се съобразявам буквално с разписката и виждам в нея написано:

Потвърждавам, че съм получил от господин Жозеф Балзамо сумата петстотин хиляди, която ще изплатя обратно при първото поискване.

Подписал Луи дьо Роан

Кардиналът целият изтръпна, той беше забравил не само дълга, но и в каква форма бе представен.

— Виждате, монсеньор — продължи Балзамо, — че не искам невъзможното. Не можете, добре! Само съжалявам, че Ваше високопреосвещенство, изглежда, е забравил, че сумата е била дадена спонтанно от Жозеф Балзамо във върховен час и на кого — на господин Дьо Роан, когото не е познавал. Ето, струва ми се, една постъпка на голям благородник, която господин Дьо Роан, толкова голям благородник, може да повтори също при връщането на дълга. Но

вие преценихте, че не трябва да става по този начин, да не говорим повече, вземам обратно разписката. Сбогом, монсеньор.

Калиостро сгъна хладно хартията и се приготви да я сложи в джоба си. Кардиналът го спря.

— Графе — каза той, — човек от рода Роан не понася никой на света да му дава уроци по щедрост. Впрочем сега ще бъде просто урок по честност. Дайте ми, моля, разписката, за да я платя.

На свой ред Калиостро, изглежда, се поколеба. Действително бледото лице, подутите очи, треперещата ръка на кардинала породиха у него силно състрадание. Кардиналът с цялата си гордост разбра доброто разположение на Калиостро. За миг предположи, че то ще бъде последвано от благоприятен за него изход. Но изведнъж погледът на графа стана по-суров, някаква сянка премина над начумерените му вежди, той протегна ръка към кардинала и даде разписката.

С наранено сърце господин Дьо Роан не изпусна нито миг, запъти се към шкафа, който Калиостро беше посочил, извади оттам голяма пачка банкноти, после посочи с пръст много кесии със сребро и изтегли едно чекмедже, пълно със злато.

— Графе — каза той, — ето вашите петстотин хиляди ливри, само че сега ви дължа още двеста и петдесет хиляди ливри за лихвата, ако допуснем, че се отказвате от сложната лихва, което ще представлява една още по-голяма сума. Ще наредя на иконома да направи сметките и да ви даде гаранция за изплащането, като ви помоля да ми дадете известно време.

— Монсеньор — отговори Калиостро, — аз дадох назаем петстотин хиляди ливри на господин Дьо Роан. Господин Дьо Роан ми дължи петстотин хиляди ливри и нищо повече. Ако исках да получа лихви, щях да ги отбележа в разписката. Пълномощник или наследник на Жозеф Балзамо, както искате, защото Жозеф Балзамо е наистина мъртъв, аз трябва да приема само сумата, отбелязана в разписката, вие ми я плащате, аз я получавам и благодаря, като моля да приемете моите почит и уважение. Вземам парите, монсеньор, и тъй като спешно имам нужда от цялата сума днес, ще изпратя да вземат златото и среброто, като ви моля да ги пригответе.

С тези думи, на които кардиналът не намери отговор, Калиостро сложи пачката с банкнотите в джоба си, почтително поздрави принца, остави разписката и излезе.

— Нещастieto засяга само мен — въздъхна господин Дьо Роан, след като Калиостро си тръгна, — понеже кралицата може да плати и никакъв неочакван Жозеф Балзамо няма да дойде при нея, за да ѝ иска петстотин хиляди ливри.

---

[1] Амиант — вид азбест — бел.прев. ↑

[2] Андре Бул (1642 — 1732) — известен френски мебелист — бел.прев. ↑

60.

ДОМАШНИ СМЕТКИ

Беше в навечерието на първото плащане, определено от кралицата. Господин Дьо Калон не беше удържал на обещанията си. Сметките му не бяха още подписани от краля.

Министърът имаше да урежда много неща. Той беше позабравил кралицата. Тя от своя страна смяташе, че е под нейното достойнство да напомня на министъра на финансите. След като бе получила обещанието му, тя чакаше. Започваше обаче да се безпокои и да търси начин да се осведоми и да говори с господин Дьо Калон, без да се изложи като кралица, когато получи от министъра една бележка.

„Тази вечер — пишеше той — работата, която Ваше величество ми оказа чест да възложи, ще се разреши от съвета, а кралицата ще има парите утре сутринта.“ Веселостта на Мария-Антоанета се възвърна напълно. Тя не помисли вече за нищо, дори и за тежкия следващ ден. Видяха я по време на разходките да търси най-закътаните алеи, сякаш за да се откъсне от всякакъв физически и светски допир. Тя още се разхождаше с госпожа Дьо Ламбал и граф Д'Артоа, който се беше присъединил към тях, когато след вечеря кралят в мрачно настроение влезе на съвет. Един кораб бе изчезнал в залива на Лион. Няколко провинции отказваха да плащат данъка. Една хубава карта на двете земни полукълба, излъскани и лакирани от самия крал, се беше спукала от горещината, така че Европа бе разрязана на две части на мястото, където се съединяваха 30-ият градус географска ширина с 55-ия градус географска дължина. Кралят се сърдеше на всички, дори и на господин Дьо Калон.

Напразно министърът на финансите му се усмихна и му предложи своя хубав парфюмиран портфейл. Кралят започна да драска върху къс бяла хартия чертички, при които малките човечета означаваха буря, а конете — хубаво време. Защото кралят имаше странната привичка да рисува по време на съветите. Луи XVI не обичаше да гледа хората в лицето. Той бе плах, перото в ръката го

правеше уверен и спокоен. Докато той се занимаваше така, ораторът можеше да развива доводите си. От време на време кралят отправяше бегъл поглед и получаваше малко огън от очите на оратора, който излагаше идеята си точно колкото му трябваше, за да не пропусне човека, докато преценява думите му.

Говореше ли той самият, а той говореше добре, рисунката му осигуряваше реч без превзетост, без ръкомахания. Той можеше да спре или да се разгорещи според желанието си, чертичките върху листа заместваха при нужда разкрасяването на словото му.

Кралят взе перото както обикновено, а министрите започнаха да четат проектите или дипломатическите ноти. Господин Дьо Калон току-що бе отворил докладна записка във връзка със заема, заплануван за следващата година. Кралят започна яростно да нанася върху листа чертички.

— Все да вземаме заем — рече той, — без да знаем как ще го връщаме, въпросът е важен, господин Дьо Калон.

— Сир, един заем е като да черпиш от извор, водата изчезва тук, за да се появи в изобилие другаде. Нещо повече, тя изскача, увеличена от подземните води. И най-напред, вместо да се каже как ще платим, трябва да кажем как и с какво ще вземаме заем, защото проблемът, за който говори Ваше величество, не е с какво ще върнем, а ще намерим ли кредитори.

Кралят сгъсти чертите до черно, съвсем плътно, но не добави нито дума, чертите говореха достатъчно. След като господин Дьо Калон изложи своя план и той получи одобрението на колегите му, кралят взе проекта, въздъхна и го подписа.

— Сега, като имаме пари — засмя се господин Дьо Калон, — да харчим.

Кралят погледна министъра си и се намръщи, а от надрасканите чертички закръгли огромно мастилено петно. Господин Дьо Калон подаде на краля сложна ведомост с пенсии, възнаграждения, поощрения, дарения и заплати. Изложението бе кратко, но добре представено. Кралят прелисти страниците и стигна до общия сбор.

— Един милион и сто хиляди ливри за толкова малко неща! Как е станало?

Той остави настрана писалката.

— Четете, сир, четете и моля да отбележите, че от един милион и сто хиляди ливри има едно разходно перо, което стигна до петстотин хиляди ливри.

— Кое перо, господин главен контролър?

— Авансът, направен за Нейно величество кралицата, сир.

— За кралицата? — извика Луи XVI... — Петстотин хиляди ливри за кралицата! Е, господине, това е невъзможно.

— Извинете, сир, но числото е точно.

— Не, не! — извика кралят, който изпита нужда да се заговори за пестеливостта на кралицата. — Кралицата не желае тази сума, господин Дьо Калон. Кралицата ми каза, че един кораб е за предпочитане пред бижутата. Тя мисли, че ако Франция сключва заеми, за да храни своите бедни, ние, богатите, трябва да помагаме на Франция. Значи, ако кралицата има нужда от тези пари, по-добре ще бъде да почака парите и аз ви уверявам, че тя ще почака.

Министрите изръкопляскаха на патриотичния порив на краля, когото в този миг божественият Хораций нямаше да го нарече Уксорий^[1]. Само господин Дьо Калон, който знаеше затруднението на кралицата, настоя за отпускане на сумата.

— Наистина — каза кралят — вие сте по-загрижен за нас, отколкото ние самите. Успокойте се, господин Дьо Калон.

— Кралицата, сир, ще ме обвини, че не съм бил достатъчно старателен по нейния въпрос.

— Аз ще защитя пред нея вашия довод.

— Кралицата, сир, никога не иска нещо, освен когато е принудена.

— Ако кралицата има нужди, те са по-малко належащи, надявам се, отколкото нуждите на бедните, и тя ще отстъпи първа.

— Сир...

— Въпросът е решен — каза рязко кралят.

Той взе отново писалката и се зае с драсканиците.

— Отхвърлихте ли кредита, сир? — попита отчаян господин Дьо Калон.

— Аз го заличавам — отговори величествено Луи XVI. — Струва ми се, че още оттук чувам великодушния глас на кралицата как ми благодари, че толкова добре съм разбрал сърцето ѝ.

Господин Дьо Калон прехапа устни. Луи XVI, доволен от героичната лична жертва, подписа със сляпо доверие всичко останало. Той нарисова една хубава зебра, заградена от нули, и повтори:

— Тази вечер спечелих петстотин хиляди ливри. Един хубав ден за краля, Калон. Ще съобщите добрата новина на кралицата, ще видите, ще видите...

— О, Бога ми, сир — прошепна министърът, — ще съжалявам много, ако ви отнема радостта да направите вие това съобщение на кралицата. Всеки според заслугите си.

— Добре — отвърна кралят. — Да прекратим заседанието. Стига толкова труд, щом работата е свършена добре. Ето, кралицата се връща, да идем при нея, Калон!

Засиял, кралят се запъти решително към Мария-Антоанета, която под ръка с граф Д'Артоа, пееше в преддверието.

— Госпожо — каза кралят, — хубаво ли се разходихте?

— Прекрасно, сир, а вие свършихте ли добре вашата работа!

— Отсъдете сама, спечелих за вас петстотин хиляди ливри.

„Калон удържа на думата си“ — помисли си кралицата.

— Представете си — добави Луи XVI, — Калон ви беше включил за половин милион кредит.

— О! — каза усмихната Мария-Антоанета.

— А аз... го задрасках. И ето петстотин хиляди ливри, спечелени с едно драсване на писалката.

— Как задраскано! — пребледня кралицата.

— Много просто. Това ще бъде добре за вас. Довиждане, госпожо, довиждане.

— Сир, сир!

— Много съм гладен. Прибирам се. Заслужил съм си вечерята, нали?

— Сир, чуйте...

Но Луи XVI бързо тръгна и изчезна, сияещ от тази шега, оставяйки кралицата изумена, онемяла и отчаяна.

— Братко, накарайте да потърсят господин Дьо Калон — каза тя на граф Д'Артоа. — Тук има лош обрат в работите ни.

Точно тогава донесоха на кралицата следната записка:

Ваше величество сигурно е узнала, че кралят отказа кредита. Неразбираемо е, госпожо, върнах се от съвета болен и обхванат от мъка.

— Четете — рече кралицата, като подаде бележката на граф Д'Артоа.

— Има хора, които казват, че ограбваме хазната, сестро! — каза високо принцът. — Така действа...

— Един съпруг — прошепна глухо кралицата. — Сбогом, братко.

— Приемете моите съчувствия, скъпа сестро, ето, че съм предупреден, защото исках утре и аз да помоля за пари.

— Да потърсят госпожа Дьо ла Мот — каза кралицата на госпожа Дьо Мизери и след като помисли малко, добави — навсякъде, веднага.

---

[1] Уксорий (лат.) — робски предан на съпругата си — бел.прев.

↑

61.

КРАЛИЦАТА МАРИЯ-АНТОАНЕТА, ЖЕНАТА ЖАНА ДЪО ЛА МОТ

Куриерът, когото изпратиха в Париж за госпожа Дъо ла Мот, откри графинята при кардинал Дъо Роан.

Жана бе отишла на гости при Негово преосвещенство, беше обядвала и вечеряла там. Сега тя разговаряше с него за злополучното изплащане на дълга, когато куриерът дойде да попита дали графинята е у господин Дъо Роан. Находчивият портиер отговори, че Негово преосвещенство е излязъл и че госпожа Дъо ла Мот не е в дома му, но много лесно можело да ѝ се предаде това, което кралицата бе възложила на своя пратеник, понеже графинята вероятно ще дойде вечерта.

— Да се яви във Версай колкото се може по-бързо — каза куриерът и тръгна да разнесе същото съобщение по всички предполагаеми жилища на скитащата се графиня.

Куриерът току-що си беше отишъл и портиерът, без да ходи някъде далеч, изпрати просто жена си при господин Дъо Роан, за да предупреди госпожа Дъо ла Мот. Дватама съдружници размишляваха върху несигурността на големите суми. Когато графинята получи съобщението, разбра, че е належащо да тръгне. Тя поиска от кардинала два бързи коня, той я настани в една карета без герб и докато разсъждаваше върху известието, графинята бе откарана толкова бързо, че след един час пристигна в замъка. Там я чакаха и незабавно я въведоха при Мария-Антоанета. Кралицата се беше оттеглила в стаята си. Нощният ѝ тоалет беше направен, друга жена в апартамента нямаше освен госпожа Дъо Мизери, която четеше нещо на кралицата в малкия будоар. Мария-Антоанета бродираше или по-скоро се преструваше, че бродира, тя се вслушваше с безпокойство във всеки шум отвън, когато Жана изникна пред нея.

— А! — извика кралицата. — Ето ви тук, много добре. Една новина... графиньо.

— Добра ли е, госпожо?

— Преценете сама. Кралят е отказал петстотинте хиляди ливри.

— На господин Дьо Калон?

— На всички. Кралят не иска да ми даде пари. Тези неща засягат само мен.

— Боже мой! — прошепна графинята.

— Не е за вярване, нали, графиньо? Да се откаже, да се задраска вече направеното разпореждане. Нека не говорим вече за минали неща. Върнете се бързо в Париж. Кажете на кардинала, който направи голяма жертва, за да ми достави удоволствие, че приемам неговите петстотин хиляди ливри до следващото тримесечие. Себично е от моя страна, графиньо, но се налага... аз злоупотребявам.

— О, госпожо — промълви Жана, — загубени сме, господин кардиналът вече няма пари.

Кралицата подскочи, сякаш току-що бе ранена или обидена.

— Няма... вече... пари — едва изговори тя.

— Госпожо, съвсем неочаквано за господин Дьо Роан поискаха от него да изплати един стар дълг. Било въпрос на чест и той го е изплатил.

Кралицата се спря като зашеметена от това нещастие.

— Много съм любопитна, нали? — каза кралицата. — Все с мен ли се случват всички тези грешки? Откъде знаете, графиньо, че господин Дьо Роан няма вече пари?

— Каза ми за това нещастие преди час и половина, госпожо. Нещастieto е още по-непоправимо, тъй като петстотинте хиляди бяха, както се казва, забравени стари дългове.

Кралицата подпря с ръце главата си.

— Трябва да се вземе решение — добави тя.

„Какво ли ще направи кралицата?“ — помисли си Жана.

— Виждате, графиньо, това е ужасен урок. Наказана съм, че тайно от краля постъпих така глупаво — от посредствена амбиция и от дребнаво предизвикателство. Нямам никаква нужда от това колие. Съгласна ли сте?

— Вярно, госпожо, но ако една кралица се съобразява само с нуждите и вкусовете си...

— Искам да се съобразявам преди всичко със спокойствието и щастието на моя дом. Достатъчен беше само този първи провал, за да ми покаже на колко неприятности щях да се изложа, колко изпълнен с нещастия бе избраният път, а сега аз се отказвам. Да действваме открито, да действваме свободно, да действваме просто.

— Госпожо!

— За да започнем, нека пожертваме нашата суета пред олтара на дълга, както щеше да каже господин Дора^[1].

Кралицата въздъхна и добави:

— Колието обаче беше много хубаво!

— То все още е хубаво, госпожо. Парите, вложени в него, не са изгубени.

— Отсега то представлява за мен само купчинка камъни. След като човек си е поиграл с тях на дама, както правят децата, като изиграят играта си, той ги захвърля и забравя за тях.

— Какво иска да каже кралицата?

— Кралицата иска да каже, скъпа графиньо, че ще вземете обратно кутията с колието, донесено... от господин Дьо Роан... за да го занесете на бижутерите Бьомер и Босанж.

— Да им го върна?

— Точно така.

— Но, госпожо, Ваше величество е дала двеста и петдесет хиляди ливри капаро.

— Печеля още двеста и петдесет хиляди ливри, графиньо, ето ме в съгласие със сметките на краля.

— Госпожо! Госпожо! — извика графинята. — Да се загуби така четвърт милион! Защото може да се случи бижутерите да създадат трудности и да не върнат парите, с които щяха да разполагат.

— Имам го предвид и се отказвам от капарото, при условие че сделката бъде развалена. Откакто предугадох този край, графиньо, ми олекна. Графиньо, отнесете веднага кутията. Бижутерите ще спечелят. Двеста и петдесет хиляди ливри за подарък е добра печалба, която имат от мен, а освен това колието си остава у тях. Мисля, че няма да се оплакват и никой нищо няма да научи. Кардиналът го е направил, за да ми достави радост. Ще му кажете, че за мен е удоволствие да не притежавам колието, и ако е умен човек, той ще ме разбере, ако е добър свещеник, ще одобри и подкрепи моята жертва.

След тези думи кралицата подаде на Жана затворената кутия с бижутото, Жана леко я отблъсна.

— Госпожо, защо да не издействаме още една отсрочка?

— Да молим, значи да се унижаваме, графиньо, да издействаме, значи да бъда унижена. Отнесете кутията, мила, отнесете я!

— Помислете, госпожо, какъв шум ще вдигнат бижутерите, те ще изпитват съжаление към вас. Вашият отказ ще бъде също така позорен, както и вашето съгласие. Всички ще научат, че диамантите са били на ваше разположение.

— Никой нищо няма да узнае. Аз вече не дължа нищо на бижутерите, аз вече няма да ги приемам, добре е да мълчат поне заради двеста и петдесетте хиляди ливри, а моите неприятели, вместо да кажат, че купувам диаманти за милион и половина, ще кажат, че хвърлям парите си в търговията. Това е по-малко неприятно. Отнесете ги, графиньо, отнесете и благодарете от мое име на господин Дьо Роан за благоволението му и за добрата му воля.

С властно движение на ръката кралицата предаде кутията с бижутото на Жана, която не без вълнение усети в ръцете си тежестта му.

— Нямате време за губене — продължи кралицата. — Колкото по-малко неприятности имат бижутерите, толкова повече ще сме сигурни, че ще запазим тайната. Тръгнете бързо и гледайте да не види някой кутията. Идете най-напред у вас, защото едно посещение у Бьомер по това време може да събуди подозренията на полицията, която сигурно е любопитна какво става при мен, после, след като се върнете вкъщи и агентите се объркат, идете при бижутерите и ми донесете разписка от тях.

— Да, госпожо, ще стане, както искате.

Жана скри кутията под наметалото си, така че да не личи, че носи нещо. После с усърдието, което се изискваше поради височайшия съучастник в нейната дейност, тя се качи в каретата.

Най-напред, за да се подчини, Жана нареди да я откарат вкъщи, после изпрати каретата при господин Дьо Роан, за да заблуди кочияша, който я докара, и реши да смени облеклото си, за да е по-подходящо за нощно пътуване.

Камериерката я облече бързо според всички изисквания и внимание към дворцова дама. Тя забеляза, че Жана е замислена и разсеяна. Госпожа Дьо ла Мот наистина не мислеше за тоалета си, тя

остави камериерката да се погрижи за него и насочи мисълта си към едно странно намерение, породено от обстоятелствата. Тя се питаше дали кардиналът не допуска голяма грешка, като оставя кралицата да върне украшението, и дали извършената вече грешка няма да намали изгледа за успех, за който господин Дьо Роан мечтаеше и се ласкаеше, че го е постигнал, участвайки в малките тайни на кралицата. Не пренебрегваше ли задълженията си по тяхното споразумение, ако изпълнеше заповедта на Мария-Антоанета, без да се посъветва с господин Дьо Роан? Дори останал без пари, кардиналът нямаше ли да предпочете да продаде себе си, отколкото да лиши кралицата от предмета, който тя силно желаше?

„Не мога да направя друго — каза си Жана, — освен да се посъветвам с кардинала. Един милион и петстотин хиляди ливри! — помисли си тя. — Той никога няма да има тази сума!“

Внезапно Жана се обърна към камериерката и каза:

— Излезте, Роза.

Камериерката се подчини, а госпожа Дьо ла Мот продължи мисловния си монолог. „Каква сума! Какво богатство! Какъв радостен живот и как всяко щастие, всяка слава, придобити от една подобна сума, са представени от тази малка блестяща змия от скъпоценни камъни.“

Жана отвори кутията и очите ѝ се заслепиха от искрящите пламъци. Тя извади колието, нави го на пръстите си, задържа го в двете си малки шепи и си каза: „Един милион и четиристотин хиляди ливри са тук, защото в действителност колието струва един милион и четиристотин хиляди ливри, а бижутерите ще платят тази цена още днес. Странна съдба, която позволява на незначителната, бедна и неизвестна Жана дьо Валоа да докосва с ръка ръката на кралицата, на първата в света, и да държи в дланите си, вярно — само за един час, един милион и четиристотин хиляди ливри, сума, която никога не се оставя да се движи сама по света, а винаги е придружавана от въоръжени пазачи или от поръчителства, които във Франция не могат да бъдат по-малки от поръчителствата на една кралица или на един кардинал. Всичко това се намира между десетте ми пръста... Колко е тежко и колко е леко! Ако превърна в злато, в скъпоценен метал стойността на тази кутия, ще имам нужда от два коня, ако е в облигации. А облигациите винаги ли имат покритие? Не трябва ли да

се подписва нещо, да се контролира? Освен това облигацията е хартия — огънат, водата могат да я унищожат. Тя не важи в цялата страна, издава своя произход, разкрива името на своя автор и името на приносителя. След време тя загубва част или цялата си стойност. Напротив, диамантите са твърди, те устояват на всичко и всеки може да ги отличи, да прецени, да им се възхити и да ги купи в Лондон, Берлин, Мадрид, дори в Бразилия. Всеки оценява диаманта, особено диамант, който се отличава с големината и с чистотата си. Колко са хубави! Колко са прекрасни! Какво съчетание и какво своеобразие! Всеки поотделно струва може би повече, отколкото, взети заедно.

Но защо ли разсъждавам? — каза си изведнъж тя. — Бързо да се реша — да намеря кардинала или да върна на Бьомер колието, както ми възложи кралицата.“

Тя стана, като все още държеше диамантите, които блестяха и стопляха ръката ѝ.

„Те ще се върнат при безчувствения бижутер, който ще ги премери и ще ги излъска с четката си. Те можеха да блестят на гърдите на Мария-Антоанета... Бьомер отначало ще възрази, после ще се успокои, като помисли, че има печалбата, а запазва и стоката. А, забравих! В каква форма трябва да се съчини разписката от бижутера? Това е много сериозно, за да се съчини, се изисква умение. Написаното не трябва да засяга нито Бьомер, нито кралицата, нито кардинала. Кардиналът... О, не! Ако кардиналът ме обичаше повече или ако беше по-богат и ако ми дадеше диамантите...“

Тя седна на дивана, навила диамантите... около ръката си, главата ѝ пламтеше с объркани мисли, които понякога я ужасяваха и които тя трескаво отблъскваше.

Внезапно погледът ѝ стана по-спокоен, по-установен, по-съсредоточен върху една определена мисъл. Тя не забеляза как минават минутите и всичко у нея получаваше вече непоклатима увереност, подобно на плувците, които нагазват в тинята на една река и всяко ново движение, за да се освободят, ги кара да потъват повече.

В мълчаливото и дълбоко съзерцание на една мистериозна цел изтече един час. След това тя стана бавно, пребледняла като жрица в миг на вдъхновение, и позвъни на камериерката си. Беше два часа през нощта.

— Намерете ми карета — каза тя — или двуколка, ако няма друга кола.

Прислужницата намери карета, която чакаше на старата улица „Тампъл“. Госпожа Дьо ла Мот се качи и изпрати камериерката си да се прибере. Десет минути по-късно каретата спря пред вратата на памфлетиста Рето дьо Вилет.

---

[1] Дора (1508 — 1588) — френски хуморист — бел.прев. ↑

62.

РАЗПИСКАТА НА БЪОМЕР И ПРИЗНАТЕЛНОСТТА НА КРАЛИЦАТА

Резултатът от нощната визита, направена на памфлетиста Рето дьо Вилет, се появи на другия ден.

В седем часа сутринта госпожа Дьо ла Мот накара да предадат на кралицата едно писмо, в което беше разписката на бижутерите. Важната бележка беше съставена по следния начин:

Ние, долуподписаните, признаваме, че сме получили обратно диамантеното колие, първоначално продадено на кралицата за сума от един милион и шестстотин хиляди ливри, след като диамантите не се харесаха на Нейно величество, тя ни остави сумата от двеста и петдесет хиляди ливри, която ни изплати като обезщетение за направената поръчка и за нашите разноски.

Бьомер и Босанж

Кралицата се успокои за сделката, за която се беше тревожила прекалено дълго, заключи разписката в скрина си и вече не помисли за нея. Все пак два дни по-късно бижутерите Бьомер и Босанж бяха посетени от кардинал Дьо Роан, който се безпокоеше за изплащането на първата вноска, уговорена между продавачите и кралицата.

Господин Дьо Роан завари Бьомер вкъщи на Ке дьо л'Екол. Бе денят на падежа на първото плащане и ако имаше закъснение или отказ, бижутерите щяха да са разтревожени. Точно обратното, в къщата на Бьомер цареше спокойствие и господин Дьо Роан се зарадва, че намери слугите усмихнати, а кучето спокойно размахваше опашка. Бьомер посрещна с израз на сърдечно задоволство знатния клиент.

— Е, добре! — каза господин Дьо Роан. — Днес беше срокът за плащане. Кралицата платила ли е?

— Не, монсеньор — отвърна Бьомер. — Нейно величество не можа да даде парите. На господин Дьо Калон му е било отказано от краля. Всички говорят за това.

— Да, всички говорят, Бьомер, и тъкмо този отказ ме води при вас.

— Но — продължи и бижутерът — Нейно величество е прекрасна и доброжелателна. Понеже не можа да плати, тя даде гаранция за дълга и ние не искаме нищо повече.

— Толкова по-добре! — възкликна кардиналът. — Гарантирала е дълга, казвате? Много добре. Но... как?

— По най-прост и най-деликатен начин — отвърна бижутерът, — по един кралски начин.

— Чрез посредничеството на една остроумна графиня може би? — попита кардиналът.

— Не, монсеньор, не. Госпожа Дьо ла Мот дори не се появи, от което двамата с господин Босанж сме много поласкани!

— Не се появи! Графинята не се появи... Знайте, че все пак тя има своя дял, господин Бьомер. Всяка добра подбуда трябва да идва от графинята. Разбирате, че не се съмнявам изобщо в качествата на Нейно величество.

— Монсеньор ще прецени дали Нейно величество е била деликатна и добра спрямо нас. Разпространиха се слухове във връзка с отказа на краля за изплащане на петстотин хиляди ливри, ние писахме на госпожа Дьо ла Мот.

— Кога?

— Вчера, монсеньор.

— Какво отговори тя?

— Ваше високопреосвещенство нищо ли не знае? — попита Бьомер с едва забележим оттенък на почтителна откровеност.

— Не. От три дни не съм имал честта да видя госпожа графинята — отвърна с достойнство принцът.

— Е, добре, монсеньор! Госпожа Дьо ла Мот отговори с една-единствена дума — чакайте!

— Писмено ли?

— Не, монсеньор, устно. В нашето писмо помолихме госпожа Дьо ла Мот да я приеме и да предупредите кралицата, че плащането приближава. И ние чакахме, монсеньор, и вчера вечерта получихме от кралицата писмо, донесено от много загадъчен куриер.

— Писмо? До вас ли, Бьомер?

— Или по-скоро благодарност по подходящ начин, монсеньор.

— А, вие сте много щастливи, господа бижутери, че имате писмо от кралицата.

— За един милион и триста и петдесет хиляди ливри, монсеньор — подхвърли с насмешка бижутерът, — човек може да има...

— Десет, дори сто милиона не плащат някои неща — подхвана строго прелатът. — В крайна сметка осигурени ли сте?

— Възможно най-добре.

— Кралицата признава ли дълга?

— Както се полага.

— И се задължава да плати...

— След три месеца — петстотин хиляди ливри, останалите — до края на полугодието.

— А... лихвите?

— О, монсеньор, една дума на Нейно величество ги осигурява! „Да направим — добави с доброта Нейно величество, — да направим помежду си сделката.“ Ваше превъзходителство разбира добре препоръката „няма да съжалявате“. И тя е подписала! Още сега виждате, монсеньор, за моя съдружник и за мен сделката е въпрос на чест.

— Ето, че нямам дълг към вас, господин Бьомер — каза очарован кардиналът. — До скоро виждане, до друга сделка.

— Когато Ваше високопреосвещенство ще благоволи да ни удостои със своето доверие.

— Но вижте в това и ръката на милата графиня — добави кардиналът.

— Ние сме много признателни на госпожа Дьо ла Мот, монсеньор, договорихме се, господин Босанж и аз, да ѝ се отблагодарим, когато копието бъде изплатено напълно.

— Шшт! — сложи пръст на устата си кардиналът. — Вие не ме разбирате.

Той стигна до каретата си, съпроводен от почестите на цялата къща. Сега можем да свалим маската. За никого платното не е останало върху статуята. Всеки е разбрал какво е направила Жана дьо ла Мот против своята благодетелка и как се е възползвала от перото на памфлетиста Рето дьо Вилет. Никаква тревога при бижутерите, никакви скрупули при кралицата, никакво съмнение при кардинала. Три месеца са дадени, за да се подготвят кражбата и престъплението — за тези три месеца опасните плодове ще узреят, за да може коварната ръка да ги обере.

Жана се върна при господин Дьо Роан, който я попита как е постъпила кралицата, за да не иска повече нищо от бижутерите.

Госпожа Дьо ла Мот отговори, че Мария-Антоанета се е доверила на бижутерите; че е препоръчала да запазят тайната, че кралицата, която плаща, трябва да се крие и че още повече е принудена да се крие, когато се отнася за кредит.

Кардиналът се съгласи, че кралицата има право, и в същото време попита дали тя си спомня за добрите му намерения.

Жана обрисова такава картина на признателност от страна на кралицата, че господин Дьо Роан се въодушеви много повече като любовник, отколкото като поданик, много повече бе по-ласкав в гордостта си, отколкото в своята преданост.

Жана беше водила с определена цел тези разговори, решила беше да се прибере спокойно вкъщи, да преговаря с един търговец на скъпоценни камъни, да продаде диаманти за сто хиляди екю и да се добере до Англия или Русия, свободни страни, където щеше да живее богато пет-шест години, а после, без да могат да я безпокоят, щеше да разпродаде изгодно на парче и останалите десет диаманта. Но нещата не станаха така, както тя желаше. При първите диаманти, които тя показа на двама експерти, изненадата и сдържаността им ужасиха продавачката. Единият предложи жалка сума, другият се възхищаваше на диамантите, като казваше, че никога не е виждал подобни освен на колието на Бьомер.

Жана се спря. Само една крачка още и щеше да бъде разкрита. Тя разбра, че непредпазливостта в подобен случай е провал, а провалът ѝ води към позорния стълб и доживотен затвор. Тя прибра диамантите на тайно място в своите скривалища и реши да се снабди с толкова силни защитни средства, с тъй остри нападателни оръжия, че в случай на

борба всички, опълчили се срещу нея, да бъдат предварително победени. Да лавира между желанията на кардинала, който винаги щеше да се стреми да разбере истината, и невъздържаността на кралицата, която винаги щеше да се хвали, че е отказала, представляваше ужасна опасност.

Една-единствена мисъл я занимаваше от този миг — да попречи на кардинала и на кралицата да се срещнат. Всичко щеше да бъде наред, докато Жана е помежду им. Ако в нейно отсъствие те разменят някаква дума, тя щеше да провали бъдещото щастие на Жана, изградено върху заличаването на миналото.

Какво да се направи? За да не може кралицата да обвинява, трябва да не отваря уста, за да се затвори благородната и смела уста, трябва да се потиснат подбудите, като бъде обвинена в нещо. Господарят не дръзва пред съда да обвини в кражба слугата си, тъй като в по-срамно престъпление може да бъде уличен той самият. Ако господин Дьо Роан се изложи пред кралицата, почти сигурно е, че и тя ще се изложи пред кардинала. Но дано случайността не сближи двамата заинтересувани да разкрият тайната.

Отначало Жана се подвоуми пред огромната скала, надвиснала над главата ѝ. Да живее така, задъхана, ужасена, под заплахата, че скалата може да падне. Да, но как да се изплъзне от тази тревога? С бягство! С изгнание, да прехвърли в чужда страна диамантите от колието на кралицата.

Да избяга! Лесна работа. Една хубава карета може да се осигури за десет часа — времето, предвидено за сладките сънища на Мария-Антоанета, часовете, които се нижат, докато кардиналът вечеря с приятелите и се събуди на следващия ден. Широкият път се разстила пред Жана, паважът се сменя бързо под пъргавите крака на конете, това е достатъчно. След десет часа Жана ще бъде свободна, здрава, спасена.

Но какъв скандал! Какъв срам! Изчезнала, макар и свободна, на сигурно място, макар и в изгнание, Жана не е вече жена от благородническо потекло, а една крадла, престъпница, която се укрива от правосъдието. Съдът не може да я намери, но я признава за виновна, желязото на палача не я изгаря, защото е прекалено далеч, но общественото мнение я разкъсва и раздробява на парчета. Не! Тя няма да избяга. Върхът на дързостта и върхът на коварството са като двете

рамена на Атлас^[1], които си приличат като близнаци. Единият води другия, единият струва колкото другия. Който вижда единия, вижда и другия. Без да ѝ мигне окото, Жана реши да остане. Намисли го, когато видя, че може да ужаси едновременно кардинала и кралицата така, че и единият, и другият да си помислят, че е извършена кражба, независимо от тяхната близост.

Жана се питаше колко може да ѝ донесат за две години благоволенieto на кралицата и любовта на кардинала. Тя изчисли дохода от двата благоприятни случая на петстотин или шестстотин хиляди, след което ще настъпят отвращението, изпадането в немилост и изоставянето, за да бъдат изкупени благосклонността, популярността, възторгът. „Според моя план печеля седемстотин-осемстотин хиляди ливри“ — си каза графинята.

Ще видим как тази низка душа проправя криволичещия път, който води до срама за нея самата и до отчаянието за другите. „Да остана в Париж — обобщи графинята, — да действам решително, като помагам в играта на двете действащи лица, да ги оставя да играят ролята си в полза на моите интереси, да избира между хубавите моменти за бягството най-удобния и това все едно да излезе от кралицата. Всичко това да бъде нещастие, от което да се възползвам в подходящо време.

Да, ще попреча на кардинала да се свърже с Мария-Антоанета. Ето една особена трудност, защото господин Дьо Роан е влюбен, защото е принц и има право да влиза и излиза при Нейно величество много често. От друга страна, кралицата е красива и жадна за почести, а и признателна на кардинала и няма да го отклони, ако той я потърси. Хора, подобни на кралицата, обичат почестите, но се боят от нападение и го избягват.

Да, начинът е безпогрешен. Съветвайки господин Дьо Роан да се изяви свободно, ще породя в душата на Мария-Антоанета чувство на отвращение и неприязън, които ще отдалечат завинаги не само принца от принцесата, но мъжа от жената, самца от самката. Нужна е улика срещу господин Дьо Роан и срещу кралицата, оръжие с две остриета, което причинява рани надясно и наляво, оръжие, което, извадено от ножницата, разсича и наранява дори и самата ножница.“ Необходимо беше обвинение, от което кралицата да побледнее, а кардиналът да почервене, за да измие всякакво подозрение от Жана, довереното лице

и на двамата главни виновници. Трябваше ѝ накрая подобен ход, зад който независимо от времето и мястото да може да каже: „Не ме обвинявайте, или аз ще ви обвиня, не ме погубвайте, или аз ще ви погубя. Оставете ми богатството, а аз ще ви запазя честта.“

„Струва си да опитам — помисли коварната графиня — и ще открия начин. От днес времето работи за мен.“

Госпожа Дьо ла Мот се приближи до осветения от приятното слънце прозорец, потъна в меките възглавници, наслагани по перваза, и лице в лице с Бога тя потърси решение.

---

[1] Атлас — в древногръцката митология титан, наказан от Зевс да крепи на раменете си небето, защото участвал в бунта на титаните срещу боговете — бел.ред. ↑

63.

ЗАТВОРНИЧКАТА

Докато графинята се вълнуваше и се отдаваше на мечти, на улица „Сен Клод“, срещу къщата, където живееше Жана, се разиграваше друга сцена. Господин Калиостро, спомняме си го, бе скрил Олива, преследвана от полицията на господин Дьо Кросън, в старата къща на Балзамо. На младата дама ѝ беше приятно да бъде покровителствана от този голям благородник, който не искаше нищо, но, изглежда, се надяваше на много неща. „Какво ли очаква той“ — питаше се напразно отшелничката.

За госпожица Олива господин Дьо Калиостро бе човекът, който беше обуздавал Бозир и беше победил полицейските агенти, беше за нея Бог спасител. Според нея той бе и добър любовник, защото я уважаваше.

Честолюбието на Олива не ѝ позволяваше да вярва, че Калиостро може да има друго намерение, освен да я направи някой ден своя метреса. Присъщо е на жените, загубили своите добродетели, да смятат, че могат да бъдат обичани и уважавани. Сърце, което не разчита вече на любовта и породеното от нея уважение, е помрачено, бедно, мъртво сърце.

За съжаление в живота на Олива липсваше една необходима съставка, за да бъде щастието трайно. Тя бе щастлива, но скучаеше. Книгите, картините, музикалните инструменти не я забавляваха достатъчно. Тя прочете бързо всички развлекателни книги, които намери. Видените веднъж картини са същите, колкото и да ги гледаш. Така преценява Олива, но не и ние. При докосване от ръка на невежа музикалните инструменти издават само стон, а не звук, който да радва ухото.

Олива скоро се отегчи жестоко от своето щастие. Очите ѝ често се пълнеха със сълзи и съжеляваше за хубавите кратки предобеди, прекарани на прозореца на улица „Дофин“, когато привличаше с поглед минавачите и те вдигаха глава към нея. А приятните разходки в

квартал „Сен Жермен“, когато красивият пантоф подчертава крак със сладострастна извивка, когато всяка крачка на красивата минувачка бе победно шествие и извикваше у почитателите ѝ лек вик било от страх, когато тя се подхлъзваше, било от желание, когато се показваше бедрото ѝ.

Ето за какво си мислеше затворената Никол. Вярно е, че агентите на господин полицейския лейтенант бяха страшни, вярно е, че имаше и други места, където гаснеха настанени в болница жени, но те не можеха да се сравнят с нейното краткотрайно и прекрасно уединяване на улица „Сен Клод“. Какъв смисъл има да си жена и да имаш правото на прищевки, ако понякога не се разбунтуваш срещу доброто, за да го промениш в зло поне в мечтите си? За този, който се отегчава, всичко става бързо черно. Никол съжаляваше вече за Бозир, скърбеше и за свободата си. Нека признаем, че нищо не се е променило в света на жените от времето, когато в навечерието на женитбата си по любов дъщерите на Юда отивали да оплакват в планината своята девственост.

Олива, лишена от всякакво общуване и виждане с други хора вече от две седмици, стигна до най-неприятния миг на мъка и раздразнение, причинени от обзелата я скука. След като беше изчерпала всяко търпение, не смееше да се покаже нито на прозореца, нито да излезе, тя започна да губи апетит, но не и желанието да си въобразява, и колкото повече се увеличаваше това желание, толкова повече не ѝ се ядеше.

Точно този ден в миг на душевно оживление Калиостро неочаквано я посети. Той влезе, както обичайно, през ниската врата на къщата, прекоси наскоро подредената градинка в двора и почука по капациите на апартамента, зает от Олива. Четири почуквания бяха уговореният предварително сигнал, за да се вдигне резето, което младата жена поиска за по-голяма сигурност, ако случайно дойде посетител, който има ключ.

Олива смяташе, че предпазните мерки не са излишни, за да се запази целомъдрие, до известна степен обременяващо според нея. При дадения от Калиостро сигнал тя вдигна бързо всички резета, което показваше, че страшно има нужда да разговаря с някого. Жизнена като парижка гризетка, тя се втурна да прегърне благородния надзирател на затвор и с ядосан, дрезгав и рязък глас се провикна:

— Господине, аз се отегчавам!

Калиостро я погледна и леко поклати глава.

— Вие се отегчавате! — каза той, като затвори вратата. — Жалко, скъпо мое дете, това е лоша болка.

— Лесно е да говорите — каза тя. — Идвате, отивате си и дишате, животът ви минава в удоволствия, които сам си подбирате, а аз живуркам в пространство, което сте ми определили, аз не дишам, а треперя. Предупреждавам ви, господине, че вашата помощ ми е ненужна, тя няма да ми попречи да умра.

— Да умрете! Вие! — усмихна се графът. — Хайде де!

— Казвам ви, че се държите зле с мен, забравяте, че дълбоко и страстно обичам някого.

— Господин Бозир ли?

— Да, Бозир. Аз го обичам, казвам ви. Никога не съм го криела от вас. Нима си въобразявате, че ще забравя моя скъп Бозир?

— Изобщо не допусках, че не мислите за него, госпожице, направих всичко възможно, за да получа новини за Бозир, и сега ви ги нося.

— О! — възкликна Олива.

— Господин Дьо Бозир — продължи Калиостро — е чаровно момче.

— По дяволите! — отвърна Олива, като не разбираше към какво я насочва.

— Млад и хубав — добави Калиостро. — Пълен с въображение.

— С огън... Малко груб с мен. Но пък... справедливото и строго наказание е знак за обич.

— Вие имате златна уста — продължи Калиостро. — Имате голямо сърце и бистър ум, красива сте и аз, който го зная, аз, който се интересувам от всяка любов на този свят — това е една моя странност, мислех да ви свържа с господин Дьо Бозир.

— Преди месец не мислехте така — каза смутена Олива.

— Слушайте, скъпо дете, всеки добре възпитан мъж, види ли хубава жена, се стареае да ѝ се хареса, когато е свободен като мен. Ще признаете обаче пред мен, че ако малко съм ви ухажвал, то не е било дълго. Беше съвсем естествено да се въздържавам, като виждах колко обичате господин Дьо Бозир.

— О, не ми се подигравайте!

— Не ви се подигравам, честно! Вие устояхте тъй решително.

— О, нали! — извика Олива, очарована, че е забелязана нейната съпротива.

— Заради вашата любов... — каза равнодушно Калиостро.

— Но вашата любов — възрази Олива — не беше никак настойчива.

— Аз не съм нито толкова стар, нито толкова грозен, нито глупав, нито пък беден, че да понеса отказ или успех от едно лесно прелъстяване, госпожице. Вие винаги щяхте да предпочетете господин Дьо Бозир, аз го почувствах и се примирих.

— О, не! — каза кокетката. — Това, че ми подадохте ръка, че ме посещавате, че ме ухажвате така почтително, не беше ли една малка надежда за мен?

Коварната Олива просто изгаряше с поглед посетителя, дошъл, сякаш за да попадне в клопката на нещо, което тя дълго време не беше правила.

— Признавам — отговори Калиостро. — Вие сте толкова проникателна, че нищо не може да ви устои.

Той се престори, че навежда очи, за да не бъде разкъсан от пламъка, който искреше в погледа на Олива.

— Да се върнем на Бозир — каза тя, засегната от равнодушието на графа. — Какво прави, къде е скъпият ми приятел?

Калиостро я изгледа с известна нерешителност и продължи:

— Казах, че ми се иска да ви свържа с него.

— Не, не го казахте — отвърна пренебрежително тя, — но тъй като ми го съобщавате, приемам го като споменато. Продължете. Защо не го доведохте? Щеше да бъде мило. Той свободен ли е...

— Защото — отговори Калиостро, без да се учудва от насмешката си, — господин Бозир, който е много умен като вас, има също работа с полицията.

— Също! — извика Олива и побледня, защото този път видя самата истина. — Какво е направил?

— Една лудория, нещо като изплъзване, много находчиво, аз го наричам забавна шега, но подозрителните хора като господин Дьо Кросън, ами знаете колко е труден господин Дьо Кросън, е, добре, те наричат това кражба.

— Кражба! — извика Олива ужасена. — Боже мой!

— Една хубава кражба, да! Личи си, че горкият Бозир има вкус към хубавите неща.

— Господине... господине... арестуван ли е?

— Не, но е уличен.

— Заклевате ли ми се, че не е арестуван и не е заплашен?

— Мога да се закълна, че не е арестуван, но що се отнася до второто, не мога да твърдя нищо. Разбирате, скъпо дете, че когато човек е заподозрян, той е следен или поне търсен, а със своята фигура, с външността си, с всичките си добре известни качества господин Дьо Бозир, ако се покаже, ще бъде веднага заловен от тайните агенти. Помислете малко каква мрежа ще оплете господин Дьо Кросън, за да залови вас чрез господин Бозир и да залови Бозир чрез вас.

— О! Той трябва да се скрие! Клетото момче! Аз също ще се скрия. Помогнете ми да избягам от Франция, господине. Помъчете се да ми направите тази услуга, защото тук, виждате, затворена, задушена, няма да устоя на желанието да извърша един ден някоя глупост.

— Какво наричате глупост, скъпа госпожице?

— Да се покажа, да глътна малко въздух.

— Не преувеличавайте, моя добра приятелко, вие вече сте толкова бледа, ще загубите хубавото си здраве. Господин Бозир няма да ви обича вече. Дишайте чист въздух, колкото искате, забавлявайте се, гледайте, като минават хора.

— Хайде! — извика Олива. — Ето, че ви е яд на мен и също ще ме изоставите. Аз може би ви преча.

— На мен? Луда ли сте? Защо да ми пречите? — каза със сериозен и леден тон той.

— Защото... човек, който предпочита една жена, един виден човек като вас, един хубав благородник, какъвто сте вие, има право да се ядоса, дори да се отврати, ако една луда като мен го отхвърля. О, не ме напускайте, не ме погубвайте, не ме намразвайте, господине!

Колкото уплашена, толкова и изпълнена с желание да се хареса, младата жена се доближи до Калиостро и го прегърна.

— Клето малко момиче! — каза Калиостро и най-невинно я целуна по челото. — Колко се страхувате! Нямайте лошо мнение за мен, мое момиче. Вас ви грозеше опасност, аз ви направих услуга, бях загрижен за вас, върнах се, но това е всичко. Аз не ви мразя, вие не ми

дължите признателност. Аз постъпвах така за себе си, вие постъпихте така за вас, ние сме квит.

— О, господине, колко сте добър, колко сте щедър!

Олива сложи и двете си ръце върху рамената на Калиостро. Като я гледаше с обичайното си спокойствие, той каза:

— Виждате, Олива, сега вие ми предлагате любовта си, аз... Ако ми бяхте предложили вашето прекрасно тяло, аз щях да откажа, толкова обичам да предизвиквам само истински чувства, освободени от всякакъв интерес. Вие решихте, че съм користен, попаднахте в моята зависимост. Вие мислехте, че сте задължена, аз ще смятам, че сте по-признателна, отколкото нежна, по-уплашена, отколкото влюбена. Да останем такива, каквито сме. Така изпълнявам желанието ви. Аз предугаждам всички ваши скрупули.

Олива свали ръцете си от него и се отдалечи засрамена, унижена от щедростта на Калиостро, нещо, което тя не очакваше.

— Така — каза графът, — скъпа Олива, договорихме се, ще ме използвате като приятел, ще ми имате пълно доверие, ще използвате къщата, парите и моя кредит...

— И ще си кажа — продължи Олива, — че на този свят има много по-достойни мъже от всички, които съм срещала досега.

Тя произнесе тези думи с чар и достойнство, които оставиха дълбока диря в коравосърдечната душа, чието тяло някога се наричаше Балзамо. „Всяка жена е добра — помисли той, — когато човек е докоснал струната на сърцето.“ После той се приближи до Никол.

— От тази вечер ще живеете на последния етаж на къщата. Това е апартамент от три стаи, високо над булеварда и над улица „Сен Клод“. Прозорците гледат към Менилмонтан и към Белвил. Някои хора могат да ви видят. Те са добри съседи, не се страхувайте от тях. Услужливи са, без никакви особени връзки, без да имат подозрения каква сте. Може да ви видят, без да им се представяте, все пак не се показвайте пред минавачите, защото по улица „Сен Клод“ понякога следят агентите на господин Дьо Кросън. Там поне ще имате слънце.

Олива плесна радостно с ръце.

— Искате ли да ви заведе горе? — каза Калиостро.

— Тази вечер?

— Да, разбира се, тази вечер. Притеснява ли ви? — попита Калиостро.

Олива го погледна проникателно. Една смътна надежда се настани в душата ѝ, или по-скоро в нейната суетна и покварена глава.

— Да отидем — каза тя.

Графът взе един фенер от преддверието, отвори няколко врати и като се изкачи, следван от Олива, по една стълба, стигна до третия етаж и до апартамента, който беше определил за Олива. Олива намери жилището подредено, с много цветя, съвсем обитаемо.

— Сякаш ме чакат тук — възкликна тя.

— Не вас — каза графът, — а мен, защото обичам изгледа от тази къща и защото често спя тук.

Един въпрос се зараждаше на устните на Олива, когато Калиостро я спря.

— Тук няма да ви липсва нищо — каза той. — След четвърт час камериерка ще бъде край вас. Довиждане, госпожице.

Той изчезна, след като направи дълбок поклон, придружен от любезна усмивка.

Бедната затворничка падна скована, отчаяна и съсипана върху леглото, приготвено в една ниша. „Не разбирам нищо от това, което ми се случва“, прошепна тя и проследи с поглед мъжа, когото наистина не можеше да разгадае.

64.

НАБЛЮДАТЕЛНИЯТ ПУНКТ

Олива си легна, след като камериерката, изпратена ѝ от Калиостро, си тръгна. Тя спа малко, всевъзможни мисли, предизвикани от разговора ѝ с графа, ѝ причиняваха само будни сънища, дремливи безпокойства. Човек престава да бъде щастлив, когато е прекалено богат, или прекалено щастлив, след като е бил прекалено беден или прекалено развълнуван. Олива съжеляваше Бозир, възхищаваше се от графа, когото не разбираше, не вярваше вече да е свенлив, не смяташе да е безчувствен.

С пукването на зората ужасите, на които не липсваше обаяние, изчезнаха... Ние, които не се страхуваме да събудим подозрения у господин Бозир, можем смело да кажем, че Никол не без известна кокетлива досада очакваше часа на пълна безопасност. Неизразим нюанс за всяка художническа четка, която не се е подписвала Вато^[1], за всяко перо, което не се е подписвало Мариво^[2] или Кребийон-син^[3].

Никол стана късно, много късно, след два-три часа сладък сън, склопил очите ѝ, когато, люляна между шума на улицата и мекото вцепенение на покая, се почувства достатъчно силна, за да се раздвижи, твърде силна, за да продължава да се излежава и да бездейства. Тогава обиколи тичешком всички кътчета на новия апартамент, в който този необясним дух, толкова несведущ, дори не бе могъл да намери вратичка, за да дойде да се върти, пляскайки с криле около леглото, и все пак по това време благодарение на граф Дьо Габалис духовете не бяха загубили нищо от невинната си слава.

Олива откри богатствата на своето жилище в простотата на неочакваното. Това женско убежище поначало бе жилище, обзаведено за мъж. Тук се намираще всичко, което може да те накара да обикнеш живота, тук имаше особено много светлина и много въздух, които можеха да превърнат тъмницата в градини, ако някога въздухът и светлината проникнеха в затвор.

Радостта, с която Олива изтича на терасата и легна на плочите, сред цветята и мъховете, подобна на смок, изнизал се от гнездото си, сигурно щяхме да наречем детска, тоест пълна, ако не се налагаше да описваме удивленията ѝ всеки път, когато някакво движение ѝ разкриваше нова гледка.

Най-напред легнала, както казахме преди малко, за да не я виждат отвън, тя загледа между пръчките на балкона върховете на дърветата, булевардите, къщите на квартала Попенкур и комините, мъглив океан, чиито неравни вълни се наслояваха една над друга от дясната ѝ страна. Обляна от слънце, наострила уши към тропота на движещите се каляски, наистина нарядко, но все пак движещи се по булеварда, два часа тя стоя така, много щастлива. Дори закуси с шоколад, поднесен ѝ от камериерка, и прочете един вестник, преди да ѝ дойде наум да погледне към улицата.

Това беше опасно удоволствие. Агентите на господин Дьо Кросън, тези хора-кучета, които ходят на лов, душейки, можеха да я съзрат. Какво ужасно събуждане след толкова сладък сън! Но това хоризонтално положение не можеше да продължава вечно, колкото и приятно да беше. Никол се повдигна на лакът.

Тя видя орехите на Менилмонтан^[4], големите дървета в гробищата, безбройните къщи с всевъзможни цветове, които се издигаха от обратната страна на рида от Шарон чак до Бют-Шон, сред гъсталаци зеленина или по гипсовите скалисти ръбове, обрасли с изтравниче и бодли. Тук-там по пътищата тънки ленти, извиващи се през клисурите между тези планинки, по пътеките между лозята, по белите шосета се открояваха малки живи същества, селяни върху движещи се в тръс магарета, деца, които плевят, приведени над нивата, лозарки, които разгръщат гроздето, за да го грее слънце. Селската картина плени Никол, която винаги бе въздишала за хубавите поля на Таверне, откакто ги бе напуснала, за да дойде в този толкова желан Париж.

Най-после тя се насити на полето и тъй като бе заела удобно и сигурно положение сред цветята и можеше да вижда, без да рискува да я видят, свали погледа си от планината към долината, от далечния хоризонт към отсрещните къщи и най-после, малко вляво, третата къща, със завеси от жълта коприна, цветя и сякаш за наредба на това

благополучие меко кресло, което, близо до прозореца, като че ли чакаше своя мечтател или мечтателка.

На Олива не ѝ стана ясно какво има в полутъмния апартамент с жълти копринени завеси. Не разбра нищо за движещата се сянка, нито за креслото. Макар че Олива нямаше удоволствието да познава предварително своята съседка, поне можеше да си обещае да се запознае сама с нея. Тя отпрати прекалено сдържаната прислужница, за да се отдаде без свидетели на своето наблюдение.

Скоро ѝ се предостави случай. Съседите започнаха да отварят вратите, да се посвещават на следобедната си почивка, да се обличат за разходка по площад „Роаял“ или по Зеления път. Олива ги преброи. Бяха шестима добре подбрани в своята нееднаквост, както подобава на хора, които са избрали да живеят на улица „Сен Клод“. Олива прекара час от деня да наблюдава движенията им, да изучава навиците им. Тя огледа добре всички с изключение на неспокойната сянка, която, без да показва лицето си, се бе свила в креслото до прозореца, потънала в неподвижно мечтаене. Беше жена. Предоставила бе главата си на своята фризьорка, след което причесана, напудрена, побеляла от гиздила и дантели, се бе настанила отново в креслото си, облегла се на разположени една над друга възглавници, достатъчно корави, за да може вратът ѝ да поддържа равновесието на цялото тяло и да позволи монументът от коса да остане незасегнат, без да я е грижа за земетресенията, които можеха да разклатят основата.

Тази неподвижна жена приличаше на ония седящи индийски богове, съсредоточили поглед и мисъл, с очи, въртящи се само в орбитите си. Според нуждите на тялото или прищевките на душата, стражи и пъргави слуги, боговете сами изпълняваха службата на идол.

Олива забеляза колко красива е дамата, колко ѝ отива тази прическа. Колко нежен и одухотворен беше кракът ѝ, сложен на ръба на прозореца и уравновесен в чехълче от розов атлаз. Възхити я закръглеността на ръцете и на гърдите, които опъваха корсета и пеньоара. Но най-много я порази дълбочината на мисълта, непрекъснато насочена към някаква невидима и неопределена цел, толкова властна мисъл, че обричаше цялото тяло на неподвижност, унищожаваше го с волята си.

Жената, която ние познахме и която Олива не можеше да познае, не подозираше, че може да я виждат. Нито един прозорец срещу

нейните прозорци не се бе отворил. Домът на господин Дьо Калиостро — въпреки цветята, които Никол бе открила, птиците, които бе видяла да летят — никога не ѝ бе разкривал своите тайни и освен бояджиите, които го бяха подновили, нито един жив човек не се бе показвал на прозореца.

Достатъчна ще бъде една дума, за да се обясни това явление, противоречащо на твърдението, че Калиостро живее в малката сграда. Вечерта графът бе наредил да приготвят това жилище за Олива така, както би го подредил за себе си. Той беше, така да се каже, излъгал себе си, толкова добре бяха изпълнени нарежданията му.

Дамата с красивата прическа оставаше потънала в мислите си. Сходство в красотата, сходство в самотата, във възрастта, в скуката, колко нишки, за да свържат една към друга две души, които може би се търсеха благодарение на тайнствените, неустойими и неразбираеми комбинации на Съдбата. Щом видя замислената самотница, Олива не можа да откъсне очите си от нея. Имаше някаква нравствена чистота в това влечение на жена към жена. Тази чувствителност се среща често, отколкото се мисли обикновено, между нещастни същества, чието тяло е станало главен двигател в жизнената дейност. Клетки прокуденици от духовния рай, те жалеят за загубените градини и усмихнатите ангели, които се крият в тайнствените сенки.

Олива сметна, че вижда в красивата отшелница сестра по душа. Ала дамата с монумента не помръдваше, изглежда, дремеше в креслото си. Изтекоха два часа, без тя да се отмести с един градус. Олива вече се отчайваше. Тя не би направила към Адонис или към Бозир и една четвърт от стъпките, които направи към непознатата. Загубила най-последно търпение, минавайки от нежност към омраза, тя отвори и затвори десет пъти прозореца си; десет пъти подплаши птиците в листака и направи толкова рисковани телеграфни жестове, че и най-тъпият от хората на господин Дьо Кросън, ако минаваше по булеварда или по края на улица „Сен Клод“, щеше да ги забележи и да се заинтересува.

Олива откри по лицето на младата жена всички характеристики на аристокрацията и заключи, че тя е горда и неспособна да се развълнува. Тя се отказа. Олива обърна гръб, нацупи се очарователно и пак застана на слънце, този път залязващо слънце, за да се върне в компанията на цветята си, снизходителни другарки, които, също

благородни, също елегантни, също напудрени, също кокетни като най-знатните дами, все пак позволяват да ги докосват, да ги вдъхват и да отвръщат с уханието си, със свежестта си и с трептящия си досег на приятелска или любовна целувка.

Никол не мислеше, че тази уж горда жена беше Жана дьо Валоа, графиня Дьо ла Мот, която от предния ден търсеше някаква идея; че тази идея имаше за цел да попречи на Мария-Антоанета и на кардинал Дьо Роан да се виждат; че един още по-голям интерес налагаше кардиналът, като не се вижда вече насаме с кралицата, да вярва твърдо, че продължава да я вижда, и следователно ще се задоволи с тази илюзия и ще престане да иска да я вижда действително. Сериозни идеи, напълно законни основания за старанието на една млада жена да не помръдне глава в течение на два часа.

Ако Никол знаеше това, нямаше от яд да се крие сред цветята си. Нямаше да стои там и нямаше да хвърли от балкона саксия росен, която с трясък да падне на пустата улица. Уплашена, Олива погледна бързо каква пакост може да е направила. Замислената дама се стресна от шума, видя саксията на паважа, върна се от последицата към причината, тоест вдигна очи от уличния паваж към терасата на къщата. И тя видя Олива. Видя я и нададе див вик, вик на ужас, вик, който завърши с бързо движение на цялото ѝ тяло, толкова вцепенено и толкова смразено досега. Очите на Олива и очите на дамата най-после се срещнаха, запитаха се, проникнаха едни в други. Жана извика първо: „Кралицата!“

После внезапно, като склучи ръце и сбърчи вежди, без да смее да помръдне, от страх да не прогони необикновеното видение, промълви: „Ох, търсех начин, ето го!“

В този миг Олива чу зад себе си шум и се обърна бързо. Графът стоеше в стаята ѝ. Той бе забелязал, че двете се бяха познали взаимно. „Видели са се!“ — рече той.

---

[1] Жан-Антоан Вато (1684 — 1721) — френски живописец и график, автор на галантни битови сцени — бел.прев. ↑

[2] Пиер дьо Мариво (1688 — 1763) — френски литератор и драматург — бел.прев. ↑

[3] Проспер Жолио Кребийон (1674 — 1762) — френски трагичен поет — бел.прев. ↑

[4] Париж има няколко прочути възвишения — Менилмонтан, Бют-Шон, Белвил, Монмартър, Бют-о-Кай, Монпарнас (който е бил изравнен през XVIII век) — бел.ред. ↑

65. ДВЕТЕ СЪСЕДКИ

От минутата когато двете жени се забелязаха, Олива, пленена от хубостта на своята съседка, вече не се правеше, че не ѝ обръща внимание. Извъръщайки се предпазливо сред цветята, тя отвърна с усмивка на изпращаните ѝ усмивки. При посещението си Калиостро не бе пропуснал да ѝ препоръча най-голяма сдържаност.

— Особено — бе казал той — не общувайте със съседки.

Това изречение бе надвиснало като злокобен камък над главата на Олива, която вече си доставяше приятно занимание с ръкомаханията и поклоните на съседката. Да не общува със съседки значеше да обърне гръб на очарователната жена, чиито очи бяха толкова бляскави и благи, всяко нейно движение — толкова пленително, значеше да се откаже да води телеграфен разговор за дъжда и хубавото време, значеше да скъса с една приятелка. Защото въображението на Олива летеше дотам, че Жана беше вече за нея любопитен и скъп предмет. Хитрушата отговори на покровителя си, че ще се старае да го слуша и че няма да се впуска в никакви запознанства със съседките. Но той едва си бе отишъл, и тя се настани на балкона така, че да поглъща цялото внимание на съседката си.

А последната, изглежда, и не искаше повече, защото още на първите направени ѝ аванси за сближение отвърна с поклони и въздушни целувки. Олива се стараше всячески да ѝ откликва; тя забеляза, че непознатата вече не се отделя от прозореца и че както винаги гледа било да прати едно „довиждане“, когато излизаше, било едно „добър ден“, когато се връщаше — изглежда, всичките си нежни чувства бе съсредоточила към балкона на Олива. Това положение трябваше скоро да бъде последвано от опит за сближение. Ето какво стана.

Два дни по-късно, идвайки да види Олива, Калиостро се оплака от едно посещение, направено у дома му от някаква непозната особа.

— Как така? — попита Олива и леко се изчерви.

— Да — отговори графът, — една много красива, млада, елегантна дама се явила и говорила с един слуга, привлечен от настойчивото ѝ звънене. Попитала го коя може да е младата особа, която живее в третата къща, вашия апартамент, скъпа моя. Тази жена сигурно е имала предвид вас. Искала да ви види. Значи ви познава. Значи има някакви намерения спрямо вас, значи сте открита? Пазете се, полицията има шпиони жени, както има агенти мъже, предупреждавам ви, че няма как да откажа да ви предам, ако господин Дьо Кросън ви поиска от мен.

Вместо да се уплаши, Олива бе познала бързо по описанието своята съседка, беше ѝ много признателна за нейната благосклонност и решена твърдо да ѝ се отблагодари с всички разполагаеми средства, но скри това от графа.

— Не ви ли е страх? — попита Калиостро.

— Никой не ме е видял — отговори Никол.

— Значи тя не е искала да се види с вас?

— Мисля, че не.

— Но за да разбере, че има жена в тази къща... Ах, пазете се, пазете се!

— Ех, господин графе, защо да се страхувам? Дори и да са ме видели, което не вярвам, няма да ме видят вече и дори да ме видят отново, ще бъде отдалеч, защото къщата е недостъпна, нали?

— Правилно казвате, недостъпна — отвърна графът, — освен ако някой не се покатери по зида, което не е лесно, или не отвори с ключ като моя входната врата, което също не е много лесно, понеже той стои винаги у мен...

След тези думи Калиостро показа ключа, който му служеше да влиза през долната врата.

— Обаче — продължи той, — тъй като нямам интерес да ви загубя, няма да дам ключа на никого, и тъй като вие нямате никаква полза да попаднете в ръцете на господин Дьо Кросън, няма да позволите да се катерят по зида ви. Така, мило дете, вие сте предупреждена, уреждайте работите си, както желаете.

Олива взе да сипе всевъзможни уверения и побърза да отпрати графа, който и не настояваше много да остане.

На другия ден още от шест часа сутринта тя беше на балкона си, вдишваше чистия въздух на съседните хълмове и стрелкаше

любопитен поглед към затворените прозорци на любезната си приятелка. Тя (обикновено се събуждаше към единадесет часа) се показва веднага щом Олива се появи. Като че ли сама чакаше зад завесите случай да я видят. Двете жени се поздравиха, а Жана се подаде от прозореца и огледа дали някой не може да я чуе. Никой не се показва. Не само улицата, но и прозорците на къщите бяха пуссти. Тя сложи като рупор двете си шепи на устата и с онзи звънлив и сдържан изговор, който не е вик, но разнася по-надалеч звука, каза на Олива:

— Искан да ви посетя, госпожо.

— Шшт! — отвърна Олива и се отдръпна уплашено.

Тя сложи пръст на устните си.

Жана на свой ред се мушна зад завесите си, мислейки, че има някой любопитен, но почти веднага се показва отново, успокоена от усмивката на Никол.

— Значи не можем да се видим? — продължи тя.

— Уви! — отвърна с жест Олива.

— Почакайте — възрази Жана. — Може ли да ви изпращам писма?

— Ох, не! — извика Олива ужасена.

Жана размишлява няколко минути. За да ѝ благодари за нежното внимание, Олива ѝ прати очарователна целувка, която Жана ѝ върна двойно, след което затвори прозореца си и излезе. Олива си рече, че приятелката ѝ е намерила някакъв нов начин, въображението ѝ пламтеше в последния ѝ поглед.

Жана действително се върна след два часа. Слънцето печеше с пълна сила, малките павета на улицата пареха като пясъка на Испания през горещините. Олива видя, че съседката ѝ се появи на прозореца, държеше арбалет. Жана се засмя и даде знак на Олива да се дръпне. Тя се подчини и засмяла се също като приятелката си, се притисна до капака на прозореца. Като се целеше внимателно, Жана изстреля малка оловна топка, която за нещастие, вместо да скочи на балкона, се блъсна в една от железните пръчки и падна на улицата. Олива нададе вик на разочарование. Жана повдигна ядно рамене, после потърси за миг с очи снаряда си на улицата и изчезна за няколко минути. Олива, наведена, гледеше от балкона надолу. Мина някакъв вехтошар, който търсеше надясно-наляво — видя ли, или не видя топката? Олива не разбра, скри се, за да не я видят.

Второто усилие на Жана беше по-сполучливо. Арбалетът ѝ изстреля точно отвъд балкона, в стаята на Никол, втора топка, около която беше увита бележка със следното съдържание:

Вие ме интересувате, прекрасна госпожо. Намирам ви очарователна и единственото ми желание е да ви видя. Затворничка ли сте? Знаете ли, че напразно се опитвах да ви посетя? Магьосникът, който ви държи под ключ, ще ми позволи ли някога да се приближа до вас, за да ви кажа каква симпатия изпитвам към една клетка жертва на тиранията на мъжете?

Както виждате, аз имам въображение, способно да служи на приятелствата ми. Искате ли да станете моя приятелка? Изглежда, че не можете да излизате, но несъмнено можете да пишете и тъй като аз излизам, когато си искам, чакайте да мина под балкона ви и ми хвърлете вашия отговор.

Ако играта с арбалета се окаже опасна и я разкрият, ще си послужим с друго, по-лесно средство за поддържане на връзка. Провесете привечер от балкона си кльбце конци, закачете за него писмото си, аз ще вържа пък моето, което вие ще вдигнете, без да ви забележат.

Знайте, че ако очите ви не лъжат, аз немалко разчитам на това приятелство, което ми вдъхнахте, ние двете заедно ще победим света.

Ваша приятелка

П.П. Видяхте ли някого да взема първото ми писъмце?

Жана не се подписваше, дори бе преправила напълно почерка си. Олива потръпна от радост, когато получи писмото. Тя му отговори със следните редове:

Аз ви обичам така, както и вие ме обичате. Всъщност аз съм жертва на мерзостта на мъжете. Но този, който ме

задържа тук, е покровител, а не тиранин. Той идва да ме навестява тайно веднъж на ден. По-късно ще ви обясня всичко. Предпочитам писмото да го вдигаме с конец, отколкото с арбалет.

Уви, не мога да излизам — аз съм под ключ, но то е за мое добро. Ох, колко неща бих ви казала, ако имах щастието да разговарям с вас! Има толкова подробности, които не могат да се пишат!

Първото ви писмо не го взе никой, ако не се смята един гнусен вехтошар, който минаваше, но тези хора не могат да четат.

Ваша приятелка Олива Льоге

Олива махна с ръка на графинята да размотае един конец. После почака да се свечери и спусна писмото долу, на улицата. Жана бе под балкона, улови конца и отвърза писъмцето. Кореспондентката й усещаше всички нейни движения посредством водещия конец. После Жана се прибра в апартамента си да чете. След половин час тя завърза на полезния конец една бележка със следните думи:

Човек прави всичко, каквото пожелае... Вас не ви държат под око, понеже ви виждам винаги сама. Следователно трябва да имате пълна свобода да приемате хора или по-право да излизате сама. Как се затваря къщата ви? С ключ ли? У кого е той? У мъжа ли, който ви спохожда? Той пази ли ключа толкоз усърдно, че да не можете да го откраднете или да вземете отпечатък от него? Не става дума да постъпите нечестно, става дума да си осигурите няколко часа свобода, приятни разходки подръка с една приятелка, която ще ви утеша за всичките ви нещастия и ще ви върне повече, отколкото сте загубили. Става дума дори, ако желаете непременно, за пълна свобода. Ще обсъдим най-подробно този въпрос на първата ни среща.

Олива прочете жадно писъмцето. Усети как в бузите ѝ нахлува треската на независимостта, а в сърцето ѝ — сладостта на забранения плод. Тя бе забелязала, че всеки път когато влизаше при нея, графът ѝ носеше било книга, било бижу, слагаше малкия си фенер на едно шкафче, а ключа — върху фенера. Олива приготви предварително парче восък, с който взе отпечатък от ключа си още при първото посещение на Калиостро. Той не обърна глава нито веднъж; докато тя вършеше тази работа, тъй като гледаше на балкона разцъфналите отскоро цветя. Така Олива можа спокойно да изпълни замисъла си.

Когато графът си отиде, Олива спусна в една кутия отпечатъка от ключа, който Жана получи с една бележчица. И още на другия ден към обед арбалетът, необикновено и бързо средство, което беше за кореспонденцията с конец това, което телеграфът е за конния куриер, изстреля следната бележка:

Мила моя, довечера в единайсет часа, когато вашият ревнивец си отиде, ще слезете, ще издърпате резетата и ще се озовете в обятията на вашата нежна приятелка.

Олива потръпна от такава радост, каквато не бе изпитвала дори от по-нежните писъмца на Жилбер през пролетта на първата любов и първите срещи. Тя слезе в единадесет часа, без да забележи някакво подозрение у графа. Долу откри Жана, която я прегърна нежно, накара я да се качи на една каляска, спряла на булеварда, и цялата замаяна, цялата треперееща, цялата опиянена, направи с приятелката си двучасова разходка, през която тайни, целувки, планове за бъдещето се разменяха неуморно между двете дружки.

Жана първа посъветва Олива да се прибере, за да не събуди подозрение у своя покровител. Тя току-що бе научила, че покровителят е Калиостро. Олива се бе разкрила безрезервно: Бозир, полицията, всичко бе признала. Жана се бе представила като благородно момиче, което живее с любовник, без да знаят родителите ѝ. Едната знаеше всичко, другата не знаеше нищо; такова беше приятелството, в което се заклеха двете жени.

От този ден нататък те вече не се нуждаеха от арбалета, нито от конци, Жана имаше ключ. Тя караше Олива да слиза, когато

пожелаше. Хубава вечеря и скришна разходка бяха примамките, за които Олива винаги се хващаше.

66. СРЕЩАТА

Едва господин Дьо Шарни пристигна в имението си и се затвори в къщата си след първите посещения, лекарят му нареди да не приема повече никого и да не излиза от жилището си, заръка, изпълнявана толкова строго, че нито един жител на кантона не видя героя на оная морска битка, която бе предизвикала толкова шум в цяла Франция, но когото всички млади момичета се опитваха да видят, защото той явно беше храбрец, а според мълвата и красавец.

Господин Дьо Шарни не изтрая затворен и три дена. Вбесен, че вижда всичките си мечти осуетени от невъзможността, заличени от пространството, той разгласи из целия кантон нареждането на лекаря, за което споменахме. После Оливие повери на един изпитан слуга да пази къщата и напусна жилището си нощем на много послушен и много бърз кон. След осем часа беше във Версай, където с помощта на своя камериер нае една малка къща зад парка. Тази къща, изоставена след трагичната смърт на един от знатните егермайстери, който си бе прерязал там гърлото, допадаше много на Шарни. Той искаше да се скрие в нея по-добре, отколкото в имението си. Тя беше прилично подредена, имаше две врати, едната — към пуста улица, другата — към обиколната алея на парка, а от южните прозорци Шарни можеше да се спусне по алеите на Шармий, защото прозорците, като се отваряха капаците, обкръжени от лози и бръшлян, бяха чисто и просто врати на височината на един приземен етаж, разположен толкова ниско, че да може да прескочи в кралския парк. Тази самота се хареса на Шарни повече от всички други самоти. Дали го привличаше гледката? Ще видим скоро.

Тъй като сезонът беше хубав, меките и благоуханни нощи даваха повече воля на очите му и повече смътна мечтателност на душата му, той прекарваше част от времето си под ямините на прозореца си и дебнеше далечните шумове, които идеха от двореца, следеше през

пролуките между листака играта на движещите се светлини чак до часа за лягане.

Скоро прозорецът не му беше достатъчен. Беше твърде отдалечен от шума и светлините. Той скочи долу, на моравата, напълно уверен, че няма да срещне в този час нито куче, нито стража, и потърси приятната, опасна наслада да отиде до края на гората, на границата, която дели гъстия мрак от ярката лунна светлина, за да разгледа оттам силуетите, които се мяркаха, черни и бледи, зад белите завеси на кралицата. По този начин той я виждаше всеки ден, без тя да знае. Умееше да я разпознае от четвърт левга, докато тя вървеше с дамите си или с някой приятел дворянин и си играеше с китайския слънчобран, който подслоняваше широката ѝ шапка, украсена с цветя. Никаква походка, никаква поза не можеше да го измами. Той знаеше наизуст всички дрехи на кралицата и различаваше сред листата роклята на вълнообразни черни ивици, която се дилеше от целомъдреното и прелъстително движение на тялото. А когато видението изчезнеше, когато вечерта прогонваше разхождащите се и му позволяваше да отиде до статуите на колонадата, за да проследи последните трептения на любимата сянка, Шарни се връщаше при прозореца си, гледаше отдалеч през една пролука, която бе успял да направи през горския гъсталак, бляскавата светлина на прозорците на кралицата, после виждаше как светлината изчезва и тогава живееше със спомен и надежда, както бе живял със следене и възхищение.

Една вечер, когато се бе прибрал, когато бяха изминали два часа, откакто бе отправил последно сбогом към изчезналата сянка, и когато росата, падаща от звездите, започваше да процежда белите си перли по листата на бръшляна, Шарни се готвеше да се отдръпне от прозореца и да си легне, когато до слуха му стигна плахо изскърцване на ключалка.

Той се върна на наблюдателния си пункт и се послуша. Часът беше напреднал, в най-отдалечените от Версай енории биеше полунощ. Шарни се учуди, че чува шум, на който не бе привикнал. Немирната ключалка беше на една малка вратичка на парка, разположена на около двадесет и пет крачки от къщата на Оливие. Тя никога не се отваряше освен в дните на голям лов, за да минат колите с дивеч. Шарни забеляза, че хората, които отваряха вратата, не говореха. Те спуснаха отново резетата и влязоха в алеята, която минаваше под прозорците на къщата му. Дърветата и висящите лози закриваха

достатъчно прозоречните капаци и стените, за да не ги забележат, когато минаваха. Пък и вървяха с наведени глави и бърза крачка. Шарни ги различаваше смътно в мрака. Само по шумоленето на развяващи се поли позна две жени, чиито копринени наметала трептяха досам сплетените клони.

Жените завиха по голямата алея, разположена срещу прозореца на Шарни. По-откритите лъчи на луната ги обляха със светлина. Оливие едва не нададе вик на радостна изненада, като позна осанката и прическата на Мария-Антоанета, както и долната част на лицето ѝ, осветена въпреки тъмното отражение от гарнитурата на шапката. Тя държеше в ръка роза. Със силно разтуптяно сърце Шарни се свлече от прозореца си и се озова в парка. Той затича по тревата, за да не вдига шум, като се криеше зад най-дебелите дървета и следеше с поглед двете жени, чиято походка се забавяше от минута на минута.

Какво да прави? Кралицата имаше спътница. Тя не беше изложена на никаква опасност. Ох, ако беше сама, той щеше да превъзмogne терзанията, за да се приближи и коленичил да ѝ каже: „Аз ви обичам!“ Ох, ако я застрашаваше някаква голяма опасност, той щеше да пожертва своя живот, за да спаси този ценен живот!

Докато си мислеше така и мечтаеше за хиляди безумни нежности, двете разхождащи се жени се спряха внезапно. Едната, по-дребната, каза тихо няколко думи на другарката си и я напусна. Кралицата остана сама. Виждаше се как другата дама ускорява крачка към някаква цел, която Шарни все още не можеше да отгатне. Като потупваше с малкия си крак по пясъка, кралицата се облегна на едно дърво и се загърна с наметалото си така, че да покрие дори главата си с качулката, която допреди малко се дигнаше на широки копринени гънки върху раменете ѝ. Когато Шарни я видя сама и така замислена, той скочи сякаш за да падне в коленете ѝ. Но разсъди, че го деляха от нея най-малко тридесет крачки; че преди да измине тези тридесет крачки, тя ще го види и като не го познае, ще се уплаши; ще извика или ще побегне; че виковете ѝ ще привлекат първо спътницата ѝ, а после някои стражи ще претършуват парка; че най-малко ще открият дебнещия, че може би той ще се оттегли и това ще сложи завинаги край на тайната, на щастието и на любовта.

Той успя да се спре и добре стори, защото едва потисна този силен порив, компаньонката на кралицата се появи отново, но този път

не дойде сама. Шарни видя на две крачки зад нея да върви някакъв строен мъж, скрит под голяма шапка и под широка мантия. Мъжът, който с вида си накара господин Дьо Шарни да потрепери от ненавист и ревност, не крачеше като победител. Той се олюляваше и влачеше колебливо крака, сякаш се движеше пипнешком в мрака, сякаш нямаше за водач компаньонката на кралицата, нямаше за цел самата кралица, застанала бледа и права под дървото. Щом забеляза Мария-Антоанета, треперенето, което Шарни бе забелязал у него, се засили още повече. Непознатият свали шапката си и, така да се каже, омете с нея земята. Той продължаваше да се приближава. Шарни го видя да навлиза в гъстата сянка; поклони се дълбоко и неколkokратно.

Шарни едва не изгуби присъствие на духа. Но си спомни, че кралицата се занимаваше с тайнствена политика, че кроеше често интриги с германските дворове, отношения, които кралят не одобряваше и строго забраняваше. Може би този тайнствен кавалер беше куриер от Шьонбрун или от Берлин, дворянин, носещ тайно послание, една от ония германски фигури, които Луи XVI не искаше да вижда вече във Версай, откакто император Йосиф II си бе позволил да прати във Франция своя зет многохристиянския крал да учи философия и политическа критика. Тази мисъл, подобна на превръзка с лед, която лекарят слага на горещо от треска чело, освежи клетия Оливие, възвърна благоразумието му и укроти плама на първоначалния му гняв. Кралицата продължаваше да се държи благоприлично и дори с достойнство.

Компаньонката, застанала на три крачки, неспокойна, внимателна, дебнеща като приятелките или настойниците на момичетата в компаниите от две жени и двама мъже на Вато, осуетяваше с любезната си загриженост съвсем чистите намерения на господин Дьо Шарни. Но както е опасно да бъдеш заварен на политическа среща, така е и срамно да бъдеш заварен на любовна среща. Никой не прилича така на един влюбен мъж, както един заговорник. И двамата имат еднакво наметало, еднакво остър слух, еднаква нерешителност в походката. Шарни нямаше много време да се вдълбочава в размишления — компаньонката се размърда и прекъсна разговора. Кавалерът направи движение като да падне на колене. След аудиенцията несъмнено го освобождаваха.

Шарни се скри зад дебелото дърво. В този миг му се стори, че вижда някакъв предмет с ясни очертания да се плъзва по дължината на кралската мантия; дворянинът се наведе бързо чак да тревата, после се изправи с почиттелно движение и побягна, защото не можеше да се определи другояче толкова бързото му заминаване. Но компаньонката на кралицата го повика със слаб глас и като спря бягството му, подхвърли шепнешком една-единствена дума:

— Почакайте.

Кавалерът бе много покорен, защото се спря в същия миг и зачака. Шарни видя, че двете жени, хванати под ръка, минават на две крачки от скривалището му, а раздвижването на въздуха от роклята на кралицата разклати стръкчетата трева почти под ръцете на Шарни. Той усети парфюмите, които бе свикнал да обожава у кралицата, тази върбинка, смесена с резеда, двойно опиянение за сетивата и за спомените му. Жените минаха и изчезнаха. След няколко минути дойде непознатият, с когото младият човек бе престанал да се занимава, а кралицата стигна до вратата. Той целуваше страстно, безумно съвсем свежа благоуханна роза, сигурно оная, чиято хубост Шарни бе забелязал, когато кралицата влезе в парка и която преди малко бе видял да пада от ръцете на господарката му.

Една роза, една целувка върху тази роза! За някакво поръчение ли се отнасяше или за държавни тайни? Шарни едва не се побърка. Той се готвеше да се хвърли върху мъжа и да изтръгне от ръцете му цветето, когато компаньонката на кралицата се появи отново и подвикна:

— Елате, Ваше високопреосвещенство!

Шарни помисли, че има пред себе си някой принц по кръв, и се облегна на дървото, за да не падне полумъртъв на моравата. Непознатият се впусна натам, откъдето идеше гласът, и изчезна с дамата.

67.

РЪКАТА НА КРАЛИЦАТА

Когато Шарни се прибра в къщата, съкрушен от ужасния удар, той вече не намираще сили срещу новото нещастие, което го бе сполетяло. Провидението го бе довело във Версай, дало му бе ценното скривалище единствено за да служи на неговата ревност и за да го насочи по следите на едно престъпление, извършвано от кралицата напук на нейната съпружеска честност, на всякакво кралско достойнство, на всякаква любовна вярност! Несъмнено мъжът, приет така в парка, беше нов любовник.

В нощната си възбуда, в безумното си отчаяние напразно Шарни се опита да се убеди, че човекът, получил розата, е посланик и че розата е била чисто и просто знак за тайна уговорка, предназначена да замести твърде злепоставящо писмо. Нищо не успя да превъзмогне подозрението. На нещастния Оливие не оставаше нищо друго, освен да разгледа собственото си поведение и да се запита защо пред едно такова нещастие той бе останал напълно равнодушен.

Ако се помисли малко, лесно можеше да се разбере инстинктът, наложил това равнодушие. В най-силните кризи на живота действието бликва мигновено от дълбините на човешката природа и инстинктът, дал подтика у добре организираните хора, е само съчетание от навик и размисъл, тласнати до най-висока степен на бързина и сгода. Шарни не се бе намесил, защото работите на кралицата никак не го засягаха. Защото, като проявяваше любопитството си, той проявяваше любовта си; защото, като злепоставяше кралицата, той предаваше себе си, а това е лошо положение спрямо предателите, които желяха да убедят, че предателството е взаимно. Той не се беше намесил, защото, за да се приближи до един човек, удостоен с кралското доверие, трябваше да рискува да го въвлекат в неприятна, неуместна разпра, в един вид клопка, която кралицата никога нямаше да прости. И най-после думите „Ваше високопреосвещенство“, подхвърлени накрая от любезната компаньонка, бяха като спасително предупреждение, макар и малко

закъсняло, което би спасило Шарни, като му отвори очите в най-силната му ярост. Какво щеше да стане, ако с шпага в ръка срещу този човек бе чул да го наричат Ваше високопреосвещенство? И каква тежест щеше да придобие грешката му, като паднеше от толкова високо?

Такива мисли занимаваха Шарни през цялата нощ и първата половина на следващия ден. От обед нататък мислеше само за предстоящата вечер. С какво безпокойство клетият Шарни застана на прозореца, единствено убежище и непреодолима рамка на живота му. Ако го наблюдавате под лозите, зад пробитите в капака на прозореца дупки, защото не искаше да видят, че къщата му е обитавана; ако го наблюдавате, да речем, в рамката от дъб и зеленина, нямаше ли да кажете, че е един от ония стари портрети, скрити под завеса, с които в старите замъци потомците изказват своята признателност към предците.

Настъпи вечерта, която донесе на нашия усърден наблюдател мрачни желания и безумни мисли. Струваше му се, че обикновените шумове имат нови значения. Забеляза в далечината кралицата, която прекосяваше с няколко факли, носени пред нея, външното каменно стълбище. Кралицата изглеждаше замислена, нерешителна, дълбоко разтърсена от нощните вълнения.

Шарни бе запомнил добре кога е срещата на кралицата. Удари полунощ. Сърцето на Шарни едва не се пръсна в гърдите му. Той облегна стола си на парапета на прозореца, за да потисне туптенията, които ставаха силни и шумни. Скоро, казваше си той, вратата ще се отвори, ще изскърцат резетата. Нищо не смути покоя на гората. Тогава Шарни за пръв път се учуди, че през два последователни дни не се случват едни и същи събития. Че нищо не беше задължително в любовта освен самата любов и че много неблагоприятни ще бъдат ония, които, придобили подобни непреодолими навици, не могат да прекарат два дена, без да се видят. „Опасна тайна — помисли си Шарни, — когато безумието е замесено в нея.“

Да, това беше неоспорима истина, кралицата нямаше да повтори на другия ден неблагоприятното от предишната вечер. Внезапно резетата изскърцаха и вратичката се отвори. Мъртвешка бледност заля бузите на Оливие, когато забеляза двете жени в облеклото от предната нощ.

— Нима е влюбена! — промърмори той.

В това време двете дами бяха стигнали до същото място както предната вечер. И както предната вечер Шарни позна кралицата, която закри челото си с шапката, докато услужливата приятелка отиваше да потърси в скривалището му непознатия, когото наричаха Негово високопреосвещенство.

Какво беше това скривалище? Ето какво се запита Шарни. Наистина в посоката, в която тръгна услужливата приятелка, се намираще постройката на Аполоновите бани, защитена от високите габъри и сянката на мраморните ѝ колони. Но как непознатият можеше да се скрие там? Откъде влизаше? Шарни си спомни, че от тази страна на парка имаше малка врата, подобна на вратичката, която дамите отваряха, за да дойдат на срещата. Непознатият сигурно имаше ключ от нея. Той се вмъкваше оттам под прикритието на Аполоновите бани и чакаше да дойдат да го повикат. Всичко беше уговорено по този начин. След разговора си с кралицата Негово високопреосвещенство избягваше през същата вратичка.

След няколко минути Шарни забеляза наметалото и шапката, които бе различил предишната вечер. Този път непознатият не крачеше към кралицата със същата почтителна сдържаност. Той идеше с широки крачки, не смееше да тича, но вървеше по-бързо и все едно тичаше. Облегнала се на голямото дърво, кралицата седна на наметалото, постлано от новия Рали^[1], и докато бдителната приятелка пазеше като предишната вечер, влюбеният благородник, коленичил на мъха, заговори със страстна бързина. Кралицата бе навела глава, обзета от любовна мъка.

Шарни не чуваше самите думи на кавалера, ала изразът им беше пропит с поезия и любов. Всеки звук можеше да се изтълкува като пламенна клетва. Кралицата не отговаряше нищо. В това време непознатият ставаше все по-нежен в словоизлиянието си и понякога на клетия Шарни му се струваше, че речта, обвита в този хармоничен трепет, ще избухне отчетливо и тогава той ще умре от яд и ревност. Но нищо, нищо... Точно когато гласът ставаше ясен, един многозначителен жест на компаньонката, която се ослушваше, принуди страстния оратор да сниши диапазона на своите елегии. Кралицата пазеше упорито мълчание. Другият, трупайки молба върху молба, което Шарни отгатваше по пламенната мелодичност на гласа му,

получаваше само кротко мълчаливо съгласие, недостатъчна благосклонност за палещите устни, започнали да пият любовта.

Но внезапно кралицата изтърва няколко думи. Поне така можеше да се помисли. Твърде сподавени, твърде глухи думи, защото само непознатият можа да ги чуе; но едва ги чу, в изблик на възторг той така се провикна, че самия него да го чуят:

— Благодаря, о, благодаря, моя добра господарке! Значи до утре.

Кралицата скри лицето си, и без това добре скрито. Шарни усети студена пот да се стича бавно, на тежки капки по слепоочията му. Непознатият в това време видя, че кралицата протегна ръце към него. Той ги улови и положи върху тях такава продължителна и нежна целувка, че докато тя траеше, Шарни изпита болката на всички мъчения, които жестокото човечество е заимствало от пъклените варвари. След тази целувка кралицата се изправи бързо и хвана за ръка компаньонката си. Двете избягаха, като минаха както предишната вечер покрай Шарни.

Когато и непознатият побягна, Шарни, който не можеше да се откъсне от земята, към която го приковаваше умората на една неизразима мъка, долови смътно едновременното изскърцване на две затварящи се врати.

Няма да се опитваме да опишем състоянието, в което се намираше Шарни след това ужасно откритие. Нощта мина за него в яростно тичане из парка, из алеите, които отчаяно упрекуваше за престъпното им съучастие. Шарни, обезумял в течение на няколко часа, дойде на себе едва когато в слепия си бяг ритна шпагата, която бе захвърлил, за да не се изкуши да си послужи с нея. Острието, в което се препъна изведнъж, възвърна чувството му за сила и достойнство. Мъж, който усети шпага в ръката си, ако е още обезумял, може само да се прободете с нея или да прободете този, който го обижда — той няма право вече да бъде слаб, нито да се страхува.

Шарни стана отново такъв, какъвто винаги е бил — здрав духом и телом. Той прекрати безумния си бяг, при който се блъскаше в дърветата, и закрачи мълчаливо по алеята. По нея още личаха следи от стъпките на двете жени и на непознатия. Той отиде да види мястото, където бе седяла кралицата. Мъхът, все още измачкан, разкриваше на Шарни собственото му нещастие и щастието на другия. Шарни разгледа стъпките на благородника със същото хладно внимание, с

което би се заловил да изучава следите на диво животно. Позна вратата зад Аполоновите бани. Покатери се на стената и видя стъпки от конски копита и доста изпотъпкана трева.

„Идва оттам! Не от Версай, а от Париж — помисли си Оливие. — Идва сам и утре ще дойде пак, защото му казаха «до утре». Утре ще бъде последният ден от живота ми, в противен случай съм страхливец и никога не съм обичал. Хайде, хайде — каза си той и леко се потупа по сърцето, както ездачът потупва коня по шията, който хапе юздата, — хайде, спокойно, защото изпитанието още не е свършило.“

След тези думи Шарни хвърли последен поглед наоколо и отвърна очи от замъка, в който се страхуваше да види осветения прозорец на вероломната кралица, защото тази светлина щеше да бъде една лъжа, едно петно в повече. Дали осветеният прозорец действително означава, че в стаята има някой? И защо да лъже така, когато има право на безочливост и безчестие, когато има толкова малко разстояние от скрития срам до открития скандал? Прозорецът на кралицата светеше. „Иска да се помисли, че е в стаята си, когато се разхожда с любовник из парка! Наистина напразно целомъдрие — каза Шарни, отсичайки думите си с горчива ирония. — Умее да се прикрива с нас. Може да е вярно, че се бои да не разсърди съпруга си.“

Шарни заби нокти в тялото си и пое с отмерени крачки пътя обратно към къщата. „Казаха си «до утре» — добави той, след като прескочи през балкона. — Да, до утре... За всички, защото утре, госпожо, на срещата ще бъдем четирима!“

---

[1] Сър Уолтър Рали (1552 — 1618) — английски държавник, поет и мореплавател, фаворит на кралица Елизабет, осъден и екзекутиран за предателство — бел.прев. ↑

68.

ЖЕНА И КРАЛИЦА

Следващият ден донесе същите събития. Вратата се отвори на последния камбанен удар в полунощ. Двете жени се показаха. Точно както в арабската приказка — усърдните духове се подчиняват в определени часове на талисманите. Шарни вече бе решил всичко. Искаше тази вечер да познае щастливеца, облагодетелстван от кралицата. Верен на навиците си, макар че те не бяха закоравели, той тръгна, криейки се зад дърветата, ала когато се спря на мястото, където от два дни ставаше срещата между двамата любовници, не намери никого.

Компаньонката на кралицата водеше Нейно величество към Аполоновите бани. Едно ужасно безпокойство, едно съвсем ново терзание потисна Шарни. В честността си не бе предположил, че престъплението може да стигне дотам. Като се усмихваше и шепнеше нещо, кралицата закричи към мрачното убежище, на чийто праг я чакаше с разтворени обятия непознатият благородник. Тя влезе и също протегна ръце. Желязната решетка се затвори след нея. Съучастничката остана навън, облегнала се на една счупена ниска колона, цялата в листак.

Шарни бе преценил погрешно силите си. Те не можеха да устоят на такъв удар. Точно когато в яда си щеше да се втурне към довереницата на кралицата, за да ѝ смъкне маската, да я познае, да я наругае, да я удуши може би, кръвта нахлу като поток в слепоочията му, в гърлото му и го задуши. Той се строполи на мъха, изхриптя и изпусна слаба въздишка, която смути за секунда спокойствието на жената пред вратите на Аполоновите бани. Задушаваше го вътрешен кръвоизлив, предизвикан от раната му, която се бе отворила отново.

Свести го студенината на росата, влажността на почвата, острото усещане за собствената му мъка. Шарни се изправи, залитайки, позна мястото, положението си, спомни си и се огледа наоколо. Придружителката бе изчезнала, никакъв шум не се чуваше. От

часовника, който удари два часа във Версай, разбра, че припадъкът бе траял доста дълго. Без никакво съмнение страшното видение бе изчезнало — кралицата, любовникът, компаньонката бяха имали време да избягат. Шарни се убеди в това, като погледна над стената скорошните дири, оставени от заминалия конник. Следите и няколкото счупени клона около решетката за Аполоновите бани представляваха цялото доказателство на клетия Шарни.

Нощта беше дълъг кошмар. На сутринта Шарни още не се бе успокоил. Блед като мъртвец, остарял с десет години, той повика камериера си, който го облече в черно кадифе като богаташ от третото съсловие. Мрачен, мълчалив, преглътнал всичките си мъки, Шарни се запъти към замъка Трианон точно когато стражата се сменяше към десет часа.

Кралицата излизаше от параклиса, където бе слушала литургията. По пътя ѝ се свеждаха почтително глави и шпаги. Шарни видя няколко жени, почервенели от яд, като виждаха колко е красива кралицата. С хубавата си коса, привдигната на слепоочията, наистина бе красива. Лицето ѝ с изящни черти, усмихнатата ѝ уста, уморените ѝ, но светещи с мек блясък очи. Изведнъж тя забеляза Шарни до края на живия плет. Изчерви се и нададе вик на изненада. Шарни не наведе глава.

— Мислех, господин Дьо Шарни — рече строго, — че сте в имението си.

— Върнах се оттам, госпожо — отговори той с рязък и почти неучтив тон.

Тя се спря смаяна, тя, която винаги долавяше всякакъв оттенък. След тази размяна на почти враждебни погледи и думи кралицата се обърна към жените.

— Добър ден, графиньо — каза дружелюбно на госпожа Дьо ла Мот и ѝ намигна фамилиарно.

Шарни трепна. Загледа се по-внимателно. Жана, обезпокоена от тази престореност, извърна глава.

— Как се чувствате, господин Дьо Шарни? — попита със сладникав глас.

— Много добре, госпожо, но, слава Богу, не толкова добре, колкото Ваше величество.

Шарни се поклони така, че уплаши кралицата повече, отколкото я бе изненадал.

— А къде живеете сега? — продължи кралицата.

— Във Версай, госпожо — каза Оливие.

— От колко време?

— От три ноци — отговори младият човек, наблюдайки с поглед, жест и глас на думите си.

Кралицата не прояви никакво вълнение, Жана трепна.

— Искате да ми кажете нещо ли? — попита го с ангелска благодост кралицата.

— Ох, госпожо — отвърна той, — имам да казвам много неща на Ваше величество.

— Елате! — каза тя внезапно.

„Да бъдем нащрек“ — помисли Жана. Кралицата тръгна с широки крачки към покоите си. Няколко души я последваха, не по-малко развълнувани от нея. Госпожа Дьо ла Мот си помисли, че Бог бе напътил Мария-Антоанета да задържи няколко души, за да избегне впечатлението, че иска да разговаря насаме. Сред тях беше и Жана. Кралицата влезе в апартамента си и освободи госпожа Дьо Мизери и цялата си прислуга. Шарни, нетърпелив, разкъсан от гняв, мачкаше в ръце шапката си.

— Говорете, говорете! — каза кралицата. — Изглеждате доста разстроен, господине.

— Как да започна? — рече Шарни, който мислеше гласно. — Как мога да се осмеля да поставя под съмнение честта, да се усъмня във верността на Ваше величество?

— Моля? — извика Мария-Антоанета, обръщайки се бързо с пламтящ поглед.

— Все пак няма да кажа това, което видях! — продължи Шарни.

Кралицата се изправи.

— Господине — каза тя хладно, — доста е рано и не мога да повярвам, че сте пьян, но вие се държите точно така.

Очакваше да го види съкрушен от презрителната забележка, ала той каза, без да помръдне:

— Всъщност какво е една кралица? Жена. А какво съм аз? Мъж и подчинен.

— Господине!

— Госпожо, да не помрачаваме това, което имам да ви кажа, с гняв, който ще стигне до лудост. Мисля, доказах ви, че уважавам кралското величество, боя се също, че ви доказах, че изпитвах безразсъдна любов към личността на кралицата. Така че изберете — към коя от двете, кралицата или жената, искате обожателят да отправи обвинение в безчестие и вероломство?

— Господин Дьо Шарни — извика кралицата, като пребледня и се запъти към младия мъж, — ако не излезете оттук, ще наредя на стражата ми да ви изхвърли.

— Преди да ме изхвърлите, ще ви кажа защо сте недостойна кралица и безчестна жена! — извика Шарни, обезумял от ярост. — От три нощи ви следя в парка!

Вместо да скочи от страшния удар, както се надяваше, Шарни видя, че кралицата вдигна глава и се приближи.

— Господин Дьо Шарни — рече тя и го улови за ръката, — вашето състояние ме кара да ви съжалявам; внимавайте, очите ви светят, ръката ви трепери, бузите ви са бледи, всичката ви кръв е нахлула в сърцето. Вие сте зле... Искате ли да повикам някого?

— Аз ви видях! Видях! — повтори той хладно. — Видях ви с оня мъж, когато му дадохте розата. Видях, когато той ви целуна ръцете. Видях, когато влязохте с него в Аполоновите бани.

Кралицата прокара ръка по челото си, сякаш за да се увери, че не спи.

— Вижте какво — рече тя, — я седнете, защото ще паднете, ако не ви подкрепя.

Шарни наистина се тръшна на едно кресло, а кралицата седна на табуретка до него. После, като държеше двете му ръце и се взираше чак в дъното на душата му, каза:

— Успокойте се, усмирете сърцето и главата си и ми повторете това, което казахте преди малко.

— Ох, нима искате да ме убиете! — прошепна нещастникът.

— Оставете аз да ви разпитам. Откога сте във Версай?

— От две седмици.

— Къде живеете?

— В къщата на егермайстера, която взех под наем.

— Аха, да, къщата на самоубийството в края на парка?

Шарни кимна утвърдително.

— Вие говорите за някаква личност, която сте видели с мен?
— Казвам преди всичко, че видях вас.
— Къде?
— В парка.
— В колко часа? Кой ден?
— В полунощ, първия път в сряда.
— И сте ме видели?
— Така, както ви виждам сега, видях и жената, която ви придружаваше.
— Някой ме е придружавал? Можете ли да познаете кой?
— Преди малко ми се стори, че я видях тук, но не смея да твърдя с положителност. Прилича по фигура — колкото до лицето, то се крие, когато се вършат престъпления.
— Добре! — каза спокойно кралицата. — Компаньонката ми не сте познали, а мен...
— Ох, вас, госпожо, ви видях... Ето... нима не ви виждам?
Тя тупна неспокойно с крак.
— А... този компаньон — рече тя, — този, на когото съм дала роза... защото сте ме видели да давам роза.
— Наречен бе „високопреосвещенство“. Това е всичко, което зная.
Кралицата се плесна по челото, едва сдържайки гнева си.
— Продължете — рече тя, — във вторник съм дала роза... а в сряда?
— В сряда дадохте да целунат двете ви ръце.
— Ох! — промърмори тя, като хапеше пръстите си... — И най-после в четвъртък, вчера?
— Вчера прекарахте с този мъж час и половина в Аполоновата пещера, където компаньонката ви остави сами.
Шарни вдигна ръка към небето, за да се закълне.
— Ох!... — изпъшка кралицата, на свой ред обзета от ярост... — Той се заклева!
Шарни повтори тържествено обвинителния си жест.
— Мен? Мен? — каза кралицата, като се удряше по гърдите. — Видели сте мен?
— Да, вас, във вторник носехте зелената си раирана рокля с преливащо се златисто, в сряда роклята ви беше на големи сини и

ръждиви клонки. Вчера, вчера копринената рокля с цвят на окапали листа, с която бяхте облечена, когато ви целунах ръката за пръв път! Това сте вие, безспорно сте вие!

Кралицата се заразхожда с широки крачки по терасата, без да я е особено грижа, че наблюдателите, които отдолу я изпиваха с очи, можеха да забележат необикновеното ѝ вълнение.

— Ами ако и аз дам клетва... — рече тя — ако също се закълна в моя син, в моя Бог... И аз имам Бог като вас! Не, той не ми вярва! Няма да ми повярва!

Шарни сведе глава.

— Безумец! — добави кралицата, като разтърси силно ръката му и го помъкна към стаята си. — Значи изпитвате рядкото удоволствие да обвинявате една невинна, безупречна жена, значи смятате за бляскава чест да позорите една кралица... Ще ми повярваш ли, ако ти кажа: „Заклевам ти се в Христос, че от три дена не съм излизала след четири часа следобед?“ Искаш ли да ти докажа чрез жените, чрез краля, които ме видяха тук, че не бих могла да бъда другаде? Не... не... той не ми вярва!

— Аз видях! — възрази хладно Шарни.

— Ох — възкликна внезапно кралицата, — знам, знам! Нима тази ужасна клевета вече не ми я хвърлиха в лицето? Нима не ме видяха на бала в Операта, което възмути двора? Нима не ме видяха у Месмер в унес, което възмути любопитните и леките жени... Вие добре го знаете, вие, който сте се били за мен!

— Госпожо, тогава се бих, защото не вярвах. Днес ще се бия, защото вярвам.

Кралицата вдигна към небето ръце, вцепенени от отчаяние, а две горещи сълзи се стекоха от бузите на гърдите ѝ!

— Боже мой! — възкликна тя. — Осени ме с някаква спасителна мисъл. Не искам този човек да ме презира, о, Боже мой!

Шарни се трогна до дъното на сърцето от тази проста и пламенна молитва. Той закри с двете си ръце очи. Кралицата помълча малко, после, като помисли, рече:

— Господине, дължите ми изкупление. Ето какво искам от вас: три нощи поред вие сте ме видели в моя парк нощем, в компанията на мъж. А знаехте, че вече злоупотребиха с приликата, че някаква жена, не знам коя, има в лицето и фигурата нещо общо с мен, нещастната

кралица. Но щом предпочитате да вярвате, че аз съм скиторила нощем, щом казвате, че съм била аз, елате в парка в същия час, елате там с мен. Ако сте ме видели вчера, положително няма да ме видите вече днес, защото ще бъда до вас. Ако е била някоя друга, защо да не я видим заедно? И ако я видим... Ах, господине, ще се разкаете ли за всички страдания, които ми причинихте?

Притискайки с двете ръце сърцето си, Шарни промълви:

— Вие правите прекалено много за мен, госпожо. Аз заслужавам смърт, не ме отрупвайте с добрината си.

— Ох, аз ще ви отрупам с доказателства — каза кралицата. — Нито дума никому. Тази вечер в десет часа чакайте пред вратата на егермайстера това, което съм решила, за да ви убедя. Вървете, господине, и запазете всичко в тайна.

Шарни коленичи, без да каже нито дума, и излезе. В края на втория салон той мина неволно пред очите на Жана, която го гледаше жадно, готова при първия повик на кралицата да влезе.

69.

ЖЕНА И ДЕМОН

Жана бе забелязала смущението на Шарни, загрижеността на кралицата, готовността и на двамата да завържат разговор. За силна жена като Жана това беше предостатъчно, за да отгатне много неща. Излишно е да добавяме това, което всички вече бяха разбрали. След срещата, уредена от Калиостро между госпожа Дьо ла Мот и Олива, комедията на трите последни нощи може да мине без разяснения.

Жана, върнала се при кралицата, слушаше, наблюдаваше. Тя искаше да открие по лицето на Мария-Антоанета доказателства за своите подозрения. Но кралицата бе свикнала от известно време да не се доверява на никого. Тя не издаде нищо. Жана се задоволи с предположения. Тя вече бе наредила на един от лакеите да проследи господин Дьо Шарни. Слугата се върна да съобщи, че господин графът е изчезнал в една къща в края на парка, до беседките. Вече няма никакво съмнение, помисли Жана, този човек е влюбен и е видял всичко. Тя чу кралицата да казва на госпожа Дьо Мизери:

— Чувствам се много отпаднала, мила моя Мизери, довечера ще си легна в осем часа.

Тъй като почтената дама настояваше, кралицата добави:

— Няма да приемам никого.

„Напълно ясно — каза си Жана, — само луд нямаше да разбере.“

Кралицата, още развълнувана от сцената с Шарни, скоро освободи цялата си свита. За пръв път от влизането си в двора Жана беше доволна. „Картите са разбъркани — рече тя. — Към Париж! Време е да разваля, каквото съм направила.“

Тя веднага потегли от Версай. Когато пристигна у дома си на улица „Сен Клод“, откри великолепен подарък от сребърни прибори, който кардиналът ѝ бе изпратил същата сутрин. Хвърли безразличен поглед на подаръка, колкото и да струваше той, после надникна иззад завесата към Олива, чиито прозорци още не бяха отворени. Олива спеше, несъмнено уморена. Денят беше много топъл. Жана отиде при

кардинала, когото намери сияещ, надут, дързък от радост и гордост. Седнал пред разкошното си писалище, шедьовър на Бул, той неуморно късаше и започваше наново писмо, което никога не довършваше. Когато камериерът съобщи за нея, Негово високопреосвещенство кардиналът се провикна:

— Скъпа графиньо!

Той се втурна да я посрещне. Жана прие целувките, с които прелатът обсипа ръцете ѝ отгоре до долу. Тя се разположи удобно, за да поддържа колкото може по-добре разговора. Най-напред Негово високопреосвещенство изрази признателността си, в която не липсваше красноречива искреност. Жана го прекъсна.

— Знаете ли — каза тя, — че вие, Ваше високопреосвещенство, сте нежен любовник, и аз ви благодаря? Не за прелестния подарък, който ми предадоха тази сутрин, а за съобразителността ви да не го изпращате в малката къща. Наистина деликатно. Вашето сърце не се продава, а се раздава.

— На кого може да се говори за деликатност освен на вас? — отвърна кардиналът.

— Вие не сте щастливец — каза Жана, — вие сте Бог победител.

— Признавам го и щастието ме плаши, притеснява ме, прави ми непоносими погледите на другите мъже. Спомням си езическата легенда за Юпитер, уморен от своите лъчи.

Жана се усмихна.

— От Версай ли идете? — попита той жадно.

— Да.

— Вие... сте я видели?

— Аз... я напускам.

— Тя... нищо ли... не каза?

— Ех, какво искате да каже?

— Прощавайте, това вече не е от любопитство, а от яд.

— Не ме питайте нищо.

— Ох, графиньо!

— Недейте, ви казвам.

— Как само го съобщавате! Като ви гледа човек, ще помисли, че носите лоша вест.

— Ваше високопреосвещенство, не ме карайте да говоря.

— Графиньо, графиньо...

Кардиналът пребледня.

— Прекалено голямо щастие — рече той. — Във връхната си точка прилича на колело на Съдбата — освен апогей има и начало на упадък. Не ме щадете, ако има нещастие. Няма такова нещо... нали?

— Напротив, Ваше високопреосвещенство, бих нарекла това много голямо щастие — отвърна Жана.

— Това ли... Какво това... Какво искате да кажете? Какво нещо е щастие?

— Да не ви открият — каза сухо Жана.

— Ох... — усмихна се той. — С предпазни мерки, с разбирателство между две сърца и с разум...

— Разум и две сърца, Ваше високопреосвещенство, не могат да попречат на очите да виждат в листака.

— Значи са видели! — извика господин Дьо Роан уплашен.

— Имам всички основания да вярвам.

— Тогава... ако са видели, значи са разпознали?

— О, що се отнася до това, Ваше високопреосвещенство, не му мислете. Ако са разпознали, ако тази тайна е станала известна на някого, Жана дьо Валоа щеше да бъде вече накрая на света, а вие трябваше да сте мъртъв.

— Вярно. Всички тези недомлъвки, графиньо, ме горят като огън. Видели са, добре. Но са видели хора да се разхождат в парка. Мигар е непозволено?

— Попитайте краля.

— Кралят знае!

— Повтарям, ако кралят знаеше, вие щяхте да бъдете в Бастилията, а аз — в болницата. Но тъй като избягнато нещастие струва колкото две обещани щастия, ще ви кажа да не изкушавате Бога още веднъж.

— Моля? — извика кардиналът. — Какво значат думите ви, скъпа графиньо?

— Не ги ли разбирате?

— Страхувам се.

— Аз пък ще се страхувам, ако не ме успокоите.

— Какво да направя за това?

— Да не ходите вече във Версай.

Кардиналът подскочи.

— И денем ли? — попита с усмивка той.

— Главно денем, а също и нощем!

Господин Дьо Роан трепна и пусна ръката на графинята.

— Невъзможно — каза той.

— Мой ред е да ви погледна в лицето — отвърна тя. — Казахте, струва ми се, невъзможно. Защо да е невъзможно, моля ви?

— Защото тая в сърцето си една любов, която ще свърши заедно с живота ми.

— Забелязвам — прекъсна го тя иронично, — и за да постигнете по-скоро успех, упорито искате да идете в парка. Да, ако се върнете там, вашата любов действително ще свърши с живота ви и двете неща ще бъдат прекъснати с един удар.

— Какви ужаси, графиньо! А вчера бяхте толкова смела!

— Аз имам смелостта на животните. Не ме е страх от нищо, докато няма опасност.

— Аз пък имам смелостта на моя род. Щастлив съм само пред лицето на опасността.

— Много добре, но позволете ми да ви кажа...

— Нищо, графиньо, нищо — извика влюбеният прелат. — Саможертвата е направена, жребият е хвърлен. Нека бъде смърт, ако е писано! Ще се върна във Версай.

— Съвсем сам? — попита графинята.

— Ще ме изоставите ли? — рече укорително господин Дьо Роан.

— Първо аз.

— Но тя ще дойде.

— Лъжете се, няма да дойде.

— Нима сте дошли да ми го съобщите от нейно име? — попита кардиналът разтреперан.

— Този удар искам да ви спестя от половин час.

— Тя не иска ли да ме вижда повече?

— Никога, аз ѝ дадох този съвет.

— Госпожо — каза с проникновен тон прелатът, — лошо е от ваша страна, знаете го, да забивате нож в едно толкова нежно сърце.

— Много по-лошо щеше да бъде, Ваше високопреосвещенство, да оставя две безумни същества да се погубят поради липса на добър съвет. Аз го давам, който пожелае, нека се възползва от него.

— Графиньо, по-добре да умра. Но предпочитам края на осъдения. Благословен да бъде адът, където ще намеря моята съучастница!

— Свети прелате, вие богохулствате! — каза графинята. — Поданико, вие сваляте от трона вашата кралица! Господине, вие губите една жена!

Кардиналът улови графинята за ръката и като ѝ говореше възбудено, се провикна:

— Признайте, че тя не ви е казала това! И че няма да ме отхвърли.

— Аз ви говоря от нейно име.

— Тя иска отсрочка.

— Приемете го, както желаете, но изпълнете заповедта ѝ.

— Паркът не е единственото място, където хората могат да се срещат... има хиляди по-сигурни места... Значи кралицата е идвала при вас!

— Ваше високопреосвещенство, нито дума повече. Аз нося у себе си смъртоносно бреме, бремето на вашата тайна. Усещам, че нямам сили да го нося повече. Това, което вашата непредпазливост, случайността, зложелателството на един враг няма да направят, ще го направи угризението. Вижте какво, знам, че е способна в миг на отчаяние да признае всичко на краля.

— Боже мой! Възможно ли е! — извика господин Дьо Роан. — Нима би го направила?

— Ако я видите, ще я съжалите.

Кардиналът стана бързо.

— Какво да правя? — попита той.

— Да ѝ дадете утешението на мълчанието.

— Тя ще помисли, че съм я забравил.

Жана повдигна рамене.

— Ще ме упрекне, че съм страхливец.

— Никога няма да ви упрекне, че сте страхливец, за да я спасите.

— Прощава ли жена, когато се лишаваш от нейното присъствие?

— Не я сравнявайте с мен.

— Аз мисля, че е велика и силна. Обичам я за смелостта, за благородното ѝ сърце. Ето защо тя може да разчита на мен, както разчита на себе си. Ще се срещна с нея за последен път. Тя ще узнае

всичките ми мисли и каквото реши, след като ме изслуша, аз ще го изпълня като свят обет.

Жана стана.

— Както обичате — рече тя. — Вървете! Само че ще идете сам. На връщане днес хвърлих ключа за парка в Сена. Значи ще идете съвсем спокойно във Версай, а аз ще замина за Швейцария или за Холандия. Колкото по-далеч бъда от бомбата, толкова по-малко ще се страхувам от отломките ѝ.

— Графиньо! Значи ще ме напуснете, ще ме изоставите! О, Боже мой, но с кого ще говоря за нея?

Жана си спомни за сцените на Молиер — никога по-безразсъден Валер не бе подавал на хитрата Дорин по-удобни реплики.

— Нали имате парка и ехото? — отвърна Жана. — Ще им кажете името Амарилис^[1].

— Графиньо, имайте милост. Аз съм отчаян — каза прелатът с глас, изтръгнат от сърцето.

— В такъв случай — отвърна Жана с бруталната твърдост на хирург, който решава да ампутира, — щом сте отчаян, господин Дьо Роан, не се впускайте в детинщини, по-опасни от барута, от чумата, от смъртта! Ако държите толкова на тази жена, запазете я, вместо да я загубите, и ако не ви липсват напълно сърце и памет, не въвличайте във вашата гибел тези, които са ви служили от приятелски чувства. Аз не си играя с огъня. Заклевате ли ми се, че в течение на две седмици няма да направите опит да се срещате с кралицата? Решен ли сте да направите всичко, за да поемете както моята, така и нейната защита? Щом узная това, след десет минути ще замина! А вие се отървавайте, както можете.

— Това е ужасно — промърмори кардиналът. — Падането е смазващо. Ох, ще умра!

— Хайде де — прошепна Жана на ухото му. — Всъщност вие обичате просто от самолюбие.

— Днес е от любов — възрази кардиналът.

— Тогава страдайте днес — каза Жана. — Това е душевно състояние. Слушайте, Ваше високопреосвещенство, решете да остана ли тук, или да замина за Лозана?

— Останете, графиньо, но ми намерете нещо успокоително. Раната е прекалено болезнена.

— Заклевате ли се да ме слушате?

— Честна дума на Роан!

— Добре! Вашето успокоително е намерено. Забранявам ви срещи, но не забранявам писма.

— Наистина ли! — извика безумецът, ободрен от тази надежда.

— Ще мога ли да пиша?

— Опитайте.

— А... тя ще ми отговаря ли?

— Ще се опитам.

Кардиналът отрупа с целувки ръката на Жана. Нарече я свой ангел закрилник. Сигурно бе разсмял демона, вселил се в сърцето на графинята.

---

[1] Амарилис — име на пастирка в една от еклогите на Вергилий, което писателите често употребяват вместо девойка — бел.прев. ↑

70. НОЩТА

Същия ден в четири часа вечерта човек на кон спря в края на парка, зад Аполоновите бани. Конникът се разхождаше бавно, замислен като Иполит^[1], красив като него, ръката му отпускаше юздите да се поклащат върху шията на коня. Той се спря, както казахме, на мястото, където господин Дьо Роан от три дни се отбиваше с коня си. Почвата на това място беше разровена от подковите, а храстите около дъба, за чийто дънер е било връзвано животно, бяха ошмулени. Конникът стъпи на земята.

„Ето едно добре опустошено място — каза той и се приближи до стената. — Ето следи от катерене и от наскоро отворена врата. Точно така и предполагам. Човек не може да воюва с индианците из саваните, без да разпознава следи на коне и хора. А господин Дьо Шарни се е върнал от две седмици, от две седмици господин Дьо Шарни не се е показвал. Ето вратата, която господин Дьо Шарни е избрал, за да влиза във Версай.“

Като каза тези думи, конникът въздъхна шумно, сякаш с тази въздишка раздираше душата си.

„Да оставим ближния да се наслаждава на щастието си — промърмори той и огледа една по една красноречивите следи по моравата и стените. — Каквото Бог даде на един, отказва го на другото. Не току-така е отредил да има щастливци и нещастници, да бъде благословена неговата воля! Обаче трябва доказателство. На каква цена, с какво средство да го доставя? О, няма нищо по-просто. В храстите нощем един мъж не могат да го открият, а от скривалището си той може да вижда идващите. Тази вечер аз ще бъда в храстите.“

Ездачът хвана юздите, качи се бавно на седлото и без да подтиква коня си или ускорява хода му, изчезна зад ъгъла на стената.

А Шарни, изпълнявайки заповедите на кралицата, се бе затворил у дома си и очакваше съобщение от нея.

Дойде нощта. Вместо да дебне от прозореца на къщичката, който гледаше към парка, Шарни чакаше в същата стая на прозореца, който гледаше към улицката. Кралицата бе казала на вратата на егермайстера, но прозорецът и вратата в къщичката бяха едно и също на приземния етаж. Важното беше, че може да се вижда всичко, което щеше да стане.

Той се вираше в дълбокия мрак с надежда всеки миг да чуе галопиране на кон или бързи стъпки на куриер. Удари десет и половина. Нищо. Кралицата бе изиграла Шарни. Отстъпила бе при първоначалната изненада. Засрамена, бе обещала нещо, което не можеше да изпълни, и, ужасно само като се помисли, бе дала обещание, а знаеше, че няма да го изпълни. С оня бърз порив на подозрение, свойствен на страстно влюбените, Шарни вече се упрекваше, че е бил толкова лековерен. „Как можах — извика той — аз, който видях, да повярвам на лъжи и да пожертвам моята убеденост, моята увереност за една глупава надежда?“

Той развиваше с болка тази зловеща мисъл, когато шум от шепа пясък, хвърлен по стъклата на другия прозорец, привлече вниманието му и го накара да притича към страната на парка. Долу, под парковата беседка, видя фигура на жена в широка черна мантия. Жената вдигаше към него бледо и неспокойно лице. Той не можа да сдържи вика си на радост и на съжаление едновременно. Жената, която го чакаше, която го зовеше, беше кралицата! С един скок Шарни се спусна през прозореца и застана до Мария-Антоанета.

— Ах, ето ви, господине? Много се радвам! — каза тихо и много развълнувана кралицата. — Но какво правите?

— Вие, вие, госпожо! Самата вие! Възможно ли е? — отвърна Шарни, паднал на колене.

— Така ли чакахте?

— Чаках откъм улицата, госпожо.

— Защо да дойда от улицата, като е толкова лесно през парка?

— Не смеех да се надявам да ви видя, госпожо — каза Шарни с тон на страстна благодарност.

Тя го прекъсна.

— Да не стоим тук, светло е. У вас ли е шпагата ви?

— Да.

— Добре!... Откъде, казвате, влязоха хората, които сте видели?

— През тази врата.

— А в колко часа?

— Все в полунощ.

— Да влезем в гората и да чакаме.

— О! Ваше величество...

Кралицата мина напред и със сигурни крачки се върна малко назад.

— Сигурно разбирате — каза тя внезапно, сякаш да изпревари мисълта на Шарни, — че не съм се забавлявала да разправам тази история на полицейския лейтенант. Откакто се оплаках, господин Дьо Кросън трябва вече да е възстановил правдата. Ако тази гадина, която си присвоява името ми, след като си присвои приликата с мен, не е още арестувана, ако цялата тази загадка не е изяснена, ясно е, че има две причини: или господин Дьо Кросън е некадърен, което е нищо, или пък помага на враговете ми. Все пак ми се струва трудно в дома ми, в моя парк, да си позволят гнусната комедия, за която ме уведомихте, без да бъдат сигурни в пряка подкрепа или мълчаливо съучастие. Ето защо виновниците за това ми се струват доста опасни, за да поема сама грижата да ги разоблича. Какво мислите вие?

— Моля Ваше величество да ми позволи вече да не отворя уста. Аз съм отчаян, все още изпитвам страх, но вече нямам подозрения.

— Поне вие сте честен човек — каза бързо кралицата. — Умеете да казвате нещата прямо. Това е качество, което може да обиди понякога невинните, когато някой има погрешно мнение за тях, но обидата се лекува.

— Ох, госпожо, вече е единадесет часът, аз треперя.

— Проверете дали тук няма някого — каза кралицата, за да отстрани кавалера си.

Шарни се подчини. Той претича през гората чак до стените.

— Няма — каза той, когато се върна.

— Къде стана сцената, за която разказвахте?

— Госпожо, точно когато се връщах от огледа, получих ужасен удар в сърцето. Стоите на същото място, където през последните нощи видях... мнимата кралица на Франция.

— Тук! — извика кралицата и се отдръпна с погнуса от мястото, където стоеше.

— Да, под този кестен, госпожо.

— Но тогава, господине — рече Мария-Антоанета, — да не стоим тук, защото, ако са идвали, ще дойдат пак.

Шарни последва кралицата по съседната алея. Сърцето му туптеше толкова силно, че се страхуваше да не заглуши скърцането на вратата, която щеше да се отвори. Кралицата, мълчалива и горда, чакаше да се появи живото доказателство за нейната невинност.

Удари полунощ. Вратата не се отвори. Изтече половин час, през който Мария-Антоанета попита повече от десет пъти Шарни дали измамниците са били наистина точни на всичките си срещи.

Часовникът на църквата „Сен Луи“ удари три четвърти след полунощ. Кралицата тропна нетърпеливо с крак.

— Ще видите, че днес няма да дойдат — каза тя. — Тези нещастия се случват само на мен.

Произнасяйки тези думи, тя гледаше Шарни, сякаш се готвеше да му се скара, ако бе доловила в очите му и най-малкия проблисък на тържество или ирония. Ала той, като бледнееше все повече със съживяването на подозренията, беше толкова сериозен и унил, че безспорно лицето му в този миг отразяваше спокойното търпение на мъчениците и ангелите. Кралицата го улови подръка и го заведе до кестена, под който бяха стояли преди това.

— Казвате — прошепна тя, — че тук сте ги видели.

— Точно тук, госпожо.

— Значи тук жената е дала роза на мъжа.

— Да, Ваше величество.

Кралицата притисна с ръце лицето си, така че Шарни не можа да види сълзата, която се плъзна между дългите ѝ бели пръсти. Внезапно вдигна глава и каза:

— Господине, имате право, аз съм обречена. Бях обещала да докажа днес, че сте ме оклеветили. Бог не го желае, аз се подчинявам.

— Госпожо... — прошепна Шарни.

— Аз направих нещо — продължи тя, — което никоя жена не би направила на мое място. Не говоря за кралиците. Ох, господине, що е една кралица, когато не може да владее дори едно сърце? Що е кралицата, когато не получава дори уважението на един честен мъж? Хайде, господине, помогнете ми поне да стана, за да си отида. Не ме презирайте дотам, че да не ми подадете ръка.

Шарни се хвърли като обезумял в краката ѝ.

— Госпожо — каза той, като удари в земята челото си, — ако не бях нещастник, който ви обича, щяхте да ми простите, нали?

— Вие ли! — извика с горчив смях кралицата. — Вие! Вие ме обичате, а ме смятате за безчестна...

— Ох... госпожо...

— Вие... Вие, който би трябвало да помните, ме обвинявате, че съм дала цвете тук, целувка, любовта си на друг мъж... Господине, не лъжете, вие не ме обичате!

— Госпожо, призракът беше тук, призракът на влюбена кралица. Точно тук, където съм, беше и призракът на любовника. Изтръгнете сърцето ми, тъй като тези два пъклени образа живеят в него и го разкъсват.

Тя го улови за ръката и го притегли с разпален жест към себе си.

— Вие сте видели... Чули сте... Бях наистина аз, нали? — каза със сподавен глас... — О, аз бях, не търсете друго обяснение. В такъв случай, ако на същото това място, под същия кестен, седнала както преди, а вие в нозете ми както другия, ако ви стискам ръцете, ако ви притискам към гърдите си, ако ви взема в обятията си, ако ви кажа: „Аз направих всичко това с другия, аз казах същото на другия, нали?“ Ако ви кажа: „Господин Шарни, не съм обичала, не обичам и ще обичам само един човек на този свят... и това сте вие!“ Боже мой, Боже мой! Ще бъде ли това достатъчно, за да ви убеди, че не съм безчестна, когато имам в сърцето с кръвта на императриците и божествения огън на такава любов?

Шарни изстена като човек, който издъхва. Говорейки му, кралицата го бе опиянила с дъха си, той я бе усещал да говори, ръката ѝ бе изгаряла рамото му, гърдта ѝ бе изгаряла сърцето му, диханието бе поглъщало устните му.

— Позволете ми да благодаря на Бога... — промълви той. — Ох, ако не мислех за Бога, щях да мисля прекалено много за вас.

Тя се изправи бавно и прикова в него две очи, чиито сълзи гасяха пламъка.

— Искате ли живота ми? — каза той обезумял.

Тя помълча малко, без да престава да го гледа.

— Подайте ми ръката си — рече тя — и ме водете навсякъде, където са ходили другите. Първо тук — тук, където бе дадена розата...

Кралицата извади от роклята си роза, още топла от огъня, който бе изгарял гърдите ѝ.

— Вземете! — каза тя.

Той вдъхна благоуханието на розата и я притисна до гърдите си.

— Тук ли — продължи тя, — другата даде да целунат ръката ѝ?

— Двете ѝ ръце! — каза Шарни, като се олюля опиянен, когато палещите длани на кралицата се склучиха около лицето му.

— Ето едно пречистено място — рече с очарователна усмивка кралицата. — След това отидоха в Аполоновите бани, нали?

Шарни, сякаш небето се бе сгромолясало върху главата му, се спря изумен, полумъртъв.

— Това е мястото — каза весело кралицата, — където влизам само денем. Нека видим заедно вратата, през която е бягал любовникът на кралицата.

Весела, лека, уловила се за ръката на най-щастливия мъж, който Бог е благославял някога, тя прекоси тичешком моравата, която делеше гората от заобикалящата я стена. Така стигнаха до вратата, зад която се виждаха следите от конски копита.

— Тук е, отвън — каза Шарни.

— Имам всички ключове — отговори кралицата. — Отворете да проверим, господин Шарни.

Излязоха и се наведоха да видят. Луната изскочи от един облак, сякаш да им помогне. Белият лъч се прилепи нежно върху хубавото лице на кралицата, която се облягаше на ръката на Шарни, послушваше се и оглеждаше околните храсти. Когато се убеди напълно, че няма никого, тя накара благородника да се върне обратно, като го придърпа нежно към себе си. Вратата се затвори отново подире им. Беше два часът.

— Сбогом — каза тя. — Върнете се у дома си. До утре.

Тя стисна ръката му и без да пророни нито дума повече, се отдалечи бързо по посока на замъка. Оттатък вратата, която бяха затворили преди малко, един мъж се изправи сред храстите и потъна в гората. Мъжът си тръгна, като отнасяше със себе си тайната на кралицата.

---

[1] Иполит — син на митичния древногръцки герой Тезей и царицата на амазонките Антиопа — бел.прев. ↑

71. СБОГУВАНЕТО

На другия ден, широко усмихната и много красива, кралицата излезе, за да отиде на църковна служба. Охраната ѝ имаше заповед да пуска при нея всички. Беше неделя и щом се събуди, Нейно величество бе казала:

— Днес е хубав ден.

Тя, изглежда, вдъхваше с по-голяма наслада от обикновено аромата на любимите си цветя, показва се по-щедра в раздаването на подаръци, бързаше повече да иде да отдаде душата си на Бога. Изслуша литургията, без нито за миг да си отвлече вниманието. Никога не бе скланяла толкова ниско величествената си глава.

Докато тя се молеше усърдно, тълпата се трупаше като другите недели по пътя от покоите до параклиса и дори стъпалата на стълбите бяха задръстени от благородници и дами. Сред последните блестеше скромно, но елегантно облечена госпожа Дьо ла Мот. А в шпалира, образуван от благородниците, се виждаше отдясно господин Дьо Шарни, поздравяван от много свои приятели за оздравяването му, завръщането му и главно за лъчезарното му лице. Оливие, принуден да не откъсва поглед от групата, която се пръскаше около него, забеляза отсреща една самотна фигура, чиято мрачна бледност и неподвижност го поразиха сред опиянението му. Той позна Филип дьо Таверне, стегнат в униформата си и с ръка върху дръжката на шпагата.

От посещенията на учтивост, които той бе направил във вестибюла на противника си след дуела, откакто доктор Луи бе забранил на Шарни да излиза, двамата съперници изобщо не бяха се виждали. Като съзря Филип, който го гледаше спокойно — нито благосклонно, нито заплашително, Шарни поздрави, на което Филип отвърна отдалеч. После Оливие си проби с ръка път през групата, която го заобикаляше, и каза:

— Извинявайте, господа, но позволете ми да изпълня един дълг на учтивост.

Той прекоси пространството между дясната и лявата страна на шпалира и дойде право при Филип, който не помръдваше.

— Господин Дьо Таверне — каза той и го поздрави по-вежливо от първия път, — трябваше да ви благодаря за интереса, който благоволихте да проявите към моето здраве, но пристигнах едва вчера.

Филип се изчерви и го погледна, после сведе очи.

— Щях да имам честта, господине — продължи Шарни, — да ви посетя още утре и се надявам, че нямаше да имате нищо против.

— Ни най-малко, господине — отговори Филип.

Шарни тъкмо се канеше да протегне ръка на Филип, когато барабанът извести, че кралицата пристига.

— Ето я кралицата, господине — изрече бавно Филип, без да отговори на приятелския жест на Шарни.

Той подчерта с поклон тези думи — по-скоро печален, отколкото студен. Шарни, малко изненадан, побърза да се присъедини към приятелите си от дясната редица. Филип остана откъм своята страна, сякаш поставен на пост. Кралицата се приближаваше, видяха я да се усмихва на някои, да взема или да заповяда да вземат писмени молби, защото бе забелязала отдалеч Шарни и без да го изпуска от поглед, с онази дръзка доблест, която влагаше в приятелствата си и която нейните врагове наричаха безочливост, произнесе високо следните думи:

— Искайте, господа, искайте, днес не мога да откажа нищо.

Звукът и смисълът на думите бяха проникнали до дъното на сърцето на Шарни. Той потръпна от удоволствие, така се отплащаше на кралицата.

Внезапно шум от стъпки, звук на чужд глас изтръгна кралицата от приятното ѝ, но опасно съзерцание. Стъпките шумоляха от лявата ѝ страна, по плочите, а гласът, развълнуван, но сериозен, казваше:

— Госпожо...

Кралицата забеляза Филип. Тя не можа да сдържи първоначалната си изненада, като се видя между двамата мъже, за които се упрекваше може би, че единия обича прекалено много, а другия — недостатъчно.

— Вие ли сте, господин Дьо Таверне! — възкликна тя, като се опомни. — Вие! Имате някаква молба ли? О, говорете!

— Десет минути аудиенция, когато пожелае Ваше величество — каза Филип и се поклони, без да заличи строгата бледност на челото си.

— Веднага, господине — отвърна кралицата и хвърли бегъл поглед към Шарни, сякаш от страх да не го види толкова близо до бившия му противник. — Последвайте ме.

Тя мина по-бързо, като чу стъпките на Филип подире си, и остави Шарни на мястото му. Същевременно продължи да приема писма и молби, даде няколко заповеди и се прибра.

Четвърт час след това Филип бе въведен в библиотеката, където Нейно величество приемаше в неделен ден.

— Ах, господин Дьо Таверне, влезте — рече тя весело, — не се мръщете. Трябва да ви призная, че всеки път изпитвам безпокойство, когато някой Таверне иска да говори с мен. Вие не предвещавате нищо добро за нашето семейство. Успокойте ме бързо, господин Дьо Таверне, кажете ми, че не идвате да ми съобщите за някакво нещастие.

Филип, още по-блед от това предисловие, отколкото по време на сцената с Шарни, виждайки колко малко благост влага кралицата в думите си, се задоволи да отговори:

— Госпожо, имам честта да уверя Ваше величество, че този път нося добра вест.

— Ах, значи вест! — възкликна кралицата.

— Уви, да, Ваше величество.

— Ах, Боже мой! — отвърна тя и придоби онова весело изражение, което правеше Филип така нещастен. — Ето, че казахте „уви“! „Колко злочест съм“! — щеше да каже един испанец. Господин Дьо Таверне каза „уви“!

— Госпожо — продължи сериозно Филип, — две думи ще успокоят Ваше величество толкова, че не само благородното ви чело няма да се помрачи днес при приближаването на един Таверне, но и никога няма да се помрачи по вина на един Таверне Мезон-Руж. От днес, госпожо, последният от този род, на когото Ваше величество пожела да окаже известно благоволение, ще изчезне, за да не се върне вече във френския двор.

Кралицата изостави внезапно веселия вид, който бе придобила като средство против предполагаемите вълнения от тази среща, и възкликна:

— Значи заминавате!

— Да, Ваше величество.

— Вие... също!

Филип се поклони.

— Сестра ми, госпожо, със съжаление вече напусна Ваше величество — каза той, — аз пък бях съвсем безполезен за кралицата и заминавам.

Кралицата седна много смутена и си спомни, че Андре бе поискала да се сбогува на другия ден след един разговор у Луи, когато у господин Дьо Шарни забеляза първия признак на симпатия към себе си.

— Странно! — промърмори тя замислено и не добави нито дума повече.

Филип продължаваше да стои прав като мраморна статуя и очакваше знак да го освободят. Кралицата се отърси внезапно от вцепенението си и попита:

— Къде отивате?

— Искам да отида при господин Дьо ла Перуз — отговори Филип.

— Господин Дьо ла Перуз сега е в Нюфаундленд.

— Приготвил съм всичко, за да се присъединя към него.

— Знаете ли, че му е предречена страшна смърт?

— Страшна — не — каза Филип, — но знам също, че ще бъде бърза.

— И заминавате?

Толкова благороден и благ в красотата си, той се усмихна.

— Тъкмо затова искам да се присъединя към Ла Перуз — каза той.

Кралицата потъна пак в неспокойното си мълчание. А Филип пак зачака почтително. Благородната и смела Мария-Антоанета се показа по-дръзка от когато и да било. Тя стана, приближи се до младия човек, скръсти белите си ръце на гърдите и попита:

— Защо заминавате?

— Защото обичам да пътувам — отговори той кротко.

— Но вие вече сте обиколили света — вметна кралицата, измамена за миг от героичното му спокойствие.

— Новия свят, да, госпожо — продължи Филип, — но не Стария и Новия заедно.

Кралицата махна ядно с ръка и повтори това, което бе казала на Андре:

— Железен род, стоманени сърца са тия Таверне. Сестра ви и вие сте две ужасни същества, приятели, които човек накрая намразва. Вие заминавате не за да пътувате, това ви е омръзнало, а за да ме напуснете. Сестра ви казваше, че я зовяла религията, тя крие пламенно сърце под пепел. Накрая пожела да замине и замина. Бог да я ощастливи! А вие, вие, който можехте да бъдете щастлив, вие също заминавате! Нали ви казах преди малко, тези Таверне ми носят нещастие!

— Ако Ваше величество благоволи да се взре по-добре в нашите сърца, ще види само безгранична преданост.

— Слушайте! — извика гневно кралицата. — Сестра ви си въобразява, че светът е рай, където се влиза само при условие че си светец. Вие пък смятате света за ад, където влизат само дяволи; и двамата бягат от света; единият, защото намира там това, което не търси; другият, защото не намира там това, което търси... Имам ли право? Е, драги ми господин Дьо Таверне, оставете хората да бъдат несъвършени, искайте от кралските семейства единствено да бъдат по-малко несъвършени от другите. Бъдете търпелив, или по-точно не бъдете самолюбив.

Тя наблегна прекалено разпалено на тези думи. Филип се възползва от това предимство.

— Госпожо — каза той, — самолюбието е добродетел, когато човек си служи с него, за да изтъкне чувствата си към тия, които обожава.

Кралицата се изчерви.

— Знам само едно — каза тя, — че обичах Андре и че тя ме напусна. Държах на вас и вие също ме напускате. Оскърбително е за мен да виждам две такива съвършени личности, не се шегувам, господине, да ме изоставят.

— Нищо не може да оскърби височайша личност като вас, госпожо — произнесе хладно Таверне. — Срамът не достига вдигнати чела като вашето.

— Търся внимателно — продължи кралицата — какво е могло да ви обиди.

— Нищо не ме е обидило, госпожо — отвърна бързо Филип.

— Вашият чин бе утвърден. Имотното ви състояние е добро. Аз бях благоразположена към вас...

— Повтарям на Ваше величество, че в двора не ми харесва.

— Ами ако ви кажа да останете... ако ви заповядам?

— С болка ще трябва да откажа на Ваше величество.

За трети път кралицата потъна за кратко в сдържано мълчание. Но от това мълчание тя винаги се измъкваше с някакъв майсторски удар.

— Може би някой не ви е приятен тук? Вие сте подозрителен — каза тя и прикова светлия си поглед във Филип.

— Никой не ми е неприятен.

— Мислех, че сте скаран... с един благородник... господин Дьо Шарни... когото сте ранили на дуел... — рече кралицата, като постепенно се оживяваше. — И тъй като човек може лесно да избяга от хората, които не обича, щом видяхте, че господин Дьо Шарни се е върнал, вие пожелахте да напуснете двора.

Филип не отговори нищо. Кралицата се лъжеше по отношение на този толкова честен и смел човек и мислеше, че има работа просто с един обикновен ревнивец. Тя го измъчваше безпощадно.

— Вие едва от днес знаете — продължи тя, — че господин Дьо Шарни се е върнал. Казвам от днес, защото точно днес искате да се сбогувате с мен.

Филип пребледня. Така предизвикан, така стъпкан, той се изправи ядно и каза:

— Госпожо, вярно, че едва от днес зная за завръщането на господин Дьо Шарни. Само че по-отдавна, отколкото си мисли Ваше величество, защото към два часа сутринта срещнах господин Дьо Шарни до вратата на парка, водеща за Аполоновите бани.

Кралицата пребледня на свой ред и след като с възхищение, примесено с ужас, прозря съвършената учтивост, която благородникът запазваше в гнева си, с угаснал глас промълви:

— Добре! Вървете, господине, не ви задържам повече.

Филип се поклони за последен път и тръгна с бавни крачки. Кралицата се строполи в креслото си като ударена от гръм и

прошепна: „Францийо! Страна на благородни сърца!“

72.

РЕВНОСТТА НА КАРДИНАЛА

В това време кардиналът преживя три нощи, съвсем различни от тия, които непрекъснато оживяваха във въображението му. Никакви вестии от никого, никаква надежда да го посети някой! Това мъртвешко мълчание след вълнението на страстта беше като пещерен мрак след сияйна слънчева светлина. Отначало кардиналът се бе залъгвал с надеждата, че любовницата му — повече жена, отколкото кралица, иска да разбере каква любов ѝ се засвидетелстваше и дали след изпитанието се харесва както преди. Напълно мъжко чувство, чиято вещественост стана оръжие с две остриета, наранило болезнено кардинала, когато се обърна против него.

Десет пъти за половин ден той праща човек в жилището на госпожа Дьо ла Мот, десет пъти във Версай. Десетият куриер му доведе най-после Жана, която следеше там Шарни и кралицата и вътрешно се радваше на нетърпението на кардинала, на което скоро щеше да дължи успеха на своето начинание. Като я видя, кардиналът избухна.

— Как живеете така спокойно! — възкликна той. — Как така! Знаете, че се измъчвам, а вие, която се наричате моя приятелка, оставате това мъчение да стигне до смърт!

— Ех, Ваше високопреосвещенство — отвърна Жана, — търпение, моля ви. Това, което правя във Версай, далеч от вас, е много по-полезно от това, което вие вършехте тук.

— Човек не може да бъде жесток до такава степен — каза Негово превъзходителство, поомекнал от надеждата да получи вестии. — И тъй, какво казват, какво правят там?

— Отсъствието е мъчителна болест, независимо дали от нея се страда в Париж, или се изпитва във Версай.

— Ето това ме радва и ви благодаря, но...

— Но?

— Доказателства!

— Ах, Боже мой! — възкликна Жана. — Какво говорите, Ваше високопреосвещенство! Доказателства! Какво значи тази дума? Доказателства! С ума ли сте си, Ваше високопреосвещенство, та искате от една жена доказателства за нейните грешки?

— Аз не искам доказателство за съдебен процес, графиньо, но искам гаранция за любов.

— Струва ми се — каза тя, след като изгледа Негово превъзходителство по особен начин, — че имате много големи изисквания, но и много лесно забравяте.

— Ох, знам какво ще ми кажете, знам, че трябва да съм много доволен, много облагодетелстван, но поставете моето сърце на мястото на вашето, графиньо. Как бихте приели да бъдете отхвърлена след толкова привидни прояви на благосклонност?

— Вие казахте май привидни? — отвърна също иронично Жана.

— Ох, безспорно вие можете да ме биете безнаказано, графиньо, безспорно нищо не ми дава право да се оплаквам, но аз се оплаквам...

— Тогава, Ваше високопреосвещенство, аз не мога да бъда виновна за вашето недоволство, ако за него има само безпочвени причини или ако изобщо няма причина.

— Графиньо, вие се отнасяте лошо с мен.

— Ваше високопреосвещенство, повтарям думите ви. Следвам вашата мисъл.

— Вземете пример от себе си, вместо да ме упрекувате за моите увлечения, помогнете ми, вместо да ме измъчвате.

— Не мога да ви помогна там, където не виждам какво може да се направи.

— Не виждате какво може да се направи? — повтори кардиналът, като наблегна на всяка дума.

— Уви, Ваше високопреосвещенство, ето, че започвате да се гневите и не се разбираме. Да ми прости Ваше превъзходителство, че ви го припомням.

— Да, гневя се! Вашата зла воля ме подтикна натам, графиньо.

— А не смятате ли, че е несправедливо?

— О, не! Виждам ясно, че вие вече не ми служите, понеже не можете да постъпите другояче.

— Добре сте ме преценили. Тогава защо ме обвинявате?

— Защото трябва да ми кажете цялата истина, госпожо.

— Истината ли! Аз ви казах това, което знам.

— Не ми казахте, че кралицата е кокетка, че подтиква хората да я обожават, а след това ги докарва до отчаяние.

Жана го изгледа учудено.

— Обяснете ми — каза тя, като трепереше не от страх, а от радост.

В действителност Жана бе съзряла в ревността на кардинала един изход, който обстоятелствата може би нямаше да ѝ предложат, за да се измъкне от толкова трудното положение.

— Признайте — продължи кардиналът, който вече не сдържаше чувствата си, — умолявам ви, че кралицата отказва да се вижда с мен.

— Не казвам такова нещо, Ваше високопреосвещенство.

— Признайте, че ако не ме отблъсква по своя воля, на което все още се надявам, тя ме отстранява, за да не тревожи някой друг любовник, който може да се обезпокои от моето внимание.

— Ах, Ваше високопреосвещенство — извика Жана с толкова чудно сладък тон, че будеше много повече подозрения, отколкото искаше да скрие.

— Слушайте — продължи господин Дьо Роан, — последния път когато видях Нейно величество, струва ми се, чух стъпки в гората.

— Глупости.

— Ще ви кажа какво подозирам.

— Не казвайте нито дума повече, Ваше високопреосвещенство, оскърбявате кралицата. Дори да беше вярно, че тя е имала нещастieto да се страхува да не я следи някой любовник, което не вярвам, нима ще бъдете толкова несправедлив, та да смятате за престъпление миналото, което тя ви посвещава?

— Миналото! Миналото! Това е голяма дума, графиньо, която отпада, ако това минало е все още настояще и ще стане бъдеще.

— Пфу, Ваше високопреосвещенство, говорите ми като на комисионер, обвиняван, че е нагласил лоша сделка. Подозренията ви, Ваше високопреосвещенство, са толкова обидни за кралицата, че в последна сметка се насочват към мен.

— Тогава, графиньо, докажете ми...

— Ах, Ваше високопреосвещенство, ако повторите тази дума, ще се обидя.

— Все пак... тя обича ли ме поне малко?

— Има много прост начин, Ваше високопреосвещенство — отвърна Жана, като посочи масата му и всички писмени принадлежности. — Седнете там и попитайте самата нея.

Кардиналът улови възторжено ръката на Жана.

— Ще ѝ предадете ли писъмцето? — попита той.

— Ако не ѝ го предам аз, кой ще се заеме с това?

— И... обещавате ли ми отговор?

— Ако нямате отговор, как ще знаете как да постъпите?

— Ох, чудесно, виждате ли колко ви обичам, графиньо.

— Нима? — каза тя и лукаво се усмихна.

Той седна, взе перото и започна едно писъмце. Перото на господин Дьо Роан бе красноречиво, пишеше лесно, но преди да остане доволен, той скъса десет листа.

— Ако карате все така — обади се Жана, — никога няма да стигнете до края.

— Работата е там, графиньо, че нямам вяра на нежността си. Тя блика против волята ми, може да отегчи кралицата.

— Ех — подхвърли иронично Жана, — ако ѝ пишете като политик, тя ще ви отговори с дипломатическо писмо. Ваша си работа.

— Имате право. Вие сте истинска жена по сърце и ум. Я слушайте, графиньо, защо да имаме тайна от вас, когато знаете нашата?

Тя се усмихна и отвърна:

— Работата е там, че вие имате малко за криене от мен.

— Четете над рамото ми... Четете толкова бързо, колкото бързо пиша, ако можете, защото сърцето ми гори, перото ми ще погълне хартията.

Той наистина написа. Написа толкова пламенно, толкова безумно писмо, изпълнено с толкова любовни упреци и злепоставящи излияния, че когато свърши, Жана, която следеше мисълта му чак до подписа, си рече: „Той написа нещо, което аз нямаше да посмея да му продиктувам.“ Кардиналът го препрочете и попита Жана:

— Добре ли е така?

— Ако тя ви обича — отговори предателката, — ще разберете утре, а сега си починете.

— Да, до утре.

— Повече и не искам, Ваше високопреосвещенство.

Тя взе запечатаното писъмце, позволи на Негово високопреосвещенство да я целуне по очите и надвечер се прибра у дома си. Там, съблечена, освежена, се замисли. Положението беше такова, че още отначало се бе зарекла пред себе си. Още две крачки и щеше да достигне целта. Коя от двете беше по-добре да избере за опорна точка — кралицата или кардинала?

Това писмо вече попречваше на кардинала да обвини госпожа Дьо ла Мот, когато един ден тя го принудеше да върне дължимите за колието суми. Ако кардиналът и кралицата се видеха, за да се разберат, как щяха да посмеят да погубят госпожа Дьо Ла Мот, която знаеше една толкова скандална тайна?

Кралицата няма да вдигне шум, ще помисли, че кардиналът я мрази. Кардиналът ще повярва в кокетството на кралицата. Но спорът, ако има такъв, ще стане при закрити врати и госпожа Дьо ла Мот, само заподозряна, ще използва този предлог, за да избяга, отнасяйки хубавата сума от милион и половина.

Кардиналът щеше да знае, че Жана е взела диамантите, а кралицата щеше да се сети, но каква полза да вдигат тревога, толкова тясно свързана с тревогата в парка и в Аполоновите бани? Ала едно писмо не беше достатъчно, за да се създаде цялата отбранителна система. Кардиналът имаше добро перо, той щеше да пише още седем-осем пъти.

Колкото до кралицата, кой знае дали точно в тази минута тя не ковеше с господин Дьо Шарни оръжия за Жана дьо ла Мот!

Толкова вълнения и лавирания завършваха в края на краищата с бягство и Жана стъкмяваше предварително стъпалата за него. Първо, срокът за изплащане, издаване на бижутерите. Кралицата вървеше право към господин Дьо Роан. Как? Чрез Жана, това беше неизбежно. Жана предупреждаваше кардинала и го канеше да плати. Ако откажеше, имаше опасност писмата да се обнародват... и той плаща. След заплащането вече нямаше опасност. Колкото до публичната разгласа, оставаше да се разреши въпросът с интригата. По този въпрос — пълно удовлетворение. За честта на една кралица и на един кардинал цената милион и половина беше твърде ниска, Жана беше сигурна, че ще има три милиона, щом пожелаеше.

А защо Жана беше уверена в себе си по въпроса за интригата? Защото кардиналът беше убеден, че е видял три нощи последователно

кралицата в горичките на Версай, а никаква сила на света не можеше да докаже на кардинала, че се е излъгал. Защото имаше едно-единствено доказателство за измама, едно живо, неопровержимо доказателство, Жана щеше да го отстрани, станеше ли въпрос за него. Стигнала до тази точка в размишленията си, тя се приближи до прозореца и видя, че Олива стои на балкона и е много неспокойна и много любопитна. „Да действаме“ — помисли Жана, като поздрави нежно съучастницата си. Графинята даде на Олива уговорения знак да слезе вечерта. Олива се зарадва много на полученото официално съобщение и се прибра в стаята си. Жана продължи размишленията си.

Да счупят инструмента, когато не може да им служи вече, е навик на всички интриганти, ала повечето от тях не успяват, било, че счупват инструмента, така че той успява да издава тайната, било, че не го счупват напълно и той може да послужи на други.

Жана си помисли, че малката Олива, отдадена всецяло на удоволствието да живее, няма да се остави да бъде пречупена, както трябва, без да изохка. Трябваше да се измисли за нея някаква небивалица, която да я накара да избяга, и друга, която да ѝ позволи да избяга с готовност. Трудности изникваха на всяка крачка, но някои умове намират в решаването на трудностите такова удоволствие, каквото други — да мачкат рози.

Олива, толкова радостна да е в компанията на новата си приятелка, беше само относително радостна, тоест, като предусещаше тази връзка през прозорците на своя затвор, тя я намираще извънредно приятна. Но искрената Никол не криеше от приятелката си, че би предпочела дневната светлина, разходките на слънце, изобщо всички дадености на живота пред нощните разходки и въображаемата власт. Съприкосновението с живота бяха Жана, нейните ласки и нейната интимност, даденостите на живота бяха парите и Бозир.

Жана, която бе изучила основно тази теория, се зарече да я приложи при първия удобен случай. В крайна сметка тя реши тема на разговора ѝ с Никол да бъде необходимостта доказателството за престъпните измами, извършени във Версайския парк, да изчезне напълно.

Когато се мръкна, Олива слезе. Жана я чакаше на вратата. Двете вървяха нагоре по улица „Сен Клод“ чак до пустия булевард и щяха да стигнат до колата им, която, за да могат да разговарят по-добре, се

движеше бавно по пътя, който заобикаля при Венсан. Никол беше добре преоблечена в проста рокля и широкопола шапка, а Жана — навлечена като гризетка, така никой не можеше да ги познае. Впрочем за тази цел трябваше да влезеш в каляската, а само полицията имаше това право, но все още нищо не бе привлякло нейното внимание. Освен това каляската не беше без украшения, отстрани имаше герба на Валоя — вдъхващ уважение страж, чийто запрет никой полицаи не би посмял да наруши с насилие. Най-напред Олива обсипа с целувки Жана, която ѝ ги връщаше с лихвата.

— Ох, колко ми беше скучно! — възкликна Олива. — Търсех ви...

— Невъзможно ми беше, приятелко, да се срещна с вас, щях да изложа и себе си, и вас на прекалено голяма опасност.

— Защо? — учуди се Никол.

— Ужасна опасност, миличка, от която още треперя.

— Ох, бързо ми разкажете за това!

— Знаете, че имате много врагове.

— Да, уви!

— И че за да се разсеете, пожелахте да излезете.

— За което ми помогнахте най-приятелски.

— Знаете също, че ви говорих за оня любител на чашката, малко побъркан, но много любезен и влюбен в кралицата, на която вие приличате малко.

— Да, знам.

— Аз имах слабостта да ви предлага едно невинно развлечение, за да се позабавяваме с този нещастен младеж, като го накараме да повярва във влечението на кралицата към него.

— Уви! — въздъхна Олива.

— Няма да ви напомням за двете първи разходки, които направихме нощем във Версайската градина в компанията на този нещастник.

Олива пак въздъхна.

— От тези две нощи, през които вие изиграхте много добре малката си роля, нашият влюбен е взел работата на сериозно.

— Това е било може би лошо — каза Олива тихо, — защото в действителност ние го заблуждаваме, а той не го заслужава, защото е много очарователен кавалер.

— Нима?

— О, да!

— Но чакайте, лошото не е в това. Да му дадете една роза, да му позволите да ви нарича Ваше величество, да му подадете ръцете си да ги целуне, това са детски лудории... Но... моя малка Олива, май това не е всичко.

Олива се изчерви толкова силно, че ако не беше дълбокият мрак, Жана непременно щеше да забележи. Вярно, че като умна жена тя гледаше пътя, а не приятелката си.

— Как така... — смънка Никол. — В какво... не е всичко?

— Имаше и трета среща — отговори Жана.

— Да — каза Олива колебливо. — Знаете, защото сте били там.

— Прощавайте, мила приятелко, аз бях както винаги на разстояние, дебнех или се правех, че дебна, за да придам повече достоверност на ролята ви. Затова нито видях, нито чух какво е станало в онази пещера. Знам само това, което ми разказахте. А когато се върнахте, вие ми разказахте, че сте се разхождали, че сте разговаряли, че е продължила играта с розите и с целувките на ръце. Аз вярвам на всичко, каквото ми казват, мила моя.

— Тогава... но... — каза разтрепераната Олива.

— Тогава, любезна моя, изглежда, че нашият луд казва повече, отколкото му е позволила мнимата кралица.

— Какво?

— Изглежда, че, опиянен, замаян, страшно развълнуван, той се е похвалил, че е получил от кралицата неопровержимо доказателство за споделена любов. Този нещастник положително е луд.

— Боже мой! — прошепна Олива.

— Луд е преди всичко, защото лъже, нали? — каза Жана.

— Не ще и дума... — смънка Олива.

— Вие, моя миличка, нямаше да се изложите на такава страшна опасност, без да ми кажете това.

Олива потръпна от главата до петите.

— Каква заблуда — продължи ужасената приятелка, — че вие, която обичате господин Бозир и имате мен за приятелка, че вие, която сте ухажвана от господин граф Дьо Калиостро и отблъскватے вниманието му, по прищявка сте дали на този луд правото... да... каже... Не, той е загубил ума си, уверена съм.

— В края на краищата — извика Никол, — каква е опасността? Кажете!

— Ето каква. Ние имаме работа с луд, с човек, който не се страхува от нищо и не се церемони. Ако се отнасяше само за една дадена роза или за една целуната ръка, няма какво да се каже — една кралица има рози в парка си, има ръце на разположение на всички свои поданици... Но ако е вярно, че на третата среща... Ах, мило дете, не се смее вече, откакто ми се е втълпила тази мисъл.

Олива усети, че стиска зъби от страх.

— И тъй, какво ще излезе, добра ми приятелко? — попита тя.

— Ще излезе, първо, че вие не сте кралицата, поне доколкото ми е известно.

— Не съм.

— И че като сте си присвоили титлата на Нейно величество, за да извършите едно... лекомислие от този род...

— И тъй?

— И тъй, това се нарича оскърбление на държавен глава. Много далеч се стига с такова обвинение.

Олива скри с ръцете лицето си.

— В края на краищата — продължи Жана, — понеже не сте направили това, с което той се хвали, лесно ще го докажете. Двете предишни лекомислия ще бъдат наказани с две до четири години затвор и изгнание.

— Затвор! Изгнание! — извика Олива уплашена.

— Това не е непоправимо и аз ще взема мерки и ще се предпазя.

— И вас ли ще безпокоят?

— Ей богу! Нима този безумец няма да ме издаде веднага? Ах, клета ми Олива, измамата ще ни струва скъпо.

Олива се обля в сълзи.

— Ами аз, аз — каза тя, — дете не мога никога нито за миг да бъда спокойна! О, бесовски дух! О, демон! Аз съм обладана, не виждате ли. След това нещастие ще ме последва друго.

— Не се отчайвайте, старайте се просто да избегнете скандал.

— Ох, как ще се затворя при моя покровител! Да ида ли да му призная всичко?

— Хубава идея! Мъж, който ви разглезва и крие от вас любовта си; мъж, който чака само една ваша дума, за да ви обожава, и при

кого то ще идете да кажете, че сте извършили тази глупост с другото. Казвам глупост, отбележете си го добре; без да се смята, че той ще ви подозира.

— Боже мой, имате право!

— Нещо повече — шумът от това ще се разпространи, разследването на магистратите ще събуди съмнение у вашия покровител. Кой знае дали, за да спечели благоразположението на двора, няма да ви предаде?

— Ох!

— Да предположим, че чисто и просто ви изгони... Какво ще стане с вас?

— Зная, че с мен е свършено.

— Ами когато господин Дьо Бозир научи — изрече бавно Жана, като следеше въздействието на този последен удар.

Олива скочи. Със силен удар развали прическата си.

— Ще ме убие. О, не — прошепна тя, — аз сама ще се убия.

После тя се обърна към Жана и каза отчаяно:

— Вие не можете да ме спасите, не, защото вие самата сте загубена.

— Аз имам — отговори Жана — в дебрите на Пикардия едно парченце земя, ферма. Ако успеем да се доберем до това убежище преди скандала, може би все още ще има известен шанс...

— Но този безумец ви познава, той винаги може да ви намери.

— Ох, като заминете, като се скриете и не може да ви намери, вече няма да се страхувам от него. Ще му кажа високо „вие сте луд да твърдите подобни неща, докажете ги“, което той няма да може да стори, а аз тихо ще му прошепна: „Вие сте подлец.“

— Ще замина, когато и както пожелаете — каза Олива.

— Според мен това е разумно — отвърна Жана.

— Веднага ли да замина?

— Не, почакайте да подготвя всичко. Крийте се, не се показвайте дори на мен. Дори се дегизирайте.

— Да, разчитайте на мен, скъпа приятелко.

— Но най-напред да се приберем, нямаме какво повече да си казваме.

— Да се приберем. Колко време ви трябва за приготовленията?

— Не знам, но внимавайте за едно — от днес до деня на заминаването ви аз няма да се показвам на прозореца. Ако ме видите там, знайте, че денят е настъпил, и бъдете готова.

— Да, благодаря, добра ми приятелко.

Те се върнаха бавно към улица „Сен Клод“. Олива не смееше да говори повече на Жана, а Жана толкова се беше вдълбочила в мислите си, че не говореше на Олива. Когато пристигнаха, те се целунаха. Олива помоли смирено приятелката си да ѝ прости за всички нещастия, които бе причинила с глупостта си.

— Аз съм жена — отвърна госпожа Дьо ла Мот, подражавайки на латински поет, — и всяка женска слабост ми е позната.

73. БЯГСТВОТО

Олива изпълни обещанието си. Още на другия ден Никол се скри от света, никой не можеше да заподозре, че тя живее в къщата на улица „Сен Клод“. Винаги потулена зад завеса или параван, винаги затворила прозореца въпреки слънчевите лъчи, които весело проникваха оттам.

Жана от своя страна подготвяше всичко. Тя знаеше, че на другия ден е срокът за първата вноска от петстотин хиляди ливри, и се стараше да не остави зад себе си някакво слабо място, когато щеше да избухне бомбата. Цялото ѝ внимание беше насочено към този ужасен миг. Тя бе преценила благоразумно възможността за бягство, което беше лесно, ала бягството беше най-изобличаващото обвинение. И графинята реши да остане, да остане неподвижна като дуелиста под удара на противника, да остане при вероятност да падне, но и при вероятност да убие врага си.

Ето защо още на другия ден след срещата си с Олива тя се показва към два часа на прозореца, за да предупреди мнимата кралица, че е време да се приготви за бягството. Невъзможно е да опишем радостта на Олива. Необходимостта да избяга значеше опасност, възможността за бягство означаваше спасение. Тя прати красноречива целувка на Жана, после сложи в малкия си вързоп някои от ценните вещи от своя покровител. Жана ѝ даде знак и излезе от дома си, за да намери каляската, на която щеше да повери драгоценната съдба на госпожица Никол.

В края на краищата това беше всичко, което и най-любопитният наблюдател можеше да различи сред обикновено многозначителните признаци за заговора на двете приятелки. Спуснати завеси, затворен прозорец, блуждаеща светлина в късен час, загадъчни докосвания, тайнствени шумове, раздвижвания, след което настъпиха мрак и тишина.

В „Сен Пол“ биеше единайсет часът вечерта и вятърът донасяше откъм реката злокобно отмерените удари чак до улица „Сен Клод“,

когато Жана пристигна с пощенска кола, впрегната с три яки коня. На капрата един загърнат в мантия човек сочеше адреса на пощальона. Жана го дръпна за края на мантията и го накара да спре на ъгъла на улица „Роа Доре“. Човекът се извърна към господарката си.

— Нека колата остане тук, уважаеми господин Рето — каза Жана, — половин час ще бъде достатъчен. Ще доведе тук някого, който ще се качи в колата, а вие ще платите двойно, за да стигне до малката ми къща в Амиен.

— Добре, госпожо графиньо.

— Там ще предадете този човек на моя изполичар Фонтен. Той знае какво да прави по-нататък.

— Добре, госпожо.

— Щях да забравя... въоръжен ли сте, драги ми Рето?

— Да, госпожо.

— Тази дама е заплашена от един луд... Може да се опитат да я спрат по пътя...

— Какво да правя в такъв случай?

— Ще стреляте срещу всеки, който ви спре...

— Добре, госпожо.

— Вие ми поискахте двадесет луидора възнаграждение. Аз ще ви дам сто и ще ви платя пътя до Лондон, където ще дойда до три месеца.

— Добре, госпожо.

— Ето стоте луидора. Сигурно няма да ви видя повече, защото най-благоразумно е да стигнете до Сен Валери и веднага да се качите на кораб за Англия.

— Разчитайте на мен.

— Във ваш интерес е.

— В наш интерес — каза господин Рето и целуна ръката на графинята. — И тъй, ще чакам.

— А аз ще ви изпратя дамата.

Рето се качи в колата и зае мястото на Жана, която с лека стъпка стигна до улица „Сен Клод“ и влезе у дома си. Всичко в безметежния квартал бе потънало в сън. Жана запали свещта и я вдигна над балкона — уговореният знак за Олива да слезе. „Тя е предпазливо момиче“ — каза си графинята, като видя тъмния прозорец.

Жана вдигна и свали три пъти свещта си. Никакво движение. Но й се счу нещо като въздишка или „да“, подхвърлено недоловимо във

въздуха, под листака около прозореца. „Ще слезе, без да запали нещо и да даде знак — рече си Жана, — това не е лошо.“

Тя слезе на улицата. Вратата не се отваряше. Олива сигурно бе нарамила някакъв тежък багаж. „Ама че глупачка — изръмжа графинята. — Колко загубено време за разни парцали!“

Никой не идваше. Жана отиде до отсрещната врата. Нищо. Ослуша се, прилепила ухо до железните гвоздеи с големи глави. Мина четвърт час. Удари два и половина. Жана се отдръпна до булеварда, за да види отдалеч дали светят прозорците. В пролуката между листата, под двойните завеси ѝ се привидя движеща се мека светлина. „Какво прави, Боже мой! Какво прави тази жалка нещастница? Може би не е видяла сигнала. Хайде, смелост, да се качваме обратно.“ И действително Жана се качи отново горе, за да сигнализира. Никакъв знак не отвърна на нейните сигнали.

„Сигурно — рече си Жана, като мачкаше ядно маншетите си — тази никаквица е болна и не може да се помръдне. Ох! Но какво от това! Жива или мъртва тя трябва да замине тази вечер.“

Графинята пак се спусна по стълбата предпазливо като преследвана лъвица. Държеше в ръка ключа, който толкова пъти бе осигурявал нощната свобода на Олива. Точно когато се канеше да го пхне в бравата на къщата, тя се спря. „Ами ако някой е при нея горе? — помисли си графинята. — Невъзможно е, ще чуя гласовете и ще има време да слеза обратно. Ами ако срещна някого по стълбата... Ох!“

Едва не отстъпи пред това опасно предположение. Тропотът на конете по кънтящия паваж я подтикна да вземе решение.

„Без опасност — рече тя — нищо голямо не се постига! Когато си смел, няма опасност!“ Тя превъртя езичето на тежката брава и вратата се отвори. Жана познаваше обстановката, умът ѝ щеше да ѝ я подсказже, дори да не бе успяла да я разгледа добре, докато чакаше вечер Олива. Стълбата беше отляво и Жана тръгна по нея. Никакъв шум, никаква светлинка, никого. Тя стигна до стълбищната площадка за апартамента на Никол. Там, под вратата, се виждаше светла ивица. Зад вратата се чуваше шум от неспокойни стъпки. Жана беше запъхтяна, но възпираше дъха си. Ослуша се. Не се говореше. Значи Олива беше съвсем сама, движеше се, несъмнено подреждаше нещата си. Следователно не беше болна, просто закъсняваше. Жана почука тихо на вратата.

— Олива! Олива! — подвикна тя. — Приятелко! Мила приятелко!

Стъпките се приближиха по килима.

— Отворете! Отворете! — каза бързо Жана.

Вратата се отвори, поток светлина заля Жана, която се озова пред някакъв човек. Той държеше свещник с три разклонения. Тя нададе ужасен вик и закри лицето си.

— Олива! — каза мъжът. — Не сте ли вие? — И леко повдигна наметалото на графинята.

— Госпожа графиня Дьо ла Мот — възкликна той на свой ред, сякаш изненадата му бе напълно естествена.

— Господин Дьо Калиостро! — промълви Жана и се олюля, готова да припадне.

От всички опасности, които Жана успя да предвиди, тази никога не бе ѝ идвала на ум. На пръв поглед не изглеждаше толкова страшна, ала като размисли малко, като видя за кратко мрачния вид и дълбокото притворство на този необикновен човек, опасността ѝ се видя ужасяваща. Жана едва не се побърка, отдръпна се, искаше ѝ се да се хвърли към стълбата. Калиостро ѝ протегна вежливо ръка и я покани да седне.

— На кого дължа честта да ме посетите, госпожо? — попита той с уверен глас.

— Господине... — смънка интригантката, която не можеше да откъсне поглед от очите на графа, — дойдох... търсех...

— Позволете ми, госпожо, да позвъня, за да накажа ония мои хора, които нехайно, грубо, са оставили една жена с вашия ранг да се яви самичка.

Жана потръпна. Спря ръката на графа.

— Сигурно — продължи той невъзмутимо — сте попаднали на онзи нехранимайко германец, портиера ми, който се напива. Той едва ли ви е познал. Сигурно е отворил вратата, без да каже нищо, без да помръдне повече... А след това е заспал.

— Не го мъррете, господине — произнесе по-свободно Жана, която не подозираше клопката. — Умолявам ви.

— Точно той отвори, нали, госпожо?

— Мисля, че беше той... Но вие ми обещахте да не го мъррете.

— Ще удържа на думата си, — усмихна се графът. — Само че, госпожо, благоволете сега да ми обясните.

И щом ѝ даде възможността да намери изход от положението, Жана, която графът вече не подозираше, че е отворила сама вратата, можеше спокойно да лъже защо е дошла. Тя се възползва от нея.

— Дойдох — каза тя много бързо — да се посъветвам с вас, господин графе, относно някои слухове, които се разнасят.

— Какви слухове, госпожо?

— Не ме препирайте, умолявам ви — каза тя превзето. — Положението ми е деликатно...

„Търси, търси! — мислеше Калиостро. — Аз вече открих.“

— Вие сте приятел на Негово високопреосвещенство кардинал Дьо Роан — рече Жана.

„Аха, аха, не е лошо — помисли си Калиостро. — Следвай до края нишката, която държа, но няма да ти позволя да стигнеш подалеч.“

— Действително, госпожо, аз съм в доста добри отношения с Негово високопреосвещенство — каза той.

— А аз дойдох — продължи Жана — да се осведомя за...

— За? — повтори с иронична отсянка Калиостро.

— Нали ви казах, господине, положението ми е деликатно, не злоупотребявайте с него. Вие не може да не знаете, че господин Дьо Роан ми засвидетелства известни нежни чувства, та бих искала да зная доколко мога да разчитам... Нали вие, господине, както казват, четете и в най-съкровени дълбини на душите и сърцата.

— Още малко светлинка, госпожо — рече графът, — за да мога да прочета по-добре в дълбините на вашето сърце и вашата душа.

— Господине, говори се, че Негово високопреосвещенство обича друга... Че Негово високопреосвещенство обича една високопоставена особа... Говори се дори...

Калиостро впи очи в Жана, в които проблясваха светкавици. Тя едва не припадна.

— Госпожо — каза той, — аз действително чета в дълбините, но за да чета добре, трябва да ми се помогне. Благоволете да отговорите на следните въпроси:

— Как дойдохте да ме търсите тук? Защото аз не живея тук.

Жана потръпна.

— Как влязохте? Защото в тази част от сградата няма нито пиян портиер, нито слуги. И ако не сте търсели мен, кого търсехте? Не отговаряте? — каза той на разтрепераната графиня. — Тогава ще ви помогна. Влезли сте с ключ, усещам го в джоба ви, ето го. Дойдохте да потърсите тук една жена, която просто от добро сърце криех в дома си.

— И... ако е така? — изрече Жана тихо. — Какво престъпление има в това? Нима не е позволено на една жена да види друга жена? Повикайте я, тя ще ви каже дали нашето приятелство не е чисто...

— Госпожо — прекъсна я Калиостро, — казвате ми това, понеже добре знаете, че тя вече не е тук.

— Вече не е тук! — извика Жана ужасена. — Олива вече не е тук?

— Ех — каза Калиостро, — може би вие, която подготвихте отвличането, не знаете, че тя замина?

— Отвличането! Аз! Аз! — извика Жана, чиято надежда се възвърна. — Значи е отвличена, а вие ме обвинявате?

— Нещо повече, изобличавам ви — заяви Калиостро.

— Докажете го! — възкликна графинята.

Калиостро взе от масата един лист и го показва:

Ваша светлост и великодушни покровителю — гласеше бележката, адресирана до Калиостро, — простете ми, че ви напускам, но преди всичко аз обичам господин Дьо Бозир. Той дойде, отведе ме, аз го следвам.

Сбогом. Приемете моята признателност.

— Бозир... — произнесе Жана поразена. — Бозир... Но той не знаеше адреса на Олива!

— Е, така е, госпожо — отвърна Калиостро, като ѝ показва втори лист, който извади от джоба си. — Вижте, намерих това писъмце на стълбата, когато идвах насам да направя ежедневното си посещение. Листът сигурно е паднал от джоба на господин Бозир.

Графинята го прочете и потръпна.

Господин Дьо Бозир ще намери госпожица Олива на улица „Сен Клод“, на ъгъла на булеварда. Ще я намери и ще я отведе веднага. Тя е много искрена приятелка, която му препоръчвам. Време е.

— Ох! — изпъшка графинята и смачка листа.

— И той я е отвел — вметна хладно Калиостро.

— Но кой е написал тази бележчица? — попита Жана.

— Вие, както изглежда, вие, искрената приятелка на Олива.

— Но как е влязъл тук? — извика Жана и гневно погледна невъзмутимия си събеседник.

— Нима не може да се влезе с вашия ключ? — попита Калиостро.

— Но щом е у мен, значи господин Бозир не е имал.

— Когато човек има един, може да има и два ключа — отвърна Калиостро и я погледна в лицето.

— Вие имате убедителни доказателства — отговори бавно графинята, — докато аз имам само подозрения.

— О, аз също имам — рече Калиостро — и те не са по-малко основателни от вашите, госпожо.

След тези думи той я отпрати, като недоловимо махна с ръка. Тя заслиза, но по дължината на пустата и мрачна стълба, по която се бе изкачила, сега видя двадесет свещи и двадесет лакеи, строени на разстояние един от друг, пред които десет пъти Калиостро я назова на висок глас — госпожа графиня Дьо ла Мот.

Тя излезе, задъхана от ярост и жажда за мъст, както ламята лъха огън и отрова.

74.

ПИСМОТО И РАЗПИСКАТА

Следващият ден бе последният срок за плащането, даден от самата кралица на бижутерите Бьомер и Босанж. Тъй като писмото на Нейно величество им препоръчваше дискретност, те чакаха петстотинте хиляди ливри да пристигнат. И понеже за всички търговци, колкото и богати да са, постъпление от петстотин хиляди ливри е сериозна работа, съдружниците приготвиха разписка в най-цветистия стил на фирмата. Разписката остана безполезна, никой не дойде да я получи срещу петстотинте хиляди ливри. Бижутерите прекараха много тревожна нощ в почти безнадеждно очакване на куриер. Все пак кралицата имаше необикновени хрумвания. Тя трябваше да се крие, а куриерът ѝ може би щеше да пристигне чак след полунощ.

Зората на другия ден разпръсна всички надежди на Бьомер и Босанж. Босанж реши да отиде във Версай и взе каляска, в която вече го чакаше неговият съдружник. Той поиска да го въведат при кралицата. Отговориха му, че ако няма покана, не може да влезе. Учуден, обезпокоен, той настоя и тъй като познаваше хората и умееше да дава тук-таме в чакалните по някое похабено камъче, обещаха му да уредят, когато Нейно величество се връща от разходката си в Трианон, той да се изпречи на пътя ѝ.

И действително Мария-Антоанета, все още цялата разтреперана от срещата си с Шарни, където бе станала любовница, без да бъде метреса, се връщаше с радостно сърце и сияеща душа, когато забеляза малко опечалената и дълбоко почитателна фигура на Бьомер. Тя му се усмихна, той изтълкува това по най-благоприятен начин и се осмели да помоли за кратка аудиенция, която кралицата му обеща за два часа, тоест, след като обядва. Той занесе чудесната вест на съдружника си, който чакаше в колата, и тъй като имаше оток, не искаше да се покаже с неприветливо лице пред кралицата.

— Няма никакво съмнение — казаха си те, като тълкуваха и най-малките жестове и най-малките думи на Мария-Антоанета, — няма никакво съмнение, че Нейно величество има вече сумата, която не е имала вчера. Тя каза в два часа, защото в два часа ще бъде сама.

Те се запитаха като приятелите от баснята дали ще получат сумата в банкноти, в злато или сребро. Удари два часът, бижутерът беше на поста си. Въведоха го в будоара на Нейно величество.

— Какво има пак, Бьомер — попита още отдалеч кралицата, когато го забеляза, — за бижута ли искате да ми говорите? Знаете ли, че нямате късмет?

Бьомер помисли, че някой се е скрил наблизо и че кралицата се страхува да не я чуят. Затова се огледа заговорнически и отговори:

— Да, госпожо.

— Какво търсите тук? — попита учудено кралицата. — Някаква тайна ли имате?

Той не отговори нищо, разтревожен от тази прикритост.

— Същата тайна, както преди — скъпоценност за продаване — продължи кралицата, — някакво несравнимо бижу? О, не се плашете, няма кой да ни чуе.

— Тогава... — смънка Бьомер.

— Е, какво?

— Тогава мога да кажа на Нейно величество...

— Но казвайте бързо, драги ми Бьомер.

Бижутерът се приближи с любезна усмивка.

— Мога да кажа на Нейно величество, че вчера кралицата ни забрави — рече той и показа радушно пожълтелите си зъби.

— Забравила ли съм ви? За какво? — учуди се кралицата.

— Ами вчера... беше срокът...

— Срокът ли... Какъв срок?

— Ох, прощавайте, Ваше величество, че си позволявам... Добре знам, че е нужна дискретност. Може би кралицата не се е подготвила. Ще бъде голямо нещастие, но в края на краищата...

— А, така значи! Бьомер — извика кралицата, — не разбирам нито дума от всичко, което ми казвате. Обяснете ми, драги.

— Значи Ваше величество е забравила. Напълно естествено е сред толкова грижи.

— Какво съм забравила, пак ли има нещо лошо?

— Вчера трябваше да се плати първата вноска за колието — каза свенливо Бьомер.

— Значи сте го продали? — попита кралицата.

— Ами... — измънка Бьомер и я изгледа смаяно, — струва ми се, че е така.

— А тези, на които сте го продали, не са ви платили, клети ми Бьомер. Толкова по-зле. Тези хора е трябвало да постъпят като мен. Като не могат да купят колието, трябвало е да ви го върнат и да оставят обезщетение.

— Моля... — запъна се бижутерът, който се олюля като непредпазлив пътешественик, получил слънчев удар в Испания. — Какво благоволи да каже Ваше величество?

— Казвам, клети ми Бьомер, че ако десет купувачи ви върнат колието така, както ви го върнах аз, и ви оставят по двеста хиляди ливри горница, ще имате два милиона за вас плюс колието.

— Ваше величество... — извика Бьомер, като се обля в пот, — наистина ли твърдите, че сте ми върнали колието?

— Разбира се, казвам го — отвърна спокойно кралицата. — Какво ви става?

— Какво!? — възкликна бижутерът. — Ваше величество отрича, че е купила от мен колието?

— Я гледай каква комедия разиграваме — каза строго кралицата. — Нима на това проклето колие е писано винаги да побърква някого?

— Но — продължи Бьомер, като трепереше с всичките си крайници, — струва ми се, чух от устата на Ваше величество... че ми е върнала, Ваше величество каза, че е върнала диамантеното колие.

Кралицата скръсти ръце и погледна Бьомер.

— За щастие — рече тя — имам с какво да опресня паметта ви, защото вие, господин Бьомер, сте човек, който много лесно забравя, да не кажа нещо по-неприятно.

Тя отиде право до шкафчето си, извади оттам един лист, разгъна го, прегледа го набързо и го подаде бавно на злочестия Бьомер.

— Предполагам, написаното е достатъчно ясно — рече тя и седна, за да наблюдава по-добре бижутера, докато той четеше.

Лицето му изрази първо пълна недоверчивост, после постепенно най-силен ужас.

— Значи — каза кралицата, — признавате тази разписка, която свидетелства в най-изискана форма, че сте си взели колието, и ако не сте забравили също, че се наричате Бьомер...

— Но, госпожо — извика Бьомер, задушавайки се от ярост и страх едновременно, — аз не съм подписвал разписката.

Кралицата се отдръпна и го прониза с пламтящите си очи.

— Значи отричате! — каза тя.

— Напълно... Дори и да оставя тук свободата си, живота си, никога не съм получавал колието, никога не съм подписвал тази разписка. Дори дръвникът вече да е тук, палачът да е тук, ще повторя още веднъж: не, Ваше величество, разписката не е от мен.

— Тогава, господине — рече кралицата и пребледня леко, — значи аз съм ви ограбила, значи вашето колие е в мен?

Бьомер порови в портфейла си и извади оттам едно писмо, което на свой ред подаде на кралицата...

— Не вярвам, госпожо — каза той с почитителен, но променен от вълнението глас, — не вярвам, ако Ваше величество е искала да ми върне колието, да напише тази разписка.

— Но — извика кралицата — какъв е този парцал? Аз не съм писала това! Мой ли е този почерк?

— Подписано е — каза унило Бьомер.

— Мария-Антоанета на Франция... Вие сте луд! Мигар аз съм *на Франция!* Нима не съм ерцхерцогиня на Австрия? Не е ли нелепо да съм написала подобно нещо! Хайде, хайде, господин Бьомер, клопката е твърде плитка, идете да го кажете на вашите фалшификатори.

— На моите фалшификатори... — смънка бижутерът, едва не припаднал, като чу тези думи. — Значи Ваше величество ме подозира?

— Вие пък подозирате мен, Мария-Антоанета! — каза високомерно кралицата.

— Ами това писмо? — възрази той пак и посочи листа, който тя продължаваше да държи.

— А тази разписка? — отвърна тя и му показа листа, който той още не изпускаше.

Бьомер се принуди да се облегне на едно кресло, паркетът се въртеше под него. Той поемаше въздуха на големи глътки, а пурпурният цвят на предстоящ инсулт заместваше мъртвешката бледност на припадъка.

— Върнете ми разписката — каза кралицата, — аз я признавам за достоверна, и си вземете писмото, подписано Антоанета Френска; първият прокурор ще ви каже какво значи това.

След като измъкна разписката от ръцете му и му подхвърли писъмцето, тя обърна гръб и мина в съседната стая, оставяйки сам-самичък нещастника, който, неспособен повече да мисли, противно на всякакъв етикет, се тръшна в едно кресло. Но след няколко минути, през които успя да се съвземе от шемета, той изхвъркна от апартамента и отиде да намери Босанж, на когото така разказа за прежеждието си, че го накара да се усъмни. Ала повтори толкова добре и толкова пъти разказа си, че Босанж взе да скубе перуката си, докато Бьомер скубеше косата си. За минавачите, които надничаха в колата, гледката беше колкото мъчителна, толкова и комична.

Понеже не можеш да прекараш цял ден в каляска, понеже, след като си скубал косата или перуката си, черепът се оголва, а в черепа има или трябва да има мисли, двамата бижутери решиха да обединят силите си и да разбият, ако е възможно, вратата на кралицата и да получат обяснение. Тъй че те, жалки, се бяха устремили към замъка, когато ги срещна един служител на кралицата, който повика двамата. Можем да си представим с каква радост и готовност те му се подчиниха. Въведоха ги незабавно.

75.

КАТО КРАЛ НЕ МОГА, КАТО ПРИНЦ НЕ БЛАГОВОЛЯВАМ, АЗ СЪМ РОАН

Кралицата, изглежда, чакаше нетърпеливо, тъй че, щом съзря бижутерите, каза бързо:

— Аха, ето го господин Босанж, взели сте и подкрепление, Бьомер, толкова по-добре.

Бьомер нямаше какво да каже, мислеше усилено. В такъв случай е най-добре да подхванеш с някакъв жест. Бьомер се хвърли в нозете на Мария-Антоанета. Постъпката беше изразителна. Босанж последва примера на съдружника си.

— Господа — рече кралицата, — сега съм спокойна и няма да се гневя повече. Хрумна ми впрочем една мисъл, която променя чувствата ми към вас. Няма никакво съмнение, че в тази работа ние сме жертва на някаква загадка... която за мен вече не е загадка.

— Ах, госпожо — възкликна Бьомер, въодушевен от думите на кралицата, — значи не ме подозирате вече... че съм... Ох, колко грозна за произнасяне е думата фалшификатор!

— На мен също ми е неприятно да я чувам, моля да ми повярвате, само като я споменавате — каза кралицата. — Не, аз не ви подозирам вече.

— В такъв случай Ваше величество подозира ли някого?

— Отговаряйте на въпросите ми. Казвате, че диамантите вече не са у вас?

— Вече не са у нас — отговориха едновременно двамата бижутери.

— За вас не е важно на кого съм поръчала да ви ги предаде. Това е моя работа. Не сте ли се виждали... с госпожа графиня Дьо ла Мот?

— Извинете, госпожо, видяхме се...

— Тя нищо ли не ви даде... от мое име?

— Не, госпожо. Госпожа графинята ни каза само: „Чакайте.“

— А това мое писмо кой го донесе?

— Писмото ли? — отвърна Бьомер. — Това, което Ваше величество държеше в ръцете си, ни беше донесено през нощта от един непознат куриер.

Той показа фалшивото писмо.

— Ах! — възкликна кралицата. — Добре. Както виждате, то не идва направо от мен.

Тя позвъни, яви се един слуга...

— Да повикат госпожа графиня Дьо ла Мот — каза спокойно кралицата. — А вие не сте се виждали с никого, не сте се виждали с господин Дьо Роан?

— С господин Дьо Роан, разбира се, госпожо, той дойде да ни посети и да се осведоми...

— Много добре! — отвърна кралицата. — Да не отиваме подалеч. Щом и господин кардинал Дьо Роан е замесен в тази работа, няма защо да се отчайвате. Отгатвам вече — като ви е казала „чакайте“, госпожа Дьо ла Мот е искала... Не, нищо не отгатвам и нищо не искам да отгатвам... Просто вървете да намерите господин кардинала и му разкажете всичко, което току-що ми казахте. Не губете време и добавете, че аз знам за случая.

Бижутерите, ободрени от малкото пламъче надежда, се спогледаха вече не толкова уплашени. Само Босанж, който искаше да си каже думата, се осмели да изрече тихичко:

— Все пак кралицата е имала в ръцете си фалшива разписка, а фалшификацията е престъпление.

Мария-Антоанета сбърчи вежди.

— Вярно — каза тя, — ако не сте получили колието, написаното е фалшификация. Но за да се докаже, че има фалшификация, необходимо е да ви срещна лице срещу лице с личността, на която възложих да ви предаде диамантите.

— Когато Ваше величество пожелае — извика Босанж. — Ние, честните търговци, не се боим от изяснение.

— Тогава вървете да потърсите господин кардинала, само той може да ни осветли в тази работа.

— Ваше величество ще ни позволи ли да ви съобщим отговора? — попита Бьомер.

— Аз ще го зная преди вас — каза кралицата, — ще ви избавя от затруднението. Вървете.

Тя ги освободи, а когато те си отидоха, подтиквана от силно безпокойство, взе да праща при госпожа Дьо ла Мот куриер след куриер. Няма да я проследим в диренията и подозренията ѝ, напротив, ще я изоставим, за да стигнем по-скоро с бижутерите до желаната истина.

Кардиналът бе у дома си, четеше с неописуем гняв едно писъмце, което госпожа Дьо ла Мот му бе изпратила, както сама казваше, от Версай. Писмото беше остро, лишаваше кардинала от всякаква надежда. Тя го призоваваше да не мисли повече за нищо, забраняваше му да се явява неофициално във Версай, умоляваше го като честен човек да не възобновява едни отношения, станали невъзможни. Докато го препрочиташе, принцът подскачаше, сричаше буквите една по една, сякаш искаше от писмото сметка за терзанията, на които го подлагаше една жестока ръка.

— Коварна кокетка — крещеше той отчаяно. — О, ще си отмъстя!

Кардиналът сипеше всички ония проклетия, които облекчават в любовните мъки слабите сърца, но не ги лекуват от самата любов.

— Ето — казваше той, — четири писма, които ми е писала, едно от друго по-несправедливи, по-тиранични. Приемала ме е от прищявка! Това унижение едва ли ще ѝ простя, ако ме направи жертва на някаква нова своя прищявка.

Измаменият нещастник препрочиташе с жарта на надеждата всички писма, подсилвани в неумолимостта си с безпощадно майсторство. Последното беше връх на жестокостта, то пронизваше сърцето на клетия кардинал, и все пак той обичаше толкова, че противно на здравия разум изпитваше удоволствие да чете, да препрочита студените грубости, дошли от Версай според госпожа Дьо ла Мот.

Точно тогава бижутерите се явиха в дома му. Той се изненада много, че настояват да влязат насила. Три пъти изгони слугата си, който дойде отново за четвърти път да каже: „Бьомер и Босанж са заявили, че ще се махнат само ако ги принудят.“

— Какво ли значи това? — помисли си кардиналът. — Пуснете ги.

Те влязоха. Разстроените им лица свидетелстваха за жестоките им душевни и физически усилия. Ако и да бяха победили в една от битките, нещастниците бяха загубили в другата. Никога толкова разстроени мозъци не са били принуждавани да работят пред един църковен първенец.

— Преди всичко, господа бижутери — провикна се кардиналът, като ги съзря, — защо е тази грубост? Дължим ли ви нещо тук?

Двамата съдружници се смразиха от страх при това начало.

— Нима ще започнат пак тамошните сцени? — попита с крайчеца на околото си Бьомер своя съдружник.

— О, не — отвърна последният и намести войнствено перуката си, — колкото до мен, аз съм подготвен за всякакви нападки.

Той направи почти заплашителна крачка, докато Бьомер, по-благоразумен, остана отзад. Кардиналът помисли, че са полудели, и им го каза направо.

— Ваше високопреосвещенство — подхвана отчаяният Бьомер, като отсичаше с въздишка всяка сричка, — справедливост, милост, спестете ни гнева си, не ни принуждавайте да бъдем непочтени към най-великия, най-знатния принц.

— Господа, вие или не сте луди и в такъв случай ще бъдете изхвърлени през прозорците — каза кардиналът, — или пък сте луди и в такъв случай ще бъдете чисто и просто изритани през вратата. Изберете.

— Ваше високопреосвещенство, ние не сме луди, а ограбени!

— Какво ме засяга — продължи господин Дьо Роан, — да не съм полицейски лейтенант!

— Но, Ваше високопреосвещенство, колието беше в ръцете ви — изхълца Бьомер. — Вие ще дадете показания в съда, Ваше високопреосвещенство, ще идете...

— Колието е било у мен? — възкликна принцът... — Откраднатото колие!

— Да, Ваше високопреосвещенство.

— А какво казва кралицата? — извика изведнъж заинтригуван кардиналът.

— Кралицата ни прати при вас, Ваше високопреосвещенство.

— Много любезно от страна на Нейно величество. Но какво мога да направя аз в случая, клети хора?

— Вие можете всичко, Ваше високопреосвещенство, можете да кажете какво е станало с колието.

— Аз ли?

— Несъмнено.

— Драги господин Бьомер, можете да ми държите такъв език, ако бях от бандата крадци, задигнали колието от кралицата.

— Колието не е задигнато от кралицата.

— От кого тогава, Боже мой!

— Кралицата отрича колието да е било у нея.

— Как, отрича!? — възкликна колебливо кардиналът. — Нали имате разписка от нея.

— Кралицата казва, че разписката е фалшива.

— Ха! — извика кардиналът. — Вие сте се побъркали, господа.

— Така ли е? — обърна се Бьомер към Босанж, който отговори с трикратно утвърдително кимване.

— Кралицата е отрекла — рече кардиналът, — понеже, когато сте разговаряли, при нея е имало хора.

— Никого нямаше, Ваше високопреосвещенство, но това не е всичко.

— Какво още има?

— Кралицата не само отрече, не само твърдеше, че разписката е фалшива, но и показва разписка от нас, която доказваше, че сме си взели обратно колието.

— Разписка от вас — повтори кардиналът. — А тази разписка?

— Фалшива като другата, господин кардинал, вие добре знаете.

— Фалшива... Два фалшификата... Казвате, че добре го зная?

— Положително, защото потвърдихте пред нас това, което ни каза госпожа Дьо ла Мот. Знаете добре, че наистина продадохме колието и че то беше в ръцете на кралицата.

— Достатъчно! — каза кардиналът и прокара ръка по челото си. — Това, струва ми се, са много сериозни неща. Да се разберем. Ето какви бяха сделките ми с вас.

— Да, Ваше високопреосвещенство.

— Първо, покупка на колие, направена от мен за сметка на Нейно величество, за което ви платих двеста и петдесет хиляди ливри.

— Вярно е, Ваше високопреосвещенство.

— После продажба, уговорена направо от кралицата, поне както ми казахте, при условия, определени и гарантирани с нейния подпис?

— С нейния подпис... Твърдите, че това е подписът на кралицата, така ли, Ваше високопреосвещенство?

— Покажете ми го.

— Ето го.

Бижутерите извадиха писмото от портфейла си. Кардиналът му хвърли поглед.

— Я гледай! — възкликна той. — Вие сте деца... Мария-Антоанета на Франция... Та нали кралицата е дъщеря на австрийския кралски двор? Вие сте ограбени — и почеркът, и подписът, всичко е фалшиво!

— В такъв случай — провикнаха се разярени бижутерите, — госпожа Дьо ла Мот трябва да знае фалшификатора и крадеца.

Това твърдение отвори очите на кардинала за истината.

— Да повикаме госпожа Дьо ла Мот — каза той много смутен.

Прелатът позвъни, както бе направила и кралицата. Хората му се впуснаха подир Жана, чиято каляска може би все още не беше много далеч.

В това време Бьомер и Босанж, свили се като зайци в леговището си в обещанията на кралицата, повтаряха: „Къде е колието? Къде е колието?“

— Ще ме оглушите — каза сърдито кардиналът. — Откъде да зная аз къде ви е колието? Предадох го лично на кралицата, нищо повече не зная.

— Колието! Ние нямаме пари. Колието! — повтаряха двамата търговци.

— Господа, това не ме засяга — повтори излязъл от кожата си кардиналът, готов да изхвърли през вратата двамата кредитори.

— Госпожа Дьо ла Мот! Графинята! — завикаха Бьомер и Босанж, прегракнали от отчаяние. — Тя ни опропасти.

— Госпожа Дьо ла Мот е известна със своята честност, в която ви забранявам да се съмнявате, иначе ще заповядам да ви изтезават на колелото, и то в моя дом.

— В края на краищата някой е виновен — каза жаловито Бьомер. — Двата фалшиви документа все са направени от някого.

— От мен ли? — каза високомерно господин Дьо Роан.

— Ваше високопреосвещенство, съвсем не искаме да кажем това.

— Тогава?

— За Бога, Ваше високопреосвещенство, едно обяснение.

— Почакайте аз самият да го дам.

— Но, Ваше високопреосвещенство, какво да отговорим на кралицата, защото Нейно величество се нахвърля и върху нас.

— Тя какво казва?

— Казва, че колието се намира или у вас, или у госпожа Дьо ла Мот, а не у нея.

— Щом е така — рече кардиналът, пребледнял от гняв и срам, — вървете да кажете на кралицата, че... Не, нищо не ѝ казвайте. Този скандал ни стига за днес. Но утре... утре, чувате ли, ще отслужи литургия във версайския параклис. Елате, ще видите как ще се приближа до кралицата, ще ѝ говоря, ще я попитам дали колието не е у нея и ще чуете какво ще отговори тя. Ако отрече пред мен... тогава, господа, аз съм Роан, ще платя!

След тези думи, произнесени така величествено, принцът отпрати двамата съдружници. Те си тръгнаха заднишком, докосвайки се с лакти.

— Значи до утре — смънка Бьомер, — нали, Ваше високопреосвещенство?

— До утре, единнадесет часа сутринта, във версайския параклис — отговори кардиналът.

76.

ФЕХТОВКА И ДИПЛОМАЦИЯ

На другия ден към десет часа във Версай влизаше кола с герба на господин Дьо Бретьой. Читателите на тази книга, които си спомнят историята с Балзамо и Жилбер, не може да са забравили, че господин Дьо Бретьой, съперник и личен враг на господин Дьо Роан, отдавна изчакваше удобен случай, за да нанесе смъртоносен удар на врага си. Дипломатията тук толкова превъзхожда фехтовката, че в последното изкуство добър или лош отговор трябва да се даде за една секунда, докато дипломатите разполагат с петнадесет години, повече от необходимото, за да подготвят замисления удар и да го направят колкото се може по-смъртоносен. Господин Дьо Бретьой бе поискал преди един час аудиенция с краля и завари Негово величество да се облича, за да отиде на литургия.

— Великолепно време — каза Луи XVI развеселен, щом дипломатът влезе в кабинета му. — Истинско време за Успение. Я да видим, няма нито едно облаче на небето.

— Много съжалявам, сир, че нося облак за вашето спокойствие — отвърна министърът.

— Така ли! — възкликна кралят и добродушното му лице се намръщи. — Значи денят започва лошо. Какво има?

— Много съм затруднен, сир, да ви го разкажа, още повече че на пръв поглед то не е в компетенцията на моето министерство. Отнася се за нещо като кражба, а тя засяга полицейския лейтенант.

— Кражба ли! — възкликна кралят. — Вие сте пазител на държавния печат и накрая крадците винаги се сблъскват с правосъдието. Това засяга господин пазителя на държавния печат, а вие сте такъв, говорете.

— И тъй, сир, ето за какво се отнася. Чувал ли е Ваше величество да се говори за едно диамантено колие?

— Това на господин Бьомер?

— Да, сир.

— Което кралицата е отказала?

— Точно така.

— Отказ, който ми донесе един прекрасен кораб — „Сюфрен“ — каза кралят и потри ръце.

— Бедата е там, сир — каза барон Дьо Бретьой, безразличен към всякаква злина, която щеше да причини, — че колието е откраднато.

— Ах, толкова по-зле — рече кралят. — То беше скъпо, но диамантите могат да се разпознаят. Да ги разрежат, значи да загубят плода от кражбата. Ще ги оставят цели и полицията ще ги издери.

— Сир — прекъсна го барон Дьо Бретьой, — кражбата не е обикновена. Около нея се носят разни слухове.

— Слухове ли! Какво искате да кажете?

— Сир, твърди се, че кралицата е запазила колието у себе си.

— Какво, у кралицата? Но тя се отказа от него в мое присъствие, дори не пожела да го погледне. Глупости, нелепости, бароне, колието не е у кралицата.

— Сир, аз не употребих подходящата дума. Клеветите са винаги толкова слепи по отношение на държавните глави, че изразът е твърде оскърбителен за кралски уши. Думата запазила...

— Хайде, господин Дьо Бретьой — каза с усмивка кралят, — предполагам не казват, че кралицата е откраднала диамантеното колие.

— Сир — изрече бързо господин Дьо Бретьой, — казват, че кралицата е сключила тайно сделката и после я е прекъснала пред вас. Казват, и тук не е нужно да повтарям на Ваше величество колко уважението и предаността ми отхвърлят тези гнусни предположения, че бижутерите разполагат с разписка от Нейно величество кралицата, удостоверяваща, че тя запазва колието.

Кралят побледня.

— Значи така казват! — повтори той. — Какво ли не се говори? В края на краищата се учудвам. Кралицата е закупила тайно колието, за което не я упреквам. Кралицата е жена, колието е рядка и чудесна вещ. Слава богу, ако поиска, кралицата може да похарчи милион и половина за тоалета си. Аз бих го одобрил... Ще сбърка само в едно — ако премълчи пред мен желанието си. Но не подхожда на краля да се меси в тази работа. Тя засяга съпруга. Съпругът ще смъмри жена си, ако поиска или ако може, аз не давам на никого правото да се меси, дори със злословие.

Баронът се преклони пред тези толкова благородни и толкова решителни думи на краля. Но Луи XVI само привидно беше твърд. Само миг след проявена твърдост той ставаше отново колеблив, неспокоен.

— Пък и — рече той — какво разправяте за кражба... Вие казахте, струва ми се, кражба... Ако е имало кражба, колието нямаше да е в ръцете на кралицата. Да бъдем логични.

— Ваше величество ме смрази с гнева си — каза баронът, — не можах да довърша.

— Охо, гневът ми, а! Аз, разгневен... За това, бароне...

Добрният крал се разсмя гръмогласно.

— Хайде, продължавайте, кажете ми всичко. Кажете ми дори, че кралицата е продала колието на евреи. Бедната жена, тя често има нужда от пари, а аз не ѝ давам.

— Точно това щях да имам честта да кажа на Ваше величество. Преди два месеца кралицата е поискала двеста хиляди ливри чрез господин Дьо Калон, а Ваше величество сте отказали да подпишете.

— Вярно.

— Та тези пари, сир, както говорят, сигурно са послужили за плащане на първата четвъртинка от уговорените срочни вноски за закупуване на колието. Понеже кралицата не е имала пари, тя е отказала да плати.

— И тъй? — попита все повече заинтригуван кралят, както се случва, когато след съмнение настъпва начало на някаква правдоподобност.

— И тъй, сир, тъкмо тук започва историята, която моето усърдие ми повелява да разкажа на Ваше величество.

— Какво!? Казвате, че историята започва тук. Но какво има, Боже мой? — извика кралят, като издаде така недоумението си пред очите на барона, който отсега нататък запази предимството си.

— Сир, говори се, че кралицата се е обърнала към някого за пари.

— Към кого? Към евреин, нали?

— Не, сир, не към евреин.

— О, Боже мой! Казвате ми го с такъв особен вид, Бретьой. Е, добре, сецям се, чуждестранна интрига — кралицата... е поискала пари от брат си, от роднините си. Тук има пръст Австрия.

Известно е колко докачлив беше кралят към австрийския двор.

— Щеше да бъде за предпочитане — отвърна господин Дьо Бретьой.

— Какво! За предпочитане ли? Но от кого може тогава да е поискала пари кралицата?

— Сир, не смея...

— Вие ме учудвате, господине — рече кралят, като вдигна глава и продължи с властен тон. — Кажете веднага, моля ви, назовете ми този заемодавец.

— Господин Дьо Роан, сир.

— Охо, вие не се свените да ми сочите господин Дьо Роан, най-разорения човек в кралството!

— Сир... — поде господин Дьо Бретьой, като сведе очи.

— Това поведение не ми харесва — добави кралят — и веднага ще ми дадете обяснение, господин пазител на държавния печат.

— Не, сир, за нищо на света, знайте, че нищо на света не ще ме принуди да изтърва от устата си думица, която би злепоставила честта на моя крал и на моята кралица.

Кралят свъси вежди.

— Слизаме много ниско, господин Дьо Бретьой — каза той. — Този полицейски доклад е пропит със зловонията на клоаката, отдето иде.

— Всяка клевета изпуска смъртоносни миазми, сир, ето защо кралете трябва да прочистват, и то с решителни средства, дори на трона, ако не искат честта им да бъде погубена от тия отрови.

— Господин Дьо Роан! — промърмори кралят. — Но истина ли е... Нима кардиналът позволява да се приказва...

— Ваше величество ще се убеди, че господин Дьо Роан е преговарял с бижутерите Бьомер и Босанж, че сделката е уредена от него, че той е уговорил и приел условията за плащане.

— Наистина ли! — извика кралят, дълбоко разтърсен от ревност и гняв.

— Това е вярно, което и най-прост разпит ще докаже. Обещавам го на Ваше величество.

— Казвате, че обещавате?

— Безрезервно, на моя отговорност, сир.

Кралят закричи бързо из кабинета си.

— Ужасни неща — повтаряше той, — да, все пак не виждам кражба. — Сир, бижутерите имат разписка, подписана, както казват, от кралицата, а кралицата сигурно държи колието.

— Ах! — възкликна кралят в изблик на надежда. — Но тя отрича, добре знаете, че отрича, Бретъой.

— Ех, сир, нима някога съм поставял под съмнение невинността на кралицата? Нима съм толкова жалък, та Ваше величество не вижда какво уважение, каква обич тая в сърцето си към най-чистата жена!

— Значи обвинявате единствено господин Дьо Роан...

— Сир, по всичко изглежда...

— Обвинението е сериозно, бароне.

— То може да отпадне при разследване, но разследване е необходимо. Помислете си, сир, кралицата твърди, че колието не е у нея, бижутерите твърдят, че са го продали на кралицата, колието не се намери и думата кражба е произнесена от народа. Споменават името на господин Дьо Роан и святото име на кралицата.

— Вярно, вярно — каза кралят съвсем разстроен. — Имате право, Бретъой, цялата работа трябва да се изясни.

— Непременно, сир.

— Боже мой! Какво става в галерията? Да не би господин Дьо Роан да отива в параклиса?

— Не още, сир, господин Дьо Роан не може да отиде в параклиса. Още няма единайсет часът, пък и господин Дьо Роан ще отслужи литургията днес, облечен в епископските си одежди. Човекът, който минава, не е той. Ваше величество разполага с още половин час.

— Какво да правя? Да му говоря? Да го повикам?

— Не, сир. Позволете ми да дам на Ваше величество един съвет — не вдигайте шум около случая, преди да разговаряте с Нейно величество кралицата.

— Да — рече кралят, — тя ще ми каже истината.

— Нито за миг да не се съмняваме в това, сир.

— Слушайте, бароне, застанете там и направо, без да смекчавате, изложете всеки факт, всяко мнение.

— В тази чанта държа всичко, изложено подробно, с подкрепящи доказателства.

— Тогава на работа. Почакайте да затворя вратата на кабинета си. Тази сутрин имам две аудиенции, ще ги отложя.

Кралят даде нареждания, седна отново и хвърли последен поглед през прозореца.

— Този път — рече той — е наистина кардиналът, погледнете.

Бретъой стана, приближи се до прозореца и иззад завесата съзря господин Дьо Роан в празнични кардиналски и архиепископски одежди, който се насочваше към апартаментата, посочван му всеки път, когато идваше да извърши тържествена служба във Версай.

— Ето го, най-после идва — извика кралят и стана.

— Толкова по-добре — каза господин Дьо Бретъой, — обяснението няма да закъснее.

Той започна да осведомява краля с цялото усърдие на човек, който не иска да загуби друго. С пъклено майсторство в чантата му беше събрано всичко, което можеше да смаже кардинала. Кралят виждаше как едно след друго се трупаха доказателства за вината на господин Дьо Роан, но се отчайваше, че доказателствата за невинността на кралицата не идваха достатъчно бързо. От четвърт час той понасяше нетърпеливо това мъчение, когато изведнъж в съседната галерия екнаха викове. Кралят се послуша, Бретъой прекъсна четенето си. Един офицер почука леко по вратата на кабинета.

— Какво има? — попита кралят, чиито нерви бяха обтегнати от разкритията на господин Дьо Бретъой.

Офицерът се представи.

— Сир, Нейно величество кралицата моли Ваше величество да благоволи да намине при нея.

— О, сигурно има нещо ново — рече кралят и пребледня.

— Може би — каза Бретъой.

— Отивам при кралицата — извика кралят. — Чакайте ни тук, господин Дьо Бретъой.

— Отлично, развързката приближава — промърмори пазителят на държавния печат.

БЛАГОРОДНИК, КАРДИНАЛ И КРАЛИЦА

Точно когато господин Дьо Бретьой влезе при краля, господин Дьо Шарни, блед, развълнуван, бе поискал аудиенция с кралицата. Тя се обличаше. Видя през прозореца на будоара си, който гледаше към терасата, Шарни, който настояваше да го пуснат. Кралицата заповяда да го въведат, преди още той да довърши молбата си — защото отстъпваше пред повелята на сърцето си, защото си казваше с благородна гордост, че една чиста и безкористна любов като нейната има право да влезе веднага в самия дворец.

Шарни влезе, докосна разтреперан ръката на кралицата и със задавен глас каза:

— Ах, госпожо, какво нещастие!

— Какво ви е всъщност? — извика тя, като видя приятеля си толкова блед.

— Госпожо, знаете ли какво научих току-що? Знаете ли какво се говори? Знаете ли това, което кралят може би знае или ще узнае утре?

Тя потръпна и помисли за онази нощ на непорочни наслади, когато може би някое ревниво око или враг я бе видял с Шарни във Версайския парк.

— Разкажете всичко, аз съм силна — отвърна тя, като притисна с ръка сърцето си.

— Говори се, госпожо, че вие сте купили някакво колие от Бьомер и Босанж.

— Аз го върнах — каза тя бързо.

— Слушайте, говори се, че вие сте се престорили, че го връщате, разчитали сте, че ще можете да го платите, но кралят ви е попречил, отказал е да подпише една разписка на господин Дьо Калон! Тогава вие сте се обърнали към някого, за да намерите пари, и той е... ваш любовник.

— Вие! — възкликна напълно уверена кралицата. — Вие, господине! Е, оставете да говорят тия, които казват това. Званието

любовник за тях не е клевета, която може да се подхвърли със същата наслада, както званието приятел не е сладка истина, осветена занапред между двама ни.

Шарни се спря смутен от обилното мъжко красноречие, което лъха от истинската любов, както благовонната есенция от сърцето на всяка благородна жена. Но докато премисляше какво да отговори, кралицата стана по-неспокойна и накрая извика:

— За какво искате да говорите, господин Дьо Шарни? Клеветата има език, който аз никога не съм разбирала. А вие разбирали ли сте го?

— Госпожо, благоволете да ми обърнете заслужено внимание, положението е сериозно. Вчера отидох с чичо си господин Дьо Сюфрен при дворецовите бижутери Бьомер и Босанж. Чичо ми бе донесъл диаманти от Индия. Искаше да им определят цена. Говориха за всичко и за всички. Бижутерите разказаха на господин съдията една ужасна история, коментирана от враговете на Ваше величество. Госпожо, аз съм отчаян! Вие сте купили колието и не сте го платили, кажете ми го. Но не ме карайте да повярвам, че господин Дьо Роан го е платил вместо вас.

— Господин Дьо Роан ли! — възкликна кралицата.

— Да, господин Дьо Роан, този, който минава за любовник на кралицата, този, от когото кралицата е взела в заем пари, този, когото един нещастник, наричан господин Дьо Шарни, видя във Версайския парк да се усмихва на кралицата, да коленичи пред кралицата, да целува ръцете на кралицата, този...

— Господине — извика Мария-Антоанета, — ако не вярвате, когато ви казвам истината, значи не ме обичате.

— Ох — отвърна младият мъж, — има една неминуема опасност. Аз не идвам да искам от вас нито откровеност, нито смелост, идвам да ви помоля да ми направите една услуга.

— Преди всичко — попита кралицата — за каква опасност става дума, ако обичате?

— Госпожо, безумец е този, който не се догажда за нея! Кардиналът, който гарантира за кралицата и плаща за кралицата, губи кралицата. Тук не говоря за дълбокото огорчение, което може да причини на господин Дьо Шарни, че се доверявате на господин Дьо Роан. Не. От тези болки човек умира, но не се оплаква.

— Вие сте луд! — каза гневно Мария-Антоанета.

— Не съм луд, госпожо, а вие сте сте погубена. Аз лично ви видях в парка... Не се лъжех, уверявам ви. Днес блесна ужасната, смъртоносна истина. Господин Дьо Роан може би се хвали...

Кралицата улови ръката на Шарни.

— Луд, луд! — повтори тя с неизразима мъка. — Вярвайте в омразата, виждайте сенки, вярвайте в невъзможното, но, за Бога, след всичко, което ви казах, не вярвайте, че съм виновна... Виновна! Тази дума може да ме накара да скоча в пламтяща клада... Виновна... с... Аз, която никога не съм мислила за вас, без да се моля на Бога да ми прости само за тази една-единствена мисъл, която наричах престъпление! Ох, господин Дьо Шарни, ако не искате да свърши животът ми днес, да умра утре, никога не ми казвайте, че ме подозирате, или избягайте толкова далеч, че да не чувате дори шума, когато падна в предсмъртен гърч.

Оливие кършеше мъчително ръце.

— Изслушайте ме — каза той, — ако искате да ви направя полезна услуга.

— Услуга от вас! — извика кралицата. — От вас, по-жесток от враговете ми... защото те само ме обвиняват, а вие, вие ме подозирате! Услуга от човек, който ме презира, никога... господине, никога!

Оливие се приближи и взе в ръцете си ръката на кралицата.

— Ще видите — каза той, — че аз не се вайкам и не плача, минутите са ценни. Довечера ще бъде много късно за това, което ни остава да направим. Искате ли да ме спасите от отчаяние, като се спасите от позор?

— Господине...

— Ох, пред лицето на смъртта няма да пестя вече думите си. Ако не ме изслушате, казвам ви, тази вечер и двамата ще умрем, вие — от срам, аз — като ви видя мъртва. Направо срещу врага, госпожо, както в нашите сражения! Направо срещу опасността! Направо срещу смъртта! Да се хвърлим заедно, аз като прост воин, с чин, но храбър, ще видите, а вие — с величие, със сила, във вихъра на боя. Ако паднете, е, няма да бъдете сама. Хайде, госпожо, виждайте в мен брат... Вие имате нужда... от пари, за да... платите това колие?

— Аз?

— Не отричайте.

— Казвам ви...

— Не казвайте, че колието не е у вас.

— Заклевам ви се...

— Не се заклевайте, ако все още искате да ви обичам.

— Оливие!

— Остава ви едно средство да спасите и вашата чест, и моята любов. Колието струва един милион и шестстотин хиляди ливри, от които сте платили двеста и петдесет хиляди. Ето ви милион и половина, вземете го.

— Какво е това?

— Не гледайте, а вземете и платете.

— Вие сте продали имотите си! Земите, които съм купила и изплатила напълно. Оливие, вие се разорявате заради мен! Вие имате добро и благородно сърце и аз няма да откупвам повече признанията в такава любов. Оливие, обичам ви!

— О, приемате?

— Не, но ви обичам!

— Значи господин Дьо Роан ще плати? Помислете, госпожо, не вашето великодушие, а вашата жестокост ме измъчва... Ще приемете ли от кардинала?

— Стига, господин Дьо Шарни. Аз съм кралицата и макар да дарявам поданиците си с обич и богатство, никога не приемам подаяния.

— Какво ще правите?

— Вие ще ми кажете как да постъпя. Какво според вас мисли господин Дьо Роан?

— Мисли, че сте негова метреса.

— Много сте груб, Оливие...

— Говоря така, както се говори в лицето на смъртта.

— А какво според вас мислят бижутерите?

— Че кралицата не може да плати и тогава господин Дьо Роан ще плати вместо нея.

— Какво според вас мисли за това колие обществото?

— Че то е у вас, че сте го скрили и че ще си признаете само когато го изплати било кардиналът — от любов към вас, било кралят — от страх да не избухне скандал.

— Добре. А вас, Шарни, ви гледам в лицето и ви питам: какво мислите за сцените, които сте видели във Версайския парк?

— Мисля, госпожо, че е нужно да ми докажете невинността си — отговори енергично достойният благородник.

Кралицата обърса потта, която течеше от челото ѝ.

— Принц Луи, кардинал Дьо Роан, велик капелан на Франция! — викна от коридора портиер.

— Той е! — промърмори Шарни.

— Така пожелахте вие — каза кралицата.

— Ще го приемете ли?

— Ще наредя да го повикат.

— Ами аз...

— Влезте в будоара ми и оставете вратата откритата, за да чувате добре.

— Госпожо!

— Вървете бързо, ето го кардинала.

Тя изблъска господин Дьо Шарни в стаята, която му бе посочила, дръпна вратата, както подобаваше, и покани кардинала да влезе. Господин Дьо Роан застана на прага. Той сияеше в одеждите си за литургия. На известно разстояние зад него стоеше многобройна свита, чиито одежди блестяха като одеждите на господаря ѝ. Сред кланящите се хора можеха да се забележат Бьомер и Босанж, притеснени малко в тържественото си облекло. Кралицата пристъпи към кардинала и се опита да наподобява усмивка, която скоро угасна на устните ѝ. Луи дьо Роан беше сериозен, дори тъжен. У него се долавяше спокойствието на храбрец, на когото предстои да се бие, недоловимата заплаха на свещеник, който трябва да даде опрощение. Кралицата посочи една табуретка, ала кардиналът остана прав.

— Госпожо — заговори той, след като се поклони, явно разтреперан, — имах да ви съобщя няколко важни неща, но вие се стараете да избягвате моето присъствие.

— Аз ли — рече кралицата, — но аз съвсем не ви избягвам, господин кардинал, даже се канех да ви повикам.

Кардиналът хвърли поглед към будоара.

— Сам ли съм с Ваше величество? — попита той тихо. — Имам ли право да говоря напълно свободно?

— Напълно свободно, господин кардинал, не се притеснявайте, сами сме.

Твърдият ѝ глас сякаш искаше да прати думите към благородника, скрит в съседната стая. Тя с гордост се радваше на смелостта му и на уверението, което още с първите думи щеше да получи господин Дьо Шарни, който сигурно слушаше много внимателно. Кардиналът се реши. Той приближи табуретката до креслото на кралицата така, че да бъде колкото се може по-далеч от двукрилата врата.

— Значи предпазни мерки — подхвърли кралицата, като се престори, че е весела.

— Работата е там... — каза кардиналът.

— Работата е там? — повтори кралицата.

— Кралят няма ли да дойде? — попита господин Дьо Роан.

— Не бойте се нито от краля, нито от никого — отговори бързо Мария-Антоанета.

— Ох, боя се от вас — произнесе с развълнуван глас кардиналът.

— Няма причина, аз не съм толкова страшна, говорете с малко думи, говорете високо и ясно, аз обичам откровеността и ако скриете нещо от мен, ще сметна, че не сте честен човек. О, рано е още за жестове. Казаха ми, че имате оплаквания от мен. Говорете, аз обичам войната, аз съм от род, който не се плаши! Зная, че и вие сте такъв. В какво ще ме упрекнете?

Кардиналът въздъхна и стана, сякаш да вдъхне по-дълбоко въздуха на стаята. Овладей се най-после, той подхвана.

78. ОБЯСНЕНИЯ

Както казахме, кралицата и кардиналът стояха най-последно лице срещу лице. Шарни, в кабинета, можеше да чува и най-малката дума на събеседниците. Най-последно нетърпеливо очакваните обяснения на двете страни щяха да се осъществят.

— Госпожо — каза кардиналът, като се поклони, — знаете ли какво става около вашето колие?

— Не, господине, не зная и ще се радвам да го науча от вас.

— Защо Ваше величество вече ме унижава да се свързвам с вас само чрез посредник? Защо, ако имате някаква причина да ме мразите, не я разкриете, като ми я обясните?

— Не разбирам какво искате да кажете, господин кардинал, и нямам никаква причина да ви мразя. Но, струва ми се, темата на нашия разговор е друга. Благоволете да ми дадете за това нещастно колие някакво по-точно сведение и преди всичко къде е госпожа Дьо ла Мот.

— Тъкмо това щях да попитам Ваше величество.

— Извинете, но ако някой знае къде е госпожа Дьо ла Мот, мисля, че това сте вие.

— Аз ли, госпожо, на какво основание?

— Ох, аз не съм тук да получавам вашите изповеди, господин кардинал, нужно ми е да говоря на госпожа Дьо ла Мот, наредих да я повикат, търсиха я няколко пъти у дома ѝ, тя не отговаря. Трябва да признаете, че нейното изчезване е странно.

— Аз също, госпожо, съм учуден от нейното изчезване, защото помолих госпожа Дьо ла Мот да дойде да поговорим, а тя, като на Ваше величество, не ми отговори.

— Да оставим графинята, господине, и да говорим за нас.

— О, не, госпожо, да говорим преди всичко за нея, защото някои думи на Ваше величество ме хвърлиха в мъчително съмнение. Струва ми се, че Ваше величество ме упрекуваше, че ухажвам графинята...

— Още в нищо не съм ви упрекнала, господине, но имайте търпение.

— О, госпожо, такова подозрение може да ми обясни всички лъкатушения на вашата душа и тогава в отчаянието си ще разбере необяснимата досега строгост, която проявявахте към мен.

— Ето че тук преставаме да се разбираме — каза кралицата. — Вие сте непроницаемо потаен и за да не се затрудняваме повече, моля ви за обяснения. Истината, истината!

— Госпожо — рече кардиналът, като склучи ръце и се приближи до кралицата, — моля ви да не променяте темата на разговора — още две думи по въпроса, за който говорехме преди малко, и ще се разберем.

— Откровено казано, господине, вие говорите на език, който аз не разбирам, да продължим пак на френски. Умолявам ви. Къде е колието, което върнах на бижутерите?

— Колието, което сте върнали! — възкликна господин Дьо Роан.

— Да, какво сте направили с него?

— Но аз самият не знам, госпожо.

— Вижте, съвсем просто е, госпожа Дьо ла Мот е взела колието и го е върнала от мое име. Бижутерите твърдят, че не са го получили обратно. Аз имам в ръцете си разписка, която доказва обратното, а бижутерите казват, че разписката е фалшива. Госпожа Дьо ла Мот можеше да обясни всичко с една дума... Не можем да я намерим, в такъв случай позволете ми да заменя неясните факти с предположения. Госпожа Дьо ла Мот е искала да върне колието. Вие, който винаги сте имали прищявката, безспорно доброжелателна, да ме накарате да купя колието, вие, който ми го донесохте с предложение да платите вместо мен, предложение...

— Което Ваше величество грубо отхвърли — вметна кардиналът и въздъхна.

— Е, да, вие настоявахте на фикс идеята да притежавам колието и не го върнахте на бижутерите, за да си го взема отново по някакъв повод. Госпожа Дьо ла Мот беше слаба, тя, която знаеше за възраженията ми, за невъзможността ми да платя, за непоколебимото решение, което бях взела, да не приема колието безплатно; госпожа Дьо ла Мот е заговорничела с вас от грижа за мен, а днес се страхува от гнева ми и не се явява. Така ли е? Измъкнах ли тази афера от мрака,

отговорете ми с „да“. Приемете ли упрека за вашето лекомислие, за неподчинението на моите изрични заповеди, ще се отървете само с едно мъмрене и на всичко ще сложим точка. Нещо повече, обещавам ви да простя на госпожа Дьо ла Мот, да я избавя от наказание. Но, за Бога, яснота, господине, не искам сега над живота ми да витае сянка, не желая, чувате ли!

Кралицата бе произнесла тези думи толкова разпалено, наблегнала бе на тях така енергично, че кардиналът не смееше, нито можеше да я прекъсне, ала щом тя млъкна, каза, като потисна една въздишка:

— Госпожо, ще отговоря на всичките ви догадки. Не, аз не съм настоявал непременно да имате колието, тъй като бях сигурен, че то е във вашите ръце. Не, в нищо не съм заговорничил с госпожа Дьо ла Мот относно колието. Не, то не е у мен, както не е и у бижутерите, а казвате, че не е и у вас.

— Това е невъзможно — извика кралицата смаяна. — Нима колието не е у вас?

— Не, госпожо.

— Не сте ли посъветвали госпожа Дьо ла Мот да стои настрана от всичко това?

— Не, госпожо.

— Не я ли криете?

— Не, госпожо.

— Но как ще обясните случилото се?

— Госпожо, принуден съм да призная, че не мога да го обясня. Нещо повече, не за пръв път се оплаквам на кралицата, че тя не ме разбира.

— Кога е било това, господине? Не си спомням.

— Имайте добрината, госпожо — рече кардиналът, — да препрочетете мислено писмата ми.

— Писмата ви! — учуди се кралицата. — Значи сте ми писали?

— Много рядко, госпожо, за всичко, което имах на сърцето си.

Кралицата стана.

— Струва ми се — каза тя, — че се лъжем взаимно. Нека сложим бързо край на шегата. Какво говорите за писма? Какви писма и какво имате на сърцето или в сърцето, не знам изобщо как можяхте да го кажете?

— Боже мой! Госпожо, може би съм се осмелил да издам тайната на моята душа.

— Каква тайна! В ред ли е разсъдъкът ви, господин кардинал?

— Госпожо!

— Ох, да не го увъртаме. Вие говорите, все едно искате да ми поставите капан или пък да ме поставите в неудобно положение пред свидетели.

— Заклевам ви се, госпожо, нищо не съм казвал... Наистина ли никой не подслушва?

— Не, господине, хиляди пъти не, няма никого, тъй че обяснете, но напълно, и ако сте още със здрав разсъдък — докажете го.

— О, госпожо, защо госпожа Дьо ла Мот не е тук? Тя щеше да ми помогне, тя, нашата приятелка, да събудя ако не привързаността, то поне паметта на Ваше величество.

— Нашата приятелка? Моята привързаност? Моята памет? Много ме учудвате.

— Ах, госпожо, умолявам ви — рече кардиналът, възмутен от острия тон на кралицата, — пощадете ме. Свободна сте да не обичате вече, но не обиждайте.

— О, Боже мой! — извика кралицата и пребледня. — О, Боже мой... Какво говори този човек?

— Много добре! — продължи господин Дьо Роан, който се оживяваше толкова повече, колкото повече кипваше гневът му. — Много добре! Госпожо, смятам, че бях достатъчно дискретен и достатъчно сдържан, за да не се отнасяте така грубо с мен. Впрочем аз ви упреквам само за дребни огорчения. Сгреших, че се повтарям. Трябваше да зная, че когато една кралица каже „не искам вече“, това е повелителен закон, все едно някоя жена да каже „искам“.

Кралицата нададе див вик и улови кардинала за дантеления ръкав.

— Кажете бързо, господине — рече тя с треперещ глас. — Аз казах „не искам вече“, а също „искам“! На кого казах едното и на кого другото?

— Ами и двете на мен.

— На вас?

— Забравете, че сте казали едното, аз пък няма да забравя, че сте казали другото.

— Вие сте мерзавец, господин Дьо Роан, лъжец!

— Аз?

— Вие сте подлец, клеветите една жена!

— Аз!?

— Вие сте предател, тъй като обиждате кралицата!

— А вие, вие сте безсърдечна жена, вероломна кралица!

— Мерзавец!

— Вие ме подведохте да се влюбя безумно във вас. Упоихте ме с надежди!

— Надежди! Боже мой! Полудявам ли? Злодей ли е той?

— Щях ли да посмея да ви поискам нощни аудиенции, които вие ми дадохте?

Кралицата нададе яростен вик. От будоара откликна дълга въздишка.

— Щях ли да посмея — продължи господин Дьо Роан — да дойда сам във Версайския парк, ако не ми бяхте пратили госпожа Дьо ла Мот?

— Боже мой!

— Щях ли да посмея да ви помоля да донесете розата? Обична роза! Прокълната роза! Изсъхнала, обгорена от моите целувки!

— Боже мой!

— Аз ли ви принудих да слезете на другия ден и да ми подадете двете си ръце, чието благоухание разяжда непрекъснато мозъка ми и ме влудява? Имате право да ме упрекувате.

— Ох, стига!

— Аз ли, най-после, от най-люта гордост щях да се осмеля да мечтая за тази трета нощ на безоблачно небе, на сладостно мълчание, на коварна любов.

— Господине, господине! — извика кралицата и се отдръпна от кардинала. — Вие хулите!

— Боже мой — отвърна кардиналът и вдигна очи към небето, — ти знаеш дали щях да дам имотите си, свободата си, живота си, само и само тази вероломна жена да продължава да ме обича!

— Господин Дьо Роан, ако искате да запазите всичко това, кажете още тук, че искате да ме погубите, че сте измислили всички тези ужаси, че не сте идвали във Версай нощем...

— Идвах — отговори с достойнство кардиналът.

— Вие ще умрете, ако държите този език.

— Роан не лъже. Идвах.

— Господин Дьо Роан, господин Дьо Роан, за Бога, кажете, че не сте ме виждали в парка...

— Бих умрял, ако трябва, както ме заплашихте преди малко, но само вас видях във Версайския парк, където ме водеше госпожа Дьо ла Мот.

— Още веднъж ви моля — извика кралицата, бледа и разтреперана, — вземете си думите обратно!

— Не!

— За втори път ви моля, кажете, че сте ми скроили тази подлост!

— Не!

— За последен път, господин Дьо Роан, признайте, че може да са ви измамили, че всичко това е клевета, измислица, невъзможно е, и аз не знам какво, но признайте, че съм невинна, че може да съм невинна!

— Не!

Кралицата се изправи, страшна и тържествена.

— Щом отхвърляте Божието правосъдие — каза тя, — ще имате работа с кралското правосъдие.

Кардиналът се поклони, без да каже нищо. Кралицата позвъни толкова силно, че няколко от компаньонките ѝ влязоха едновременно.

— Да бъде уведомен Негово величество — каза тя, като бършеше устните си, — че го моля да ми окаже честта да намина при мен.

Един офицер тръгна да изпълни заповедта. Кардиналът, решен на всичко, остана храбро в един ъгъл на стаята. Мария-Антоанета отиде десет пъти до вратата на будоара, без да влезе там, сякаш всеки път, загубила разсъдъка си, го намираше отново пред тази врата. Не бяха изтекли и десет минути от ужасната сцена, когато кралят се показа на прага. Сред групата пак се виждаха уплашените лица на Бьомер и Босанж, които предусещаха буря.

79. АРЕСТУВАНЕТО

Едва кралят се появи на прага на кабинета и кралицата му заговори необикновено бързо.

— Сир — рече тя, — това е господин кардинал Дьо Роан. Той казва много невероятни неща, затова благоволете да го помолите да ви ги повтори.

При тези неочаквани думи, при тази внезапна хаплива забележка кардиналът пребледня. Всъщност положението бе толкова странно, че прелатът не разбираше нищо. Можеше ли мнимият любовник да повтори пред краля, можеше ли почтителният поданик да заяви пред съпруга твърдото си убеждение, че има права върху кралицата и върху жената?

Кралят се обърна към кардинала, потънал в размишления:

— По въпроса за някакво си колие, господине, имате да ми казвате невероятни неща, така ли? И тъй, говорете, слушам.

Господин Дьо Роан веднага взе решение — от двете трудности той щеше да избере по-малката, от двете нападки той щеше да изтърпи по-достойната за краля и за кралицата. Ако неблагоприятно го хвърляха във втората опасност, е, той щеше да се измъкне като честен човек и като кавалер.

— Що се отнася до колието, да — промърмори той.

— Господине — рече кралят, — значи вие сте купили колието?

— Сир...

— Да или не?

Кардиналът погледна кралицата и не отговори.

— Да или не? — повтори тя. — Истината, господине, нищо друго не се иска от вас.

Господин Дьо Роан извърна глава и не отговори.

— Щом като господин Дьо Роан не иска да отговори, отговорете вие, госпожо — каза кралят. — Вие трябва да знаете нещо за всичко това. Купили ли сте колието или не?

— Не! — заяви твърдо кралицата.

Господин Дьо Роан трепна.

— Ето що е дума на кралица! — провикна се тържествено кралят. — Вземете го под внимание, господин кардинал.

По устните на господин Дьо Роан се плъзна презрителна усмивка.

— Нищо ли не казвате? — попита кралят.

— В какво съм обвинен, сир?

— Бижутерите казват, че са продали едно колие на вас или на кралицата. Показват разписка от Нейно величество.

— Разписката е фалшива! — извика кралицата.

— Бижутерите казват — продължи кралят, — че при отсъствие на кралицата те са застраховани чрез задължения, които сте поели вие, господин кардинал.

— Аз не съм казал, че ще платя, сир — отговори господин Дьо Роан. — Такава трябва да е истината, щом кралицата казва.

И с втори поглед, още по-презрителен от първия, той довърши думите си и мисълта си. Кралицата потръпна. Презрението на кардинала не беше за нея обида, защото тя не я заслужаваше, но сигурно беше отмъщение на честен човек. Тя се уплаши.

— Господин кардинал — поде отново кралят, — все пак в тази сделка има един фалшификат, който злепоставя кралицата на Франция.

— Един друг фалшификат — извика кралицата, — може би приписван на един благородник, твърди, че бижутерите са си взели колието.

— Кралицата е свободна — каза със същия тон господин Дьо Роан, — да ми приписва двата фалшификата. Да съм нагласил първия, да съм измайсторил и двата, къде е разликата?

Кралицата едва не избухна от възмущение, кралят повдигна ръка и я възпря.

— Внимавайте — каза той пак на кардинала, — утежнявате положението си, господине. Казвам ви „оправдайте се“, а вие като че ли обвинявате.

Кардиналът размисли за миг, после, сякаш рухна под тежестта на загадъчната клевета, която засягаше честта му, каза:

— Да се оправдая ли, дума да не става!

— Господине, има хора, които казват, че е откраднато едно колие. Като предлагате да го заплатите, вие признавате, че сте виновен.

— Кой ще повярва? — изрече с високомерно презрение кардиналът.

— Тогава, господине, ако не смятате, че вярват, значи ще го повярват.

Тръпка на гняв разтърси обикновено спокойното лице на краля.

— Сир, не знам нищо за това, което се говори — продължи кардиналът, — не знам нищо за това, което е сторено. Мога да твърдя само, че колието не е у мен, мога да твърдя само, че диамантите се намират у някого, който трябваше да каже името си, но не иска, и така ме принуждава да му напомня следната поговорка от Свещеното писание: „Злото се стоварва върху главата на този, който го е извършил.“

При тези думи кралицата понечи да улови краля за ръката, но той ѝ каза:

— Спорът е между вас и него, госпожо. За последен път питам, у вас ли е колието?

— Не, кълна се в честта на майка ми, в живота на сина ми! — отвърна кралицата.

Кралят, много зарадван от това уверение, се обърна към кардинала и рече:

— Значи въпросът опира до правосъдието и до вас, господине, освен ако не предпочетете да апелирате към моята милост.

— Милостта на кралете е за виновните — отговори кардиналът, — аз предпочитам правосъдието на хората.

— Значи не искате нищо да признаете?

— Нямам какво да кажа.

— Но, господине — извика кралицата, — вашето мълчание поставя под въпрос моята чест!

Кардиналът мълчеше.

— Е, аз пък няма да мълча — продължи кралицата. — Това мълчание ме изгаря, то свидетелства за великодушие, което не желая. Знайте, сир, че цялото престъпление на господин кардинала не се свежда до продажбата или кражбата на колието.

Господин Дьо Роан вдигна глава и пребледня.

— Какво ще кажете? — разтревожи се кралят.

— Госпожо... — промълви ужасен кардиналът.

— О, никакъв довод, никакъв страх, никаква слабост няма да ми затвори устата, аз имам тук, в сърцето си, подбуди, които биха ме подтикнали да изкрещя на публично място, че съм невинна.

— Че сте невинна! — възкликна кралят. — Ех, госпожо, кой може да има дързостта или подлостта да принуди Ваше величество да произнесе тази дума!

— Умолявам ви, госпожо — каза кардиналът.

— Аха, вие започвате да треперите. Значи правилно съм отгатнала. Вашите заговори обичат мрака! А аз обичам светлината! Сир, поканете господин кардинала да ви каже това, което ми каза преди малко тук, на това място.

— Госпожо, госпожо! — извика господин Дьо Роан. — Внимавайте, вие минавате всякакви граници.

— Какво казвате? — произнесе високомерно кралят. — Кой смее да говори така на кралицата? Не аз, предполагам.

— Прав сте, сир — рече Мария-Антоанета. — Господин кардиналът говори така на кралицата, защото смята, че има право на това.

— Вие ли, господине? — промърмори мъртвешки блед кралят.

— Той! — извика презрително кралицата. — Той!

— Господин кардиналът има ли доказателства? — продължи кралят, пристъпвайки една крачка към принца.

— Господин Дьо Роан твърди, че има писма! — каза кралицата.

— Я да ги видим, господине! — настоя кралят.

— Тези писма! — възкликна кралицата гневно. — Тези писма!

Кардиналът прекара ръка по челото си, сякаш питаше Бога как е могъл да вложи в това същество толкова дързост и коварство, но замълча.

— О, това не е всичко — продължи кралицата, която все повече се оживяваше под влиянието на самото си великодушие. — Господин кардиналът е имал срещи.

— Госпожо, смилете се! — каза кралят.

— Чистонравни! — вметна кардиналът.

— В крайна сметка, господине — подзе отново кралицата, — ако не сте най-долният от човеците, ако нещо ви е свято на този свят и имате доказателствата, дайте ги.

Господин Дьо Роан вдигна бавно глава и отвърна:

— Не, госпожо, нямам такива.

— Нима ще прибавите това престъпление към другите — продължи кралицата, — нима ще трупате върху мен срам върху срам? Вие имате помощник, съучастник, свидетел на всичко, назовете го или назовете я.

— И тъй, кой е? — извика кралят.

— Госпожа Дьо ла Мот, сир — каза кралицата.

— Аха — възкликна кралят тържествуващ, че най-последно предубежденията му срещу Жана се оказват основателни. — Я гледай! В такъв случай нека повикат и нека разпитат тази жена.

— Добре щеше да бъде! — извика кралицата. — Само че тя е изчезнала. Попитайте господина какво е направил с нея. Той е имал голям интерес тя да не бъде замесена.

— Други щяха да се погрижат тя да изчезне — отвърна кардиналът, — хора, които щяха да имат още по-голям интерес от мен. Тъкмо затова не могат да я намерят.

— Но, господине, щом сте невинен — каза яростно кралицата, — помогнете ни да издирим виновните.

Ала кардинал Дьо Роан хвърли един последен поглед, обърна гръб и скръсти ръце.

— Господине — рече кралят обиден, — ще отидете в Бастилията.

Кардиналът се поклони, после уверено каза:

— Облечен така, в епископските одежди, пред целия кралски двор? Бъдете любезен да размислите, сир. Скандалът ще е огромен. Ще бъде по-тежък за главата, върху която се стовари.

— Трябва да стане така — отвърна кралят, отваряйки вратата на стаята, и потърси на кого да предаде заповедта си.

Господин Дьо Бретъой беше там. В силната възбуда на кралицата, във вълнението на краля, в държанието на кардинала всепоглъщащите му очи бяха отгатнали разгромяването на един враг. Кралят още му говореше тихо, когато пазителят на държавния печат, присвоявайки си длъжността на началник на стражата, викна със силен глас, който отекна чак до дъното на галериите:

— Арестувайте господин кардинала!

Господин Дьо Роан трепна. Вълнението на придворните, внезапното пристигане на телохранителите придаваха на сцената

зловещ вид. Кардиналът мина пред кралицата, без да ѝ се поклони, от което кръвта ѝ кипна. Той се поклони смирено на краля, а докато минаваше покрай господин Дьо Бретьой, по лицето му така умело се откри израз на съжаление, та баронът сигурно си помисли, че не си е отмъстил достатъчно. Един гвардейски лейтенант се приближи плахо и като че помоли самия кардинал да потвърди заповедта, която току-що бе чул.

— Да, господине — каза му господин Дьо Роан. — Да, аз съм арестуван.

— Ще заведете господина в апартамента му да чака какво ще реша по време на литургията — каза сред мъртвешка тишина кралят.

Кралят остана сам с кралицата, при отворени врати, докато кардиналът се отдалечаваше бавно по галерията, а пред него, с шапка в ръка, вървеше гвардейският лейтенант.

— Госпожо — каза задъхан кралят, защото с мъка се бе сдържал, — знаете ли, че това ще завърши с публичен съд, със скандал, при който ще рухне честта на виновниците?

— Благодаря! — рече кралицата и стисна горещо ръцете на краля. — Вие избрахте единствения начин да бъда оправдана.

— Вие ми благодарите?

— С цялата си душа. Вие постъпихте като крал, а аз — като кралица! Убеден ли сте в това?

— Това е хубаво — отвърна кралят, преливащ от безмерна радост, — най-после ще надмогнем всички низости. Когато веднъж завинаги стъпчем змията, ще заживеем спокойно, надявам се.

Той целуна кралицата по челото и се прибра в апартамента си. В това време в края на галерията господин Дьо Роан бе срещнал Бьомер и Босанж, полуприпаднали един на другото в обятията. После на няколко крачки оттам кардиналът забеляза своя куриер, който, уплашен от нещастиято, се мъчеше да улови погледа на господаря си.

— Господине — рече кардиналът на офицера, който го водеше, — като прекарам целия този ден тук, аз ще притесня много хора. Не може ли да съобщя у дома, че съм арестуван?

— О, разбира се, Ваше високопреосвещенство, стига никой да не ви види — отговори младият офицер.

Кардиналът поблагодари, после се обърна на немски към куриера си и написа няколко думи на страница от молитвеника си,

която откъсна. Зад гърба на офицера, който следеше да не го нападнат ненадейно, кардиналът нави листа и го пусна на пода.

— Следвам ви, господине — каза той на офицера.

Двамата изчезнаха. Куриерът скочи към листа като лешояд върху жертвата си, изхвъркна от замъка, метна се на коня си и препусна към Париж. Кардиналът успя да го зърне в полето през един от прозорците на стълбата, по която слизаше с водача си.

— Тя ме погубва — промърмори той, — а аз я спасявам! Заради вас, кралю, постъпвам така, заради теб, Боже мой, който се разпореждаш с опрощаването на обидите, заради теб прощавам на другите... Прости ми!

80.

ПОКАЗАНИЯТА

Кралят се бе прибрал доволен в апартамента си и тъкмо бе подписал заповедта, за да отведат кардинал Роан в Бастилията, когато се яви граф Дьо Прованс. Той влезе в кабинета, давайки на господин Дьо Бретьой знаци, които последният въпреки уважението и добрата си воля не можа да разбере. Но знаците не се отнасяха за пазителя на държавния печат. Принцът ги повтаряше непрекъснато, за да привлече вниманието на краля, който съчиняваше заповедта си, приковал очи в едно огледало. Усилията му постигнаха целта си. Кралят забеляза знаците и след като отпрати господин Дьо Бретьой, попита брат си:

— Защо правехте знак на Бретьой?

— О, сир...

— Тези оживени жестове, този загрижен вид значеха ли нещо?

— Безсъмнено, но...

— Ваша воля, щом не искате, не говорете, братко — рече обидено кралят.

— Сир, причината е, че научих за арестуването на кардинал Дьо Роан.

— Ех, братко, с какво тази новина е предизвикала толкова вълнение у вас? Нима господин Дьо Роан не ви се струва виновен? Сбърках ли, че ударих дори могъщия?

— Дали сте сбъркали? Не, братко. Не сте сбъркали. Не искам това да кажа.

— Много съм изненадан, граф Дьо Прованс, че приемате обвиненията срещу кралицата на човека, който се опитва да я злепостави. Току-що говорих с нея, братко, една нейна дума е достатъчна...

— О, сир, пази Боже да обвинявам кралицата! Вие добре го знаете. Нейно величество... моята сестра, няма по-предан приятел от мен. Напротив, колко пъти ми се е случвало да я защитавам, казвам го без упрек, дори към вас!

— Наистина ли, братко, я обвиняват толкова често?

— За нещастие, сир, вие ме нападате на всяка моя дума... Аз исках да кажа, че кралицата сама няма да ми повярва, ако дам вид, че се съмнявам в нейната невинност.

— Значи и вие сте доволен от унижението, на което подлагам кардинала, от съдебния процес, който ще последва, от скандала, който ще сложи край на всички клевети. Можеха да си ги позволят само срещу една обикновена жена от двора и всеки се осмеляваше да ги повтаря, защото, казват, кралицата стои над тези низости.

— Да, сир, аз напълно одобрявам поведението на Ваше величество и заявявам, че колкото до случая с колието, всичко ще мине добре.

— Ей, богу, братко! — възкликна кралят. — Всичко е ясно като бял ден. Не виждат ли тук, че господин Дьо Роан, като се хвали с близкото приятелство на кралицата и сключва от нейно име сделки с диаманти, които тя е отказала, и позволява да се говори, че тези диаманти са взети от кралицата или са у кралицата, че това е чудовищно, и както казваше тя: „Кой би повярвал, че господин Дьо Роан не ми е бил съучастник в тази загадъчна търговия?“

— Сир...

— Пък и знаете, братко, че никога една клевета не спира на половин път, че лекомислието на господин Дьо Роан злепоставя кралицата, а мълвата за тези лекомислия я опозорява.

— О, да, братко, да, повтарям, вие имате пълно право, що се отнася до аферата с колието.

— Нима — попита кралят учуден — има и друга афера?

— Но, сир... кралицата трябва да ви е казала...

— Да ми е казала ли... какво?

— Сир, вие искате да ме поставите в неудобно положение. Невъзможно е кралицата да не ви е казала...

— Но какво, господине? Какво?

— Сир...

— Ах, тази фанфаронщина на господин Дьо Роан, загатванията му, мнимите му кореспонденции?

— Не, сир, не.

— Но какво тогава? Срещите, които кралицата си уреждала с господин Дьо Роан относно сделката с въпросното колие?

— Не, сир, не е това.

— Аз зная само едно — продължи кралят, — че имам пълно доверие на кралицата, че тя го заслужава с благородния си характер. Нейно величество лесно можеше да не каже нищо, лесно е можела да плати или да остави други да платят, да плати и да ги остави да говорят. Кралицата сложи внезапно край на тези тайни, които се превръщаха в скандали, и ме убеди, че призовава мен, преди да призове цялата общественост. Кралицата повика мен, сиреч на мен искаше да възложи грижата да отмъстя за честта ѝ. Тя ме прие за изповедник, за съдия, значи кралицата ми каза всичко.

— Е, добре! — отвърна граф Дьо Прованс не толкова смутен, колкото трябваше да бъде, защото усещаше, че кралят е по-малко убеден, отколкото искаше да му покаже. — Ето, че вие отново порицавате моето приятелство, моето уважение към кралицата, сестра ми. Ако се държите така враждебно с мен, няма да ви кажа нищо, тъй като се опасявам, че като се браня, ще ме сметнат за враг или обвинител. А вижте колко ви липсва здрав разум в това. Самопризнанията на кралицата вече са ви довели до една истина, която оневинява сестра ми. Защо не искате да блеснат в очите ви други светлини, които ще могат да разкрият цялата невинност на нашата кралица?

— Само че... — каза смутен кралят, — вие, братко, винаги започвате със заобикалки, които ме объркват.

— Ораторски предпазни мерки, сир, по липса на топлина. Уви, моля Ваше величество да ме извини, това е порок на образованието. Цицерон ме е разглезил.

— Братко, Цицерон е двусмислен само когато брани лоша кауза. Вашата е добра, бъдете ясен, за Бога!

— Да ме укорявате за начина, по който говоря, значи да ме накарате да млъкна.

— Я го гледай това *irritabile genus rhetorum*^[1], което се докача за щяло и нещяло — извика кралят, уловил се на въдицата на граф Дьо Прованс. — Фактите, адвокате, фактите! Какво повече знаете от това, което ми каза кралицата?

— Боже мой! Нищо и всичко, сир. Първо да уточним какво е казала кралицата.

— Кралицата ми каза, че колието не е у нея.

— Добре.

— Каза ми, че не е подписвала разписката на бижутерите.

— Добре!

— Каза ми, че всичко, свързано с някаква сделка с господин Дьо Роан, е фалшификация, скроена от враговете ѝ.

— Много добре, сир!

— Каза най-после, че никога не е давала на господин Дьо Роан основание да мисли, че е нещо повече от един неин поданик, нещо повече от един безразличен ѝ човек, нещо повече от един непознат.

— Аха... значи това е казала...

— Тонът ѝ не допускаше възражение, защото кардиналът не възрази.

— Тогава, сир, щом кардиналът не е възразил нищо, значи признава, че е лъжец, и дава основание за другите слухове, които се носят, за някакви си предпочитания, които кралицата имала към някакви си хора.

— О, Боже мой! Какво още? — възкликна обезсърчен кралят.

— Нещо много абсурдно, както ще видите. Щом като е установено, че господин Дьо Роан не се е разхождал с кралицата...

— Какво! — извика кралят. — Значи разправят, че господин Дьо Роан се е разхождал с кралицата?

— Което е решително опровергано от самата кралица, сир, и от думите на господин Дьо Роан, но в края на краищата, щом като е установено, разбирате, че трябва да се установи... — тук има и злоба — как се е случило така, че кралицата да се разхожда нощем във Версайския парк.

— Нощем, във Версайския парк, кралицата...

— И с кого се е разхождала — продължи хладно граф Дьо Прованс.

— С кого... — промърмори кралят.

— Несъмнено! Нима очите на всички не се насочват към това, което върши една кралица? Нима тези очи, които дневната светлина или светлината на величието никога не заслепяват, не са още по-проницателни, когато трябва да се виждат нощем?

— Но, братко, вие говорите срамни неща, внимавайте!

— Сир, аз повтарям, и повтарям с такова възмущение, че положително ще подтикна Ваше величество да открие истината.

— Как, господине! Говори се, че кралицата се е разхождала нощем с компания... във Версайския парк?!

— Не с компания, сир, а на четири очи... Ох, да казваха само компания, не си заслужаваше да му обръщаме внимание.

Изведнъж кралят избухна:

— Трябва да ми докажете това, което повтаряте, да докажете това, което се говори.

— О, лесно, много лесно — отговори господин Дьо Прованс. — Има четири показания: първото е на моя егермайстер, който е видял кралицата два дена поред, или по-точно две нощи поред, да излиза от Версайския парк през вратата на егермайстера. Ето документа, скрепен с подписа му. Четете.

Кралят взе разтреперан листа, прочете го и го върна на брат си.

— Ще видите, сир, нещо още по-любопитно. То е от нощния пазач, който дежури в Трианон. Той заявява, че нощта е била хубава, че в гората на Сатори се чул изстрел, вероятно от браконieri. Че що се отнася до парковете, там е било спокойно освен през деня, когато Нейно величество кралицата се е разхождала там с някакъв благородник, когото държала подръка. Както виждате, показанието е съвършено ясно.

Кралят зачете пак, потръпна и отпусна ръце.

— Третото — продължи невъзмутимо граф Дьо Прованс — е на портиера на източната врата. Той е видял и познал кралицата, когато тя излизала през вратата на егермайстера. Казва как била облечена, вижте, сир, казва също, че отдалеч не можал да познае благородника, с когото Нейно величество се разделяла, записано е, но по осанката разбрал, че е офицер. Показанието е подписано. В него е добавено нещо интересно, а тъкмо, че присъствието на кралицата не може да се постави под съмнение, защото Нейно величество е била придружена от госпожа Дьо ла Мот, приятелка на кралицата.

— Приятелка на кралицата ли! — извика кралят разярен. — Да, има такова нещо. Приятелка на кралицата!

— Не се сърдете на този честен служител, сир. Могат да го упрекнат единствено в престараване. Възложено му е да пази и той пази, да бди и той бди.

— Последното показание — продължи граф Дьо Прованс — ми се струва най-ясно от всички. То е на главния ключар, натоварен да

проверява дали всички врати са затворени след вечерната заря. Ваше величество го познава, той свидетелства, че е видял кралицата да влиза с някакъв благородник в Аполоновите бани.

Кралят, блед, като потискаше озлоблението си, измъкна листа от ръцете на графа и почна да го чете. А докато кралят четеше, господин Дьо Прованс продължи:

— Вярно, че госпожа Дьо ла Мот е била отвън, на двайсетина крачки, и кралицата останала само около един час в помещението.

— А името на благородника? — изкрещя кралят.

— Сир, то не фигурира в посочените показания, за тази цел Негово величество трябва да прегледа последното показание. То е на един горски пазач, който дебнел зад оградната стена, до Аполоновите бани.

— С дата от другия ден — вметна кралят.

— Да, сир, той видял кралицата да излиза през малката вратичка на парка и да наднича навън. Тя държала под ръка господин Дьо Шарни!

— Господин Дьо Шарни! — извика кралят, полуобезумял от гняв и срам. — Добре... добре... Почакайте ме тук, графе, най-после ще узнаем истината.

Кралят изскочи от кабинета си.

---

[1] Irritabile genus rhetorum (лат.) — раздражително племе на ораторите — бел.прев. ↑

81.

ПОСЛЕДНО ОБВИНЕНИЕ

Точно когато кралят напусна стаята на кралицата, тя изтича към будоара, където господин Дьо Шарни бе чул всичко. Отвори вратата на будоара и се върна да затвори вратата на апартамента си, после се тръшна в едно кресло, сякаш беше твърде слаба, за да издържи на такива удари, и зачака мълчаливо какво ще реши за нея господин Дьо Шарни, най-страшният ѝ съдник. Тя не чака дълго, графът излезе от будоара по-тъжен и по-блед от всякога.

— Е? — рече кралицата.

— Госпожо — отвърна той, — виждате, че всичко ни пречи да бъдем приятели. Ако убеждението ми ви обижда, занаяпред ще бъде хорската мълва. Със скандала, който избухна днес, за мен вече няма покой, за вас вече няма мир. Враговете, по-настървени от тази първа обида, която ви бе нанесена, ще се нахвърлят върху вас да пият кръв като мухи от ранена газела...

— Вие търсите много дълго някаква естествена дума — каза кралицата унило — и не я намирате.

— Мисля, че никога не съм давал повод на Ваше величество да се усъмни в моята откровеност — отвърна Шарни. — Ако някога тя блесне, ще бъде прекалено жестока и моля да ми простите...

— Значи това, което сторих — каза кралицата развълнувана, — тази мълва, този опасен пристъп срещу един от най-знатните големци в кралството, обявената ми вражда с църквата, доброто ми име, изложено на хорските страсти, всичко това не ви е достатъчно. Не говоря за трайно разклатеното доверие на краля; вие не трябва да се занимавате с това, нали... Какво е кралят... съпруг!

Тя се усмихна с такава мъчителна горчилка, че сълзите бликнаха от очите ѝ.

— О — извика Шарни, — вие сте най-благородната, най-великодушната от всички жени. Не ви отговарям веднага, както ми

повелява сърцето, понеже се чувствам недостоен и не смея да оскверня това възвишено сърце, като искам място в него.

— Господин Дьо Шарни, вие смятате, че съм виновна.

— Госпожо...

— Господин Дьо Шарни, вие повярвахте на думите на кардинала.

— Госпожо...

— Господин Дьо Шарни, призовавам ви да ми кажете какво впечатление ви направи държанието на господин Дьо Роан.

— Трябва да заявя, госпожо, че господин Дьо Роан не беше нито безумец, какъвто го изкарвахте, нито слаб човек, както можеше да се помисли. Той е убеден човек, човек, който ви е обичал, който ви обича, а сега е жертва на грешка, която ще го доведе до гибел, а вас...

— Мен?

— А вас, госпожо, до неизбежно опозоряване.

— Боже мой!

— Пред мен се изправя един заплашителен призрак. Противната жена, госпожа Дьо ла Мот, изчезна, когато показанията ѝ могат да ни върнат всичко — спокойствие, чест, сигурност в бъдеще. Тази жена е злият гений на вашата особа, тя е опасна за кралското достойнство, тази жена, която неблагоприятно допуснахте да споделя вашите тайни и може би, уви, вашата дружба...

— Моите тайни, моята дружба, ах, господине, умолявам ви — извика кралицата.

— Госпожо, кардиналът ви заяви достатъчно ясно и достатъчно ясно доказа, че сте уговорили с него покупката на колието.

— Ах... пак ли се връщате на това, господин Дьо Шарни! — каза кралицата и почервеня.

— Извинете, извинете, виждате, че сърцето ми не е великодушно като вашето, виждате, че съм недостоен да зная мислите ви. Аз се стремя да усмирявам, а дразня.

— Вижте какво, господине — рече отново кралицата с гордост, примесена с гняв, — това, което мисли кралят, всички може да го мислят. Аз няма да бъда по-лесна за приятелите си, отколкото за моя съпруг. Струва ми се, че мъж не обича да вижда една жена, когато не я уважава. Нямам предвид вас, господине — спря тя бързо. — Аз не съм жена, аз съм кралица! Вие не сте мъж, а мой съдник.

Шарни се поклони толкова ниско, че кралицата вероятно намери за достатъчни покаянието и унижението на този верен поданик.

— Бях ви посъветвала — каза тя внезапно — да останете в имението си. Съветът беше умен — далеч от кралския двор, където не се харесват вашите навици, вашата честност, вашата неопитност, позволете ми да ви го кажа; далеч, казвам, от кралския двор вие по-добре ще прецените лицата, които играят роля в този театър. Човек трябва да превъзмогне зрителните илюзии, господин Дьо Шарни, трябва да пази червилото и високите си токове от тълпата. Кралица, прекалено склонна към снизхождание, аз забравих да поддържам у тия, които ме обичаха, бляскавото достойнство на кралското семейство. Ах, господин Дьо Шарни, ореолът, който короната очертава на челото на кралиците, ги лишава от целомъдрие, от благост, от разсъдък, лишава ги най-вече от сърце. Когато една жена е кралица, господине, тя властва. Каква полза да я обичат?

— Не мога да ви опиша, госпожо — отвърна Шарни развълнуван, — каква болка ми причинява строгостта на Ваше величество. Аз можах да забравя, че сте моя кралица, но, признайте, никога не съм забравял, че сте първата жена, заслужила моето уважение и...

— Не довършвайте, аз не прося. Да, както казах, едно отсъствие ви е необходимо. Нещо ми подсказва, че в цялата тази обърканост ще споменат и вашето име.

— Госпожо, това е невъзможно!

— Казвате невъзможно! Е, замислете се върху силата на тия, които от половин година си играят с моята репутация, с моя живот. Нали казвахте, че кардиналът е убеден, че действа с оглед на някаква грешка, в която го въвличат! Тези, които внушават такива убеждения, графе, тези, които са причина за такива грешки, са в състояние да ви докажат, че вие сте нелоялен поданик за краля, а за мен — срамен приятел. Тези, които скрояват така успешно фалшификацията, много лесно откриват истинския документ! Не губете време, опасността е сериозна. Приберете се в имението си, избегнете скандала, който ще избухне след нагласения срещу мен съдебен процес. Не искам съдбата ми да въвлече и вас, не искам да провалите кариерата си. Аз, която, слава Богу, съм невинна и силна, аз, която нямам нито едно петно върху живота си, аз, която съм решила да разтворя, ако е нужно,

гърдите си, за да покажа на враговете си чистотата на моето сърце, аз ще се съпротивлявам. За вас това ще значи разорение, опозоряване, може би затвор. Отнесете тези пари, така честно предлагани, отнесете със себе си увереността, че нито една благородна постъпка на вашата душа не ми е убягнала, че нито едно ваше подозрение не ме е оскърбило, че никое ваше страдание не ме е оставило равнодушна. Заминете, казвам ви, и търсете другаде това, което кралицата на Франция не може вече да ви дава — вярата, надеждата, щастието. Смятам, че ще минат две седмици, докато Париж узнае за арестуването на кардинала, докато върховният съд бъде свикан, докато представят доказателствата. Заминете! Вашият чичо е приготвил два кораба в Шербург и Нант, изберете, но се отдалечете от мен. Аз нося нещастие, отдалечете се от мен. Аз държах само на едно нещо на този свят и тъй като то ми липсва, се чувствам загубена.

След тези думи кралицата стана внезапно, сякаш искаше да покаже на Шарни, че го освобождава, че аудиенцията свърши. Той се приближи до нея все така почтително, но по-бързо, и каза с променен глас:

— Ваше величество ми посочи какъв е моят дълг. Опасността не е в имението ми, не е извън Франция, а във Версай, където ви подозират, в Париж, където ще ви съдят. Важното е, госпожо, всяко подозрение да се отстрани, всяка присъда да бъде оправдание и тъй като няма да имате по-верен свидетел, по-решителна подкрепа, аз оставам. Тези, които знаят толкова неща, госпожо, ще ги кажат. Но поне ще имаме неоченимото за сърцати хора щастие да видим враговете си лице в лице. Нека те треперят пред величието на една невинна кралица и пред смелостта на един мъж, по-добър от тях. Да, оставам, госпожо, и, повярвайте ми, не е нужно Ваше величество да крие повече от мен мисълта си. Добре известно е, че аз не бягам. Тя добре знае, че аз не се страхувам от нищо, знае също, че за да не ме вижда вече, трябва да ме прати в изгнание. О, госпожо, сърцата се разбират отдалеч, копнежите отдалеч са по-пламенни, отколкото отблизо. Вие искате да замина заради вас, а не заради мен. Не бойте се от нищо, аз ще мога да ви помагам, да ви защитавам, но няма да мога вече да ви обиждам или да ви вредя, вие не ме виждахте, нали, когато една седмица живеех на двеста метра от вас, следях всеки ваш жест, броях стъпките ви, живях вашия живот... Е, и този път ще бъде

същото, защото аз не мога да изпълня вашата воля, не мога да замина! Впрочем какво значение има това за вас... Ще мислите ли за мен?

Кралицата направи движение, което я отдалечи от младия човек.

— Както обичате — рече тя, — но... вие ме разбрахте, не бива никога да се лъжете в думите ми, аз не съм кокетка, господин Дьо Шарни. Да казва, каквото мисли, да мисли, каквото казва, ето това е предимството на една истинска кралица. Така е и с мен. Един ден, господине, аз ви избрах между всички. Не знам какво влечеше сърцето ми към вас. Жадувах за силно и чисто приятелство, давах ви да го разберете, нали? Днес вече не е същото, аз вече не мисля това, което мислех някога. Вашата душа вече не е близка с моята. Казвам ви го откровено, да се щадим взаимно.

— Добре, госпожо — прекъсна я Шарни, — аз никога не съм мислил, че вие сте ме избрали, никога не съм вярвал... Ах, госпожо, не мога да понеса мисълта, че ще ви загубя. Госпожо, аз съм зашеметен от ревност и ужас. Госпожо, няма да страдам, че ме лишавате от сърцето си, то е мое, вие ми го отдадохте, никой не може да ми го отнеме, освен ако не вземе живота ми. Бъдете жена, бъдете добра, не злоупотребявайте със слабостта ми, защото преди малко ме упреквахте за моите съмнения, а в този миг ме смазвате с вашите съмнения.

— Детско сърце, женско сърце... — каза тя. — Вие искате да разчитам на вас... Хубави защитници сме един за другиго! Слаб ли? О, да, вие сте слаб, но и аз, уви, не съм по-силна от вас!

— Нямахте да ви обичам — шепнеше той, — ако не бяхте такава, каквато сте.

— Какво — изрече тя с рязък и страстен глас, — тази прокълната кралица, тази загубена кралица, тази жена, която един върховен съд ще съди, която общественото мнение ще порицае; която един съпруг, нейният крал, може би ще прогони, тази жена намира едно сърце, което я обича!

— Слуга, който дълбоко я уважава и който ѝ предлага всичката кръв на сърцето срещу едната сълза, която тя проля преди малко.

— Тази жена — провикна се кралицата — е благословена, тя е горда, тя е първата жена, най-щастливата от всички. Тази жена е прещастлива, господин Дьо Шарни. Не зная как тази жена може да се оплаква, простете ѝ!

Шарни падна в нозете на Мария-Антоанета и ги целуна в изблик на свята любов.

В този миг вратата на тайния коридор се отвори и кралят, разтреперан и като ударен от гръм, се спря на прага. Той бе заварил в нозете на Мария-Антоанета човека, когото господин Дьо Прованс обвиняваше.

82.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ЖЕНИТБА

Кралицата и Шарни си размениха погледи, изпълнени с такъв ужас, че в този миг щеше да ги съжали и най-лютият им враг. Шарни се изправи бавно и поздрави с дълбок почтителен поклон краля. Личеше, че сърцето на Луи XVI бие силно под дантелата на жабото му.

— Аха... — каза глухо той — господин Дьо Шарни!

Графът отговори само с нов поклон. Кралицата почувства, че не може да говори и че е загубена. Кралят продължи:

— Господин Дьо Шарни — каза невероятно сдържано той, — не е твърде пристойно за един благородник да бъде заловен на местопрестъплението, когато извършва кражба.

— Кражба ли! — промърмори Шарни.

— Кражба! — повтори кралицата, на която ѝ се струваше, че все още чува да съскат в ушите ѝ ужасните обвинения относно колието, и предположи, че и графът ще бъде омърсен като нея.

— Да — продължи кралят. — Да се коленичи пред чужда жена е кражба, а когато тази жена е кралица, господине, престъплението се нарича оскърбление на държавен владетел. Ще наредя на пазителя на държавния печат да ви го каже, господин Дьо Шарни.

Графът се канеше да заговори, канеше се да се закълне в своята невинност, когато кралицата, нетърпелива в своето великодушие и като не искаше да обвинят в непристойност човека, когото обичаше, му дойде на помощ.

— Сир — каза тя бързо, — вие, струва ми се, сте изпаднали в лоши подозрения и неблагоприятни предположения. Тези подозрения, тези предубеждения, предупреждавам ви, са погрешни. Виждам, че уважението скована езика на графа, но аз, която познавам издъно сърцето му, няма да позволя да бъде обвиняван, без да го защита.

Тук тя се спря, омаломощена от вълнението си, уплашена от лъжата, която трябваше да изнамери, ужасена най-сетне, че не я намираще. Ала това колебание, което се струваше гнусно на нея, горда

по душа кралица, беше просто спасение за жената. При тези ужасни срещи, когато често е заложена на карта честта, дори животът на заварената жена, една спечелена минута е достатъчна да я спаси, както една загубена минута беше достатъчна да я погуби.

Кралицата единствено по инстинкт се бе възползвала от краткото мълчание. Тя бе сложила край на подозрението на краля, смутила бе душата му, затвърдила бе духа на графа. Тези решителни минути имат бързи криле, които отнасят толкова надалеч убеждението на един ревнивец, че то почти не намира обратния път, стига демонът покровител на любовните ревнивци да не го донесе отново на крилете си.

— Нима искате да ми кажете — отвърна Луи XVI, като слезе от ролята на крал до ролята на неспокоен съпруг, — че не видях господин Дьо Шарни коленичил тук, пред вас, госпожо? А за да коленичиш, без да се изправиш, трябва...

— Трябва, господине — каза строго кралицата, — един поданик на кралицата на Франция да има някаква молба към нея... Това, мисля, се случва доста често в кралския двор.

— Някаква молба към вас! — възкликна кралят.

— И то молба, която не можех да изпълня — продължи кралицата. — Иначе господин Дьо Шарни нямаше да настоява, кълна ви се, и аз щях да го привдигна много бързо, зарадвана, че ще изпълня желанията на един благородник, когото особено уважавам.

Шарни си отдъхна. Погледът на краля бе станал нерешителен, челото му се проясняваше малко по малко от необикновената заплаха, предизвикана от това, че ги бе заварил там.

През това време Мария-Антоанета напрягаше ума си с болка, че е принудена да лъже, с мъка, че не може да измисли нищо правдоподобно. Като се признаваше за безсилна да окаже на графа услугата, която той искаше, тя смяташе, че ще може да притъпи любопитството на краля. Надяваше се, че разпитът ще се ограничи дотук. Но се лъжеше — всяка друга жена щеше да свидетелства помело, ако не беше така вцепенена, но за нея беше ужасно мъчение да лъже пред човека, когото обича. Да се покаже в жалката и фалшива светлина на измамността на комедиите, значеше чрез съответстваща на тяхното безчестие развръзка да доведе докрай всички тия фалшове,

всички тия хитрости, всички тия машинации на интригата в парка, значеше почти да се покаже виновна, което беше по-лошо от смъртта.

Кралицата се колебаеше. Тя би дала живота си Шарни да измисли някаква лъжа, но той, честният благородник, не можеше, дори не мислеше за това. Страхуваше се прекалено много и от деликатност дори да даде вид, че е готов да защити честта на кралицата. Две-три минути щяха да бъдат достатъчни за трима актьори, за да почувстват и изразят това, което описваме тук в много редове, в прекалено много редове може би, макар че положението дава големи възможности. Мария-Антоанета чакаше въпроса, увиснал на устните на краля, който най-после се откъсна.

— Я ми кажете, госпожо, каква е тази услуга, която господин Дьо Шарни напразно е искал и тя го е накарала да коленичи пред вас?

И сякаш за да смекчи остротата на подозрителния въпрос, кралят добави:

— Може би ще бъда по-щастлив от вас, госпожо, и няма да се наложи господин Дьо Шарни да коленичи пред мен.

— Сир, аз ви казах, че господин Дьо Шарни искаше нещо невъзможно.

— Какво точно?

„Какво може да иска човек на колене... — мислеше си кралицата. — Какво може да моли от мен, та да бъде неизпълнимо... Да помислим! Да помислим!“

— Чакам — рече кралят.

— Сир, работата е там... че молбата на господин Дьо Шарни е семейна тайна.

— Няма тайна за краля, господар в своето кралство и баща на семейство, загрижен за честта, за сигурността на всички свои поданици, които са негови деца, дори — добави със застрашително достойнство той — когато посягат на честта и сигурността му.

Кралицата съзря, че надвисва нова опасност, и скочи.

— Господин Дьо Шарни — извика тя със смутена душа и трепереца ръка, — господин Дьо Шарни искаше да получи от мен...

— Какво, госпожо?

— Разрешение да се ожени.

— Наистина ли! — възкликна отначало успокоен кралят.

После той се потопи отново в ревнивото си безпокойство, без да забелязва колко се измъчва клетката жена, изрекла тези думи, колко блед е Шарни от мъката на кралицата.

— Хайде, хайде — каза кралят, — защо господин Дьо Шарни да не може да се ожени? Мигар не е от благородно потекло? Мигар няма добро състояние? Мигар не е смел и красив? Всъщност, за да не му се даде достъп до едно семейство или да получи отказ от жена, тя трябва да е принцеса по кръв или да е омъжена. Според мен невъзможността иде само от тези две причини. Тъй че, госпожо, кажете ми името на жената, за която господин Дьо Шарни иска да се ожени, и ако тя не спада нито към първия, нито към втория случай, отговарям, че ще превъзмогна затруднението... за да ви угодя.

Кралицата, подтиквана от все по-растящата опасност, се повлече по последиците от първата лъжа и разпалено подзе отново:

— Не, господине, не, има трудности, които вие не можете да превъмогнете. Тази, за която става дума, е тъкмо от такъв род...

— Ето още едно основание да зная какво е невъзможно за краля — прекъсна я Луи XVI, като потисна гнева си.

Шарни погледна кралицата, тя, изглежда, всеки миг щеше да падне. Готвеше се да направи една крачка към нея, но кралят го спря със своята неподвижност. С какво право той, който беше нищо за тази жена, можеше да ѝ предложи ръка или подкрепата си, когато нейният крал и нейният съпруг я изоставяше?

„Но каква е силата — питаше се тя, — срещу която кралят не може да действа? Пак тази идея, пак това спасително средство, Боже мой!“ Внезапно един проблясък озари душата ѝ. „Ах, самият Бог ми праща това спасение — прошепна тя. — Тези, които принадлежат на Бога, не може да ги съедини дори кралят.“ Най-после тя вдигна глава и каза на краля:

— Господине, девойката, за която господин Дьо Шарни иска да се ожени, е в манастир.

— Аха! — извика кралят. — Ето причина. Действително е трудно да се отнеме на Бога негова собственост, за да се даде на хората. Но странно е, че господин Дьо Шарни е обзет от такава внезапна любов. Никой не ми е говорил за това, дори чичо му, който може да получи всичко от мен. Коя е жената, която обичате, господин Дьо Шарни? Кажете ми, умолявам ви.

Кралицата усети остра болка. Тя щеше да чуе едно име от устата на Оливие, щеше да изгърпи мъчението от тази лъжа. А кой знае дали Шарни нямаше да разкрие било някое обичано някога име, още кървящ спомен от миналото, било едно име, кълн на любов, смътна надежда за бъдещето? За да не получи този ужасен удар, Мария-Антоанета го изпревари. Тя извика внезапно:

— Но, сир, вие я познавате, господин Дьо Шарни иска да се ожени за... госпожица Андре дьо Таверне.

Шарни нададе вик и скри лицето си с двете си ръце. Кралицата притисна сърцето си и се строполи почти в безсъзнание в креслото.

— Госпожица Дьо Таверне! — повтори кралят. — Госпожица Дьо Таверне, която се е оттеглила в „Сен Дьони“?

— Да, сир — едва промълви кралицата.

— Но, доколкото зная, тя не е давала обет?

— Ала трябва да го даде.

— Тук ще поставим условие — рече кралят. — Но — добави с последна следа от недоверие — защо ще дава обет?

— Защото е бедна — отговори Мария-Антоанета. — Вие направихте богат само баща ѝ — добави тя рязко.

— Ще поправа грешката. Значи господин Дьо Шарни я обича...

Кралицата потръпна и хвърли на младия човек жаден поглед, сякаш да го помоли да отрече. Шарни изгледа втренчено Мария-Антоанета и не отговори.

— Добре! — каза кралят, който сметна мълчанието му за почиттелно съгласие. — И сигурно госпожица Дьо Таверне обича господин Дьо Шарни? Аз ще дам зестра на госпожица Дьо Таверне, ще ѝ дам петстотинте хиляди ливри, които неотдавна се принудих да откажа заради вас на господин Дьо Калон. Благодарете на кралицата, господин Дьо Шарни, че благоволи да ми разкаже за тази работа и да осигури така щастието на вашия живот.

Шарни пристъпи една крачка напред и се поклони като бледа статуя, на която Бог по някакво чудо вдъхнал за миг живот.

— О, заради това заслужава да коленичите още веднъж — изрече кралят с оня лек оттенък на просташка ирония, която много често принижаваше у него традиционното благородство на предците му. Кралицата трепна и неволно протегна двете си ръце към младия мъж.

Той коленичи пред нея и положи върху хубавите ѝ студени ръце една целувка, с която молеше Бога да вземе душата му.

— Хайде — каза кралят, — да оставим сега госпожата да се погрижи за вашите работи. Елате, господине, елате.

Той мина напред много бързо, така че Шарни успя да се върне на прага и видя неизразимата мъка на това сбогуване навеки, което му пращаха очите на кралицата.

Вратата се затвори помежду им, занаяпред непреодолима преграда за невинни любовни увлечения.

83. „СЕН ДЬОНИ“

Кралицата остана сама и отчаяна. Толкова удари се стоварваха едновременно, че не знаеше вече откъде идеше болката. След като остана един час в това състояние на съмнение и униние, тя си каза, че е време да потърси изход. Опасността се засилваше. Кралят, горд с победата си над привидното, щеше да побърза да разпространи мълвата за нея. Можеше да се случи тази мълва да бъде приета отвън по такъв начин, че всякаква полза от извършената измама да се окаже напразна.

Уви, колко кралицата се упрекваше за измамата, колко искаше да си върне обратно изпуснатата дума, колко искаше да отнеме дори на Андре въображаемото щастие, което може би тя щеше да отхвърли!

Всъщност тук изникваше една друга трудност. Името на Андре бе спасило всичко пред краля. Но кой можеше да отговори за своенравната, независима, волна душа, която се наричаше госпожица Дьо Таверне? Кой можеше да разчита, че тази горда личност ще се отрече от свободата си, от бъдещето си в полза на една кралица, с която само преди няколко дена се бе разделила като неприятелка.

Какво щеше да стане тогава? Андре отказваше, което беше вероятно, и целият лъжлив план рухваше. Кралицата ставаше долнопробна интригантка, Шарни — банален поклонник, лъжец, а клеветата, превърната в обвинение, придобиваше размерите на неоспоримо прелюбодеяние.

Мария-Антоанета почувства, че умът ѝ се обърква от тези размишления. Тя едва не се примири с тях, зарови пламналата си глава в ръцете си и зачака.

На кого да се довери? Та коя беше приятелка на кралицата? Госпожа Дьо Ламбал? Ох, чист разсъдък, студен и непреклонен разсъдък! Защо да изкушава целомъдреното си въображение, което впрочем не биха искали да разберат почетните дами, раболепни обожателки на благополучието, треперещи само от намек за изпадане в

немилост, склонни може би да дадат урок на кралицата си, когато тя има нужда от помощ?

Оставаше единствено самата госпожица Дьо Таверне. Тя беше с диамантено сърце, чиито ръбове можеха да режат стъкло, но несломимата му твърдост, дълбоката му чистота единствени можеха да съчувстват на големите мъки на една кралица. Затова Мария-Антоанета щеше да потърси Андре. Щеше да ѝ изложи нещастieto си, щеше да я помоли да се пожертва. Несъмнено Андре щеше да откаже, защото тя не беше от ония, които се оставят да им се налагат, но малко по малко, смекчена от молбите ѝ, щеше да се съгласи. Кой знае дали тогава нямаше да получи отсрочка, дали след преминаването на първия огън кралят, укротен от привидното съгласие на двамата сгодени, нямаше накрая да забрави... Тогава едно пътуване щеше да уреди всичко. Докато се отдалечат за известно време, докато хидрата на клеветата се насити, Андре и Шарни можеха да позволят да се говори, че са си дали дума доброволно, и тогава никой няма да разбере, че планът за женитба е съшит с бели конци.

Така свободата на госпожица Дьо Таверне нямаше да бъде застрашена, а и Шарни нямаше да загуби свободата си. Кралицата вече нямаше да я гризе съвестта, че е принесла в жертва на себелюбивата си чест два живота. А тази чест, която включваше и честта на съпруга ѝ, на децата ѝ, нямаше да бъде накърнена. Тя щеше да я предаде неопетнена на бъдещата кралица на Франция. Такива бяха размишленията ѝ. Тя вярваше, че предварително е уредила всичко — благопристойност и лични интереси. Трябваше да разсъждава с тази твърда логика пред лицето на една страшна опасност. Трябваше да се въоръжи добре срещу един противник, с когото трудно можеше да се бори, а госпожица Дьо Таверне, когато се вслушваше в гордостта си, а не в сърцето си, беше такъв противник.

Когато бе готова, Мария-Антоанета реши да тръгне. Искаше ѝ се да предупреди Шарни да не направи някаква погрешна стъпка, но я възпря мисълта, че сигурно я дебнат шпиони, че в такъв миг всяка сторена от нея стъпка ще се изтълкува лошо. Тя достатъчно бе изпитала здравия разум, предаността и решителността на Оливие, за да се убеди, че той щеше да одобри всичко, което тя би сметнала за уместно да направи.

Стана три часът — тържественият обяд, представянията, посещенията. Кралицата приемаше всички със спокойно лице и любезност, която никак не накърняваше известната ѝ гордост. Престори се дори пред ония, които смяташе за свои врагове, че проявява твърдост, присъща не много често на виновните.

Никога в кралския двор не бе имало такъв голям наплив, никога любопитството не бе изучавало така внимателно чертите на една кралица в опасност. Мария-Антоанета се справи с всичко, срази враговете си, обая приятелите си, направи безразличните усърдни, усърдните — въодушевени. Изглеждаше толкова красива и толкова величествена, че кралят ѝ отпрати публично своите поздравления.

След като всичко свърши добре, тя прекрати престорените си усмивки, върна се към спомените си, тоест към болките си, сама, самсамичка на света, смени тоалета си, сложи си сива шапка с панделки и сини цветя, сива копринена рокля, качи се в каляската си и без охрана, само с една дама, заповяда да я откарат до „Сен Дьони“.

Беше часът, когато монахините, прибрали се в килиите си, преминаваха от скромния шум на столовата към тишината на съзерцанията, които предшестват вечерната молитва. Кралицата помоли да повикат в приемната Андре дьо Таверне. Коленичила, загърната в бялата си вълнена наметка, Андре гледаше през прозореца луната, която се издигаше зад големите липи, и в тази поезия на започващата нощ намираше темата за всичките пламенни, страстни молитви, които отправяше към Бога, за да облекчи душата си. Тя пиеше на големи глътки неизлечимата болка на доброволното уединение. Това самонаказание е познато само на силните духом, то е едновременно и мъчение, и удоволствие. С мъченията си то прилича на всички обикновени болки. Стига до сласт, която могат да изпитват само ония, които умеят да принасят щастieto в жертва на гордостта.

Андре бе напуснала кралския двор по свое желание, доброволно бе скъсала с всичко, което можеше да поддържа любовта ѝ. Горда като Клеопатра, тя не можеше дори да понася мисълта, че господин Дьо Шарни мисли за друга жена, макар и да беше кралицата. Тя нямаше никакво доказателство за тази любов, която изгаряше друга жена. Ревнивата Андре сигурно би извлякла от това доказателство цялото убеждение, от което може да кърви едно сърце. Но нали бе видяла Шарни да минава безразлично покрай нея? Нали подозираше, че

кралицата се ползва, несъмнено невинно, но се ползва с уважението и предпочитанието на Шарни? Тъй че каква полза да остава занаят в Версай? За да изпросва комплименти? За да събира усмивки? За да получава от време на време и в най-лошия случай една подадена ръка, една докосната ръка, когато на разходките кралицата ще ѝ предава любезностите на Шарни, щом като в същия миг не може да ги получи лично тя? Не, никаква страхлива слабост, никаква сделка за тази стоическа душа. Живот с любов и предпочитание, манастир с любов и наранена гордост.

„Никога, никога! — повтаряше си гордата Андре. — Този, когото обичам тайно, този, който е за мен само едно видение, един образ, един спомен, той никога не ме обижда, винаги ми се усмихва, усмихва се само на мен!“ Ето защо, прекарала толкова мъчителни, ала свободни нощи, ето защо, щастлива да плаче, когато се чувстваше слаба, да проклина, когато изпадеше във възторг, Андре предпочиташе доброволното уединение, което запазваше непокътнати любовта и достойнството ѝ, пред възможността да види отново един мъж, когото мразеше, понеже беше принудена да го обича. В тези безмълвни размишления върху чистата любов, в тези божествени възторзи на самотната мечта имаше за саможивата Андре много повече живот, отколкото на бляскавите празненства във Версай, в необходимостта да превива гръб пред съперничките си и в страха да се разкрие тайната, заключена в сърцето ѝ.

Казахме, че вечерта на Сен Луи кралицата дойде да потърси Андре в „Сен Дьони“ и че я намери замислена в килията ѝ. Действително бяха дошли да кажат на Андре, че кралицата току-що е пристигнала, че капитулът я посрещнал в голямата приемна и че след първоначалните приветствия Нейно величество е попитала може ли да говори с госпожица Дьо Таверне.

Чудна работа! Това беше достатъчно на Андре, чието сърце беше смекчено от любовта, за да се втурне към това благоухание, което идеше от Версай — благоухание, прокълнато още предишния ден, и колкото повече се отдалечаваше, толкова по-ценно ставаше, ценно като всичко, което се изпарява, като всичко, което се забравя, ценно като любовта!

— Кралицата! — промълви Андре. — Кралицата — в „Сен Дьони“! Кралицата ме вика!

Тя забърза, наметна на раменете си дългата монашеска мантия, препаса върху широката си рокля вълнения колан и без да хвърли последен поглед в малкото си огледало, тръгна подир монахинята, която бе дошла да я повика. Но едва направи десет крачки и се почувства унижена, че изпитва такава радост.

„Защо — рече си тя — сърцето ми трепна? Какво я засяга Андре дьо Таверне, че кралицата на Франция посещава манастира «Сен Дьони»? Гордост ли изпитвам? Кралицата не е тук заради мен. Щастие ли е това? Но аз не я обичам вече. Хайде, успокой се, лоша монахиньо, ти, която не принадлежиш нито на Бога, нито на света. Старай се поне да принадлежиш на себе си.“

Така се мъмреше Андре, като слизаше по голямата стълба и овладяла чувствата си, угаси краткотрайната червенина, заляла от бързане бузите ѝ, намали скоростта на движенията си. Но за да стигне дотам, беше ѝ нужно повече време да слезе по последните шест стъпала, отколкото да измине трийсетте първи.

Когато се озова зад клироса, в тържествената приемна, където бързите ръце на послушничките увеличаваха светлината на полилеите и на свещите, Андре беше сдържана и бледа. Когато чу името си да се произнася от водещата я монахиня, когато съзря Мария-Антоанета, седнала в игуменското кресло, а от двете ѝ страни се прекланяха и раболепничеха най-благородните чела на капитула, Андре усети сърцебиене, което за няколко секунди я прикова на място.

— Ах, значи най-после идвате да ви поговоря, госпожице — полуусмихна се кралицата.

Андре се приближи и сведе глава.

— Позволете, госпожо — рече кралицата, като се обърна към игуменката.

Тя се поклони и напусна приемната, следвана от всички монахини. Кралицата остана сама, седнала с Андре, чието сърце биеше толкова силно, че можеше да се чуе, ако не беше по-натрапчивият шум от махалото на стария стенен часовник.

84.

МЪРТВОТО СЪРЦЕ

Кралицата, както беше редно, подхвана разговора.

— Ето ви значи, госпожице — каза тя с тънка усмивка. — Знаете ли, вие ми правите особено впечатление като монахиня.

Андре не отговори нищо.

— Да видя една стара приятелка — продължи кралицата, — вече загубена за света, в който ние, останалите, още живеем, е като строг съвет, даван ни от гроба. Не сте ли на моето мнение, госпожице?

— Госпожо — отговори Андре, — кой би си позволил да дава съвети на Ваше величество? Самата смърт ще предупреди кралицата в деня, когато ще я вземе. Всъщност как би могла да постъпи другояче?

— Защо?

— Защото, госпожо, на една кралица е предопределено от естеството на нейната възвишеност да понася на този свят само неизбежно необходимото. Всичко, което може да подобри живота ѝ, тя го има, всичко, което може да помогне някому, за да му е приятна службата, една кралица го взема от другиго.

Кралицата трепна изненадана.

— А това е едно право — побърза да вметне Андре. — „Друг“ за една кралица е сборът от поданици, чиито блага, чест и живот принадлежат на владетелите. Така че живот, чест и блага, духовни или материални, са собственост на кралиците.

— Тези разбирания ме учудват — произнесе бавно Мария-Антоанета. — Вие представяте владетелката като не знам каква ламя от приказките, която поглъща състоянието и щастието на обикновените граждани. Нима аз съм такава жена, Андре? Нима имахте сериозни основания да се оплаквате от мен, когато бяхте в кралския двор?

— Ваше величество имаше добрината да ми зададе този въпрос, когато ви напусках — отвърна Андре. — Аз отговорих като днес — не, госпожо.

— Но често — продължи кралицата — ни огорчава някаква обида, която не ни засяга лично. Нима съм навредила на някого от вашите близки и така съм заслужила жестоките думи, които ми отправихте преди малко? Андре, оттеглянето, което сте избрали, е убежище срещу всички лоши страсти на света. Бог ни учи на доброта, сдържаност, забрава на обидите, на добродетели, на които самият той е най-чистият образец. Трябва ли да намеря, идвайки да видя тук една сестра на Исус Христос, трябва ли да намеря едно строго чело и жлъчни думи? Трябва ли аз, която идвам при приятелка, да срещна упреците или забулената враждебност на една непримирима неприятелка?

Андре вдигна очи, смаяна от тази невъзмутимост, на която Мария-Антоанета не бе привикнала своите служители. При съпротива тя беше високомерна и груба. Да слуша, без да се гневи, думите, които Андре бе произнесла, значеше усилие да покаже търпение и приятелство, което трогна чувствително самотницата.

— Нейно величество знае добре — каза тя по-тихо, — че Таверне не могат да бъдат нейни врагове.

— Разбирам — отвърна кралицата, — вие не можете да ми простите, че бях студена към вашия брат, а самият той ме обвинява може би в лекомислие, дори в своенравие.

— Моят брат е твърде почтителен поданик, за да обвинява кралицата — каза Андре, като се помъчи да запази своята твърдост.

Кралицата виждаше, че щеше да стане подозрителна, ако увеличаваше дозата мед, предназначена, за да укроти цербера. Тя се спря посред старанията си.

— Все пак — рече тя, — като дойдох в „Сен Дьони“, за да говоря с игуменката, исках да ви видя и да ви уверя, че и отблизо, и отдалеч съм ваша приятелка.

Андре усети този нюанс. Тя се страхуваше да не би на свой ред да е обидила тази, която я ласкаеше, страхуваше се още повече да не би да е разкрила болезнената си рана пред прозорливия поглед на една жена.

— Ваше величество ме обсипва с чест и радост — каза тъжно тя.

— Не говорете така, Андре — отвърна кралицата и стисна ръката ѝ, — разкъсват ми сърцето. Не може да се каже, че една нещастна кралица може да има приятелка, може да има душа, може да впери

доверчиво очите си в прекрасни очи като вашите, без да съзре в дъното на тези очи корист или неприязън! Да, Андре, завиждайте на тези кралици, на тези господарки на богатата, честта и живота на всички. Е, да, те са кралици! Е, да, те притежават златото и кръвта на своите народи, ала сърцето — никога, никога! Те не могат да го вземат, трябва да им бъде дадено.

— Уверявам ви, госпожо — каза Андре, покъртена от пламенните слова, — че обичах Ваше величество така, както никога не бях обичала на този свят.

И като изрече тези думи, тя се изчерви и наведе глава.

— Вие... сте ме... обичали! — извика кралицата, като се хвана изведнъж за думите ѝ. — Значи вече не ме обичате?

— Ох, госпожо!

— Не искам нищо от вас, Андре... проклет да бъде манастирът, който угаси толкова бързо спомена в някои сърца.

— Не упреквайте сърцето ми — каза бързо Андре. — То е мъртво.

— Сърцето ви — мъртво! Вие, Андре, млада, хубава, казвате, че сърцето ви е мъртво! Ах, не си играйте с тези печални думи. Сърцето не е мъртво у тая, която запазва тази усмивка, тази хубост. Не говорете така, Андре.

— Повтарям ви, госпожо, нищо в кралския двор, нищо на света вече не съществува за мен. Тук аз живея като тревата и растенията, имам радостите, които само аз разбирам, затова, като ви видях преди малко величествена и възвишена, аз, скромната и невзрачна монахиня, не можах да разбера веднага. Очите ми се затвориха заслепени от вашия блясък. Умолявам ви да ми простите, тази забрава на славните светски суети не е чак толкова голямо престъпление, моят изповедник ме хвали всеки ден за това, госпожо. Не бъдете, умолявам ви, по-строга от него.

— Какво! Вие се чувствате добре в манастира? — възкликна кралицата.

— Аз прегръщам с удоволствие усамотения живот.

— Мигар не остава вече нищо, с което радостите на живота да ви привличат?

— Нищо.

„Боже мой! — помисли си кралицата обезпокоена. — Нима няма да успея?“ По вените ѝ пробяга смъртна тръпка. „Да се опитаме да я изкупим — рече си тя. — Ако това средство не успее, ще прибягна до молби. Ох, ще я моля, ще я моля да приеме господин Дьо Шарни. Боже милостиви! Защо трябва да бъда толкова нещастна!“

— Андре — продължи Мария-Антоанета, като овладя вълнението си, — преди малко вие изразихте задоволството си с думи, които ми отнемат надеждата, която хранех.

— Каква надежда, госпожо?

— Да не говорим за това, ако сте взели решение, както стана ясно преди малко... Уви, това беше за мен една сянка на удоволствие, което угасна! Нали всичко е една сянка за мен! Да не мислим повече за това.

— В края на краищата, госпожо, тъкмо от това трябва да черпите удовлетворение, обяснете ми...

— Каква полза? Вие сте се оттеглили от света, нали?

— Да, госпожо.

— Напълно доброволно?

— О, с цялата си воля.

— А доволна ли сте от това, което сте направили?

— Повече от всякога.

— Виждате, че е излишно да говоря. Ала Бог ми е свидетел, в един момент мислех, че съм ви направила щастлива.

— Мен?

— Да, вас, неблагодарнице, която ме обвинявате. Но днес предусетихте други радости, вие знаете по-добре от мен вкусовете и призванието си. Аз се отказвам...

— Все пак, госпожо, направете ми честта да ми кажете някаква подробност.

— О, това е много просто, аз исках да ви върна в двора.

— О — усмихна се горчиво Андре, — аз да се върна в двора... Боже мой... Не, госпожо, никога! Дори и да проявя неподчинение към Ваше величество.

Кралицата потръпна. Сърцето ѝ се изпълни с неизразима мъка. Тя се разбиваше като мощен кораб в пращинка гранит.

— Значи отказвате? — промълви тя.

За да скрие смущението си, тя зарови лице в ръцете си. Андре помисли, че кралицата е съкрушена, приближи се до нея и коленичи, сякаш с почитта си да омекоти раната, която бе нанесла на приятелството или на гордостта.

— Вижте — каза тя, — какво ще правите с мен в двора, с мен тъжната, с мен нищожеството, с мен бедната, с мен прокълнатата, с мен, която всеки отбягва, понеже не съумях дори аз, нещастната, да вдъхна у жените и най-обикновеното безпокойство на съперничествата, у мъжете — най-обикновената симпатия на разликата между половете... Ах, госпожо и мила господарке, оставете монахинята, нея не я приема дори Бог, който я намира все още твърде несъвършена, Той, който приема болните телом и духом. Оставете ме на страданието ми, на уединението ми, оставете ме.

— Ах — възкликна кралицата и вдигна очи, — положението, което щях да ви предложа, опровергава всички унижения, от които се оплаквате! Бракът, за който става дума, щеше да ви направи една от най-знатните дами във Франция.

— Б... брак! — заекна Андре смаяна.

— Вие отказвате — рече кралицата, все по-обезсърчена.

— Ох, да, отказвам, отказвам!

— Андре...

— Отказвам, госпожо, отказвам.

Мария-Антоанета с ужасно свито сърце вече се приготви да премине към молби. Андре ѝ попречи точно когато тя се изправяше нерешителна, разтреперана, объркана, неспособна да намери първата дума на речта си.

— Поне, госпожо — каза тя, като я задържаше за роклята, защото си помисли, че кралицата си отива, — окажете ми тази голяма милост да ми назовете мъжа, който би ме приел за съпруга. Аз толкова страдах и бях унижавана в живота, че името на този великодушен мъж...

Тя се усмихна с мъчителна ирония.

— ...ще бъде — продължи тя — балсамът, който ще слагам занаяпред на всичките рани на гордостта ми.

Кралицата се поколеба, но трябваше да стигне докрай.

— Господин Дьо Шарни — каза тъжно и безразлично тя.

— Господин Дьо Шарни! — възкликна в ужасно избухване Андре. — Господин Оливие дьо Шарни!

— Господин Оливие, да — каза кралицата и учудена погледна младото момиче.

— Племенникът на господин Дьо Сюфрен? — продължи Андре, чиито бузи поруменяха, а очите ѝ заблестяха като звезди.

— Племенникът на господин Дьо Сюфрен — отговори Мария-Антоанета, все по-озадачена от промяната, настъпила по лицето на Андре.

— За господин Оливие ли, казвате, искате да ме омъжите, госпожо?

— Точно за него.

— И... той е съгласен...

— Той ви прави предложение за женитба.

— О, приемам, приемам — каза Андре, луда от възторг. — Значи ме обича! Обича ме, както аз го обичах!

Кралицата се стъписа, смъртнобледа и разтреперана, издаде глух стон и се строполи поразена в едно кресло, докато обезумялата Андре целуваше коленете ѝ, роклята, мокреше със сълзи ръцете ѝ и ги обсипваше с пламенни целувки.

— Кога тръгваме? — попита тя най-последно, когато словото успя да измести сподавените викове, въздишките.

— Елате — прошепна кралицата, която усещаше, че животът ѝ отлита, и искаше да спаси честта си, преди да умре.

Тя стана, облегна се на Андре, чиито парещи устни търсеха студените ѝ бузи, и докато младото момиче се приготвяше за заминаване, злочестата владетелка, която се разпореждаше с живота и честта на трийсет милиона поданици, с горчиво ридание каза:

— О, Боже мой... Не са ли достатъчни тези страдания за едно-единично сърце? И все пак трябва да ти благодаря, Боже мой — добави тя. — Защото ти спасяваш децата ми от позор, даваш ми правото да умра под кралска мантия!

85.

ЗАЩО БАРОНЪТ ПЪЛНЕЕШЕ

Докато кралицата решаваше в „Сен Дьони“ съдбата на госпожица Дьо Таверне, Филип, чието сърце се разкъсваше от всичко, което бе научил, от всичко, което току-що бе открил, бързаше да се приготви за заминаване. На войник, свикнал да пътува много, не е нужно много време, за да стегне куфарите си и да облече пътната си пелерина. Ала Филип имаше причини, по-наложителни от всичко друго, да се отдалечи от Версай — не искаше да бъде свидетел на вероятното и неизбежно опозоряване на кралицата, единствената му любов.

Затова го видяха да нарежда по-разпалено от когато и да било да оседлает конете му, да зарежда оръжията си, да натъпква в куфара си най-необходимите си вещи, за да живее както обикновено, а когато завърши всичко това, заповяда да уведомят господин Дьо Таверне-баща, че има да му говори.

Дребното старче се връщаше от Версай, движейки, доколкото можеше, мършавите си крака, които поддържаха закръглен корем. От три-четири месеца баронът пълнееше, което му вдъхваше лесноразбираема гордост, ако се вземе предвид, че излишната пълнота сигурно беше за него знак на пълно задоволяване.

А пълно задоволяване за господин Дьо Таверне е израз, който има най-различен смисъл.

И тъй, баронът се връщаше много весел от разходката си до замъка. Взел бе участие в целия дневен скандал. Бе се усмихвал на господин Дьо Бретьой против господин Дьо Роан, на господата Дьо Субиз и Дьо Гемене против господин Дьо Бретьой; на господин Дьо Прованс против кралицата, на господин Д'Артоа против господин Дьо Прованс, на сто лица против други сто лица, но на никого в полза на някого. Той си имаше запаси от мерзости, от малки подлости. Напълнил кошницата си, сега се прибираше доволен.

Когато научи от слугата си, че синът му желае да му говори, вместо да чака посещението на Филип, той прекоси цялата стълбищна площадка, за да отиде сам при пътника. Влезе без предизвестие в стаята, обърната с главата надолу, както става при отпътуване. Филип не очакваше изблици на вълнение, когато баща му научи за неговото решение, но не очакваше и прекомерно безразличие. Всъщност Андре вече бе напуснала бащината къща, това значеше един изтерзан живот по-малко. Старият барон сигурно усещаше празнотата и когато към тази празнота се прибавеше отсъствието на последния мъченик, баронът подобно на децата, на които се отнема куче или птичка, можеше да хленчи дори само от егоизъм. Но Филип се учуди много, когато чу ликуващия смях на барона, който се провикваше:

— Ах, Боже мой! Той заминава...

Филип се спря и изгледа смаяно баща си.

— Бях сигурен, че така ще стане — продължи баронът. — Бях готов да се обзаложа. Добре изиграно, Филип, добре изиграно...

— Какво казахте, господине? — учуди се младият човек. — Кое е добре изиграно, моля?

Старецът взе да си тананика, като подскачаше на един крак и подкрепяше с две ръце закръгления си корем. Същевременно смигаше енергично на Филип, за да изгони камериера си. Филип го разбра и изпълни волята му. Баронът изблъска Шампан навън и затвори вратата подире му. После се върна при сина си и му каза тихо:

— Чудесно, чудесно!

— Много ме превъзнасяте, господине — отвърна хладно Филип, — без да зная с какво съм го заслужил...

— Ха-ха-ха! — разсмя се старецът, като се поклащаше.

— Дано тази веселост, господине, не се дължи на заминаването ми, което ви отървава от мен.

— Ох, ох! — възкликна старият барон и се засмя на друга нота. — Хайде, хайде, не се притеснявай пред мен, няма смисъл, знаеш добре, че не можеш да ме измамиш... Ха-ха-ха!

Филип скръсти ръце, като се питаше дали в някакво кътче на мозъка старецът не полудява.

— С какво да ви измамя? — попита той.

— Със заминаването си, дявол да го вземе! Нима си въобразяваш, че вярвам на твоето заминаване?

— Не вярвате ли?

— Шампан вече не е тук, повтарям ти. Престани да се притесняваш повече. Впрочем признавам, че ти не можеше да вземеш друго решение и е хубаво, че го вземаш.

— Господине, вие ме изненадвате в едно отношение...

— Да, доста изненадващо е, че отгатнах, но какво да правя, Филип, няма по-любопитен човек от мен, а когато съм любопитен, търся. Няма по-късметлия от мен, тъй като, когато търся, откривам. И тъй, открих, преструваш се, че заминаваш, и аз те поздравявам.

— Преструвам ли се? — извика озадачен Филип.

Старецът се приближи, докосна гърдите на младия мъж с костеливите си като на скелет пръсти и като ставаше все по-доверителен и по-доверителен, рече:

— Честна дума, сигурен съм, че ако не беше тази хитрост, всичко щеше да бъде разкрито. Ти предприемаш това навреме. Виж, утре щеше да бъде късно. Върви си бързо, чедо мое, върви си бързо.

— Господине — каза с леден тон Филип, — уверявам ви, не разбирам нито дума, дори една-едничка, от всичко, което благоволявате да ми кажете.

— Къде ще скриеш конете си? — продължи старецът, без да отговори направо. — Ти имаш една кобила, която много лесно може да се познае, внимавай да не я видят тук, когато помислят, че ти... Впрочем къде си даваш вид, че отиваш?

— Отивам в Таверне Мезон-Руж, господине.

— Добре... много добре... даваш си вид, че отиваш в Мезон-Руж... Никой нищо няма да разбере... О, много добре... Но бъди предпазлив, има много очи, вперени в двама ви.

— В двама ни... Кои двама?

— Тя е несдържана, разбираш ли — продължи старецът, — тя изпада в буйство, способно да провали всичко. Внимавай! Бъди по-благоразумен от нея...

— А, така ли! Но, откровено казано — провикна се Филип с глух глас, — струва ми се, господине, че вие се забавлявате за моя сметка, което не е хубаво, уверявам ви, не е хубаво, защото ме принуждавате в това потиснато и раздражено състояние да престана да ви почитам.

— А, добре, да, почит, освобождавам те от това задължение. Ти си достатъчно голям, за да поемеш нашите работи, и се справяш

толкова добре, че ми вдъхваш уважение. Ти си мъдър, а аз вече изкуфявам. Виж какво, остави ми адрес, на който да мога да ти пратя съобщение, ако се случи нещо неотложно.

— При Таверне, господине — каза Филип, мислейки, че старецът най-после се вразумява.

— Ех, ти се подиграваш с мен! При Таверне, на осемдесет левги! Въобразяваш си, че ако имам да ти предам някакъв важен, спешен съвет, вероятно ще се забавлявам да убивам куриерите по пътя за Таверне. Впрочем не ти казвам да ми дадеш адреса на къщата ти в парка, защото може да проследят куриерите ми или да познаят слугите ми. Избери трети адрес, на четвърт час разстояние, ти имаш въображение, дявол да го вземе! Когато човек върши за любовните си похождения това, което ти току-що направи, Бога ми, той е находчив човек!

— Къща в парка, любовни похождения, въображение! Господине, ние си играем на гатанки, но вие пазите думите за себе си.

— Не зная по-откровено и по-потайно животно от теб! — кресна бащата ядно. — Не зная и такава, чиято сдържаност да е по-оскърбителна. Дали не се страхуваш, че ще те издам? Ще бъде чудно!

— Господине! — възкликна раздражено Филип.

— Добре! Запази тайните за себе си. Запази тайната на къщата, наета в предишното жилище на егермайстера.

— Аз да съм наел жилището на егермайстера?

— Запази тайната на нощните ти разходки с две очарователни приятелки.

— Аз! Аз да съм се разхождал... — промърмори Филип и пребледня.

— Запази тайната на тези целувки, разцъфнали под цветята и росата...

— Господине! — изрева Филип, зашеметен от бясна ревност. — Господине, ще млъкнете ли?

— Хубаво е, ти казвам още веднъж, всичко, което си направил, аз го узнах, не ти ли казах? Подозирал ли си, че зная? Дявол да го вземе, това трябваше да ти вдъхне увереност. Интимните ти отношения с кралицата, поощряваните ти начинания, посещенията ти в Аполоновите бани, Боже мой, но това е нашият живот и нашето състояние. Тъй че не се страхувай от мен, Филип... Довери ми се.

— Господине, вие ме отвращавате! — извика Филип и закри с ръце лицето си.

Действително той, нещастният Филип, изпитваше отвращение от човека, който оголваше раните му и не само ги оголваше, но и ги увеличаваше, разкъсваше ги с някаква ярост. Наистина изпитваше отвращение от човека, който му приписваше цялото щастие на друг, и като мислеше, че го ласкае, бичуваше го със злорадството на съперник. Всичко, което бащата беше научил, всичко, което беше отгатнал, всичко, което зложелателите приписваха на господин Дьо Роан, а най-осведомените на Шарни, баронът го съобщаваше на сина си. Според него кралицата обичаше Филип и малко по малко го изтласкваше към върха. Ето това бе пълното доволство, от което от няколко седмици надебеляваше коремът на господин Дьо Таверне.

Когато Филип откри това ново бласто на подлостта, той потрепери, видя се потопен в него от единствения човек, който трябваше да се бори с него за честта му. Ала ударът беше толкова силен, че той остана зашеметен, онемял, докато баронът бръщолевеше по-разпалено отвсякога.

— Виж — казваше му той, — ти изпипа работата си майсторски, заблуди всички. Тази вечер петдесет очи ми казваха: „Роан е.“ Сто ми казваха: „Шарни е.“ Двеста ми казваха: „Роан и Шарни!“ А нито един, чуваш ли добре, нито един не ми каза: „Таверне е.“ Повтарям, ти изпипа работата си майсторски, това е най-малкото, за което мога да те похваля... Впрочем то прави чест и на теб, и на нея, драги мой. На нея — понеже те е обладала, на теб — понеже ти я държиш.

Точно когато Филип, вбесен от последната обида, сразяваше с разкъсващ поглед безмилостния старец, с поглед, който вещаеше буря, в двора отекна тропот на каляска и някаква глъчка, някаква особена суетня привлече вниманието на Филип навън. Чу Шампан да вика:

— Госпожицата! Това е госпожицата!

Няколко гласа повториха също:

— Госпожицата!

— Госпожицата ли? — възкликна Таверне. — Каква госпожица?

— Моята сестра! — прошепна учуден Филип, като позна Андре, която слизаше от каляската, осветена от факлата на портиера.

— Вашата сестра! — повтори старецът... — Андре? Възможно ли е?

И Шампан дойде да потвърди това, което Филип бе обявил.

— Господине — каза той на Филип, — госпожица сестра ви е в будоара до големия салон. Чака господина, за да му говори.

— Да идем да я посрещнем! — извика баронът.

— Тя идва при мен — каза Филип и се поклони на стареца. — Аз ще ида пръв, ако обичате.

В същия миг втора каляска влезе шумно в двора.

— Дяволите да го вземат! Пак ли някой идва? — промърмори баронът... — Вечерта е пълна с интересни преживявания.

— Граф Оливие дьо Шарни! — чу се гласът на портиера към слугите.

— Заведете графа в салона — каза Филип на Шампан, — баронът ще го приеме. Аз ще отида в будоара да говоря със сестра си.

Двамата мъже се спуснаха бавно по стълбата.

„Какво търси тук графът?“ — питаше се Филип.

„Какво търси тук Андре?“ — мислеше баронът.

86.

БАЩАТА И ГОДЕНИЦАТА

Салонът на къщата беше разположен в първия корпус на постройката, на приземния етаж. От лявата му страна бе будоарът с изход към стълбата, която водеше за апартамента на Андре. Отдясно имаше друг малък салон, през който се влизаше в големия. Филип пристигна пръв в будоара, където го очакваше сестра му. Когато се озова във вестибюла, той ускори крачка, за да бъде по-скоро в обятията на тази скъпа приятелка. Щом отвори двойната врата на будоара, Андре го прегърна и го разцелува сияеща, от което този тъжен любовник, този нещастен брат отдавна бе отвикнал.

— Боже милостиви! Какво става с теб? — попита младият мъж.

— Нещо хубаво! О, много хубаво, братко!

— И се връщаш, за да ми го съобщиш?

— Връщам се завинаги! — извика Андре в изблик на щастие, превърнал възклицанието й в гръмогласен вик.

— По-тихо, сестрице, по-тихо — каза Филип, — лампериите на къщата вече са отвикнали от радост, а и там, в страничния салон, има някой, който ще те чуе.

— Някой ли? — учуди се Андре. — Кой?

— Слушай — отвърна Филип.

— Граф Дьо Шарни! — обяви слугата и въведе Оливие в големия салон.

— Той! — възкликна Андре, умножавайки милувките върху брат си. — Ох, знам за какво е дошъл!

— Знаеш ли?

— Да, знам така добре, както забелязвам безредния ти тоалет и както предугаждам мига, когато ще трябва на свой ред да вляза в салона, за да чуя с ушите си какво е дошъл да каже господин Дьо Шарни...

— Сериозно ли говорите, скъпа ми Андре?

— Слушай, Филип, и ме остави да се кача в апартамента си. Кралицата ме доведе малко прибързано, ще трябва да сменя простото си монашеско облекло с тоалет... на годеница.

След като изрече тихо на Филип последната дума, съпровождайки я с радостна целувка, Андре, ефирна и възторжена, изчезна по стълбата, която водеше до апартамента ѝ. Филип остана сам, допря бузата си до вратата, която свързваше будоара със салона, и се ослуша. Граф Дьо Шарни бе влязъл. Той крачеше бавно по паркета и, изглежда, по-скоро размишляваше, отколкото чакаше. Господин Дьо Таверне-баща влезе на свой ред и се приближи да поздрави графа с изискана, макар и принудена вежливост.

— На какво дължа честта на това неочаквано посещение, графе? — каза той най-последно. — Във всеки случай, повярвайте ми, то ме изпълва с огромна радост.

— Дойдох, господине, официално, както виждате, и ви моля да ме извините, че не доведох със себе си чичо си, господин Дьо Сюфрен.

— Какво — смънка баронът, — но аз ви извинявам, драги ми господин Дьо Шарни.

— Зная, че това беше от благоприличие за молбата, която се готвя да ви отпраща.

— Молба ли? — попита баронът.

— Имам честта — подхвана Шарни с глас, задавен от възмущение — да ви поискам ръката на госпожица Андре дьо Таверне, ваша дъщеря.

Баронът подскочи в креслото си. Разтвори святкащи очи, които сякаш поглъщаха всяка дума, произнесена от граф Дьо Шарни.

— Дъщеря ми... — промълви той. — Вие искате ръката на Андре!

— Да, господин барон, стига госпожица Дьо Таверне да не изпитва отвращение от този брак.

„А, така ли! Но — помисли си старецът — да не би благосклонността на Филип да е вече толкова очебийна, че някой от съперниците му да иска да се възползва от нея, като се ожени за сестра му? Ей, Богу, това също не е зле изиграно, господин Дьо Шарни.“

После се усмихна и каза високо:

— Тази молба е такава чест за нашия род, графе, че я удовлетворявам с голяма радост, що се отнася до мен, а тъй като държа

да си отидете оттук с пълно съгласие, ще уведомя дъщеря си.

— Господине — прекъсна го хладно графът, — струва ми се, че си създавате излишна грижа. Кралицата е благоволила да поиска мнението на госпожица Дьо Таверне по този въпрос и отговорът на вашата дъщеря е бил благоприятен за мен.

— Аха — възкликна баронът, все по-учуден, — значи кралицата...

— Която си е направила труда да отиде в „Сен Дьони“, господине.

Баронът стана и каза:

— Не ми остава нищо друго, графе, освен да ви осведомя за положението на госпожица Дьо Таверне. Горے имам документите за състоянието на майка ѝ. Вие няма да се ожените за богато момиче, графе, и преди да вземем някакво решение...

— Безполезно е, бароне — каза сухо Шарни. — Аз съм богат за двама, а и госпожица Дьо Таверне не е от ония жени, за които човек се пазари. Но този въпрос, който искате да обсъдите от ваша гледна точка, трябва да бъде обсъден и от моя гледна точка.

Той едва довършваше думите си, когато вратата на будоара се отвори и се показа Филип, блед, посърнал. Едната си ръка беше пъхнал в куртката, а другата — свил конвулсивно в пестник. Шарни му се поклони тържествено и получи същия поздрав.

— Господине — рече Филип, — баща ми имаше право да ви предложи разговор за сметките на семейството, двамата трябва да ви дадем някои разяснения. Докато господин баронът се качи в стаята си да потърси документите, за които стана дума, аз ще имам честта да обсъдя въпроса по-подробно с вас.

С поглед, изпълнен с непрекословна властност, Филип даде знак на барона, който излезе разтревожен, предусещайки някаква спънка. Филип изпрати барона до изходната врата на малкия салон, за да е сигурен, че тази стая ще остане празна. Отиде да надникне дори в будоара и след като се увери, че няма да го чуе никой освен този, към когото се обръщаше, скръсти ръце пред графа и каза:

— Господин Дьо Шарни, как смеете да искате ръката на сестра ми?

Оливие се стъписа и се изчерви.

— Дали — продължи Филип, — за да скриете по-добре любовните си похождения с жената, която ухажвате, която ви обича? Дали, като ви видят оженен, да не могат да казват, че имате любовница?

— Истината е, господине... — каза поразен Шарни, като се олюля.

— Дали — добави Филип, — като станете съпруг на една жена, която може да се приближи до любовницата ви по всяко време, да ви е по-лесно да се виждате с тази обожавана любовница?

— Господине, вие се самозабравяте!

— Може и да е така — продължи Филип, като се приближи до Шарни. — Сигурно, като ви стана шурей, да не разкрия това, което зная за предишните ви любовни похождения...

— Това, което знаете! — извика ужасен Шарни. — Внимавайте, внимавайте!

— Да — оживи се Филип, — къщата на егермайстера, наета от вас, тайнствените ви разходки във Версайския парк... нощта... стиснатите ви ръце, въздишките ви и особено нежната размяна на погледите до малката вратичка на парка...

— Господине, за Бога! Господине, вие не знаете нищо, кажете, че не знаете нищо.

— Не зная нищо, а! — извика със сразяваща ирония Филип. — Как да не зная нищо, като се бях скрил в храстите зад вратата на Аполоновите бани, когато вие излязохте и подадохте ръка на кралицата?

Шарни направи две крачки като ударен смъртоносно човек, който търси опора около себе си. Филип го гледаше със злобно мълчание. Той го оставяше да страда, оставяше го да изкупи с това мимолетно мъчение часовете на неизразима наслада, за които го упрекваше. Шарни се съвзе от премаляването си.

— Все пак, господине — рече той на Филип, — дори след това, което ми казахте, ви моля за ръката на госпожица Дьо Таверне. Ако бях просто един користолюбив подлец, за какъвто ме смятахте преди малко, ако имах намерението да се ожения от себичен интерес, щях да бъда толкова нещастен, че бих се страхувал от човека, който знае моята тайна и тайната на кралицата. Но кралицата трябва да бъде спасена, господине, трябва.

— С какво е опозорена кралицата? — каза Филип. — Понеже господин Дьо Таверне я е видял да стиска ръката на господин Дьо Шарни и да вдига към небето влажните си от щастие очи. С какво е опозорена кралицата? Понеже знам, че тя ви обича. О, това не е причина да пожертвам сестра си, господине, и няма да ѝ позволя да се пожертва.

— Господине — отвърна Оливие, — знаете ли защо кралицата ще бъде опозорена, ако този брак не се осъществи? Защото тази сутрин, докато арестуваха господин Дьо Роан, кралят ме завари в коленете на кралицата.

— Боже мой!

— И кралицата, разпитана от ревнивия крал, отговори, че съм коленичил, за да ѝ поискам ръката на вашата сестра. Ето затова, господине, ако не се ожения за сестра ви, кралицата ще бъде опозорена. Разбирате ли сега?

Двоен шум прекъсна думите на Оливие — вик и въздишка. Въздишката идеше от будоара, викът — от малкия салон.

Оливие се завтече към въздишката. В будоара видя Андре дьо Таверне, облечена в бяло, като годеница. Тя бе чула всичко и бе припаднала. Филип пък се завтече към вика в малкия салон. Съзря тялото на барон Дьо Таверне — разкритието за любовта на кралицата към Шарни го бе повалило върху развалините на всичките му надежди. Баронът, получил удар, бе издъхнал. Предсказанието на Калиостро се бе сбъднало. Филип, който разбираше всичко, дори срама на тази смърт, остави мълчаливо трупа и се върна в салона при Шарни, който съзерцаваше разтреперан хубавата девойка, студена и безчувствена, без да смее да я докосне.

През двете врати се виждаха тези две тела, разположени успоредно, симетрично, така да се каже, на мястото, където ги бе сразил ударът от разкритието. Филип, с подути очи и кипящо сърце, се осмели да вземе думата, за да каже на господин Дьо Шарни:

— Барон Дьо Таверне току-що умря. След него аз съм главата на семейството. Ако госпожица Дьо Таверне остане жива, ще ви я дам за съпруга.

Шарни погледна с ужас трупа на барона, с отчаяние — тялото на Андре. Филип скубеше косата си и изпрати към небето възклицание, което можеше да развълнува и сърцето на Бога на вечния му трон.

— Граф Дьо Шарни — каза той, след като укроти бурята в себе си, — аз поемам задължението от името на сестра си, която не ме чува, — тя ще даде щастието си на една кралица, а аз един ден може би ще бъда достатъчно щастлив, за да ѝ дам живота си. Сбогом, господин Дьо Шарни, сбогом, зетко.

И като се поклони на Шарни, Филип привдигна Андре, стопли я в ръцете си и така даде път на графа, който не знаеше как да се отдалечи и да прекоси будоара, без да мине покрай една от жертвите.

87.

СЛЕД ЗМЕЯ — УСОЙНИЦАТА

Време е да се върнем на ония персонажи в нашето повествование, които необходимостта и интригата, както и историческата истина оставиха на заден план. Олива се готвеше да бяга заради Жана, когато Бозир, предупреден чрез анонимно известие и задъхан след спасяването на Никол, се озова в нейните обятия и я заведе при Калиостро, докато господин Рето дьо Вилет чакаше напразно в края на улица „Роа Доре“. За да намери щастливите любовници, които господин Дьо Кросън имаше интерес да открие, госпожа Дьо ла Мот — тя се чувстваше измамена — хвърли в действие всички доверени хора на разположение. Разбира се, тя предпочиташе да пази сама тайната си, отколкото да я остави в ръцете на другите, а за да свърши както трябва работата, която подготвяше, не биваше да намерят Никол.

Невъзможно е да опишем какви тревоги преживя тя, когато всеки неин агент се връщаше със съобщението, че диренията са били безполезни. Точно тогава тя се криеше и получаваше заповед след заповед да се яви при кралицата, да дойде да отговаря за поведението си в случая с колието.

Забулена, тя тръгна през нощта за Бар сюр Об, където имаше убежище. Когато пристигна там по преки пътища, без да я познаят, тя се залови да обмисли положението си, да го види в истинската му светлина. Така тя печелеше два-три дена лице в лице със себе си и си даваше време, а с времето — сила, за да поддържа с едно здраво вътрешно укрепление постройката на своите клевети. Два дена усамотение за тази проникателна душа значеха борба, която накрая щеше да укроти тялото и духа. След тази борба покорната съвест вече нямаше да се обърне като опасно оръдие срещу виновницата, след нея кръвта щеше да свикне да се движи около сърцето и нямаше да се качва в лицето ѝ, за да издаде срама или изненадата.

Кралят и кралицата, които я диреха, научиха, че се е настанила в Бар сюр Об едва когато тя вече беше готова за битката. Те пратиха нарочен бърз куриер да я доведе. Тогава тя научи за арестуването на кардинала. Всяка друга на нейно място щеше да се прекърши пред яростното настъпление, но Жана вече нямаше какво да щади. В крайна сметка какво беше един въпрос за свобода в сравнение с въпросите на живот или смърт, които се трупяха всеки ден? Научавайки за затварянето на кардинала и избухването на Мария-Антоанета, тя прецени хладнокръвно:

— Кралицата се е решила на отчаяна постъпка. Миналото не може да се върне. След като е отказала да се спогоди с кардинала и да плати на бижутерите, тя играе последната си карта. Това доказва, че прави сметките си без мен и че не подозира с какви сили разполагам.

Ето от какви части се състоеше бронята, която Жана носеше, когато един човек, полуполицейски пристав, полукуриер, се яви внезапно, за да ѝ съобщи, че му е възложено да я върне в двора. Куриерът искаше да я заведе направо при краля, но Жана с известната си хитрост каза:

— Господине, вие нали обичате кралицата?

— Съмнявате ли се в това, графиньо? — отвърна куриерът.

— Е, тогава в името на вярната обич и на уважението ви към кралицата ви моля да ме заведете първо при нея.

Офицерът искаше да възрази.

— Сигурно по-добре от мен знаете за какво се отнася — отвърна графинята. — Затова ще разберете, че се налага да разговарям с кралицата тайно.

Пратеникът, пропит от клеветническите слухове, които от няколко месеца замърсяваха въздуха във Версай, се убеди, че ще направи услуга на кралицата, ако заведе госпожа Дьо ла Мот при нея, преди да я представи на краля.

Можем да си представим високомерието, гордостта, надменното държание на кралицата, когато пред нея се яви този демон, когото тя още не познаваше, но подозираше коварното му влияние върху цялата афера. Можем да си представим Мария-Антоанета, още неутешила се от загубата на любовта, покосена от скандала. Мария-Антоанета, смазана от едно обидно обвинение, което не можеше да отхвърли, можем да си представим как тя след толкова страдания се готвеше да

стъпче главата на змията, която я бе ухапала. Дълбоко презрение, едва сдържан гняв, омраза на жена към жена, чувство за несравнимо по-високо положение — ето какви бяха оръжията на съперничките. Най-напред кралицата заповяда да влязат като свидетелки две от придворните ѝ дами. Те бавно и тържествено се поклониха, сведоха очи и склочиха устни. Сърце, изпълнено със загадки, душа, изпълнена с мисли, отчаяние за последното средство — ето каква беше втората участничка в борбата. Щом съзря двете жени, госпожа Дьо ла Мот каза:

— Охо, ето две свидетелки, които ей сега ще бъдат отпратени.

— А, ето ви най-послед, госпожо — извика кралицата. — Най-послед ви открихме!

Жана се поклони повторно.

— Значи се криете? — попита нетърпеливо кралицата.

— Да се крия! Не, госпожо — отговори Жана със сладък и леко звънлив глас, сякаш вълнението, предизвиквано от Нейно кралско величество, променяше единствено обичайната му мелодичност. — Аз не се криех, ако се бях крила, нямаше да ме намерят.

— Все пак избягахте. Да го наречем, както ви се харесва.

— По-право напуснах Париж, госпожо.

— Без мое позволение?

— Боях се, че Нейно величество няма да ми разреши малката отпускатка, от която имах нужда, за да уредя работите си в Бар сюр Об. Бях там от шест дни, когато дойде заповедта на Нейно величество да се явя. Впрочем трябва да кажа, не мислех, че съм толкова необходима на Ваше величество, за да се налага да я предупредя, че ще отсъствам една седмица.

— Е, имате право, госпожо, но защо се бояхте, че ще ви откажат отпускатка? Каква отпускатка трябва да ми искате? Каква отпускатка трябваше да ви разрешат? Нима заемате тук някаква длъжност?

В последните думи имаше твърде много презрение. Жана, обидена, запази хладнокръвие и като тигрица, бодната от стрела, отвърна смирено:

— Госпожо, вярно е, че нямам длъжност в кралския двор, но Ваше величество ме удостояваше с такова ценно *доверие*, че се смятах за много по-обвързана към нея чрез признателността, отколкото други чрез дълга.

Жана бе търсила дълго и бе намерила думата *доверие*, на която наблягаше.

— С това *доверие* — повтори с още по-съкрушително презрение кралицата, отколкото при първата си жлъчна забележка, — ей сега ще си уредим сметките. Видяхте ли се с краля?

— Не, госпожо.

— Ще се видите.

Жана се поклони.

— Ще бъде голяма чест за мен — рече тя.

Кралицата се помъчи да се успокои малко, за да започне въпросите си по-добре. Жана се възползва от краткото ѝ мълчание, за да каже:

— Но, Боже мой, госпожо, колко строга е Ваше величество към мен! Цялата треперя.

— Това е нищо — каза рязко кралицата. — Знаете ли, че господин Дьо Роан е в Бастилията?

— Казаха ми, госпожо.

— Сещате ли се защо?

Жана изгледа втренчено кралицата и като се обърна към жените, чието присъствие, изглежда, я притесняваше, отговори:

— Не знам, госпожо.

— Ала знаете, че ми говорихте за едно колие, нали?

— Диамантено колие, да, госпожо.

— И че ми предложихте от името на кардинала споразумение, за да плати колието?

— Вярно, госпожо.

— Приех ли, или отхвърлих споразумението?

— Ваше величество го отхвърли.

— Аха! — възкликна кралицата със задоволство, примесено с изненада.

— Нейно величество дори предплати двеста хиляди ливри — добави Жана.

— Добре... а после?

— После, тъй като Ваше величество не можеше да плати, понеже господин Дьо Калон ѝ бе отказал пари, вие изпратихте кутийката с накита на бижутерите Бьомер и Босанж.

— По кого я изпратих?

— По мен.

— А вие какво направихте?

— Аз — каза бавно Жана, усещайки цялата тежест на думите, които щеше да произнесе, — аз дадох диамантите на кардинала.

— На кардинала! — възкликна кралицата. — А защо на кардинала, моля ви, вместо да ги върнете на бижутерите?

— Защото, госпожо, господин Дьо Роан се интересува от сделката, която се харесваше на Ваше величество, и аз щях да го обидя, ако не му бях дала възможност да я приключи сам.

— Но как е станало, че сте измъкнали разписка от бижутерите?

— Господин Дьо Роан ми я даде.

— Ами писмото, което, казват, сте предали на бижутерите уж от мое име?

— Господин Дьо Роан ме помоли да го връча.

— Значи във всичко и винаги е замесен господин Дьо Роан! — извика кралицата.

— Не разбирам какво иска да каже Ваше величество — отвърна разсеяно Жана, — нито пък в какво е замесен господин Дьо Роан.

— Казвам, че разписката на бижутерите, връчена или изпратена от мен до вас, е фалшива!

— Фалшива! — възкликна Жана спокойно. — О, госпожо!

— Казвам, че предполагаемото писмо за получаване на колието, подписано, както казват, от мен, е фалшиво!

— О! — извика Жана, привидно още по-учудена от първия път.

— И най-последно, казвам — продължи кралицата, — че трябва да се направи очна ставка с господин Дьо Роан, за да ни се изясни цялата афера.

— Очна ставка! — възкликна Жана. — Но, госпожо, защо е нужно да ми устройвате очна ставка с кардинала?

— Самият той я поиска.

— Той? Но, госпожо, това е невъзможно.

— Той искаше да ви докаже, както рече, че сте го измамили.

— О, за това вече, госпожо, искам очна ставка.

— Тя ще стане, госпожо, вярвайте ми. Значи отричате, че знаете къде е колието.

— Как бих могла да зная?

— Отричате, че в някои интриги сте помагали на кардинала?

— Ваше величество има пълно право да ме лиши от благоволението си, но да ме обижда — никакво. Аз съм Валоа, госпожо.

— Кардиналът изнесе пред краля клевети, които се надява да постави на сериозни основи.

— Не разбирам.

— Кардиналът заяви, че ми е писал.

Жана погледна кралицата и не отговори.

— Чувате ли ме? — каза кралицата.

— Да, Ваше величество, чувам.

— И какво ще отговорите?

— Ще отговоря на очната ставка с кардинала.

— Дотогава, ако знаете истината, ще ни помогнете ли?

— Истината, госпожо, е, че Ваше величество ме измъчва без основание и се отнася грубо с мен без причина.

— Това не е отговор.

— Друг не мога да дам тук, госпожо.

Жана погледна още веднъж кралицата. Тя разбра, но не отстъпи. Любопитството не можа да вземе връх над човешкото уважение. В премълчаванията на Жана, в нейното смирено и едновременно дръзко държание прозираше увереност, придобита от узната тайна. Може би с благост кралицата щеше да откупи тайната. Тя отхвърли това средство като недостойно за нея.

— Господин Дьо Роан бе затворен в Бастилията, понеже искаше прекалено много да говори — каза Мария-Антоанета. — Пазете се, госпожо, в желанието ви да мълчите да не ви сполети същата участ.

Жана заби нокти в ръцете си, но се усмихна.

— За една чиста съвест — рече тя — какво значение има преследването? Ще ме изобличи ли Бастилията в престъпление, което не съм извършила?

Кралицата изгледа гневно Жана.

— Ще говорите ли? — тросна се тя.

— Нямам какво да кажа, госпожо, освен на вас.

— На мен? Нима не говорите на мен?

— Не, на вас сама.

— Аха, разбирам — извика кралицата, — искате при закрити врати. Страхувате се от скандала на публичното признание, след като

ми наложихте скандала на всеобщото подозрение.

Жана се изправи.

— Да не говорим повече — рече тя. — Всичко, което направих, беше заради вас.

— Какво безочие!

— Аз търпя смирено обидите на моята кралица — каза Жана, без да промени цвета на лицето си.

— Тази вечер ще спите в Бастилията, госпожо Дьо ла Мот.

— Добре, госпожо. Но преди да заспя, по навик ще се помоля на Бога да запази честта и доволството на Ваше величество — отвърна обвинената.

Кралицата се изправи разярена, мина в съседната стая и затръшна силно вратите.

— След като победих змея — каза тя, — ще смажа и усойницата!

„Аз зная наизуст играта ѝ — рече си Жана, — мисля, че спечелих.“

88.

ГОСПОДИН ДЪО БОЗИР МИСЛЕШЕ, ЧЕ ГОНИ ЗАЕК, А ВСЪЩНОСТ АГЕНТИТЕ НА ГОСПОДИН ДЪО КРОСЪН ГОНЕХА НЕГО

Госпожа Дъо ла Мот бе затворена, както бе поискала кралицата. Никаква друга компенсация не се стори по-приятна на краля, който подсъзнателно мразеше тази жена. Съдебният процес по аферата с колието започна с цялата ярост, която могат да вложат в него разорени търговци, надяващи се да се измъкнат от затруднение, обвинени, които искат да се измъкнат от обвинението, и прочути съдии, които държат в ръцете си честта и живота на една кралица, без да се смятат самолюбие и пристрастието. Това беше просто вик на цяла Франция.

По нюансите на този вик кралицата можа да познае и да преброи своите привърженици и врагове. Откакто беше хвърлен в затвора, господин Дъо Роан непрекъснато искаше да му уредят очна ставка с госпожа Дъо ла Мот. Молбата му бе удовлетворена. Кардиналът живееше в Бастилията като велможа във взета под наем къща. Освен свобода при поискване му се позволяваше всичко.

Процесът още от началото придоби скандален характер поради общественото положение на обвинените лица. Така например хората се чудеха как за един Роан могат да поддържат обвинение в кражба. Служителите и управителят на Бастилията засвидетелстваха на кардинала цялата почителност, цялото уважение, полагащи се на нещастieto. За тях той беше не обвиняем, а човек, изпаднал в немилост. Нещо повече, когато се разпространи, че господин Дъо Роан става жертва на интригите в кралския двор, хората започнаха да се отнасят към принца вече не със симпатия, а с възхищение. Но господин Дъо Роан, един от първите сред благородниците в кралството, не разбираше, че дължи обичта на народа единствено на това, че го преследваха по-благородни от него. Господин Дъо Роан,

последна жертва на деспотизма, беше всъщност един от първите революционери на Франция. Разговорът му с госпожа Дьо ла Мот бе отбелязан с една необикновена случка. Графинята, на която се позволяваше да говори тихо всеки път, станеше ли дума за кралицата, успя да каже на кардинала:

— Отстранете отгук всички и ще ви дам исканите от вас разяснения.

Господин Дьо Роан пожела да бъде сам и да я разпита тихичко. Отказаха му, но оставиха адвоката му да разговаря с графинята. Колкото до колието, тя отговори, че не знае какво е станало с него, но че са можели да го дадат и на нея. Когато адвокатът възрази, смаян от дързостта ѝ, тя го попита дали услугата, която бе направила на кралицата и на кардинала, не струва един милион. Адвокатът повтори думите ѝ пред кардинала, той преbledня, наведе глава и разбра, че е попаднал в капана на тази дяволска птицеловка. Но докато мислеше вече да потули шума около аферата, която злепоставяше кралицата, неговите врагове, а и неговите приятели го насъскваха да не прекратява борбата. Възразяваха му, че честта му е застрашена, че се отнася за кражба, че докато не се произнесе върховният съд, невинността не е доказана. А за да се докаже невинността му, трябваше да се докажат връзките му с кралицата, следователно да се докаже нейното престъпление. На това разсъждение Жана отвърна, че никога не би обвинила кралицата, нито кардинала, но ако упорито продължават да я смятат отговорна за колието, тя ще направи това, което не желаше да направи, ще докаже, че кралицата и кардиналът са имали интерес да я обвинят в лъжа. Когато тези заключения бяха съобщени на кардинала, той изрази цялото си презрение към жената, която искаше да го принесе в жертва. Добави, че разбира донякъде поведението на Жана, ала никак не разбира поведението на кралицата.

Тези думи, предадени на Мария-Антоанета и тълкувани най-различно, я дразнеха и я караха да трепери. Тя поиска да се проведе отделен разпит за тайнствените страни на процеса. Тогава се прояви голямата грешка от нощните разговори, развита до крайност от клеветниците и клюкарите. Нещастната кралица се оказа застрашена. Жана твърдеше, че не разбира какво ѝ говорят, и то пред хората на кралицата. Ала пред хората на кардинала не беше толкова сдържана и все повтаряше:

— Да ме оставят на мира, иначе ще проговоря.

Тези недомлъвки и тези скромности я представяха като героиня и объркваха така процеса, че и най-усърдните критикари, преглеждайки документите, потръпваха и никой съдия-следовател не смееше да продължи разпитите на графинята. По-слаб ли или по-откровен беше кардиналът? Призна ли на някой приятел това, което наричаше своя любовна тайна? Кой знае, едва ли, защото кардиналът имаше благородно и предано сърце. Но колкото и почтен да беше с мълчанието си, разнесе се слух, че е разговарял с кралицата. Всичко, което граф Дьо Прованс беше казал, всичко, което Шарни и Филип бяха узнали или видели, всички загадки, неразбираеми за друго освен за един претендент за трона като брата на краля или за съперници в любовта като Филип и Шарни, цялата тайнственост около тази толкова оклеветявана и чиста любов се изпари като парфюм и се стопи в обикновената атмосфера, загуби знаменития аромат на своя произход. Може да се гадае дали кралицата намери пламенни защитници, дали господин Дьо Роан намери усърдни поборници. Въпросът вече не се свеждаше дали кралицата е откраднала, или не е откраднала едно диамантено колие. Все пак въпрос, доста злепоставящ сам по себе си, но това вече не стигаше. Въпросът беше позволила ли е кралицата на някого, който е проникнал в тайната на прелюбодейните ѝ любовни похождения, да открадне колието. Ето как госпожа Дьо ла Мот бе успяла да заобиколи трудностите. Ето как кралицата се оказа замесена в една кражба и нямаше друг изход, освен да се опозори.

Тя не се остави да я победят и реши да се бори. Подкрепи я и кралят. Правителството също я подкрепи, и то с всичките си сили. Кралицата си спомни, че господин Дьо Роан е честен човек, неспособен да погуби една жена. Спомни си за неговата увереност, когато той се кълнеше, че са го допуснали до срещите във Версай. Тя заключи, че кардиналът не е неин непосредствен враг и в случая и той има интерес да запази честта си. Оттогава всички усилия на процеса се насочиха към графинята и започнаха да се търсят усилено следите на изчезналото колие. Кралицата приемаше разискванията по обвинението в съпругеска изневяра и прехвърляше върху Жана съкрушителното обвинение в измамническа кражба. Всичко говореше против графинята — миналото ѝ, първоначалната ѝ бедност, необикновеното ѝ издигане. Благородниците не приемаха случайната

принцеса, народът не можеше да си я поиска обратно, народът подсъзнателно мрази авантюристите, не им прощава дори успеха. Жана разбра, че е сбъркала и че кралицата, като търпи обвинението и не се поддава на страха от мълвата, караше кардинала да последва примера ѝ и че двете правди накрая щяха да се разберат и да прозрат истината и че дори и да рухнеха, така ужасно щяха да се сгромолясат, че щяха да смажат под себе си клетата малка Валоа, господарка на един откраднат милион, който тя дори нямаше подръка, за да подкупи съдиите. Положението бе стигнало дотук, когато една нова случка промени облика на нещата.

Господин Дьо Бозир и госпожица Олива живееха, щастливи и богати, скрили се в една лятна къща, когато един ден господинът остави госпожата в жилището и отиде на лов. Там той попадна на двама агенти, които господин Дьо Кросън бе пръснал из цяла Франция, за да разнищи накрая тази интрига. Двамата влюбени не знаеха какво става в Париж, мислеха само за себе си. Госпожица Олива дебелееше като невестулка в хамбар, а господин Дьо Бозир от щастие бе загубил неспокойното си любопитство, отличителна черта както на крадливите птици, така и на хората хищници, особеност, която природата е дала и на едните, и на другите, за да могат да оцелеят. Бозир, казваме, бе излязъл през този ден на лов за зайци. Той откри ято яребици, което го принуди да пресече някакъв път. Ето как, търсейки не това, което трябваше да търси, той намери това, което не търсеше.

Агентите пък търсеха Олива, а намериха Бозир. Такива са обикновено странностите на лова. Единият от копоите беше умен човек. Когато разпозна Бозир, вместо да го арестува направо, от което нямаше да има никаква полза, той намисли с колегата си следното:

— Бозир ловува, значи е достатъчно свободен и достатъчно богат. Навярно в джоба си има шест луидора, но вкъщи може да има и двеста-триста. Да го оставим да се прибере у дома си, да се вмъкнем след него и да му поискаме откуп. Ако го върнем в Париж, ще получим само сто ливри като всяка обикновена награда. На всичко отгоре ще ни мъмрят, че задръстваме затвора с една незначителна личност. Да направим с Бозир една частна сделка.

Те се впуснаха да ловят яребици като господин Бозир, зайци като господин Бозир и като насъскваха кучетата, когато беше заек, и се снишаваха в люцерната, когато беше яребица, не изпуснаха нито с една

крачка своя човек. Бозир видя, че непознати хора се месят в лова му, и отначало се учуди много, а после се ядоса. Като всеки дребен дворянин той се отнасяше старателно към дивеча си, но и се въздържаше да завързва нови запознанства. Вместо да разпита сам съучастниците, които случайността му пращаше, той се насочи право към един пазач, когото забеляза в равнината, и му заръча да иде да попита господата защо ловуват на това място. Пазачът отговори, че не познава господата, не били тукашни, и добави, че ще прекъсне лова им, което и стори. Но двамата непознати отговориха, че ловуват със свой приятел, ей оня господин. Те посочиха Бозир. Пазачът ги заведе при него въпреки огорчението, което тази среща причиняваше на благородника ловец.

— Господин Дьо Ленвил — каза той, — господата твърдят, че ловуват с вас.

— С мен ли! — провикна се Бозир раздразнен. — Хубава работа!

— Я гледай — каза му тихичко единият агент, — значи, драги ми Бозир, вие се казвате господин Дьо Ленвил?

Бозир трепна, понеже старателно криеше в този край името си. Той погледна уплашено агента, после приятеля му, стори му се, че познава смътно лицата им, и за да не усложнява положението, каза на пазача, че е свободен, тъй като сам се заема да изгони господата.

— Значи ги познавате? — каза пазачът.

— Да, току-що се опознахме — отговори единият агент.

Бозир остана сам с двамата ловци, твърде затруднен да им говори, за да не се изложи.

— Предложете ни да обядваме у вас, Бозир — каза по-хитрият от агентите.

— Но... — извика Бозир.

— Няма да бъдете толкова нелюбезен с нас, Бозир.

Бозир се бе объркал и предпочете да го водят, отколкото той да води. Щом съзряха малката къща, агентите похвалиха изящността, разположението ѝ, дърветата и гледката, както трябваше да постъпят хора с вкус. Бозир наистина бе избрал очарователно място, за да свие там любовното си гнезденце. Беше гориста долинка, прорязана от малка речица, къщата се издигаше на източен скат. Една караулна будка, нещо като камбанарийка без камбана, служеше на Бозир за наблюдателница, за да гледа в дни на скука полето, когато розовите му

мисли вехнеха и виждаше полицейски агент във всеки орач, наведен над ралото. Жилището се виждаше само от едната страна и беше приветливо. Другите му страни чезнеха под дърветата и в детайлите на терена.

— Колко добре сте се скрили тук! — възхити се единият агент.

Бозир потръпна от тази шега и влезе пръв в къщата, съпроводен от лая на кучетата в двора. Агентите го последваха тържествено.

89.

ГЪЛЪБЧЕТАТА СА ЗАТВОРЕНИ В КАФЕЗ

Като влизаше през дворната портичка, на Бозир му хрумна една мисъл — искаше да вдигне достатъчно шум, за да предупреди Олива да бъде нащрек. Без да знае нищо за аферата с колието, Бозир знаеше достатъчно неща, свързани със случая с бала в Операта и с кофата на Месмер, за да се бои да показва Олива на непознати. Той постъпи разумно, защото младата жена, която четеше някакво романче на софата в малкия салон, чу лая на кучетата, погледна на двора и видя Бозир с други хора, което ѝ попречи да го посрещне както обикновено.

За нещастие тези две гугутки не бяха недосегаеми за ноктите на лешоядите. Трябваше да се поръча обядът и един непохватен слуга — селяните не са frontiновци^[1] — попита два-три пъти дали трябва да изпълняват заповедите на госпожата.

При тези думи ушите на копоите се наостриха. Те се присмяха добродушно на Бозир за скритата дама, чиято компания беше за един отшелник подправка за всички удоволствия, които доставят самотата и парите. Бозир изтърпя насмешките, но не показа Олива.

Поднесен бе богат обяд и двамата агенти си похапнаха добре. Пиха много и често вдигаха наздравици за отсъстващата дама. При поднасянето на десерта, когато главите бяха вече пламнали, господата от полицията сметнаха за нечовешко да продължават мъчението на своя домакин. Те насочиха ловко разговора към удоволствието, което изпитват добрите сърца, когато отново намерят стари познати. Бозир отпуши шише с ликьор и попита двамата непознати на кое място и при какви обстоятелства ги е срещал.

— Бяхме — отговори единият — приятели на един ваш съдружник в малка сделка, която вие направихте с участието на мнозина — сделката с посолството на Португалия.

Бозир пребледня. Когато се зачекват подобни въпроси, човек като че ли винаги усеща въже между гънките на вратовръзката си.

— Аха, така ли — каза той, разтреперан от смущение, — и ме питате за вашия приятел...

— Всъщност това е едно хрумване — каза тайният агент на приятеля си, — така въведението е по-почтено. Морално е да се поиска възстановяване от името на един отсъстващ приятел.

— Нещо повече, това запазва всички права по отношение на останалото — обади се с кисело-сладникава усмивка, която разтърси Бозир от главата до петите, приятелят на този моралист.

— И тъй... — подзе той.

— И тъй, драги господин Бозир, ще ни бъде приятно да предадете на един от нас полагащата се на нашия приятел част. Десетина хиляди ливри, мисля.

— Най-малко защото не става дума за лихвите — вметна практичният му приятел.

— Господа — отговори Бозир, угнетен от твърдостта на това искане, — нямам у себе си тук, на село, десет хиляди ливри.

— Това се разбира от само себе си, драги господине, ние не искаме невъзможното. Колко можете да дадете веднага?

— Имам петдесет-шестдесет луидора, не повече.

— Ще ги вземем като начало и ще ви благодарим за любезността.

„Аха — помисли си Бозир, зарадван от тяхната отстъпчивост, — спогодливи хора са. Да не би случайно да се страхуват от мен толкова, колкото аз се страхувам от тях? Да опитаме.“

Той разсъди, че господата, като се развикат, ще успеят само да издадат съучастниците си, а за властите в провинцията това ще бъде лоша препоръка. Бозир заключи, че хората ще изкажат задоволството си и ще запазят пълно мълчание.

От неблагоприятна самоувереност той стигна дори дотам да се разкае, че не бе предложил тридесет луидора вместо шестдесет, но се зарече да се отърве бързо, след като даде сумата. Но правеше сметката си без гостите. Те се бяха настанили добре в дома му и изпитваха блаженото доволство от приятното храносмилане. Засега бяха добри, защото щяха да се уморят, ако се покажеха лоши.

— Очарователен приятел е тоя Бозир — каза Практичният на приятеля си. — Приятно е да вземеш шейсетте луидора, които ни дава.

— Ще ви ги дам веднага — извика домакинът, уплашен да не би сътрапезниците му да се впуснат във фамилиарности.

— Няма защо да бързате — казаха двамата приятели.

— Разбира се, но съвестта ми няма да бъде спокойна, докато не се разплатя. Човек или е деликатен, или не е.

Той искаше да ги остави за малко, за да отиде да вземе пари. Но господата имаха полицейски навици, вкоренени навици, които човек трудно губи, след като веднъж ги е придобил. Господата не искаха да се разделят с жертвата си, когато вече я държаха в ръцете си. Така доброто ловджийско куче не изпуска ранената яребица, докато не я предаде на ловеца. Добър полицай е този, който, след като улови някого, не го изпуска нито от ръце, нито от очи. Той знае добре колко капризна е съдбата по отношение на ловците и колко далеч е това, което човек не държи вече. Затова и двамата с възхитително единодушие, колкото и замаяни да бяха, завикаха:

— Господин Бозир! Драги Бозир!

Те го задържаха за пешовете на фрака му от зелено сукно.

— Какво има? — попита Бозир.

— Не ни напускайте, за Бога — казаха те, като вежливо го принудиха да седне отново.

— Но как искате да ви дам парите, като не ме оставяте да се кача горе?

— Ние ще ви придружим — отговори с ужасяваща нежност Практичния.

— Но това е... стаята на жена ми — възрази Бозир.

Тази дума, която той смяташе за недвусмислен отказ да ги допусне там, за полицейските агенти беше искрата, която подпалва барута. Недоволството, което тлееше — един полицай винаги е недоволен от нещо — придоби форма, плът, основание.

— Така ли! — извика първият от агентите. — Но защо криете жена си?

— Да. Нима не сме представителни? — обади се вторият.

— Ако знаехте какво се прави за вас, щяхте да бъдете по-учтив — продължи първият.

— И щяхте да ни дадете всичко, което искаме — добави дръзко вторият.

— А, така ли! Но вие говорите с много високомерен тон, господа — каза Бозир.

— Ние искаме да видим жена ви — отговори практичният полицаи.

— Аз пък ви заявявам, че ще ви изгоня — кресна Бозир, не по-малко пиан от тях.

Те му отвърнаха с гръмогласен смях, който трябваше да го направи по-благоразумен. Но Бозир не обърна внимание и се заинати.

— Сега — каза той — няма да имате дори парите, които ви обещах, и ще се ометете.

Те се разсмяха още по-силно от първия път. Бозир трепереше от гняв, когато каза със задавен глас:

— Разбирам ви, ще вдигнете шум и ще се разприказвате, но ако говорите, ще загубите.

Те продължиха да се смеят помежду си, насмешката им се струваше превъзходна. Тя беше единственият им отговор. Бозир мислеше да ги уплаши с някакво енергично действие и се втурна към стълбата вече не като човек, който отива да вземе луидори, а като разярен човек, който отива да вземе оръжие. Полицейските агенти скочиха от масата и верни на принципа си, се завтекоха подир Бозир. Сграбчиха го с едрите си лапи. Той извика, една врата се отвори, на прага на горния етаж се показа една жена, смутена и уплашена.

Като я видяха, те пуснаха Бозир и също нададоха вик, но на радост, на тържество, на див възторг. Те биха познали тая, която приличаше толкова много на кралицата на Франция. Бозир, който за миг помисли, че са обезоръжени от появилата се жена, скоро бе жестоко разочарован. Практичният се приближи до госпожица Олива и с не твърде учтив тон поради приликата каза:

— Аха, аха! Арестувам ви.

— Арестувате ли я? — извика Бозир. — Но защо?

— Защото господин Дьо Кросън нареди — продължи другият агент, — а ние служим на господин Дьо Кросън.

Ако между двамата влюбени бе паднал гръм, щеше да ги уплаши по-малко, отколкото тези думи.

— Ето какво е — каза Практичният на Бозир — да не си учтив.

Понеже този агент не разсъждаваше правилно, приятелят му обърна внимание на това, като каза:

— Не си прав, Легриньо, защото, ако Бозир беше учтив, щеше да ни покаже госпожата и така или иначе ние щяхме да я арестуваме.

Бозир бе подкрепил с ръце пламналата си глава. Той дори не мислеше, че двамата слуги, мъж и жена, гледаха от долния край на стълбата необикновената сцена, която се разиграваше в средата на стъпалата. На Бозир му хрумна една мисъл, тя му се усмихна и веднага го ободри.

— Мен ли сте дошли да арестувате? — попита той агентите.

— Не — отговориха те наивно.

— Няма значение, можете да ме арестувате и срещу шейсет луидора да ме пуснете.

— О, не, възнамерявахме да поискаме още шейсет.

— А имаме само вашата дума — продължи другият, — така че срещу сто и двайсет луидора ще ви оставим свободен.

— Ами... госпожата? — попита Бозир разтреперан.

— О, с госпожата е друго — отвърна Практичния.

— Госпожата струва двеста луидора, нали? — побърза да каже Бозир.

Агентите пак избухнаха в ужасния си смях, който този път Бозир, уви, разбра!

— Триста... — каза той, — четиристотин... хиляда луидора! Но ще я оставите свободна.

Докато говореше, очите на Бозир светеха.

— Вие не отговаряте нищо — каза той, — знаете, че имам тези пари, и искате да ме накарате да платя, тук имате пълно право. Ще дам две хиляди луидора, четирийсет и осем хиляди ливри, цяло състояние за двама ви, но оставете я на свобода.

— Толкова ли много обичаш тази жена? — попита Практичния.

Ред беше на Бозир да се разсмее. Подигравателният му смях беше толкова ужасен и така добре обрисуваше отчаяната любов, която разкъсваше посърналото му сърце, че двамата полицейски агенти се уплашиха и решиха да вземат предпазни мерки, за да избегнат взрива от отчаяние, което се четеше в блуждаещите очи на Бозир. Те извадиха от джоба си по два пистолета и ги опряха до гърдите на Бозир.

— Дори за сто хиляди екю — каза единият агент — няма да върнем тази жена. Господин Дьо Роан ще ни плати петстотин хиляди ливри, а кралицата — един милион.

Бозир вдигна очи към небето с изражение, което щеше да трогне всяко друго хищно животно, ала не и един полицейски агент.

— Да вървим — каза Практичния. — Тук сигурно имате двуколка, някакво превозно средство, заповядайте да запрегнат тази каляска за госпожата, поне това ѝ дължите.

— И тъй като сме добри хора — продължи другият, — няма да злоупотребим. Ще отведем и вас, колкото за лице, по пътя ще извърнем очи, вие ще скочите от двуколката, а ние ще ви забележим едва когато вземете една миля преднина. Добър ли е този похват, а?

Бозир отговори само:

— Където иде тя, ще ида и аз. Никога на тоя свят няма да я напусна.

— О, нито на оня свят! — вметна Олива, смразена от ужас.

— Е, толкова по-добре — прекъсна я Практичния, — колкото повече затворници водим на господин Дьо Кросън, толкова повече той се смее.

След четвърт част двуколката на Бозир потегли с двамата арестувани влюбени и техните пазачи.

---

[1] Фронтин — един от слугите в комедиите — бел.прев. ↑

90.

БИБЛИОТЕКАТА НА КРАЛИЦАТА

Можем да съдим какво въздействие оказа върху господин Дьо Кросън това арестуване. Агентите вероятно не бяха получили милиона, на който се надяваха, ала имаше всички основания да се мисли, че са обезщетени. Полицейският лейтенант потри доволно ръце и потегли с каляска за Версай. След нея се движеше друга каляска, плътно затворена с катинар на вратичката. Това беше на другия ден, след като Практичният и приятелят му предадоха Никол в ръцете на полицейския началник. Господин Дьо Кросън заповяда двете каляски да влязат в Трианон, слезе от тая, на която се бе качил, и остави първия си служител да пази другата. Пуснаха го при кралицата — преди това бе пратил да поискат аудиенция в Трианон.

От един месец кралицата следеше внимателно всичко, което идеше от полицията, и изпълни веднага молбата на министъра. Още сутринта тя бе дошла в любимата си къща, и то самичка, в случай че трябва да се запази тайна. Щом въведоха сияещия господин Дьо Кросън при нея, тя заключи, че новините са добри. Горката жена! От дълго време тя виждаше около себе си само навъсени и сдържани лица. Сърцето ѝ, наранено от убийствените вълнения, за пръв път от трийсет мъчителни дни се разтуптя от радост. След като ѝ целуна ръка, магистратът каза:

— Госпожо, има ли Ваше величество в Трианон помещение, където, без да ви виждат, вие можете да виждате всичко?

— Имам библиотека — отговори кралицата. — Зад долапите в салона за закуска наредих да се пробият дупки и понякога, докато похапвахме с госпожа Дьо Ламбал или госпожица Дьо Таверне, когато тя беше при мен, ние се забавлявахме, гледайки смешните гримаси на абат Вермон, когато попаднеше на някакъв памфлет, в който ставаше въпрос за него.

— Много добре, госпожо — отвърна господин Дьо Кросън. — В момента долу стои каляска, която исках да вмъкна в замъка, без да

може да види някой какво има в нея освен Ваше величество.

— Няма нищо по-лесно — отговори кралицата. — Къде е каляската?

— В първия двор, госпожо.

Кралицата позвъни, някой дойде да получи нарежданията ѝ.

— Пуснете в голямото преддверие каляската, която господин Дьо Кросън ще ви посочи — рече тя, — и затворете двете врати, искам да е тъмно и никой преди мен да не види интересните неща, които господин Дьо Кросън ми носи.

Заповедта бе изпълнена. Хората умееха да уважават прищевките на кралицата много повече, отколкото нейните заповеди. Каляската влезе под свода, близо до караулното помещение, и изсипа в тъмния коридор съдържанието си.

— А сега, госпожо, — каза господин Дьо Кросън, — моля, елате с мен във вашия салон за закуска и се разпоредете да пуснат в библиотеката моя служител и това, което ще донесе.

Десет минути по-късно кралицата наблюдаваше скришом, трепереща, иззад библиотечните рафтове. Тя видя да влиза в библиотеката една забулена фигура, служителят махна воала ѝ. Кралицата я позна и нададе вик на ужас. Беше Олива, облечена в един от любимите костюми на Мария-Антоанета. Тя имаше зелена рокля на широки, преливащи се в черно ивици, повдигната прическа, предпочитана от кралицата, пръстени, подобни на нейните, зелени сатенени чехли с огромни токове — беше самата Мария-Антоанета, без кръвта на Цезарите, заменена от плебейската течност, която възбуждаше всички страсти на господин Бозир. Кралицата помисли, че се вижда в огледало, и поглъщаше с очи видението.

— Какво ще каже Ваше величество за приликата? — обади се господин Дьо Кросън, тържествуващ от предизвиканото въздействие.

— Казвам... казвам... господине... — запелтечи слисаната кралица. „Ах, Оливие — помисли си тя, — защо не си тук?“

— Какво желае Ваше величество?

— Нищо, господине, нищо, стига кралят да не знае...

— И господин Дьо Прованс да не вижда, нали, госпожо?

— Ох, благодаря, господин Дьо Кросън, благодаря. Но какво ще правят с тази жена?

— На нея ли се приписва всичко, което се случи? — попита господин Дьо Кросън.

— Вие сигурно държите нишките на заговора?

— Почти, госпожо.

— А господин Дьо Роан?

— Господин Дьо Роан не знае още нищо.

— Ох — изпъшка кралицата и скри с ръце главата си, — тази жена там, господине, както виждам, представлява грешката на кардинала!

— Така е, госпожо, но ако е грешка на господин Дьо Роан, тогава е престъпление на другиго!

— Търсете добре, господине, честта на френския кралски двор е във вашите ръце.

— Повярвайте, госпожо, тя е в добри ръце — отговори господин Дьо Кросън.

— А процесът? — попита кралицата.

— Той е в ход. Всички отричат, но изчаквам удобния момент, за да представя вещественото доказателство, което се намира в библиотеката ви.

— Ами госпожа Дьо ла Мот?

— Тя не знае, че съм издирил момичето, и обвинява господин Дьо Калиостро, че е замаял главата на кардинала дотам, та е загубил разсъдъка си.

— А господин Дьо Калиостро?

— Господин Дьо Калиостро, когото наредих да разпитат, обеща да дойде тази сутрин да си поговорим.

— Той е опасен.

— Ще бъде полезен. Ухапан от усойница като госпожа Дьо ла Мот, той ще поеме отровата и ще ни даде противоотрова.

— Разкрития ли очаквате?

— Сигурен съм.

— Но как, господине? Ох, кажете ми всичко, което може да ме успокои.

— Ето доводите ми, госпожо. Госпожа Дьо ла Мот живееше на улица „Сен Клод“...

— Знам, знам — каза кралицата, като се изчерви.

— Да, Ваше величество направи чест на тази жена да бъде милостива към нея.

— И добре ми се отплати, нали... Значи е живяла на улица „Сен Клод“.

— А господин Дьо Калиостро живее точно отсреща.

— Какви са предположенията ви?

— Ако е имало някаква тайна за единия или другия от двамата съседни, тази тайна трябва да е известна и на единия, и на другия... Извинете, госпожо, но приближава часът, в който очаквам в Париж господин Дьо Калиостро, а за нищо на света не искам да забавя обясненията...

— Вървете, господине, вървете и още веднъж ви уверявам в моята признателност. Ето — извика тя разплакана, когато господин Дьо Кросън излезе, — ето началото на едно оправдание. Ще прочета тържеството си върху лицата на всички. Само лицето на единствения приятел, на когото държа да докажа, че съм невинна, само него няма да видя!

В това време господин Дьо Кросън хвърчеше към дома си в Париж, където го чакаше господин Дьо Калиостро. От вчера Калиостро знаеше всичко. Той идваше при Бозир, за чието оттегляне знаеше, за да го накара да напусне Франция, когато по пътя го видя между двамата агенти в двуколката. Олива се бе свила в дъното, засрамена и разплакана. Бозир съзря графа, когато им пресичаше пътя с каляската си, и го позна. Мисълта, че тайнственият и могъщ благородник може да му бъде полезен, промени всичките му мисли да не изоставя Олива. Той отново предложи на агентите да му помогнат да избяга. Те приеха стоте луидора, които имаше, и го пуснаха въпреки сълзите на Никол. Докато целуваше любовницата си, Бозир ѝ каза на ухото:

— Надявай се, аз ще действам, за да те спася.

Той zakрачи бързо по пътя в посоката, в която се движеше Калиостро. Във всеки случай Калиостро се бе спрял, не беше нужно повече да търси Бозир, щом като Бозир идваше. Трябваше да изчака Бозир, за да не му се наложи да тича подире му. Калиостро чакаше вече половин час на завоя на пътя, когато видя нещастния любовник на Олива да търчи блед, запъхтян, полумъртъв. Като съзря спрялата

каляска, Бозир нададе вик на радост, досущ корабокрушенец, уловил се за дъска.

— Какво има, чедо мое? — попита графът, като му помогна да се качи при него.

Бозир разправи цялата си печална история, Калиостро го изслуша мълчаливо.

— Тя е загубена — каза му той най-последно.

— Как така? — извика Бозир.

Калиостро му разказа всичко, което той не знаеше, за интригата на улица „Сен Клод“ и във Версай. Бозир едва не припадна.

— Спасете я, спасете я — каза той и падна на колене. — Ще ви я дам, ако все още я обичате.

— Приятелю — отвърна Калиостро, — грешите, аз никога не съм обичал госпожица Олива. Имах една-единствена цел — да я измъкна от развратния живот, в който я въвлякохте.

— Но... — каза Бозир изненадан.

— Учудва ли ви? Тогава знайте, че аз съм един от старейшините на едно дружество за нравствено обновление, чиято цел е да изтръгва от порока всичко онова, което се поддава на излекуване. Можех да излекувам Олива, като ви я отнема, и затова ви я отнех. Нека тя каже дали е чувала от устата ми дума, с която да я ухажвам, нека каже дали услугите ми не са били винаги безкористни!

— Ето още една причина, господине. Спасете я, спасете я!

— Съгласен съм да опитам, но ще зависи най-вече от вас, Бозир.

— Поискайте живота ми.

— Няма да поискам чак такова нещо. Върнете се в Париж и ако изпълните точка по точка напътствията ми, може би ще спасим вашата любовница. Поставям само едно условие.

— Какво, господине?

— Ще ви го кажа у дома, в Париж.

— О, съгласен съм предварително, но искам да я видя отново! Да я видя.

— Тъкмо за това мисля, най-късно след два часа ще я видите пак.

— И ще я прегърна?

— Надявам се, дори нещо повече. Ще ѝ кажете това, което аз ще ви кажа.

Калиостро продължи с Бозир по пътя за Париж. След два часа той настигна двуколката. А един час по-късно Бозир откупваше с петдесет луидора от двамата агенти правото да прегърне Никол и да ѝ прошепне напътствията на графа.

Агентите, възхитени от страстната му любов, очакваха на всеки двоен пост да получат по същия начин петдесетина луидора. Ала Бозир не се показва повече и каляската на Калиостро го понесе бързо към Париж, където се подготвяха нови събития.

Ето това трябваше да узнае читателят, преди да му покажем как господин Калиостро разговаря по работа с господин Дьо Кросън. Сега вече можем да го въведем в кабинета на полицейския лейтенант.

91.

КАБИНЕТЪТ НА ПОЛИЦЕЙСКИЯ ЛЕЙТЕНАНТ

Господин Дьо Кросън знаеше за Калиостро всичко, което един опитен полицейски лейтенант може да знае за един живеещ в Париж човек, а то не беше малко. Знаеше всичките му предишни имена, всичките му тайни на алхимик, знаеше домогванията му за вездесъщност, за постоянно възраждане, гледаше на него като на голям благородник шарлатанин.

Господин Дьо Кросън имаше силен дух, познаваше всички похвати на службата си, ползваше се с благоразположението на двора, беше безразличен към ласкателствата, неподходящи на гордостта му — човек, на когото не можеше да се наложи който и да било. На него, както и на господин Дьо Роан Калиостро не можеше да предложи луидори, излезли още топли от херметичната пещ, на него Калиостро нямаше да подаде края на пистолет както Балзамо — на господин Дьо Сартин, от него Балзамо не можеше вече да поиска Лоренца... Ала Калиостро имаше да урежда сметки. Ето защо графът, вместо да изчака събитията, бе сметнал за необходимо да поиска аудиенция с магистрата.

Господин Дьо Кросън чувстваше изгодата на положението си и се готвеше да я използва. Калиостро чувстваше затрудненото си положение и се готвеше да се измъкне от него. В тази партия шах, играна открито, имаше един залог, който единият от двамата играчи не подозираше, а този играч, трябва да признаем, не беше господин Дьо Кросън. Както казахме, той познаваше Калиостро само като шарлатанин, не познаваше алхимика. В камъните, които философията осея по пътя на монархията, мнозина се бяха препъвали само защото не ги виждаха.

Господин Дьо Кросън очакваше от Калиостро разкрития за колието, за сделките на госпожа Дьо ла Мот. Това обстоятелство не

беше благоприятно за него. В края на краищата имаше право да разпитва, да арестува, а в това се състоеше неговото превъзходство. Той прие графа, като съзнаваше кой е, но не искаше да бъде неучтив към никого, още повече към един феномен.

Калиостро беше нащрек. Той искаше само да си остане голям благородник, единствената му слабост, която смяташе за нужно да проявява.

— Господине — каза му полицейският лейтенант, — вие поискахте аудиенция с мен. Аз пристигам от Версай нарочно, за да ви я дам.

— Господине, мислех, че ще проявите известен интерес да ме разпитате за случилото се, и като човек, който знае всичките ви заслуги и цялото значение на длъжността ви, дойдох при вас. Ето ме.

— Да ви разпитам? — каза магистратът, като се престори на изненадан. — Но за какво, господине, и с какво право?

— Господине — отвърна прямо Калиостро, — вие се занимавате прекалено много с госпожа Дьо ла Мот, с изчезването на колието.

— Нима сте го намерили? — попита господин Дьо Кросън почти подигравателно.

— Не — отвърна сериозно графът. — Но ако не съм намерил колието, поне зная, че госпожа Дьо ла Мот живееше на улица „Сен Клод“.

— Срецу вас, господине, това също ми беше известно — рече магистратът.

— Тогава, господине, знаете какво правеше госпожа Дьо ла Мот... Да не говорим повече...

— Тъкмо напротив — каза господин Дьо Кросън, все едно му беше безразлично, — да говорим.

— О, щеше да има смисъл само по отношение на малката Олива — каза Калиостро, — но щом знаете всичко за госпожа Дьо ла Мот, няма какво да научите от мен.

Като чу името Олива, господин Дьо Кросън трепна.

— Какво казвате за Олива? — попита той. — Коя е тази Олива?

— Не знаете ли? Ах, господине, чудно ми е, че точно от мен ще научите нещо интересно. Представете си едно хубаво момиче, стройно... със сини очи, съвършен овал на лицето, изобщо с хубост, която напомня малко за хубостта на Нейно величество кралицата.

— Ах, ах! — възкликна господин Дьо Кросън. — И какво?

— Какво ли! Момичето живееше лошо и това ме измъчваше. Служила е някога на един стар мой приятел, господин Дьо Таверне...

— Баронът, който умря завчера?

— Да, точно така, който умря. Тя принадлежеше също на един учен човек, когото вие не познавате, господин полицейски лейтенант, и който... Но аз се отклонявам от темата и виждам, че започвам да ви притеснявам.

— Господине, тъкмо напротив, благоволете да продължите, моля ви. Та какво казахте за тази Олива?

— Живееше лошо, както имах честта да ви кажа. Измъчваше се и почти гладуваше заради един нехранимайко, неин любовник, който я обираше и биеше — един от вашите най-обикновени клиенти, господине, един хаймана, когото сигурно не познавате...

— Някой си Бозир може би? — подхвърли магистратът, доволен, че се показва добре осведомен.

— Аха, значи го познавате, изненадва ме — удиви се Калиостро. — Много добре, господине, вие сте по-прозорлив от мен. Но един ден, когато Бозир обрал и набил момичето по-жестоко от всеки друг път, то дойде да се подслони при мен и ме помоли за закрила. Аз съм добър, дадох му някакво кътче от сградата, в едно мое жилище...

— У вас! Олива е била у вас? — извика магистратът изненадан.

— Разбира се — отговори Калиостро, като на свой ред се престори на учуден. — Защо да не я подслоня у дома си, нали съм ерген?

Той се разсмя умело с такова добродушие, че господин дьо Кросън се поддаде напълно на измамата.

— У вас! — отвърна той. — Значи затова моите агенти я търсиха толкова?

— Какво, търсили са я! — възкликна Калиостро. — Търсили са това дете? Нима е направила нещо, което да не зная?

— Не, господине, не. Продължете, моля ви.

— О, Боже мой, но аз свърших! Настаних я при себе си, това е всичко.

— О, не, графе, не е всичко, защото преди малко вие като че ли свързахте името Олива с името на госпожа Дьо ла Мот.

— Е, поради съседството — отговори Калиостро.

— Има нещо друго, графе... Вие не току-така казахте, че госпожа Дьо ла Мот и госпожица Олива са били съседки.

— О, това се дължи на едно обстоятелство, за което ще бъде излишно да ви осведомявам. Не подобава на един безделен рентиер да разправя разни измислици на първия магистрат на кралството.

— Вие ме заинтригувате, господине, и то повече, отколкото смятате, защото тази Олива, която, казвате, била настанена у вас, аз намерих в провинцията.

— Намерили сте я!

— С господин Бозир...

— Аха, така и предполагам — извика Калиостро. — Била е с Бозир? О, чудесно, чудесно! Така госпожа Дьо ла Мот ще бъде удовлетворена.

— Как! Какво искате да кажете? — подхвана господин Дьо Кросън.

— Искам да кажа, господине, че по едно време подозирах госпожа Дьо ла Мот, но сега поправям изцяло и напълно грешката си.

— Подозирали сте я! В какво?

— Милостиви Боже, значи вие слушате търпеливо всички сплетни? Е, тогава знайте, че точно когато се надявах да поправя тази Олива, да я върна към труда и честността — аз се занимавам с морал, господине, точно тогава идва някой и я отвлеча.

— Отвлеча я! От дома ви!

— От дома ми.

— Чудна работа!

— Нали? Бях готов да се закълна, че е госпожа Дьо ла Мот. Колко струват хорските мнения!

Господин Дьо Кросън се приближи до Калиостро.

— Хайде — каза той, — обяснете ми, моля ви.

— О, господине, сега, когато сте намерили Олива и Бозир, нищо не може да ме накара да мисля за госпожа Дьо ла Мот, нито за нейните усилия, нито за нейните знаци, нито за нейните писма.

— С Олива?

— О, да.

— Госпожа Дьо ла Мот и Олива са се разбирали?

— Отлично.

— Срецаха ли се?

— Госпожа Дьо ла Мот намерила начин Олива да излиза всяка нощ.

— Всяка нощ! Сигурен ли сте?

— Дотолкова, доколкото един човек може да бъде сигурен в това, което е видял и чул.

— Ох, господине, но вие ми казвате неща, за които бих платил по хиляда ливри на дума! Какъв късмет имам, че правите злато!

— Вече не правя, господине, струваше ми много скъпо.

— Но сте приятел на господин Дьо Роан?

— Така мисля.

— А сигурно знаете доколко тази интригантка, която наричат госпожа Дьо ла Мот, има пръст в неговата скандална сделка?

— Не, предпочитам да не зная.

— Но може би знаете последиците от разходките на Олива с госпожа Дьо ла Мот.

— Господине, има неща, които разумният човек трябва винаги да се старае да не знае — възрази дълбокомъдрено Калиостро.

— Ще имам честта да ви попитам още нещо — каза бързо господин Дьо Кросън. — Имате ли доказателства, че госпожа Дьо ла Мот си е писала с Олива?

— Сто.

— Какви?

— Бележчици, които с арбалет госпожа Дьо ла Мот е хвърляла на Олива... Несъмнено ще го намерите в жилището ѝ. Някои от тези бележчици, увити около парче олово, не са достигали целта си. Падали са на улицата, моите хора и аз прибрахме няколко.

— Господине, ще ги предадете ли на правосъдието?

— О, господине, те са толкова невинни, че едва ли ще изпитвам угризение, и мисля, че госпожа Дьо ла Мот няма да ме упрекне.

— Ами... доказателствата за заговорите, за срещите?

— Хиляда.

— Едно-единствено, умолявам ви.

— Най-важното. Изглежда, че госпожа Дьо ла Мот е имала начин да влиза лесно в къщата ми, за да се вижда с Олива, защото лично аз я видях там същия ден, когато младата жена изчезна.

— Същия ден?

— Всичките ми хора са я видели.

— Аха!... И за какво е идвала, щом като Олива е изчезнала?

— Тъкмо това се питах и аз отначало и не можех да си го обясня. Видях госпожа Дьо ла Мот да слиза от една пощенска кола, която чакаше на улица „Роа Доре“. Хората ми забелязали колата да чака отдавна и трябва да призная, помислих, че госпожа Дьо ла Мот иска да вземе Олива.

— И го позволихте?

— Защо не? Госпожа Дьо ла Мот е състрадателна дама, съдбата я покровителства. Приемат я в двора. Защо да ѝ преча да ме отърве от Олива? Щях да сбъркам, както виждате, тъй като друг ми я отне, за да я погуби отново.

— Аха! — каза господин Дьо Кросън, замислен дълбоко. — Значи госпожица Олива е била настанена в дома ви?

— Да, господине.

— Аха, значи госпожица Олива и госпожа Дьо ла Мот са се познавали, виждали са се, излизали са заедно?

— Да, господине.

— Значи госпожа Дьо ла Мот са я видели у вас в деня, когато са отвлекли Олива?

— Да, господине.

— А вие мислехте ли, че графинята е искала да я прибере при себе си?

— Какво друго да мисля?

— А какво каза госпожа Дьо ла Мот, когато не намери Олива у вас?

— Изглеждаше ми смутена.

— Предполагате ли, че Бозир я е отвлякъл?

— Предполагам го единствено защото вие ми казвате, че действително я е отвлякъл, иначе нямаше да се усъмня в нищо. Той не е знаел жилището на Олива. Кой може да му го е казал?

— Самата Олива.

— Не вярвам, защото, вместо да я отвлече от дома ми, тя избяга при него, и ви моля да повярвате, че той е нямало да влезе в дома ми, ако госпожа Дьо ла Мот не му е дала ключ.

— Имала е ключ?

— Не може да има съмнение.

— В кой ден са я отвлекли, моля ви? — попита господин Дьо Кросън, осветен внезапно от факлата, държана толкова сръчно от Калиостро.

— О, господине, в това не мога да се излъжа, беше точно в навечерието на Сен Луи.

— Значи така! — извика полицейският лейтенант. — Значи така! Господине, вие направихте голяма услуга на държавата.

— Много се радвам, господине.

— И ще бъдете възнаграден, както се полага.

— Преди всичко от съвестта ми — каза графът.

Господин Дьо Кросън му се поклони.

— Може ли да разчитам, че ще предадете доказателствата, за които говорихме? — попита той.

— Аз, господине, се подчинявам безусловно на правосъдието.

— Господине, ще запомня думите ви. Ще имам честта да се видим пак.

Той изпрати Калиостро, който на излизане каза:

— Ах, графиньо, ах, усойнице такава, ти искаше да ме обвиниш, но май ще си счупиш зъбите. Пази ги!

92.

РАЗПИТИТЕ

Докато господин Дьо Кросън разговаряше с Калиостро, господин Дьо Бретъой от името на краля се яви в Бастилията, за да разпита господин Дьо Роан. Срещата между двамата врагове можеше да бъде бурна. Господин Дьо Бретъой знаеше колко горд е господин Дьо Роан, така ужасно беше му отмъстил, че занаяпред можеше да се държи учтиво и той беше повече от учтив. Господин Дьо Роан отказа да отговаря. Пазителят на държавния печат настоя, ала господин Дьо Роан заяви, че разчита на мерките, които ще вземат върховният съд и съдиите. Господин Дьо Бретъой се принуди да се оттегли пред несъкрушимата воля на обвиняемия.

Той повика госпожа Дьо ла Мот, заела се с писането на мемоарите си. Тя се подчини на драго сърце. Господин Дьо Бретъой й обясни положението си, което тя познаваше по-добре от когото и да било. Отговори му, че има доказателства за своята невинност, щяла да ги представи, когато стане необходимо. Господин Дьо Бретъой й изтъкна, че това е най-спешното. Жана разказа цялата басня, съчинена от нея — все същите клевети против всички, все същото твърдение, че не знае откъде идат лъжливите обвинения.

Заяви също, че върховният съд е уведомен за аферата и тя щяла да каже цялата истина само в присъствие на господин кардинала и в зависимост от обвиненията, които той отпрати срещу нея. Господин Дьо Бретъой заяви, че кардиналът приписва всичко на нея.

— Всичко ли? — попита Жана. — Дори кражбата?

— Дори кражбата.

— Благоволете да отговорите на кардинала — рече хладно Жана, — че го моля да не се уповава повече на лошата си защитна система.

Това беше всичко. Ала господин Дьо Бретъой не беше доволен. Трябваша му някои интимни подробности. Неговият здрав разум му говореше, че са нужни причини, за да подтикнат кардинала към толкова дързости спрямо кралицата, а кралицата — за да изпитва

толкова гняв срещу кардинала. Трябваше да се изяснят всички показания, които граф Дьо Прованс бе събрал и разнасял като мълга.

Пазителят на държавния печат бе умен човек, знаеше какво може да въздейства на жените. Той обеща всичко на госпожа Дьо ла Мот, ако тя обвинеше неопровержимо някого.

— Внимавайте — каза ѝ той, — като не казвате нищо, вие обвинявате кралицата, внимавайте, ако упорствате, ще бъдете осъдена за оскърбление на държавния владетел, а това значи позор, бесило!

— Аз не обвинявам кралицата — отвърна Жана, — но защо обвиняват мен?

— Ами обвинете някого — каза неумолимият Бретьой, — само така ще спасите себе си.

Тя се затвори отново в предпазливо мълчание и първата среща между нея и пазителя на държавния печат не донесе никакъв успех. Но вече се носеше слух, че доказателствата били налице, че диамантите били продадени в Англия, където господин Дьо Вилет бил арестуван от агентите на господин Дьо Вержен.

Първото изпитание, което Жана трябваше да издържи, бе ужасно. Изправена очи в очи пред Рето, когото сигурно смяташе за свой съюзник до смърт, тя с ужас го чу да признава смирено, че бил фалшификатор, че написал разписка за диамантите, писмо на кралицата, че подправил едновременно и подписите на бижутерите, и подписа на Нейно величество. Запитан защо е извършил тези престъпления, той отговори, че това станало по молба на госпожа Дьо ла Мот. Смаяна, разгневена, тя отрече, бранеше се като лъвица и заяви, че никога не е виждала, нито познава господин Рето дьо Вилет.

Но и тук получи два съкрушителни удара — две показания я смазаха. Първото беше на един кочияш на фиакър, издирен от господин Дьо Кросън. Той заяви, че в деня и часа, посочени от Рето, закарал една облечена по такъв начин дама на улица „Монмартър“. Коя можеше да бъде дамата, загърната с такава тайнственост и взета от кочияша в квартал Маре, освен госпожа Дьо ла Мот, която живееше на улица „Сен Клод“? А как можеше да бъде отречена близостта, която съществуваше между двамата съучастници, когато един свидетел твърдеше, че в навечерието на Сен Луи видял господин Рето дьо Вилет — можело да го познаят по бледото и неспокойно лице — на седалката на пощенска кола, от която слязла госпожа Дьо ла Мот?

Свидетелят беше един от главните слуги на господин Дьо Калиостро. Това име накара Жана да подскочи и я подтикна към крайности. Тя се впусна в обвинения срещу Калиостро, който според нея с вълшебствата и магиите си оплел кардинал Дьо Роан, на когото внушил престъпни мисли против Нейно кралско величество. Това беше първата брънка на обвинението в прелюбодейство.

Господин Дьо Роан се защити, защитавайки Калиостро. Той отричаше толкова упорито, че раздразнената Жана изрече за пръв път обвинението за безразсъдна любов на кардинала към кралицата. Господин Дьо Калиостро поиска веднага да го затворят, за да отговори на всички, че е невинен. Тъй като обвинителите и съдиите се разпалиха, както става при първия полъх на истината, общественото мнение взе страната на кардинала и на Калиостро против кралицата. Точно тогава злочестата принцеса, за да разберат настойчивото ѝ желание да следи процеса, даде гласност на подготвените от краля доклади за нощните разходки и призова господин Дьо Кросън да каже какво знае. Ударът, умело пресметнат, се стовари върху Жана и едва не я унищожи.

Следователят призова господин Дьо Роан да каже какво знае за разходките във Версайския парк. Кардиналът отговори, че не умее да лъже, и се призовава като свидетел госпожа Дьо ла Мот. Тя отрече, че е имало разходки, правени с нейно съгласие или с нейно знание. Тя обяви за лъжливи показанията и разказите, които я изобличаваха, че се е намирала в градините било в компания с кралицата, било в компания с кардинала. Това изявление оневиняваше Мария-Антоанета, ако можеше да се вярва на думите на жена, обвинена във фалшификация и кражба. Но от тази гледна точка оправдаването изглеждаше като услуга, а кралицата не можеше да търпи да бъде оправдавана по този начин.

Точно когато Жана кресна с все сила, че никога не е била нощем във Версайския парк и че никога нищо не е виждала или знаела за личните отношения между кралицата и кардинала, се появи Олива — живо свидетелство, което промени мнението и събори цялата постройка от лъжи, натрупани от графинята.

Как не бе погребана под развалините? Как се изправи, още поужасна и изпълнена с омраза? Това явление не можем да го обясним единствено с волята ѝ, ще го обясним със съдбоносното ѝ влияние

върху кралицата. Какъв страшен удар за Олива, изправена очи в очи пред кардинала! Най-после господин Дьо Роан разбираше, че е бил подло изигран! Този човек, изпълнен с деликатност и благородни чувства, откриваше, че една авантюристка, сдружена с една измамница, го бе подвела да презре открито кралицата на Франция, една невинна жена, която той обичаше!

Въздействието на тази среща върху господин Дьо Роан щеше да бъде според нас най-драматичната и най-важната сцена в аферата, ако приближавайки се до историята, не попадахме в кал, кръв и ужас. Когато господин Дьо Роан видя Олива, мнимата кралица, и си спомни за розата, стиснатата ръка и Аполоновите бани, той пребледня и щеше да пролее кръвта си в нозете на Мария-Антоанета, ако в този миг бе видял кралицата до другата. Колко извинения, колко угризения се изтръгнаха от душата му, за да очистят заедно със сълзите му последното стъпало на трона, върху който един ден бе излял презрението си, съжалявайки за една пренебрегната любов!

Ала това утешение не му бе позволено, не можеше да приеме приликата на Олива, без да признае, че обича истинската кралица. Признаването на грешката беше обвинение, позор. Остави Жана да отрича всичко. Той мълчеше. А когато господин Дьо Бретьой поиска с господин Дьо Кросън да накара Жана да обясни по-нашироко, тя каза:

— Най-добрият начин да се докаже, че кралицата не се е разхождала в парка нощем, е да представят една жена, която прилича на кралицата и която твърди, че е била в парка. Представена е, добре.

Подлото подмятане беше сполучливо. То още веднъж отричаше истината. Понеже Олива в своето чистосърдечно безпокойство даваше всички подробности и всички доказателства, понеже не пропускаше нищо и беше много по-убедителна от графинята, Жана прибегна до едно отчаяно средство — тя призна. Призна, че кардиналът я завел във Версай, че Негово превъзходителство искал на всяка цена да се види с кралицата, да я увери в своята почтителна привързаност — призна, понеже усети, че тук се крие изходът, иначе трябваше да отрича всичко, призна, понеже, ако обвинеше кралицата, значеше да се съгласи, че са ѝ помагали всички врагове на кралицата, а те бяха многобройни.

Тогава за десети път в този пъклен процес ролите се смениха. Кардиналът играеше ролята на измамения, Олива — на проститутка

без поезия и разум, Жана — на интригантка. Тя не можеше да си избере по-добра роля. Но тъй като за успеха на този коварен план кралицата също трябваше да играе някаква роля, дадоха ѝ най-неприятната, най-гнузната, най-злепоставящата за кралското достойнство — на лекомислена кокетка, на гризетка, която се занимава с измами. Мария-Антоанета стана Доримена, която заговорничи с Фросина против господин кардинала Журден^[1].

Жана заяви, че разходките ставали със съгласието на Мария-Антоанета, която, скрита зад една беседка, подслушвала страстните словоизлияния на влюбения господин Дьо Роан и примирала от смях. Ето какво избра като своя последна защита тази крадла, която знаеше вече къде да скрие кражбата си — кралската мантия, направена в чест на Мария-Терезия.

Кралицата рухна под това последно обвинение, защото не можеше да докаже, че то не е вярно. Не можеше, защото Жана я изкара из търпение, като заяви, че ще обнародва всички любовни писма, писани от господин Дьо Роан до кралицата, и че той действително притежавал тези писма, горящи от безумна страст. Не можеше, защото госпожица Олива твърдеше, че Жана я набутала във Версайския парк, но тя нямаше доказателство дали някой е подслушвал, или не е подслушвал зад беседките. И най-после кралицата не можеше да докаже своята невинност, понеже мнозина имаха интерес да вземат за истина гнусните лъжи.

---

[1] Доримена, Фросина, Журден — герои на Молиер — бел.прев.

↑

93.

И ПОСЛЕДНАТА НАДЕЖДА Е ИЗГУБЕНА

От начина, по който Жана бе оплела делото, виждаме, че ставаше невъзможно да се разкрие истината. Уличена неопровержимо от двадесет показания на заслужаващи доверие хора, че е откраднала диамантите, Жана не можеше да допусне да я смятат за обикновена крадла. Срамът трябваше да го понесе и някой друг освен нея. Тя се убеждаваше, че шумът около скандала във Версай така добре ще потули нейното, на графиня Дьо ла Мот, престъпление, че ако я осъдят, присъдата щеше да удари най-напред кралицата.

Ала сметката ѝ излезе крива. Кралицата посрещна уверено разискванията по двойното дело, а кардиналът изтърпя разпита, съдиите и скандала. Така те отнеха на противницата си ореола на невинност, с който тя бе решила да украси цялата си лицемерна съдържаност. Но, чудно, публиката щеше да види как пред нея се развива един процес, в който всички бяха виновни, дори тия, които правосъдието щеше да оправдае.

След безброй очни ставки, при които кардиналът винаги беше спокоен и вежлив дори с Жана, а Жана се показва необуздана и вредна за всички, общественото мнение изобщо и мнението на съдиите в частност се изграждаше неумолимо. Почти невъзможни бяха всякакви инциденти, изчерпиха се всички разкрития. Жана забеляза, че не бе оказала никакво въздействие върху съдиите. В тишината на тъмницата тя прецени всичките си сили, всичките си надежди. Всички, които заобикаляха господин Дьо Бретьой или му служеха, съветваха Жана да пази кралицата и да обвинява безмилостно кардинала.

Всички близки до кардинала влиятелни семейства, съдии, свързани със сензационния процес, духовенството, разполагащо с всевъзможни средства, съветваха госпожа Дьо ла Мот да каже цялата истина, да разобличи интригите на двора и да вдигне такъв шум, че да зашемети болезнено коронованите глави.

Тази страна се опитваше да сплаши Жана, изтъкваше ѝ отново, че повечето съдии клонят към кардинала, което тя знаеше отлично, че тя ще се съсипе безполезно в борбата, и добавяше, виждайки я почти свършила, че по-добре е да я осъдят за случая с диамантите, отколкото по престъпления за оскърбление на държавния глава — кърваво чудовище, дремещо на дъното на феодалните закони, което никога не излиза наяве в един процес, без да повлече след себе си смъртта.

Тази страна изглеждаше сигурна в победата. Възторгът на народа се проявяваше едновременно с благоразположение към кардинала. Мъжете се възхищаваха на търпението му, а жените — на дискретността му. Мъжете се възмущаваха, че е бил подло измамен, жените не искаха да вярват. За много хора Олива, макар и жива с приликата и признанията си, никога не бе съществувала или ако съществуваше, кралицата я бе измислила нарочно за случая.

Жана размишляваше върху всичко това. Нейните адвокати я изоставяха, съдиите ѝ не криеха отвращението си, Роановци я обвиняваха разпалено, общественото мнение я презираше. За да обезпокои съдиите, да уплаши приятелите на кардинала, да засили всеобщата омраза срещу Мария-Антоанета, тя реши да нанесе последен удар. Трябваше да си послужи със следното средство:

Що се отнася до кралския двор, да ги убеди, че тя непрекъснато е щадила кралицата и че ще разкрие всичко, ако я поставеха натясно.

Що се отнася до кардинала, трябваше да ги убеди, че тя мълчи само за да подражава на неговата деликатност, но проговори ли той, подтиквана от неговия пример, тя също щяла да заговори и че и двамата едновременно ще разкрият своята невинност и истината.

Всъщност това беше само извадка от поведението ѝ по време на процеса. Но трябва да кажем, всяко известно ястие може да се освежи с нови подправки. Ето какво измисли графинята, за да подобри двете си тактики. Тя написа писмо до кралицата, писмо, чието съдържание само по себе си показва характера и целта му:

госпожо,

Въпреки мъчителното и трудно положение, в което съм поставена, нито веднъж не съм се оплакала. Всички

хитрости, с които си послужиха, за да изтръгнат самопризнания от мен, само засилиха решението ми никога да не злепоставям моята върховна господарка.

Макар и да съм убедена, че моята твърдост и дискретност ще ме улеснят да превъзмогна изпитанието, на което съм подложена, признавам, че усилията на роднините на роба (по време на тяхното помирение кралицата наричаше така кардинала) ме плашат, че ще стана тяхна жертва.

Продължителният затвор, непрестанните очни ставки, срамът и отчаянието, че ме обвиняват в престъпление, за което съм невинна, отслабиха моята смелост и аз треперя от многото едновременни удари да не сломят твърдостта ми.

Посредством намесата на господин Дьо Бретьой госпожата може с една-единствена дума да приключи злополучното дело. В очите на министъра (краля) той може да му даде насока, която ще му подскаже неговият ум, без да злепостави по какъвто и да било начин госпожата. Предприетата днес постъпка я налага страхът да не ме принудят да разкрия всичко. Убедена съм, че госпожата ще вземе под внимание причините, които ме заставят да прибягна до това, и че ще издаде заповеди да бъда избавена от мъчителното положение, в което се намирам.

С дълбоко уважение, ваша скромна и покорна
служиня,
графиня Дьо Валоа дьо ла Мот

Както виждаме, Жана бе пресметнала всичко. Или това писмо щеше да стигне до кралицата и да я уплаши с упоритостта, която проявяваше Жана, и тогава кралицата, сигурно уморена от борбата, ще се реши да я прекрати, като освободи Жана, защото затворът и процесът не бяха довели до нищо. Или, което беше по-вероятно и се доказваше от края на писмото, Жана изобщо не разчиташе на писмото, защото, замесена в процеса, кралицата не можеше да спре нищо, без

сама да се осъди. Ето защо Жана явно не бе разчитала, че ще предадат писмото ѝ на кралицата.

Тя знаеше, че пазачите бяха предани на управителя на Бастилията, тоест на господин Дьо Бретъой. Знаеше, че всички във Франция правят от аферата с колието напълно политическа спекула, което от парламентите на господин Мопу^[1] насам не беше се случвало. Ако пратеникът, когото щеше да натовари да връчи писмото, не го дадеше на управителя, сигурно щеше да го запази за себе си или за съдиите, които бяха на негово мнение. Накрая тя бе уредила всичко така, че писмото, попаднало в нечии ръце, да посее семе на омраза, недоверие и неуважение към кралицата. В същото време, докато пишеше писмото до Мария-Антоанета, тя съчиняваше друго писмо до кардинала:

Не мога да проумея, Ваше високопреосвещенство, защо упорствате да не говорите ясно. Струва ми се, че не ви остава нищо друго, освен да окажете безгранично доверие на нашите съдии, което ще подобри съдбата ни. Що се отнася до мен, аз съм решила да мълча, ако вие не искате да ми помогнете. Но какво не казвате вие? Обяснете всички обстоятелства около загадъчната афера и ви се заклевам, че ще потвърдя всичко, което кажете, размислете добре, господин кардинал. Ако взема да говоря първа и вие отречете това, което бих могла да кажа, с мен е свършено, няма да избягна отмъщението на тази, която иска да ни пожертва.

Но вие няма защо да се страхувате от подобно нещо от моя страна, моята преданост ви е известна. Ако се окаже, че тя е неумолима, вашата кауза винаги ще бъде и моя. Аз ще пожертвам всичко, за да ви спася от последиците на нейната омраза, иначе и двамата ще изпаднем в немилост.

П.П. Написах до нея писмо, което ще я накара да реши, надявам се, ако не да каже истината, то поне да не ни стъпква, защото не могат да ни упрекват в друго

престъпление освен в това, че сме сгрешили или че мълчим.

Това хитро писмо бе предадено на кардинала лично от нея при последната очна ставка в голямата приемна на Бастилията.

Тя видя как кардиналът почервения, пребледня и потрепери от безподобната ѝ дързост. Той излезе да си поеме дъх. Що се отнася до писмото за кралицата, графинята го предаде веднага на абат Лъокел, свещеник в Бастилията, който бе придружил кардинала до приемната и беше предан на интересите на Роан.

— Господине — каза му тя, — като се наемате да връчите писмото, вие можете да промените както съдбата на господин Дьо Роан, така и моята съдба. Запознайте се със съдържанието му. Задълженията ви повеляват да пазите тайна. Ще се убедите, че аз чукам на единствената врата, на която ние, кардиналът и аз, можем да поискаме помощ.

Свещеникът отказа.

— Вие виждате в мен само духовно лице — отговори той. — Нейно величество ще помисли, че сте ѝ писали по мой съвет и че сте ми признали всичко, аз не мога да се съглася да се погубя.

— Тогава — каза Жана, като се отчая от неуспеха на хитростта си, но пък искаше да сплаши кардинала — кажете на господин Дьо Роан, че ми остава едно средство да докажа невинността си — ще дам да прочетат писмата, които той пишеше на кралицата. Противно ми е да използвам това средство, но за наш общ интерес ще го сторя.

Като видя, че свещеникът се уплаши от заканите ѝ, тя за последен път се опита да пъкне в ръцете му ужасното си писмо до кралицата.

„Ако вземе писмото — мислеше си тя, — аз съм спасена, защото ще го попитам открито какво е направил, връчил ли го е на кралицата, и ще го подканя да отговори на въпроса ми. Ако не го предаде, с кралицата е свършено. Колебанието на Роан ще докаже неговото престъпление и моята невинност.“

Но щом писмото се озова в ръцете на абат Лъокел, той го върна, като че пареше.

— Имайте предвид — каза Жана, бледа от гняв, — че няма нищо страшно, защото аз скрих писмото на кралицата в плик, адресиран до госпожа Дьо Мизери.

— Още повече! — извика абатът. — Двама души ще узнаят тайната. Двойна причина за неприязън на кралицата. Не, не, отказвам.

Той отблъсна пръстите на графинята.

— Знайте — каза тя, — че ме принуждавате да използвам писмата на господин Дьо Роан.

— Добре — отвърна абатът, — използвайте ги, госпожо.

— Но — продължи Жана, разтреперана от яд, — като ви заявявам, че доказателството за тайна кореспонденция с Нейно величество може да стане причина главата на кардинала да падне на ешафода, свободен сте да кажете „добре“. Аз ви предупредих.

В този миг вратата се отвори и на прага застана кардиналът, високомерен и разгневен.

— Нека по ваша вина главата на един Роан падне на ешафода, госпожо — отвърна той, — не за пръв път Бастилията ще гледа такова зрелище. Но щом е така, аз ви заявявам, че няма да упрекна ешафода, на който ще се търколи главата ми, стига да видя ешафода, на който ще бъдете дамгосана като предателка и фалшификаторка! Елате, абате, елате!

След тези съкрушителни думи той обърна гръб на Жана и излезе със свещеника, като остави разярена и отчаяна нещастната жена.

---

[1] Рьоне-Никола дьо Мопу (1714 — 1792) — канцлер на Франция, интригант, който създава свой парламент, разтурен по-късно от Луи XVI — бел.прев. ↑

94.

КРЪЩАВАНЕТО НА МАЛКИЯ БОЗИР

Госпожа Дьо ла Мот бе сбъркала във всичките си сметки. Калиостро не се излъга в нито една. Едва озовал се в Бастилията, той разбра, че най-после му се дава повод да действа открито за рухването на монархията, която от толкова години подкопаваше потайно с ясновидство и окултни науки. Сигурен, че в нищо не е обвинен, жертва, стигнала до най-благоприятната развръзка на своите планове, той държеше добросъвестно на обещанието си към всички.

Пригответи материалите за прословутото писмо от Лондон, което излезе на бял свят един месец след сегашните събития и което беше първият съкрушителен удар по стените на старата Бастилия, първият напор на революцията, първият веществен трус преди 14 юли 1789 година. В това писмо, с което разгромяваше крал, кралица, кардинал, всеизвестни спекуланти, Калиостро съкрушаваше и господин Дьо Бретьой, олицетворение на правителствената тирания. Накрая нашият рушител се изразяваше така:

Да, повтарям го като свободен човек, след като го казах и като затворник — няма престъпление, което да не бъде изкупвано с шестмесечен престой в Бастилията. Някои ме питат дали ще се върна някога във Франция. Непременно, отговорих аз, ако Бастилията стане място за разходка на всички. Да даде Бог! Вие, другите французи, имате всичко, за да бъдете щастливи — плодородна почва, мек климат, добро сърце, очарователна веселост, талант и всевъзможни способности. Неподражаеми в изкуството да се харесвате, без съперници в другите изкуства, все пак ви липсва, добри мои приятели, едно дребно нещо — да бъдете сигурни, че ще можете да си легнете в леглата, когато сте безукорни.

Калиостро бе удържал на думата си и към Олива. От своя страна тя му беше всеотдайно вярна. Не пророни нито дума, която да злепостави покровителя си. Направи пагубно самопризнание единствено пред госпожа Дьо ла Мот и изложи откровенно и необоримо невинното си участие в една измама, насочена според нея срещу един непознат благородник, когото ѝ бяха посочили под името Луи.

Докато затворниците стояха в килиите и бяха разпитвани, Олива не видя своя скъп Бозир, но въпреки това той не я изостави напълно, и както ще видим, пазеше от своя любовник спомена, желан от Дидона^[1], когато казвала замечтано: „Ах, ако можех да видя да играе на коленете ми един малък Асканий^[2]!“

През май 1786 година сред бедняците на стъпалата пред портала на катедралата „Сен Пол“, на улица „Сент Антоан“, чакаше един човек. Той беше неспокоен, запъхтян, гледаше, без да откъсне очи, към Бастилията. До него застана някакъв човек с дълга брада, един от германските слуги на Калиостро, този, когото Балзамо използваше като камерхер при тайнствените си приеми в старата къща на улица „Сен Клод“. Мъжът забеляза нетърпеливата възбуда на Бозир и тихичко му каза:

— Почакайте, почакайте, те ще дойдат.

— Аха! — извика неспокойният човек. — Това сте вие!

И тъй като „те ще дойдат“ явно не задоволяваше неспокойния човек, който продължаваше да ръкомаха невъздържано, германецът му каза на ухото:

— Господин Бозир, вдигате толкова шум, че полицията ще ни види... Моят господар ви е обещал вести, аз ги нося.

— Кажете ги, кажете ги, приятелю!

— По-тихо. Майката и детето са добре.

— Ох, ох! — възкликна Бозир в изблик на неопикуема радост. — Значи е родила! Тя е спасена!

— Да, господине, но дръпнете се настрана, моля ви.

— Момиче ли е?

— Не, господине, момче.

— Толкова по-добре! Ох, приятелю, колко съм щастлив, колко съм щастлив! Предайте сърдечни благодарности на вашия господар. Кажете му, че животът ми, всичко, което имам, му принадлежи...

— Да, господин Бозир, да, щом го видя, ще му кажа.

— Приятелю, какво ми казвахте преди малко? Но я вземете тези два луидора.

— Господине, аз не приемам нищо освен от господаря си.

— А, извинете, не исках да ви обидя.

— Вярвам ви, господине. Но какво ми казвахте?

— Аха, питах ви защо преди малко извикахте: „Те ще дойдат.“ Кои ще дойдат, моля ви?

— Имах предвид хирурга на Бастилията и сестра Шопен, акушерка, които помагаха на госпожица Олива при раждането.

— Ще дойдат тук? Защо?

— За да кръстят детето.

— Значи ще видя детето си! — извика Бозир и заподскача като конвулсионер^[3]. — Казвате, че след малко ще видя сина на Олива?

— Тук, след малко, но сдържайте се, умолявам ви, иначе двамата или тримата агенти на господин Дьо Кросън, които според мен се крият под дрипите на онези просяци, ще ви видят и ще се сетят, че нещо ви свързва със затворника в Бастилията. Ще се погубите и ще злепоставите господаря ми.

— О — извика Бозир с дълбоко уважение и признателност, — по-скоро ще умра, отколкото да пророня една сричка, която би навредила на благодетеля ми. Ще се задуша, ако трябва, ала нищо повече няма да кажа. Но те не идват!

— Търпение.

Бозир се приближи до германеца.

— Поне щастлива ли е там? — попита той и склучи ръце.

— Напълно щастлива — отговори другият. — Аха, ето иде един фиакър.

— Да, да.

— Спира се...

— Има нещо бяло, дантела...

— Дантелената кръщелна покривка на детето.

— Боже мой!

Когато видя акушерката, хирургът и един ключар на Бастилията — свидетелите в тази среща — да излизат от фиакъра, Бозир трябваше да се облегне на една колона, за да не залитне.

Тримата минаха покрай бедняците, които се размърдаха и замънкаха гъгниво жалките си молби.

Тогава, чудна работа, минаха кръстникът и кръстницата. Те отстраняваха тези нещастници, докато един непознат, плачейки от радост, им раздаваше дребни монети и екю. После малкото шествие влезе в църквата. Бозир се вмъкна след него и заедно със свещениците и любопитните богомолци се настани на най-хубавото място, където щеше да се извърши кръщелният обред. Свещеникът познаваше акушерката и хирурга, които няколко пъти вече бяха прибягвали до услугите му за подобни случаи. Той им направи лек приятелски поклон, съпроводен с усмивка. Бозир се поклони и се усмихна заедно със свещеника. Той взе перото си и започна да записва в регистъра обредните думи, които представляват регистрационния акт. Когато попита за личното и фамилното име на детето, хирургът каза:

— Зная само, че е момче.

Четири гръмогласни смяха подчертаха тази дума, но на Бозир те не се сториха твърде прилични.

— Все пак трябва да има някакво име, поне име на светец — добави свещеникът.

— Да, госпожицата пожела да се нарича Тусен^[4].

— Значи тук влизат всички! — отвърна свещеникът и се засмя на своята игра на думи.

Бозир започваше да губи търпение, ала мъдрото влияние на германеца все още го възпираше. Той се сдържа.

— И тъй — каза свещеникът, — с това кръщелно име, с всички светии като закрилници, можем да минем без баща. Да впишем: „Днес ни бе представено отроче от мъжки пол, родено вчера в Бастилията, син на Никол-Олива Лъоге и на... баща неизвестен.“

Бозир се втурна разярен към свещеника, стисна го силно за китката и изкрещя:

— Тусен има баща, както има и майка! Той има нежен баща, който няма да отрече родството. Запишете, моля ви, че Тусен, роден вчера от госпожица Никол-Олива Лъоге, е син на Жан-Батист Тусен дьо Бозир, присъстващ тук!

Можем да си представим смайването на свещеника, на кръстника и кръстницата. Свещеникът изпусна перото, а акушерката едва не изтърва детето. Бозир го пое в своите ръце, покри го с жадни целувки

и положи върху челото на клетото отроче първото кръщение, най-святото на тоя свят след Божието — кръщението на бащините сълзи.

Присъстващите, макар и свикнали на драматични сцени и на обикновеното неверие на волтерианците от това време, бяха трогнати. Само свещеникът запази хладнокръвие и постави под съмнение бащинството, може би не му се пишеше отново.

Ала Бозир разбра затруднението и сложи върху кръщелните купели три луидора, които много по-добре от сълзите установиха правото му на баща и доказаха неговата искреност. Свещеникът се поклони, прибра седемдесет и двете ливри и зачеркна двете изречения, които преди малко бе написал язвително в своя регистър.

— Обаче, господине — рече той, — тъй като декларацията на господин хирурга на Бастилията и на акушерката Шопен беше недвусмислена, ще трябва сам да впишете и да удостоверите, че се обявявате за баща на детето.

— Аз! — извика Бозир, неспособен да сдържа радостта си. — Но аз ще напиша това с кръвта си!

Той грабна възторжено перото.

— Внимавайте — каза му тихо ключарят Гийом, който не бе забравил ролята си на добросъвестен човек. — Според мен, драги господине, вашето име звучи лошо на някои места, има опасност да бъде вписано в държавните регистри с дата, която доказва едновременно вашето присъствие и любовната ви връзка с една обвиняема.

— Благодаря ви за съвета, приятелю — отвърна Бозир гордо, — личи, че сте честен човек, но да се отрека от сина на моята жена...

— Нима тя е ваша жена? — извика хирургът.

— Законна! — извика свещеникът.

— Да ѝ върне Бог свободата — каза Бозир, разтреперан от удоволствие — и още на другия ден Никол Лъоге ще се нарича Бозир като моя син и като мен!

— Междувременно вие се излагате на опасност — повтори Гийом, — мисля, че ви търсят.

— Аз няма да ви предам — обади се хирургът.

— Нито аз — каза акушерката.

— Нито пък аз — каза свещеникът.

— А когато ме предадат — продължи Бозир, въодушевен като мъчениците, — ще изтърпя колелото за мъчение заради утешението да разпозна сина си.

— Ако бъде измъчван на колелото — каза тихичко на акушерката господин Гийом, който се гордееше с бързите си и уместни забележки, — няма да е, загдето се обяви за баща на малкия Тусен.

След тази шега, която накара акушерката Шопен да се усмихне, той пристъпи към формалностите по регистрацията и разпознаването на младия Бозир. Бозир написа декларацията си с великолепно, но не многословни изрази, като описанията на всеки подвиг, с които се гордееше авторът. Той я препрочете, сложи препинателните знаци, подписа я и накара четиримата присъстващи също да я подпишат.

После я прочете и провери отново, целуна сина си, кръстен, както се полага, пъкна под кръщелната му покривка десет луидора, окачи на вратлето му един пръстен — подарък, предназначен за родилката, и горд като Ксенофонт^[5] при прословутото му отстъпление, отвори вратата на църквата, решил да не си служи и с най-малка хитрост, за да се изплъзне от полицейските агенти, ако сметнеше, че те са толкова нагли да го арестуват сега.

Групичките просяци не бяха напуснали църквата. Ако можеше да ги огледа по-внимателно, Бозир може би щеше да познае сред тях прословутия Практичен, виновника за изпадането му в немилост, но нищо не помръдна. Новите дарения, които Бозир направи, бяха посрещнати с безмерни „Бог да ви пази!“ и щастливият баща се измъкна от „Сен Пол“ с вид на благородник, уважаван, гален, благославян и ласкан от бедняците в енорията.

Колкото до свидетелите на кръщавката, те се оттеглиха настрана и се върнаха при фиакъра си, замаяни от преживяването. Бозир ги погледна от ъгъла на улица „Кюлтюр Сент Катрин“ как се качват на колата, прати две-три трогателни целувки на сина си и когато сърцето му се изля напълно, а фиакърът изчезна от очите му, той си помисли, че не бива да изкушава нито Бога, нито полицията, и се прибра в убежище, известно само на него, на Калиостро и на господин Дьо Кросън. Така господин Дьо Кросън също удържа на думата си към Калиостро и не обезпокои Бозир.

Когато детето се върна в Бастилията и акушерката Шопен разказа на Олива за изненадващите преживявания, последната надяна

на най-големия си пръст пръстена на Бозир, също се разплака, целуна детето си, на което вече търсеха дойка, и каза:

— Не, някога господин Жилбер, ученик на господин Русо, твърдеше, че всяка добра майка трябва да кърми детето си. Аз ще кърмя сина си. Искам да бъда вече добра майка и винаги ще бъда.

---

[1] Дидона — дъщеря на царя на Тир, основателка на Картаген — бел.прев. ↑

[2] Асканий — син на Еней, след падането на Троя отведен от баща си в Италия, където станал цар на Лавиний — бел.прев. ↑

[3] Конвулсионер — религиозен фанатик, който изпадал в конвулсии — бел.прев. ↑

[4] Тусен (фр.) — празникът на Все светии — бел.прев. ↑

[5] Ксенофонт (ок. 430 — 354 пр.н.е.) — древногръцки писател, историк и общественик. Участвал в похода на цар Кир Млади срещу брат му персийския цар Артаксеркс II и ръководил отстъплението от Месопотамия до Тракия — бел.прев. ↑

95.

ПОДСЪДИМАТА СКАМЕЙКА

Най-после след дълги дебати бе дошъл денят, когато заключенията на главния прокурор щяха да доведат до постановление на върховния съд. Обвиняемите с изключение на господин Дьо Роан бяха прехвърлени в Консиержери^[1], за да бъдат по-близо до заседателната зала, която се отваряше в седем часа всяка сутрин. Пред съдиите начело с председателя Алигр обвиняемите продължаваха да се държат по същия начин както при следствието. Олива — пряма и свенлива. Калиостро — спокоен, високомерен и излъчващ онова мистично сияние, което обичаше да излага на показ. Вилет — засрамен, жалък и разплакан. Жана — дръзка, с искрящи очи, винаги заплашваща и жлъчна. Кардиналът — скромен, замислен, бездушен. Жана бързо бе усвоила навиците на Консиержери. С прекалено любезните си ласкателства и малките си тайни тя бе спечелила благоразположението на портиерката на Съдебната палата, на нейния мъж и на сина ѝ.

Франция не научи нищо ново от дебатите. Все същото колие, откраднато дръзко от едно или друго от двете обвинени лица, които се обвиняваха взаимно. Целият процес се състоеше в това да се определи между двамата кой е крадецът. Този дух, който винаги подтиква французите и който особено в това време ги подтикваше към крайности, бе прикачил към истинския един друг процес. Въпросът беше да се разбере дали кралицата е имала право да нареди да арестуват кардинала и да го обвини в дръзка невежливост.

За всеки, който говореше за политика във Франция, тази добавка към процеса представляваше истинското дело. Господин Дьо Роан бе сметнал, че може да каже на кралицата това, което бе ѝ казал, да постъпва от нейно име, както бе правил. Дали пък не беше таен агент на Мария-Антоанета, агент, от когото тя се бе отрекла веднага щом около аферата се вдигна шум? С една дума, дали в това странично дело

обвиненият кардинал бе постъпил честно, като близко доверено лице, спрямо кралицата?

Ако бе постъпил честно, значи кралицата беше виновна за всичките интимности, дори невинни, които тя отричаше, но според твърденията на госпожа Дьо ла Мот те са съществували. А после, както изобщо става в очите на общественото мнение, което не щади нищо, дали са невинни тези интимности, недопустими за съпруга ѝ, за министрите, за поданиците? Такъв е процесът, който заключенията на главния прокурор щяха да насочат към неговата цел, към неговата поука.

Главният прокурор взе думата. Той беше органът на съда, говореше от името на незачетеното, погазено кралско достойнство, пледираше за върховния принцип на кралската неприкосновеност. Главният прокурор влизаше в действителния процес за някои обвиняеми, впускаше се стремително в допълнителния процес срещу кардинала. Не можеше да допусне в сделката с колието кралицата да поеме върху себе си една-единствена вина. Ако нямаше вина, всичко падаше върху главата на кардинала.

Ето защо, заключи той непоколебимо:

Вилет се осъжда на каторга;
Жана дьо ла Мот се осъжда на дамгосване, бой с бич
и доживотен затвор в болница;
Калиостро се обявява за невинен;
Снема се обвинението срещу Олива;
Признава се обидната дързост на кардинала спрямо
Нейно кралско величество, признание, вследствие на което
му се забранява всякакъв достъп до краля и кралицата и му
се отнемат длъжностите и сановете.

Обвинителната реч хвърли върховния съд в нерешителност, а обвиняемите — в ужас. Кралската воля се изразяваше с такава сила, че ако бяха живели четвърт век по-рано, когато дори върховните съдилища бяха започнали да се отърсват от ярема и да искат правата си, заключенията на кралския прокурор щяха да бъдат надминати от

усърдието и уважението на съдиите към все още зачитания принцип за непогрешимостта на трона.

Но само четиринайсет съветници приеха напълно мнението на главния прокурор и в съда настъпи разцепление. Пристъпи се към последния разпит, почти безполезна процедура с такива обвиняеми, тъй като тя целеше да предизвика самопризнания преди присъдата, а не можеше да се иска нито мир, нито отдых от ожесточените противници, които се бореха отдавна. Те искаха не толкова собственото си оправдание, колкото осъждането на тяхната страна.

Според обичая обвиняемият трябваше да се яви пред съдиите, седнал на малка дървена скамейка, скромна, унизителна, срамна седалка, опозорена от досега на обвиняемите, които от тази скамейка бяха отишли на ешафода.

Точно там дойде да седне фалшификаторът Вилет, който със сълзи и молби поиска прошка. Той каза всичко, което беше известно, дума по дума, че е виновен за фалшификация, виновен в съучастие с Жана дьо ла Мот. Заяви, че покаянието му, угризението на съвестта му са вече за него мъчение, способно да обезоръжи съдиите.

Никой не се интересуваше за него, беше и изглеждаше чисто и просто един безчестник. Освободен от съда, той се върна просълзен в килията си в Консиержери.

След него на входа на залата се появи госпожа Дьо ла Мот, водеше я Фремен, секретарят на съда. Тя беше с наметалце, облечена с батистена риза, носеше боне от газ без панделка, вид бял газ закриваше лицето ѝ, а косата ѝ не беше напудрена. Жана направи силно впечатление на присъстващите. Преди малко бе положена на първото от отредените ѝ оскърбления — накарали я бяха да мине през малката стълба като обикновените престъпници. Топлината в залата, шумът от разговорите, движението на главите, които се клатеха от всички страни, започнаха да я смущават, а очите ѝ замигаха за миг, сякаш да свикне с блясъка на цялото множество.

Същият секретар, който я държеше за ръката, я заведе бързо до подсъдимата скамейка, разположена в средата на полукръглия подиум и подобна на оня малък зловец блок, който наричат дръвник, когато се издига на ешафод вместо в заседателна зала.

Като видя седалката на позора, предназначена за нея, която се гордееше да се нарича Валоа, и да държи в ръцете си съдбата на една

кралица на Франция, Жана дьо ла Мот пребледня, хвърли гневен поглед наоколо, сякаш да сплаши съдиите, които си позволяваха тази обида, но вместо състрадание срещна навред твърда воля и любопитство, тя потисна яростното си възмущение и седна, за да не помислят, че се строполява на подсъдимата скамейка.

При разпитите забелязаха, че тя забулва отговорите си в оная неяснота, от която враговете на кралицата можеха да извлекат повече полза, за да защитят мнението си. Жана не уточни нищо, само твърдеше, че е невинна, и принуди председателя да ѝ отправи въпрос за съществуването на писмата, които според нея кардиналът писал на кралицата, и на писмата, които кралицата писала на кардинала.

Всичката отрова на змията се изля в отговора на този въпрос. Най-напред Жана заяви, че не желае да zlepоставя кралицата, и добави, че никой по-добре от кардинала не може да отговори на въпроса.

— Поканете го — каза тя — да представи писмата или копия от тях, за да ги прочете и да задоволят вашето любопитство. Що се отнася до мен, не мога да твърдя дали писмата са писани от кардинала до кралицата, или са писани от кралицата до кардинала. Намирам едните за прекалено свободни и фамилиарни от страна на една кралица към поданик; намирам другите за прекалено непочтителни от поданик, предназначени за една кралица.

Дълбокото, ужасно мълчание, с което бе посрещната тази нападка, сигурно показва на Жана, че е вдъхнала само ужас у враговете си, страх у сподвижниците си, недоверие у безпристрастните съдии. Тя напусна подсъдимата скамейка единствено с приятната надежда, че кардиналът също ще седне като нея. Това отмъщение, така да се каже, ѝ беше достатъчно. Когато се обърна да погледне за последен път скамейката на позора, на която принуждаваше Роан да седне след нея, тя не я видя вече, защото по нареждане на съда разсилните вече бяха я махнали и заменили с кресло. Яростно ръмжене се изтръгна от гърдите ѝ, тя изскочи от залата и ухапа свирепо ръцете си.

Мъчението ѝ започваше. Кардиналът на свой ред се приближи бавно. Той току-що бе слязъл от каляска, голямата врата се бе отворила за него. Придружаваха го двама разсилни и двама секретари на съда. До него крачеше управителят на Бастилията.

При влизането му от скамейките в съда се разнесе продължителен шепот на съчувствие и уважение. Откликна му мощно ръкопляскане отвън. Народът поздравяваше обвиняемия и се застъпваше за него пред съдиите.

Принц Луи бе блед, много развълнуван. Облечен в дълга церемониална одежда, той се представяше с уважението и снизходителността, дължими на съдиите от един обвиняем, който приема тяхната юрисдикция и се осланя на нея.

Посочиха креслото на кардинала, чиито очи се страхуваха да се насочат към ограденото място. Председателят му кимна за поздрав и го насърчи с думи, а целият съд благосклонно го помоли да седне, което още повече засили бледността и вълнението на обвиняемия.

Когато взе думата, треперливият му, прекъсван от въздишки глас, смутените му очи, смиреното му държане развълнуваха дълбоко състрадателната аудитория. Той обясняваше бавно, представи по-скоро оправдания, отколкото доказателства, по-скоро настоятелни молби, отколкото разсъждения, и като се спря внезапно, той, красноречивият, сладкодумният, с онази скованост на ума и на смелостта си произведе по-силно въздействие, отколкото всякакви защитни речи и всякакви аргументи.

След това се яви Олива, клетото момиче се оказа отново на подсъдимата скамейка. Мнозина потръпнаха, като видяха този жив образ на кралицата върху позорната седалка, заемана по-рано от Жана дьо ла Мот — призракът на Мария-Антоанета, кралица на Франция, на подсъдимата скамейка за крадли и фалшификаторки ужаси и най-отявлените врагове на монархията. Гледката също привлече мнозина досущ като кръв, която дават да вкуси тигър. Отвред си казваха, че горката Олива току-що бе оставила в канцеларията на съда детето си, което тя кърмеше, и когато вратата се отвори, ревът на сина на господин Бозир болезнено пледираше в полза на майка си.

След Олива се яви Калиостро, най-малко виновният от всички. Той не бе поканен да седне, макар че креслото стоеше до скамейката. Съдът се страхуваше от защитната реч на Калиостро. Един привиден разпит, прекъсван от „добре!“ на председателя Алигр, задоволи изискванията на формалностите.

Накрая съдът съобщи, че дебатите приключват и че започва обсъждането. Тълпата се изниза бавно по улиците и кейовете,

заричайки се да се върне вечерта, за да чуе присъдата, която, казваха, скоро ще бъде произнесена.

---

[1] Консиержери — затвор в Париж, построен от Филип Хубави през XIV век. Славил се е като едно от най-жестоките места за мъчения. Сред най-известните затворници са Мария-Антоанета, Шарлот Корде, Дантон и др. — бел.ред. ↑

96.

ЗА ЕДНА РЕШЕТКА И ЗА ЕДИН АБАТ

След края на дебатите, след отзвука от разпита и вълненията на подсъдимата скамейка всички затворници за нощта бяха настанени в Консиержери. Тълпата, както казахме, дойде вечерта да застане на мълчаливи възбудени групи на площада пред Съдебната палата, за да чуе веднага новината, щом бъде издадена присъдата. В Париж, чудно, тълпата научава тъкмо големите тайни, преди те да станат известни в пълното им развитие.

И тъй, тълпата чакаше, посръбвайки от анасоновия сок, който амбулантните търговци продаваха под първия свод на Понт-о-Шанж. Беше топло. Юнските облаци се влачеха тежко един след друг като къмба гъст дим. Небето на хоризонта просветваше от време на време от бледи проблясъци.

Докато кардиналът, на когото бе оказано благоволение да може да се разхожда по терасите, свързващи кулите, разговаряше с Калиостро за вероятния успех на взаимната им защита, докато в килията си Олива галеше малкото си дете и го люлееше на ръце, докато в стаичката си Рето със сухи очи гризеше ноктите си и броеше мислено обещаните от господин Дьо Кросън екую и ги сравняваше като обща сума с месеците на затвор, обещавани му от върховния съд, Жана, оттеглила се в стаята на портиерката госпожа Юбер, се опитваше да разсее с малко шум и малко движение пламналата си глава.

Тази стая с висок таван, обширна като зала, застлана с плочи като галерия, се осветяваше откъм кея от голям островрѣх прозорец. Малките стъкла на прозореца спираха по-голямата част от светлината и тъй като дори в тази стая, където живееха свободни хора, се бояха от свободата, една огромна желязна решетка, прикрепена отвън, върху самите стъкла, усилваше мрака поради кръстосаните желязни прѣчки и оловната мрежа, които обрамчваха всяко ромбовидно стъкло. Впрочем светлината, която се процеждаше през двойното решетко, някак се

смекчаваше от погледа на затворниците. У нея нямаше рязкото сияние на свободното слънце, не можеше да наскърбява ония, които не можеха да излязат. Във всички неща, дори лошите, правени от човека, има хармоничност, която облекчава и позволява преход между мъката и усмивката.

Тъкмо в това помещение, откакто бе затворена в Консиержери, госпожа Дьо ла Мот живееше цял ден заедно с портиерката, сина ѝ и мъжа ѝ. Както казахме, тя имаше гъвкав ум, обаятелен характер. Хорицата я бяха обикнали, тя бе намерила начин да им докаже, че кралицата е главната виновница. Щеше да дойде ден, когато в същото това помещение друга портиерка, също трогната от неволите на една затворничка, щеше да повярва в невинността ѝ, като я видеше търпелива и добра, а тази затворничка щеше да бъде *кралицата*.

И тъй, госпожа Дьо ла Мот щеше да забрави — както сама казваше — в обществото на портиерката и нейните близки тъжните си мисли и с доброто си настроение щеше да се отплати за добрините към нея. През този ден, когато заседанията бяха прекратени, Жана се върна при добрите хорица, завари ги угрижени и притеснени. Тази хитра жена не бе безразлична към подобни обрати. Тя се надяваше дори на нищото, безпокоеше се от всичко. Напразно се опитваше да измъкне истината от госпожа Юбер, тя и близките ѝ се ограничаваха в общи, банални думи.

През този ден, както казахме, Жана забеляза в тъгъла на камината един абат, от време на време сътрапезник на семейството. Той беше бивш секретар на наставника на граф Дьо Прованс. Човек скромнен, язвителен с мярка, който познаваше кралския двор и отдавна не бе идвал в дома на госпожа Юбер. След като госпожа Дьо ла Мот влезе в Консиержери, той отново бе станал редовен гост на семейството. Имаше също двама-трима висши служители от Съдебната палата, които оглеждаха много госпожа Дьо ла Мот, но говореха малко.

Тя поде весело разговора:

— Сигурна съм, че горе се говори по-разпалено, отколкото тук.

На предизвикателството отвърна само слаб шепот на съгласие, откъснал се от устата на портиерката и мъжа ѝ.

— Горе ли? — повтори абатът, като се престори, че нищо не разбира. — Къде точно, госпожо Дьо ла Мот?

— В залата, където разискват съдиите — отговори Жана.

— А, да — каза абатът.

Отново се възцари мълчание.

— Вярвам — каза тя, — че днешното ми държане е направило добро впечатление. Вие сигурно вече знаете това?

— О, да, госпожо — обади се плахо портиерът.

Той стана, като че да прекъсне разговора.

— А какво е вашето мнение, господин абат? — продължи Жана.
— Делото ми не се ли очертава добре? Имайте предвид, че не е представено никакво доказателство.

— Вярно, госпожо — каза абатът, — така че можете да се надявате на много.

— Нима? — попита тя.

— Все пак — добави абатът — да предположим, че кралят...

— Е, какво ще направи кралят? — попита живо Жана.

— Ех, госпожо, кралят може да не желае изобличение.

— Значи иска господин Дьо Роан да бъде осъден, което е невъзможно.

— Вярно, трудно е — отвърнаха от всички страни.

— Но в това дело — побърза да вметне Жана, — който казва „господин Роан“, все едно изрича моето име.

— Не, не — продължи абатът, — лъжете се, госпожо. Един обвиняем ще бъде оправдан... Аз мисля и дори се надявам, че това ще бъдете вие. Но ще бъде само един. На краля е нужен виновник, иначе какво ще стане с кралицата?

— Вярно — каза глухо Жана, докачена, че я опровергават дори по отношение на една лъжлива надежда. — На краля е нужен виновник. Е, господин Дьо Роан е толкова подходящ, колкото съм и аз.

След тези думи настана злокобно мълчание, което уплаши графинята.

Абатът пръв го прекъсна.

— Госпожо — рече той, — кралят не е злопаметен и след като се уталожил първоначалният му гняв, няма да мисли вече за миналото.

— А какво наричате уталожен гняв? — попита Жана иронично.
— И Нерон, и Тит са изпадали в гняв.

— Присъда... каквато и да е — побърза да вметне абатът, — тя уталожва.

— Каквато и да е! Господине — извика Жана, — това са ужасни думи... Много неопределени... Каквато и да е означава много!

— О, става дума просто за отиване в манастир — отвърна хладно абатът. — Според слуховете, които се носят, тази идея кралят е приел на драго сърце по отношение на вас.

Жана го изгледа с ярост, която веднага отстъпи място на най-силна възбуда.

— Затваряне в манастир! — възкликна тя. — Тоест бавна смърт, позорна в подробностите, жестока смърт, която ще изглежда като проява на милост! Затваряне *in pace*^[1], нали? Измъчване чрез глад, студ, наказания! Не, стига страдания, стига срам, стига нещастие за невинната, когато виновната е властна, свободна, уважавана! Смърт веднага, ала смърт, каквато избира аз, свободен съдник, за да бъде наказана, че съм се родила в този подъл свят!

Без да слуша нито увещанията, нито молбите, като не позволи да я спрат, тя отблъсна портиера, събори абата, отстрани госпожа Юбер и се завтече към една етажерка, за да потърси там нож. Тримата успяха да я отклонят, но тя се втурна като пантера, подгонена от ловци, без да се плаши, и като надаваше гневен, неестествено силен вой, нахълта в един кабинет до залата, вдигна огромна фаянсова саксия, в която крееше една повехнала роза, и се удари няколко пъти по главата. Саксията се счупи, в ръката на тази фурия остана едно парче, видяха, че от разрязаната кожа по челото се стича кръв. Портиерката се хвърли разплакана в прегръдките ѝ. Двете седнаха в едно кресло. Обляха я с благоуханна вода, примесена с оцет. След ужасни гърчове тя бе загубила съзнание. Когато дойде на себе си, абатът помисли, жената че се задушаваша.

— Гледайте! — каза той. — Тази решетка пречи да влиза светлина и въздух. Не може ли клетата жена да подиша малко?

Госпожа Юбер, забравила всичко, притича до един скрин, разположен до камината, извади оттам ключ, отвори решетката и в помещението нахлуха на вълни въздух и живот.

— Аха — каза абатът, — не знаех, че решетката може да се отключва. Защо са нужни толкова предпазни мерки, Боже мой?

— Такова е нареждането! — отвърна портиерката.

— Да, разбирам — добави с подчертано благоразположение абатът, — този прозорец е само на около шест стъпки от земята и гледа

към кея. Ако се случи затворници да бягат от Консиержери, минавайки през вашето помещение, те ще се озоват на свобода, без да срещнат нито ключар, нито часови.

— Точно така — потвърди портиерката.

Абатът забеляза с крайчеца на окото си, че госпожа Дьо ла Мот бе чула и разбрала, дори бе трепнала и веднага след като изслуша думите на абата, вдигна очи към скрина, затворен само с една медна дръжка, където портиерката държеше ключа за решетката. Това му бе достатъчно. Присъствието му изглеждаше вече излишно. Той си тръгна. Но после се върна като театрален герой и каза:

— Колко народ на площада! Цялата тълпа стои така упорито откъм Съдебната палата, че няма жива душа на кея.

Портиерът се наведе навън.

— Вярно — каза той.

— Да не мислят — продължи абатът, като че ли госпожа Дьо ла Мот не можеше да го чуе, а тя го чуваше много добре, — да не смятат, че присъдата ще бъде издадена през нощта? Не, нали?

— Предполагам — каза портиерът, — че ще я издадат чак на сутринта.

— Тогава — добави абатът — постарайте се да оставите клетата госпожа Дьо ла Мот да си почине малко. След толкова сътресения тя сигурно има нужда от почивка.

— Ще се оттеглим в стаята си — каза добрият портиер на жена си — и ще оставим госпожата тук, на креслото, ако не желае да използва кревата.

Жана се привдигна и срещна погледа на абата, който чакаше отговора ѝ. Тя се престори, че заспива отново. Абатът изчезна, портиерът и жена му затвориха внимателно решетката, сложиха ключа обратно на мястото му и също излязоха. Щом остана сама, Жана веднага отвори очи.

„Абатът ме посъветва да избягам — помисли тя. — По-ясно не може да ми се посочат и необходимостта от бягство, и начинът как да стане! Предупреждението, че има опасност да ме осъдят, преди още да стане известно решението на съдиите, иде от приятел, който иска да ме подтикне да възвърна свободата си. Трябва да направя само една крачка, за да избягам, ще отворя скрина, после — решетката, и ето ме на пустия кей. Пуст, да... Няма никого, дори луната се крие на небето.

Да бягам... О, свобода, щастието да възвърна богатствата си... Щастието да върна на враговете си всички злини!“

Тя се втурна към скрина и грабна ключа. Вече се приближаваше към ключалката на решетката. Внезапно ѝ се стори, че върху черната линия на парапета на моста вижда някаква тъмна фигура, която нарушаваше еднообразното му очертание.

„Там в мрака има човек — каза тя, — може би е абатът. Той бди над моето бягство, чака ме, за да ми помогне. Да, но ако е клопка... ако сляза на кея и ме хванат, ако ме заварят на местопрестъплението, докато бягам? Бягството е признание за престъпление, самопризнание най-малкото за страх! Който бяга, бяга, от съвестта си... Отде иде този човек? Изглежда, че е пратен от господин Дьо Прованс... Отде да зная дали не е пратеник на кралицата или на роановци... Колко скъпо ще платят за една моя погрешна стъпка... Да, там някой дебне! За да ме накара да избягам няколко часа преди решението на съда! Не можеха ли по-рано, ако наистина искат да ми помогнат? Боже мой, кой знае дали вестта за оправдаването ми, решено от съвета на съдиите, вече не е стигнала до враговете ми? Кой знае дали не искат да предотвратят този страшен удар за кралицата с някакво доказателство или признание за вината ми. Признанието, доказателството ще бъде моето бягство. Ще остана!“

Тя се усмихна, вдигна хитрата си и дръзка глава и с уверена стъпка отиде да сложи ключа на решетката обратно в малкия скрин до камината. После седна отново в креслото, между светлината и прозореца, и взе да наблюдава отдалеч, преструвайки се на заспала, сянката на дебнещия човек, който, несъмнено уморен да чака, най-после стана и изчезна с първите лъчи на зората, когато очите започнаха да различават водата и нейните брегове.

---

[1] In pace (лат.) — в мир, през време на мир — бел.прев. ↑

97.

ПРИСЪДАТА

На сутринта, когато всички шумове се събуждат, когато Париж заживява отново, графинята се надяваше, че вестта за оправдаване ще влезе в затвора наведнъж с радостта и поздравленията на нейните приятели. Имаше ли тя приятели? Уви, никога състоянието, знатността не остават без свита, а Жана бе станала богата, влиятелна, бе получавала, бе давала, без да си създаде поне един обикновен приятел, който да отхвърли през злочестото утре това, което вчера е хвалил. Но след победата, която очакваше, Жана щеше да има поддръжници, обожатели, завистници. Напразно очакваше навалищата от весели лица да нахълта в стаята на портиера Юбер.

От неподвижността на обречена, която позволява да се протягат ръце към нея, Жана премина — такава наклонност имаше характерът ѝ — към прекомерно безпокойство. И тъй като човек не може винаги да крие, тя не сметна за нужно да крие от пазачите своите чувства.

Не ѝ позволяваха да излиза, за да се осведоми, но тя провря глава през един прозорец, тревожна, наостри ухо към шумовете на съседния площад, шумове, които, прониквайки през дебелите стени на стария палат на Сен Луи, се превръщаха в неясен шепот. Жана не чу глъч, а истински взрив, викове „браво“, крясъци, тропот с крака, нещо като изригване, което я уплаши, защото не разбираше, че тъкмо на нея засвидетелстват такова съчувствие. Шумните овации се повториха два пъти, заменени после от друг род звуци. Стори ѝ се, че това беше и одобрение, но спокойно одобрение, което умираше веднага щом се родеше. Скоро минувачите по кея станаха по-многобройни, като че групите на площада се стопяваха и връщаха поотделно пръснатите си части.

— Славен ден за кардинала! — каза някакъв чиновник от прокуратурата, като подскачаше по паважа до парапета.

— За кардинала! — повтори Жана. — Значи е съобщено, че кардиналът е оправдан?

Капка пот падна от челото на Жана. Тя влезе бързо в помещението.

— Госпожо, госпожо — попита тя жената на Юбер, — какво чувам, имало нещо радостно за кардинала? Кое е радостното, моля ви?

— Не знам — отговори оная.

Жана я изгледа право в лицето.

— Попитайте мъжа си, моля ви — добави тя.

Портиерката се подчини от учтивост, а Юбер отговори отвън:

— Не знам!

Жана, нетърпелива, докачена, се спря за миг в средата на стаята.

— Тогава какво искаха да кажат тия минувачи? — попита тя. — Тези оракули никога не мамят. Няма съмнение, те говореха за процеса.

— Може би — отвърна състрадателно Юбер — са искали да кажат, че ако оправдаят господин Дьо Роан, ще бъде хубав ден за него, нищо повече.

— Вярвате ли, че ще го оправдаят? — извика Жана и стисна пръсти.

— Може да се случи.

— Ами аз...

— О, вие, госпожо... и вие като него, защо не и вие?

— Странно предположение! — промърмори Жана.

Тя отиде отново до прозореца.

— Струва ми се, че грешите, госпожо — каза портиерът, — като търсите така радости, които идват отвън неразбираеми за вас. Повярвайте ми, стойте спокойно и почакайте вашия адвокат или господин Фремен да дойдат да ви прочетат...

— Присъдата... Не, не!

Тя се послуша. Една жена минаваше с приятелките си. С празнични бонета, с големи букети в ръка. Уханието на рози стигна като балсам чак до Жана, която го вдъхваше отдолу.

— Той ще получи моя букет — извика жената — и още сто други, милият. Ох, да можех, щях да го целуна.

— И аз — обади се една приятелка.

— Аз пък искам той да ме целуне — каза трета.

„За кого ли говорят?“ — помисли си Жана.

— Красив е и няма да му откажеш, нали? — рече друга.

И всичко отмина.

— Пак кардиналтът! Все той! — промърмори Жана. — Той е оправдан, оправдан е.

Тя произнесе тези думи с такова отчаяние и увереност едновременно, че портиерите, решили да не предизвикват буря като предния ден, казаха в един глас:

— Ех, госпожо, защо не искате да оправдаят и да освободят горкия затворник?

Жана почувства удара, почувства особено промяната у домакините си и тъй като не искаше да загуби благоразположението им, рече:

— Ох, не ме разбирате. Уви, нима ме смятате за толкова завистлива и злобна, та да желая нещо лошо на моите другари по нещастие? Боже мой, нека оправдаят кардинала, о, да, нека го оправдаят! А аз, аз, какво зная в края на краищата... Повярвайте ми, приятели, от нетърпение съм такава.

Юбер и жена му се спогледаха, сякаш да премерят значимостта на това, което искаха да направят. Спря ги една свирепа искра, която лумна неволно в очите на Жана тъкмо когато щяха да вземат решение:

— Защо не ми казвате нищо? — извика тя, забелязала грешката си.

— Ние не знаем нищо — повториха те по-тихо.

В този миг дойде заповед, с която викаха Юбер. Портиерката, останала сама с Жана, се опита да я разсее, но напразно. Всички сетива на затворничката, целият ѝ ум бяха насочени навън, към шумовете, шепотите, които долавяше с възприемчивост, усилвана от нервната възбуда.

Портиерката, като не можеше да ѝ пречи да гледа или да слуша, се примири.

Внезапно на площада се вдигна врява, настъпи голямо раздвижване. Тълпата рукна по моста към кея с такива чести, такива многократни викове, че Жана трепна от наблюдателния си пост. Виковете не преставаха, бяха отправени към една открита кола, чиито коне, задържани по-скоро от тълпата, отколкото от ръката на коларя, едва пристъпваха с най-бавен ход.

Малко по малко множеството ги обграждаше, притискаше, носеше на рамене, на ръце коне, каляска и двама души, които се намираха в каляската. Под ярките слънчеви лъчи, под дъжд от цветя,

под свод от букети, които хиляди ръце размахваха над главите си, графинята позна двамата души, които опияняваха възторжената тълпа.

Единият, пребледнял от триумфа си, уплашен от известността си, оставаше сериозен, зашеметен, разтреперан. Жени се катереха по колелата, дърпаха ръцете му, за да ги обсипят с целувки, и със силни удари си оспорваха дантелата на маншетите му, за която бяха платили с най-свежи и най-редки цветя. Други, още по-щастливи, се бяха качили с лакеите на задната част на каляската. После, неусетно премахвайки препятствията, които ограждаха любовта им, те улавяха главата на обожавания човек, лепваха почтителна и сладна целувка и отстъпваха място на други щастливки. Обожаваният човек беше кардинал Дьо Роан.

Спътникът му, свеж, весел, сияещ, получаваше не толкова горещ, но все пак ласкав прием, като се спазваше разликата. Впрочем всички му се отплащаха с ръкопляскания, с викове „да живее!“ . Жените си деляха кардинала, а мъжете крещяха: „Да живее Калиостро!“

Опиянението мина за половин час през Понт-о-Шанж и до връхната му точка Жана наблюдаваше победителите. Не изпускаше нито една подробност. Тази проява на всеобщ възторг към жертвите на кралицата, защото така ги наричаха, достави за миг радост на Жана.

Но тя веднага каза:

— Какво! Значи вече са свободни, значи всички формалности за тях са вече изпълнени, а аз, аз не знам нищо, защо не ми казват нищо?

Тя се разтрепери. Усещаше до себе си госпожа Юбер, която, мълчалива, внимателна към всичко, което ставаше, сигурно бе разбрала и не даваше никакво обяснение. Жана се готвеше да я предизвика, за да ѝ даде необходимото разяснение, когато нов шум насочи вниманието ѝ към Понт-о-Шанж. Един фиакър, заобиколен от хора, изкачваше на свой ред наклона на моста.

Във фиакъра Жана позна Олива, която, усмихната, показваше детето си на народа. Тя също заминаваше, свободна и обезумяла от радост от малко волните шеги, от целувките, които ѝ пращаха. Вярно, ласкателството беше грубо, ала достатъчно за госпожица Олива, изпращана от тълпата — последен отзвук от бляскавото тържество, устроено на кардинала.

В средата на моста чакаше пощенска кола. Господин Бозир се криеше там зад един свой приятел, който единствен се осмеляваше да

се покаже на възторжения народ. Той даде знак на Олива, тя слезе от фиакъра сред викове, които се превърнаха постепенно в дюдюкания. Но какво са дюдюканията за актьори, когато могат да им запратят разни предмети и да ги изгонят от театъра?

Олива се качи в каляската и се строполи в обятията на Бозир. Той я притисна до задушаване като плячка и не я пусна повече от една левга, давейки я със сълзи и с целувки.

В това време Жана виждаше всички тези свободни, щастливи, поздравявани хора и се питаше защо само тя няма вести.

— Но мен, мен — извика тя, — с каква изтънчена жестокост не ми казват присъдата?

— Успокойте се, госпожо — каза Юбер, като влезе, — успокойте се.

— Невъзможно е да не знаете нищо — възрази Жана, — вие знаете, знаете! Кажете ми.

— Госпожо...

— Ако не сте звяр, кажете ми, виждате колко страдам.

— Забранено ни е, госпожо, като нисши служители в затвора да разкриваме решенията на съда, които могат да бъдат прочетени само от съдебните секретари.

— Значи е толкова ужасно, че не смеете! — извика Жана в изблик на гняв, който така уплаши портиера, че вече предусещаше повторение на вчерашните сцени.

— Не — каза той, — успокойте се.

— Тогава говорете.

— Ще бъдете ли търпелива и няма ли да ме злепоставите?

— Аз ви обещавам, кълна ви се, говорете!

— Е, господин кардиналът е оправдан.

— Зная.

— Господин Калиостро е обявен за невинен.

— Зная, зная!

— Снето е обвинението от госпожица Олива.

— А после, после?

— Господин Рето дьо Вилет е осъден...

Жана трепна.

— На каторга!

— Ами аз! Ами аз! — извика тя и тропна ядно с крак.

— Търпение, госпожо, търпение. Нали обещахте?

— Аз съм търпелива, хайде, говорете...

— На изгнание — изрече със слаб глас портиерът и извърна очи.

Искра на радост блесна в очите на графинята, искра, която угасна така бързо, както се появи.

После тя извика силно, престори се, че припада, и се отпусна в ръцете на домакините си.

— Какво ли щеше да стане — прошепна Юбер на ухото на жена си, — ако бях ѝ казал истината?

„Изгнание — мислеше Жана, давайки вид, че изпада в нервна криза, — това значи свобода, богатство, отмъщение, каквото мечтаех... Аз победих!“

98.

ЕКЗЕКУЦИЯТА

Жана продължаваше да чака секретаря на съда, понеже портиерът ѝ беше обещал, че той ще дойде да прочете присъдата ѝ. Всъщност, като нямаше вече да я измъчват съмнения — измъчваше я само сравнението, сиреч гордостта — тя си казваше: „Какво ме засяга мен, че смятат господин Дьо Роан за по-малко виновен от мен? Мен ли наказват за една грешка? Не. Ако всички ме бяха признали за Валоа, ако можех да имам като господин кардинала цяла върволица принцове и херцози, строени по пътя на съдиите, чието държане изразяваше съчувствие, с креп на шпагите, с тъжния си вид, мисля, че нищо нямаше да откажат на нещастната графиня Дьо ла Мот и сигурно щяха да спестят на потомката на рода Валоа обидата да седи на подсъдимата скамейка.

Но защо да се занимавам с миналото, което е мъртво? Ето че свърши голямото дело в живота ми. Поставена двусмислено в обществото, двусмислено в кралския двор, застрашена да ме повали първият полъх, дошъл отгоре, аз вегетирах, връщах се може би към първичната немотия, която беше мъчителното изпитание на живота ми. Сега няма нищо подобно. Изгнаница! Аз съм изгнаница! Сиреч имам право да прибера моя милион в касата си, да живея под портокаловите дървета на Севиля или на Агридженто през зимата, в Германия или в Англия през лятото, сиреч нищо няма да ми попречи — млада съм, хубава, прочута, мога сама да се справя — да живея, както си искам, било с мъжа си, ако е изгнаник като мен, а аз зная, че е свободен, било с приятелите, които даряват винаги щастие и младост!

А после — продължаваше Жана, унесена в пламенните си мисли, — нека дойдат да кажат на мен, осъдената, на мен, изгнаницата, на мен, унижената нещастница, че не съм по-богата от кралицата, по-уважавана от кралицата, по-невинна от кралицата. Защото моето осъждане не я засяга. Дъждовният червей не пада по-долу от лъва. Трябваше да осъдят господин Дьо Роан, а господин Дьо Роан бе

признат за невинен. Сега как ще ми съобщят присъдата и как ще ме изгонят от кралството? Нима ще отмъстят на една жена, като я подложат на най-суровите средства на наказателната система? Ще ме предадат ли на полицейските агенти, за да ме заведат до границата? Ще ми кажат ли тържествено: «Недостойна жено, кралят ви изгонва от своето кралство!» Не, моите господари са благородни — усмихна се тя, — вече не ми се сърдят. Сърдят се единствено на добрия парижки народ, който крещи под балконите им: «Да живее кардиналът! Да живее Калиостро! Да живее парламентът!» Ето истинския им враг — народа. О, да, той е непосредственият им враг, защото аз разчитах на моралната подкрепа на общественото мнение и я получих!“

Ето така мислеше Жана и правеше малките си приготовления, разчиствайки сметките със себе си. Вече обмисляше как да разпродаде диамантите, как да се настани в Лондон (беше лято), когато споменът за Рето дьо Вилет мина не през сърцето, а през главата ѝ.

„Горкият! — злобно се усмихна тя. — Той плати за всички. Значи за изкупленията винаги трябва една мръсна душа, във философския смисъл, и всеки път когато се появят такива нужди, изкупителната жертва изниква от земята, за да бъде изядена.

Горкият Рето! Слаб, нещастен, днес той плаща за памфлетите си срещу кралицата, за подмолните си писания и Бог, който дава на всекиго това, което му се полага на тоя свят, ще изпълни живота му с насилие, от време на време с луидори, със засади, със скривалища и накрая — каторга. Ето какво означава лукавщина вместо ум, хитрост вместо злоба, агресивност без постоянство и сила. Колко златорни същества има на тоя свят, от отровния кърлеж до скорпиона, първия от малките, от когото се бои човекът! Всички тези гадини искат да вредят, но нямат честта да се борят — смачкват ги.“

И така тържествено, с лека ръка Жана погребваше съучастника си Рето, твърдо решила да се осведоми за каторгата, на която щяха да изпратят този подлец, за да не става нужда да подлага на унижение един нещастник да му покаже щастieto на една стара позната. Жана имаше добро сърце. Тя вечеря весело с портиерите, те бяха загубили напълно своята веселост, вече не се стараеха да крият смущението си. Жана приписа хладното им държане на това, че са я осъдили, и им го изтъкна. Те отговориха, че няма нищо по-мъчително за тях от външния вид на хората, на които са произнесли присъда.

В дъното на душата си Жана беше толкова щастлива, толкова трудно криеше радостта си, че възможността да остане сама, свободна с мислите си, можеше да ѝ бъде само приятна. Тя реши да помоли след вечерята да се прибере в стаята си. Много се изненада, когато по време на десерта портиерът Юбер взе думата и с принудена тържественост, която нямаше навика да влага в отношенията си, каза:

— Госпожо, имаме нареждане да не държим в затвора лицата, чиято съдба вече е решена.

„Добре — рече си Жана, — изпреварват желанията ми.“

Тя стана и отговори:

— Не искам да нарушавате закона, ще бъде неблагодарност от моя страна за добрините, които направихте... Ще се върна в стаята си.

Тя погледна какво въздействие оказаха думите ѝ. Юбер въртеше един ключ между пръстите си. Портиерката извърна глава, сякаш да скрие новото си смущение.

— Но — добави графинята — къде ще дойдат да ми прочетат присъдата и кога ще дойдат?

— Може би чакат госпожата да се прибере в стаята си — побърза да каже Юбер.

„Сигурно иска да ме отстрани“ — помисли си Жана.

Тя потръпна от някакво смътно чувство на безпокойство, което, едва появило се в сърцето ѝ, тутакси изчезна. Жана изкачи трите стъпала, които почваха от стаята на портиера и стигаха до коридора с канцеларията на съда.

Като я видя да тръгва, госпожа Юбер се втурна към нея и я улови за ръцете, ала не с уважение, не с истинско приятелство, не с онова чувство, което прави чест на тоя, който го засвидетелства, и на оня, към когото е насочено, а с дълбоко състрадание, с порив на съжаление, което не убягна от вниманието на умната графиня. Този път впечатлението беше толкова ясно, че Жана, както сама си призна, много се уплаши. Ала тя отхвърли от душата си, препълнена с радост и надежда, уплахата, както бе отхвърлила безпокойството.

Все пак Жана искаше да попита госпожа Юбер каква е причината за съжалението ѝ, отвори уста и слезе две стъпала, за да постави един от ония въпроси, точни и смели като душата ѝ, но не успя. Юбер я хвана за ръката, по-скоро бързо, отколкото учтиво, и отвори вратата. Графинята се озова в коридора, където чакаха осем

стражари. Какво чакаха? Ето това се запита Жана, като ги съзря. Но вратата на портиера вече се бе затворила. Пред стражарите стоеше един от ключарите на затвора, този, който всяка вечер я изпращаше до стаята ѝ. Мъжът тръгна пред Жана, сякаш ѝ показваше пътя.

— В стаята ли се прибирам? — попита графинята, като че искаше да бъде сигурна в думите си, но се съмняваше.

— Да, госпожо — отговори ключарят.

Жана се улови за железния парапет и се заизкачва подир мъжа. Тя чу стражарите, които си шепнеха няколко крачки по-нататък, ала не помръдваха от мястото си. Успокоила се, тя се остави да я затворят в стаята и дори поблагодари сърдечно на ключаря. Той се оттегли.

Щом Жана се видя свободна и сама в стаята си, радостта ѝ избухна неудържимо, радост, твърде дълго спотайвана под маската, с която тя лицемерно бе крила пред портиера лицето си.

Стаята в Консиержери беше нейната килия, на нея, дивия звяр, окован за малко от хората, който една прищявка на Бога щеше отново да пусне из свободните простори на света. А в бърлогата или в килията си, когато е нощ, когато никакъв шум не показва на затворничката, че пазачите бдят, когато тънкото ѝ обоняние не долавя наоколо никаква диря, започват мятанията на дивата душа. Тя протяга крайниците си, за да свикнат с полетите на очакваната независимост, крещи, скача или изпада в ярост, което никога не учудва човешкото око.

С Жана бе същото. Внезапно тя чу стъпки в коридора, чу ключовете да дрънчат на връзката на ключаря, чу го да превърта ключа в бравата. „Какво ли искат от мен?“ — помисли си тя и се изправи отново, бдителна и безмълвна. Ключарят влезе.

— Какво има, Жан? — попита с нежния си глас Жана.

— Ще благоволи ли госпожата да ме последва? — каза той.

— Къде?

— Долу, госпожо.

— Как така долу...

— В канцеларията.

— Какво ще правя там, моля ви?

— Госпожо...

Жана пристъпи към колебаещия се човек и забеляза в края на коридора стражарите, които бе срещнала първоначално долу.

— Все пак — извика тя развълнувана — кажете ми какво искат от мен в канцеларията?

— Госпожо, господин Дойо, вашият защитник, иска да поговори с вас.

— В канцеларията ли? Защо не тук, нали няколко пъти му разрешиха да дойде?

— Госпожо, работата е там, че господин Дойо е получил писма от Версай и иска да ви запознае със съдържанието им.

Жана не забеляза колко несмислен беше отговорът. Направи ѝ впечатление, че казаха *писма от Версай*, несъмнено писма от кралския двор, донесени лично от защитника.

„Нима след обявяването на присъдата кралицата да е ходатайствала пред краля? Нима...“

Но каква полза да се впуска в догадки? Имаше ли време, необходимо ли беше, когато след две минути можеше да се реши въпросът? Пък и ключарят настояваше, поклащаше ключовете, все едно му липсваха основателни причини да възразява срещу някакво нареждане.

— Почакайте малко — каза Жана, — виждате, че вече се бях съблякла, за да си отдъхна, толкова съм уморена през последните дни.

— Ще почакам, госпожо, но ви моля да имате предвид, че господин Дойо бърза.

Жана затвори вратата, навлече малко по-чиста рокля, взе едно наметалце и бързо оправи косата си. Приготовленията ѝ отнеха едва пет минути. Сърцето ѝ подсказваше, че господин Дойо носи заповедта да замине веднага, както и ще уточни начина как да прекоси Франция едновременно скришом и удобно! Да, кралицата сигурно е намислила да отстрани неприятелката си колкото се може по-бързо. Сега, когато присъдата беше издадена, кралицата навярно се стараеше да дразни неприятелката си колкото се може по-малко, защото окованата пантера е опасна, а какво ли щеше да бъде, когато е свободна? Залъгвана от тези приятни мисли, Жана по-скоро хвъркна, отколкото затича подир ключаря. Той се спусна с нея надолу по малката стълба, по която я бяха водили в заседателната зала. Но вместо да отиде до залата, вместо да завие наляво, за да влезе в канцеларията, тъмничарят свърна към една малка врата, разположена отдясно.

— Къде отивате? — попита Жана. — Канцеларията е тук.

— Елате, елате, госпожо — каза с пресилена любезност ключарят, — господин Дойо ви чака тук.

Той мина напред и придърпа затворничката, която чу как външните резета на масивната врата се затвориха с трясък зад нея. Изненадана, като не виждаше още никого в мрака, Жана не посмя да попита нищо пазача си. Направи две-три крачки и се спря. Някаква синкава светлина придаваше на стаята вид все едно е вътрешност на гроб. Светлината се процеждаше отгоре през старинна решетка и само паяжините, дебел слой вековен прах и няколко бледи лъча даваха слабо отражение по стените.

Жана изведнъж усети студа, усети влагата на тази тъмница, долови нещо ужасно в пламтящите очи на ключаря. Тя все още виждаше само него, тъй като само той и затворничката се намираха в този миг между четирите стени, позеленели от водата, която се процеждаше през решетестите капаци на прозорците. Те бяха плесенявали от въздух, който слънцето никога не стопляше.

— Господине — каза тя, превъзмогвайки чувството на ужас, от което потръпваше, — какво правим тук двамата? Къде е господин Дойо, когото обещахте, че ще видя тук?

Ключарят не отговори нищо и се обърна, сякаш да види дали вратата, през която бяха влезли, се е затворила здраво.

Жана проследи с ужас движението му. Хрумна ѝ мисълта като в черните романи от онова време, че има работа с един от тия тъмничари, зверове, влюбени в своите затворнички, които, когато жертвата им излиза на свобода, стават тирани и предлагат любовта си в замяна на свободата.

Жана беше силна, не се страхуваше от изненади, не беше целомъдрена по душа. Въображението ѝ се бореше успешно с изтънчените прищевки на господин Кребийон-син и Луве. Тя тръгна право към тъмничаря, усмихна се кисело и попита:

— Приятелю, какво искате? Имате ли да ми кажете нещо? Времето на една затворничка, когато свободата ѝ приближава, е ценно време. Вие май сте си избрали за разговори много зловещо място?

Мъжът с ключовете не ѝ отговори, защото не я разбираше. Седна на ъгъла на ниската камина и зачака.

— Но какво правим? — повтори Жана, уплашила се, че има работа с луд.

— Чакаме адвоката Дойо — отговори ключарят.

Жана поклати глава.

— Трябва да признаете — каза тя, — че ако адвокатът Дойо има да ми предава писма от Версай, значи не цени времето си в приемната... Невъзможно е адвокатът Дойо да ме кара да чакам тук. Има нещо друго.

Тя едва довърши думите си, когато една врата, която не бе забелязала, се отвори срещу нея. Тя беше от ония кръгли и подвижни капаци, истински паметници от дърво и желязо, които се отварят към замаскираното от тях дъно и разкриват нещо като кабалистичен кръг, в чийто център човек или картина изглеждат като по магия живи. Зад вратата имаше стъпала, които се спускаха в лошо осветен, но пълен с вятър и хлад коридор, а отвъд него за един-единствен миг, бърз като светкавица, Жана, повдигайки се на пръсти, забеляза голямо колкото площад пространство, а в него навалица от мъже и жени, чиито очи проблясваха. Но, повтаряме, за Жана това беше по-скоро видение, отколкото действителност, тя дори нямаше време да си го обясни. Пред нея се появиха трима души, които се качиха на последното стъпало.

Зад тях, сигурно на долните стъпала, щръкнаха четири щика, бели и остри, подобни на злокобни свещи, които искаха да осветят сцената. Кръглата врата се затвори. В тъмницата, където се намираше Жана, влязоха само тримата мъже.

Жана потърси ключаря, от когото се боеше преди малко, сякаш да си осигури закрилата му срещу тези непознати. Ключарят се прилепи до стената на килията, показвайки така, че иска, че трябва да остане безучастен наблюдател на това, което щеше да се случи.

Преди Жана да се сети да вземе думата, тя й бе отнета. Започна един от тримата, най-младият. Той беше облечен в черно. Имаше шапка на главата и въртеше в ръцете си листове, навити като античната скитала^[1].

Другите двама подражаваха на ключаря и се криеха от погледите в най-тъмната част на помещението.

— Вие, госпожо — каза непознатият, — сте Жана дьо Сен Реми дьо Валоа, съпруга на Мари-Антоан-Никола граф Дьо ла Мот.

— Да, господине — отговори Жана.

— Родена сте във Фонтен на 22 юли 1756 година?

— Да, господине.

— Живеете в Париж на улица „Ньов Сен Жил“?

— Да, господине... Но защо ми задавате всички тия въпроси?

— Госпожо, съжалявам, че не ме познавате, аз имам честта да бъда секретарят на съда.

— Познавам ви.

— Тогава, госпожо, може ли да изпълня задълженията си в качеството си на такъв, какъвто ме познавате?

— Момент, господине. Какво, ако обичате, ви вменяват в дълг вашите задължения?

— Да ви прочета, госпожо, вашата присъда, произнесена на заседанието на 31 май 1786 година.

Жана трепна. Обгърна всичко с поглед, изпълнен с тревога и подозрение. Не току-така изписваме на второ място думата подозрение, която можеше да изглежда по-слаба от първата. Жана потръпна от неволна тревога. За да се предпази, тя зашари с ужасени очи в мрака.

— Вие сте секретарят Бретон — каза тя, — но кои са господата? Ваши помощници ли са?

Секретарят се канеше да отговори, но ключарят го изпревари, скочи до него и прошепна на ухото му следните думи, пропити със страх или с красноречиво съчувствие:

— Не ѝ казвайте!

Жана чу и погледна по-внимателно двамата мъже. Учуди се, като видя сивкавата дреха с железни копчета на единия, куртката и странната шапчица на другия. Странната престилка, която покриваше гърдите на последния, привлече вниманието на Жана. Престилката изглеждаше обгорена на някои места, а на други — изцапана с кръв и масло. Тя се стъписа. Сякаш се навеждаше да направи смел скок. Секретарят се приближи до нея и каза:

— На колене, ако обичате, госпожо.

— На колене! — възкликна Жана. — На колене! Аз! Аз, една Валоа, на колене!

— Такава е заповедта, госпожо — каза секретарят и се поклони.

— Но, господине — възрази с трагична усмивка Жана, — вие не мислите какво говорите, аз ли трябва да ви науча на закона. Човек пада на колене само когато се покаява.

— Така ли, госпожо?

— Да, така е, господине, човек се покаява само след съдебно решение, което го осъжда на позорящо наказание. Доколкото зная, според френския закон изгнанието не е позорящо наказание, нали?

— Не съм ви казвал, госпожо, че сте осъдена на изгнание — рече сериозно опечален секретарят.

— Тогава — избухна Жана, — на какво съм осъдена?

— Точно това ще узнаете, като изслушате решението на съда, госпожо, а за да го изслушате, ще трябва, ако обичате, най-напред да паднете на колене.

— Никога!

— Госпожо, това е първата точка от дадените ми нареждания.

— Никога, никога, ви казвам!

— Госпожо, писано е, че ако осъдената откаже да коленичи...

— Тогава?

— Тогава ще ви принудят насила.

— Насила! Прямо една жена!

— Една жена не по-малко от един мъж е длъжна да проявява уважение към краля и правосъдието.

— И към кралицата, така ли? — извика яростно Жана. — Защото тук виждам ръката на една жена враг!

— Грешите, ако обвинявате кралицата, госпожо. Нейно величество няма нищо общо със съставянето на решенията на съда. Хайде, госпожо, умолявам ви, спестете ни необходимостта да прибегнем до насилие. На колене!

— Никога, никога, никога!

Секретарят нави книжата и извади от големия си джоб един дебел лист, който държеше в запас, предвиждайки какво може да се случи. Той прочете изричната заповед, дадена от главния прокурор на представителите на държавната власт, да принудят непокорната подсъдима да коленичи, за да се изпълни процедурата.

Жана се сви в единия ъгъл, като предизвикваше с поглед представителите на държавната власт, за каквито бе помислила щикове, които стърчаха на стълбите зад вратата.

Ала секретарят не отвори вратата. Той даде знак на двамата, за които стана дума, те се приближиха спокойно като ония бойни машини — къси, дебели и непоклатими — които при обсада служат за разбиване на стени. Мъжете уловиха с по една ръка Жана под

мишниците и я повлякоха към средата на помещението въпреки писъците и риданията ѝ. Секретарят седна равнодушно и зачака. За да я влекат така, Жана се принуди почти да коленичи. Една дума на секретаря я накара да осъзнае това.

— Така е добре — каза той.

Пружината тутакси се отпусна, Жана подскочи в ръцете на хората, които я държаха на две крачки от земята.

— Безполезно е да крещите — каза секретарят, — защото отвън не ви чуват, а и няма да чуете решението на съда, което трябва да прочета.

— Позволете ми да го чуя права и ще слушам мълчаливо — каза Жана задъхана.

— Щом някой е осъден на бой с камшик — рече секретарят, — наказанието е позорящо и изисква да коленичи.

— Камшик! — изпищя Жана. — Камшик! Ах, подлец такъв! Значи камшик, казвате?

Крясъците ѝ станаха толкова силни, че замаяха тъмничаря, секретаря, двамата помощници и всички те, объркани, като пияни, решиха да я укротят. Нахвърлиха се върху Жана и я повалиха, но тя се съпротивяваше енергично. Понечиха да ѝ подгънат краката, но тя стегна като стоманени обръчи мускулите си. Жана висеше във въздуха в ръцете на тези хора и размахваше ръцете и краката си така, че да им нанесе жестоки рани. Те си поделиха работата — един я държеше за краката като в стяга, другите двама — за китките, и крещяха на секретаря:

— Четете, продължете да четете присъдата, господин секретар, иначе никога няма да можем да се справим с тази побесняла жена.

— Никога няма да позволя да се чете присъда, която ме осъжда на позор — извика Жана, като се бореше със свръхчовешки сили.

Тя съпроводи заканата си с действие и заглуши гласа на секретаря с такива пронизителни резове и крясъци, че не чу нито дума от това, което той четеше. След като завърши четенето, секретарят сгъна книгата и ги прибра в джоба си.

Жана помисли, че е свършил, млъкна и се опита да възвърне силите си, за да продължи да се съпротивява. Тя замени писъците с по-яростен и зловещ смях.

— А присъдата — продължи спокойно като край на банален израз секретарят — ще бъде изпълнена на площада за екзекуции, в двора на Съдебната палата!

— Публично! — изрева нещастницата. — О!

— Господине, предавам ви тази жена — довърши секретарят на съда, като се обърна към човека с кожената престилка.

— Но кой е този човек? — попита Жана в изблик на ужас и ярост.

— Палачът! — отговори секретарят, поклони се и оправи маншетите си.

Едва секретарят довърши тази дума, когато двамата екзекутори хванаха Жана и я помъкнаха към галерията, която тя бе забелязала. Отказваме се да опишем как се съпротивяваше. Тази жена, която в обикновения живот припадеше от една драскотина, търпя повече от един час изстъпленията и ударите на двамата екзекутори. Влачиха я чак до външната врата, като нито за миг не престана да надава най-ужасни крясъци.

Оттатък портичката, където насъбралите се войници възпираха тълпата, се показа внезапно малкият двор, наричан Двор на правосъдието. Откакто бяха започнали пригответленията и издигането ешафода, любопитството бе привлякло там две-три хиляди зрители. На дървена площадка, издигаща се на около осем стъпки, се извисяваше черен стълб с железни халки, а над него — табелка, която секретарят на съда, несъмнено по нареждане, се бе постарал да направи нечетлива. Площадката нямаше перила, качваха се там по стълба също без перила. Единствените перила, които се забелязваха, бяха щиковете. Те препречваха достъпа до нея като решетка с лъскави върхове.

Като видя, че вратите на Съдебната палата се разтварят, че приставите идват, че секретарят на съда крачи с книжа в ръка, тълпата се раздвижи вълнообразно и заприлича на море.

Отвред екнаха викове „Ето я! Ето я!“, съпроводени с не твърде прилични определения по адрес на осъдената и тук-там с няколко не твърде ласкави забележки по адрес на съдиите.

Жана имаше право — след присъдата вече имаше привърженици. Същите, които преди два месеца я презираха, щяха да я оправдаят, след като бе станала противница на кралицата.

Ала господин Дьо Кросън бе предвидил всичко. Първите редове на тази театрална зала бяха запазени за приближените на ония, които плащаха разносните за зрелището. Там, до широкоплещестите агенти, се виждаха жените, които поддържаха най-усърдно кардинал Дьо Роан. Бе намерен и начин да се използва гневът, разпалван срещу нея. Същите, които от омраза към Мария-Антоанета бяха поздравявали толкова бурно господин Дьо Роан, сега освиркваха или дюдюкаха срещу госпожа Дьо ла Мот, която неблагоприятно бе изменила на делото на кралицата. Ето защо, когато тя се появи на малкия площад, повечето зрители нададоха яростни викове: „Долу Ла Мот! Хей, фалшификаторке!“

Стана така, че тези, които се опитаха да изразят съжалението си към Жана или възмущението си от издадената срещу нея присъда, бяха смятани от търговките за врагове на кардинала, полицейските агенти пък — за врагове на кралицата, а бяха бити и от едните, и от другите. Всички се стремяха да очернят осъдената. Жана вече нямаше сили, ала ярост не ѝ липсваше. Тя спря да крещи, защото писъците се губеха във врявата и борбата. Но с ясения си, звънлив, метален глас тя подхвърли няколко думи, които пресякоха като по магия всички гласове.

— Знаете ли коя съм аз? — каза тя. — Знаете ли, че в мен тече кралска кръв? Знаете ли, че в мое лице удрят не виновница, а съперница, не само съперница, но и съучастница?

Прекъснаха я виковете на най-обиграните служители на господин Дьо Кросън. Но тя бе събудила, ако не интерес, то поне любопитство, а любопитството на народа е жажда, която трябва да се утоли. Настъпилата тишина показва на Жана, че искат да я изслушат.

— Да — повтори тя, — съучастница! В мое лице наказват тая, която знаеше тайните на...

— Пазете се! — каза на ухото ѝ секретарят на съда.

Тя се обърна. Палачът държеше в ръката си камшик. Като го видя, Жана забрави речта си, омразата, желанието да завладее множеството. Сега тя виждаше само позора, страхуваше се само от болката.

— Милост, милост! — извика сърцераздирателно тя.

Гръмогласно дюдюкане заглуши молбата ѝ. Зави ѝ се свят. Жана се вкопчи в коленете на палача и успя да улови ръката му. Ала той вдигна другата си ръка и шибна леко раменете на графинята.

Нещо нечувано, тази жена, която физическата болка щеше да повали, да усмири, да укроти може би, се изправи, като видя, че я щадят. Тя се нахвърли върху помощника и се опита да го събори, за да го изхвърли от ешафода на площада. Но изведнъж се стъписа. Мъжът държеше нажежено желязо, което току-що бе измъкнал от горящия мангал. Вече вдигаше желязото и разяждащата горещина, която лъхаше от него, накара Жана да отскочи с див рев назад.

— Дамгосана! — извика тя. — Дамгосана!

Народът отвърна на вика ѝ с ужасен крясък.

— Да, да! — ревноха три хиляди гърла.

— Помощ! Помощ! — завика обезумяла Жана, опитвайки се да скъса въжетата, с които току-що бяха вързали ръцете ѝ.

В същото време палачът разкъсваше роклята на графинята, след като не можа да я разгърне. Докато махаше с трепереща ръка превърнатата на парцали тъкан, той се опитваше да вземе горещото желязо, което подаваше помощникът му.

Но Жана се нахвърляше върху него, караше го непрекъснато да отстъпва, защото той не смееше да я докосне. Неспособен да вземе зловещия уред, палачът започна да се ослушва дали от редовете на тълпата няма да се надигне някакво проклятие срещу него. Самолюбието му надделяваше.

— Свършвайте! — кресна някой от първата редица на тълпата.

Властен глас, който палачът несъмнено позна, защото повали с енергично усилие Жана, преви я на две и с лявата си ръка наведе главата ѝ. Тя се изправи, по-гореща от желязото, с което я заплашваха, и с глас, който надви цялата олелия на площада, всички проклетия на несръчните палачи, се провикна:

— Страхливи французи! Не ме защитавате! Оставете да ме измъчват!

— Млъкнете! — извика секретарят на съда.

— Млъкнете! — кресна приставът.

— Да мълча! А, добре — отвърна Жана, — но какво ще правят с мен? Да, аз търпя този позор, сама съм си виновна.

— Ах, ах, ах! — извика тълпата, разбрала погрешно смисъла, на признанието.

— Млъкнете! — повтори секретарят.

— Да, сама съм си виновна — повтори Жана и продължи да се извива, — защото, ако исках да говоря...

— Млъкнете! — креснаха почервенели секретарят на съда, съдебният пристав и палачите.

— Ако бях поискала да кажа всичко, което зная за кралицата, щяха да ме обесят, а не да ме позорят.

Тя не можа да каже нищо повече, защото приставът се втурна към ешафода, последван от полицейски агенти, които завързаха устата на клетницата и я предадоха, цялата разтреперана, изтерзана, с подуто, мъртвешки бледо окървавено лице, на двамата палачи. Единият отново преви жертвата си и същевременно сграбчи желязото, което помощникът успя да му подаде.

Като змия Жана се възползва от недостатъчната сила на ръката, която я стискаше за врата. Тя скочи за последен път и като се обърна с неистова радост, предложи гърдите си на палача, гледайки го предизвикателно. Смъртоносното сечиво, което се спущаше към рамото ѝ, я удари по дясната гърд, запечатата димящата си бразда, впи се в живата плът и изтръгна от жертвата си въпреки превръзката на устата такъв вой, какъвто нямаше да може да издаде ничий човешки глас.

Жана се строполи от болката, от срама. Беше победена. От устните не можеше да излезе вече никакъв звук, крайниците ѝ вече не трепереха. Този път тя наистина бе припаднала. Палачът я понесе, превита на рамото си, и се спусна с нея с неуверена стъпка по позорната стълба.

А народът, също занемял, било защото одобряваше, било защото беше ужасен, се изниза през четирите изхода на площада чак след като видя, че вратите на Консиержери се затварят подир Жана, след като видя как разглобяват ешафода бавно, парче по парче, след като се увери, че ужасната драма, която върховният съд му бе представил, няма епилог.

Полицейските агенти следяха до последно движенията на присъстващите. Първите им разпореждания бяха произнесени толкова ясно, че щеше да бъде лудост да се направи някакво възражение на убедителността им, подкрепена с тояги и белезници. Възражението, ако имаше такова, беше спокойно и вътрешно.

Лека-полека площадът придоби отново обичайния си спокоен вид. Само в края на моста, когато цялото гъмжило се разпръсна, двама души, млади и безразсъдни, които се оттегляха като другите, водеха следния разговор:

— Наистина ли жената, която палачът дамгоса, беше госпожа Дьо ла Мот? Вярвате ли, Максимилиан?

— Така казват, но не вярвам... — отвърна по-едрият от двамата събеседници.

— Значи сте на мнение, че не е тя? — добави другият, дребен човек с грубо лице, кръгли и бляскави като на нощна птица очи, къса и мазна коса. — Не, жената, която дамгосаха, не беше госпожа Дьо ла Мот, нали? Помагачите на тираните пощадиха съучастницата си. За да избавят Мария-Антоанета от обвинение, те са намерили някоя си госпожица Олива, която признала, че е проститутка. Може да са намерили и някоя мнима госпожа Дьо ла Мот, която е признала, че е фалшификаторка. Ще ми кажете, че все пак я дамгосаха... Пфу, комедия, за която са платили на палача, платили са и на жертвата! Само че така излиза по-скъпо.

Другарят на този човек слушаше и поклащаше глава. Той се усмихваше, без да отговори.

— Какво ще ми отговорите? — каза дребният грозен човечец. — Не сте ли съгласен с мен?

— Прекалено е да приемеш да дамгосат гърдата ти — отвърна другият. — Комедията, за която говорите, не ми изглежда доказана. Вие сте по-голям лекар от мен и сигурно сте усетили изгорялата плът. Което, признавам, е неприятен спомен.

— Въпрос на пари, ви казвам. Плащат на една осъдена, която ще бъде дамгосана за нещо съвсем друго, плащат ѝ да каже няколко надути думи, а после завързват устата ѝ, когато е готова да се отрече...

— Хайде де — каза безразлично тоя, когото нарекоха Максимилиан, — не бих тръгнал по стъпките ви, почвата не е твърде здрава.

— Хм — промърмори другият. — Значи ще направите като останалите наивници — ще кажете, че сте видели да дамгосват госпожа Дьо ла Мот. Това са ваши фантазии. А преди малко не се изразихте така, защото решително ми казахте: „Не вярвам дамгосаната да е госпожа Дьо ла Мот.“

— Не, продължавам да не вярвам — отвърна с усмивка младият човек, — ала не е и от ония осъдени, за които споменахте.

— Тогава коя е особата, която дамгосаха вместо госпожа Дьо ла Мот?

— Кралицата! — отговори рязко младият човек на злокобния си другар и подчерта с неопределена усмивка думите си.

Другият се стъписа, засмя се гръмогласно, поздрави го за шегата, после се огледа и рече:

— Сбогом, Робеспьер.

— Сбогом, Марат — отговори другият.

Двамата се разделиха.

---

[1] Скитала — при спартанците тайно писмо, написано на ремък и завито около тояга — бел.прев. ↑

99. СВАТБАТА

В деня на екзекуцията, по обед, кралят излезе от кабинета си във Версай. Чуха го да се сбогува с господин Дьо Прованс със следните грубо произнесени думи:

— Господине, днес ще присъствам на венчавка. Тъй че не ми говорете за семейство и особено за лошо семейство, умолявам ви, ще бъде лошо предзнаменование за новобрачните, които обичам и ще закрилям.

Граф Дьо Прованс сбърчи вежди, усмихна се, поклони се дълбоко на брат си и се прибра в покоите си.

Кралят продължи пътя си сред придворните, пръснати из галериите, и се усмихна на едни, изгледа гордо други според поведението им в делото, по което върховният съд бе издал присъда. Така стигна до квадратния салон, в който се намираше кралицата, нагиздена, в обкръжението на придворните си дами и благородници.

Мария-Антоанета, бледа под ружа, слушаше с престолено внимание любезните въпроси, които госпожа Дьо Ламбал и господин Дьо Калон отправяха за здравето ѝ. Заедно с това често поглеждаше крадешком към вратата като човек, който гори от нетърпение, и извъръщаше глава, сякаш трепереше да види някого.

— Кралят! — извика портиерът.

Сред вълна от бродерии, дантели и светлина тя видя да влиза Луи XVI, който от прага на салона погледна първо нея. Мария-Антоанета стана и направи три крачки към краля, който целуна учтиво ръката ѝ.

— Днес сте красива, чудно красива, госпожо! — възкликна той.

Тя се усмихна тъжно и още веднъж потърси с празен поглед сред множеството неизвестното, което, както казахме, диреше.

— Не са ли тук нашите младоженци? — попита кралят. — Ще удари обед, струва ми се.

— Сир — отговори кралицата с такова голямо усилие, че ружът по бузите ѝ се напука и на места падна, — пристигна само господин

Дьо Шарни. Той чака в галерията Ваше величество да му нареди да влезе.

— Шарни! — възкликна кралят, без да забелязва многозначителното мълчание, настъпило след думите на кралицата. — Шарни е тук? Нека дойде, нека дойде!

Няколко благородници се отделиха, за да посрещнат господин Дьо Шарни. Кралицата притисна нервно ръце до сърцето си и седна отново, обърната гърбом към вратата.

— Наистина е обед — повтори кралят, — а младоженката трябваше да бъде тук.

Докато кралят произнасяше тези думи, господин Дьо Шарни се показва на входа на салона. Той чу последните думи на краля и отвърна веднага:

— Моля Ваше величество да извини неволното закъснение на госпожица Дьо Таверне. След смъртта на баща ѝ тя е все на легло. Днес става за пръв път и щеше да бъде вече на разположение на краля, ако не беше припаднала.

— Значи това мило дете е обичало толкова баща си! — каза високо кралят. — Но тъй като си намери добър съпруг, надяваме се да се утеша.

Кралицата слушаше, или по-право чуваше, без да помръдне. Който я проследеше с очи, докато Шарни говореше, щеше да види как кръвта от челото ѝ се оттегляше и тя пребледняваше. Кралят забеляза множеството благородници и духовници, което изпълваше салона, и внезапно вдигна глава.

— Господин Дьо Бретъой — рече той, — изпратихте ли заповедта да изпратят в изгнание Калиостро?

— Да, сир — отговори смирено министърът.

Дори дихание на спяща птица щеше да наруши последвалото мълчание.

— А тази Ла Мот, която се нарича Дьо Валоа — продължи гръмка кралят, — не я ли дамгосват днес?

— Трябва да е станало точно в този миг, сир — отвърна пазителят на държавния печат.

Очите на кралицата светнаха. През салона премина ропот, който се силеше да бъде одобрителен.

— Ще бъде неприятно на кардинала да узнае, че съучастницата му е дамгосана — продължи Луи XVI с упоритост, каквато никога не бяха забелязвали у него.

И с думите „съучастницата му“, отправени към един обвиняем, когото съдът току-що бе оправдал, с думите, които заклеяваха идола на парижани, с думите, които осъждаха като крадец и фалшификатор един от първите прелати на църквата, един от първите френски принцове, кралят сякаш хвърляше тържествено предизвикателство към духовенството, благородниците, съдилищата, народа, за да запази честта на жена си, с тези думи и с поглед, пламтящ от оня гняв и оная величественост, които никой във Франция не бе почувствал, откакто очите на Луи XV се бяха склопили за вечен сън, кралят обходи всичко наоколо. Нито шепот, нито одобрителна дума посрещнаха от мъщението на краля срещу заговорниците, които искаха да опозорят монархията. Той се приближи до кралицата, която му протягаше двете си ръце в изблик на дълбока признателност.

В този миг в края на галерията се появи госпожица Дьо Таверне, в бяла премяна като годеница, с бяло като призрак лице, и Филип дьо Таверне, брат ѝ, който ѝ подаваше ръка. Андре вървеше с бързи крачки, със смутен поглед, със задъхани гърди. Тя не виждаше и не чуваше. Ръката на нейния брат ѝ придаваше сила, смелост и я водеше.

Докато годеницата минаваше, множеството от придворни се усмихна. Всички жени заеха място зад кралицата, всички мъже се наредиха зад краля. Съдията Дьо Сюфрен, като държеше за ръка Оливие дьо Шарни, посрещна Андре и брат ѝ, поклони им се и се смеси с групата лични приятели и роднини.

Филип продължи пътя си, без очите му да срещат очите на Оливие, без натискът на пръстите му да предупреди Андре, че трябва да вдигне глава. Когато застана пред краля, той стисна ръката на сестра си, а тя, като събуден мъртвец, разтвори големите си очи и видя Луи XVI, който ѝ се усмихваше благо. Поклони се сред шепота на присъстващите, които по този начин я поздравяваха за хубостта ѝ.

— Госпожице — каза кралят, като я хвана за ръката, — сигурно сте чакали да свърши траурът ви, за да се омъжите за господин Дьо Шарни. Ако не бях помолил да се ускори сватбата, вашият бъдещ съпруг въпреки нетърпението си може би щеше да ви позволи да я

отложите с още един месец, защото, казват, вие страдате, което ме натъжава. Но аз трябва да осигурявам щастието на добрите благородници, които ми служат като господин Дьо Шарни. Ако не се бяхте омъжили за него днес, нямаше да присъствам на сватбата ви, тъй като утре заминаваме с кралицата на пътешествие из Франция. Така че ще имам удоволствието да подпиша брачния ви договор и да бъда свидетел на венчавката ви в моя параклис. Поздравете кралицата, госпожице, и ѝ благодарете, защото Нейно величество беше много добра към вас.

През това време той заведе Андре при Мария-Антоанета. Тя се бе изправила с разтреперани колене, с вкочанени ръце. Не посмя да вдигне очи, видя само нещо бяло, което се приближаваше и се кланяше. Беше сватбената рокля на Андре.

Кралят веднага върна ръката на годеницата на Филип, подаде своята ръка на Мария-Антоанета и произнесе високо:

— Към параклиса, господа.

Навалицата мина мълчаливо зад техни величества, за да заеме местата си. Венчавката започна веднага. Кралицата я слушаше, свита на своето столче, обгърнала с ръце главата си. Тя се молеше от цялата си душа, с всичките си сили, отпрати към небесата такива пламенни молби, че дъхът от устните ѝ пресуши следата от сълзите.

Господин Дьо Шарни, блед и красив, усещаше върху себе си тежестта на всички погледи, беше спокоен и смел, сякаш се намираще на своя кораб, сред вихрушките от пламъци и английски картеч, но страдаше много повече.

Филип, вперил очи в сестра си, която трепереше и се олюляваше, изглеждаше готов да ѝ се притече на помощ с дума на утеха и приятелство.

Андре, вдигнала глава, не се предаваше, помирисваше всяка минута от флакончето си с есенции, гаснеше и трептеше като пламък на свещ, но стоеше права и упорстваше да живее със силата на волята си. Тя не отпрати молитви към небето, не пожела нищо за бъдещето, нямаше на какво да се надява, от какво да се страхува, тя беше нищо за хората, нищо за Бога. Докато свещеникът говореше, докато камбаната биеше, докато около нея се извършваше божественото тайнство, Андре си казваше:

„Все пак християнка ли съм? Не съм ли като другите, същество като другите? За благочестие ли си ме създал ти, когото наричат върховен Бог, съдник на всичко? Ти, когото смятат за истински справедлив и който винаги ме е наказвал, макар и никога да не съм прегрешавала! Ти, когото смятат за Бог на мира и любовта и на когото дължа, че живея сред тревога, сред гняв, сред кървави отмъщения! Ти, на когото дължа, че имам за смъртен враг единствения човек, когото съм обичала? Не, нещата на този свят и Божиите закони не ме засягат! Сигурно, преди да се родя, съм прокълната и съм се родила извън човешките закони.“

После тя се върна към мъчителното си минало и зашепна: „Странно, странно! Тук, до мен, стои човек, при произнасянето на чието име умирах от щастие. Ако този човек бе дошъл да иска самата мен, щях да се принудя да падна в нозете му, да го помоля да прости някогашната ми грешка, твоята грешка, Боже мой! И този човек, когото обожавах, може би щеше да ме отблъсне. Но ето, че днес той се жени за мен и тъкмо той ще дойде да ме моли на колене за прошка! Странно, о, да, да, много странно!“

В този миг до ушите ѝ стигна гласът на свещеника. Той казваше:

— Жак-Оливие дьо Шарни, вземате ли за съпруга Мари-Андре дьо Таверне?

— Да — отговори с твърд глас Оливие.

— А вие, Мари-Андре дьо Таверне, вземате ли за съпруг Жак-Оливие дьо Шарни?

— Да! — отговори почти грубо Андре, от което кралицата потръпна и не една жена от присъстващите трепна.

Шарни наниза златния пръстен на пръста на жена си, без Андре да усети ръката, която ѝ го даваше.

Скоро кралят стана. Венчавката бе свършила. Всички придворни влязоха в галерията да поздравят двамата съпрузи.

На връщане от параклиса господин Дьо Сюфрен бе уловил ръката на племенницата си, обещаваше ѝ от името на Оливие щастието, което тя заслужаваше. Андре поблагодари на съдията, без да се разведри нито за миг, само помоли чичо си да я заведе бързо при краля, за да му поблагодари, защото се чувстваше отмаляла.

В същото време страшна бледност заля лицето ѝ.

Шарни я видя отдалеч, без да смее да се приближи до нея.

Съдията прекоси големия салон, заведе Андре при краля, който я целуна по челото и каза:

— Графиньо, минете при кралицата, Нейно величество иска да ви направи сватбен подарък.

След тези думи, които смяташе за много любезни, кралят се оттегли, следван от целия двор, като остави младоженката развълнувана и отчаяна. Филип я бе уловил под ръка.

— Ох — промълви тя, — не мога повече! Филип! А ми се струваше, че ще мога да издържа!

— Смелост — каза тихо Филип, — само още това изпитание, сестро.

— Не, не — отвърна Андре, — не мога. Силите на жената са ограничени, може би ще направя това, което искат от мен, но помисли си, Филип, ако тя ме заговори, ако тя ме похвали, ще умра!

— Ще умрете, ако трябва, скъпа ми сестро — каза младият човек, — и тогава ще бъдете по-щастлива от мен, защото и аз ще искам да бъда мъртъв!

Той произнесе тези думи толкова мрачно и мъчително, че Андре, сякаш убодена от жило, се втурна напред и влезе при кралицата. Оливие я видя и застана до губерите, за да не закачи, докато минава, роклята ѝ. Той остана сам в салона с Филип, който беше навел глава като зет си. Чакаше да свърши разговора на кралицата с Андре.

Тя намери Мария-Антоанета в големия ѝ кабинет. Въпреки сезона, беше юни, кралицата бе наредила да се запали огън. Седнала беше в креслото си, отметнала глава назад, затворила очи и склучила ръце като мъртва. Трепереше. Госпожа Дьо Мизери, която бе въвела Андре, дръпна завесите, затвори вратите и излезе от помещението.

Андре, права, разтреперана от вълнение и гняв, разтреперана и от слабост, чакаше, свела очи, поне една дума да стигне до сърцето ѝ. Чакаше гласа на кралицата, както осъден чака брадвата, която трябва да пресече живота му. Ако в този миг Мария-Антоанета бе отворила уста, Андре, разбита, сигурно щеше да падне, преди да разбере или да отговори нещо.

Една минута, един век продължи ужасното мъчение, преди кралицата да помръдне. Най-после тя стана и като се облегна с две ръце на облегалките на креслото, взе от масата един лист, който треперещите ѝ пръсти изпуснаха няколко пъти. После, движейки се

като сянка, без да се чува друг шум освен този от допира на роклята ѝ до килима, тя се приближи до Андре, протегна ръка и ѝ подаде листа, без да пророни дума. Всякакви думи бяха излишни между тези две сърца, не беше нужно кралицата да раздвижва ума на Андре, а Андре не можеше нито за миг да се съмнява в благородната душа на кралицата.

Всяка друга щеше да си помисли, че Мария-Антоанета ѝ дава богата зестра или документ за собственост, или назначение на някаква длъжност в двора.

Андре се сети, че документът съдържа нещо друго. Тя го взе и без да помръдне от мястото си, го зачете. Ръката на Мария-Антоанета се отпусна. Очите ѝ се вдигнаха бавно към Андре.

Андре — бе писала кралицата, — вие ме спасихте. Аз дължа щастието си на вас, животът ми ви принадлежи. В името на това щастие, което ви струва толкова скъпо, ви се заклевам, че можете да ме наричате ваша сестра. Опитайте се, няма да ме видите да се изчервя.

Предавам в ръцете ви това писмо. То е свидетелство за моята признателност, зестрата, която ви давам.

Вашето сърце е най-благородното от всички сърца. То ще ми се отплати за подаръка, който ви предлагам.

ПОДПИС: МАРИЯ-АНТОАНЕТА ЛОТАРИНГСКА И АВСТРИЙСКА

Андре на свой ред погледна кралицата. Видя как очите ѝ се навлажниха, как главата ѝ натежа, видя, че чака отговор. Тя прекоси бавно стаята, отиде и изгори в почти угасналия огън писмото на кралицата, поклони се дълбоко, без да пророни дума, и излезе от кабинета.

Мария-Антоанета направи крачка да я спре, да я последва, ала непреклонната графиня остави вратата отворена и отиде при брат си в съседния салон.

Филип повика Шарни, улови ръката му и я сложи в дланта на Андре, докато на прага на кабинета, иззад завесата кралицата гледаше

мъчителната сцена.

Шарни си тръгна като годеник на смъртта, когато мрачната годеница отвежда. Вървейки, той виждаше как стъпка по стъпка зад него изчезваше завинаги бледата фигура на Мария-Антоанета. Поне така мислеше. Пред вратата на замъка чакаха две каляски. Андре се качи на първата. Точно когато Шарни се готвеше да я последва, новата графиня рече:

— Господине, мисля, че вие заминавате за Пикардия.

— Да, госпожо — отговори Шарни.

— А аз заминавам за мястото, където умря майка ми, графе. Сбогом.

Шарни се поклони, без да отговори. Конете понесоха Андре самичка.

— Вие оставате с мен, за да ми съобщите, че сте мой враг, нали?
— каза тогава Оливие на Филип.

— Не, графе — отговори Филип, — вие не сте мой враг, тъй като сте мой зет.

Оливие му подаде ръка, качи се във втората кола и замина. Останал сам, Филип в мъчително отчаяние закърши за миг ръце и с глух глас каза: „Боже мой, запази ли малко радост на небето за тия, които изпълняват дълга си на земята? Радост — повтори тъжно той, поглеждайки за последен път замъка. — Говоря за радост... Каква полза... На друг живот могат да се надяват само ония, които ще намерят горе сърцата, които са ги обичали. Тук, долу, никой не ме е обичал, нямам дори удоволствието да желая смъртта.“

После хвърли към небето изпълнен с болка поглед, кротък упрек на християнин, чиято вяра е разклатена, и изчезна — като Андре, като Шарни — в последната вихрушка на бурята, която изкореняваше един трон и разбиваше честта и любовта на много хора!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.